August Strindberg

Samlade Verk. Nationalupplaga. 60. Ockulta dagboken (3). Kommentarer

August Strindbergs Samlade Verk 60. Nationalupplaga. Norstedts, Stockholm 2012.
Texten redigerad och kommenterad av Karin Petherick och Göran Stockenström.

August Strindberg förde dagbok från februari 1896 till sommaren 1908. Han började när han flyttat in på hotell Orfila i Paris och slutade efter den definitiva skilsmässan från Harriet Bosse.

Ockulta Dagboken, som han kom att kalla den, springer ur Strindbergs Infernokris och utgör ett unikt och fascinerande vittnesbörd om hans intellektuella omorientering under mitten av 1890-talet. Anteckningarna växte fram i ett försök att hantera en existentiell kris och utvecklades till en tolkning av vardagsverkligheten i moraliskt religiösa kategorier.

Dagboken utspelar sig framför allt i Paris, Lund och Stockholm. Den skildrar...
– Läs mer om verket här

Det avbildade exemplaret tillhör redaktionen för August Strindbergs Samlade Verk.

Stockholms universitet Utgivarens inledning och kommentarer får inte spridas eller förändras. Den litterära texten: CC-BY 4.0

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:
https://lb.se/författare/StrindbergA/titlar/OckultaDagboken3/faksimil?om-boken

Permanent länk (URN):
https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb99904078-faksimil

August Strindbergs Samlade Verk
Nationalupplaga

OCKULTA DAGBOKEN
KOMMENTARER

August Strindbergs Samlade Verk

· 60 ·

OCKULTA DAGBOKEN

KOMMENTARER

Texten redigerad och kommenterad av

Karin Petherick och Göran Stockenström

NORSTEDTS

Denna nationalupplaga
av August Strindbergs Samlade Verk utges av Stockholms universitet
genom Institutionen för franska, italienska och klassiska språk
med stöd av Statens kulturråd, Stockholms universitet, Vetenskapsrådet,
samt Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser.

Ockulta Dagboken *har utgivits med särskilt stöd av*
Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse.

Upplagan består av textvolymer med kommentarer och separata textkritiska kommentarer;
den kompletteras av konkordans, ordindex och kumulerad ordlista som framställs och
successivt uppdateras vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet.
Materialet är tillgängligt i digital form.

Ledningsgrupp
Gunnel Engwall (ordförande), Håkan Bravinger,
Bengt Landgren, Torbjörn Lind, Magnus Röhl (vice ordförande)

Redaktionskommitté
Magnus Röhl (ordförande), Gunnel Engwall, Olle Josephson, Camilla Kretz,
Björn Meidal, Per Stam, Hans Söderström, Carin Östman

Redaktion
Per Stam (huvudredaktör)
Camilla Kretz, Hans Söderström

© Stockholms universitet
Stockholm 2011
Formgivning av Karl-Erik Forsberg
Sättning: Team Media Sweden AB, Falkenberg
Printed in Sweden by Elanders Fälth & Hässler, Mölnlycke 2012
ISBN 978-91-1-304348-7

1. *Den s.k. Åtvidabergskartong i kraftig papp i vilken Strindberg förvarade* Ockulta Dagboken *efter att sommaren 1908 ha avbrutit dagboksskrivandet. På etiketten på kartongens framsida har Strindberg skrivit med bläck: »Ockulta Dagboken / 1896–1908 / Bör icke utlånas; icke tryckas; icke deponeras i offentligt Bibliotek.» (texten är numera svårläst). På en etikett på kartongens rygg har han skrivit: »Dag[bo]ken. [oläslig text] 1908.» (Se s. 12 f.) (KB.)*

Inledning

August Strindberg förde dagbok från februari 1896 till sommaren 1908. Han började när han flyttat in på hotell Orfila i Paris och slutade då han, efter den definitiva skilsmässan från sin tredje hustru Harriet Bosse, flyttade från Karlavägen 40 till Drottninggatan 85.

Strindbergs dagbok från denna period, vilken han kom att kalla *Ockulta Dagboken*, utges i nationalupplagan dels som etablerad text (SV 59:1), dels som faksimil av handskriften (SV 59:2); utgivarnas kommentarer utges i detta tredje band (SV 60). Den textkritiska kommentaren publiceras i elektronisk form.

Texten i *Ockulta Dagboken* har etablerats av Karin Petherick († 2009) i samarbete med redaktionen för Samlade Verk, efter särskilda för dagboken anpassade principer utarbetade av Lars Dahlbäck och Karin Petherick. Redigeringsprinciperna beskrivs kortfattat i slutet av band 59:1 och utförligt i den textkritiska kommentaren.

Detta band innehåller en presentation av dagboken, ord- och sakförklaringar, en summarisk översikt över Strindbergs vistelseorter 1896–1908, samt person- och verkregister.

Den presenterande essän »August Strindbergs ockulta dagbok» är författad av Göran Stockenström. Ord- och sakförklaringarna har utarbetats av Karin Petherick med hjälp av en otryckt ordlista till en engelsk översättning av *Ockulta Dagboken* sammanställd av Göran Stockenström, samt granskningar och utlåtanden av en lång rad personer (se ingressen till ordförklaringarna). Tablån över Strindbergs vistelseorter samt person- och verkregistren har upprättats av Karin Petherick. Kommentaren har tillkommit under lång tid men har redigerats för publicering under 2010–11. Denna inledning bygger delvis på Karin Pethericks och Göran Stockenströms förarbeten för Samlade Verk.

Ockulta Dagboken har tidigare utgivits i urval av Torsten Eklund, August Strindberg, Ur Ockulta Dagboken. Äktenskapet med Harriet Bosse (1963), och i en svartvit faksimilutgåva, *Ockulta Dagboken* (1977). Den senare innehåller även »En kort introduktion» av Torsten Måtte Schmidt och ett orubricerat efterord av Harry Järv.

August Strindbergs dagbok har behandlats i en rad studier; i den följande framställningen samt i ord- och sakförklaringarna refereras till flera av dessa, liksom till annan relevant litteratur (se litteraturförteckningen nedan s. 9 ff.). Hänvisningar till ofta återkommande källor sker i det följande med korttitlar, t.ex. Brandell 1983, Brev 1–22, Stockenström 1972. Hänvisningar till källor som används en eller två gånger ges däremot endast i anslutning till omnämnandet.

Strindberg har i efterhand beskrivit att han omkring 1896, då dagboksskrivandet startade, »råkar in i ett skede, som jag kallat Inferno, under vilken titel den bok utkom 1897, som blev en vändpunkt i mitt liv» (»Förord till Tjänstekvinnans Son», 1909, SV 20, s. 376). Infernokrisen har diskuterats av ett stort antal forskare ur skilda synvinklar, även rent psykiatriska eller psykoanalytiska; se diskussioner och litteraturanvisningar i Brandell 1983 (s. 171), kommentaren till *Inferno* (SV 37, s. 330 ff.), Stockenström 1988 (s. 71 not 4), Cullberg 1992 och Olsson 2002.

August Strindbergs och Harriet Bosses liv tillsammans har skildrats i bokform flera gånger, med anförande av brev och dagbok; se främst Strindbergs Brev till Harriet Bosse. Med kommentarer av Harriet Bosse (1932); August Strindberg, Ur Ockulta Dagboken (1963); Björn Meidal, God dag, mitt barn! Berättelsen om August Strindberg, Harriet Bosse och deras dotter Anne-Marie (2002). Några av Harriet Bosses brev till Strindberg har endast tryckts i Olof Molander, Harriet Bosse. En skiss (1920) och anförs efter denna bok. Breven mellan Strindberg och Harriet Bosse – med anknytning till dagboken – har också studerats av Kerstin Dahlbäck (1990 och 1994, s. 381 ff.).

Den tidsperiod som täcks av *Ockulta Dagboken* behandlas i kommentarerna till en rad av Strindbergs arbeten, motsvarande ca 30 volymer i Samlade Verk. Framför allt diskuteras för-

hållandet mellan dagboken och litterära verk av Ann-Charlotte Gavel Adams i kommentarerna till *Inferno* och *Legender* (SV 37, s. 326 ff.; SV 38, s. 306 ff.) samt i ett par andra studier (1990 och 1993). Gunnar Ollén tar upp dagboken i kommentarerna till *En blå bok I–IV* (SV 65, s. 444; SV 66, s. 1060 ff.; SV 67, ss. 1530–1542); jfr även Margareta Brundin (1993). Strindbergs naturvetenskapliga, naturfilosofiska och ockultistiska arbeten under 1890-talet behandlas av Per Stam i kommentarerna till *Naturvetenskapliga Skrifter I–II* (SV 35 och SV 36). Hänvisningar till dessa och andra kommentarer i Samlade Verk ges i det följande med förkortningen SV följd av volymnummer och sida (t.ex. »SV 41, kommentaren s. 469»). För de i ord- och sakförklaringarna ofta förekommande hänvisningarna till romanerna *Inferno* (SV 37) och *Legender* (SV 38) anges ej volymnummer.

Viktiga källor för framställningen utgörs också av August Strindbergs Brev, utgivna och kommenterade av Torsten Eklund (nr 1–15; 1948–1976) resp. Björn Meidal (nr 16–22; 1989–2001). Brevdatum anges utan reservationer efter utgivarnas kommentarer, även när dateringen i första hand baseras på datumstämpeln.

Ockulta Dagboken citeras efter den etablerade texten i Samlade Verk. Citat som innehåller grekiska bokstäver förenklas genom att endast de svenska transkriberingarna inom hakparentes återges. Vid hänvisningar till dagboken används genomgående förkortningen »pag.» för pagina (»pag. 24»).

Citat ur dagboken som anförs i inledningen och i den presenterande essän kommenteras ej i detalj – läsaren hänvisas i stället generellt till ord- och sakförklaringarna. Explicita hänvisningar till dessa ges endast i undantagsfall.

Litteratur

Ahlström, Stellan och Eklund, Torsten (red.), August Strindberg. Mannaår och ålderdom (1961); i serien Ögonvittnen; förkortas »Ögonvittnen, 1961».

Brandell, Gunnar, Strindbergs infernokris (1950).

– Strindberg – ett författarliv. Tredje delen. Paris, till och från 1894–1898 (1983).
– Strindberg – ett författarliv. Fjärde delen. Hemkomsten – det nya dramat 1898–1912 (1989).
Brundin, Margareta, »Hur förvarade Strindberg sina manuskript? Nordiska Museets Strindbergsdeposition i Kungliga Biblioteket och Vilhelm Carlheim-Gyllenskölds registrering av Strindbergs efterlämnade papper», Kungl. Bibliotekets Årsberättelse 1981 (1982).
– »Kungliga Bibliotekets Strindbergssamlingar», Strindbergiana. Första samlingen (1985).
– »'Kärlekens Bok'. Liv – dikt i En ny Blå Bok», Strindbergiana. Åttonde samlingen (1993).
– »Ockulta Dagbokens bilagor», 20 × Strindberg. Vänbok till Lars Dahlbäck. Redaktion: Margareta Brundin, Gunnel Engwall, Marianne Landqvist, Björn Meidal, Magnus Röhl, Per Stam (2003).
Cullberg, Johan, Skaparkriser. Strindbergs inferno och Dagermans (1992).
Dahlbäck, Kerstin, »Kärlekens språk. Några anteckningar kring brevväxlingen mellan August Strindberg och Harriet Bosse 1900–1901», Strindbergiana. Femte samlingen (1990).
– Ändå tycks allt vara osagt. August Strindberg som brevskrivare (1994).
Falck, August, Fem år med Strindberg (1935).
Gavel Adams, Ann-Charlotte, The Generic Ambiguity of August Strindberg's *Inferno:* Occult Novel and Autobiography (1990).
– »Strindberg som ockultismens Zola», Strindbergiana. Åttonde samlingen (1993).
Lamm, Martin, Swedenborg. En studie öfver hans utveckling till mystiker och andeskådare (1915).
– Strindberg och makterna. Olaus Petriföreläsningar vid Uppsala universitet (1936).
Meidal, Björn, God dag, mitt barn! Berättelsen om August Strindberg, Harriet Bosse och deras dotter Anne-Marie (2002).
Molander, Olof, Harriet Bosse. En skiss (1920).
Mortensen, Johan, Strindberg som jag minnes honom (1931).

Ollén, Gunnar, Strindbergs 1900-talslyrik (1941).
– Strindbergs dramatik (1982).
Olsson, Ulf, Jag blir galen. Strindberg, vansinnet och vetenskapen (2002).
Petherick, Karin, »'Hvad betyder det?' Ett ledmotiv i Ockulta Dagboken», Strindbergiana. Åttonde samlingen (1993).
– »Ockulta Dagboken», August Strindberg. Diktare och mångfrestare, red. Margareta Brundin (1999).
– »Strindberg's Ockulta Dagboken», Strindberg and Fiction, red. Göran Rossholm, Barbro Ståhle Sjönell, Boel Westin (2001).
Göran Stockenström, Ismael i öknen. Strindberg som mystiker (1972).
– »The symbiosis of 'Spirits' in *Inferno:* Strindberg and Swedenborg», Structures of Influence. A Comparative Approach to August Strindberg, red. Marilyn Johns Blackwell (1981).
– »'The Great Chaos and the Infinite Order': The Spiritual Journeys of Swedenborg and Strindberg», Swedenborg and His Influence, red. Erland J. Brock (1988).
– »The Grain of Sand and The Wild Flower: Strindberg's Representational Dilemma», A Century of Swedish Narrative. Essays in Honour of Karin Petherick, red. Sarah Death & Helena Forsås-Scott (1994).
– »Strindberg's Cosmos in *A Dream Play:* Medieval or Modern», Comparative Drama, vol. 30, nr 1 (1996).
– »The World that Strindberg Found: Deciphering the Palimpsest of Nature», August Strindberg and the Other. New Critical Approaches, red. Poul Houe, Sven Hakon Rossel & Göran Stockenström (2002).
Strindberg, August, Strindbergs Brev till Harriet Bosse. Med kommentarer av Harriet Bosse (1932).
– August Strindbergs Brev, utgivna och kommenterade av Torsten Eklund, nr 1–15 (1948–1976), resp. Björn Meidal, nr 16–22 [Brev 1–22] (1989–2001).
– Ur Ockulta Dagboken. Äktenskapet med Harriet Bosse. Utgivare: Torsten Eklund (1963).
– *Ockulta Dagboken* (1977).
– August Strindbergs Samlade Verk [SV 1–71] (1981–).

Göran Söderström, August Strindberg och bildkonsten. En biografisk studie (1972a).
– »Strindbergs måleri», Strindbergs måleri, red. Torsten Måtte Schmidt (1972b).
Ögonvittnen, 1961; se Ahlström, Stellan och Eklund, Torsten (red.).

BESKRIVNING AV DAGBOKEN

Dagboken förvaras i Kungliga biblioteket (KB) i Stockholm. Den ingår i den s.k. Gröna Säcken, dvs. Strindbergs arkiv som efter hans död hamnade på Nordiska museet och som sedan 1922 är deponerat i KB (signum SgNM D 72). Dagboken består – förutom av konvolut, omslag och titelblad – av 282 lösa folioblad (Lessebo Bikupa) som Strindberg med enstaka oregelbundenheter har paginerat 1–302 (se beskrivningen i SV 59:1, s. III, och i den textkritiska kommentaren).

Texten är vanligen skriven och paginerad endast på ena sidan av bladen; de ca 80 baksidor (versosidor; förkortas »v.») som Strindberg har använt utöver framsidorna (rectosidorna) är oftast opaginerade. Dagboken innehåller ca 100 av Strindberg inmonterade tidningsklipp samt ca 80 egenhändiga teckningar. Fyra blad (pag. 2, 125, 133 och 283) har anteckningar på versosidorna som Strindberg har gjort i andra sammanhang innan han använde dessa blad för dagboken. Ett blad (pag. 247 Bil.) är av annan papperssort (Manilla).

En del av det material som Strindberg monterat i dagboken med lack, klister eller dylikt har lossnat; tidningsklipp m.m. ligger nu löst i dagboken, på andra ställen i Gröna Säcken eller har förlorats.

Under senare år, när Strindberg inte längre förde dagboken, förvarade han den i en kraftig pappkartong, ett »Åtvidabergs / Ideal-Register» (se bild nr 1). Förmodligen placerade Strindberg dagboken i denna kartong efter det att han hade inhandlat ett stort antal kartonger av samma typ under 1909 (kvitton på 40 kartonger inköpta mellan 9/3 och 5/6 1909 finns i SgNM E 18, 1 b). Numera förvaras dagboken i KB i en mo-

dern kartong av den typ som används på biblioteket för annat material i Gröna Säcken.

På en etikett på originalkartongens rygg står med bläck med Strindbergs hand: »Dag[bo]ken. [oläslig text] 1908.» Kartongens framsida har en etikett där Strindberg med bläck har skrivit: »Ockulta Dagboken / 1896–1908 / Bör icke utlånas; icke tryckas; icke deponeras i offentligt Bibliotek.» (Ordet »Bör» ev. ändrat från »Får»; interpunktionen är osäker; texten är numera svårläst och citeras efter Harry Järv i efterordet till faksimilutgåvan 1977.) Kartong och etiketter torde alltså ha fått sina påskrifter först efter det att dagboken avslutats sommaren 1908.

Dagboksmanuskriptet omsluts av ett yttre och ett inre konvolut. Det yttre konvolutet består av (orange)rött, tjockt (eventuellt vaxat) papper med invikta kanter. Det inre konvolutet består av tjockt vitt papper (vattenmärke Van Gelder Zonen) med invikta kanter. På det inre konvolutets baksida är fastlimmad en lapp med rubriken »Ur Stamtaflan». På utsidan av det inre konvolutets rygg (den rygg som bildas när konvolutet är vikt) har Strindberg med bläck gjort ett par teckningar och skrivit några siffror. (Åtvidabergskartongen respektive de yttre och inre konvoluten har samma signum som dagboken, men förvaras separat.)

Mellan det inre konvolutet och själva manuskriptet finns ett blad som tycks utgöra en rest av ett tredje omslag av pergamentliknande papper – det kallas här pergamentomslaget eftersom denna beteckning alltid använts tidigare på KB. Bladet, som är trasigt i kanterna med smärre textförluster som följd, är monterat på ett folioblad av annan papperssort.

De paginerade bladen i själva manuskriptet föregås av ett titelblad. Både framsidan av det yttre konvolutet, baksidan av det inre konvolutet, pergamentomslaget och titelbladets båda sidor är försedda med text av Strindberg som etableras i band 59:1.

Det är svårt att säkert avgöra om något av de två konvoluten, pergamentomslaget eller titelbladet är äldre än de andra emballagen, men sannolikt har ett första omslag (kanske det nu trasiga pergamentomslaget) efter hand kompletterats

med kraftigare omslag allteftersom antalet blad i dagboken blev fler.

Till dagboken hör en bilaga med åtskilliga dokument, tidningsklipp, brev m.m. Strindberg förvarade tydligen sådant material dels inne i dagboksmanuskriptet, dels utanför detta, bland annat i vaxdukskädda portföljer. Det material som numera återfinns i en separat bilaga förvaras i KB i en modern kartong av samma slag som används för dagboksmanuskriptet (signum SgNM D 73). Innehållet i bilagan överensstämmer antagligen endast delvis med det som Strindberg lämnade efter sig vid sin död 1912 (se nedan s. 22 ff.). Ett urval av dokumenten i den separata bilagan återges som bild nr 10–25.

Vid sidan av bilagan samspelar stora delar av Gröna Säcken med *Ockulta Dagboken* (se nedan s. 23 ff.).

TEXTHISTORIK

Någon gång efter sin flyttning till hotell Orfila i Paris den 21 februari 1896 började Strindberg anteckna sammanträffanden och upplevelser han fann egendomliga, bland annat under rubriken »Providentiella tilldragelser» (titelbladets versosida), på liknande sätt som han gjort i utkasten till *Jardin des Plantes* (Eklund, Brev 11, s. 153 not 3; Stockenström 1972, ss. 35 ff., SV 35, kommentaren s. 486). Dateringar är sparsamma på de första bladen. Först från slutet av april tycks anteckningarna införas med datum mer regelbundet (vissa tidiga dateringar torde vara tillagda i efterhand). Från maj och juni blir dagbokskaraktären tydligare och notiserna ökar i antal (pag. 2 ff.).

Strindberg använde länge den korta beteckningen »Dagbok», både i själva manuskriptet (pergamentomslagets framsida; titelbladet) och i brev – liksom i de självbiografiska romanerna *Inferno* och *Legender* där endast berättarens »journal», 'dagbok', omtalas (SV 37, ss. 174 f., 316 f.; SV 38, ss. 82/229, 119/265). Bestämningen »ockulta» är inte belagd förrän några år in på 1900-talet, då med liten begynnelsebokstav (brev

till Emil Schering 14/5 1904; jfr brev till Schering 13/6 1904, delvis anfört nedan s. 19).

När Strindberg i oktober 1907 sålde dagboken – som han alltså ännu fortlöpande förde – till Bonniers under extrema omständigheter för att rädda Intima Teatern, omtalas den inom citattecken och med gemen på ordet »ockulta». I brevet i övrigt kallas den fortfarande endast »Dagboken» (brev till Karl Otto Bonnier 21/10 1907):

> Då Du ändock har samlat mina prosasaker och särskildt Biographica, så hembjuder jag nödd och tvungen mitt största oeuvre posthume. Min »ockulta Dagbok» pågående sedan hotel Orfila i Paris 1896, alltså på 11[e] året. Den utgör 548 oktavsidor (274 stor folio).
>
> Men det är en affaire de confidence och confiance, med förtroende och i förtroende. Du får ha det förtroendet till mig att jag får behålla Dagboken i min vård, emedan den pågår ännu och vexer ut, under det en förskrifning bifogas densamma såsom varande din tillhörighet.
>
> Hvad utgifningen beträffar, ja, det är ju efter döden, och allt det underbara jag upplefvat står der, intima saker, men med namnen ofta med Grekiska bokstäfver …
>
> Det blir ett bekymmer efteråt …
>
> Jag säljer den derför att jag i morgon innan klockan 12 måste ha 2,000 Kronor, eljes får jag exekution på boet [– – –]
>
> Det är således om hjelp jag begär, och icke så mycket affär!
>
> Ser Du någon annan utväg än denna förtviflade, så säg mig den!
>
> [– – –]
>
> P. S. Du får naturligtvis se Dagboken hos mig.

Strindberg behövde omedelbart två tusen kronor för att täcka Intima Teaterns första hyra, och det var detta som framtvingade det motvilliga erbjudandet om en eventuell postum publicering (Falck 1935, s. 57; jfr SV 64, kommentaren s. 271 f.). Strindberg framhåller att hans erbjudande inte lär vara någon intressant affär för Bonniers, utan att han de facto ber om ekonomiskt bistånd, vilket i sin tur bekräftas av oviljan att överlämna manuskriptet. I det (senare överstrukna) dekret som Strindberg lagt till på yttre konvolutets framsida heter det:

> Denna Dagbok tillhör genom köpekontrakt av den 22ª Oktober 1907 Förlaget Albert Bonnier; dock med rättighet för mig att igenlösa den för 2000 Kronor.

Detta förbehåll kom Strindberg att utnyttja så snart det var möjligt, och redan i månadskiftet januari–februari 1908 förhandlades en tillfredsställande lösning fram, vilken innebar att köpekontraktet på dagboken annullerades: »När jag kommit till eftertanke efter försäljningen af min intima Dagbok, känns det som om jag sålt mitt lik till anatomisalen» (brev till K.O. Bonnier 29/1 1908). Bonnier svarade tillmötesgående och man kom överens om villkoren (brev 1/2 1908; Brev 16, s. 165 not 1). Förläggaren lade till följande text på kvittot (enligt brev till Strindberg 6/2; cit. efter Brev 16, s. 170 f. not 2):

> Ofvanstående tvåtusen /2 000/ Kronor skola, enligt idag träffad öfverenskommelse gälla såsom à contobetalning för blifvande litterära arbeten, vare sig nya eller omtryck af äldre skrifter; och återlämnar undertecknad härmed till Strindberg äganderätten till hans »Ockulta Dagbok», dock med förbehåll af företrädesrätt framför annan förlagsfirma att en gång i framtiden få publicera densamma, ifall Strindberg själf eller hans arfvingar besluta sig för dess offentliggörande.

Strindberg strök det tidigare dekretet på dagbokens yttre konvolut och noterade: »Upphävt genom inneliggande brev från Bonnier 1ª Febr. 1908.»

En del av de strykningar som återfinns i dagboken kan ha tillkommit mellan oktober 1907 och februari 1908, då den alltså befann sig hos Strindberg på Karlavägen 40 men formellt ägdes av Bonniers (se exempelvis pag. 129 och 205 v.).

Ingenting tyder dock på någon systematisk redigering för en eventuell utgivning. De fåtaliga korrigeringar och inskjutna bestämningar som rör personer eller verktitlar ger snarare intrycket av privata förtydliganden. Men även sådana är sällsynta (se exempelvis pag. 205, 25/5 1904: »Skrev på morgonen i Fugor och Preludier», ovan raden med blyerts: »I Svarta Fanor»; pag. 248, 20/11 1906: »Avslutade Dagboken (Breviarium)», ovan raden med blå penna: »Blå Boken»). För det

mesta har Strindberg inte brytt sig om att föra in rättelser som skulle vara nödvändiga i ett manuskript ämnat för tryck.

Bonnier omtalar (i det ovan citerade brevet) dagboken med beteckningen »Ockulta Dagboken», och på dess yttre konvolut har Strindberg – kanske i samband med försäljningen eller återköpet – ändrat »Dagbok» till »Ockulta / Dagboken». Möjligen sätter sig alltså den nya beteckningen i samband med försäljningen (jfr Stockenström 1972, s. 490 not 10). I ett meddelande till brodern Axel i maj 1908 använder Strindberg beteckningen »min 'Ockulta Dagbok'» (26/5; Brev 16, s. 320 f.; jfr meddelande till Albert Engström 3/2 1909).

*

Den betydelse Strindberg tillmätte dagboken som biografiskt dokument och postumt verk speglas i de testamentsförordnanden som han under åren övervägde för dess del. Hans skiftande anvisningar speglar å ena sidan hans önskan att göra *Ockulta Dagboken* tillgänglig i ett sammanhang där dess karaktär av religiös bekännelseskrift hade en naturlig hemvist, å andra sidan hans farhågor att det intima materialet skulle missförstås trots dess, enligt hans uppfattning, ockult andliga innebörd.

På pergamentomslagets framsida följs ordet »Dagbok» av det senare strukna: »som efter min död deponeras hos Docenten Axel Herrlin i Lund för att sedan tillfalla mina barn.» Därunder återfinns Strindbergs namn och en datering, »Lund 19 Juni 1899», med svåravläst text med färgpennor (möjligen daterar detta strykningen).

Nedtill på titelbladet återfinns en liknande, sedermera i två omgångar struken instruktion om dagbokens postuma förfoganderätt: »Efter min död tillfaller denna dagbok Torsten Hedlund eller Docenten Axel Herrlin i Lund eller båda! De enda som förstå den.»

Detta var inte det sista ordet från Strindberg i frågan – och kanske heller inte det första. I ett meddelande till brodern Axel i den äktenskapliga krisen 1901 då Strindberg tycks ha övervägt självmord nedskrev han sina sista önskningar; angående dagboken heter det: »Äfven skänker jag honom denna

Dagbok som alltid bör stanna i familjen» (daterat 16/9 1901; cit. efter Brev 14, s. 132 noten).

Nedtill på dagbokens yttre konvolut antecknade Strindberg efter återköpet från Bonniers den 7 mars 1908: »Denna Dagbok får aldrig tryckas! Detta är min sista vilja! som måste uppfyllas!» Han gav också på samma plats instruktioner om dess handhavande efter hans död: »Den må stanna hos den arvinge som är värdigast bevara den! och aldrig utlånas! Kanske deponeras i Swedenborgs-Församlingen! / (Nya Kyrkan.)» Strindbergs uppfattning av dagboken som religiöst vittnesbörd speglas i detta förordnande.

I ett annat brev till Axel Strindberg, som ej kom att avsändas, daterat 26 maj 1908 (delvis anfört ovan), heter det att brodern skall ärva dagboken:

> Du skall ha min »Ockulta Dagbok» som i rödt omslag ligger i 3^{e} byrålådan i skrifrummet, under Örnen. Den får aldrig tryckas! Har varit pantsatt hos Bonnier, men är utlöst! Brefvet ligger ini Dagboken.

Det är tveksamt om Strindberg någonsin på allvar övervägde att publicera dagboken oavsett den höga tanke som han hade om den. De gånger den ändå nämns i sådana sammanhang handlar det om en i så fall postum publicering.

När han 1904 förberedde en utgåva av samlade arbeten hade han delat upp texterna i två huvudkategorier, den dramatiska och den berättande diktningen. Strindberg förtecknade separat de texter som enligt honom utgjorde dokument i hans utveckling från 80-tal till 90-tal, från materialism till religion. Han behöll titeln »Tjensteqvinnans Son» för detta samlingsverk som omfattade tolv delar inklusive brev och dagbok (SgNM 1:1,20; odat. men sannolikt 1904, i alla händelser före 1909, då *Författaren*, fjärde delen av självbiografin, gavs ut):

> *Tjensteqvinnans Son.*
> (att utges efter min död under
> denna titel i ett band.)
> Tjensteqvinnans Son.
> I Jäsningstiden.

I Röda Rummet
Fjerde Delen af Tjensteqvinnans Son (i manuskript hos Bonnier)
Le Plaidoyer d'un Fou [– – –]
Brefsamlingen »Han och Hon» (hos Alb. Bonnier)
Karantänmästarns Andra Berättelse [– – –]

Inferno.
Legender.
Ensam.

Brefsamling.

Ockulta Dagboken.

Ungefär samma lista skickade Strindberg till sin tyske översättare Emil Schering 1904 med uppmaningen: »Om jag dör snart, vill Ni samla i *ett band* och under Titeln: Tjensteqvinnans Son dessa Arbeten utgifva. [– – –] Det är mitt enda monument jag begär: ett svart träkors och min historia!» (13/6 1904).

I ett brev till Karl Otto Bonnier (1/7 1904) återkom Strindberg till samma utgivningsplan, men utan att inkludera dagboken (de två sista posterna från den ovan anförda listan är i meddelandet till Bonnier överstrukna av Strindberg; Bonniers förlagsarkiv). Breven omnämns dock som ett postumt tillägg: »I händelse af 'efter döden', tillkommer korrespondens i oändlighet …»

Under förhandlingarna 1911 med Bonniers om Samlade Skrifter betonade Strindberg att överenskommelsen endast skulle innefatta »till dato *utgifvna* saker», dvs. »*Icke* innefatta Bref, Dagböcker Manuskript» (brev till K.O. Bonnier 29/6 1911). När han sett ett utkast till kontrakt reagerade han på vad som där sades om outgivna manuskript. Angående dagboken skrev han dagen därpå (30/6):

> 3:o »Ockulta Dagboken» är så stor 1896–1908, och så intim, så Swedenborgsk, faslig, och farlig för andras lugn, att den måste brännas eller förseglas.
>
> [– – –]
>
> »Otryckta manuskript» bör nog utgå, Bref och Ockulta Dagboken *måste* utgå!
>
> Som förlagsartiklar äro de värdelösa; som autografer kanske icke, men affären vår gäller icke autografer.

Efter att förläggaren hade accepterat invändningarna kunde kontraktet signeras (dock kom man överens om att medtaga den tidigare outgivna brevromanen *Han och hon* för utgivning; 30/6 1911; Brev 20, s. 53 not 2).

I ett omslag »*Efterlemnade Skrifter.* / och / Handlingar af vigt.» (SgNM 1:1,16–31) förde Strindberg kort före sin död samman de utkast från 1904 som avser »Samlade Dramatiska Arbeten» och »Samlade Romaner och Berättelser» men också det ovan citerade utkastet för den självbiografiska samlingsvolymen med titeln »Tjensteqvinnans Son» där såväl brev som dagbok ingår. Konvolutet innehåller också spridda utkast från olika tider som rör publicering av olika verk samt diverse affärshandlingar och några testamentariska dispositioner från april 1912. Strindberg förordade att papperen efter hans död skulle anförtros i dottern Gretas vård (enligt Vilhelm Carlheim-Gyllensköld, »Redogörelse / Till August Strindbergs Arfvingar» 6/4 1915, s. [16–19]; KB, Carlheim-Gyllenskölds samling: 14). Dokumenten saknar närmare anvisningar men avser den litterära egendom som Strindberg hoppades skulle gagna hans efterkommande.

Att Strindberg inkluderat det äldre dokument som berör dagboken kan dock knappast tolkas som ett annulerande av hans uttryckliga förbud på yttre konvolutets framsida (7/3 1908), som Vilhelm Carlheim-Gyllensköld gör gällande i »Redogörelse / Till August Strindbergs Arfvingar»: »Det synes alltså, som om Strindberg, på sitt sista önskat ett utgifvande af denna Dagbok» (s. [18]; jfr Eklunds »Inledning» resp. noter i Ur Ockulta Dagboken, 1963, ss. 7, 171, och Järvs efterord till faksimilutgåvan av dagboken 1977). Carlheim-Gyllenskölds argument saknar också stöd i förhandlingarna och kontraktet med Bonniers 1911.

*

Ockulta Dagboken och övrigt material i Gröna Säcken skänktes till Nordiska museet 1914 och deponerades på Kungliga biblioteket 1922. Forskare och andra var i enlighet med gåvobrevet 1914 tvungna att begära tillstånd från arvingarnas ombud för att få studera samlingen. Dagboken plomberades

redan i maj 1913 av Henry von Philp, Strindbergs svärson, med motiveringen: »På Fru Harriet Bosses uttryckliga önskan har dagboken förseglats af mig, instämmande i att den endast bör få läsas i.e. af anhöriga» (6/5 1913). Ungefär samma villkor gällde både i Nordiska museet och senare i Kungliga biblioteket. Från 1922 var man tvungen att inhämta tillstånd från både Riksbibliotekarien och arvingarnas ombud för att studera Strindbergsmaterialet (brev om depositionerna i KB, från Nordiska museet 27/1 och 28/1 1922, svar från KB 30/1 1922. Handskriftsenheten, Brev januari–mars 1922, E1:132; jfr Handskriftsafdelningen, dagbok 1/1 1920–31/12 1922, av vilken det framgår att KB erkände mottagandet av materialet i SgNM i februari, 16/2 1922; jfr Brundin 1982, ss. 62–68). Oscar Wieselgren, chef för handskriftsavdelningen på Kungliga biblioteket, summerade 1922 överflyttningen av Strindbergsarkivet i Nordisk Tidskrift för Bok- och Biblioteksväsen (1922, s. 63): »Hvad beträffar samlingarnas framtida tillgänglighållande ha bestämmelser träffats, som torde tillfredsställa vetenskapliga forskares kraf på samma gång som de utesluta möjligheten af att ovidkommande i illegitimt syfte utnyttja i papperen förekommande uppgifter och meddelanden af alltför personlig art.» Dagboken har därför varit oregelbundet tillgänglig för forskare. Veterligen sökte och fick Carlheim-Gyllensköld och Martin Lamm tillstånd (1915 resp. 1921; Brundin 2003, s. 275; Brundin 1982, s. 66) samt gjorde i de sammanhangen avskrifter. Däremot hade varken Torsten Eklund eller Gunnar Brandell under arbetet på sina doktorsavhandlingar tillgång till originalet utan fick lita till ovan nämnda avskrifter (Torsten Eklund, Tjänstekvinnans son. En psykologisk Strindbergsstudie, 1948, s. 450; Brandell 1950, s. 289; jfr Stockenström 1972, ss. 23 och 488 not 49).

Först 1962 – 50 år efter Strindbergs död – blev *Ockulta Dagboken* tillgänglig för forskningen (Hans Lindström, recension av Stockenström 1972, Samlaren 94, 1973, s. 188; jfr Lars Gustafsson, »August Strindbergs stora experiment», Konfrontationer. Stycken om konst, litteratur och politik, 1979, s. 37 ff.), och ett första urval publicerades av Torsten Eklund, Ur Ockulta Dagboken (1963). En svartvit faksimilutgåva utgavs som

nämnts av Gidlunds 1977, vilken sedan dess fungerat som standardupplagan.

Harry Järv beskriver i efterordet till utgåvan 1977 att en komplett edition av dagboken diskuterats vid flera tillfällen, bland annat av Harriet Bosse i samtal 1954 med dåvarande riksbibliotekarien Uno Willers. Även i Eklunds förord till urvalet 1963 omtalas planer på en fullständig utgåva av dagboken (s. 8). Eklund återkom till denna vetenskapliga edition följande år men pekade på flera »textkritiska problem» p.g.a. Strindbergs tillägg av olika slag: »Den sannolikt enda tänkbara lösningen blir att manuskriptet återges i faksimil», menade Eklund (Meddelanden från Strindbergssällskapet nr 34, 1964, s. 24).

OCKULTA DAGBOKENS BILAGA

Efter det att Strindberg ändrat titeln på det yttre konvolutet från »Dagbok» till »Ockulta Dagboken» tillfogade han parentetiskt »Jfr: Ockulta Dagbokens Bihang»; hänvisningen syftar på en materialsamling som nu förvaras i en separat kartong (SgNM D 73; följande beskrivning bygger delvis på Brundin 2003). Ordet »Bihang» som samlingsnamn för de till dagboken hörande dokumenten återfinns både på *Ockulta Dagbokens* yttre konvolut och i ett numera tomt omslag med beteckningen »Dagboken / (Bihang)» (SgNM 44:2,3–4). I dagbokstexten förekommer dock beteckningen »bihang» endast vid ett tillfälle, i september 1899 (pag. 98 v.): »Se: Ockulta Dagbokens Bihang, / 2 Portföljer» (en del material i Gröna Säcken förvarade Strindberg, innan ordnandet i kartonger, i vaxdukskl ädda portföljer, ca 29 × 41 cm, varav några har bevarats i KB:s Strindbergsarkiv). Det år 1899 utpekade materialet består av anteckningar och pressklipp om Dreyfusaffären, i anslutning till Dreyfus dom i Rennes till tio års fängelse. – I fortsättningen används i första hand beteckningen »bilaga», vilken syftar på det material som nu förvaras i den separata bilagekartongen i KB.

Strindberg hänvisar på ett 40-tal ställen i dagboken till bilagda aktstycken – anteckningar, mottagna brev, tidningsartik-

lar m.m. – som ursprungligen delvis förvarades inne i själva dagboken. Fortfarande återfinns en del material, främst tidningsklipp, i dagboken mellan de enskilda bladen alternativt inklistrade eller inlackade. Strindberg refererar till dem som »vidliggande», »inneliggande», »närliggande», eller – om de finns eller funnits i anslutning till anteckningen – »vidstående», men ofta med orden »bilaga» med stor eller liten begynnelsebokstav (förkortat »bil.»).

Strindbergs hänvisningar i dagboken till bilagan stämmer inte alltid, då bilagan inte är intakt. Delvis beror detta på att Strindberg själv flyttat dokumenten till andra kartonger i Gröna Säcken. Allt material som nu återfinns i den separata bilagekartongen motsvaras inte heller av en explicit hänvisning i dagboken – en del återspeglas indirekt i texten, annat saknar helt referens. Det är tyvärr ovisst vilka dokument som var bilagda *Ockulta Dagboken* vid Strindbergs död (se Brundin 2003, s. 275 f.). Vilhelm Carlheim-Gyllensköld, som fått uppdraget att inventera den litterära kvarlåtenskapen, hade före förseglingen i maj 1913 (se ovan s. 20 f.) haft tillfälle att kort studera den och att göra en avskrift av det yttre konvolutets text och Bonniers brev (1/2 1908) om annulleringen av utgivningsrätten. Strindbergs kvarlåtenskap förvarades då i hans sista bostad på Drottninggatan 85. När Strindbergs efterlämnade papper i april 1915 överfördes till Nordiska museet anhöll Carlheim-Gyllensköld om arvingarnas tillstånd att få gå igenom och registrera innehållet i dagboken på samma sätt som det litterära materialet. Tillstånd gavs (18/6 1915) och Carlheim-Gyllensköld ombesörjde skrivmaskinsavskrifter av både själva dagboken och övriga dokument som då var bilagda den.

Under den tid som dagboken förvarades i Blå tornet hade Strindbergs arvingar tillgång till den. Enligt Carlheim-Gyllensköld varierade kartongen med dagboken i omfång under denna tid och han noterade också att kartongen vid flera tillfällen omförseglats:

> Då jag först erhöll nycklar till Strindbergs atelier fyllde Dagboken icke upp hela kartongen den förvarades i; i December 1914 var den reducerad till hälften, och den 12 Januari i år [1915] hade

den svällt ut så att locket på kartongen knappt kunde fås igen. (»Redogörelse / Till August Strindbergs Arfvingar», 1915, s. 16.)

Tyvärr innebar den av Oscar Wieselgren genomförda katalogiseringen av Strindbergssamlingarna i KB enligt det s.k. dossiersystemet att de efterlämnade papperen ordnades efter på förhand definierade kategorier. För dagbokens bilaga innebar detta att dokument och omslag eventuellt kan ha förts till andra kartonger. Den ordning av materialet som rådde vid Strindbergs död har endast delvis kunnat fastställas med hjälp av Carlheim-Gyllenskölds förteckningar och avskrifter (se Brundin 1982).

Med hjälp av Carlheim-Gyllenskölds avskrifter och en analys av explicita referenser i dagboken har Margareta Brundin sammanställt en förteckning över både de dokument som återfinns i bilagan och de dokument som torde ha hört dit men som inte längre återfinns där. Tretton av de dokument som Strindberg explicit refererar till i dagboken har ej bevarats, bland dem nio brev från Harriet Bosse. Fem brev som han uttryckligen hänvisar till saknas i bilagan men har bevarats i brevsamlingen i KB. Vissa dokument finns i avskrift eller avritade av Carlheim-Gyllensköld men ej längre i original i bilagan, bland annat ett foto av Harriet Bosse, återgivet av Torsten Eklund i August Strindberg, Ur Ockulta Dagboken, 1963 (se Brundin 2003; om Bosses brev till Strindberg, se Brundin 1985, s. 64 ff.; Brundin summerar något annorlunda i sin sammanställning 2003; ett av Bosses brev, 5/9 1905, vilket förtecknas som förlorat, återfinns i brevsamlingen).

Två enheter som av Brundin förtecknats som tillhörande bilagan fanns enligt Carlheim-Gyllenskölds beskrivning instuckna i den invikta kanten på insidan av det yttre konvolutet: upptill på insidan av yttre konvolutets framsida fanns instucket ett kuvert med Strindbergs påskrift, »Fridas porträtt», innehållande ett klipp med en bild av »Frida Strindberg» (klippet dateras av Gyllensköld till 1893); nedtill på insidan av yttre konvolutets baksida fanns instucket ett litet löst blad ur en anteckningsbok med anteckningar om Strindbergs barn m.m., och på baksidan av bladet teckningar av lyktor i Berlin (»Be-

skrifning på Strindbergs Ockulta Dagbok», s. [2 f.], KB, Carlheim-Gyllenskölds samling; jfr Brundin 2003, s. 283, nr 5 och nr 3). Se bild nr 10 och 11.

*

Ibland hänvisar alltså Strindberg i dagboken till dokument som återfinns i den bevarade bilagan, medan han andra gånger förbigår att peka på relevant material. I många fall har det åberopade aktstycket flyttats till andra kartonger i Gröna Säcken – redan av Strindberg – eller gått förlorat. Ibland tycks enskilda blad, omslag eller större enheter i Gröna Säcken under arbetets gång ha bilagts dagbokens text eller förvarats i bilagan, för att senare återföras till den eller de omslag eller kartonger varifrån de hämtats. (Ett dokument från Gröna Säcken finns fortfarande kvar i dagboken mellan pag. 246 och 247, anteckningar med rubriken »Astronomi:» på gult Manillapapper; pag. 247 Bil.) Dokumentationen från bilagan kan också ha monterats in på motstående sida i dagboken, varigenom hänvisningen till bilagan blivit inaktuell.

Sammanhanget mellan dagboken och bilagan kan vara relativt okomplicerat, då det rör sig om teckningar, fotografier, upphittade föremål eller enstaka dokument som citeras, till exempel resedagboken för vistelsen i klostret Maredsous i Belgien i augusti 1898 (bild nr 17), eller ett omslag med breven från Harriet Bosse. I de flesta fall avser Strindbergs hänvisningar dock material som framför allt har betydelse för honom själv som dagboksförare. Bland de senare finns privata genealogiska sammanställningar m.m. (jfr bild nr 12–14). I den stora samlingen tidningsklipp i bilagan finns artiklar som tidigare legat i dagboken (eller i enstaka fall varit inmonterade), medan andra citerats eller anförts. Huvuddelen av bilagans dokument utgör dock bakgrundsmaterial, ibland till frågor som sysselsatt Strindberg under kortare eller längre tid, såsom klippsamlingen om Dreyfus (jfr ovan s. 22).

Till de stora och betydelsefulla samlingarna med anknytning till dagboken hör Strindbergs omfattande excerpter ur och kommentarer till Swedenborgs texter, huvuddelen från 1896–97, men åtskilliga från senare tidpunkter. En del sådana an-

teckningar finns i dagboken, men en större separat materialsamling har av Strindberg sammanförts i ett omslag med rubriken »Swedenborg», och en senare tillfogad underrubrik »Ockultism m.m.» (omslaget och övriga dokument nu i SgNM 9:2).

Strindberg förvarade också La Grande Cartomancie ou l'Art de faire les cartes aux autres et à soi-même ('Den stora Spådomsboken eller Konsten att spå i kort åt andra och sig själv', u.å.) tillsammans med dagboken (boken är slaktad men några sidor finns fortfarande i bilagan, se bild nr 18; huvuddelen av boken torde Strindberg ha sänt till barnen i Finland, se Brundin 2003, s. 284). Den konsulterades flitigt att döma av de många anteckningar om spelkort som förekommer i dagbokens text.

Gränsen mellan dagbok, bilaga och övrigt material i Gröna Säcken är alltså flytande. I det ovan anförda brevet till Axel Strindberg 16/9 1901 heter det att denne, förutom outgivna litterära manuskript och brevväxlingen med Siri von Essen, skall få dagboken och »alla kartongerna innehållande anteckningar och afhandlingar i Naturvetenskaper och Ockultism» (Brev 14, s. 132 noten). Medan Strindberg ännu bodde på Karlavägen 40 förvarades dagboken i arbetsrummet (»i 3^{e} byrålådan i skrifrummet» heter det i ett meddelande till Axel Strindberg i maj 1908, cit. ovan s. 18). Men efter det att Strindberg avbrutit dagboksskrivandet och flyttat till Drottninggatan 85 förvarade han *Ockulta Dagboken* tillsammans med Gröna Säcken i ett valnötsskåp med glasdörrar i sin »atelier», placerad i mitten av hyllorna (enligt Carlheim-Gyllenskölds skiss över ordningen i skåpet efter Strindbergs död; se bild nr 2).

August Strindbergs ockulta dagbok

Av Göran Stockenström

Ockulta Dagbokens tillkomst och framväxt måste i vidare bemärkelse ses mot bakgrund av Infernokrisen och kan sökas både i Strindbergs yttre situation och hans intellektuella omorientering både före och under denna kris. Under 1890-talet i Berlin såväl som i Paris kämpade Strindberg ständigt med ekonomiska bekymmer, som skapade svåra slitningar i det nya äktenskapet med Frida Uhl och även drabbade Siri von Essen och barnen från det första äktenskapet. Hans psykologiska och moraliska skuldbörda var stor – han hade alltifrån *Giftas* (1884) med efterföljande åtal och process utmanat den allmänna opinionen, angripit tabubelagda moralnormer men också djupt sårat hustru och barn genom sina anklagelser i *En dåres försvarstal* som utkommit på tyska 1893 och på franska 1895. Rättegången mot den tyska utgåvan *Die Beichte eines Thoren* och motigheterna som följde i dess fotspår intensifierade hans skuldkänslor, som i de akuta krisskedena kunde ta sig uttryck i förföljelsemani.[1] Efter avskedet från Frida Uhl i Paris i oktober 1894 kom hans relationer till makan och dottern Kerstin att också präglas av samvetskval som i sin tur förstärkte hans distansering med skilsmässa som följd. Hans hälsa var tidvis bräcklig, och han intogs genom den svenska församlingens i Paris försorg på Saint-Louissjukhuset, där han vårdades för bland annat psoriasis i januari 1895. Den prekära ekonomiska situationen föranledde i början av mars samma år också ett upprop till diktarens skandinaviska landsmän med en vädjan om understöd.[2] Att leva på gåvor som en tiggare var svårt för den känslige diktaren. Förföljelsemanien ledde på nytt till uppbrott och flykt, synbarligen med en allt större känsla av isolering. I detta läge förnyade Strindberg kontakten med teo-

[1] Jfr Brandell 1950, ss. 63 ff., 71 ff., och Cullberg, ss. 73 f., 83 ff. Om åtalet och rättegången mot *Die Beichte eines Thoren* se SV 25, kommentaren ss. 557–565.
[2] Jfr SV 36, kommentaren ss. 361 ff., 375.

sofen Torsten Hedlund vilken kom att spela en viktig roll som hans förtrogne under 1895–96. Hedlund kom också att ekonomiskt stödja Strindberg och inträda som förläggare för *Jardin des Plantes*.[1] Dock förefaller detta beroendeförhållande ha blivit för mycket för Strindberg som avbröt all vidare korrespondens i ett brev i slutet av november 1896; liksom i många andra likartade relationer upplevde han ett hot mot den egna personlighetens kärna och svarade med attack (23/11):

> Min skenbara ödmjukhet inför Er, af hvars hand Försynen gaf mig brödet, hade den olyckliga följden för Er att Ni förvexlade Er, redskapet, med Herren öfver lif och död, och med grof hand ingrep Ni i mitt öde till hvilka följder för Ert inre lif, får Ni afvakta sjelf.

Den omfattande korrespondensen dem emellan under 1895–96 utgör tillsammans med Strindbergs dagboksanteckningar den viktigaste källan till Strindbergs tankevärld, särskilt de s.k. manuskriptbreven med sammanhållen paginering i juli 1896 (6–22/7, pag. 1–59).[2]

Strindbergs utveckling under 90-talet kännetecknas av ett återkommande tvivel på sitt författarskap. I ett brev till kollegan Ola Hansson den 6 juli 1889 konstaterade han:

> Jag lefver i en andlig rötmånadstorka och läser orimligt med vetenskap, som samlas på min blifvande Antibarbarus. [– – –]
> Skönlitteraturen äcklar mig och jag går småningom öfver till vetenskap. Det är en fröjd utan like att öfva. Men bröd ger den ej!

Strindberg var skönlitterärt improduktiv under Infernokrisen med dess kretsgång av ångest, skuld och strafföreställningar, uppbrott och flykt.[3] Drivkraften i krisförloppet kan sökas i de underliggande skuldkänslorna, något som Strindberg brukade bemästra med diktens hjälp. Hans vana att projicera åtrå och begär, fruktan och hat, ångest och förtvivlan på sina fiktionsgestalter för att göra bokslut med sina känslor var en väl

[1] SV 35, kommentaren s. 478 ff.
[2] Brevväxlingen analyseras i Dahlbäck 1994, s. 366 ff.; jfr även nedan s. 48 f.
[3] Jfr Brandell 1950, s. 71.

beprövad metod i hans författarskap, men denna möjlighet existerade inte längre sedan han övergivit skönlitteraturen för vetenskapen. Att göra det omöjliga, dvs. öppet erkänna sina synder, göra bot och bättring, hotade jagets enhet. Först i och med en för honom omvälvande läsning av Swedenborg i mars 1897 – i fortsättningen ibland kallad marsupplevelsen (se nedan s. 51 ff.) – blev det möjligt för honom att återvända till skönlitteraturen med *Inferno*. I samma anda kom hans fördjupande i naturvetenskapliga frågeställningar att alltmer förskjutas mot den vetenskapliga ockultismens läror om de i naturen förborgade hemligheterna.

VETENSKAP OCH OCKULTISM

I ett brev till sin tyska översättare Mathilde Prager 12 juni 1896 beskriver Strindberg sin utveckling från 80- till 90-tal: »Jag är icke spiritist, men man har upptäckt att jag med mina studier gick ut öfver rutinens vetenskap och bildade öfvergången till den vetenskapliga ockultismen, som fortsätter Crookes, Charcot, Bernard etc.» Strindbergs föregångare belyser den ofrånkomliga utvecklingsgången från fysik till metafysik, från Claude Bernards medicinska klassificering av människan som ett biokemiskt system till Jean Martin Charcots studier av neurologiska sjukdomstillstånd, eller William Crookes som kommit att ifrågasätta den rådande synen på grundämnena. Den senare hade för övrigt redan på 1870-talet framträtt som spiritist och påvisat samband mellan ockulta fenomen och fysikens lagar. Crookes utveckling från tillämpad fysik till vetenskaplig ockultism var ett ofta citerat exempel bland ockultister och alkemister i Paris. Strindbergs egen opposition mot de moderna naturvetenskaperna hade, enligt honom, väckts av deras förfall. Den materiella världen hade kommit att utesluta den andliga verkligheten vilken i bästa fall fick anpassa sig till eller underkasta sig den förras lagar. Strindberg ansåg sig ha funnit ting och skeenden som inte lät sig inordnas under den rådande naturvetenskapens lagbundenhet:

> Och se, jag trodde icke mer att Universums gåta var löst, utan jag gick ut, ibland i ensamheten, ibland i sällskap för att tänka över Den Stora Oredan, i vilken jag dock slutligen upptäckte ett Oändligt Sammanhang.
>
> [– – –]
>
> Detta är min värld, så som jag skapat den, så som jag sett den te sig.
>
> Vill du följa mig, vägvandrare, så skall du andas friare, ty i min värld råder Oordning, och det är frihet. (SV 35, s. 342.)

I inledningen till *Sylva Sylvarum* (1896) som citeras ovan presenterar Strindberg sig som en föregångare till en ny tidsålder i Francis Bacons efterföljd.[1] Om människan och naturen hade skapats som gudarnas avbild, skulle skaparens tecken rimligtvis kunna observeras och studeras i alla aspekter av kosmos. Det var denna hypotes som Strindberg avsåg att pröva genom en metod av synteser och jämförelser, som förhoppningsvis skulle möjliggöra en djupare förståelse av de grundläggande strukturerna och sammanhangen i universum. Naturvetenskapen – även den moderna – förutsätter en grundläggande ordning i universums komplexitet, som skulle kunna upptäckas och bevisas genom deduktiv formalism. Men de så härledda fundamentala lagarna erbjuder som sådana, enligt Strindbergs synsätt, endast sannolikheter för ett antal alternativa historieskrivningar. Uråldriga föreställningar om att världen var uppbyggd på dolda symmetrier återupplivades i början av 1800-talet, när kemister kom underfund med att ordna grundämnena i proportion till deras vikt. Den engelska kemisten John Dalton föreslog att denna harmoni kunde förklaras, om vi antog att världen bestod av atomer. De då kända grundämnena sammanfördes 1869 i Dmitrij Mendelejevs periodiska system. Mendelejevs teori skulle för atomerna som de geometriska hörnstenarna i kosmos åstadkomma vad Darwins utvecklingslära om det naturliga urvalet och de slumpmässiga varianterna gjort för det biologiska livet tio år tidigare. I *Antibarbarus*, skriven 1893–94 medan han ännu kallade sig materialist, försökte Strindberg att ompröva just grundämne-

[1] Titeln *Sylva Sylvarum* (latin; 'Skogarnas Skog') är hämtad från ett postumt utgivet arbete av Bacon, se SV 35, ss. 455 och 384.

nas natur.[1] Den ikonoklastiska titeln syftar på hans avsikt att kullkasta Mendelejevs lära om de enkla grundämnena. Så sent som den 28 maj 1908 fasthöll Strindberg i ett brev till kemisten The Svedberg: »Kol ur Svafvel (rent naturligtvis!!!) störtar hela systemet!» I en serie experiment, delvis beskrivna i *Antibarbarus*, försökte Strindberg extrahera kol ur svavel men den svarta rest som återstod efter förbränningen av svavel var – enligt Svedberg som upprepat försöken – inte kol utan en förorening av järnkarbid.[2]

Strindbergs grundläggande övertygelse, oavsett de vetenskapliga hypoteser som han presenterade, var hans tro på ett urämne som innefattade fröet till all differentiering. Det var den *prima materia* ur vilken hela kosmos stammar. Strindberg uppställde nummerserier för att bevisa grundämnenas väsentliga närhet och ursprung genom konstanter för molekylvikt, atomvikt, gastäthet och specifik vikt. I och för sig var dessa korrespondenser uttryck för en och samma egenskap, men de föreställde för kemisten Strindberg de grundläggande hierarkier som genom sin numeriska ordning utgjorde universums basekvation. Uppfattningen om ett ursprungligt samband mellan vetenskap och religion blev grundläggande för Strindbergs naturvetenskapliga tänkande och utvecklades som den dominerande undersökningsmetoden i en rad av hans naturvetenskapliga publikationer, till exempel *Introduction à une Chimie unitaire* (1895), *Jardin des Plantes I–II* (1896), »Synthèse d'Or» (1896), och *Typer och Prototyper inom Mineralkemien* (1898).[3]

De oftast återkommande naturvetenskapliga notiserna i dagboken rör Strindbergs alkemi, guldets magiska tal i dess många skepnader och uppenbarelser, som sådant en ofrånkomlig fortsättning på och ett uttryck för hans fasta tro på tingens ursprungliga enhet. Så här uttrycker han sig i en insändare

[1] »*Antibarbarus*. Det är En vidlyftig Undersökning om Grundämnenas natur och de kemiska operationernas förlopp enligt den rådande Monist-teorien om Naturens All-het & Enhet, Sådan den av Darwin och Haeckel tillämpats på de andra naturvetenskaperna» lyder undertiteln till den svenska utgåvan 1906 (SV 35, s. 233).

[2] The Svedberg, »Strindberg som kemist», Forskning och industri. Naturvetenskapliga essayer, 1918, s. 86; även publ. i Forum nr 4 och 5, 1918.

[3] Samtliga tryckta och kommenterade i SV 35–36. Jfr Brandell 1950, s. 149 ff.

i Hvad nytt från Stockholm? den 21 augusti 1897 (cit. efter SV 36, s. 502):

> Alkemi har i vår tid, särskildt efter Berthelot's stora arbeten öfver medeltidens kemi, fått samma betydelse som monistisk kemi, utgående från grundtanken att materien är en, och de enkla ämnena endast olika kondensationsstadier af samma och ena ämne, hvaraf följer som konseqvens: att elementen kunna transmutera eller öfvergå i hvarandra.

Strindberg delade detta alkemistiska credo liksom dess grundläggande kunskapsmetod, korrespondenstänkandet. I sina kemiska skrifter återkommer Strindberg ofta till just alkemien som ställs i kontrast till den moderna vetenskapens abstrakta modell av naturen. Redan i *Antibarbarus* hade han slagit fast: »Att vara, för ett ämne, är ju endast att vara i ett visst givet moment och under vissa förutsättningar» (SV 35, s. 40).

I artikeln »Synthèse d'Or», som publicerades i tidskriften L'Hyperchimie[1] i november 1896, beskrev Strindberg en metod att förvandla oädla metaller till guld. Han ville återskapa vad naturen redan hade förverkligat. I fokus för undersökningen stod de grundämnen som fanns tillsammans med guld i naturen. I den alkemistiska traditionen uttrycktes den bärande ordningen i universum i korrespondensen mellan guldet, solen och Gud, alltings början och slut sammanfattat i Ett.[2] I sin kemi hade han gång på gång försökt bevisa en korrespondens mellan guld och grundämnen eller kemiska föreningar som uppvisade likartade talsamband mellan specifik vikt och atomvikt. I Strindbergs naturvetenskap är dessa talmystiska korrespondenser en integrerad del av hans tänkande, men de är förbryllande för den som i likhet med The Svedberg söker granska Strindbergs spekulationer i enlighet med en modern vetenskaps principer. I *Antibarbarus* (1894) hade Strindberg hänvisat till den alkemistiska traditionen från klassisk och medeltida naturfilosofi:

[1] Om L'Hyperchimie se SV 36, kommentaren s. 485 ff. Tidskriften var från bildandet 1897 av La Société Alchimique de France sällskapets officiella organ. Strindberg upptogs samma år som hedersmedlem.

[2] Jfr diskussionen nedan och ockultistiska slagord som »UN LE TOUT» (franska) 'Allt är ett' (SV 36, bild nr 24).

> Desse gamle hade ännu en viss aktning för materien, tillskrevo den ett mått av själ, eller bilddrift; sågo mera till kropparnes egenskaper och slöto från verksamhetsyttringarne till beskaffenheten. De sökte mindre det nu så beprisade handgripliga än det för förnuftet fattbara, och med ett så grovt instrument som vågen, vilken sedan snart hundra år är kemistens allt, tilltrodde de sig knappt kunna mäta upp den evigt svävande oväsentliga egenskapen vikt. (SV 35, s. 23.)

Strindbergs diskussion om grundämnena ansluter till den hermetiska traditionens syn på egenskaperna och inte elementen själva som det grundläggande (jfr *Typer och Prototyper*, SV 36, s. 232). I *Introduction à une Chimie unitaire* (1895) hade Strindberg därför valt som motto en sentens som pekar på just denna tradition: »*Omnia in omnibus; omne omne est*» (SV 36, s. 26). Denna för alkemien centrala princip – »Allt i allt; allt är allt» – återfinns bland annat i inledningen till Henricus Cornelius Agrippa von Nettesheims De occulta philosophia Libri tres (1533, liber primus, s. viii). I detta sammanhang blir Strindbergs talmystik begriplig som en del i hans vetenskap.

Den första talmystiska spekulationen möter på dagbokens pag. 1. Från en av sina vandringar i Paris noterar Strindberg: »Järntråden om foten. i Luxembourg-trädgården.» I ett tillägg kommenterar Strindberg: »= P.S.I. (= Fosfor, Svavel, Jod.) = 190 + 7 (= ½ Az) = Au». Strindbergs observation av järntrådens form framkallar i hans medvetande bilden av den grekiska bokstaven »Psi», som blir till de kemiska tecknen för fosfor (P), svavel (S) och jod (I), vars sammantagna atomvikter blir 190; lägg därtill de kombinerade specifika vikterna 7, så blir slutresultatet guldets (Au) atomvikt.[1] Det inträffade låter sig inte förklaras som ett förhållande mellan orsak och verkan, men i stället för att skriva det på slumpens konto blir de sammanträffande omständigheterna utgångspunkten för hans subjektiva tydning av »budskapet». Dagboksanteckningen tolkas med hjälp av talsammanhang som grundar sig på atomvikt och specifik vikt. För Strindberg var sifferkonstanter-

[1] Jfr ordförklaringen till textstället.

na ett uttryck för ämnenas egenskaper, och talens överensstämmelse med guldets tal är i enlighet med hans naturfilosofiska övertygelse om alltets enhet. Strindberg förutsätter en transcendent första orsak som ändå tvingas samexistera med den inomvärldsliga logiken i hans naturvetenskap. De talmystiska korrespondenserna i hans kemi möjliggjorde för honom att överbrygga denna motsättning.

Strindbergs monistiska tänkande utgår från helheten, och han följer härvidlag traditionen alltifrån Pythagoras vars talmystik utgick från de hela talen som alltings mått. Strindbergs förfarande grundade sig därför inte på okunnighet eller slarv. Genom att använda sig av de hela talen hade Strindberg kommit fram till siffran 190, och en kombinerad specifik vikt på 7, dvs. guldets tal, 197. Strindbergs spekulationer är utan vetenskapligt värde, men i dagboken fungerar dessa inslag som bekräftelse på det oändliga sammanhanget i ett kosmos, där elementen bildar helheter som går igen i allt skapat, i mikrokosmos såväl som makrokosmos.[1]

Då Strindberg i *Typer och Prototyper* (1898) utsträckte detta korrespondenstänkande till de typer som »de procentiska sammansättningarne» framställer, fann han sådana »vilka med orygglig konsekvens» sträckte sig igenom den organiska och oorganiska naturen, »från urbergets mineral ända upp till kroppens vävnader och vätskor» (SV 36, s. 232). Kosmos form och struktur kunde bäst beskrivas i matematiska termer – och bakom talen fanns skaparen:

> Med ett ord, Pythagoras mening att världen var byggd på tal [– – –] synes vinna bekräftelse, och bakom dessa tal skönjes byggmästaren, medveten, räknande, mätande, skrivande sin skapelseurkund ibland rättvänd, lättläst, ibland döljande sina avsikter i bakvänd, eller förvänd chifferskrift, att människorna skola genom mödosamt sökande lära sig skatta hans visdoms omätlighet och sin egen fåkunnighet.
>
> Detta är kanske det oändliga sammanhanget i den skenbara stora oredan! (SV 36, s. 268.)

[1] Jfr Stockenström 1996, s. 72 ff. och Ollén 1941, ss. 218–233.

Avslutningen anspelar på den uppgift han föresatte sig fyra år tidigare i *Antibarbarus* – att undersöka om de grundläggande strukturerna för det biologiska livets utveckling var slumpmässigt organiserade eller förutsatte ändamål och mening. Strindberg hade under åren 1895 och framåt en plan att författa ett stort verk, en ockult naturfilosofi i den västerländska hermetismens tradition. De första resultaten av hans arbete publicerades 1896. Han återvände då och då till idén, bland annat i ett brev till Gustaf af Geijerstam den 4 december 1897 där han presenterade en plan att utveckla materialet i Gröna Säcken till en bok, »Neuer Kosmos, af hvilken skizzer varit synliga i» *Antibarbarus*, *Introduction à une Chimie unitaire*, *Sylva Sylvarum*, *Jardin des Plantes*, samt artiklar i L'Initiation och L'Hyperchimie: »Men skall skrifvas ut, populärt, poetiskt, och illustreras. / Börjar med Kosmogoni, går genom Stenriket, Vextriket, Djurriket upp till Menniskan, sedan 'lagarne' behandlats i Astronomien, Fysiken och Kemien.»

Strindberg fann stöd för sin syn på kosmos grundläggande enhet bland Paris ockultister. Efter utgivningen av *Sylva Sylvarum* i början av 1896 recenserades verket både i Le Voile d'Isis och L'Initiation (februari- resp. marsnumret). Från och med april 1896 medarbetade Strindberg i L'Initiation, och han hyllades i tidskriftens majnummer i profetiska ordalag som alkemist av Dr Papus – förgrundsgestalten bland de franska ockultisterna efter Eliphas Lévis bortgång 1875.[1]

L'Hyperchimie publicerade under 1896–1898 *Antibarbarus* i fransk översättning och *Sylva Sylvarum* i en andra upplaga som följetongsbilaga under den poetiska titeln *Hortus Merlini. Lettres sur la Chimie; Sylva Sylvarum* ('Merlins Trädgård. Brev om Kemi; Skogarnas Skog'). Den walesiske siaren och barden Merlin vid Kung Arthurs hov, berömd för sin magi, var en träffande litterär symbol för den moderne alkemisten.[2]

Strindberg reflekterade i ett »Interview»-svar, daterat den 24 november 1897, över sin valfrändskap med den veten-

[1] Om Papus, L'Initiation och Strindbergs medarbetarskap, se SV 36, kommentaren s. 432 ff.; se även Papus introduktion av Strindberg i maj 1896, ss. 81 och 443.
[2] Om *Hortus Merlini*, se SV 35, s. 500 f.

skapliga ockultismen (troligen ett svar på frågor från Malmö-Tidningen):

> Varför tenderar ockultismen att bli religiös? Ja, säg det! Alla började som ateister och panteister forska bakom materien, vilkens utanverk noga skärskådats av Darwinisterna, som också stannade framför templets förlåt, och icke vågade sig in! Det är metafysik där bakom! sade de, och de nöjde sig med fysiken. Men de som icke fruktade gastkramningen av Sfinxen, de trängde in, och så mötte de väsen, i stället för krafter; medvetna, viljande, tänkande, väsen, som kunde göra mirakel och läsa människans innersta tankar, väcka samveten som sovit i mansåldrar, förvända synen på de mest skarpsynta; därmed var tron på de »osynliga» återkommen; och därmed religionen. (SgNM 9:2,14; cit. efter SV 38, s. 349.)

Strindberg fann i Parisockultismen paralleller till sin egen utveckling bland de symbolläror – Swedenborg, Kabbala, gnosticism och alkemi – vars axiomatiska utgångspunkt var sambandet mellan vetenskap och religion.[1] Dess företrädare kritiserade liksom Strindberg de lagbundna vetenskaperna på grund av deras utgångspunkt i en abstrakt modell av naturen, vars lagar, ändamål och kausalförhållanden fick sin förklaring uteslutande inom ramen för den fysiska verkligheten. Dess data måste därför inordnas i den totalvetenskap som de själva representerade och vars grundläggande frågeställningar rörde kosmos uppkomst och det mänskliga medvetandet.[2]

I dagbokens anteckningar noterade Strindberg i ockultisternas efterföljd sina observationer av vad han själv i ett brev till Torsten Hedlund den 7 juli 1896 karakteriserade som »Egendomliga sammanträffanden och oförklarliga händelser». Vad Strindberg och ockultisterna hade gemensamt var – förutom en vetenskapssyn som innefattande ett förnekande av skillnaden mellan organiskt och oorganiskt – en hermeneutik som grundade sig på transcendenta korrespondenser. I ett annat brev till Torsten Hedlund ca 22 februari 1896 uttrycker Strindberg sin önskan att få »lemna fysiken, för att som Aristoteles få

[1] Brandell 1950, s. 97 ff.
[2] Stockenström 1972, s. 33 ff.

öfvergå till metafysiken, menniskan och Gud samt skapelsens hemligheter». Dagboken, som påbörjades i detta skede, kom att bli uppsamlingsplatsen för dessa observationer, som han i de naturvetenskapliga skrifterna från åren 1896–98 kategoriserade i den återkommande dualismen »den Stora Oredan och det Oändliga Sammanhanget» (SV 35, s. 342). Det är därför naturligt att Strindbergs dagbok förvarades tillsammans med hans samlingar i naturvetenskap och ockultism i Gröna Säcken. De ofta mycket kryptiska vetenskapliga notiserna i dagboken beror inte bara på deras privata natur utan härrör fastmer från deras nära samband med dessa samlingar, till vilka hans anteckningar ofta hänvisar. Ibland har enskilda ark med observationer interfolierats med dagboken för att senare införas i de olika lägg som Strindberg under årens lopp systematiserat, allteftersom samlingarna ökat i omfång.

Sambandet med de ockulta vetenskapernas teleologiska synsätt uttrycks med ett citat på titelbladet: »Om Du vill lära känna det osynliga, så iakttag med öppen blick det Synliga. (Talmud.)» Den av Strindberg anförda maximen hänför till en för Kabbala grundläggande lärosats, tesen om alltings enhet och samhörighet i det skapade universum. Mångfalden av företeelser i den lägre världen har därför sina motsvarigheter i den övre. Endast genom det kontemplativa observerandet av dess skilda fenomen kan människan uppnå kunskap och bli delaktig av det gudomliga ljus som genomtränger alla skapelsens sfärer. I ett brev till Torsten Hedlund den 12 oktober 1896, som inleds med just detta citat ur Talmud, heter det:

> Har på dessa sex veckor vuxit en hel aln, genom studiet af Swedenborg, der jag fick ordet »Korrespondenser», hvilket gaf mig nyckeln till min metod: se likheter öfverallt. De finnas, och af grunder. Det är Bernardin de St. Pierres 'Harmonies' jag fann i hans herrliga bok: Oeuvres Posthumes.
>
> Om det fins en Solros i Er trädgård ber jag Er (med tanken på St. Pierres sköna 'harmonie' mellan Solen och Solrosen) skära stjelkens merg och se figuren i mergen, hvitt i hvitt. Sedan göra ett snitt i roten och se figuren der.

Citatet ur Talmud återfinns också som motto till Strindbergs franska artikel »Le Grand Soleil», en naturfilosofisk studie av »Solrosens korrespondenser», planerad att publiceras i L'Initiation, och som omnämndes i dagboken den 8 oktober 1896 (pag. 13).[1] Underrubriken till artikeln lyder: »Analogier = korrespondenser = harmonier». Diktarens speciella förmåga att utforska dolda affiniteter i företeelsevärlden är ett återkommande tema i Strindbergs naturvetenskapliga reflektioner: »Vi ha sett likheter överallt, av det skäl att likheter och överensstämmelser finnas över allt, och de som säga sig tro på materiens – och andens – enhet, äro ense med oss! Icke sant!» (SV 36, ss. 106, 109.)

Swedenborgs korrespondenslära var på modet bland både de symbolistiska diktarna och de vetenskapliga ockultisterna i 1890-talets Paris. Medan de förra såg sig själva som tjänare i korrespondenslärans och analogilagens tempel, uppfattade de senare Swedenborg som en förmedlare av den uråldriga hermetiska traditionen med rötter i Indien, Egypten och Grekland. Strindberg uppmärksammade sin och Swedenborgs likartade utveckling i ett brev till sin vän Torsten Hedlund i februari 1896: »Swedenborg var mineralog, rotade i jordens innandömen men äfven i andeverldens!» (ca 15/2). För både Swedenborg och Strindberg kom den lagbundna naturvetenskapen att visa sig otillräcklig för att framkalla den inre sanning som fanns fördold bortom naturens yttre former.[2] Strindberg anknöt till dessa gemensamma utgångspunkter då han beskrev sin egen ställning som »naturalist-ockultisten» i ett brev till Torsten Hedlund (21/6 1896).[3] Strindbergs hänvisning, i brevet 12/10 1896, till Jacques Bernardin de Saint-Pierres Harmonies de la nature (1818) som källa för hans botaniska spekulationer tillhör samma idétradition,[4] med rötter i föreställningarna om sympatin och korrespondensen hos allt skapat som återfinns hos Platon och pythagoréerna,

[1] Artikeln återges i SV 36, ss. 303 ff. och 106 ff.; jfr kommentaren s. 453 ff.
[2] Stockenström 1972, s. 43 ff.
[3] Jfr Strindbergs beskrivning av de ockultistiska Swedenborgarna, vilka »frånser siarens religiösa sida, odlar däremot den rent ockulta och samarbetar med Papusisterna i L'Initiation» (»Swedenborg i Paris», SV 34, s. 142).
[4] Brandell 1950, s. 195 ff.

i den medeltida naturfilosofiens mikrokosmos/makrokosmos-spekulation hos Agrippa von Nettesheim, liksom senare i Leibniz metafysik, monadläran med teorien om den förutbestämda harmonien som alltings grund.

I sitt utforskande av naturens konkordans var Strindberg inte bunden av den empiriska observationens tolkning av de enskilda fenomenen som klart definierade enheter i naturen, där lagar och utvecklingskategorier bestämde de vetenskapliga grundproblemen. Den stora naturen lever och han möter den på nytt med friska ögon i exempelvis en solros – fröets hemlighet, jordens fasta näringsämnen, solens explosiva energi bär tillsammans på organismens formbildande kraft; dess blomning, död och återfödsel i fröet där livscykeln börjar än en gång, innebär en metamorfos av växande, utslocknande och återkomst, en naturens alkemi, som liknar ormen som biter sin egen svans, Ouroboros.[1] Det motto som Strindberg valde för sin studie om solrosen, maximen ur Talmud om hur det synliga gömmer nyckeln till det osynliga, sammanfattar både hans mission och metod att klargöra skapelsens hemligheter.

Maximen ur Talmud är placerad på dagbokens titelblad strax under ett citat från Percy Bysshe Shelleys essä A Refutation of Deism (1814): »Om Gud har talat, varför är då världen icke övertygad?»[2] Strindbergs observationer i dagboken växte fram ur liknande tankegångar. Överst på titelbladet har Strindberg noterat de tre ursprungselementen i universums uppkomst enligt den hermetiska traditionen i en serie korresponderande diagram, hämtade från H.P. Blavatskys The secret doctrine (1888).[3]

Längre ned på titelbladet reflekterar Strindberg över svårigheten att finna ett språk eller en teknik som klargör dessa dolda sammanhang: »De dövstummes Handalfabet och människans händer. (gester) / Att konstruera en spegel som vänder världen rätt att vi må få ögonen öppna. [Blommor. Fjärilar etc]». Hans

[1] Jfr SV 36, bild nr 23.

[2] Shelleys ord ligger nära en ofta citerad sentens av upplysningsfilosofen Paul Henri Holbach, i Le système de la nature (1770), där denne avvisar existensen av ett gudomligt väsen med en serie argument som grundade sig på encyklopedisternas materialistiska utgångspunkter.

[3] Jfr ordförklaringen till Titelbladet *Dzyans bok* etc.

associationer på titelbladet rör bland annat fysikern Georg Hermann Quinckes experiment med ljusbrytning och vågspeglar »som ger vanställda figurer rättvända» eller den brittiske naturforskaren Francis Galtons sammansatta porträtt.

På dagbokens titelsida nämns också »elementalerna», vilka Strindberg omtalar i det ovan (s. 36) citerade »Interview»-svaret från 1897: »Ockultisterna mena att människoanden själv har skapande kraft att projiciera sina passioner i halvväsenden som de nämna elementaler, elementarandar och så vidare» (cit. efter SV 38, s. 349). Liksom Eliphas Lévi tycks Strindberg inte göra någon skillnad mellan elementalerna och elementarandarna, dvs. å ena sidan de lägre halvväsen som är knutna till de fyra elementen och å andra sidan de andar som förkroppsligar de avlidnas själar.[1]

För att illustrera sin egen utveckling hänvisar Strindberg till Carl von Linné (brev till Torsten Hedlund 21/6 1896):

> Jag är rädd för Er ibland då Er tanke är feg. Ni rör Er med metafysik utan att ha passerat fysiken. (Ni vet att efter Aristoteles metafysiken kallas så emedan den kommer efter fysiken. Jag är naturalist-ockultisten, som Linné, min store lärare. Först fysiken, så meta-. Jag vill se med mina utvertes ögon först och sedan med de invertes.

Strindberg noterar på pag. 1: »Bemärka Allt: L'animal voit mais ne regarde pas.[2] Nervositet, hysteri = Ord! Naturliga förklaringar.» Djurens varseblivning kan inte utvecklas till de själsliga funktioner som vi förknippar med tankeverksamhet, omdöme och beslutsfattande. Vad är i grund och botten tankar och hur kan vi känna igen dem i andra varelser? Strindbergs reflektioner gäller hjärnan och medvetandet, och hans anteckning avslöjar hans övertygelse, att det i den konkreta observationen av verkligheten finns ett inneboende igenkännande av de mönster, former, symmetrier och tal som kom före allt annat. I opposition mot utvecklingsläran uppfattar Strindberg inte det mänskliga medvetandet som en enbart av evolutionen betingad tillfällighet. I sitt medvetande kan

[1] Jfr Stockenström 1972, ss. 209–220.

[2] *L'animal voit mais ne regarde pas* (franska) 'Djuret ser men betraktar inte'.

människan uppleva nervositet och hysteri, men det är endast patologiska klassificeringar och som sådana bara ord. De hänför inte till någonting utanför de medicinska diagnoserna, eftersom den moderna vetenskapen endast definierar själslivets upplevelser och tankar från en uppfattning av materien som livlös och avpersonifierad.

Den serie av ockulta upplevelser som följer liknar de många vetenskapliga notiser som återfinns i Gröna Säcken, men skiljer sig från dessa såtillvida att erfarenhetsföremålen i dagboken relaterar både till inre och yttre upplevelser i det förflutna och nuet. I den livskris han befann sig, med smärtsamma och bisarra upplevelser, försökte Strindberg undersöka sig själv och naturen på samma sätt. Under rubriken »Återtagningar:» (pag. 1) har Strindberg fört samman flera oförklarliga tillfälligheter som ändå tycks honom meningsfulla. På ytan förevisade fenomenvärlden en kaotisk bild för iakttagaren men bakom dess skenbara oreda tyckte han sig urskilja någon form av ordning. Han såg och noterade de säregna och sällsamma mönster som han fann i den omkringliggande verkligheten utan att göra skillnad mellan fysiska och psykiska fenomen. Det senare gäller för både hans naturvetenskapliga reflektioner och de privata minnesanteckningarna om efemära och unika upplevelser. I stället för att söka eliminera slumpen, enligt den moderna naturvetenskapens praxis, kom han i dagboken att sätta den i centrum för sin tydning av universums gåtor.

Ett par ord som »Mikroskopet: Valnöten» kommenteras till exempel i ett redan anfört brev till Torsten Hedlund sommaren 1896 (21/6):

> Med valnöten! En lång historia. Men, goda herre, fotografera innanmätet utan skal och Ni skall se en hjerna på hvilken Ni kan läsa »gyrus frontalis», med ett ord hela anatomien. Men jag har en lång afhandling derom och behöfde en fotografi af halva innanmätet med groddändan och äfven diagrammet –

Den omtalade 'avhandlingen' syftar sannolikt på anteckningar i Gröna Säcken med rubriken »Juglans Regia», men utkasten rörande hjärnan är många, med rubriker som »Valnöten»,

»Hjernan. Valnöten», »Hjernans Mysterier», samt klipp ur den medicinska litteraturens avbildningar av hjärnor från människor och djur etc. (SgNM 24; även i SgNM 23).[1]

Strindberg kom att sammanfatta en del av dessa sina rön i *En blå bok* där hans utgångspunkt var en serie detaljerade korrespondenser mellan »Hjärnan och Valnöten» (SV 65, s. 235 ff.). Strindberg pekar där på likheterna mellan den öppnade valnöten och den kluvna hjärnan. I det kranieliknande valnötsskalet finner han »vindlingar, fåror och lober, alldeles som hos däggdjuren», och inne i dess skal upptäcker han en hård hinna som »i mikroskopet visar liknande struktur med hjärnans bark» osv. Ett vertikalsnitt genom lilla hjärnan avslöjar slutgiltigt den punkt där livets och medvetandets uppkomst kan spåras, »en vegetativ form, ett parbladigt blad kallat sedan gammalt Arbor vitae, eller Livsens träd».

Strindbergs planer för den ockulta naturfilosofien realiserades på ett nytt sätt i *En blå bok* (1907–12) vars naturvetenskapliga uppsatser bygger på hans samlingar i Gröna Säcken. Att de senare tillkommit vid olika tidpunkter är givet, men för dagbokens del är det viktigt att notera hur de vetenskapliga notiserna fungerar inom ramen för denna. Som exemplet ovan visar, kan ibland en kryptisk anteckning vara toppen på ett isberg, och hans dagboksnotiser pekar ofta in mot dessa otryckta källor. Hans värdering av och syn på *Ockulta Dagboken* i efterhand som sitt »största oeuvre posthume» hängde samman med dess karaktär av både vetenskapligt och religiöst dokument (brev till K.O. Bonnier 21/10 1907).

På dagbokens pag. 1 har Strindberg samlat en mängd iakttagelser om naturens hemligheter som intresserat honom just därför att de överskrider den traditionella vetenskapens gränsdragning mellan mineralier, växter och djur. Former och mönster upprepas och avslöjar mystiska sammanhang för de initierade: julrosen med dess giftiga rötter; mandragoran

[1] Hjärnan var speciellt intressant för ockultisterna vilka koncentrerat sin uppmärksamhet till dess vätskefyllda hålrum, de s.k. ventriklarna, som själens säte där andarna hade sin hemvist. – Strindberg tycks vid samma tid ha författat en artikel med rubriken »Le Noyer» ('Valnötsträdet') för publicering i L'Initiation. Se ordförklaringen till pag. 5 (24/6) *Slutade Le Noyer!*

(alrunan) med dess människoliknande rötter; mystifierande figurer och former i klippor; konfigurationerna av vattenväxter i Schweizarnas damm i Versailles; demoner, dvärgar, troll som gestaltats av halvbrända kolstycken i den öppna spisen etc. Det skenbart triviala och alldagliga, upphittade föremål som spelkort, ett fotografi av Paul Verlaine i hans svepning, trollpiskan i Luxembourgträdgården, upplevs med självklarhet som ockulta budbärare. Tillfälliga möten, sällsamma överensstämmelser blir orakel att tolka: den svarta pudeln i Luxembourg, hunden i Edvard Munchs gård i Paris, uppenbarelsen av hans egna och hans fars initialer under regnbågen på en färgarskylt på rue de Fleurus, eller bokstäverna »N S» som framträder på en silverplåt under hans kemiska experiment. Hans ockulta katalog är inströdd med kortfattade notiser som associerar till själavandring och dubbelgångare, tankeöverföring (»Gedankenübertragung») och magisk förhäxning (»Envoûtement»).[1] Strindbergs terminologi är hämtad från de franska ockultisternas klassificering av olika medvetandetillstånd och deras föreställningar om astralkroppar och astralplan, makterna, hierarkier av andar, goda eller onda. Hans egna upplevelser speglar samma modaliteter: drömmar, hallucinationer, visioner, utomkroppsliga upplevelser och förvanskade sinnesförnimmelser. Minnen av ondska och vansinne, sjukdom och död hemsöker honom. Buller om natten, skrik i sömnen med ekon från underjorden blir till hotande omen. Strindberg utforskar en yttervärld vars grundvalar hotar att falla sönder.[2]

I ett brev till Anders Eliasson den 28 oktober 1896 reflekterar Strindberg över dagboksskrivandet:

> Jag som fört dagbok (och nattbok öfver drömmarne) sedan snart ett år, och lagt märke till allt är blifven som Du vet »mystiker.» De naturliga förklaringarne godkänner jag såsom exoteriska populärexplikationer, men bakom dessa ligga de esoteriska och de böra ej divulgeras för folket.

För Strindberg framgick alla ting och former i fenomenvärlden ur föreställningen om den enda världen – *unus mundus* –,

[1] Jfr ordförklaringarna till pag 1.
[2] Jfr Brandell 1950, ss. 63–90.

enheten av all existens utanför mänskliga kategorier som tid och rum och bortom åtskillnaden fysisk/materiell och psykisk/andlig. Det latinska begreppet med rötter i idétraditionen alltifrån klassisk och medeltida naturfilosofi pekar på denna all-enhet (*omnia in omnibus esse*). Det var därför som läran om korrespondenserna (*correspondentia*) kom att bli den grundläggande kunskapsmetoden. De i mysteriet invigda Parisockultisterna kritiserade liksom Strindberg den samtida naturvetenskapens s.k. naturliga förklaringar som exoteriska. På den mikrofysiska nivån kunde den moderna vetenskapen visserligen ha en validitet för tolkningen av enskilda fenomen och sammanhang, men dess resultat måste inordnas under ockultismens makrokosmiska synsätt. Den enda världen låg bortom gränserna för det som kunde uppfattas med sinnena eller omfattas av förnuftet, och dess sanningar tillhörde de invigda och var därför av nödvändighet esoteriska till sin natur. Medan den moderna vetenskapen innebar en brytning med religionens och vetenskapens gemensamma ursprung, gestaltade den nya tidsålderns ockultister den totala vetenskap som förde vidare de levande traditionerna från det förflutna samtidigt som de förberedde framtiden. Alla ting i fenomenvärlden var gestalter, former, mönster, bilder eller idoler som återkallade den dolde skaparens verk. I stället för att skilja på världen och Gud som två heterogena, oförenliga verkligheter förband ockultisterna de två i en oupplöslig enhet. I sin dagbok sökte Strindberg alltifrån dess början att få svar på de himmelska hemligheter som fanns förborgade i den synliga världen.

KRIS OCH OMVÄNDELSE

Strindberg började alltså föra dagbok någon gång efter inflyttningen i hotell Orfila i Paris den 21 februari 1896. Dagbokens begynnelse står i nära samband med det kristillstånd som först gav sig tillkänna i mars/april, för att kulminera i slutet av juli och början av augusti då Strindberg flydde till Dieppe och sedan Ystad för att till sist söka medicinsk hjälp för det fruktade »vansinnet». Ur denna synvinkel ter sig de kortfattade men

innehållsdigra anteckningarna på pag. 1 närmast som en inventarieförteckning uppställd och systematiserad för att hålla stånd mot demonerna i hans eget inre. De vittnar om att den värld som han lärt känna inte längre uppenbarade sig som förut. Skillnaderna mellan yttre varseblivning, fantasi och dröm kunde inte upprätthållas på samma sätt som tidigare. Den yttre verkligheten framträdde som om tingen och händelserna frambesvurits av osynliga andar. De ontologiska grundvalarna för existensen hotade att brista i en fenomenvärld som inte längre lät sig ordnas och tolkas i bekanta kategorier. I detta krisläge växte dagboken fram som ett försök att genom observation utforska tingens dolda ordning. I ett brev till Torsten Hedlund 15 maj 1896, där Strindberg utvecklar några av de sällsamma upplevelserna från de första dagboksbladen, noterar han: »Observerar, antecknar och väntar! 'Det är något i det.' Det är allt hvad jag vet!»

Gunnar Brandell har framhållit att Strindbergs dagboksförande var ett terapeutiskt arbete för att bearbeta underliggande känslor av skuld under Infernokrisens omvändelseprocess. Strindberg »började fråga efter 'avsikterna' eller 'ändamålet' med sina hemsökelser» nedtecknade i dagboken och i Hedlundbreven.[1] Han hemsöktes av spöklika återtagningar, repetitioner av det förflutna; en notering i dagboken lyder (pag. 2):

> Drömde natten till 14^{e} Maj att ett avhugget huvud fastsattes på bålen och började tala. Mannen lik en försupen skådespelare förföljde mig; han var bakom en skärm som jag slog ner över honom – En polack sköt jag först framför mig. – På morgonen (Ascension) såg jag mycket blod på B^{d} Port-Royal. – På natten dödade jag en mygga så att handen var blodig på morgonen.

Dagboksnotisen återger den dramatiska, visuella gestaltningen i hans dröm från föregående natt, aktualiserande skuld, fruktan och aggressioner. Minnen av och drömmar om den polske författaren Stanislaw Przybyszewski tycks ha filtrerats genom Edvard Munchs målning från 1894, »Porträtt med

[1] Brandell 1950, s. 78.

ben», som Strindberg beskrev så här i ett brev till Hedlund sommaren 1896 (6/7):

> Det var i ateliern. M. hade två porträtt af P. Det ena var ett af töcken afhugget hufvud med gula förbrytardrag och nedanför dödben; måladt för länge sen. (M. hade äfven varit qvinnans älskare!)

Strindberg och Munch hade umgåtts med Przybyszewski i Ferkelkotteriet 1892–93, den grupp av nordiska och tyska konstnärer och intellektuella som träffades i Türkes Weinstube på Neue Wilhelmsstrasse, av Strindberg kallad Zum schwarzen Ferkel. Strindberg och Przybyszewski hade båda övergivit hustru/älskarinna och barn, den senare för att gifta sig med norskan Dagny Juel, vilken Strindberg hade haft ett kort förhållande med i mars 1893, då han redan inlett en förbindelse med Frida Uhl. Våren 1896 – Strindberg hade levt åtskild från sin hustru Frida alltsedan oktober 1894 – hade han börjat intressera sig för en konstnärinna han mött i Paris, Mlle Lecaisne. Den erotiska och moraliska triangeln från Berlin tre år tidigare upprepas i hans dröm som en symbolisk inversion av hans dilemma i nuet, aktualiserat i maj 1896 genom rykten om att Przybyszewski var i antågande till Paris.[1] Hans nemesis Przybyszewski dyker också upp i dagboksnotiser, där de ockulta tonerna från Schumanns »Aufschwung» – som ofta och med bravur spelades av Przybyszewski – påminner honom om den polske författaren och den stundande vedergällningen.

Krisen kan avläsas i alla tecken på död och förföljelse som Strindberg uppmärksammar på samma sida i dagboken (pag. 2): »Dödsfallet! Hôtel Orfila» med det senare tillägget »[Värdinnans barn dog!]». Inte långt därefter antecknar han: »såg jag en dödskalle (av foularden och lilla Larousse)» och »[Tänkte att Urgrossmutter var död!]» för att avsluta med en upphittad »Spader nia». När Strindberg konsulterat La Grande Cartomancie (se ovan s. 26), konstaterar han: »På återvägen var kortet omvänt. Spader nia betyder död! Få se!» På aftonen samma dag »berättade Madame Charlotte att en hyresgäst dött

[1] Jfr Brandell 1950, s. 80 ff.

på morgonen och hon skildrade dödsscenen livligt». I en (möjligen senare tillagd) kommentar skriver Strindberg: »Han hade stigit upp och slagits med döden» (ca 28–29/4 1896).

Skiljelinjen mellan drömmens bildspråk och dagens verklighet tycks allt otydligare. Genom att skriva ned upplevelserna och ge dem form i dagboken kan Strindberg undersöka sitt prekära förhållande till verkligheten. Strindberg återvänder ständigt till sina tidigare anteckningar för att sammanställa dem med nya upplevelser som på olika sätt överensstämmer med de förra och förhoppningsvis kastar ett nytt ljus över deras dolda mening. Manuskriptbreven till Torsten Hedlund är ytterligare ett tolkningsförsök, som också drar in en annan uttolkare. I det första brevet (6/7 1896) gav Strindberg instruktioner om hur Hedlund skulle närma sig beskrivningarna i breven:

> Men jag ber Er – stryk ut först dessa tre dödande ord och begrepp – fantasier, Grössenwahn[1] och förföljelsemani, och Ni skall se nya horizonter öppna sig, såsom skedde för mig då jag strök vidskepelse, slumpar, egendomliga tillfälligheter.
>
> Af intet blir intet och fantasierna liksom drömmarne ega full, högre verklighet.

Strindberg menar längre fram i brevet att han själv varit »förblindad af tidens 'naturliga förklaringar' och vände bara eqvationen bakfram så var den löst!», samt upprepar: »Ni får ej säga grössenwahn om jag nu i denna händelse ser den osynliga handen.» I ett annat brev till Hedlund (1/8 1896) reflekterar han över de naturvetenskapliga orsaksförklaringarnas otillräcklighet och pekar i stället på ockultismens läror som möjligen kan

> förklara (?) det hemlighetsfulla i vår tillvaro, vår dubbelexistens, obsessions, vår nattliga existens, vårt onda samvete, vår momentana fruktan utan (?) grund, vår förföljelsemani, som kanske ej är mani utan vi äro förföljda. – af hvad Ni och ockultister kalla elementaler eller lägre väsen, hvilka afundas oss vår existens, drifva oss till sjelfmord för att få intaga vår hvad Ni kallar Astralkropp.

[1] *Grössenwahn* (tyska) 'Storhetsvansinne'.

Strindberg bad våren 1896 Hedlund att trycka *Jardin des Plantes* (första delen) så att han kunde få möjlighet att gå vidare, bortom de naturvetenskapliga studierna, och »skrifva min bok om allt hvad jag 'sett' och erfarit sedan förra December» (15/5). Det var endast genom att 'observera, anteckna och vänta' (som det hette i brevet), och därefter granska och jämföra upplevelserna som han i sinom tid tyckte sig kunna urskilja mönster och betydelser. Hans plan speglas i ett utkast från denna tid, »Le Vase de Benares. Le grand désordre: Dagbok öfver 'Egendomliga Sammanträffanden.'» (sannolikt nedtecknat i mars 1896; SgNM 6:14,4; återges i SV 37, s. 343). Den tilltänkta titeln härrör från André Chevrillons bok Dans l'Inde (1891). Strindberg citerade Chevrillons beskrivning av en kopparvas i brev till Torsten Hedlund (28/3 1896):

> (Beskrifning på en Vas af Koppar.)
> »Hvad föreställa dessa ciseleringar? Först vet man ingenting: man ser endast ett snår af hopvirade linier, sammanslingade på en slump. Småningom reder sig härfvan och dunkla gestalter träda fram: gudar, genier, fiskar, hundar, gazeller, blommor, örter, icke grupperade efter ett motiv utan kastade huller om buller som en klump af underhafsgyttjan den man draggat, och ur hvilken oformliga massa man ser framskymta en klo, ett skal, en fena …»

Vad som framför allt måste ha fängslat honom hos Chevrillon var beskrivningen av kopparvasen som en metafor för genomskådandet av den synliga världens mönster och tecken, den huvudtanke som omformuleras gång på gång i vetenskap och dagbok. Den centrala metaforen anknyter till den grundläggande frågeställningen från hans naturvetenskap, och i en not tillägger han: »Den stora oredan och det oändliga sammanhanget.» I ett annat av utkasten till »Inferno. / Le Vase de Benares» gav Strindberg det nya planerade verket undertiteln »Roman Occultiste», men strök sedan denna bestämning (SgNM 6:14,2–3).

I manuskriptbreven till Torsten Hedlund återkom Strindberg till bokprojektet: »Lifvet är kort, hade tänkt skrifva en bok, men känner att jag ej hinner, och sänder Er derför i bref,

huller om buller, minnen och upplefvelser från dessa sista underbara år» (6/7 1896); »Jag skrifver detta för att reda mina tankar och befria mig; mest kanske för att uppehålla intresset vid lefvandet» (18/7 1896). I denna serie brev till Hedlund i juli 1896 utarbetade Strindberg ett litterärt råmanuskript, utformat med typografiska mellanrum, rubriker och illustrationer. Det första av breven (6/7) tar sin utgångspunkt i upplevelser från 1895 och tidigare och liknar i det avseendet den sammanställning av material som införts på dagbokens första sida. I de följande breven (7, 9, 11, 18, 19, 20 och 22/7) utgör dagboksanteckningarna stoffet för Strindbergs bearbetningar och tolkningar. Breven ger förutom kontext till anteckningarna i dagboken också insikter i den ockulta föreställningsvärlden, och de pekar fram mot *Inferno*, där dagboken kom att utgöra huvudkällan för den litterära bearbetningen.[1]

En aspekt av Strindbergs tänkande kring tillvaron som ett slags inferno, en gudomlig straffinrättning, skymtar i arbetsutkasten i en anteckning med religiösa och moraliska undertoner (SgNM 6:14,4, jfr ovan):

> Om denna tillvaro redan är en skärseld eller Inferno för begångna brott äro vi alla demoner, till för att plåga varandra; och när vi drifvas mot vår vilja att göra ondt, göra vi vår pligt, men lida ändock deraf att vi gjort ondt.

Krisreligiösa föreställningar av detta slag förekom hos Strindberg i många olika former och tjänade sannolikt till att hålla skuldkänslornas demoner på avstånd.[2] Myten om inferno utvecklades till ett eklektiskt idékomplex för att gestalta människans vandring på jorden som en främling i materiens värld, dömd att födas och återfödas från ett fängelse till ett annat för att sona synderna, egna eller andras, från denna eller en tidigare existens, medvetet eller omedvetet.[3] I ett brev till Torsten Hedlund den 31 oktober 1896 kommenterar Strindberg detta föreställningskomplex:

[1] Om manuskriptbreven, se ovan s. 27 f.; Stockenström 1972, ss. 44 ff., 109 ff.
[2] Brandell 1950, s. 97 ff.
[3] Idén förekommer redan tidigare i Strindbergs arbeten, se Lamm 1936, s. 22 ff.

> Den verldsåskådning som vuxit ut hos mig är närmast lik Pythagoras' och upptagen af Origines: Vi äro i Inferno för synder begångna i en föregående existens. Derför: bed ej om annat än resignation! och begär intet, platt intet af lifvet. Var glad, om möjligt, i olyckan, ty med hvarje olycka utstrykes en post i deficit!
>
> Swedenborgs beskrifning på Inferno är så noga jordelifvet utan att han menar det, så på pricken att jag är öfvertygad.

Strindbergs subjektiva ställningstagande till Pythagoras, Origines och Swedenborg – alla aktuella för 1890-talets ockultister – möjliggjorde en fortsatt kurragömmalek med den egna skuldens gengångare. För dagbokens del kom särskilt Swedenborg att spela en viktig roll för den religiöst moraliska problematiken men också genom de allegoriska tolkningar som hans korrespondenslära uppenbarade för Strindberg. Den första närmare kontakten med Swedenborgs tänkande kom i mars 1896, med positiva omdömen i dagbok och brev. I den ockulta katalogen på pag. 1 i dagboken noterades: »Swedenborg: Seraphita, 29 Mars Söndag, l'Initiation Sédir. Swedenborg.» Anteckningen syftar på att Paul Sédir i marsnumret 1896 av L'Initiation i en recension av *Sylva Sylvarum* hade hyllat Strindberg som landsman till Swedenborg och nämnt Balzacs swedenborgskt inspirerade roman Séraphîta (1835),[1] men också på att 29 mars 1772 var Swedenborg dödsdag. Därefter läste Strindberg Séraphîta och rapporterade till Hedlund (15/5 1896): »Swedenborg är mycket uppe här, och räknas som den förste teosofen i ny tid». Om Balzacs roman heter det: »Hvad det är stort och underbart!» Sommaren 1896 formulerade Strindberg den nya livshållningen i ett brev till Frits Thaulow (ca 22/7 1896):

> Länge har jag hört omtalas något som kallades ockultism, studiet af alla de fenomen som ej kunnat förnekas, men icke heller kunnat förklaras. För ett år sedan tog jag fatt i ämnet, rent skeptiskt. Märkte dock straxt i början att det fans något i det. Kastade mig djupare in i ämnet och då allt bekräftade sig, slutade jag med att bli ockultist; det vill säga: jag erhöll faktiska bevis genom natur-

[1] Om Sédirs recension se SV 35, kommentaren s. 476.

> vetenskaperna, att själen var hufvudsaken, det materiela endast en tillfällig omklädnad, att vi voro odödliga, skapade, styrda efter en viss plan etc allt gamla kända saker.

Den vetenskapliga ockultismen tar sig uttryck i dagbokens »Bemärka Allt» (pag. 1), men de krafter som under våren och sommaren 1896 gjorde sig påminda speglas i de mer ångestfyllda iakttagelserna. Dagbokens tillkomst kan tolkas som ett uttryck för en aktivare bearbetning av krissymptomen, vilken även får utlopp i planerna och skisserna till den nya boken i utkast och manuskriptbrev. Strindberg sökte förklaringar till det egna lidandet – han accepterar straffet men vägrar att vidgå det personliga ansvaret. Han fördjupar sig vid denna tid i ockultistiska verk, i Balzacs mystik och inte minst i Swedenborgs skrifter som avverkas i rask följd under 1896 och 1897. Hösten 1896, medan Strindberg vistades i Klam i Österrike, läste han Swedenborgs egna skrifter. »Här föllo Swedenborgs skrifter i min hand för första gången. Det är underbara ting deri», skrev han till Hedlund (7/9), och i dagboken fylls en hel sida med excerpter av »Swedenborg beskrivning på helvetet» (8/9; pag. 8). Strindbergs intensiva studier under 1896 och 1897 kom att innefatta Svedenborgs drömmar 1744 jemte andra hans anteckningar (utg. 1859 av G.E. Klemming; i fortsättningen benämnd Swedenborgs drömmar 1744), De Coelo et ejus mirabilibus et De Inferno (1758; 'Om himlen och dess underbara ting och om helvetet'); stora delar av Arcana Coelestia (1–8, 1749–56; 'Himmelska Hemligheter') och Apocalypsis Revelata (1766; 'Uppenbarelseboken avslöjad'), samt De Telluribus in mundo nostri solari, quae vocantur planetae (1758; 'Om jordkloten i vår solvärld, som kallas planeter').[1]

För dagbokens del kom Klemmings utgåva av Swedenborgs drömmar 1744 att bli av stor betydelse. Strindberg läste den och jämförde med de egna upplevelser som han noterat i sin dagbok. Även Swedenborgs dagboksanteckningar börjar med konkreta iakttagelser i den fysiska verkligheten från våren 1743 men förändras till en nattbok av drömmar alltifrån

[1] Se Stockenström 1972, s. 63 ff. – Strindberg läste Swedenborgs De Coelo och De Telluribus i fransk översättning, se nedan.

december samma år. Swedenborgs nattliga andeuppenbarelser förebådades av ångesttillstånd som tog sig fysiska uttryck i rysningar och darrningar, beskrivningar som Strindberg skrev av för att jämföra med de egna symptomen. Swedenborgs beskrivning av sina hallucinationer, drömmar och visioner under drömdagbokens krisperiod kom att fängsla honom. Däremot saknas exempel i Strindbergs dagbok på de s.k. psykosensoriella hallucinationerna, dvs. »syner, då han skådat andarne med sina 'lekamliga' ögon och t.o.m. vidrört dem».[1] För både Swedenborg och Strindberg började deras medvetna spekulationer inom naturvetenskaperna och fördjupades genom de kristillstånd som de i efterhand tyckte sig speciellt utvalda att genomlida och tolka i sina respektive profetiska roller. De hade också gemensamma anknytningspunkter till ockulta och hermetiska traditioner. Att liksom Swedenborg se likheter och motsvarigheter i allt, från det högsta till det lägsta, och att tolka sambandet mellan Gud, människan och världen i korrespondensernas tecken, upplevdes av Strindberg som ett lärjungeförhållande. Skillnaderna dem emellan var ändå betydande, framför allt saknade Strindberg det teoretiska och filosofiska fundamentet som utmärkte den swedenborgska korrespondensläran. Det senare gällde också den för Infernokrisen så avgörande frågan om Strindbergs oförmåga att acceptera de moraliska konsekvenserna av Swedenborgs teologi. Hans vägran att acceptera helvetena som eviga strafftillstånd illustreras i ett brev till svärmodern Marie Uhl den 17 december 1896:

> Lese jetzt Swedenborg Arcana Coelestia und bin erschrocken. Es scheint mir alles wahr, und doch zu grausam von einem Gott der Liebe.
>
> Da ist Seraphita mir lieber! [– – –]
>
> Die Sonne scheint heute, aber Swedenborg ist so grausam, so alles ist mir übel daran. Ist nicht meine eigene Hölle genug? Sollen noch andere dazu?[2]

[1] Lamm 1915, s. 214.

[2] 'Läser nu Swedenborgs Arcana Coelestia och är förskräckt. Det tycks mig vara sant, allt, och ändå allt för grymt av en Kärlekens Gud. / Då är Seraphita mig kärare! [– – –] / Solen skiner idag, men Swedenborg är så grym, så allt känns illa. Är inte mitt eget helvete tillräckligt? Skall andra därtill?'

Den betydelse som Strindberg i efterhand tillmätte Swedenborg för *Ockulta Dagbokens* tillkomst rör i första hand hans syn på dagboken som religiöst dokument i mästarens efterföljd. Överst på dess titelblad har Strindberg nedskrivit ett citat från Swedenborg; bokstäverna har sedan fyllts i med rödpenna: »Ne fais plus cela!» ('Gör icke så mera!'). Denna korta påminnelse som i första hand måste vara riktad till dagboksföraren själv återfinns i A.J. Pernetys franska översättning av De Telluribus och De Coelo med titeln Les Merveilles du Ciel et de l'Enfer et Des Terres Planétaires et Astrales (2 band, 1782), band 2, # 75:

> Les Esprits parlent aux hommes de ce Monde-là, & non les hommes à eux; & tels ne disent que ces mots-ci: *ne fais plus cela:* il n'est pas même permis à l'homme de dire à qui que ce soit qu'un Esprit lui a parlé; s'il le fait, il en est puni.[1]

Enligt dagboken läste Strindberg om dessa 'sedeväktande och tuktande andar' i mars 1897 (21/3; pag. 19):

> Läste i dag och i går i Swedenborg om Andarne på Jupiter och blev därav upplyst om mycket underbart som hänt mig sista året. Således om Esprits censeurs et correcteurs som plåga människan från det onda till det goda genom att plåga i handen (NB! mina händers sjukdom) i foten (se den 19e Mars) eller omkring epigaster (magkatarren 1883, 84)
> Outre la douleur des membres ils emploient un serrement douloureux vers le nombril comme causé par une ceinture piquante; des étouffements de poitrine de temps à autre (angina pectoris) poussés jusqu'aux angoisses; des dégouts pour tout autre aliment que le pain, pendant quelques jours[2] (Stämmer alltsammans!)

[1] 'Andarna talar till människorna om den Världen där, & inte människorna till dem; & de finns som bara säger dessa ord: *gör icke så mera:* det är inte ens tillåtet för människan att tala om för vem det än må vara att en Ande har talat till henne; om hon gör det, blir hon straffad därför.'

[2] 'Förutom smärtor i lemmarna begagnar de en smärtsam beklämning omkring naveln, liksom förorsakad av en stickande *gördel;* kvävningar åt bröstet tid efter annan (angina pectoris), vilka drivas ända till *ångest; avsmak* för all annan föda än bröd, under några dagar'. (Jfr *Inferno*, SV 37, s. 287.)

De för Strindberg välbekanta symptomen på psoriasis, magsäckskatarr, angina pectoris, paranoia etc. uppenbarade sig inte längre endast som sjukdomar utan även som andliga fenomen, som tuktan och uppfostran. Strindbergs smärta i »högra hälen» och hans blödande händer förklaras på liknande sätt; enligt Swedenborg kunde andarna straffa genom 'en smärta i foten, i handen eller omkring magtrakten' (19/3 1897, pag. 18). I marginalen till den 20 mars noterade Strindberg (pag. 18): »Obs! Mina händer äro rivna och blod utgår ur porerna på ovansidorna».

Alla de ockulta observationerna i dagboken hade realitet. De var inte människors förföljelser, inte heller demonernas verk utan tuktoandarna som gisslade diktaren från det onda mot det goda. Hans subjektiva tolkning av Swedenborgs skildring i De Telluribus rörande det ondas relativa begränsning och förnekandet av den eviga fördömelsen stod i skarp kontrast till hans upprörda reaktioner på straffet och lidandet i Arcana Coelestias helveten. Det var bekräftelsen av den välvilliga försynen, syndabocksrollen och utvaldheten som verkat befriande och möjliggjorde att skuldkänslorna åter kunde skjutas i bakgrunden. Strindbergs läsning av Swedenborg i mars 1897 gjorde det möjligt för honom att hoppas på försoning.[1] Tuktoandens varning till syndaren, »Ne fais plus cela!», kan tolkas som ett uttryck för denna förvissning och förhoppning. I och med *Inferno*, som enligt dagboken påbörjades den 3 maj och avslutades den 25 juni 1897, kunde den litterära produktivitetens slussluckor öppnas på nytt, och i den mån det går att tala om ånger och botgöring, speglas det i romanen.

På dagbokens titelblad återger Strindberg två bibelcitat på franska från aposteln Pauli epistlar: Första Korinthierbrevet 5:3–5 och Första Timotheosbrevet 1:20, följt av en kompletterande hänvisning till Andra Timotheosbrevet 4:14. Bibelcitaten och bibelhänvisningen anknyter till de kommenterade Swedenborgcitaten den 21 mars 1897. Bibelverserna från Första Korinthierbrevet omtalar bland annat: »Jag har dömt

[1] Stockenström 1972, s. 86 ff.

att en sådan man skall överlämnas åt Satan till köttets fördärv, på det att anden må bliva frälst på Herren Jesu dag».[1] I kapitel fjorton av *Inferno*, »Le Rédempteur» (»Återlösaren»), tolkas marsupplevelsen, som den beskrivs i dagboken, i analogi med den andliga luttring som omnämnts i Pauli epistlar (SV 37, s. 284 ff.).

Strindberg lyfter flera gånger, i dagboken och i brev, fram exempel på omvändelser bland författare och ockultister: Joris-Karl Huysmans, Sar Péladan och Papus, »hela skolan ha gått samma väg» (brev till Waldemar Bülow 20/11 1897). I deras utveckling spårar han historiska konstanter och anför, i det tidigare anförda »Interview»-svaret till Malmö-Tidningen, Huysmans som en parallell till sin egen omvändelse, men han gör en klar åtskillnad mellan den förres satanism och sin egen:[2]

> En annan tolkning får ordet Satanism av dem som i likhet med mig mena jordelivet vara en, låtom oss säga, skärseld, där man delvis skall straffas för att återställa jämvikten i rätten, delvis uppfostras genom tuktan till det goda. Denna mening är rent kristen och Kristus själv talar på flera ställen om världsfursten eller denna världsens förste, vilken ju då är Satan, i vars våld vi äro lämnade. I det högst märkliga stället ur 1:a Timoteerbrevet I:20 vilket jag har bland motto'na på Inferno, synes apostlarne ha varit givet att kunna med »esprits correcteurs» besätta individer. »Och bland dessa äro Hymeneus och Alexander, vilka jag överlämnat åt Satan, på det att de genom denna tuktan skulle lära sig att icke mera häda.» (SV 38, s. 348.)

Strindbergs utnämnande av Hymeneus och Alexander som moraliska exempel hänger samman med deras roller inom den gnostiska traditionen, där i synnerhet Hymeneus betraktas som en viktig föregångare. Gnostikerna var av den åsikten att köttet icke kunde återuppstå; de såg frälsningen som ett andens uppvaknande till sanning och pånyttfödelse genom kunskap. Då människan en gång upplysts i anden, förblev hon enligt gnosticismens lära allt framgent frälst. Frälsningen innebar därför ett återkallande av den upplysta anden som till-

[1] Översättning efter *Inferno*, SV 37, s. 285.
[2] Jfr ordförklaring till pag. 44 (18/9) *Läste Huysmans En Route* etc.

fälligt gått förlorad under jordelivet. Därmed försonades också de onda gärningarna från denna eller en tidigare existens i enlighet med Strindbergs optimistiska teodicé från mars 1897. Samma tro på den Evige och hans tuktoandar som plågar syndabocken fram till försoningen i skärselden eller helvetet speglas i en karakteristisk ändring i manuskriptet till intervjusvaret – från »jemvigten mellan skuld och brott» till det mindre laddade »jemvigten i rätten» (SgNM 9:2,14). Omvändelsen var inte möjlig så länge skuldkänslorna förblev oförlösta. Insikten från läsningen om andarna på Jupiter var inte en omvändelse i stil med Saulus/Paulus utan en väckelse där frälsningshoppet förskjutits till framtiden genom en rannsakan av tankar och handlingar (jfr samma motiv i *Till Damaskus*). Många moraliska rannsakningar som återkommer i anteckningarna i dagboken är variationer på tuktoandens varning, präntad överst på dagbokens titelblad.

I *Inferno* beskrivs omvändelsen med hänvisning till Swedenborg och till de i dagboken anförda bibelcitaten:

> Genom ett ord, ett enda, uppgår ljuset i min själ och skingrar farhågorna, de fruktlösa spekulationerna om inbillade fiender, elektriska ingenjörer, svarta magiker, och detta lilla ord var: *ödeläggelse.* Allt som hänt mig återfinnes hos Swedenborg; hjärtångesten (angina pectoris), bröstbeklämningen, hjärtklappningen, det jag kallade den elektriska gördeln, allt finnes där, och tillsammans utgöra dessa företeelser den andliga luttringen, känd redan av aposteln Paulus och omnämnd i Breven till Korintierna och till Timoteus. (SV 37, s. 285.)

För att beskriva de hemsökelser och lidanden som utgjort kärnan i hans egen omvändelse pekar Strindberg på Swedenborgs lära om ödeläggelsen i den andliga världen, med vilken menas en slags moralisk reningsprocess genom vilken den bristande överensstämmelsen mellan den inre och yttre människan utplånas.[1] I Swedenborgs teologiska system är ödeläggelsen uppsamlingsorten för de döda; endast ett fåtal är så goda eller onda att de omedelbart förflyttas till himlen eller helvetet.

[1] Lamm 1915, s. 294 ff.

Diskrepansen mellan yttre och inre undanröjdes successivt i andevärlden allteftersom människan uppenbarade sitt verkliga väsen. All synd och skuld träder fram ur det inre minnet och avslöjas av änglarna, som mönstrar allt vad hon tänkt, velat, talat, gjort, hört, sett. De vars härskande kärlek varit i det goda renas från alla de ondskor som tillhört livet på jorden och förberedes för livet i ett med deras inre korresponderande samfund i himlen. De vars härskande kärlek varit i det onda befrias på ett motsvarande sätt från alla hågkomster av det goda för att övergå till ett med deras inre korresponderande helvetiskt samfund. Befriade från jordelivets psykologiska och materiella förklädnader kunde de goda likaväl som de onda fortsätta sina liv i de andliga kroppar som i synlig form reproducerade deras egen föreställningsvärld. Den grundläggande analogin mellan jordeliv och andevärld, korrespondenstanken, de dramatiska demaskeringarna och skuldrevyerna kom att spela en viktig roll för Strindberg som författare. Ödeläggelsen i strikt swedenborgsk mening kunde Strindberg dock acceptera endast i dess egenskap av straff och lidande som rening i de högre makternas tjänst i och för hans omskapelse och pånyttfödelse.[1]

Strindbergs intresse för Dreyfusaffären hänger samman med detta problemkomplex:[2] »Jag har ända sedan 1894 trott Dreyfus vara skyldig och tror det än på dessa grunder: Ingen människa lider oskyldigt och D. måste ha skuld för att lida så gränslöst» (4/6 1899; pag. 89). I den strindbergska föreställningsvärlden utgjorde lidandet på samma gång straff och försoning, och tron på en god och allsmäktig gud var oförenlig med existensen av ett oskyldigt lidande. Att Dreyfus trots sitt ohyggliga lidande skulle visa sig vara oskyldig, oroade Strindberg djupt, då det hotade hans nyvunna tro på en gudomlig rättvisa med Den Evige och makterna som den moraliska ordningens garanter. Dreyfus måste därför till varje pris be-

[1] Jfr *En blå bok:* »Swedenborg kallar denna naturliga process för Ödeläggelsen – av det onda; läsarne säga väckelsen, före omvändelsen.» (SV 65, s. 38.)
[2] En redogörelse för Dreyfusaffären med dess olika rättsliga processer återges i ordförklaringen till pag. 8 v.

finnas skyldig.[1] Den längsta enskilda anteckningen i dagboken behandlar Dreyfus dom i Rennes den 9 september 1899 (pag. 97–99 v. med tidningsklipp och kommentarer på versosidorna, samt dokument i bilagan).

Strindbergs fruktan för det hotande vansinnet och den skräck och oro som speglas i många av dagbokens anteckningar förvandlades genom läsningen av Swedenborg till en förvissning om den egna utkorelsen till ett verktyg i Guds hand. Efter marsupplevelsen översvämmar dagboken med ockulta notiser som bekräftar tuktoandarnas bestraffningar och undervisning. De impressionistiska anteckningarna som växt fram i ett försök att ordna de oroande och främmande erfarenheterna under en existentiell kris utvecklades alltmer till en dagbok där det ockulta och transcendenta i vardagsverkligheten tolkades i moraliskt religiösa kategorier.

DAGBOKEN SOM PROCESS

Dagboken utvecklas under drygt tolv år med tillkomst under Infernokrisen 1896, mittpunkt i äktenskapskrisen i augusti–september 1901, och slutpunkt i den sista stora krisen i hans upplevda förhållande till Harriet Bosse april–juli 1908. Infernokrisens omvändelse kom att bli av avgörande betydelse för Strindbergs tolkning av de egna upplevelserna. Krisstämningar framträder också i samband med skilsmässan från Harriet Bosse i september–december 1904, liksom under april–juni 1907, då han förgäves söker frigöra sig från Harriet genom en radikal omvärdering av deras förhållande. I dagboken kan dessa kristillstånd avläsas inte bara i mängden anteckningar utan också i intensiteten i själva varseblivningen. De ockulta föreställningarna och myterna tjänar då till att återställa den ontologiska trygghet som hotas i kristillfällena. Dessa omkastningar och återfall utmärker viktiga led i den religiöst moraliska utveckling som avtecknar sig i dagboken och är centrala för Strindbergs försoning och helande.

[1] Stockenström 1972, s. 419 f.

Dagboken inleds med en samling svårförklarade händelser från olika tider och platser. Den första dateringen överst på pag. 1, »Inflyttade i Orfila 21 Februari 1896», ger intryck av en typisk dagboksnotis. Men dess införande, förmodligen senare, avser det gåtfulla och besynnerliga i att han slumpvis valt att flytta in på just hotell Orfila, uppkallat efter kemisten Mateo José Bonaventura Orfila, en föregångare och vägvisare i Strindbergs syn på materiens enhet. De tre följande dateringarna på samma sida – palmsöndagen (29/3), långfredagen (3/4) och påskdagen (5/4) – har tillfogats i marginalen och tidfäster, även de möjligen i efterhand, några egendomliga tilldragelser. Någon absolut datering för dagbokens början låter sig inte göras, men mer lik en traditionell journal blir Strindbergs dagbok under april–maj och juni, då dateringarna blir frekventare.

De sista dateringarna i dagboken som direkt följer hans tidigare införda anteckningar är några med klammer hopfogade anteckningar från midsommarafton och midsommardagen 1908 (23–24/6; pag. 302): »Fasans dagar! Så fasansfulla, att jag upphör beskriva dem! Ber endast Gud att få dö! från dessa rysliga kroppsliga och andliga smärtor!» Därefter följer hans i dagboken använda markering för tid som flytt, och några korta anteckningar som retrospektivt sammanfattar tre betydelsefulla händelser från juli och augusti: »Läkare tillkallas!», flytten den 11 juli från Karlavägen 40 till Drottninggatan 85, samt hans sista anteckning i dagboken som erinrar om diktarmissionen: »Skrev 'Siste Riddaren' 17^{e}–27^{e} Augusti». Sin vana trogen hade han förmodligen skrivit in dem för att brygga lakunen i dagbokens text, som länkar till en eventuell fortsättning av dagboksförandet.

Vad som börjat i en kris kom att sluta i en annan. Strindbergs lidande, psykiskt såväl som kroppsligt, tolkas av honom som djupt meningsfulla uttryck för gudomliga ingripanden. Han talar 1908 om sitt lidande i religiöst-moraliska termer: »Jag är så sjuk (magkräfta – eller sår?) att jag icke kan gå ut, ligger mest hela dagen. Derför kan jag icke komma och bör icke heller. [– – –] Det är bättre att sörja ut och komma på det rena! än lefva i det grumliga!» (brev till Alf Ahlquist 29/6 1908).

Flytten från Karlavägen 40 hjälpte Strindberg att lämna många av de minnen som rumsligt förband honom vid den stora passion som gått förlorad. Engagemanget i Intima Teatern för vilken Strindberg inträdde som »Regissör» sommaren 1908, och inte minst arbetet med skådespelarna, med vilka han kommunicerade dagligen, helst i brev, befriade honom från den självpåtagna isoleringen. I ett brev till sin vän Nils Andersson den 1 augusti 1908 skriver han: »Karlavägen 40 har upphört att finnas! En 7-års period har gått ut! 'Herren gaf och Herren tog!' [– – –] Jag har varit sjuk, men är frisk igen!» (jfr brev till samme adressat 21/8).

Harriet Bosses och Gunnar Wingårds förlovning och giftermål 1908 blev katalysatorn i den sista krisen. Strindberg kunde inte ge upp de drömmar som han förband med sin och Harriet Bosses förening, och i ett brev till Harriet den 14 april 1908 skriver han: »Ett högre lif på ett högre plan, som endast vi Götterkinder[1] kunna lefva!» Under krisen i april–juni 1908 levde Strindberg telepatiskt med sin andliga projektion av Harriet, som hade föga att göra med hans hustru från 1901 till 1904. April–juni 1908 var den enda längre perioden under tolv år som han förde dagbok varje dag. Nedskrivandet av det som han upplevt lindrade plågorna, även om det inte botade dem. När han till sist genom samvetskvalens lidande och den kroppsliga sjukdomens smärtor tvangs uppge de myter som förbundit dem, kunde han lämna sin Harriet bakom sig. Därmed gick också behovet att kommunicera med henne på dagbokens sidor förlorat, för med Harriet hade en adressat trätt in i hans dagbok alltifrån 1901. Lidelsens växlande öden från extasens och sällhetens höjder till fruktans och självmordets djup speglas i dagboken och gjorde det nödvändigt att få Harriet att förstå. Även om han aldrig avsett att låta Harriet Bosse läsa deras *journal intime*, så kom denna tankefigur att prägla hans dagboksförande. Det finns när allt kommer omkring ett du i hans tankar, och i de på varandra följande kriserna kräver nöden att han inte bara talar till sig själv utan också till henne, och i enstaka fall till inbillade läsare för att till

[1] *Götterkinder* (tyska) 'Gudabarn'.

varje pris försvara sig. Vid dessa tillfällen, i skärningspunkten av kriserna, kunde stilen i dagboken anta en mer bearbetad, utpräglat litterär form (se exempelvis 6/9 1901, 3/9 1904, 14/4 1907, 13/6 1908).

Men i dagboken var erfarenheternas stoff alltid av större vikt för meningsskapandet än den litterära bearbetningen. Att med öppen blick iakttaga det synliga och avläsa den djupare betydelsen gällde också hans förhållande till Harriet Bosse, vilket tolkas i samma termer som andra observationer i dagboken, även om det tematiskt är mer tillgängligt för läsaren.

Illustrationerna i dagboken, av vilka flertalet är teckningar, utgör en belysande parallell. Konstnären Strindberg kan knappast spåras i dagboken, där hans teckningar framför allt illustrerar sammanhang som bättre kan uttryckas i bild än i text. De är som sådana funktionella inom det privatas domäner vare sig det gäller föremål, tecken och former ur naturen, eller figurer och ansikten, moln- och landskap som uppenbaras i fenomenvärlden. En mer genomarbetad teckning föreställer »det bekanta molnet från Linnégatans mynning», som Strindberg regelbundet observerat: »Såg på morgonen det vanliga molnet i mynningen av Linnégatan. Men i linjerna bildades: ett lejon och straxt därpå en gammal man med stort skägg och krona på huvudet. Jag blev 'hänryckt' såsom vid en uppenbarelse.» (29/8 1907; pag. 269.) I Gröna Säcken (SgNM 20) finns ett sjuttiotal avbildningar av de s.k. molnlandskapen, även Linnégatsmolnet, med protokoll för tid och plats samt observationer om konstanter i form och linjer. Strindberg hade också försökt dokumentera dessa ockulta moln med hjälp av fotografen Herman Anderson men misslyckats enligt dagboken den 14 juni 1907; Strindberg kommenterar i ett brev till Andersson samma dag: »Kanske de icke låta fotografera sig som hägringar? I så fall äro de icke moln, utan fenomen (Erscheinungen),[1] kanske etherspeglingar?» De former som han observerade i molnens luftspeglingar pekade på återkommande landskap vars mönster antogs ha existerat

[1] *Erscheinungen* (tyska) 'uppenbarelser'.

i ett rike bortom ändlighetens värld (se dagboken 24/4 1904, pag. 202; 1/1 1905, pag. 221; 13/6 1907, pag. 263).

*

Dagbokens anteckningar existerar i två skilda sammanhang: de till tid och rum bundna orsaksförhållandena respektive de subjektiva upplevelserna och tolkningen av dem. Det »ockulta» i dagbokens slutliga titel pekar på de hemligheter som är förborgade i den fysiska verkligheten och fastslår den transcendenta premissen för dess förståelse. Även om bägge dessa sammanhang är giltiga för tolkningen av Strindbergs dagboksinföranden, bör det dock understrykas att åtskilliga notisartade anteckningar framför allt tillhör den första av dessa två kategorier, till exempel anteckningar om middagar med familj och vänner, besök och möten, ekonomi och hushåll, personliga förhållanden, resor, författarskap och teaterföreställningar etc. Frekvensen och karaktären av Strindbergs antecknande i dagboken hänger också samman med de återkommande krisstämningarna.

Under 1899 kom Dreyfusaffären, vilken Strindberg satte i samband med teodicéproblemet, att spela en viktig roll i dagboken. Även andra personers omvändelsehistorier intresserade honom; i synnerhet kartlade han sina konstnärskollegors, naturalisternas, öden.

Harriet Bosses första inträde i Strindbergs liv skedde i samband med uppsättningen av *Till Damaskus* den 19 november 1900. Hon kom alltifrån 1901 och framgent att sysselsätta Strindbergs ockulta sensibilitet i dagbokens anteckningar. Från 1901 intar hans förhållande till Harriet Bosse en central, ibland dominerade ställning i dagboksskrivandet. Under romansen och förlovningstiden från januari till första veckan i mars 1901 förde Strindberg dagbok nästan varje dag, följt av en lakun på drygt fem veckor (8/3–18/4 1901; pag. 141 a och 141 b). Strödda kortfattade anteckningar från lysning, giftermål och bröllopsresa följer i april–juli, men först med äktenskapskrisens början under senare hälften av augusti, dess kulmination i september och nedtoning i början av november sväller dagboken ut på nytt. Strindberg har då fört dagbok i

stort sett dagligen mellan den 20 augusti och 6 oktober 1901. I efterdyningarna till den stora krisen följer i stället en påtaglig avmattning i dagboksförandet under 1902. Anteckningarna blir kortfattade med många sammanbindningslinjer mellan de återkommande lakunerna i dagbokstexten. En uppställning av odaterade upplevelser med titeln »Egendomliga tilldragelser under detta året» (7/9; pag. 161) ger närmast intrycket av ett försök att i efterhand binda samman de strödda och disparata anteckningarna, som endast täcker drygt 50 av årets dagar. Även om Strindberg för dagbok något oftare under 1903 med anteckningar i genomsnitt var fjärde dag i stället för var sjätte eller sjunde, förblir textmassan under dessa relativt lugna år förhållandevis liten med endast elva respektive tretton paginerade sidor för 1902 och 1903.

Ojämnheten i Strindbergs dagboksförande framträder än tydligare under 1904, då tiden fram till början av mars ryms på på en sida med strödda notiser (pag. 199), och juli månad avhandlas med ett 90-tal ord (pag. 209). Men under den senare delen av 1904 ökar antalet anteckningar, vilket hänger samman med makarnas formella skilsmässa. Strindbergs utredning av det äktenskapliga skuldkontot, som påbörjades den 2 juni (pag. 206) och fortsattes i olika omgångar på motstående sida (pag. 205 v.), bygger på en genomgång av äldre anteckningar i dagboken. De många och tätt skrivna anteckningarna under årets senare hälft bidrar till mer än dubbelt så många paginerade sidor som det första halvåret, med en frekvens i dagboksförandet som ligger något över genomsnittet för dagboken som helhet.

Den under 1905 återupptagna kontakten med Harriet Bosse noteras i dagboken i försoningens tecken – »Umgås nu med Harriet!» med tillägget »som förr!» i blyerts (3–11/1; pag. 221) – men många noteringar avslöjar ändå Strindbergs oro och ångest. Anteckningarna i dagboken täcker detta år mindre än en tredjedel av dagarna. I anslutning till texten och till bilagda och inmonterade tidningsklipp på versosidorna har Strindberg också detta år i marginalen gjort notiser om tillfälliga orelaterade händelser, vilka ställts sida vid sida med de privata upplevelserna i dagboksanteckningarna enligt sam-

tidighetsprincipen. År 1906 har ungefär samma frekvens av införda anteckningar som föregående år, men dessa notiser har en större textmassa.

I marginalen till dagboken för den 1 april 1907 har Strindberg med eftertryck noterat: »Sista gången på besök hos H–t och Lillan!» (pag. 253). Den ensamhet som många anteckningar talar om har att göra med detta »sista» avskedstagande som ändå framträder som en tvingande nödvändighet. De underliggande ångeststämningarna kan skönjas i stort anlagda reflektioner över världsordningen, det orättvisa lidandet, hans eget och andras. I samma anda väcker de många spekulationerna om molnlandskapen religiösa frågeställningar. De koncisa privata anteckningarna, som är karakteristiska för dagbokens stil i allmänhet, blir här till veritabla utläggningar på över 25 tätt skrivna sidor med en genomsnittlig frekvens av ungefär varannan dag – väsentligt högre för de intensiva månaderna april till september. Det mest exceptionella av alla åren i dagboken är dock 1908, som trots att anteckningarna endast omfattar sex månader har en textmassa på ungefär lika många tätt skrivna paginerade sidor som hela året 1907, med utförliga införanden varje dag från den 4 april till den 21 juni. Detta hänger samman med den dramatiska kris, under vilken Strindberg levde telepatiskt tillsammans med sin »Harriet», som på ett sällsamt sätt sökte honom dag och natt trots hennes förestående giftermål med Gunnar Wingård. De blev i Strindbergs ord »ett väsen och leva varandras liv, dag och natt!» (26/4), och det är »allt detta underbara» (13/4) som fyller dagboksbladen dessa månader.

*

Strindbergs ofta lakoniska anteckningar har karaktären av återtagningar, nedskrivna i första hand som privata erinringar av ockulta tilldragelser och upplevelser, och är därför många gånger svårtillgängliga för en läsare, även om dagboken också kom att innefatta åtskilligt kalendermaterial. Att Strindberg kommenterar en lucka – som 18/4 1901: »Här återknyter Dagboken efter en paus från den 8^{e} Mars.» (pag. 141 b) – hör dock till undantagen, såvitt den inte upplevs som ockult: »Dessa dagar fattas verkligen här!» (29/6 1897; pag. 31).

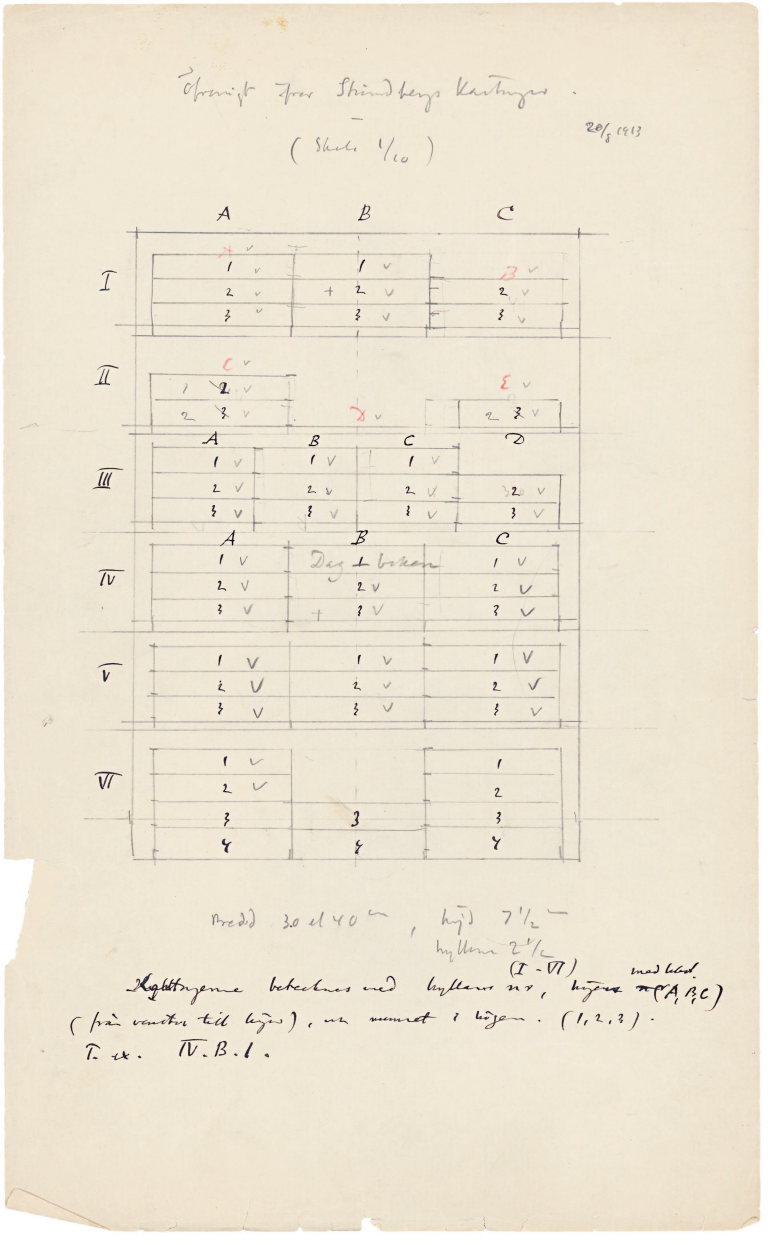

2. *»Öfversigt öfver Strindbergs Kartonger». Vilhelm Carlheim-Gyllenskölds skiss (daterad 20/8 1913) över ordningen i det skåp där Strindberg förvarade sitt arkiv, den s.k. Gröna Säcken, i sin »atelier» på Drottninggatan 85. Av skissen framgår att dagboken som Strindberg förde 1896–1908 är placerad på en hylla mitt i skåpet. (Carlheim-Gyllenskölds samling, KB; repro: Andrea Davis Kronlund, KB.)*

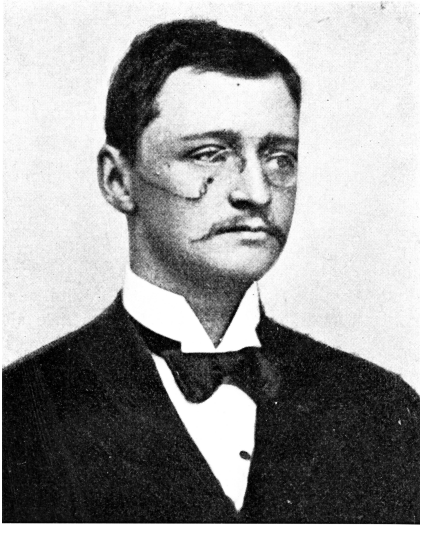

Axel Herrlin.
(Foto från 1897: Skånsk kalender 1936.)

Torsten Hedlund. (Foto: KB.)

Axel Strindberg.

3. *Dagbokens möjliga arvtagare, enligt olika instruktioner av Strindberg: filosofen Axel Herrlin, teosofen Torsten Hedlund, brodern Axel Strindberg; »barnen», från första äktenskapet Karin, Greta och Hans, från andra äktenskapet Kerstin. Strindberg nämnde också som en möjlighet att dagboken skulle »deponeras i Swedenborgs-Församlingen! / (Nya Kyrkan.)».*
(Yttre konvolutets framsida; jfr s. 17 f.)

Strindbergs barn i äktenskapet med Siri von Essen: Karin (f. 1880), Hans (f. 1884) och Greta (f. 1881). Foto från 1896. (KB. Repro: Andrea Davis Kronlund, KB.)

Strindbergs dotter i äktenskapet med Frida Uhl: Kerstin (f. 1894), här fem år gammal (KB).

4. *August Strindberg. (Foto från Karlavägen 40: Anton Blomberg. Stadsmuseet. Repro: Strindbergsmuseet.)*

5. *Harriet Bosse som Damen i* Till Damaskus. *(Foto: Herman Hamnqvist 1900. Strindbergsmuseet.)*

6. *Harriet Bosse och Anne-Marie. (Strindbergsmuseet.)*

Gustaf af Geijerstam. (Foto från 1904. KB.)

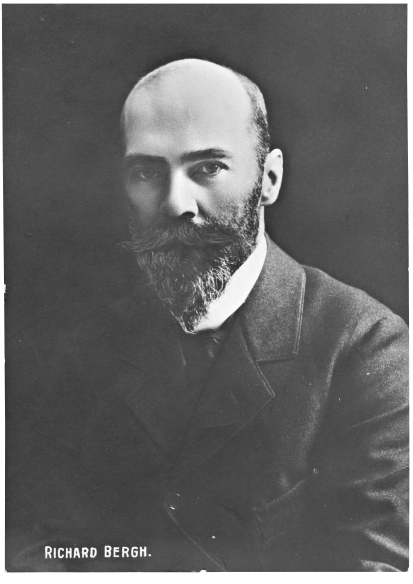

Richard Bergh. (Strindbergsmuseet.)

Vilhelm Carlheim-Gyllensköld. (Svenskt Biografiskt Lexikon.)

Karl Nordström. (Foto: Herman Andersson.)

7. *Några av Strindbergs bekanta som förekommer ofta i dagboken: författaren Gustaf af Geijerstam, konstnären Richard Bergh, fysikern och astronomen Vilhelm Carlheim-Gyllensköld samt konstnären Karl Nordström.*

8. *»Det Röda Huset!», Karlavägen 40, där Strindberg bodde 6/5 1901–11/7 1908. Strindbergs lägenhet låg mot Karlavägen, till vänster på bilden. (Brevkort från Strindberg till Harriet Bosse, juni 1904. KB. Repro: Andrea Davis Kronlund, KB.)*

9. *Foto från Furusund, sommaren 1904. August Strindberg, Anne-Marie, makarna Hugo och Anna von Philp, samt Henry von Philp. Kvinnan till vänster är sannolikt en barnflicka. (Strindbergsmuseet.)*

10–25. *Ett urval dokument i dagbokens bilaga (SgNM D 73) samt i Gröna Säcken (repro, om ej annat anges: Jens Östman, KB). Om bilagan, se s. 22 ff.*

Frida Strindberg.

10. *»Frida Strindberg». Upptill på insidan av yttre konvolutets framsida fanns instucket ett kuvert med Strindbergs påskrift, »Fridas porträtt», innehållande ett klipp med en bild av hans andra hustru (klippet dateras av Gyllensköld till 1893; jfr s. 24 f.).*

11. *Nedtill på insidan av yttre konvolutets baksida fanns instucket ett löst blad ur en anteckningsbok (bladet är numer åter monterat i anteckningsboken, SgA5). På bladets ena sida anteckningar om födelsedagarna för Strindbergs barn i första äktenskapet och hans mors dödsår; på bladets andra sida teckningar av lyktor i Berlin: »Saturni Ring / Lyktorna på Friedrichsstrasse / [teckning] / genom droskfönstret» (jfr* Antibarbarus II, *SV 35, s. 103).*

August Strindberg.

Född 1849.
Skola: 1855.
Clara: 1856.
Jakob:
Lycemu: 1861.
Mordag 1862.
Gymnas 1863
Konföm. 1864.
Inform. 1866.
Student 1867.
Folkskol. 1868.
Lamm 1868.
Klbhon. 1869.
Teatern 1869.
Upsala 1870 - Runa.
"I Rom" 1870.
"Blotsven" 1870.
"Den Fredlöse" 1871.

1891
1892 Berlin
1893 Gift 2:
1894. Paris
1895.
1896. Inferno
1897.
1898.
1899. Furusund - Stockholm. G. Vas
1900.
1901 Gift 3:
1902.
1903.
1904. Skild 3:
1905.
1906.

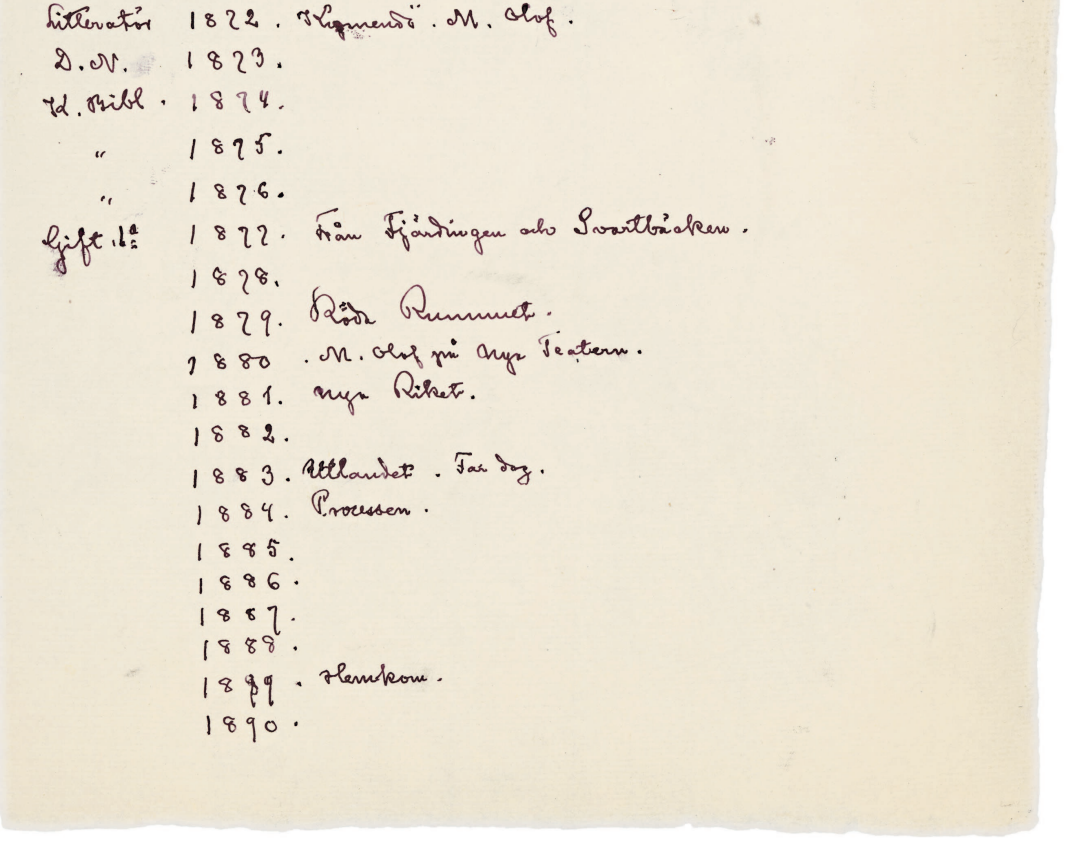

12. *På ett folioblad (Lessebo) har Strindberg under rubriken »August Strindberg» antecknat kortfattade data om sitt liv åren 1849–1906 (med enstaka luckor).*

Strindbergiana.

Zacharias : Anreps ättartaflor. Åkerfelt.
Scriptores Rerum Suecicarum Med. Aevi. Subskriptionslistan.
Aurora-Orden.
Klemming: Sverges Dramat. Litteratur.

C.O. Strindberg. Par Bricols Arkiv: Stamparne till Wallin och Tegnér (?)
Coldum-Ordens Arkiv. Parentation
Carlander: Sv. Bibliotek. C.O.S. bokmärke och boksamling. Se Rege

Prof Joh. Holmbergsson i Lund g. 1802 med Marg. Maria Sz.
enka efter handlanden Arenberg i Sthlm.
Sonen: Artisten H-n. (Se: P. Wieselgren: Biografi)
Dottren g.m. Pharmacie Institutets præfect J.O. Zenius
Prof. H'-n's dotter i förra giftet g.m. Prof A.O Lindfors
i Lund.

Samuel Owen.

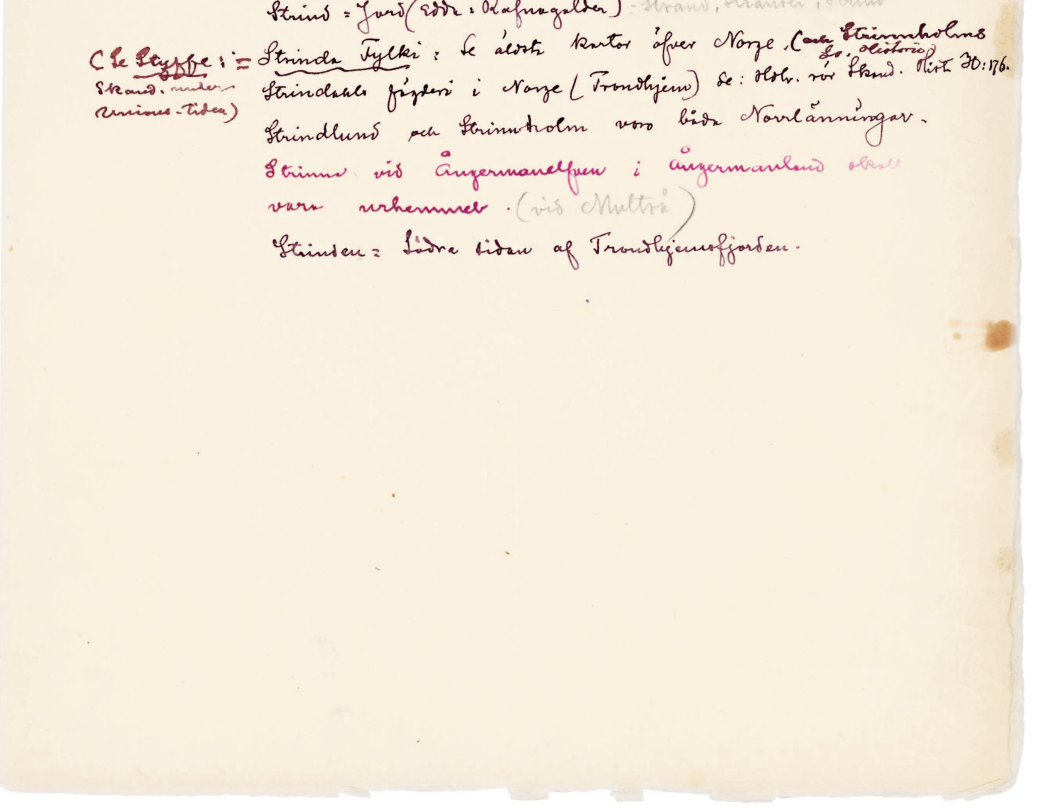

13. »Strindbergiana.» *På framsidan av ett ark (Lessebo Bikupa 1886) har Strindberg samlat anteckningar rörande sin farfar Zacharias Strindberg (1758–1829), sin far Carl Oscar Strindberg, och andra släktingar, bland annat Johan Holmbergsson (1764–1842; gift med Maria Margareta, syster till Zacharias) och Samuel Owen (1774–1854; gift med Lisette, syster till Carl Oscar), samt etymologiska notiser om namnet Strindberg.*

1

August Strindberg. (= Jordberg.)

Strind betyder Jord = Se: Edda, Rafna-galder.

Född i Stockholm den 22 Januari 1849 af Carl Oscar Strindberg och Ulrika Eleonora Norling.

Småbarnsskola hos Fru Svanström och Manuell Tydén i Clara Bergsgränden 1855 (?). [Skolkamrater: Alfred Söderberg (Riksbanken), Auguste Griffet (Börskällaren) Gurli Palm (Södra Teatern)]

Clara Skola, förberedande i Barngränden [Sergells atelier-hus] 1856 (?). Lärare: Ljungstedt, Herman Bjursten, Sedan: Leffler, Landin, Lindström, Bergius, Samuelsson, Söderlind m. fl. Kamrater: Lefflarne, Hjort af Ornäs; Sommarinerna, ~~Hugo~~ Henning Biörklund, ~~Jos~~ Alfred Söderberg, Bergströmarne, Dahlqvist (son af Georg) Olle Strandberg, Gustaf Blüth, Randel, [Snoilsky, Tempstander m. fl. på högre Hadies].

Jakobs Skola 185. Lärare: Rektor Rundeberg, Lagerström, Lethraeus, Widmark, Palin.

Lyceum 18.. Lärare: Bohman, Teilitzen, Hallström, Krook, Hedenius, May, Kahleis, Kramer, Kapten Larsson, Norinder, Melén, Bolinder m. fl.

Student 1867 Maj. [Informator hos Trotz på Hammersta Sommaren 1866; predikade då i Ösmo; informator hos T. äfven hösten; julade på Hammersta; predikade i Ösmo och nynäs]

Upsala 1867, höstterminen: Informator hos Oskar Sandahl samtidigt, och hela Folkskolelärare i Clara 1868 våren. Informator hos O. S. l, Högstedt, Dufva, Agrén. (Öfversatte sommaren på Blockhuslullen hos O. S. l, Högstedt, Dufva, Agrén. (Öfversatte ~~Hösten~~ Byrons Manfred.)

Hösten 1868 informator hos Axel Lamm, undervisade hos Sandahl, laborerade på Teknologiska institutet (?). läste på medikofilen (slutat folkskolan). Öfversatte Oskar Lamm två brochyrer i Medicin.

[illegible] (Kr. [illegible]), skref latin till Medikofilen Upsala.

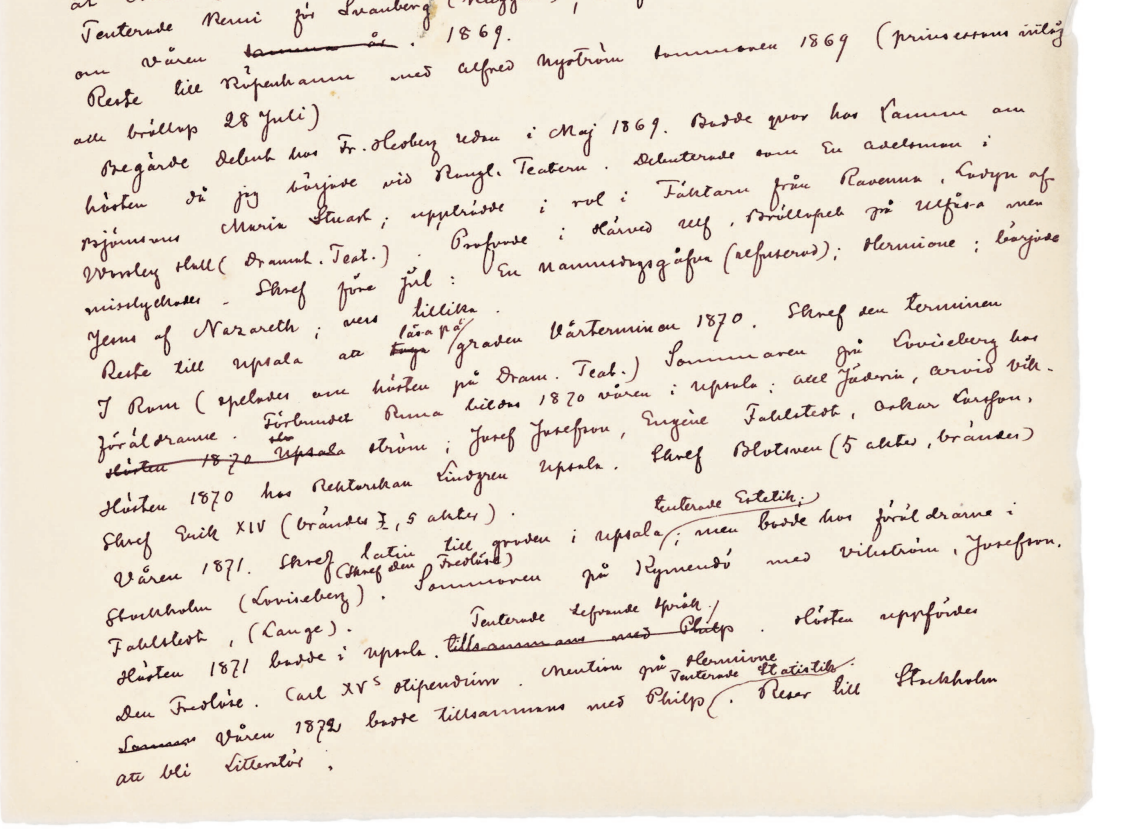

14. *Strindberg har på två folioblad (Lessebo) under rubriken »August Strindberg. (= Jordberg.)» skisserat sin biografi fram till 1874. Ovan: pag. 1; på nästa sida övre delen av pag. 2.*

Våren 1872; inflyttade Gref. Magnigatan. Skref i Aftonposten och Svalan (Leas)
Sommaren 1872 Rymendö: Skref Mäster Olof. (Lange, Philp, Fahlstedt.)
Hösten i Stockholm. Reste Göteborg att debutera i En Arlecture hos
Åman. Åter till Stockholm (november)
Våren 1873. Svensk Förs-ökringslidning.
Sommaren 1873: Rymendö: Lipmanssen, Fahlstedt, Josefsson.
Hösten 1873. Sandhamn; Telegrafverket. Skref om Skeppsbrott i Dagens
Nyheter. Inkallades i Redaktionen före Jul. Utträdde grå våren 1874.
Ingick i So. Medborgaren. Utträdde hösten 1874.
Ingick i Kongl. Biblioteket 1874 om hösten.

15. *Föremål i dagbokens bilaga, troligen ett av Strindbergs »guldprov».*

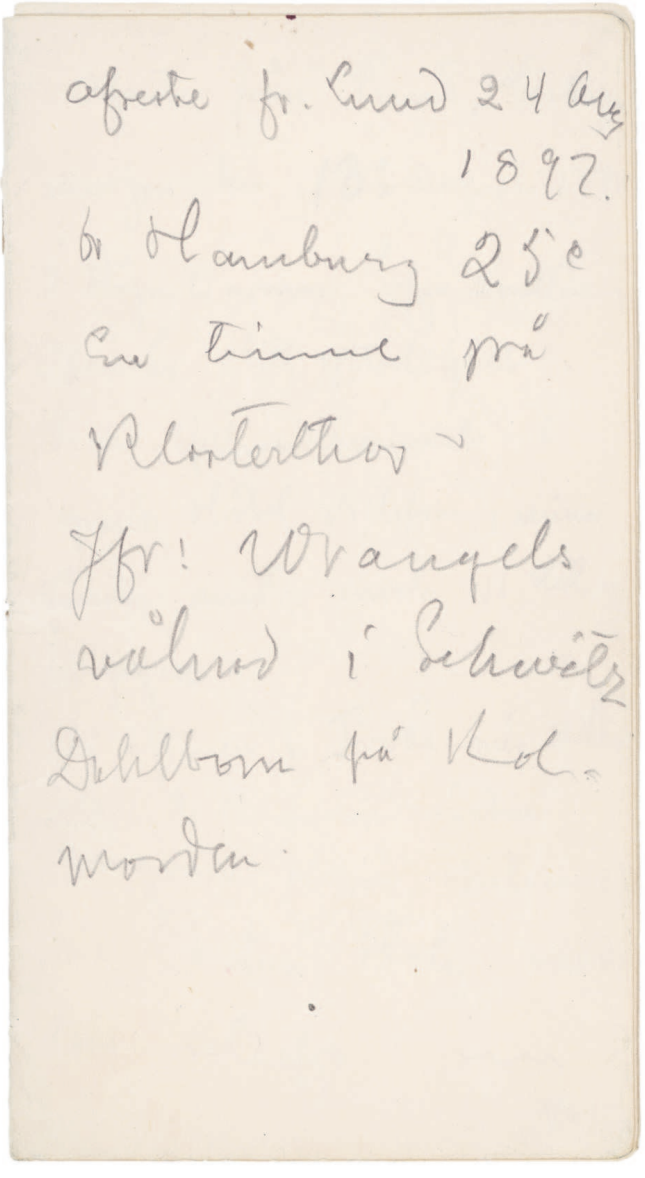

16. *Anteckningar om resan till Paris 24/8 1897, vilka Strindberg senare utvecklade i dagboken (pag. 39).*

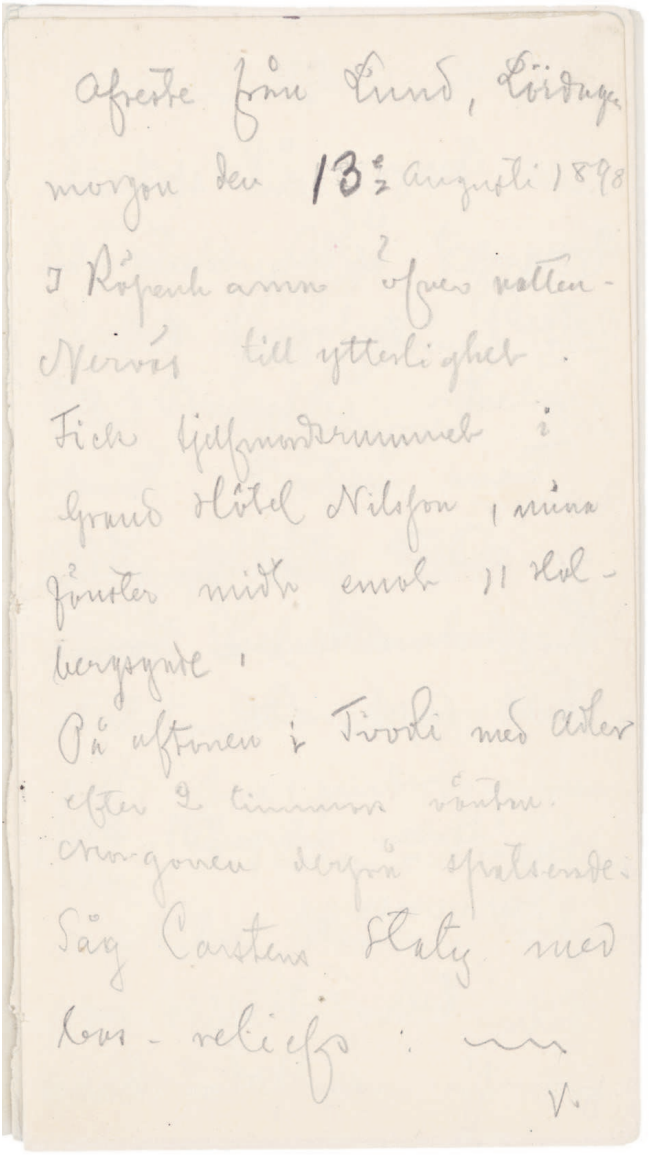

Afreste från Lund, Lördagen
morgon den 13:e Augusti 1898
I Köpenhamn öfver natten -
Nervös till ytterlighet.
Fick Sjelfmordsrummet i
Grand Hôtel Nilsson, mina
fönster midt emot 11 Hol-
bergsgade.
På aftonen i Tivoli med Adler
efter 2 timmars väntan.
Morgonen derpå spatserade.
Såg Carstens Statyn med
bas-reliefs: —

V.

17. *Anteckningar om resan till Belgien och klostret Maredsous 13–24/8 1898 (de första tre sidorna av fjorton, se även nästa uppslag), senare utvecklade i dagboken (jfr pag. 69–74).*

1:o Jason återvänder
med det gyllene skinnet
ledsagad af qvinnor, en
lång smärt, en liten
satt Argonauterna helsa
honom!

Jfr: min första pjes: I Rom
om Thorwaldsens Jason
med Gyllene Skinnet.

2:o Döden, Sömnen, Ödet,
Furierna.

En "laro" ställde sig
framför mig; två luder

gingo skrattande förbi.
Söndag 14:e augusti.
Väntade Adler tre avorts
timme förgäfves. Reste
till Bruxelles. Seeland
skönt. Båten med
table-d'hôte-torture.
~~Hamb~~ Kiel-Hamburg-Hel
vetet. Hamburg-Köln.
Sof. Den underliga man-
nen. 16:e Köln-Bruxelles.
Man talar Kemi-Profes-
sorn i Gent. Den unge
gossen. Allo!

L'ART

DE FAIRE LES CARTES.

PREMIÈRE SÉANCE.

Ordre des couleurs. — Hiérarchie des cartes. — Interprétation de chacune des cartes en particulier.

Ordre des Couleurs.

Les Cœurs.

C'est à tort que quelques cartomanciens peu éclairés ont donné la prééminence aux trèfles sur les cœurs; ces derniers doivent toujours être placés en première ligne, attendu qu'ils annoncent, en général, le bonheur, le plaisir, l'amour, et sont l'expression de tous les sentiments aimables de toutes les passions nobles, de tous les instincts honnêtes. Il est vrai que lorsque le cœur se présente renversé, cela modifie beaucoup sa signification; mais il ne peut jamais, quoi qu'il arrive, être d'un mauvais présage.

Les Trèfles.

Les trèfles sont généralement heureux, en ce qu'ils annoncent la fortune, le suc-

18. *En sida ur La Grande Cartomancie ou l'Art de faire les cartes aux autres et à soi-même ('Den stora Spådomsboken eller Konsten att spå i kort åt andra och sig själv', Paris u.å.), som Strindberg ofta konsulterade. I dagbokens bilaga finns några sidor bevarade (ss. [5]–20).*

TABULA

Sexaginta quatuor Figurarum seu Liber mutationum Ye-Kim dictus.

1.	2.	3.	4.
Cœlum	Terra	Aqua	Montes
Cœlum	Terra	Tonitrua	Aqua
LXIII	O	XVII	XXXIV
111111	000000	010001	100010
5.	6.	7.	8.
Aqua	Cœlum	Terra	Aqua
Cœlum	Aqua	Aqua	Terra
XXIII	LVIII	II	XVI
010111	111010	000010	010000
9.	10.	11.	12.
Venti	Cœlum	Terra	Cœlum
Cœlum	Aquæ m.	Cœlum	Terra
LV	LIX	VI	LVI
110111	111011	000111	111000

19. *Ur I Ching ('Förvandlingarnas bok'), en sida ur en bilaga i filosofen Gottfried Wilhelm von Leibniz Essais de Théodicée (1710); slaktat tryck i Gröna Säcken med anteckningar av Strindberg (SgNM 40:5,20); jfr dagboken pag. 63 och 64 med ordförklaringar. (Repro: Andrea Davis Kronlund, KB.)*

20. *»Ritadt af Harriet / i Danmark / Juli 1901.» (Anteckning av Strindberg på teckningens baksida.)*

21. *Foto av Strindberg och Harriet Bosse med Harriets huvud bortklippt. »I Danmark, Hornbæk / Juli 1901.» (Anteckning av Strindberg på fotots baksida.)*

22. *Foto av Harriet Bosse. »I Hornbæk utanför det rosa huset Juli 1901.» (Ur Ockulta Dagboken, 1963, s. 42; originalet är förkommet men har förtecknats tillsammans med nr 20 och 21 av Carlheim-Gyllensköld; Strindbergs text på baksidan är citerad efter Carlheim-Gyllensköld.)*

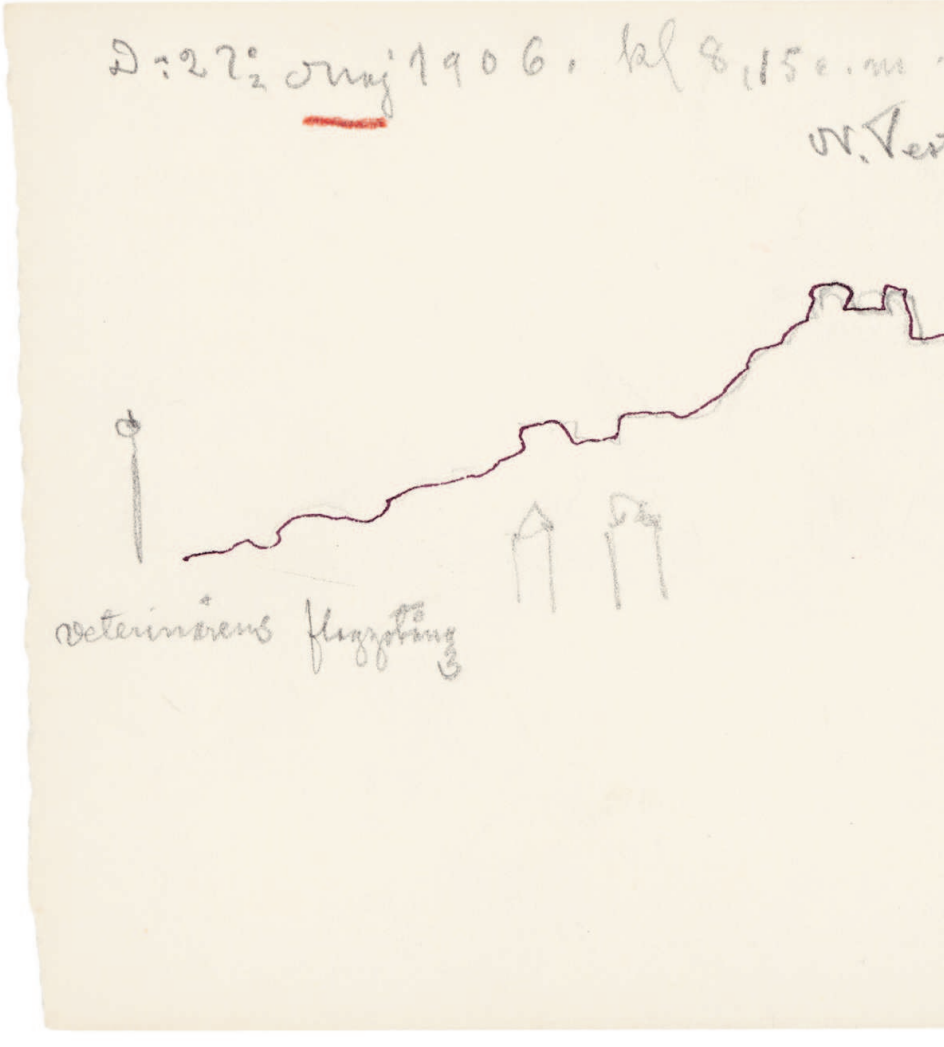

23. *Strindbergs teckning av en molnformation daterad 27/5 1906 (SgNM 20:8,74). Jfr dagboken 27/5 1906 (pag. 239): »Åter syntes molnen med formationer (. Se. Bil.)» (jfr även s. 61 f.).*

Ifr. den 18e Maj i och 26e September

t.

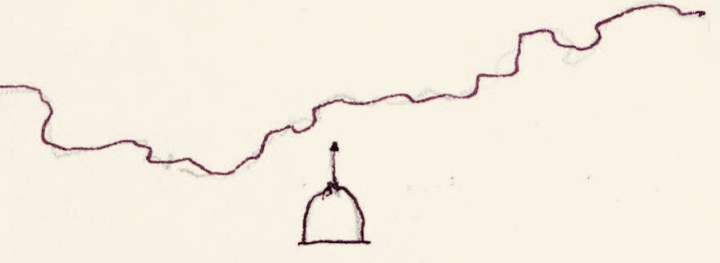

Kupolhuset på

Walhallavägen p. 63 nybrogatan.

Der solen går ner vid Midsommar.

ÄR DREYFUS-AFFÄREN SLUT?

FRÅN H. 8. D:S KORRESPONDENT I PARIS.

Efter porträtt. ALFRED DREYFUS.

Kliché: Kem. A.-B. Bengt Silfversparre Sthlm—Gbg DE PRESSENSÉ (×) och andra af Dreyfus' advokater.

Det franska rättsmedvetandet har äntligen skakat af sig den mardröm som sedan tolf år tillbaka legat som ett alltid vakande hot. Dreyfus-affären har sett sitt slut, denna lilla militärskandal som blef till en revolution i hjärtan och hjärnor.

Det var 1894. Ett par hemliga aktstycken hade försvunnit ur en af generalstabens afdelningar. Tjufven-fosterlandsförrädaren borde vara en artilleriofficer det framgick af aktstyckenas beskaffenhet och *hvem* han var, var för det som regel starkt klerikala och antirepublikanska militärbefälet ögonblickligen klart. Artillerikaptenen Alfred Dreyfus som någon tid varit anställd på afdelningen i fråga var den skyldige, det var klart af två skäl: han var jude och han tillhörde den för sina republikanska tänkesätt kända, framstående inflyttade familjen Dreyfus. Att hans rikedom gjorde det öfverflödigt för honom att sälja militära hemligheter åt en "främmande makt" (Tyskland) kunde ju varit ett motbevis af minst lika stor styrka. En krigsrätt anordnas i största hast, ett hemligt dokument, den s. k. bordereau'n som sedan bevisats vara en förfalskning, fick tjänstgöra som materialt bevis. Dreyfus dömdes och martyriet på Djäfvulsön började.

Men det fanns samveten som ej kände sig tillfredsställda inför denna egendomliga rättsprocedur. Enstaka stämmor började ljuda, undrande om ej man misstagit sig. De började röra i frågan och blefvo för sin del öfvertygade om att ett juridiskt misstag förelåg. Det är Bernard Lazare, Scheurer-Kestner, det är grundaren af Ligan för de mänskliga rättigheterna Gabriel Trarieux som uppträda till "förrädarens" försvar och öfverhöljas med hela franska folkets hat. Men det är framför allt den dåvarande afdelningschefen vid generalstaben öfverste Picquart. Denne som till en början är öfvertygad om Dreyfus' skuld upptäcker att oegentligheter blifvit begångna vid domens afkunnande och börjar trots krigsministerns förbud söka bringa en revision af processen till stånd. Den militära kastandan i förening med de i affären komprometterades rädsla om eget skinn för affären vidare. Picquart dömes af en krigsrätt till fängelse och uteslutning ur arméen. Zolas öppna bref till presidenten "Jag anklagar" sätter frågan på sin spets. I folkets breda lager börjar medvetandet om att en orättfärdighet blifvit begången vakna. Vänstern ställer sig på revisionisternas sida och "affären" är vorden den politiska pröfvosten som den sedan alltjämt förblifvit.

Kassationsdomstolen återförvisar målet till en krigsrätt och vi få bevittna 1898 års rättsskandal i Rennes. "Misstaget" af 1894 blir till medvetet bedrägeri; det är på dokument fabricerade under mellantiden som de verkligt skyldige lyckas rädda sig själfva och få den oskyldige ännu en gång förklarad brottslig. Men procedurens ohederlighet har legat i alltför öppen dag. Redan följande år "benådades" Dreyfus af presidenten och för att göra slut på hela den pinsamma historien voterar parlamentet en allmän amnesti åt alla i "affären" inblandade som för framtiden kunde befinnas skyldiga.

Men familjen Dreyfus lät sig icke nöja; dreyfusaderna ej heller. 1903 erhölls justitieministerns medgifvande att begära en ny revision; 1904 förklarades denna begäran af högsta kriminaldomstolen berättigad och sedan dess har kassationsdomstolens hemliga undersökningar fortgått och den 12 juli 1906 upphäfves de föregående domarne såsom hvilande på falskt bevismateriel och Dreyfus' oskuld är bevisad.

Dreyfusaffären är slut . . . Nej, visst inte. Ty med domens upphäfvande måste dess följder upphäfvas. Dreyfus och Picquart inträda i armén på de platser som hade tillkommit dem om de aldrig degraderats. Antisemiterna rasa; för dem är allt sig likt, "förrädaren" är förrädare. Men de segrande dreyfusarderna å sin sida gå före såsom till anfall. Amnestien skyddar dem, som medvetet bidragit till en oskyldigs fällande, undan rättsligt straff. Men de äro alla höga officerare och man fordrar deras strykande ej blott ur härens rullor utan äfven ur hederslegionens samtidigt som man begär Dreyfus' namn i dessa. Dreyfusaffären är visst inte slut, den inträder blott i ett nytt skede. Dess *rättsliga* fas är slut, men dess *sociala* fas kommer att i åratal behärska Frankrikes offentliga lif. Det är från "l'affaire" de flesta af tidens lifskraftigaste reformsträfvanden leda sitt ursprung det är från dem parlamentet liksom redan det allmänna medvetandet kommer att hämta beviset för oundgängligheten af en ny rättsuppfattning och procedur.

Då nu rättvisa skett åt de lefvande, vaknade naturligtvis genast tanken på tacksamheten mot *de döde* som mest af alla bidragit till Dreyfusaffärens slutliga afgörande, och i första rummet mot den störste af dem alla: Emile Zola. Årligen har visserligen hans dödsdag i september firats af La Ligue des droits de l'homme med en vallfärd till Zolas graf. Men det var som om de tusenden och åter tusenden som sam-

— 702 —

24. *»Är Dreyfus-affären slut?» (Ur Hvar 8 dag, 1906.) Ett av många tidningsklipp med anknytning till Dreyfusaffären i dagbokens bilaga.*

HVAR 8 DAG

DREYFUS' ÅTERUPPRÄTTELSE.

Kliché: Kem. A.-B. Bengt Skyversparre Stolm—Hog.

MAJOR DREYFUS ERHÅLLER HEDERSLEGIONENS KORS i närvaro af samma regemente som åsåg degraderingen. Genast efter högtidligheten tackade han sin hustru som kraftigast verkat för hans återupprättelse. Vår fotograf tog en bild från detta ögonblick och af Dreyfus (1) jämte general Percin (2) och major Targe (3).

EFTER ORIGINALFOTOGRAFIER.

25. *»Dreyfus' återupprättelse.» (Ur Hvar 8 dag, 1906.)*

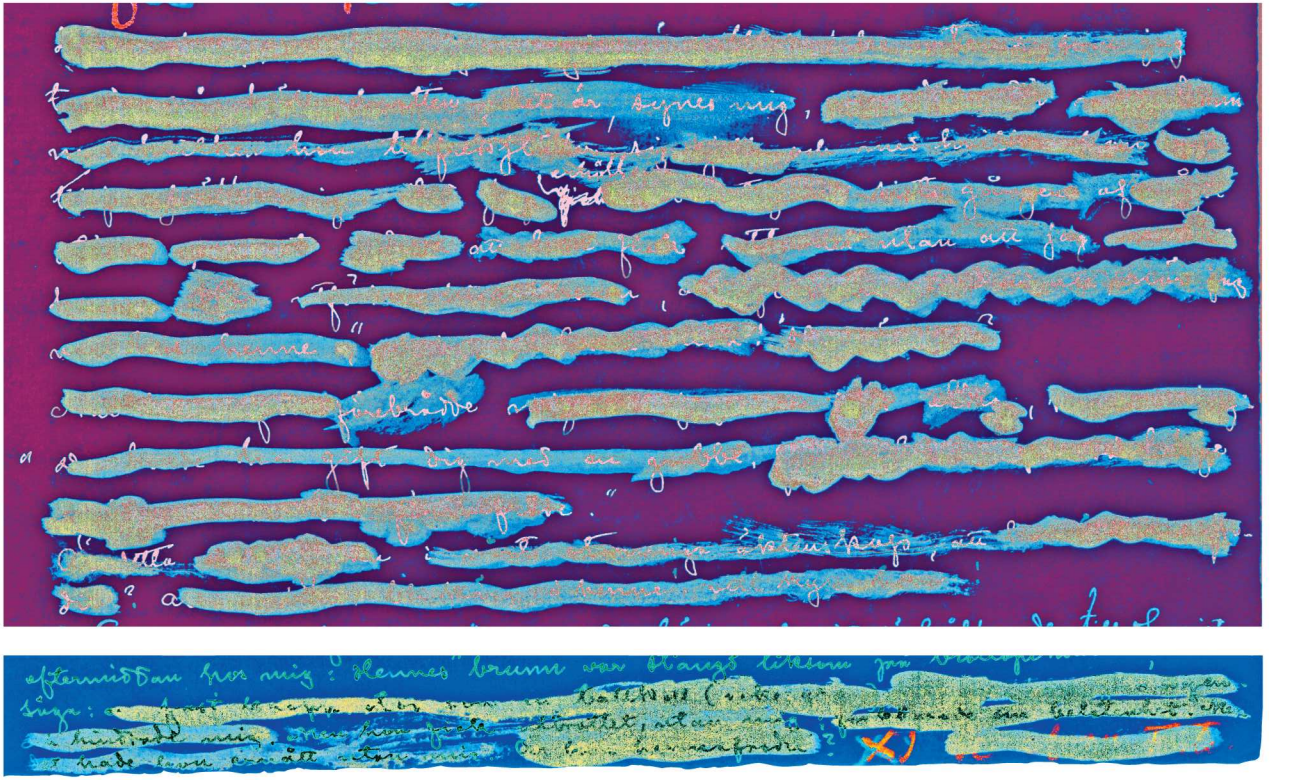

26. *Bilden visar de strukna partierna på de övre och nedre delarna av pag. 205 v. i digitalt bearbetade versioner. Med hjälp av ett flertal olika sådana bearbetningar på redaktionen för Samlade Verk har texten delvis kunnat läsas.*

För att markera den linjära tidens förlopp använde Strindberg sig gärna av sammanbindningslinjer, en sorts lodräta våglinjer, som införts i marginalen. Ibland har han i samma anda i efterhand skrivit in månadens dagar på de tomma utrymmena mellan de enskilda införandena, varför dagboken har cirka 100 sådana dateringar utan text. Då Strindberg till exempel den 6 januari 1900 hade fått reda på att Axel Danielsson, grundare och chefredaktör för Arbetet, dött den 30 december 1899, blev han tvungen att skriva över en av dessa utfyllnadsdateringar för att bevara det talmystiska sammanhang som han förknippade med dödsögonblicket (pag. 104). Ökningen av antalet anteckningar och av anteckningarnas längd under de affektladdade krissituationerna hänger däremot samman med fokuseringen på det egna jagets förhållande till omvärlden. Det resulterade i en stegring av den ockulta sensibiliteten, vilken aktiverades av allt från upphittade ting, syn- och hörselintryck till visioner och drömmar, vars dolda budskap och sammanhang sysselsatte Strindberg i dagboken. Däri ligger också den avgörande skillnaden mellan en traditionell dagbok, vars tänkande är linjärt, och den ockulta dagboken, vars utgångspunkt är slumpen.

Strindberg ifrågasatte kausaliteten som absolut lag därför att den förnekade det unika och egenartade, exempelvis i ett brev till Anders Eliasson (21/1 1896): »Att ge 'naturliga' förklaringar på allt är ju bara att säga kända saker om okända. Och hur är det möjligt?» Det för dagbokens observationer karakteristiska är de tillfälliga oförklarliga händelser som sammanträffar vid en tidpunkt och därför upplevs som meningsfulla. Strindberg uppmärksammar samtidiga händelser i såväl den yttre som den inre världen utan att göra skillnad mellan den fysiska verkligheten och den psykologiska upplevelsen. Det underliggande sammanhanget i dagboken rör samtidigheten mellan hans tankar, känslor och tidsbundna ensembler av händelser i vilka han upptäckte meningsfulla paralleller till den egna situationen. I avsaknad av uppenbara kausalsammanhang förutsatte Strindberg i dess ställe en enhet bortom mångfalden – därav följde hans intresse för tal och mönster, harmonier och korrespondenser.

För att beskriva detta tänkande används här termen »synkronicitet» som C.G. Jung skapade för att beteckna parapsykologiska fenomen.[1] Strindbergs synkronicitet förutsätter dock, till skillnad från Jungs, ett reellt i skapelsen inneboende samband mellan fenomenen. Strindbergs antagande om förbindelser bortom konventionell kausalitet anknyter snarare till den platonska idélärans syn på kunskap som erinring om någonting a priori existerande och återfinns i olika varianter i den medeltida naturfilosofin enligt premissen *omnia in omnibus esse*, dvs. allt är i allt, från mikrokosmos till makrokosmos. Strindberg hänvisar som nämnts gärna till denna tradition i sina naturvetenskapliga skrifter (jfr ovan ss. 33, 44). De talmystiska spekulationerna i vetenskap och dagbok etablerar på samma sätt samband som pekar bortom kausalsammanhangen mot den i skapelsen inneboende oändliga ordningen, vars grund Strindberg fastslår i mottot till artikeln »Les Nombres Cosmiques» (»De Kosmiska Talen», L'Hyperchimie, 1898) i ett från Leibniz hämtat citat: »Deus calculat – mundus fit» (ung. 'Gud kalkylerar – världen skapas').[2] I Strindbergs tid anknöt flera av företrädarna för den franska ockultismen till tankegångarna.

Som läsare av den egna dagboken kom Strindberg att bearbeta texten i olika omgångar genom att tillföra kommentarer och tolkningar, och däri ligger ytterligare en skillnad mellan den traditionella dagboken och den religiöst ockulta bekännelseskriften. Olika skikt av tillägg skapar efterhand en skuggvärld av dolda betydelser på dagboksbladen. Dessa dubbelexponeringar blir synliga i Strindbergs hänvisningar, rättelser, strykningar och tillägg i texten, i marginalen och på versosidor. Historiens återkommande synkronismer bekräftas av ett system av korshänvisningar, tecken och illustrationer, understrykningar och infogat dokumentärt material, framför allt tidningsklipp. Strindbergs omläsningar kännetecknas av noteringar som till exempel »NB» (Nota Bene, 'Märk Väl'), »Se», »Jfr», »Syntes», »Eget är», »Stämmer» etc. En ofta återkommande fråga i många varianter är »Vad betyder det?» – å ena

[1] Jfr C.G. Jung, Synchronicity. An Acausal Connecting Principle, 1973, ss. 5–42.
[2] SV 36, ss. 191 ff., 214 ff., jfr kommentaren s. 522.

sidan vad någonting betyder i relation till hans eget »öde», å andra sidan vad det betyder i relation till den oändliga ordning som han tyckte sig förnimma i ett annorstädes bortom tid och rum. I samma anda upplever han »egendomliga tilldragelser» som »tecken» och finner dolda »sammanhang» och »korrespondenser». Verb i texten som tillhör samma ockulta hermeneutik är »spökar» och »varslar». Ibland speglar hans kommentarer till händelser och sammanhang moraliska frågeställningar som oroar honom: »Huru förstå när det är frestelse som skall övervinnas eller varning som skall lydas?» (10/5 1899; pag. 87) –, eller mer direkt: »Är det detta som ej är tillåtet?» (19/12 1898; pag. 82).

Urvalet i dagboken, varför just det här gjort intryck på Strindberg, har att göra med dolda affiniteter. Den ockulta innebörden får sin bekräftelse av andra dolda sammanhang som i sin tur bekräftar en viss tolkning framför andra möjliga osv. Dagboksförandet blir på så sätt en outtömlig trosbekännelse. Strindberg kommenterar den 22 juni 1905 (pag. 226) ett 'hemskt skådespel' som han råkat observera på Gärdet, en svart tavla, tre högar gult krollsplint etc., som sedan efter en kort middagslur inte längre är kvar: »Efter sömnen såg jag ut genom fönstret – nu var allt borta, men tre svarta askhögar syntes, och en mängd papperslappar!» Anteckningen avslutas: »Vad betyder det?» Han reflekterar över tolkningen:

> Det må nu vara ett verkligt tillställt upptåg, ett okänt spel, eller en lek; på mig gjorde det sitt särskilda intryck, och det är huvudsaken. Sannolikt var det en desinficiering av sängkläder från sjukhusen.

När denna händelse upprepas två år senare, ställer Strindberg ungefär samma frågor (30/5 1907; pag. 262):

> Vad det var vet jag icke. Betydde: antingen att jag skulle brännas, men icke brinna opp; eller att det gamla avträdet nog kunde brännas, men ej förtäras. Jag fattade det som ett bål man reste åt mig.

I sin noggranna bokföring av det ockulta har Strindberg sin vana trogen infört korshänvisningar som pekar både bakåt

och framåt i tiden. Varför just detta gjort ett så starkt intryck på Strindberg låter sig inte förklaras av den i och för sig naturliga förklaringen, även om Strindberg klart inser kausalsammanhanget. Bland alla de möjliga intrycken i en till tid och rum bunden verklighet är det endast vissa som Strindberg uppmärksammar och för in i sin dagbok; det är dem som han upplevt som budbärare, och vars ockulta budskap han söker tolka i dagbokens anteckningar. Strindberg har i *Ensam* (1903) redogjort för processen:

> Det ligger till exempel alltid papperslappar på gatan; men det är icke alla papperslappar som fästa min uppmärksamhet. Men gör någon det, då tar jag den i betraktande; och står det något skrivet eller tryckt på den, som kan ha rapport med det jag mest tänker på, så betraktar jag det som ett uttryck av min innersta ofödda tanke, och däri har jag ju rätt; ty förefanns icke denna tankens brygga mellan mitt inre och detta utvärtes ting, skulle aldrig en övergång kunna ske. (SV 52, s. 19.)

Eftersom Strindberg uppmärksammat det 'hemska skådespelet', måste det ha ett budskap med avseende på hans eget öde. Det var denna betydelse som han sökte utröna – oavsett de naturliga förklaringarna. I anslutning till återtagningen den 30 maj 1907 har Strindberg vid omläsningen lagt till en hänvisning till motstående sida (pag. 261 v.), där han använt sig av Bibeln för att få svar: »Jag slog i Bibeln för att få tydningen! Och jag läste: 'Ja, nu äro förvisso våra motståndare utrotade, och deras överflöd har elden förtärt.'» (Job 22:20.)

*

Hur Strindberg förde dagbok framgår med all tydlighet av de många korshänvisningarna samt tilläggen i marginalerna och på versosidorna, ibland med olika lager av anteckningar från olika tidpunkter. I dagboken kan man därför finna bland annat utrivna blad ur almanackor, vykort, tidningsurklipp, fotografier, spelkort och en inmonterad kvist från »Brudhäggen på Hasselbacken utanför rummet där Harriet och jag höllo bröllop. 6^{e} Maj 1901» (6/5 1906; pag. 237 v.). Denna strävan att dokumentera resulterade därför i den med åren allt mer

omfångsrika bilagan med mottagna brev, slaktade sidor ur vetenskapliga skrifter och lexikon etc.

I krisskedenas stegrade varseblivning förde Strindberg dagbok i nära kontakt med upplevelserna: »När jag steg upp och öppnade fönstret stod en hel armé av Vita Fanor och viftade åt mig (ute på gärdet). Då förstod jag, greps så att jag föll i gråt. – Gick så till skrivbordet och öppnade denna dagbok. I detsamma kom en doft av rosor som försatte mig i extas» (15/4 1908; pag. 281). Den ockulta sensibiliteten och nödvändigheten att uttyda budskapen med avseende på det egna ödet ledde till täta anteckningar.

Strindbergs bearbetning av de ockulta erfarenheterna i många omgångar dag för dag under den sista krisen 1908 är ett undantagsfall men som sådant representativt för den intensifierade perceptionen under krisskedena. Under perioderna däremellan med dess många lakuner kan avståndet mellan upplevelse och införande vara väsentligt större. Att skriva ned observationerna på lösa olinjerade ark i folioformat lämpade sig för det sätt på vilket Strindberg förde sin dagbok genom att gång på gång återvända för att tolka sina observationer. Folioformatet är däremot opraktiskt för den som befinner sig på resa. Då Strindberg for till Paris den 24 augusti 1897 och under besöket i Belgien den 13–24 augusti 1898 förde han dagbok med hjälp av ett anteckningsblock som sedan kopierades mer eller mindre utförligt i dagboken (jfr bild nr 16–17).

Ett exempel på en bearbetning i efterhand av dagbokens text, för att klargöra och förtydliga de ockulta sammanhang som Strindberg tyckt sig urskilja, är hans beskrivning av det första mötet med Harriet Bosse den 31 maj 1900 (pag. 116). Notisen ser ut att ha förts in mellan raderna i dagboken, möjligen i efterhand: »Besök av Fröken Bosse, 1ª gången.» En understrykning med röd penna är i alla händelser gjord i efterhand; de röda understrykningarna återkommer i samband med Bosses namn i dagboken. Det andra mötet den 5 juli 1900 bestås en kortfattad marginalanteckning, sannolikt också den ett tillägg, med Bosses namn understruket med röd penna (pag. 117): »Besök av Fröken Bosse 2ª gången. Hon accepterade rollen i Damaskus. Systern väntade utanför i en droska –».

Besöket föranleddes av att Strindbergs gode vän August Palme hade sökt upp författaren för att få dennes stöd i sin strävan att utse Bosse för Damens roll i *Till Damaskus*, där Palme hade huvudrollen som Den Okände. Den tredje gången Strindberg träffade Bosse var på generalrepetitionen av *Till Damaskus* den 15 november 1900, kort före premiären på Kungliga Dramatiska Teatern (19/11): »Första generalrepetitionen på Damaskus. Det oförklarliga uppträdet med [Bosse].» (15/11; pag. 124.) Även denna notis har införts i marginalen i efterhand, och därefter har Strindberg infört en hänvisning till pag. 123 v. med röd penna, »[Se motstående sida]*». Hänvisningstecknet på motstående sida är också med röd penna och följs av följande text, sannolikt tillkommen senare:

> Så hände det! Efter 1ª Akten gick jag upp på scenen och tackade [Bosse]. Gjorde en anmärkning på slutscenen där kyssen skall ges med nedfällt flor. Som vi stodo där mitt på scenen omgivna av många människor, och jag talade allvarligt om kyssandet, förvandlades [Bosses] lilla ansikte, förstorades och antog en övernaturlig skönhet, tycktes komma inpå mitt, och hennes ögon omvärvde mig med svarta ljungeldar. Därpå sprang hon utan anledning sin väg, och jag stod handfallen med intryck av ett underverk och av att jag fått en kyss som berusat mig.
> Senare spökade β för mig i tre dagar, så att jag förnam henne i mitt rum.

Den objektiva verkligheten härrör från generalrepetitionen, men kärnan i Strindbergs subjektiva upplevelse har otvivelaktigt tillkommit långt senare, då han efter förälskelse och frieri på ett djupare sätt börjat ana Harriet Bosses uppgift i hans liv. I detta skede har han känt ett behov att tidfästa hennes uppenbarelse i sitt liv som själsfrände och medlerska mellan människovärld och gudavärld. Enheten mellan gudomligt och mänskligt uttrycks i framställningen av Harriet Bosse som en madonnagestalt vars utstrålning förvandlar upplevelsen till ett »underverk». Strindberg har, kanske i omgångar, tillfogat anteckningar längre ned på samma sida, som bekräftar parets utkorelse och mission. Det första tillägget är skrivet med grekiska bokstäver, men inleds med svensk text (pag. 123 v.):

»Senare drömde jag om henne, så: / [Jag låg i en säng; B. kom i Pucks kostym från scenen; hon var gift med mig. Hon sade om mig. 'Se där min bryggare' gav mig foten att kyssa. Hon hade inga bröst]». Strindberg betonar det sista genom ett emfatiskt tillägg med vanliga bokstäver: »absolut inga!» Harriet Bosse hade spelat Puck i Shakespeares En midsommarnattsdröm på Kungliga Dramatiska Teaterns scen (premiär 6/2 1900). Den androgyna fen från Shakespeares pjäs dyker upp i drömmens landskap, förkroppsligande ett återkommande mönster, som tycks spegla Strindbergs ångest och fruktan inför sexualitetens krav.

Enligt en anteckning i dagboken (12/12 1900; pag. 126) skulle drömmen ha ägt rum natten till den 13 december, efter att Strindberg sänt *Påsk* till Bosse och därefter försökt formulera en analys av Eleonora-rollen: »Tyckte mig stå i telepatiskt förhållande till β. På natten drömde jag … [Se Sid. 124.]». Möjligen har Strindberg alltså associerat till sin analys av påskflickan Eleonora, vilken han i flera senare brev till Harriet Bosse kopplar samman med »Balzacs Seraphita-Seraphitus, Engeln, för hvilken jordisk kärlek icke finnes på den grund att hon-han är l'époux et l'épouse de l'humanité» (franska; ung. 'mänskligheten make och maka'). Strindberg fortsätter sin utläggning kring gestalten: »Symbol af den högsta, fullkomligaste menniskotyp, hvilken spökar mycket i den modernaste literaturen och antages av några befinna sig på vägen hit ner till oss. Begär nu ingen förklaring men behåll ordet i minnet» (25/2 1901; jfr brev 8/2 1901 och brev till Richard Bergh 30/1 1901). Balzacs roman hade gjort stort intryck på Strindberg 1896 och fungerat som hans ingång till Swedenborgs tänkande (se ovan s. 50). Den androgyna Séraphita-gestalten beskrivs i uppsatsen »Swedenborg i Paris», författad 1897, som påminnande om »Nietzsches Übermensch»:

> Hjälten, eller hjältinnan, Séraphita eller Séraphitus, är en niece av Swedenborg, och inkarnerande siarens föreställning om de dematerialiserade jordeväsen som han kallar Änglar, äger hon intet kön, eller båda; är därför älskad av en ung man och av en ung kvinna samtidigt. Själv oemottaglig för den jordiska kärleken, går Séraphita obegriplig för sin omgivning sin väg fram

mot befrielsen, döden, varmed boken slutar. Det är den enkla handlingen om den kan kallas så. (SV 34, s. 145.)

Längre ned på samma sida i dagboken (pag. 123 v.) utvecklar Strindberg en serie likheter avseende Harriet Bosse som Damen i *Till Damaskus:* »Gustaf Strindberg som sett Damaskus, sade: att β var komplett lik faster Philp (min syster Anna). Nu var min andra hustru (Damen i Damaskus) lik syster Anna. Alltså β. lik bägge.» Likheterna mellan Harriet Bosse och Strindbergs älsklingssyster Anna som i sin tur var lik Frida Uhl, förebilden till Damen, som Harriet Bosse gestaltade på scenen, tolkas i dagboken som ett ockult samband.

Även de följande observationerna på pag. 123 v. framhåller omständigheter som utpekar det exceptionella i deras möte, och att deras vägar korsats tidigare: »β har för flera år sedan spelat flickan i min pjäs 'Inför Döden.'. β^s syster och svåger bodde i samma pensionat som jag i Paris –». Harriet Bosse hade spelat Thérèse i Central Teatrets föreställning som hade premiär i Kristiania den 7 september 1898. Den nystartade teaterns direktör var Johan Fahlström, gift med Harriets äldre syster Alma, vilka båda i november 1894 hade bott på Hôtel des Américains i Paris samtidigt som Strindberg.

Det sista tillägget på pag. 123 v. rör ännu ett sammanträffande: »β bor Grev Magnigatan 12, mitt emot det hus där jag bodde som författaren till Mäster Olof.» Strindberg hade bott i nummer sju mellan mars och juni 1872, då han som intensivast arbetade på *Mäster Olof,* som nedskrevs samma sommar på Kymmendö.[1] Då han såg tillbaka, kunde han i detta skådespel skönja sin profetiska mission som författare. Att Harriet Bosse förbundits med just detta verk hade en djupare andlig mening för Strindberg. Hans redigering i olika omgångar av dagboksanteckningarna rörande Harriet Bosse härrör från ett behov att i efterhand påvisa inte bara predestinationen i deras möte utan också deras utkorelse som andliga makar med en gemensam kallelse.

[1] Se SV 5, kommentaren ss. 467–481.

Harriet Bosse beskrivs av Strindberg som en uppenbarelse (28/9 1901): »Hennes uppträdande i mitt liv var som hon säger en 'uppgift'» (pag. 150), »När jag såg Harriets skönhet, som ibland kunde vara 'överjordisk' så bävade jag. [– – –] Då sade jag mig, att kvinnan är av ett högre ursprung [– – –]» (pag. 151).

TECKENTYDNING

Under Infernokrisens kulmen antecknade Strindberg i dagboken (25–26/7 1896; pag. 7):

> Natten mellan Lördag och Söndag stora attacken: Söndagen den 26 ravagerades Jardin des Plantes, ballongerna slogos ner, Elisée Reclus skadades; samma natt mannen Pieska i Berlin mördade sig själv med Harakiri, uppskärandet av magen. Det var denna dag Andrée skulle stiga upp i ballongen åt polen.

I ett brev till Torsten Hedlund några dagar senare reflekterar Strindberg över dessa och andra för honom betydelsefulla sammanträffanden (31/7 1896):

> Ockult: Detta var Söndagen den 27e då Andrée skulle lyfta. I Parisercyklonen förgingos som ni sett flera ballongstigare – och i Brüssel massakrerades Elisée Reclus och Edmond Picard under ballongstigning. Är det slumpen allt detta? Nej!

I verklighetens kaleidoskop av händelser urskiljer Strindberg en serie synkronismer som grundar sig på ett talmystiskt samband kring talen 26/27 vilka han tolkar i förhållande till det egna ödet. Då han den 26–27 augusti uppmärksammat en jordbävning på Island, kom han därför att tillskriva den en ockult betydelse och gör en förteckning i rött bläck (pag. 7). Skärningspunkten 26/27 kompletteras med de ödesdigra omen från april, maj och juni som han tidigare fört in i sin dagbok. Dessa synkronistiska ensembler pekar på de dolda betydelser som Strindberg ständigt spårar i fenomenvärlden.

Strindbergs dagbok innehåller flera liknande exempel. Var katastrofen i Saint Louis den 27 maj 1896 och den i Moskva

tre dagar senare ett slumpens verk eller ett meningsfullt historiskt sammanträffande? Strindberg lutar åt det senare. Till notisen om olyckan i Saint Louis och tusen dödade fogar han olyckan i Moskva, där lika många dödades, men vad mer är: »NB! Saint Louis ligger på 38° latitud; Moskva 38° longitud!» (29/5; pag. 4). Efter ytterligare forskningar har han fått veta, att de ca 1000 människor som enligt pressuppgifterna omkommit i såväl S:t Louis-cyklonen som vid kröningsfestligheterna för Nikolaj II på Khodynskojefältet hade dött på ett sätt som bekräftade det dolda samband Strindberg observerat: »Obs! Ryssarne föllo i gropar efter Franska utställningen!!!» (29/5).[1] Den amerikanska staden Saint Louis var uppkallad efter den franske konungen Ludvig IX (Louis IX) – Ludvig den helige, helgonförklarad 1297 – i *Inferno* omtalad som Strindbergs »skyddspatron» och »goda ängel», hans vägvisare »från Lidandet, genom Vetenskapen, till botgöringen» (SV 37, ss. 23, 37). Strindberg noterade händelser i Saint Louis även vid senare tillfällen (29/1 1898; pag. 53): »I denna tid härjades Saint Louis i Amerika av en stor eldsvåda; jfr 1896 då cyklonen gick över samma stad. (Nu i år 1903 anordnas en utställning i St Louis)».

De sammanhang som Strindberg spårade i katastrofer och död speglas också i de återkommande anteckningarna om spelkort. Då hans vän Axel Danielsson dog, noterade Strindberg dödsfallet i en anteckning den 6 januari 1900 (pag. 106): »Underrättelse om Axel Danielssons sista lidanden, ångest och död, som förstämde mig.» I efterhand förde han också in en notis om tiden och platsen för dennes död på Danielssons dödsdag den 30 december 1899 (pag. 104) i enlighet med hans praxis i dagboken. Strindberg sammanställde budskapet om Danielssons död med en spader tia som spökade samma dag (6/1 1900; pag. 106): »Spelade kort hos Philps: Jag gav och fick * Spader tia och Hjärter tia». Denna marginalanteckning pekar i sin tur tillbaka mot den 3 januari 1900 och rör två upphittade spelkort: »Hittade Ruter Sex och Spader tia!» med följande tolkningar baserade på La Grande Cartomancie

[1] Jfr ordförklaringarna till textstället.

(jfr ovan s. 26), »En resa» respektive »Sorg». Spadertian uppenbarade sig på nytt, då Strindberg två dagar senare (8/1) hos Dahlströms »fick Spader Tia» vid dragningen. När han åter spelade kort hos Philps den 26 januari föll just »Spader tian» på golvet (pag. 107). Samma sak ägde rum hos Philps några dagar senare: »Spelade kort hos Anna. Henry gav. Spader tia föll upp åt Anna (Se ovan)» (31/1). Spader var den värsta av de fyra färgerna med många potentiella fataliteter, och valören tio ett varningskort som varslade sorg och död. Strindberg gjorde understrykningar med blå respektive röd färgpenna som pekade ut sammanhangen. Strindberg noterade under samma period i början av året en rad händelser, omen och förebud med anknytning till död och dödsfall (pag. 105–108).

Det finns omkring sjuttio införanden i dagboken rörande spelkort, de flesta från de fem första åren. Kortleken med dess fyra färger, honnörskort och nummerkort erbjöd ett rikt material för Strindbergs talmystiska sammanställningar men användes sällan på traditionellt ockult manér för att spå med. Spelkorten fungerar i stället, liksom andra föremål och synintryck som noteras i dagboken, som vid en viss tidpunkt uppträdande budbärare mellan inre och yttre. I ett brev till Torsten Hedlund (9/7 1896) skriver Strindberg:

> Ni vet hvilka anor i djupaste forntid korten ega, och talen.
>
> Nå, om det ej kan förklaras, så är det något i dem. Att hitta kort på gatan här är mycket sällsynt, ty fransmännen äro ytterst ekonomiska, tvätta sina kort, sätta dem i en serviettpress mellan spelen.
>
> Nåväl, jag hittade hjerter sex tre gånger under loppet af en vecka, på olika ställen. Tredje gången stack jag på måfå handen i en japansk korg inne på mjölkmagasinet der vi äta, och drog upp hjerter sexan. Då blef jag rädd, ty jag hade inga kort sett emellan de tre sexorna. Men hjerter sexs valör står ej i Kartomancierna, ty de börja med 7^{an}. Hvad betyder det?
>
> Men hjertat förföljer mig! Hör!

För tydningen av spelkorten konsulterade Strindberg alltså La Grande Cartomancie, men han använde också andra källor, pythagoréerna, speciellt då Philolaos, den kabbalistiska

traditionen, I Ching (Yijing) och Swedenborg. I undantagsfall använde Strindberg kortleken på samma sätt som han använde Bibeln för att genom slumpen söka svar eller vägledning.

Strindberg intresserade sig också, liksom Parisockultisterna, för tarokkorten, vilket kan iakttas i en anteckning på dagbokens pergamentomslag:

> Förklaringen till denna Dagbok, alla tecken inbegripna finnes i Eliphas Levi: La Clef des Grands Mystères, Paris 1861. (Germez-[Bail]lière)

Éliphas Lévis på tarokkorten grundade samlingsverk, La Clef des Grands Mystères suivant Hénoch, Abraham, Hermès Trismégiste et Salomon ('Nyckeln till de Stora Mysterierna enligt Hénoch, Abraham, Hermes Trismegistos och Salomon'), förmedlade de kabbalistiska och mystiska traditionerna från bland annat Swedenborg och Saint-Martin.[1] Om mötet med detta verk av Lévi, Parisockultismens store läromästare, berättade Strindberg i ett brev till Axel Herrlin (31/1 1898):

> Eliphas Levi (abbé Constant) la Clef des Grands Mystères föll i min hand för tre dagar sen. Jag anbefaller Dig läsa den, men sedan kasta bort den, ty man måste veta hvad man skall undvika. Om en engel eller en djefvul skrivit den, kan jag ej säga. Den innehåller emellertid alla Blawatskis hemligheter och mera till; samt är Papusisternas bibel: med rätta, och Blawatski är epigon.

Den bärande principen för detta tänkande i dagboken förutsätter att sambanden mellan alla ting i världen speglar inbördes hierarkier, harmonier och korrespondenser grundade på tal. De vanligast återkommande talen i dagboken avser »guld» (Au) (6/9 1898; pag. 75):

> Märkvärdigt är att Guldmakeriet kom i svang
> 1896, 1897, 1898.
> 196 = Au; 197 = Au; 198 = Au.

Strindberg använde också talen 96, 97 och 98 som »Guldets ekvivalent» (8/9 1900; pag. 121). Guldet kunde även uppen-

[1] Brandell 1950, s. 102 ff.

bara sig inom en talserie: »Under sista tiden har en velicoped ~~med~~ visat sig med numret 51968 Nu är 196 Guldet som står mitt i 58 = Nickel» (31/10 1904; pag. 216). Budbärarna i vardagsverkligheten utgjordes av nummer som Strindberg uppmärksammat på upphittade lappar, räkningar, lottsedlar, biljetter, i fönster och annorstädes (24/9 1904; pag. 212):

> Talet 196 { Guldets Atom (197, 198) } har varit synligt den sista veckan på droskor, cyklar, spårvagnar. Jag har gjort degelförsök; Bäst lyckades Pt, Cu, Zn i Borax och Kol.

Guldets tal i skilda kombinationer nämns fler än tjugo gånger i dagboken. Strindbergs guldmakeri speglas i spridda införanden, framför allt under åren 1896–98, även om han efter marsupplevelsen 1897 tidvis hyste starka betänkligheter inför de fortsatta alkemiska experimenten: »Jag frågade i min svåra strid bibeln, om jag skulle övergiva kemien och guldmakeriet» (april 1897; pag. 22). Handen som på måfå öppnar Bibeln och pekar, finner svar i Jobs bok – »Och du skall hafwa guld nog, och silfwer skall dig med hopar tillfalla» etc. – som en gudomlig legitimation för att fortsätta arbetet.[1] Strindberg hänvisar i dagboken till samlingarna i Gröna Säcken, exempelvis med orden »Se mina kommentarier [– – –] i Anteckningarne om Guld» (14/6 1899; pag. 90; anteckningarna i SgNM 29–31). Beskrivningar av Strindbergs guldsynteser i dagboken är dock få, bara sex korta synopser av de många utförda experimenten. Strindberg uppmärksammade tidigt amerikanen Stephen Emmens guldsynteser från silver (6/10 1896; pag. 12),[2] eftersom han själv experimenterat utifrån liknande utgångspunkter, och i fortsättningen noterar han då och då: »Guldet är uppe igen» (3/9 1900; pag. 121; jfr 15/4 1904, pag. 201; 25/4 1906, pag. 238).

I den hermetiska traditionen förknippades guld med *theta*, den första bokstaven i det grekiska ordet *theos* = Gud, alltings

[1] Jobs bok 22:25 ff., se vidare ordförklaringen till textstället. – Om Strindbergs guldmakeri, se SV 36, kommentaren ss. 443 ff., 463 ff.
[2] Om Emmens och Strindberg se SV 36, kommentaren ss. 470, 479, 484, 490 ff.

början och slut, sammanfattat i talet Ett (jfr ovan s. 32). Strindberg gör anteckningar om Ett (eller 1) i talet 111 (III eller talet 3) (6/1 1898; pag. 51):[1]

> Är detta en slump? – Vad innebär detta 111, som förföljer mig? Jordens diameter är 1, Solens 111 i förhållande till jordens. 111 är Kadmium. Vad är då jorden? 1 = Väte.

Utgångspunkten för Strindbergs spekulationer var en upptäckt (samma datum):

> Vid läsning i Astronomi dessa dagar fann jag solens diameter vara 111,8. Denna siffra frapperade mig, emedan den utgjorde Kadmiums Atomvikt som är också 111,8. (NB! Decimalen!) Så tänkte jag: Solen är enligt Ockultisterna Adam Cadmons öga.

Enligt den judiska vishetsläran Kabbala skapades urmänniskan Adam Kadmon av en ljusstråle, och från hans näsa, mun och öron och framför allt ögon utgick ett utflöde av gudomligt ljus, sefirot. I Kabbala representerar Adam Kadmon ett harmoniskt ordnat kosmos; genom honom flödar utan avbrott ett gudomligt ljus från den osynliga till den synliga skapelsens värld.[2] Det innebär en syn på människan som ett mikrokosmos, innefattande skapelsen i sin helhet, rymmande såväl himlen och helvetet som mineraler, växter och djur.[3]

Talmystiska tankegångar utgör ibland också en utgångspunkt för Strindbergs korrespondenser mellan växter, djur och människor i dagboken. Det kan illustreras med hjälp av en teckning i dagboken av några »våta hundspår» som han iakttagit under en promenad (2/1 1898; pag. 50). Observationen av hundspårens form leder till en analogi med »Panterns fläckar efter Aubert: Hist. Naturelle», vilka följs av en parallell till »Viola. Canina!» (hundviol, ängsviol) och »Viola tricolor» (styvmorsviol), vars fem kronblad i hans teckning uppvisar

[1] Jfr »Les Nombres Cosmiques» (1898) och utkastet »Guldets Tal. / Kosmos bygdt på talet 9 (= 3×3 eller 3^2.)» (SgNM 31), SV 36, ss. 191–198 resp. bild 31.
[2] Jfr Annemarie Schimmel, The Mystery of Numbers, 1993, s. 182 f.; jfr även SV 36, s. 105 f. och kommentaren s. 453.
[3] Stockenström 2002, s. 29.

samma mönster: »Eget är att Rosa Canina liknar Viola» (*Rosa canina* hundros, stenros). För att styrka sin observation tecknar han av de två blommornas kronor. Sedan drar Strindberg en parallel mellan Rosa caninas och Viola caninas farmakologiska egenskaper och utvecklar därigenom iakttagelser av dolda sammanhang och motsvarigheter i naturen. »Rosa Canina» var »verksam mot Rabies Canina» enligt principen *similia similibus curantur* (latin; 'lika botar lika').

Strindbergs egen kropp utgjorde på samma sätt ett föremål för studium och observation. Han undersökte de mönster som bildades av linjerna i hans händer, och de ärr som hans psoriasis lämnat efter sig. Ärren tolkades som straff av samma slag som de lidanden och plågor vilka drabbade alkemisterna i Dantes Inferno.[1] Han noterade till exempel också »Orions trapets tecknad på ryggen i fyra födelsemärken», och erinrade sig: »Som ung ända till 1869 hade jag tre födelsemärken på halsen [– – –] som Orions bälte. Dessa bortskuros av Doktor Lamm» (22/8 1898; pag. 72). Utvaldheten i Orions tecken (födelsemärkena) kom i såväl dagbok som andra anteckningar att leda till fortsatta observationer och reflektioner över denna stjärnbild på båda sidor om himmelsekvatorn (jfr SgNM 9:3,21). Strindberg noterade i dagboken (19/11 1900; pag. 124):

> »Jakobs Stav» eller de tre stjärnorna i Orions bälte har spökat de sista dagarne. Har till och med sett dem bildas av gaslyktor och ljus i fönstren på Söder = .

Då han följande kväll på nytt observerade Orion, upptäckte han att »en 'stjärna' föll och slocknade mitt i Orion!». Strindbergs tankefigur förutsätter en överensstämmelse mellan människan och kosmos, varför det var följdriktigt att till exempel jämföra hjärnan och valnöten, hundspåren och rosens kronblad, eller stjärnbilden Orion och de egna födelse-

[1] Jfr dagboken pag. 108, 25/2 1900, med ordförklaring.

märkena, osv. Så fortsätter han att iaktta korrespondenserna, den ena efter den andra, för att bekräfta skapelsens enhet.

*

Strindberg observerade den mångfald av former som omgav honom: gardiner, täcken, kuddar liksom mönster på väggar, dörrar och skåp samt flyktigt uppenbarade figurer i fönsterrutor, speglar eller kakelugnens eldslågor. Han uppmärksammade också andra sinnesintryck, framför allt dofter och ljud. I en odaterad dagboksanteckning från maj 1896 noterar han (pag. 3):

> Fåglar bygga i min skorstenspipa; och kvittra så det hörs in i rummet.
> Syrsans ljud i huvudkudden. Gräshoppans ljud i allmänhet; har för mig alltid låtit som om det komme från en tom sal under jorden med starkt eko (ventriloque.) Jfr: Snäckans ljud; Nonnengeräusch = Bruit du diable.[1]

I ett brev till Torsten Hedlund i juli samma år diskuterade Strindberg dessa och liknande iakttagelser (ca 18/7 1896):

> Hallucinationer, fantasier, drömmar synas mig ega en hög realitet. Om jag ser min hufvudkudde antaga menskliga former, så finnas dessa former der, och säger någon att de endast (!) danas i min fantasi, så svarar jag:
> – Ni säger endast? – Hvad mitt inre öga ser är mig mer! Och hvad jag ser på kudden som är gjord af foglars fjädrar, som en gång varit bärare af lif, det är själ, formgifvande kraft, och af lin som i sina fibrer fört lifskraft, är verklighet, då jag kan teckna dessa figurer, visa dem för andra.
> Och jag hör i kudden, stundom som en syrsa. Gräshoppans ljud i gräset har alltid förefallit mig trollskt. Ett slags buktaleri, ty jag har alltid tyckt som om ljudet komme från en tom sal under jorden. Antag att gräshoppor sjungit i linåkern, tror Ni ej Naturen eller skaparen kan dana en fonograf af vextfibern så att han återklingar för mitt inre öra när detta genom lidanden, försakelser

[1] *Ventriloque* (franska) här: 'buktalande'; *Nonnengeräusch* (tyska) 'nunnesusning', det blåsljud man kan höra i ett stetoskop från blodströmmen i stora halspulsådern; *bruit du diable* (franska) 'djävulsbuller', vedertaget franskt namn på detta blåsljud.

och bön blifvit beredt att höra längre än eljes? Men der komma 'de naturliga förklaringarne' till korta, och jag lemnar dem genast!

Jämsides med en inomvärldslig, vetenskaplig förklaring existerade för Strindberg en underliggande ordning av annan art, som kunde förklara de tillfälliga och unika händelser vilka inte kunde bevisas empiriskt men ej heller kunde förnekas.

Verbet »såg» (ibland försett med citattecken) har i dagboken ofta innebörden att en iakttagelse tolkats som ockult meningsfull; det kan betraktas som Strindbergs term för en sorts hallucinatoriskt seende:[1] »Såg i elden av stenkol, en Japansk (?) Krigare utmärkt gjord [– – –] Framtänderna rätt ut som på japanska krigarmasker» (11/3 1898; pag. 56). »Hemkommen 'såg' jag ett barnansikte på ett kort med rosor ställt på datumvisarn» (2/12 1903; pag. 197). »Såg i rutan en korsfäst ~~mans~~kropp med blånader; bröstet uppskuret och underlivet» (3/6 1904; pag. 207).

Ibland markerar Strindberg uttryckligen att det han »såg» avviker från det sedda: »Såg Fridas double förgråten klädd i ljusblått och vitt. [– – –] 'Såg' Frida överallt!» (25/8 1897; pag. 39), eller: »NB! Eliasson såg jag två gånger på morgonen, d.v.s. två personer som liknade honom. Men då visste jag ej att han var död!» (7/9 1900; pag. 121). Det avslutande tillägget avslöjar att upplevelsen för Strindberg fick karaktär av förebud.

Ordet »såg» kan också syfta på de drömsyner som Strindberg upplever i tillstånd mellan dröm och vaka: »Vaknade på morgonen i en vision: i en 'ljusring' såg jag ett spindelsnät med svartbruna skalbaggar; full verklighet» (8/1 1907; pag. 251). Den starka verklighetsprägeln i dessa drömsyner betonas ofta i Strindbergs dagboksanteckningar. Då han första gången beskriver en sådan upplevelse i dagboken, den 29 juni 1897, använder han två gånger ordet »såsom» för att betona synens påtaglighet (pag. 31):

När jag vaknade på morgonen såg jag Herrlin. Han satt i perspektiv såsom invid kakelugnen; tecknade sig såsom genom ett

[1] Petherick 1993, s. 145.

flor; svagt gulaktig mot vitt; han såg allvarlig ut; hade pincené och litet emellan såg han åt mig, såsom om han satt och vaktade en sjuk. Klockan var ½ 7. f.m.

Strindberg kommenterar: »Detta är den första vision jag haft.» Att denna inre syn har karaktären av varsel betonas i det emfatiska tillägget: »Få nu se om det hänt Herrlin något!!!» Det senare bekräftas därefter i en tillagd kommentar: »Herrlin berättade att han varit sjuk vid uppvaknandet på morgonen.»[1]

I dagboken beskrivs olika slags drömmar. I åtskilliga fall saknas drömmens detaljer helt i dagboksanteckningen eller förblir i det privatas domän: »Drömde om Arthur Hazelius» (21/4 1897; pag. 23). I andra fall är hans drömanteckningar omfångsrika och tydliga (se t.ex. natten till 14/7 1902, pag. 158, om »allegoriska drömmar», till 4/3 1903, pag. 166, och till 5/4 1903, pag. 168 f.). Så här skriver Strindberg den 21–22 juli 1907 (pag. 262): »Efter en lång pinsam kväll, drömde jag på natten, för första gången i mitt liv något vackert, liknande en syn från 'Devachan'». Med en pil till följande dag (»natten till») fortsätter hans uppteckning:

> »såg» ett rum så obeskrivligt vackert att jag föll i extas. Där voro klädda namnsdagsbord och där stodo blommor, klockor i mörkviolett purpur så stora som [svårläst str] hattar, och de kunde röra sig – Senare såg jag en enkel men hemtrevlig våning; där låg Harriet som ung flicka på en säng. Senare var jag ute i ett landskap av lysande ung grönska med Nils Andersson – Två små dagugglor kommo flygande omkring N.A och mig; med en bok försökte jag fånga den ena. Straxt därpå såg jag fjärilar så stora som trastar i de skönaste färger.
>
> Sådana drömmar lära betyda att slutet nalkas.

Ibland kan Strindberg som här reflektera över drömmens betydelse, men han avstår oftast från tolkningsförsök – med undantag för de drömmar som han uttyder som varsel.

Den enda dröm som i dagboken direkt associeras till en utomkroppslig upplevelse av mystisk karaktär har markerats i marginalen med ett »NB!» med röd penna och en förstryk-

[1] Brandell menar att detta är den enda synvillan, eller hallucinationen, utan stöd i sinnesintryck i dagboken. (Brandell 1983, s. 171.)

ning med blå penna, även datumet är inringat med rött (8/10 1897; pag. 44):

> 8[e] Natten till: drömde att jag föll utför en hög mur emedan jag gått för långt. Med huvudet före ut ner i rymden; såg ett oändligt ljus, erfor en känsla av obeskrivlig salighet, vid medvetandet: jag är död. Ljus, renhet, frihet, i ett ögonblick och jag utropade »Gud» med en visshet att lidandet och synden var slut, och att endast salighet väntade mig![1]

*

Strindberg tog i sina försök att tolka sina iakttagelser stöd i Swedenborgs beskrivningar av andevärlden med människan som centrum för en mängd olika andar, som inträngер inte bara i hennes minne, tankar och känslor, utan också i alla hennes kroppsliga reaktioner. Strindberg var tvungen att kunna skilja en himmelsk ande från en helvetisk, och han intresserade sig därför för olika tecken för att särskilja de olika andarna. Av central betydelse blev i detta hänseende Strindbergs läsning i mars 1897 av Swedenborg om andarna på Jupiter (jfr ovan s. 53 ff.). I Strindbergs Swedenborgexcerpter introduceras de tuktande läroandarna (*Esprits correcteurs*) med vita ansikten och deras antagonister, de s.k. motsägelseandarna (*Esprits contradicteurs*) »som motsäga och förstöra vad Esprits correcteurs uträttat; visa sig som feux volants» (’fladdrande lågor’),[2] samt de dramatiskt-poetiska sotarandarna (*Ramonneurs de cheminées*), som »ville in i himlen och ansågo sig bruna ehuru de voro svarta» (21/3 1897; pag. 19). Det karakteristiska för sotarandarna är att de önskar att få visa sig värdiga att inträda i något av de himmelska samfunden men är syndfulla – svarta – allt medan de själva alltså betecknar sig som bruna.[3]

Strindbergs uppfattning av änglar och andar var indirekt och härrörde i första hand från hans läsning om andevärlden, till skillnad från Swedenborg för vilken det direkta umgänget med andar var en fullkomligt vardaglig företeelse. Då Strind-

[1] Drömmen återberättas i slutet av *Legender* (SV 38, s. 93).
[2] Jfr kapitel IX i *Legender* (SV 38, s. 81).
[3] Stockenström 1972, s. 88.

berg i dagboken berör andeuppenbarelser är det som regel endast tecknen på deras närvaro som noteras och aldrig den typ av uttömmande och detaljrika redogörelser som karakteriserar Swedenborgs skildringar. I ett brev till Torsten Hedlund hade Strindberg understrukit (ca 10/4 1896): »Jag är icke andeskådare, ty jag tror ej andar kunna skådas, men jag tror att blott man ej förhärdar sitt inre sinne mycket blir uppenbaradt, och i naturens egna synbara bilder.» Denna ockult vetenskapliga utgångspunkt kom senare att ändras i och med Swedenborgläsningen i mars 1897. I dagbokens observation och tolkning av fenomenvärlden framträder därefter en horisont av förväntan som kommer honom att omtolka även tidigare upplevelser i andarnas tecken. Vid läsningen om de svarta sotar- eller botgörarandarna minns Strindberg till exempel genast flera oförklarliga händelser ur det förflutna (pag. 19): »Jfr: Kerstins fruktan för den Rauchfangkehrer[1] som hon stundom såg då han ej var där.»

Efter mars 1897 speglas de moraliskt-religiösa frågeställningarna ofta i dagbokens notiser om vad som är tillåtet och vad som är förbjudet; bland annat tycks studiet av ockultism följas av ett varnande ljud:

> Under senare tiden väcka tre olika ljud min uppmärksamhet. Så snart jag [oläsl str] tar i ockultism hör jag mungigan som kan bli en orgelton (Jfr: Déjeunern med Littmansson, Dinern med Herrmann, studiet av ockulta tilldragelser i Almanach Hachette etc.) Vidare träharmonikan = gott tecken = frid. Vidare kvidandet av ett barn, i väggen eller i cheminéen). (21/12 1897; pag. 48.)

Strindberg tycks ha plågats av ovisshet om ett tecken som han tolkade som ockult innebar välsignelse eller fördömelse. Då han den 18 februari 1900 tog fram material ur sina samlingar i alkemi i Gröna Säcken hände följande, enligt dagboken (pag. 108):

> Tog fram mina anteckningar om guldmakeri. Genast bultade det i en vägg. Lade in papperen; bultningen upphörde. Började igen med guldet. Bultningen började åter! [Och i en vägg bakom vilken ingen människa bor.]

[1] *Rauchfangkehrer* (tyska) 'Sotare'.

Att det för Strindberg måste röra sig om andars varningar framgår av det sista konstaterandet.

Av dagboken att döma led Strindberg då och då av ett ringande eller surrande ljud i öronen: »Har öronsusning och Bronchitis; sömnlusta. / Die Weltmühle! går!»[1] (7/8 1897; pag. 36). Dessa symptom förknippade Strindberg med föreställningen om världskvarnen från den poetiska Eddan. De plågor som det ihållande öronsuset framkallade erinrade om samvetskvalens återtagningar och kopplades samman med hans tolkning av den swedenborgska ödeläggelsen (jfr ovan s. 56 f.), närmare bestämt den s.k. skuldrevyn, då tuktoandarna eller änglarna öppnade Livets bok och alla människans tankar och gärningar uppenbarades för att passera förbi den botfärdige syndarens ögon.[2] I *Till Damaskus* beskriver Den Okände denna det ondas utsoning:

> Men sedan … ja, så låg jag och såg som i en panorama hela mitt förflutna liv rullas opp, ifrån barndomen, genom ungdomen ända fram – – – och när det var slut på rullen, så började det om igen; och under hela tiden hörde jag ett kvarnverk gå … och det hör jag än … Ja, nu är det här också! (SV 39, s. 115.)[3]

Ett ofta återkommande tecken i dagboken på andars närvaro är luktsensationer, gärna blomdofter. I exemplet nedan kopplas iakttagelsen först till Swedenborg, därefter till teosofin och Helena Petrovna Blavatsky (»H.P.B.») (21/3 1897; pag. 19): »i mina rum stod en vällukt såsom stundom händer ehuru icke ofta. [Jfr: Swedenborg: när Andar nalkas är en aromatisk doft.] / Teosofien! säger: Vällukt när en Mahatma nalkas! / H.P.B.»[4] Närvaron av goda andar och änglar bekräftas i både den swedenborgska och den teosofiska traditionen av en sorts balsamisk doft. Strindberg diskuterar detta samband i ett brev till Nils Andersson (13/3 1901): »Ett är underligt: att Du *också* har luktförnimmelser. Jag *vet* att personers tankar och känslor

[1] *Die Weltmühle* (tyska) 'Världskvarnen'.
[2] Stockenström 1972, s. 191 ff.
[3] Jfr *Inferno* (SV 37, s. 297 ff.).
[4] Jfr Swedenborg, Arcana Coelestia, 1, # 175, som citeras i ordförklaringen till textstället.

kunna yttra sig på afstånd genom lukten. Tolka dem sjelf, som jag! Ond lukt är ond vilja; god lukt god vilja!»

Att Strindberg 1901 med sådan kraft framhåller sin vetskap i ämnet, har att göra med hans intensiva luktförnimmelser under de föregående månaderna, med anteckningar från och med den 3 januari:

> Slog i Linders Lexikon och fick upp Swedenborg. M.e.o: Swedenborg spökar. Men även βosse.
>
> Lukt av Selleri har förföljt mig ett par månader; allt smakar och luktar av Selleri. När jag drar av mig skjortan om kvällarne luktar den Selleri. Vad är det? Min [kyskhet], mitt celibat?

För Strindberg tycks doften av selleri vara kopplad till sexualiteten. Hans tydning bekräftades kort därefter (14/1; pag. 129):

> Gick på gatan förbi två damer; det var 6 grader kallt och frisk vind. Det luktade Selleri. ([Liderlighet])
> På aftonen gick åter förbi två damer; och det luktade Selleri.

Den 4 februari infann sig en ny doftsensation vid läsningen av Maeterlincks La Princesse Maleine (pag. 133): »Hela tiden hade jag lukt och smak av rökelse. (Rökelse = De frommes böner].» Rökelse med dess religiösa associationer harmonierade med Maeterlincks spiritualistiska kärlekslära. Då doftförnimmelserna infann sig på nytt, förband Strindberg dem med vad han uppfattade som Harriet Bosses predestinerade roll i hans liv (16/2; pag 136):

> Den underliga rökelselukten uppträdde i dag mer intensivt än eljes. Då föll idén på mig att det var β. Jag luktade på hennes brev, och det luktade rökelse! – Det är hon alltså!

Strindberg förde nu in det, som han upplevde det, ockulta sambandet, vid dess första uppträdande den 4 februari 1901 (pag. 133), med en hänvisning till sin betydelsefulla upptäckt: »Obs! 'Påsk' kollationerades på Dramaten. Rökelse, Olibanum = β. se nedan den 16^{e} –». Strindberg kompletterade – helt eller delvis i efterhand av den sammanträngda pikturen att döma –

anteckningen med ett tillägg: »Men lukten är bliven äcklig. I början var den god, upplyftande; sedan luktade den vansinne och häxeri. Slutligen äcklig och väckande fasa.» Efter det att han på söndagen tagit del av dagens evangelium som »handlade om Kärleken = Caritas icke Eros. Amor», konstaterade han (17/2; pag. 136): »Rökelselukten, som efterträtt Sellerilukten, och blivit vämjelig, har i dag minskat. O att jag finge en ny!» Han omtolkar doftsensationerna, och tecknet för goda andars närvaro förvandlas till sin motsats.

Under den stora krisen våren 1908 kom förnimmelser av rosor att signalera Harriets närvaro: »H–t söker mig hela förmiddagen i oändlig kärlek och eros, med rosor i [– – –] munnen» (4/6; pag. 295 f.). Förbindelsen mellan doftsensationen och deras telepatiska umgänge var så ofrånkomlig att Strindberg genast noterade dess frånvaro som ett omen: »15^{e} Natten till. H–t kom igen, men utan doft» (15/4; pag. 281). Andra gånger beskriver Strindberg mer sammansatta förnimmelser: »I går afton, då hon kände perioden nalkas, sökte hon mig med en smak och doft i munnen som rosor och frukter. Då frågade jag mig: kan avgrunden dofta rosor? Nej! Swedenborg säger att när goda andar nalkas, så doftar det som av blomster» (19/4; pag. 283; jfr ovan s. 85). Strindberg tycks ha upplevt att han kunde förnimma alla Harriets sinnesrörelser. De Swedenborgs ord om goda andars aromatiska doft som Strindberg torde syfta på tydde dock på att Harriet som sökte honom inte kunde vara någon avgrundsande och hans känslor av vällust inte heller ett djävulens bländverk.

Efter Harriet Bosses vigsel med Gunnar Wingård den 24 maj 1908 upplever Strindberg skamkänslor inför det fortsatta telepatiska umgänget och dagboken fylls med utgjutelser (26/5; pag. 293):

> Förebråelser, förtvivlan. Ber Gud att få dö ~~hellre~~ hellre än att leva i synd; ty nu är Hon vigd! Kl ½ 10 *f.m.* söker Hon mig i eros! / fastän vigd. / Harriet förföljde mig hela förmiddagen erotiskt – att jag slutligen måste omfamna henne för att icke brinna opp! – Därpå förtvivlan och skam! Jag ropar till Gud att få dö! och icke leva i synd!

[– – –]
Jag ber Gud varje dag och stund att få dö! Men Han har dolt sig för mig! Jag tror ingen människa lidit så som jag!

De dagar då han med Guds hjälp lyckas motstå hennes erotiska omfamningar, noterar han (med smärre variationer): »Steg upp räddad» (se 28/5, 29/5, 30/5, 1/6, 4/6, 6/6, 7/6, 8/6, 27/6; pag. 294, 295, 299). Samtidigt angreps han av magplågor, och så gott som dagligen bokförde han noggrant tid och omständigheter som beledsagade de våldsamma magsmärtorna. Till att börja med förknippade han sina plågor symptomatiskt med Harriets attacker: »Varje andetag förnimmer jag henne! Men vid 10-tiden stormade hon så att jag höll på att sprängas i epigastrium. – – Jag har henne i munnen som vällukt. – Var är hon? Ligger sjuk? Var? Hon är icke från mig ett ögonblick!» (6/6; pag. 296). I en marginalanteckning konstaterade han att hans sjukdom inte var »*hysterisk*» och »*Intet kolik!*» (10/6; pag. 297). Med andra ord var hans lidanden varken psykiska eller fysiska utan *andliga*. Det var möjligen också därför som Strindberg trots sina svåra plågor i det längsta avstod från att söka medicinsk hjälp. I stället sökte han stöd och förtröstan i Swedenborgs övertygelse att inte endast tankar och känslor utan också kroppens funktioner, sjukdomar inbegripna, ytterst hade andliga orsaker. Strindberg läste i juni 1908 Mary Baker Eddys Science and Health with Key to the Scriptures (1883), en central text inom Christian Science.[1] Strindberg ställde sig i vissa avseenden kritisk men citerade i ett brev följande konklusioner, vilka han menar sammanfattade bokens innehåll (brev till Gustaf Sabelfelt 14/6 1908; jfr dagboken 13/6; pag. 298):

»Vi *äro* icke kroppar, men hafva kroppar;» och: »Sjukdomarne hafva moraliska orsaker» (Synden).

Detta underskrifver jag gerna, men jag hade önskat hufvudmotivet utarbetadt och belyst med exempel [– – –]

[1] Första upplagan 1875 (med något annan titel); sv. övers. Vetenskap och hälsa med Nyckel till Skriften, 1947. *Christian Science* kallas numera på svenska *Kristi Vetenskaparkyrka*, engelskt religiöst samfund, grundat 1879 av Mary Baker Eddy och med centrum i Boston (Massachusetts).

Det swedenborgska synsättet var aktuellt för Strindberg medan hans doftsensationer förvandlades, även om han sökte fasthålla den ursprungliga sammankopplingen mellan de fysiska plågorna och Harriets roll i dessa (17/6; pag. 301):

> Kl 9 sprängdes jag! Hemkommen känns hon i munnen som Vansinne, urondska, hat, häxeri, en smak från helvetet, av mässing och lik. Vid skrivbordet sökte hon mig erotiskt, men jag svarade icke!

Den Harriet som stigit ned från de högre regionerna för att öppna evighetens fönster för sin tvillingsjäl fanns inte längre, bara »hennes helveteshat med en äcklig doft som av vansinne; som om hon låg och mördade mig med några konster. Kl. 5 på slaget upphörde spänningen, då eljes jag brukar kallas till hennes famn» (14/6; pag. 300). Strindbergs uppteckningar av symptom på olika sjukdomar, hans egna plågor och andras, öppnar fantasins dörrar till ett annorstädes där osynliga väsen, änglar och demoner har sin hemvist. I Strindbergs Swedenborgexcerpter i dagboken med dennes beskrivning av helvetet heter det (8/9 1896; pag. 8): »De osaliga se ut som passionerna: hat, avund, ringaktning av andra, elakhet. Inför varandra synas de i mänsklig gestalt men i himmelens ljus ha de ett rysligt kadaveröst utseende.» En anteckning om Harriets besök den 11 februari 1905 (pag. 223) berör sådana tankegångar: »Harriet hemma på kvällen till kl ½ 2. Efter kl 12 förvandlades hennes ansikte, blev gammalt och fult.» I en tillagd kommentar förklaras: »Detta antyder att hon är en annan om natten, exterioriserad. Och hon var alltid ful när hon sov; ful och motbjudande.» Strindberg anknyter här till Parisockultismens spekulationer om själens förmåga att under sömnen utsträcka sig i en astralkropp och förflytta sig på astralplanet för att efter döden lämna den fysiska kroppen och reinkarneras.[1]

Strindbergs noggranna observationer i dagboken av olika fysiska och psykiska symptom, egna och andras, hänger samman med hans övertygelse att alla sjukdomar är yttringar av

[1] Brandell 1950, s. 103 ff.; jfr Strindbergs artikel i L'Initiation, juli 1896, »Själens Irradiation och Utsträckningsförmåga. Iakttagelser efter naturen», SV 36, s. 116 ff. och kommentaren s. 446 f.

andliga orsaker. Sjukdomar och olyckor härleds till andarnas ingripanden och de olika lidanden som drabbar människorna har sin motsvarighet i syndens art. Härvidlag intar ödeläggelsesyndromet en central ställning i analogi med Strindbergs egen omskapelseprocess, och han noterar även efter skilsmässan alla sjukdomstecken och hemsökelser, även de mest triviala, som drabbar Harriet. En återkommande grupp iakttagelser rör till exempel hennes ben- och fotskador (om hur andarna kunde straffa en dålig avsikt eller handling genom att tillfoga smärta i foten, se ovan s. 54). Redan i början av deras historia noterade han följande (21–22/1 1901; pag. 129):

> Drömde om [B i bara linnet] men oskyldigt och fint. Hon hade framsidan av [benet] blått såsom av läkta [bensår], vilket stämmer med en föregående dröm där jag såg [utslag på benen]. Är detta drömt för att jag skall avskräckas.

Anteckningarna om benskador är många (se bl.a. 28/9 1904, pag. 213; 22/9 1906, pag. 243; 3/12 1906, pag. 249). Strindberg har på flera ställen vid en omläsning av dagboken strukit under liknande omnämnanden av benskador med färgpennor, oftast röd penna. Under den intensiva krisen 1901 konstaterade Strindberg att han analyserade dokumentationen rörande hustrun: »Läste Dagboken och alla mina brev till Harriet» (25/8 1901; pag. 145). I samband med skilsmässan 1904 och de desperata försöken att slutgiltigt frigöra sig från Harriet under separationen 1906 företog Strindberg nya omläsningar och sammanförde anteckningar, som just de om ben- och fotskadorna, vilka i efterhand tyddes i analogi med hans egna upplevelser som tecken på en stundande ödeläggelse. En anteckning 7/9 1901 får vid omläsningen ett tillägg (pag. 148): »Såg på morgonen en duva hoppande på vägen med bara ett ben! (Jämför en dröm 1906 däri jag såg H–t med bara ett ben.)» Att dessa upplevelser utgjorde omen och varningar var uppenbart för Strindberg. I ett brev från slutet av 1904 försökte Strindberg få Harriet Bosse att förstå hans livssyn, som inkluderade de osynliga makterna och en hierarki av andar och änglar vilka ingriper i den synliga världen för att påverka människans öde (20/12 1904):

> Jag läste i min Dagbok i dag om alla varningar du fått; stenens inkastande i spårvagnen, kakelugnskransens nerfallande, likvagnen i hörnet (»der kommer vår vagn!») din blodiga bild på »vår» bordduk, hästarne som skenade m.m. Det behöfver icke tas som förebud, utan som varningar; den som är klok undgår faran.

Långt efter deras skilsmässa och separation följde Strindberg Harriet Bosses öden och noterade alla tecken på den stundande omvändelse som han så länge förgäves hoppats på. I ett brev till henne den 16 september 1905 anförde Strindberg än en gång de exempel som han samlat i sin dagbok på alla de »underbara ting rundt om oss!», som inte kan förklaras »på naturliga vägar» utan endast kan förstås som »varningar af våra osynlige 'Lärare'». Han beklagade sig också över sin oförmåga att övertyga henne om detta annorstädes bortom tid och rum, som han själv erfarit som en tvingande nödvändighet:

> Det var oundvikligt, och skulle så vara. Men Hvem tvang mig pina mig sjelf? Vet inte! Men det var någon utom mig, som hade en bestämd afsigt dermed, och slutligen upptäckes att afsigten var god. Om denna Någon vet jag endast, att han styr mina öden, och alltid på målet ehuru med omvägar. Det var detta Du hade så svårt att förstå i vår början, då Du ännu trodde att menniskan rådde öfver sitt öde! Att jag icke kunde öfvertyga Dig, gjorde mig ofta förtviflad!

Samma förväntan och hopp knöts till vännen Birger Mörners öde. Mörner hade i februari 1906 besökt Strindberg inför en avresa till Köpenhamn, där han skulle tillträda tjänsten som svensk konsul, men halkade utanför porten (13/2 1906, pag. 235). Han skadade foten så pass allvarligt att han måste avbryta resan och lägga in sig på sjukhus. Strindberg fick först senare reda på vad som hänt, och erinrade sig då hur hans egen ödeläggelse förebådats av just en skada i foten. Han skriver därför i ett brev till Birger Mörner 28 mars 1906:

> Nu är Du [på] planet, och har fått en Lärare och Ledare (osynlig) säger vi, ockultister. Observera nu det synliga, som nu följer, så skall Du lära känna det Osynliga. Du skall se hur det går Dig

väl, bara Du är tålig och lyder. Men så skall Du icke vara otacksam och säga som sist: jag vet icke hvad jag skall tro!

Ty Du skall väl tro dina erfarenheter och sluta från dina upplefvelser!

Du borde egentligen föra dagbok nu, så kunde Du framdeles tyda eljes oförklarliga händelser. Då blir det banala lifvet rikt och intressant.

Låt mig nu följa ditt öde; jag gör det med välvilja vid minnet af din gamla vänskap för mig, och jag kanske kan tolka tecken Du ännu icke tror på. Men yppa icke för alla hvad Dig händer!

[– – –]

Alltså, tålamod, hopp, och god fortsättning på vägen!

I brevet omtalas att den docka som Mörner haft med sig som present till Anne-Marie vid besöket »också brutit foten». Detta sågs av Strindberg som mer än ett sammanträffande. Strindberg varnade därför Mörner för stundande hemsökelser i ett senare brev, eftersom dockan »Brita har brutit halsen af sig. Akta Dig nu!» (13/5 1906; jfr dagboken 3/9 1906, pag. 242 och 2/10 1906, pag. 245).

SLUTORD

Strindbergs observationer i dagbokens syner rör sig framför allt om verklighetstolkningar. Den tidigare anförda sentensen från Talmud på dagbokens titelblad – »Om Du vill lära känna det osynliga, så iakttag med öppen blick det Synliga.» – sammanfattar kanske bäst hans hållning och tillvägagångssätt. Genom att observera de mönster som organiserar fenomenvärlden blottläggs den transcendenta värld som manifesterar sig i alla delar av skapelsen. I vardagsverklighetens linjära tid och rum uppenbaras de osynliga »makterna» inte endast i hallucination och dröm utan även med full realism, som det heter i *Legender:*

Det är tydligt att makterna bli allt strängare i fråga om moralen. Och märk så moderna de ha blivit! Inga drömmar, inga syner, eftersom ingen fäster sig vid sådant. Nej, hela iscensättningar av

fulländad realism, offentliga avslöjanden, där man inte kommer långt med resonemang. (SV 38, s. 65.)

I *Till Damaskus* öppningsscen talar Den Okände om sambandet mellan det synliga och osynliga, och berättar om dessa »väsenden som äro osynliga men förnimmas och äga liv»:

> Jo, jag märker allting sedan en tid tillbaka; ej som förr dock då jag endast såg ting och händelser, former och färger, utan nu ser jag tankar och betydelser. Livet som förr var ett stort nonsens har fått en mening, och jag märker en avsikt där jag förr endast såg slumpen. (SV 39, s. 17 f.)

I detta skådespel var det ur dramaturgisk synvinkel en tvingande nödvändighet att från första början klargöra för teaterpubliken att de kausalsammanhang som beskrev den mänskliga tillvaron i den i tid och rum förankrade verkligheten var otillräckliga för att förstå det översinnliga som utgjorde sagospelets kärna. Den inre syn som redan aposteln Paulus vet att berätta om i Korinthierbreven (jfr ovan s. 54 ff.), och som Swedenborg och i hans efterföljd Strindberg hänvisar till, saknas dock i de i hans dagbok nedtecknade visionerna, även om han tolkar »den andliga luttringen» i samma karakteristiska andespråk som sina läromästare (SV 37, s. 285).

I dagboken speglas Strindbergs ockulta tänkande, hans lidelsefulla sökande i naturen efter mönster och form, de symmetrier som pekade på ett oändligt sammanhang bortom den stora oordningen. Förmågan att uppfatta och förstå det skapade universum innebar med nödvändighet att det mänskliga medvetandet var ursprungligt och ingalunda enbart en produkt av evolutionen. Utifrån detta perspektiv kom de transcendenta erfarenheterna att få speciell betydelse för Strindbergs spekulationer kring verklighetens natur. Oförklarliga händelser, egendomliga sammanträffanden, fantasier, hallucinationer, drömmar och visioner utgör det spektrum av upplevelser som återfinns i *Ockulta Dagbokens* anteckningar. Deras innebörd hänger samman med den transcendenta upplevelsen av gudomens närvaro i och genom dessa budbärare vars budskap Strindberg sökte tyda med hjälp av sin dagbok. Det

var framför allt hans tro på sådana – av sinnena oberoende – emanationer som ledde honom till en mystisk hållning. Den personliga utkorelsen i gudomens tjänst beskrivs i »Världshistoriens Mystik» (1903) i sitt sammanhang med det historiska förloppet:

> Men detta hemlighetsfulla i världsprocessen som vi icke kunna förklara, detta människans omedvetna strävande utan kännedom om målet men i den medvetna viljans tjänst, är vad jag kallat mystik som ju är namnet på allt – tillsvidare eller för alltid – oförklarligt. (SV 71, s. 53 f.)

Med ett uppbåd av exempel från olika historiska perioder dokumenterar Strindberg sin tro på en medveten vilja som uppenbaras i de återkommande frälsargestalter som uppträder i världshistorien vid samma tidpunkt i olika kulturer. I hans historierevision blir alla händelser och skeenden endast verkningar av andliga orsaker. Den linjära historiens kausalsammanhang kommer därmed att underordnas hans synkronistiska tänkande. Detsamma har giltighet även för *Ockulta Dagboken* där läsaren trots anteckningarnas kryptiska natur, dess många tidslager, tillägg och bearbetningar får en unik inblick i denna medvetandeprocess, där intryck och observationer blir till uppenbarelse och budskap.

Denna religiöst grundade och djupt personliga världsåskådning speglas i det skönlitterära författarskapet efter *Inferno*. Inför en oförstående kritik kände Strindberg med tiden ett alltmer trängande behov att förklara Guds vägar för människorna. »Världshistoriens Mystik» eller – med dess äldre titel »Gud i historien» – tillkom just som ett svar på den materialistiska historiekritik som i Strindbergs tycke förfalskat hans revision av den svenska historien från religiösa utgångspunkter.[1] Strindbergs lättnad och glädje över att äntligen ha talat ut och bemött sina vedersakare speglas i en dagboksanteckning från den 1 mars 1903 (pag. 166): »Mina Artiklar Världshistoriens Mystik i Svenska Dagbladet pågå. Jag känner hur jag härmed återfått den roll som jag anade i Mäster Olof.»

[1] Jfr Conny Svenssons kommentar i SV 71, s. 231 ff.

De två lärodikterna »Rosa Mystica» och »Skapelsens tal och lagar» vilka behandlar kosmos uppkomst och lagar, korrespondenserna mellan skapelsens tal, former och mönster härstammar från 1902.[1] Att Strindberg därefter i allt större utsträckning kom att söka sig till prosaframställningen i verk som *Ensam* (1903), *Götiska Rummen* (1904), *Historiska miniatyrer* (1905) och *Svarta Fanor* (1907) torde hänga samman med denna strävan att nå fram till den läsande publiken med sitt budskap.[2]

Strindbergs slutgiltiga försök att filosofiskt förklara de olika elementen av sin världsåskådning framlades i *En blå bok* (1907), vilken på sätt och vis fullföljde hans privata iakttagelser och tolkningar i *Ockulta Dagboken*. Den fortsattes fram till och med 1912 med ytterligare tre volymer med en rik samling av exempel från Strindbergs omfattande naturfilosofiska samlingar i Gröna Säcken. Lärjungen Strindberg kom både i dagboken och de blå böckerna att fortsätta i läraren och ledaren Emanuel Swedenborgs fotspår.

[1] SV 51, s. 289 f.; jfr Ollén 1941, s. 218 ff. – Jfr också artikeln »Rosa Mystica», Rosa Alchemica – L'Hyperchimie (1902), SV 36, s. 199 f.
[2] Jfr Stockenström 1994, s. 31 ff.

Ordförklaringar

Ord- och sakförklaringarna har utarbetats av Karin Petherick († 2009) med hjälp av en otryckt ordlista sammanställd av Göran Stockenström till en engelsk översättning av *Ockulta Dagboken*, samt granskningar och utlåtanden av främst Lars Dahlbäck och Rune Helleday. Karin Petherick tackar varmt dessa och följande personer för deras hjälp: Bo Bennich-Björkman, Birger Bergh, Maria Bobeck-Karlsson, Margareta Brundin, Friedrich Buchmayr, Ann Carlsson, Per Dahl, François-Xavier Dillmann, Barbro Ek, Lucienne och Jacques Etève, Carl Fehrman, Lotta Gavel-Adams, Margherita Giordano Lokrantz, Göran Hallberg, Anders Hallengren, Theo Hermans, Olle Hjern, Lennart Holm, Anna Höök, Erik Höök, Ritva Maria Jacobsson, Gunilla Knape, Agneta Lalander, Marianne Landqvist, Annette Lavers, Christine Lechner, Örjan Lindberger, Lars Lindholm, Dominique Lobstein, R.J. Loewe, Björn Meidal, Wendy Mercer, Anna-Lisa Murrell, Germund Michanek, Gunnar Ollén, Anders Ollfors, Åke von Qvanten, Richard Reece, Bess Ryder, Tadeusz Skorupski, John Tate, Karin Tidström, Stephen Walton, Roy Vickery, Annelie Wollenius, Anna Wolodarski, Frances Wood, Johan Wrede och Christer Åsberg.

Ord- och sakförklaringarna har redigerats för publicering under 2010–11 av redaktionen för Samlade Verk. Vid slutredigeringen har bl.a. Hans Aili, Gunilla Allstig Lamos, Luminitza Beiu-Paladi, Stefan Bohman, Gunnel Engwall, Christer Hedin, Tzortzis Ikonomou, Ulf R. Johansson, Hans-Roland Johnsson, Olle Josephson, Roland Lysell och Magnus Röhl konsulterats.

I underrubrikerna anges pagina samt inlednings- och avslutningsdatum för sidan i dagboken. I vänstra marginalen anges dagbokens datumangivelser, trots att de ibland är felaktiga; de har ej alltid kontrollerats i almanackor och korrigeras i allmänhet inte. När Strindbergs datering lyder »natten mellan 2^a och 3^e [maj]» anges i ordförklaringen »2 × 3/5» (× anger »natten mellan»).

Korshänvisningar i ordförklaringarna ges normalt endast genom att ange pagina i dagboken, men om angiven pagina har föranlett många förklaringar anges ibland också datum. Anvisningarna »ovan» och »nedan» avser den pagina i vänstermarginalen till vilken ordförklaringen hänför sig. Anvisningarna »jfr ovan» och »jfr nedan» utan uppgift om pagina hänvisar till samma pagina.

Hänvisningar till övriga sidor i kommentaren (inledning och essä) ges med ordet »ovan» följt av sidnummer: »se ovan s. 20».

I citat från dagbokstexten återges inte alltid kursiver, överstrykningar och understrykningar av ord.

Förklaringarna är selektiva och gör inte reda för alla samband och historiska händelser parallella med det som Strindbergs anteckningar berättar om, även om sådana uppgifter ibland finns i litteraturen. Strindbergs ofta svårgripbara resonemang inom naturvetenskap m.m. explikeras generellt inte i ordförklaringarna; hans beskrivningar av turerna i Dreyfusaffären har ofta inte kommenterats i detalj (en sammanfattande redogörelse för Dreyfusaffären med dess olika rättsliga processer återges i ordförklaringen till pag. 8 v.).

Personer som ej har kunnat identifieras anges som »oidentifierade». Avsaknaden av upplysningar om helt perifera personer i dagboken som t.ex. »Danska smörhandlaren och flickan» (pag. 32, 12/7 1897) kommenteras inte.

Hänvisningar i ordförklaringarna till dagbokens bilaga syftar på det material som numera återfinns i en modern kartong i KB (signum SgNM D 73) och vars innehåll antagligen endast delvis överensstämmer med den bilaga som Strindberg lämnade efter sig vid sin död (se ovan s. 22 ff.).

Hänvisningar till ofta återkommande källor sker med korttitlar, t.ex. Brandell 1983, Brev 1–22, Stockenström 1972. De fullständiga titlarna upptas i förteckningen över använd litteratur, ovan s. 9 ff. Hänvisningar till källor som används endast en eller två gånger ges däremot direkt i aktuell ordförklaring.

Hänvisningar till andra volymer i Samlade Verk ges med förkortningen SV följd av volymnummer och sida; om hänvisningen syftar på kommentaren anges detta (t.ex. »SV 41, s. 110» eller »SV 41, kommentaren s. 469»). För de ofta förekommande hänvisningarna till *Inferno* (SV 37) och *Legender* (SV 38) anges ej volymnummer. Jämförelser med dessa och andra skönlitterära verk syftar i första hand till att ge exempel på paralleller; jämförelserna utvecklas ej. I förklaringarna för år 1896–98 hänvisas ofta till översättningar av franskspråkiga textavsnitt ur Bibeln, Swedenborgs skrifter och andra verk som också återfinns i *Inferno* och *Legender*. När dessa översättningar har legat till grund för dem i ordlistan anges detta med »översättning efter *Inferno*» eller dylikt, oavsett om de har bearbetats eller ej. Information om källorna till översättningarna anges ej i ordförklaringarna, i stället hänvisas generellt till utgåvorna av *Inferno* respektive *Legender*.

Ofta har fakta och även formuleringar hämtats från Nationalencyklopedin, i allmänhet utan källhänvisning i den enskilda ordförklaringen.

Det noteras endast undantagsvis om en omnämnd bok återfinns i Strind-

bergs sista bibliotek 1912. Notiser i ordlistan om förekomster i detta bibliotek bygger om inget annat anges på Hans Lindström, *Strindberg och böckerna*, [I]–II (1977, 1990).

Citat på franska i dagboken ur Swedenborgs verk är framför allt hämtade från *Les Merveilles du Ciel et de l'Enfer et Des Terres Planétaires et Astrales*, översättning A.J. Pernety (1782). Om dessa och andra verk av Swedenborg, se ovan s. 51 ff. Förutom till Pernetys utgåva i två band ges i ordlistan ofta hänvisningar till de numrerade avsnitten i Swedenborgs latinska originalutgåvor, t.ex. »Apocalypsis Revelata # 702».

Strindberg citerar (ibland ganska fritt) den svenska bibeln från olika översättningar, oftast Karl XII:s bibel (edition Peter Fjellstedt, *Biblia, det är all den Heliga skrift. Med förklaringar*, 1851–1855) eller Kongl. Bibelkommissionens utgåva av Gamla testamentet (1878) och normalutgåvan av Nya testamentet (1883), utgivna tillsammans 1894; dessa anges i ordförklaringarna med beteckningarna »Fjellstedts bibel» resp. »Bibeln 1894». Strindberg tycks även ha använt andra bibelöversättningar, *Den Heliga Skrift* (utgiven av H.M. Melin, 1877) samt Bibelkommissionens reviderade utgåva av Gamla testamentet (1903); dessa betecknas »Melins bibel» resp. »Bibeln 1903».

Strindberg citerar även franska bibelöversättningar på liknande vis, företrädesvis från *La Sainte Bible. D'après la version de J.-F. Ostervald* (1823). Ofta följer översättningarna i ordförklaringarna den svenska texten i *Inferno;* i många övriga fall väljs en svensk bibelutgåva som har ansetts ligga nära den franska översättningen. I båda fallen anges källan till den svenska översättningen.

Yttre konvolutets framsida

Notre-Dame de Paris katedral i Paris, på ön La Cité i Seine, påbörjad på 1100-talet och fullbordad kring mitten av 1300-talet; en av de första gotiska katedralerna; *Notre-Dame* är i Frankrike allmän benämning på kyrkor helgade åt jungfru Maria

Gorgones [– – –] Gargouilles de franska benämningarna avser stenskulpturer på Notre-Dames exteriör: *Gorgones* gorgoner, dvs. mytologiska vidunder med ormar i stället för hår, vingar och huggtänder, ansågs under medeltiden skydda byggnader från »onda ögat»; *Striges* kvinno- och hundliknande vampyrer, ibland även ugglor (*strix*); *Tarasques* en-

ligt legenden ett groddjur från Tarascon och som troddes stiga upp nattetid från floden Rhône och sluka människor; *Guivres* enligt myten vingade drakar med örnklor och spetsförsedda stjärtar; *Gargouilles* ingick i vattenavrinningssystemet på de gotiska katedralerna och var placerade så att vattnet genom dem sprutade ut från taken; de utformades med stor fantasi, vanligtvis som demoniska eller hybrida väsen

Kipling etc. *Rudyard Kipling* (1865–1936), engelsk författare; berättelsen *Aurelianus Mc Goggins Omvändelse* står i samlingen Plain Tales from the Hills, 1888 (Höglandsbilder från Hindustan, I, 1891); *I Drömmens Land* (The Brushwood Boy) i samlingen The Day's Work, 1898 (Dagens arbete, I, 1898); *Fyrvaktaren på Wurlee-fyren* (The Disturber of Traffic) samt *Den bästa Historia i världen* (The Finest Story in the World) i samlingen Many Inventions, 1893 (Många konster, 1898); *Spökvagnen* (The Phantom Rickshaw) i samlingen Wee Willie Winkie, 1889 (Wi Willi Winki, 1897); *Djurets märke* (The Mark of the Beast) och *Duncan Parrenness' dröm* i samlingen Life's Handicap, 1891 (Emirens predikan och andra berättelser från Indien, 1898); jfr nedan pag. 84 (6/2)

Esus ou Hesus dieu de la guerre chez les Gaulois (franska) 'Esus eller Hesus krigsgud hos Gallerna'; *Esus* keltisk gud som dyrkades i Gallien (under antiken romarnas benämning på de områden som beboddes av gallerna i nuvarande Norditalien, Frankrike och Belgien); på en relief i Notre-Dame (se ovan) framställs Esus, som förknippades med trädkult, som en skogshuggare

Ockulta Dagboken om benämningen av Strindbergs dagbok, se ovan ss. 14–17

(Jfr: Ockulta Dagbokens Bihang.) med *Ockulta Dagbokens Bihang* avser Strindberg det han oftare kallar dagbokens bilaga; se ovan s. 22 ff.

Divorce W. *divorce* (franska) 'skilsmässa', anspelar sannolikt på skilsmässan 1876 mellan kaptenen, friherren *Carl Gustaf Wrangel* (1842–1913) och hans maka Siri, född von Essen (1850–1912)

Hagar enligt Första Moseboken 16 födde den egyptiska tjänstekvinnan *Hagar* sonen Ismael åt den barnlöse Abraham; när sedan Abrahams hustru Sara födde sonen Isak, tvingade hon sin man att driva ut Hagar och Ismael i öknen; med valet av titeln *Tjänstekvinnans son* på sin självbiografi markerade Strindberg att han på mödernet stammade från underklassen

[Divorce] 'Skilsmässa'

[Mariage] 'Äktenskap'

[Kloster] under senare delen av sitt liv umgicks Strindberg ibland med tanken att gå i kloster; idén att inrätta ett eget kloster framkastade han första gången för vännen Leopold Littmanson 1894 (ca 14/7); jfr bl.a. *Klostret* och *Fagervik och Skamsund*, SV 50, ss. 106 och 268

Denna Dagbok tillhör [– – –] Förlaget Albert Bonnier etc. uppgiften angående dagbokens ägare förklaras av att Strindberg 21/10 1907 sålde sin »ockulta Dagbok» till Karl Otto Bonnier: »Jag säljer den därför att jag i morgon innan klockan 12 måste ha 2,000 Kronor, eljes får jag exekution på boet»; Bonnier betalade 2000 kr som gick direkt till hyran för Intima Teatern (jfr nedan pag. 273 *Hyran [– – –] skaffades genom Bonnier* etc.); Bonniers äganderätt till dagboken upphävdes efter drygt tre månader (se följande förklaring), varvid Strindberg strök hela stycket

Upphävt genom inneliggande brev från Bonnier 1ª Febr. 1908 brevet från *Karl Otto Bonnier* följande dag bevaras i dagbokens bilaga; Bonnier begärde och fick företrädesrätt vid eventuell publicering av dagboken och de 2000 kr Strindberg erhållit skulle gälla som betalning för kommande litterära arbeten (se Brev 16, not 2 s. 170 f.)

Denna Dagbok får aldrig tryckas! [– – –] Den må stanna hos den arvinge som är värdigast bevara den! och aldrig utlånas! i ett brev, som har karaktären av ett avskedsbrev och som Strindberg aldrig torde ha avsänt, till brodern Axel 26/5 1908, skriver han bl.a.: »Du skall ha min 'Ockulta Dagbok' som i rödt omslag ligger i 3ᶜ byrålådan i skrifrummet, under Örnen. Den får aldrig tryckas!»; brevet som Carlheim-Gyllensköld påträffade i dagboken när han inventerade Strindbergs litterära kvarlåtenskap är endast bevarat i avskrift (Brev 16, s. 320 med kommentar); jfr ovan s. 17 ff.

Swedenborgs-Församlingen! / (Nya Kyrkan.) *Nya Kyrkans Församling* i Stockholm; *Emanuel Swedenborg* (1688–1772), naturvetenskapsman, sedermera mystiker som genom sina skrifter har lagt grunden till *Nya Kyrkan* vilken med ledning av hans uppenbarelser vill förmedla den andliga, dolda, meningen i Guds ord; från 1866 bedrevs gudstjänstverksamhet i Stockholm av »Sällskapet för Nya Kyrkan»; 1890 blev Albert Björck (1856–1938) Nya Kyrkans pastor i Stockholm; Björck grundade firman Björck & Börjesson, vilken utgav flera verk av Strindberg, bl.a. *Svarta Fanor* och *En blå bok*

»**En 1867 . . . j'annoncai dans un article [– – –] à mieux [– – –] le chercher.**» etc. (franska) 'År 1867 . . . förutsade jag i en artikel kallad »De l'athéisme providentiel» att Gud nu ämnade dölja sig, för att tvinga menskorna att bättre uppsöka honom'; den svenska översättningen av citatet följer den i Strindbergs brev till Waldemar Bülow 1/4 1898, där han kommenterar innebörden av citatet som han hämtat från förordet till Un collège de jésuites, 1880, av den franske författaren, filosofen och teologen *Jean Wallon* (1821–1882); Strindberg anför detta citat även i efterskriften till *Legender* (s. 152); jfr även romanen *Klostret*, SV 50, s. 170: »Han kallade sig numera Providentialist för att något namn ha, med andra ord: han trodde på Gud, utan att nogare kunna angiva vad därmed menades»; *intilulé* felskrivning för intitulé

»**Orgueil, Vertu qui inspire les grandes oeuvres.**» (franska) 'Stolthet, Dygd som inspirerar till storverk.'

Wiertz *Antoine Joseph Wiertz* (1806–65), belgisk målare känd för sina stora historisk-mytologiska motiv i Michelangelos och Rubens efterföljd; jfr nedan pag. 70 *I Wierz museum*

Dagbok. / ~~som efter min död deponeras hos Docenten Axel Herrlin~~ etc. *Axel Herrlin* (1870–1937), docent i teoretisk filosofi när Strindberg först träffade honom i Lund i början av 1897 (professor i psykologi och pedagogik därstädes 1911); deras gemensamma intresse för ockultism och andliga frågor speglas i deras brevväxling; den överstrukna instruktionen att dagboken efter Strindbergs död skulle deponeras hos Herrlin och därefter tillfalla Strindbergs barn är daterad 19/6 1899 (dagen innan Strindberg avflyttade från Lund och reste till Stockholm)

»**Car quoique je sois libre [– – –] I Corinth.** (franska) 'Ty ehuru jag är oberoende af alla, har jag gjort mig till allas tjenare för att vinna de flesta. Och för Judarne har jag blifvit såsom en Jude för att vinna Judar; för dem som äro under lagen såsom vore jag under lagen för att vinna dem som äro under lagen. För dem som äro utan lag har jag blifvit såsom vore jag utan lag, på det att jag må vinna dem som äro utan lag. För de svaga har jag blifvit såsom svag för att vinna de svaga, för alla har jag blifvit allt . . . I. Korint.' (Första Korinthierbrevet 9:19–22, Bibeln 1894); Strindberg citerar efter La Sainte Bible. Version d'Ostervald, med en obetydlig uteslutning i vers 21

Eliphas Levi: La Clef des Grands Mystères, Paris 1861 etc. *Éliphas Lévi*

(1810–75), pseudonym för abbé *Alphonse-Louis Constant*, fransk ockultist, författare till *La Clef des Grands Mystères* (’Nyckeln till de Stora Mysterierna’), 1861; Lévi förklarar i sitt förord att det finns ett ockult, heligt alfabet, skapat av Salomo, med sjuttiotvå namn skrivna på trettiosex amuletter benämnda Salomos små nycklar, vilka framställs och förklaras i boken Sepher Yetzirah, och att man med hjälp av denna bok kan finna den dolda meningen i den judiska vishetsläran Kabbala; 28/1 1898 skriver Strindberg i dagboken (pag. 53): »Läser Eliphas Levi för första gången», vilket bör betyda att anteckningen om Lévi på pergamentomslaget inte tillkommit före detta datum

»**L’amour physique [– – –] pour avoir des enfants à dévorer.**» (franska) ’Den fysiska kärleken är den mest naturvidriga av alla ödesdigra passioner Den är anarkisten framför alla andra; den känner varken lagar, plikt, sanning eller rättvisa. … Det är en rasande dårskap; … Det är den kannibaliska berusningen hos Saturnus som vill bli far för att få barn att sluka.’; citat ur Lévi, La Clef des Grands Mystères (se föregående förklaring), s. 281

Titelbladet

»**Ne fais plus cela!**» (franska) ’Gör icke mera detta!’; orden är hämtade från A.J. Pernetys franska översättning av Emanuel Swedenborg med titeln Les Merveilles du Ciel et de l’Enfer et Des Terres Planétaires et Astrales (2 band, 1782), som innehåller två verk: De Coelo et ejus mirabilibus et De Inferno (1758; ’Om himlen och dess underbara ting och om helvetet’) och De Telluribus in mundo nostri solari, quae vocantur planetae (1758; ’Om jordkloten i vår solvärld, som kallas planeter’); *Ne fais plus cela!* är den maning som de sedeväktande och tuktande andarna på Jupiter riktar till invånarna där (Pernety, band 2, # 75); jfr ovan s. 53 f.

Dzyans bok. / Svavel / Kvicksilver / Salt / [– – –] / Eld / Jord / Luft dessa anteckningar återgår på *Helena Petrovna Blavatsky* (1831–91), som 1875 tillsammans med Henry Steel Olcott grundade Teosofiska samfundet (The Theosophical Society) och som i boken The secret doctrine I–II (1888; anonym övers. Den hemliga läran, I, 1895; del II utkom 1896 i övers. av F. Kjellberg) gör gällande att den gamla skriften *Dzyans bok* innehåller uråldriga sånger om världsalltets uppkomst och

människans ursprung och att den är spridd i tusentals handskrifter på sanskrit »i de hemliga underjordiska bibliotek som tillhöra det ockulta brödraskapet» (Den hemliga läran, I, s. 19); felaktigheter i Blavatskys bok påtalades tidigt i Sverige av Karl af Geijerstam i Den afslöjade Isis, 1897, s. 139 m.fl. sidor; Torsten Hedlund (om denne se nedan *Förklaring på denna dagbok* etc.), skickade Den hemliga läran till Strindberg ca 26/9 1896; anteckningarna i dagboken inkl. symbolerna ovan dem har Strindberg hämtat från Den hemliga läran, II, s. 133

Ezechiel XIII: 18 o.f. verserna i *Hesekiel* 13:18 och 13:20 citeras av Strindberg i brev till Torsten Hedlund 9/7 1896; de anförs även i *Inferno* och lyder där i svensk översättning: »Så talar den Evige: ve dem som sy kuddar för att fästa längs armen ända ut åt händerna och som göra slöjor för att lägga över huvudet på människor av alla storlekar, för att *förföra själar*. – – – Jag skall rycka bort dessa kuddar från era armar, jag skall släppa ut själarne som ni har lockat för att de skulle flyga till er» (SV 37, s. 111)

Aengstlich ruft die Mutter [– – –] freier Flug ist dir versagt. (tyska) 'Ängsligt ropar modern: hoppa så ofta du har lust, men akta dig för att flyga! det är dig förbjudet att flyga fritt!', citat ur andra delen av Goethes Faust (Faust II, 1888, s. 224); i ett brev till Torsten Hedlund 31/10 1896 citerar Strindberg samma rader varefter han riktar våldsam kritik mot H.P. Blavatsky och hennes bok Den hemliga läran

Om Gud har talat, varför är då världen icke övertygad? Shelley. efter den engelske skalden *Percy Bysshe Shelley* (1792–1822): »If the Almighty has spoken, would not the Universe have been convinced?» (ur essän »A Refutation of Deism», Prose Works, vol. 2, 1880, s. 56)

Herrans Ande vilar sig i Nordanlandet syftar på det efterföljande franska bibelcitatet, se följande förklaring

'Voici ceux qui sortent vers le pays de l'Aquilon.' Sakarja. Kap. 6. v. 8. (franska) »Si, de som norr åt draga, de låta min Anda hwilas i nordlandena», Sakarja 6:8 (Fjellstedts bibel)

Om Du vill lära känna det osynliga, så iakttag med öppen blick det Synliga. (Talmud.) citat ur *Talmud* (hebreiska; 'lära'), den stora judiska traditionssamlingen med utläggningar av Mose lag och profeterna; Strindberg anför samma tänkespråk som motto till sin uppsats »Solrosen» (SV 36, ss. 106, 303), jfr nedan pag. 13 (8/10) *Denna dag brann Lima* etc.; jfr även *Svarta Fanor* (SV 57, s. 150)

»**J'ai ordonné [– – –] Seigneur Jesus**» etc. (franska) 'Jag har dömt att

en sådan man skall överlämnas åt Satan till köttets fördärv, på det att anden må bliva frälst på Herren Jesu dag', Första Korinthierbrevet 5:3–5; översättningen efter *Inferno*, s. 285, där Strindberg citerar samma bibelställe

1ª Tim. 1,20. [– – –] »Entre lesquels sont [– – –] ne plus blasphémer (franska) 'Och bland dessa äro Hymeneus och Alexander vilka jag överlämnat åt Satan, på det att de genom denna tuktan skulle lära sig att icke mera häda', *Första Timotheosbrevet 1:20;* översättning efter *Inferno*, s. 7

2ª Tim 4,14 *Andra Timotheosbrevet 4:14* »Alexander, smeden, har tillfogat mig mycket ondt. Herren skall vedergälla honom efter hans gerningar» (Bibeln 1894)

De dövstummes Handalfabet och människans händer. (gester) Strindberg bodde 31/10 1894–11/1 1895 på Hôtel des Américains i närheten av institutet för döva på samma gata, rue de l'Abbé de l'Épée; han bör ha känt till att abbén Charles Michel de l'Épée (1712–89) var en pionjär i fråga om undervisning för döva och att denne på institutet hade utvecklat teckenspråket och handalfabetet

en spegel som vänder världen rätt etc. en perspektiviskt förvrängd bild, en s.k. *anamorfos* återfår sina rätta proportioner när den betraktas ur en viss vinkel eller i en cylindrisk, konisk eller pyramidformad spegel; Leonardo da Vinci experimenterade med anamorfoser på 1400-talet, men fenomenet var känt redan i det gamla Kina; jfr *En blå bok* (SV 66), s. 761

Quinckes Wellenspiegel *Georg Hermann Quincke* (1834–1924), tysk fysiker; *Wellenspiegel* (tyska) 'vågformig spegel' (jfr förklaringen ovan)

läsglas förstoringsglas avsett för läsning, alternativt glasögon

Galtonsbilder den engelske vetenskapsmannen *Francis Galton* (1822–1911) hade experimenterat med tekniker liknande Quinckes (se ovan) i sina försök att skapa s.k. sammansatta porträtt av flera personer, för att finna en gemensam grundtyp (beskrivna i Inquiries into human faculty and its development, 1883)

Åskledaren är stålspetsen (värjan) som besvärjer elementalerna *elementaler* eller *elementarandar* andeväsen knutna till elementen eld, luft, vatten och jord; tron på sådana andeväsen har spelat en viktig roll i magins föreställningsvärld; i ockult tradition förekommer föreställningen att dessa kan besvärjas med stål

Förklaring på denna dagbok finns i brev till Torsten Hedlund *Torsten*

Hedlund (1855–1935), bokförläggare och tryckerichef vid Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, teosof; Hedlund skänkte Strindberg uppmuntran och ekonomiskt stöd och var en viktig samtalspartner 1894–96; under perioden 6–22/7 1896 skrev Strindberg en serie om åtta brev med sammanhållen paginering till Hedlund; flera av dagbokens ibland mycket kortfattade anteckningar från denna tid utvecklas av Strindberg i breven till Hedlund; den tidvis intensiva korrespondensen avbröts av Strindberg 23/11 1896; se ovan ss. 27 f., 48 f.

samtal förda med Docenten Herrlin samtalen med *Axel Herrlin* ägde rum mellan februari 1897 och juni 1899 under Strindbergs vistelser i Lund, jfr ovan Pergamentomslagets framsida *Dagbok* etc.

Efter min död tillfaller denna dagbok Torsten Hedlund eller Docenten Axel Herrlin etc. jfr övriga instruktioner om dagbokens handhavande, se ovan Pergamentomslagets framsida *Dagbok. / ~~som efter min död deponeras hos Docenten Axel Herrlin~~* etc. och på Yttre konvolutets framsida *Denna Dagbok får aldrig tryckas!* etc.

Titelbladet v.

Providentiella tilldragelser ungefär: 'Försynens skickelser'

Hôpital Saint Louis det sjukhus i Paris där Strindberg 11–31/1 1895 behandlades för psoriasis

Émile Gautiers Artikel i Le Figaro Strindberg Chimiste etc. *Émile Gautier* (1853–1937), utgivare av tidskriften La Science Française och vetenskaplig krönikör i *Le Figaro*, publicerade i Le Figaro dels en lång artikel »Strindberg chimiste» ('Kemisten Strindberg') 15/2 1895, dels – med presentation och slutkommentar – ett öppet brev han just fått från Strindberg under rubriken »L'Affaire Soufre» ('Svavelaffären') 27/2 (SV 36, s. 9 ff. och kommentaren s. 369 ff.); Strindberg var föremål för stor uppmärksamhet och debatt i Paris januari–februari 1895 med anledning av publiceringen av »Vivisections. De l'Infériorité de la femme» (en utökad översättning av *Kvinnans underlägsenhet under mannen*, SV 17, s. 327 ff.) i januarihäftet av La Revue blanche och *Le Plaidoyer d'un fou*, som även den utkom i januari (jfr kommentarerna i SV 34, s. 321 och SV 25, ss. 587–593)

Revue des Deux Mondes Artikel av Cherbuliez etc. *Victor Cherbuliez* (1829–99), författare och medlem av Franska Akademien, försvarade

Strindberg och hans äktenskapsroman i uppsatsen »M. Auguste Strindberg et *La Confession d'un Fou*» i månadstidskriften *Revue des Deux Mondes* 1/11 1893; den tyska översättningen av romanen, *Die Beichte eines Thoren* (1893), åtalades vid denna tid i Berlin; Strindberg och hans hustru Frida Uhl bodde tillsammans i Brünn i österrikiska Mähren (numera Brno i Tjeckien) från 25 oktober till slutet av november 1893

Revue des Deux Mondes Andra Artikel av Heidenstam syftar på den andra av tre längre artiklar med rubriken »Le Roman Suédois» ('Den svenska romanen') av diplomaten och skriftställaren *Oscar Gustaf von Heidenstam* (1840–1933) i *Revue des Deux Mondes* 15/6, 15/7 och 15/8 1896; ett tjugosidigt avsnitt i den andra artikeln ägnades åt Strindbergs författarskap

Madame Charlotte i Paris *Charlotte Futterer Caron* (1849–1925) drev ett crémerie (mindre matställe) på 13, rue de la Grande Chaumière där Strindberg var stamgäst under sin Parisvistelse 1895–96

Mac Carthey i Fortnightly etc. efter det att Strindberg vid månadsskiftet september/oktober 1892 hade lämnat Sverige, bodde han i oktober–november granne med familjen Ola Hansson i stadsdelen Friedrichshagen i Berlin; under denna period tog han del av den brittiske kritikern *Justin Huntly McCarthys* starkt uppskattande uppsats »August Strindberg» i tidskriften *The Fortnightly Review* 1/9 1892

Segelturen med Larssons från Stenbro *Larssons* syftar på dåvarande skådespelaren (sedermera journalisten på Stockholms-Tidningen) *Gustaf Larsson* (1852–1907) och hans hustru, skådespelerskan *Augusta;* segelturen bör ha ägt rum 1890 eller 1891; sommaren 1890 bodde Strindberg i Stenbro på nordvästsidan av Runmarö i Stockholms skärgård, nästföljande sommar bodde han på ett annat ställe på norra sidan av ön i närheten av familjen Larsson (se brev till dottern Karin 7/5 1891)

Blåsröret syftar antagligen på det rör genom vilket syre tillförs i en gasbrännare som används vid kemiska experiment

Pag. 1 (21/2–5/4 1896)

Maurice de Marsan (1852–1929), fransk författare, bl.a. till operetttexter

Emile de Doloire *Émile Doloire* (död 1924), fransk kompositör av populärmusik

21/2 **Inflyttade i Orfila** etc. Strindberg bodde på Hôtel Orfila, 60–62, rue d'Assas i Paris 21/2–19/7 1896; hotellets namn hade en speciell innebörd för honom: våren 1895 hade han stiftat bekantskap med en bok av den franske rättsläkaren och kemisten *Mathieu Joseph Bonaventure Orfila* (1787–1853); till Torsten Hedlund skriver Strindberg 7/7 1896: »hans kemi hjelper mig alltid i sista stridens stund. [– – –] Jag försäkrar Er att när alla andra kemier tiga, så talar Orfila. [– – –] Det är sannolikt hans hus jag bor i, och hans ande tyckes ännu besöka det!»; jfr »Ett minne från Sorbonne», SV 36, s. 55 ff., och *Inferno*, s. 39

Boliderna över Madrid etc. *bolid* en mycket ljusstark meteor, en s.k. eldkula, kännetecknad av ett åskliknande ljudfenomen; en bolid exploderade över Madrid 10/2 1896 och skapade panik; *boliden över Madrid* förekommer också i en förteckning i Gröna Säcken över »Järtecken» (bolider, cykloner, åskväder, vulkanutbrott osv.) från antiken fram till 1899 (SgNM 9:3,25–26)

När utbröt kriget mellan Spanien och Amerika? etc. 25/4 1898 förklarade den amerikanska kongressen att krigstillstånd gällde retroaktivt från 21/4 mellan USA och Spanien, den utlösande faktorn var sprängningen av slagskeppet Maine i Havana 15/2 1898

Meteoren i Finland efter Russifieringen syftar på en meteor som föll i Bjurböle utanför Borgå i Finland 12/3 1899; *russifieringen* (förryskningen) av Finland inleddes på allvar när general Bobrikov utsågs till generalguvernör där hösten 1898 och Ryssland började föranstalta om upplösning av den finska armén för att inlemma denna i Rysslands försvarsmakt; tsar Nikolaj II vägrade i början av 1899 att ta emot en petition (med över en halv miljon namnteckningar) där man vädjade till honom att låta de finska grundlagarna vara kvar; jfr nedan pag. 85 *Finland förryskas! Meteoren faller* etc.

Rue de Fleurus. 1 Juli (7e) 1690. A S. J.A.S. C.O.S. Regnbågen: Färgarskylten det datum Strindberg anger (*1/7 1690*) syftar på tidpunkten för fransmännens seger vid *Fleurus* över den holländska krigshären i Augsburgförbundets styrkor (förbundet hade slutits 1685 mellan England, Holland, tyske kejsaren, Spanien och Sverige i kriget mot Frankrike); *J.A.S.* och *C.O.S.* är initialerna i namnen *Johan August Strindberg* resp. *Carl Oscar Strindberg* (Strindbergs far); i *Inferno* skildras hur huvudpersonen ser sina initialer, »A.S.», målade under en regnbåge på ett

butiksfönster till ett färgeri på *rue de Fleurus* (*Inferno*, ss. 33–35)

L'animal voit mais ne regarde pas (franska) 'Djuret ser men betraktar inte'; på ett blad (SgNM 9:7,18) har Strindberg antecknat: »L'animal voit, mais il ne regarde pas!» och därefter: »Il y a des animaux qui regardent mais ne voient pas! Il reçoit une impression, mais il ne l'élabore pas!» (franska) 'Det finns djur som betraktar men inte ser! Det mottager ett intryck, men bearbetar det inte'

Kinnekulle Strindberg besökte platåberget *Kinnekulle* i Västergötland 1890 för sitt planerade arbete om Sveriges natur; jfr hans spekulationer om bl.a. Kinnekulle i uppsatsen »Det Otroligaste av allt eller Den Store Byggmästaren» i *En blå bok* (SV 65, s. 421 ff.)

Dominikanerklostret i Sthlm syftar på ett kloster tillhörigt *dominikanorden* (en s.k. tiggarorden, stiftad av den spanske munken Dominicus och stadfäst 1216), vilket började byggas 1344 vid Mynttorget i Gamla stan i Stockholm (rester av klostrets källare finns kvar)

när mor dog Strindbergs mor, *Ulrika Eleonora Strindberg* (f. 1823), dog 20/3 1862

Mikroskopet: Valnöten jfr nedan pag. 4 *Mlle Lecaisne* etc. och pag. 5 (24/6) *Slutade Le Noyer!*

Julrosen art av släktet Helleborus som sätter röda, gröna eller vita blommor under senvintern; Strindberg använde en julros i ett experiment beskrivet i »Om Ljusverkan vid Fotografering» (1896), SV 36, s. 63

Krabban i brev till Torsten Hedlund skriver Strindberg ca 18/7 1896 bl.a. om de figurer han sett på ett krabbskal (han bifogar »Fyra Figurer på Krabbor efter Naturen», Brev 11, s. 273 not 4); jfr bild i Söderström 1972b, s. 146

Hjärter sex. [6 = arbete och Strid] till Torsten Hedlund skriver Strindberg 9/7 1896: »Att hitta kort på gatan här är mycket sällsynt [– – –] Nåväl, jag hittade hjerter sex tre gånger under loppet af en vecka, på olika ställen. Tredje gången stack jag på måfå handen i en japansk korg inne på mjölkmagasinet [– – –] och drog upp hjerter sexan. Då blef jag rädd, ty jag hade inga kort sett emellan de tre sexorna. Men hjerter sexs valör står ej i Kartomancierna, ty de börja med 7^an. Hvad betyder det?» (*kartomanti* konsten att spå i spelkort; jfr nedan pag. 2 (29/4) *Spader Nia [– – –] betyder död!* etc.); det Strindberg antecknar inom hakparentes (»*6 = arbete och Strid*») har antagligen tillkommit efter hans läsning i mars 1897 av Swedenborgs Arcana Coelestia ('Himmelska Hemligheter') # 900, där det står: »Två betecknar detsamma som sex,

det vill säga, den strid och det arbete som föregår pånyttfödelsen»

Fru Frumerie skulptören *Agnes de Frumerie* (1869–1937); hon utförde 1895 en byst av Strindberg, om vilken han skrev till Torsten Hedlund: »Jag har endast sett en byst, af mig, om hvilken jag sagt: så skulle jag vilja se ut!» (28/3 1896; Brev 11, s. 152 f. med not 4)

Stenkolen när Strindberg undersökte stenkol från en utbrunnen eld i kaminen på sitt rum på Hôtel Orfila fann han att de bildat figurer, se brev till Torsten Hedlund 21/6 1896 (Brev 11, ss. 218–221 med not 7); i *Inferno* sägs sådana kolstycken likna bl.a. troll och koboltar; se nedan *Kobolten* etc.; jfr *Inferno*, ss. 69–71, och bild nr 30–32 i SV 37

Jättar. Dvärgar. Ovidius. Staffa-grottan. 17/5 1896 skriver Strindberg till Hedlund att *jättarna* – födda av »Guds Söner» och »menniskors döttrar» – antagligen byggt »Staffansgrottan» (Brev 11, s. 196), dvs. Fingals grotta på ön *Staffa* utanför Skottlands västkust; i brevet till Hedlund 17/5 1896 påpekar Strindberg att »den skeptiska» och »högt bildade» romerske skalden *Ovidius* trodde på jättarna

Kobolten sprack i Solen som trollen spricka *kobolt* dvärgliknande tomtegubbe; föreställningen att troll spricker när de utsätts för den uppgående solens ljus återfinns i gamla nordiska sagor

Huvudkudden. Mandragoran. Verlaine Strindberg uppmanar 26/6 1896 Torsten Hedlund att observera utseendet på sin *huvudkudde* vid uppvaknandet, och tillägger: »Endast observera naturen och icke frukta att förstå, icke frukta tro allt möjligt!»; i brevet uppger Strindberg att han ämnar fotografera formerna på sitt örngott, jfr nedan pag. 19 *en gammal man med vitt ansikte* etc.; jfr även *Inferno*, ss. 89–91; *Mandragora officinarum* eller *alruna* växt med en ca 60 cm lång jordstam som ansetts ha viss likhet med människokroppen och som tillskrivits magiska egenskaper, jfr ett slaktat tryck i Gröna Säcken, kapitlet »Intermede. La Mandragor!» (franska; 'Mellanspel. Alrunan!') (SgNM 9:2,17) (antagligen en del av Léon Raivelles »Les Végétaux Merveilleux», 'De underbara växterna', 1894); i det slaktade trycket intill en bild på s. 223 med rubriken »Racines de mandragores façonnées» ('Utformade alrunerötter') har Strindberg antecknat att de tre där avbildade rötterna liknar »Klemming och Sinnett», »Thaulow; Zeus Hans Hildebrand» och »[Francis] Schlatter [– – –] som står till venster vid Verlaines dödsbädd»; på ett i Strindbergsarkivet (KB) bevarat fotografi av den franske skalden *Paul Verlaine* (1844–1896) på dödsbädden har Strindberg med pilar markerat vad han sett i vecken på Verlaines lakan: »De hvita teck-

ningarna likna onda andar i folksagan och mandragoran» (se Söderström 1972b, s. 145)

Kudden, Syrsan, Fonografen, Tagel jfr brev till Hedlund ca 18/7 1896: »Antag att gräshoppor sjungit i linåkern, tror Ni ej Naturen eller skaparen kan dana en fonograf af vextfibern så att han återklingar för mitt inre öra när detta genom lidanden, försakelser och bön blifvit beredt att höra längre än eljes?»; *fonograf* den av Thomas Edison 1877 uppfunna föregångaren till grammofonen

Uhl. Aloys. Dorn|ach| Strindberg bodde tillsammans med sin andra hustru *Frida Uhl* (1872–1943) på hennes morföräldrars egendom i *Dornach* invid Donau, mellan Linz och Wien, från slutet av november 1893 till augusti 1894 (med smärre avbrott för Strindbergs del); deras dotter Kerstin föddes där 26/5 1894; *Aloys* är ett vanligt förnamn i Österrike; *Dorn|ach|* torde utgöra en ordlek på tyskans *Dorn* 'törntagg' och *ach* 'ack'

Gedankenübertragung (tyska) 'tankeöverföring', 'telepati'

Dårhus: Gud. Cæsar. (Shakespeare.) *Julius Caesar* (100–44 f.Kr.), i praktiken (men ej formellt) Roms förste kejsare; *Julius Caesar* i *William Shakespeares* (1564–1616) skådespel med samma namn anklagas av sina motståndare för storhetsvansinne

Arlbergs död sångaren *Fritz Arlberg* (1830–96) dog samma dag som Strindberg flyttade in i Hôtel Orfila (21/2 1896); Arlberg var far till Judith Molard (1881–1952), vars mor skulptören Ida Molard (1853–1927) med maken William Molard (1862–1937) på torsdagar hade mottagningar för Strindberg och andra författare och konstnärer i Paris; jfr nedan pag. 13 (13/10) *Drömde om Ida Molard*

Svarta pudeln i Luxembourg jfr brev till Torsten Hedlund 9/7 1896: »Straxt före påsk gick jag i Luxembourgträdgården. Hundar äro förbjudna der och ingångarne äro bevakade. Tänk Er mitt intryck då en svart pudel syntes slå dessa beryktade lofvar på en gräsmatta»; *Luxembourg* här detsamma som *Jardin du Luxembourg*, stor park i Paris, anlagd på 1600-talet som slottsträdgård, där Strindberg brukade promenera

Envoûtement (franska) 'Förhäxning', 'Kasta en förbannelse över någon'; till Torsten Hedlund skriver Strindberg 11/7 1896: »Tror Ni ej att forgerningar [förhäxning] äro mycket vanliga utan att man vet det. Hat, onda önskningar, förbannelser, döda mer eller mindre, beroende på den hatandes berättigande och den hatades oberättigande»; jfr även *Inferno*, ss. 57–59, 83–85

Der Böse Mann Filiger *Der Böse Mann* (tyska) 'Den onde mannen'; *Filiger* syftar antagligen på den franske konstnären *Charles Filiger* (1863–1928) som förekom i kretsen kring Paul Gauguin i Paris på 1890-talet; huruvida Strindberg var närmare bekant med Filiger och dennes konst är okänt

Själens utsträckning i artikeln »Själens Irradiation och Utsträckningsförmåga» spekulerar Strindberg i att individens själsförmögenheter under vissa betingelser kan förflytta sig utanför kroppen (texten publicerades först på franska i L'Initiation i juli 1896, SV 36, ss. 82 ff., 116 ff.; den finns även i *Legender;* jfr kommentaren i SV 36, s. 446 ff.); Strindbergs resonemang anknyter till boken L'Extériorisation de la Sensibilité ('Exteriorisering av Sensibiliteten') av den franske ockultisten och fysikern Albert de Rochas (1837–1914), liksom Strindberg 1896–97 medarbetare i tidskriften L'Initiation; jfr nedan *I Brünn då min själ hade lämnat kroppen*

Ferkeln Gustav Türkes Weinhandlung und Probierstube (tyska; 'Vinhandel och Krog') i hörnet av Neue Wilhelmstrasse och Unter den Linden i Berlin, kallades av Strindberg *Zum schwarzen Ferkel* ('Svarta Grisen'); här umgicks under 1892–93 en krets av författare och konstnärer m.fl.; förutom Strindberg bl.a. den tyske författaren Richard Dehmel (1863–1920), den danske författaren Holger Drachmann (1846–1908), de norska målarna Edvard Munch (1863–1944), Christian Krohg (1852–1925) och Severin Segelcke, författaren Adolf Paul (1863–1943), den polske författaren Stanislaw Przybyszewski (1868–1927) och den norska författaren Dagny Juel (1867–1901); jfr Strindbergs roman *Klostret* (SV 50), som tecknar en bild av Ferkel-miljön; jfr även kommentaren i SV 50, ss. 298–300, samt essän »En Aspasias Tillblivelse», SV 34, s. 66 ff.

Segelke *Severin Segelcke* (1867–1940), norsk officer och konstnär som 1889–93 uppehöll sig i Berlin, sannolikt förebild till den »officer» som förekommer i »Själens Irradiation och Utsträckningsförmåga» (se ovan *Själens utsträckning*); Segelcke utförde det porträtt av Strindberg som användes som titelplansch i En bok om Strindberg, red. Gustaf Fröding (1894)

C O S bokstäverna utgör initialerna i namnet *Carl Oscar Strindberg* (Strindbergs far); jfr ovan *Rue de Fleurus* etc.

Ecballium Elaterium springgurka eller sprutgurka, art av gurksläktet som (torkad och behandlad) på Strindbergs tid användes som *elaterium*,

»ett ytterst häftigt afföringsmedel redan i dos af ett par milligram» (efter Nordisk Familjebok, 1907)

I Brünn då min själ hade lämnat kroppen jfr ovan *Själens utsträckning;* från slutet av oktober till slutet av november 1893 bodde Strindberg med sin hustru Frida Uhl i staden *Brünn* (numera tjeckiska Brno) i dåvarande österrikiska Mähren

N S på Silverplåten av Jod Svavel / Nils Strindberg *Nils Strindberg* (1872–97), fysiker, son till Strindbergs kusin Johan Oscar (»Occa») Strindberg (1843–1905), deltog i Salomon August Andrées (1854–97) Nordpolsexpedition; jfr nedan pag. 7 (26/7) *Det var denna dag Andrée* etc.; *N S på Silverplåten av Jod Svavel* avser antagligen en fotografisk plåt där bokstäverna N S, initialerna i namnet Nils Strindberg, kan ha framträtt efter påverkan av de kemiska ämnena

Hunden i Munchs gård jfr *Inferno*, s. 101, där huvudpersonen hindras av »en dansk dogg» (dvs. en hund av rasen grand danois) när han skall besöka »en dansk målare», till vilken den norske målaren *Edvard Munch* (1863–1944) har stått modell

29/3 **Rameaux** förkortning för *Dimanche des Rameaux* (franska) 'Palmsöndagen'

Swedenborg: Seraphita, 29 Mars Söndag, L'Initiation Sédir. Swedenborg *Emanuel Swedenborg* (1688–1772) avled i London *29 mars* 1772; Honoré de Balzacs swedenborgskt inspirerade roman Séraphîta (1835) gjorde starkt intryck på Strindberg (se SV 34, s. 391 f.); i marsnumret 1896 av den ockultistiska tidskriften *L'Initiation* prisades Strindberg av dess redaktör *Paul Sédir* (pseudonym för Yvon Le Loup, 1871–1926) som »compatriote de Swedenborg» ('landsman till Swedenborg'); jfr brev till Hedlund 9/7 1896; jfr även *Inferno* s. 85 f.

Hos Poliskommissarien Strindberg hade kallats till en polisstation på rue de l'Abbé-Grégoire med anledning av sin skilsmässoprocess (Brev 11, s. 182 not 1); äktenskapet med Frida Uhl (vilken för tillfället befann sig i Österrike) hade ingåtts 2/5 1893, hon inledde skilsmässoförhandlingar i slutet av 1894 i Wien och återupptog dem 4/5 1896 efter ett avbrott; jfr nedan pag. 18 (8/3) *Telegram från Klam* etc.

Stockenström. Dammen i Versailles *Albert von Stockenström* (1867–1954), svensk skulptör som umgicks med Strindberg i Paris; förebild till »min vän bildhuggaren» i *Inferno*, vilken visar en »skiss» föreställande »en Madonna från Versailles, ritad efter vattenväxterna som flyta i Schweizarnes damm» (*Inferno*, s. 91); *la Pièce d'eau des Suisses* ('Schweizarnas

damm') i slottsparken i Versailles grävdes 1678–82 av schweiziska gardessoldater

Boschkitscheff oidentifierad

Francis Schlatter. – Om natten var äro vi? den franska tidskriften Revue des Revues skrev i mars 1896 (ss. 425–34) om den tysk-amerikanske helbrägdagöraren *Francis Schlatter*, som påstods ha botat tusentals människor i USA 1894–95 innan han plötsligt försvann spårlöst; ett porträtt av Schlatter i tidskriften liknade enligt Strindberg den tysk-amerikanske målaren *Paul Herrmann* (1864–1940, med artistnamnet Henri Héran) som vid nyåret 1896 hade dykt upp på Strindbergs matställe – Strindberg uppfattade Herrmann som Schlatters dubbelgångare bl.a. därför att han ansåg att deras handstilar likande varandra (brev till Torsten Hedlund ca 10/4 1896; jfr *Inferno*, ss. 75–83 och bild nr 35–36 i kommentaren); Strindberg skrev i samma brev till Hedlund: »Hvad var Er mening om Francis Schlatter (profeten i New-Mexico) som försvann den 13ᵉ November i fjor? [– – –] Jag har sett honom i Paris. [– – –] Hvar äro våra själar om natten? Föra vi dubbellif, så att vi utföra ett lif här om dagen och ett annat om dagen på andra sidan jorden?»

3/4 »**Sind Sie nicht gekreuzigt? – Es ist ja Charfreytag!** (tyska) 'Är ni inte korsfäst? – Det är ju långfredag!'; i ett brev till Torsten Hedlund 15/5 1896 skildrar Strindberg samma replikskifte med Paul Herrmann (se ovanstående förklaring): »Påskdagen när jag kom att äta middag med min blödande vän [– – –] helsade jag honom så: Ni här, är Ni inte på korset? (Påsk!)»; jfr *Inferno*, s. 81 ff.

Schlafsucht (tyska) 'sömnsjuka', 'sömnbegär'

sovit hela dagen intill klockan 6(!) jfr förklaringarna ovan om *Själens utsträckning* och *Francis Schlatter – Om natten var äro vi?* samt det i den senare citerade brevet till Hedlund 10/4 1896; jfr även *Inferno*, s. 83

På Café Versailles: ritningen av huset i Ystad Strindberg besökte ofta *Café de Versailles* med adress 171, rue de Rennes; sommaren 1895 gästade han sin vän doktor Anders Eliasson (1844–1900) i *Ystad*

5/4 **Uhl i fönstret** *Uhl* syftar antagligen på Frida Uhls far Friedrich Uhl (1825–1906)

Järntråden om foten [– – –] = P.S.I. (= Fosfor, Svavel, Jod.) = 190 + 7 (= ½ Az) = Au Strindberg uppfattar tydligen en järntråd som han har fastnat med foten i som den grekiska bokstaven ψ (Psi), vilken han ser som ett chiffer för den kemiska formeln *P.S.I.*, där P är *Fosfor*, S är *Svavel*

och I är *Jod; Az* torde avse franska *azote* 'kväve'; *Au* är den kemiska beteckningen för guld

Pag. 2 (28/4–13/5 1896)

I Meudon [– – –] på vägen framför lågo två hopbundna blymärken [– – –] V.P. [– – –] Fluctuat nec mergitur [– – –] Portland Couronne, Société Anonyme des Ciments d Am. *Meudon* stad sydväst om Paris; *V.P.* förkortning för *Ville de Paris* ('Staden Paris') alternativt för samma uttryck på latin, *Vrbs Parisiensis; Fluctuat nec mergitur* (latin) 'Det gungar men sjunker inte', devis under Paris stadsvapen (vapnet har en bild av ett fartyg); *Portland Couronne* cement gjord av den gulvita kalkstenen på Portlandhalvön, patenterad 1824; *couronne* (franska) 'krona'; *Société Anonyme des Ciments d Am.* troligen 'Aktiebolaget Am[erikansk] Cement'; jfr brev till Torsten Hedlund 9/7 1896; jfr även *Inferno*, s. 69

F S = Au syftar på de kemiska beteckningarna för *järn* (eg. Fe), *svavel* (S) och *guld* (Au); jfr brev till Hedlund 9/7 1896

Forum Sempronii [– – –] Fossombrone: Seta della Marca / Sempronius den forna romerska staden *Forum Sempronii*, numera Fossombrone i regionen Marche; namnet *Forum Sempronii* efter Gaius Sempronius Gracchus (se nedan); *Fossombrone: Seta della Marca* (italienska) 'Fossombrone: siden från Marche'

F S. Lat abbreviatur = Fratres (Forum) Sempronii *Lat abbreviatur* ('Latinsk förkortning') för *Fratres Sempronii* 'Bröderna Sempronius', dvs. bröderna Tiberius Sempronius Gracchus (162–133 f.Kr.) och Gaius Sempronius Gracchus (154–121 f.Kr.), romerska statsmän

NB! *Nota Bene!* (latin) 'Märk Väl!'

Mitt besök i Arcueil, påsken 1895. Rue Berthollet: Albertus Magnus i ett brev till Torsten Hedlund 9/7 1896 (Brev 11, s. 254 ff. med not 9) berättar Strindberg att han pingsten 1895 reste till *Arcueil* söder om Paris för att söka upp »Père Didon» ('Fader Didon'), som där var »chef för ett Dominikanerkloster» – i avsikt att själv bli dominikan; på klosterporten såg han »Albert Magnus signatur»; *Albertus Magnus* (ca 1200–80) tysk teolog, dominikan, filosof och vetenskapsman, 1241–48 verksam i Paris; gatan *rue Berthollet*, där klostret låg, bar samma namn som kemisten *Claude Louis Berthollet* (1748–1822), vilken enligt brevet hade inspirerat Strindbergs studier rörande svavlet: »jag fick veta att i

Arcueil lefvat Berthollet och son (Sonen halp mig med Svaflet genom Orfila)»; jfr *Inferno* s. 35

28/4 **foularden och lilla Larousse** *foulard* (franska) 'näsduk eller halsduk av tunt sidentyg'; *lilla Larousse* Petit Larousse, encyklopedi i ett band utgiven av bokförlaget Libraire Larousse, Paris

Urgrossmutter (tyska) 'mormorsmor' syftar på *Marie Reischl* (1826–1904); änka efter hovnotarien Cornelius Reischl (1821–94), bosatt i Österrike på godset Dornach vid floden Donau, drygt 1,5 mil sydost om Saxen och 3 mil sydväst om Grein; mor till Marie Uhl (1844–1929), mormor till Frida Uhl

Schumanns Aufschwung *Robert Schumann* (1810–56), tysk tonsättare; *Aufschwung* (tyska; 'Flykt', 'Hänförelse', 'Uppvaknande') syftar på en pianokomposition ingående i dennes Phantasiestücke (Op. 12 nr 2, 1837); jfr *Inferno*, ss. 97–99

29/4 **Spader nia [– – –] betyder död! Få se! [9 = Stridens tal.]** anknyter till spådomsboken La Grande Cartomancie ou l'Art de faire les cartes aux autres et à soi même ('Den stora Spådomsboken eller Konsten att spå i kort åt andra och sig själv'), u.å., som Strindberg innehade, och varav en liten del (ss. [5]–20) – av de ursprungliga ca 100 sidorna – är bevarade i dagbokens bilaga (jfr ovan s. 26); i denna spådomsbok (s. 12) sägs spader nio betyda »Catastrophe imprévue» ('Oförutsedd katastrof') och »deuil» ('sorg', 'sorgdräkt'); på ett blad i Gröna Säcken med rubriken »Kabbala» (den judiska vishetsläran) har Strindberg antecknat uttydningen av siffrorna 1 till 10, däribland »9 = Stridens tal» (SgNM 21)

Vial *Louis-Charles-Émile Vial* (1833–1912), fransk kemist och alkemist; författare till bl.a. La Chaleur et le froid (1884–85; 'Värmen och kylan'); Strindberg hänvisar under 1895–96 ofta till Vials skrifter; jfr SV 36, kommentaren s. 375

Madame Charlotte se ovan Titelbladet v.

30/4 **Såg i ett bodfönster Hjärter Kung** etc. karaktäristikerna av figurerna på spelkorten har Strindberg antagligen hämtat från en bok i kartomanti (se ovan *Spader nia* etc.)

un homme blond, franc et libéral (franska) 'en ljushårig man, öppen och frihetsälskande'

Satisfaction, réussite (franska) 'Tillfredsställelse, lycklig utgång'

un jeune homme entreprenant et adroit (franska) 'en företagsam och duktig ung man'

l'argent sur lequel on ne comptait pas ou une succession qu'on n'avait

pas prévue (franska) 'pengar som man inte räknade med eller ett arv som man inte förutsett'

maj **Guldet på Invalidernas dom** *Dôme des Invalides*, uppförd 1680–1712 intill ett stort sjukhus för krigsinvalider efter ritningar av Jules Hardouin-Mansart; den mäktiga kupolen på domen är försedd med förgyllda dekorationer; Napoleon gravsattes i rotundan under kupolen 1840 efter det att hans kropp återförts från S:t Helena

Siegessäule (tyska) 'Segerkolonnen', ett monument i centrum av Berlin till minne av tyska segrar i krig mot grannländerna 1864–71

gesimser *gesims* markerat horisontellt listverk på en byggnads fasad eller väggyta

Napoleon och Marskalkarne [– – –] Bernadotte *Napoleon Bonaparte* (1769–1821), fransk kejsare 1804–15; *marskalk* hög funktionär vid kungliga hov samt högsta militära tjänstegrad inom flera försvarsmakter; *Jean-Baptiste Bernadotte* (1763–1844), fransk marskalk, sedermera kung Karl XIV Johan av Sverige; jfr *Inferno* s. 93

Shahen av Persien mördad shahen *Naser ad-Din* (1831–96) mördades 1/5 1896 av en fanatiker

Vegesack dör *Oscar von Vegesack* (1837–96), kabinettskammarherre hos kung Oscar II, dog 30/4 1896 i Paris

Presentation för Poliskommissarien se ovan pag. 1 (29/3) *Hos Poliskommissarien*

Numret 207 [– – –] = Pb *207,2* är atommassa för bly (med kemiska beteckningen *Pb*); jfr *Inferno*, ss. 87–89

12/5 **Lermina** *Jules Lermina* (1839–1915), redaktör för den litterära tidskriften Revue Universelle Internationale, där Strindberg publicerade flera uppsatser under 1880-talet; vid denna tid hade Lermina anslutit sig till ockultisterna, jfr nedan pag. 5 *Brev [– – –] från Lermina* etc.

13/5 **Brev från Frida** i ett brev av 10/5 1896 bekräftar Frida Uhl att hon upplöst deras äktenskap (dvs. sökt skilsmässa); som svar på Strindbergs brev till henne daterat 2/5, där han ber att få veta hur mycket pengar han är skyldig henne och hennes familj, citerar hon sitt uttalande till rätten: »Wir haben in völliger Gütergemeinschaft gelebt und Alles gemeinsam bestritten. Wir schulden uns gegenseitig nichts» (tyska) 'Vi ha levat i fullständig egendomsgemenskap och bestritt alla utgifter gemensamt. Vi är inte skyldiga varandra någonting'

14/5 **Drömde [– – –] att ett avhugget huvud fastsattes på bålen** etc. jfr *Inferno*, s. 105

Ascension (franska) 'Uppstigning', syftar på *Kristi himmelfärdsdag* som 1896 inföll 14/5

B^d^ Port-Royale *Boulevard de Port-Royal* är belägen söder om Luxembourgträdgården

F S.-U. *Frida Strindberg-Uhl*

Pag. 2 v.

Tyskland etc. texten på denna sida torde höra samman med Strindbergs projekterade men aldrig avslutade studie »Tyska Landskap» (SgNM 15:4,1–9)

Pag. 3 (17– 26/5 1896)

Syrsans ljud i huvudkudden. Gräshoppans ljud jfr ovan pag. 1 *Kudden, Syrsan, Fonografen* etc.

ventriloque (franska) här: 'buktalande'

Nonnengeräusch = Bruit du diable *Nonnengeräusch* (tyska) 'nunnesusning', det blåsljud man kan höra i ett stetoskop från blodströmmen i stora halspulsådern; *bruit du diable* (franska) 'djävulsbuller', vedertaget franskt namn på detta blåsljud; jfr brev till Frida Uhl ca 20/9 1896, där Strindberg säger sig vara sjuk och att han föregående natt hade hostat i två timmar: »habe 'Nonnengeräusch' (bruit du diable) höre die Weltmächte summen» ('har »nunnesusning» (djävulsbuller) hör världsmakterna summa')

17/5 **Besökte La Morgue** i *La Morgue* ('Bårhuset') i Paris, som var öppet för allmänheten, lades lik fram för identifiering; jfr brev till Torsten Hedlund 9/7 1896: »Den 17^e^ Maj besökte jag La Morgue. Vid inträdet såg jag skådespelaren Hjalmar Hirsch ligga der (det var naturligtvis inte han). Sedan blef han till målaren Allan Österlind»

Hjalmar Hirsch (1853–97), skådespelare, ungdomsvän med Strindberg

Allan Österlind (1855–1938), konstnär

17 × 18/5 **drömde jag att avl. Rudolf Wall gav mig ett stort silvermynt** etc. *Rudolf Wall* (1826–93), grundare av och chefredaktör (1864–86) för Dagens Nyheter, där Strindberg hade varit anställd några månader 1873–74

och där han hade publicerat sig även i fortsättningen; Wall bibehöll vänskapliga relationer med Strindberg efter det att denne lämnat tidningen; jfr Strindbergs brev till Torsten Hedlund 7/7 1896; jfr även *Inferno*, ss. 93–95

18/5 **Ritaren Westergren skrev att han sökt min adress för Chicagoutställningen med en beställning på 3,000 dollars för biografi Leif Erikssen** *Magnus Westergren* (f. 1844, okänt dödsår), som var tecknare vid Vetenskapsakademien och tillhörde Strindbergs vänkrets på 1870- och 1880-talen, utvandrade 1888 till Chicago; beställningen gjordes tydligen inför en utställning om Kristoffer Columbus i Chicago 1893, där *Leif Erikssons* upptäckt av Amerika omkring år 1000 skulle uppmärksammas; jfr *Inferno*, s. 95

Brasserie Lilas när jag slog ut Absinten *Brasserie Lilas* egentligen *La Closerie des Lilas* restaurang och kafé på 171, Boulevard du Montparnasse; *absint* vanligen grönaktig, starkt alkoholhaltig spritdryck med extrakt av bl.a. malört, senare förbjuden på grund av dess medicinska skadeverkningar

Brev från Wien, och telegram. daterade Wien: 10, 12, 16e etc. angående Frida Uhls brev 10/5 se ovan pag. 2 *Brev från Frida;* brevet eller telegrammet 12/5 är ej bevarat; i brevet 16/5 (KB) uppmanas Strindberg av Frida att inte fara till Nordpolen utan tänka på sin dotter Kerstin; han inbjuds på nytt att tillbringa en del av sommaren med barnet i Gmunden, Salzkammergut, i Österrike; Strindberg upplyser i sitt svar 19/5 att det är hans kusinbarn (dvs. Nils Strindberg) som är aktuell som Nordpolsfarare (jfr nedan pag. 4 *Brev från barnen* etc.), Fridas inbjudan till Gmunden förbigås med tystnad

20/5 **drömde jag om Jonas Lie att han hanterade en förgylld pendyl** etc. *Jonas Lie* (1833–1908), norsk författare som från 1871 bodde i Italien, Tyskland och Paris till kort före sin död; *en förgylld pendyl* jfr brev till Hedlund 30/6–1/7 1896

21/5 **tidskriften L'Aube [– – –] Erik Lie [– – –] Mons Lie** *L'Aube* ('Gryningen'), månatlig tidskrift för konst, litteratur och politik som utgavs i Paris april 1896–juli 1897; författarna *Erik Lie* (1868–1943), bosatt i Paris, och *Mons Lie* (1864–1931) var söner till Jonas Lie (se ovanstående förklaring)

22/5 **Stannade framför en urmakares fönster och sade mig: Se där är Jonas Lies pendyl** jfr brev till Hedlund 9/7 1896

23/5 **Jämför förutstående sida [– – –] Runan Mader = Man** den järntråd

som Strindberg här ritat av och som han tidigare uppfattade som den grekiska bokstaven Ψ (Psi) (jfr ovan pag. 1 *Järntråden om foten* etc.) liknar nu runan ᛘ i långkvistvarianten av den yngre 16-typiga runraden; den har namnet *maþer* vilket betyder 'man', och motsvarar bokstaven *m*

Frö, var min Runa i förbundet Runa medlemmarna i det 1870 av Strindberg och kamraten Axel Jäderin (1850–1925) i Uppsala stiftade litterära *Runaförbundet* tog varsin runa till sitt namn; Strindberg valde runan ᚠ (*fehu* eller *fe*), vilken han kallar *Frö;* jfr *Jäsningstiden*, SV 20, s. 275

Ett brev på nyckelhyllan: »Dr Bitter Schmulochowsky, Wien.» torde syfta på den polske fysikern *Marian Ritter von Smolan Smoluchowski* (1872–1917), tidigare verksam i Wien, som bodde på Hôtel Orfila 1895–96 medan han forskade vid Sorbonne; jfr *Inferno*, s. 73

24/5 **järnbanebetjänts son** *järnbanebetjänt* lägre tjänsteman vid järnvägen

Eliasson och Apotekar Wikström (†) *Anders Eliasson* (1844–1900), läkare på Ystads lasarett (Strindberg gästade honom sommaren 1895 och sommaren 1896); *Zacharias Wikström* (1819–89), apotekare i Stockholm

[D, delta]. = 4 *delta* är det grekiska alfabetets fjärde bokstav

24 × 25/5 **Mme Saint-Cère** *Anna Saint-Cère* maka till författaren och kritikern *Jacques Saint-Cère* (1855–98; ursprungligen Armand Rosenthal), vilken i början av 1896 hade arresterats som delaktig i en utpressningsaffär (se nedan pag. 24, 29/4)

25/5 **Théâtre de la nature** syftar på *Spectacle de la Nature, ou Entretiens sur les Particularités de l'Histoire Naturelle* (franska; 'Naturens skådespel eller Samtal om särskilda omständigheter inom Naturalhistorien') av N.A. Pluche, 1752

slog upp guldet; hur det i Franska floder hämtas på fårskinn. Jfr. Colchis, le Toison d'or. (Jfr. »I Rom»: Jason med Gyllene Skinnet!) Samt gamla guldfyndigheter i Bouconville och Rumigny *le Toison d'or* (franska) 'det gyllene Skinnet'; jfr brev till Torsten Hedlund 20/7 1896: »Gyllene skinnet anses vara fårskinn på hvars ullsida guldflagorna uppfiskades af guldvaskarne i Colchis och hvilket än i dag brukas af Franska guldvaskare i landets floder»; upplysningen om hur guld utvanns i franska floder som förde med sig guldsand ur underjordiska guldgruvor, t.ex. *Bouconville* i Picardie (departementet Aisne) och *Rumigny* i Champagne (departementet Ardennes), har Strindberg hämtat ur *Spectacle de la Nature* av N.A. Pluche, s. 81 f. (se föregående förklaring); den grekiska sagan om hjälten *Jason* berättar om hur denne seglade med

sina krigare till ön *Kolchis* (vid Svarta havets östra kust) för att hämta det gyllene skinnet, huden av en gumse med 'ull av guld' som vaktades av en drake; i Strindbergs enaktare *I Rom* (1870) arbetar huvudpersonen, den danske bildhuggaren Thorvaldsen, på en Jasonstaty

26/5 **Dr Bitters första brev [– – –] ett brev med Marjan (Marchand) Bitter** etc. se ovan 23/5

en halo med ett kors över Bourges. Jfr: Dreyfusprocessen och Bourges under en solförmörkelse hade man i staden *Bourges* sett en *halo* (ringformigt ljusfenomen kring solen eller månen); i Gröna Säcken har Strindberg sparat en tryckt illustration av fenomenet: »Halo lunaire observé à Bourges» ('Halo kring månen observerad i Bourges'; SgNM 46:6,50); hans intresse för *Dreyfusprocessen* tog verklig fart först 1898 i och med Émile Zolas artikel *J'accuse* ('Jag anklagar') i tidningen L'Aurore (se dagboken pag. 52, 13/1 1898, med ordförklaringar); den franske officeren *Alfred Dreyfus* (1859–1935), huvudpersonen i Dreyfusaffären, var verksam vid bl.a. l'École centrale de Pyrotechnie militaire i *Bourges;* en längre redogörelse för Dreyfusaffären (1894–1906) med dess olika turer och rättsliga processer finns nedan pag. 8 v.

Pag. 4 (25/5–14/6 1896)

26/5 **Mlle Lecaisne [– – –] Hennes Serpentine-målning (hos Mme Charlotte), som liknade en hjärna eller en valnöt** *Mlle Lecaisne* oidentifierad; jfr *Inferno* (ss. 41, 109 f.): »på crêmeriet uppenbarar sig en engelsk dam, en bildhuggarinna» samt ett »Utdrag ur min Dagbok» samma datum (26/5 1896): »den engelska damen [– – –] har målat en serpentindansös som liknar en valnöt eller en hjärna»; *serpentindans* kvinnlig solodans som var vanlig vid sekelskiftet 1900: dansösen är klädd i en fotsid, vid, veckrik dräkt som rör sig i ormliknande rörelser; Strindberg intresserade sig för likheten mellan valnöten och den mänskliga hjärnan, jfr nedan pag. 5 (24/6) *Slutade Le Noyer!*

27/5 **Notarien Portefin besökte mig rörande skilsmässa med Frida** denne notarie, som omnämns på nytt i dagboken pag. 7 (daterat 26/5 1896), är möjligen identisk med Georges-Auguste Portefin

29/5 **Brev från barnen. Telegrammet om att jag skulle med André till N.P.** ett telegram 20/5 1896 från Strindbergs kusin Johan Oscar (»Occa») Strindberg till sonen Nils (som för tillfället vistades i Helsingfors) hade

av misstag burits ut till Strindbergs barn i Helsingfors och fick dem att tro att deras far skulle medfölja S.A. Andrée till Nordpolen (Brev 11, s. 204 not 1); i sitt svar 30/5 på ett brev från barnen Karin, Greta och Hans i Helsingfors förklarar Strindberg att det inte är han utan Nils Strindberg som skall resa till Nordpolen; jfr *Inferno*, s. 105

olyckan i Saint-Louis där tusen personer dödades staden *Saint Louis* i Missouri, USA, ödelades av en tornado 27/5 varvid ca 700 människor omkom

i Moskva [– – –] Ryssarne föllo i gropar efter Franska utställningen!!! i samband med kröningen 29/5 i *Moskva* av Nikolaj II (som hade efterträtt sin far Alexander III i november 1894) uppstod oro i en stor folkmassa (en halv miljon människor), enligt den officiella statistiken trampades ca 1300 personer till döds; i tidningarna förekom beskrivningar av hur deltagare i kröningsfestligheterna föll ned i en djup klyfta på Khodynskojefältet i stadens utkant, när gåvor skulle delas ut där; jfr Strindbergs brev till Torsten Hedlund 9/7 1896: »I Moskwa krossas i 'den Franska gropen' flera tusen» (Brev 11, s. 256 not 15)

4/6 ***Norbergska mordhistorien* i Gävle** missionspredikanten i Gävle *Johan Norberg* anklagades i juni 1896 för att ha mördat tjänsteflickan Johanna Lenström, han frikändes ett halvår senare; huvudfrågan under rättegången vid Gävle rådhusrätt var om offrets skador kunde ha uppkommit i samband med ett sjukdomsanfall – Johanna Lenström led av epilepsi

5/6 **hos Slevinsky** *Wladyslaw Slewinski* (1854–1918), polsk konstnär; hans porträtt av Strindberg (1896) finns på Nationalmuseum i Stockholm

Afrika var komplett lik Frida [– – –] i Carpeaux Observatoriefontän [– – –] Armilläret under tecknet Fiskarne i den i Luxembourgträdgården placerade *Fontaine des Quatre-Parties-du-Monde* 'De fyra världsdelarnas fontän' av *Jean Baptiste Carpeaux* (1827–75) representeras *Europa*, *Asien*, *Afrika* och *Amerika* av fyra kvinnofigurer, vilka bär upp en *armillarsfär*, ett astronomiskt instrument med ursprung i antiken där horisont, himmelsekvator och ekliptika representeras av sinsemellan rörliga ringar; i skulpturen är ekliptikan försedd med stjärnbilder, bl.a. *Fiskarna* (jfr förklaring nedan); jfr *Inferno*, s. 87

Autodafé av Fridas Brev *autodafé* (franska) 'bränning på bål'

Henrik den 4e *Henrik IV* (1553–1610), kung av Frankrike från 1589; av huset Bourbon, åstadkom stabila religiösa och politiska förhållanden i Frankrike; lade grunden för landets starka ställning i den euro-

peiska politiken; han tvingades 1572 i samband med bartolomeinattens oroligheter att konvertera till katolicismen och fängslades, men flydde 1576 och blev åter protestant

padda = oren ande jfr Emanuel Swedenborg, Apocalypsis Revelata ('Uppenbarelseboken avslöjad') # 702 (band 3, 1858): »Tre orena andar, lika paddor, betyder at det upkom idel resoneringar och begärelser at förfalska sanningarne»; anteckningen har antagligen införts efter Strindbergs läsning av Swedenborg 11/4 1897; jfr nedan pag. 22 *Paddor = orena Andar*

Fiskarne = **Une indifférence mentale [– – –] Chrysolite** *Fiskarna* är ett av tecknen i zodiaken; *Une indifférence mentale* [– – –] *Chrysolite* citat ur en okänd fransk astrologisk handbok om dem som är födda i Fiskarnas tecken: 'En mental likgiltighet. De tar allting som det kommer och bryr sig inte på allvar om någonting. »Allting för alla människor». Till storleken kortväxt, fyllig, mörkt hår, blek hy; en negativ karaktär, skygg, sorglös och oförarglig. Fredlig natur, påverkas av sin omgivning. Örter = vatten- och strandväxter. Stenar: korall, hårda stenarter, pimpsten, grus Sand. Krysolit'; *krysolit* annat namn på det gulgröna till olivgröna mineralet olivin när detta saluförs som ädelsten

en god nyhet (Odéon!) *Odéon-teatern* (*Le théâtre de l'Odéon*) i Paris, där moderna skådespel presenterades, rankades som en andra nationalscen i Frankrike (efter Comédie-Française); till greve Fredrik Ulrik Wrangel (1853–1929) skrev Strindberg 7/6 1896: »Odéons nya direktörer kanske öppna sin teater för mig – – – sista resursen! då jag är vräkt från alla andra teatrar»; det blev dock ingen Strindbergföreställning där

Schumanns Aufschwung spelades se ovan pag. 2 *Schumanns Aufschwung*

Experiment med speglarne jfr ovan Titelbladet *Quinckes Wellenspiegel*

Munch* blev nervös, fick hysteri etc. jfr Strindbergs brev till Torsten Hedlund 9/7 1896: »Jag har här en fiende [Munch], som slutligen behöfde mig, och derför tyglade sitt hat» (Brev 11, s. 256 not 5)

9 × 10/6 **ett stort Guldhjärta bredvid en guldring stor som en skrädd Kaka** *Guldhjärta* jfr nedan *Fête Sacré Coeur!; skrädd kaka* bröd bakat på siktat mjöl (skrädmjöl)

9/6 **Hugo och Anna kommo** Strindbergs syster *Anna* (1855–1937) och hennes make *Hugo Philp* (1844–1906), studentkamrat till Strindberg i Uppsala 1871, från 1888 föreståndare för Stockholms Privatgymnasium; jfr

Strindbergs brev till Torsten Hedlund 18/6 1896

»**Smoluchofska (Tofila?) Smolan.**» / **Orfila** jfr ovan pag. 3 (23/5) *Ett brev på nyckelhyllan* etc.

10/6 **Denna 10[e] Juni började Spökerierna i Valence-en-Brie** marginalanteckningen torde ha tillkommit tidigast 25/6 då Strindberg läste om spökerierna i pressen; se nedan pag. 5 *Torsdag var jag hos Papus* etc.

11/6 **Svalorna! Varifrån? Flytta vart?** etc. jfr brev till Torsten Hedlund ca 18/7 1896: »Hur kommer det sig att de milliarder svalor som häcka hos oss försvinna och komma utan att någon ser deras successiva ankomst»

Eldsvådan vid eldkvarn. och fåglarna *eldkvarn* äldre beteckning för ångkvarn; *Eldkvarns brand* 31/10 1878 i Stockholm (på platsen för det nuvarande stadshuset) var en av 1800-talets mest omtalade eldsvådor i huvudstaden; Strindberg skriver till Torsten Hedlund 18/7 1896 att det efter branden »uppstod en liflig diskussion i tidningarne af Zoologer rörande de fogelarter som i massor uppträdde öfver eldsvådan. 'De naturliga förklaringarnes män' sade att det var dufvorna hos mjölnarn, men andra sade sig bestämdt ha igenkännt Strandskator (Hæmatopus Ostralegus) en mystisk skrikande fogel som är mig väl bekant från skärgården»; enligt Dagens Nyheters nyhetsrapportering 1/11 1878 om branden kretsade endast duvor över och runt denna

gladorna *glada* art i familjen hökfåglar som numera i allt större utsträckning övervintrar i Sverige

Alpensegler det tyska namnet på *alpseglare*, art i fågelfamiljen seglare, förekommer i södra Europa (flyttar till Afrika under vintern), delar av Asien och hela Afrika, tillfälligt i Sverige

Himmeln är enligt Genesis »Det övre vattnet»! *Genesis* Första Moseboken, kapitel 1:6–8: »Och Gud sade: Warde ett fäste emellan wattnen och åtskilje watten ifrån watten! Och Gud gjorde fästet och åtskilde det watten, som war under fästet, ifrån det watten, som war ofwan fästet. Och det skedde så. Och Gud kallade fästet himmel» (Bibeln 1894)

14/6 **Ett stenhjärta av flinta** jfr brev till Torsten Hedlund 9/7 1896: »hjertat förföljer mig» etc.

Det enögda barnet med Hjärter Sjuan. / Douces pensées / Paix du coeur *Douces pensées Paix du coeur* (franska) 'Ljuva tankar Hjärtats frid'; för Torsten Hedlund berättade Strindberg i brevet 9/7 1896 att följande inträffade när han besökte Munch 14/6: »Ett enögdt men mildt barn satt i porten med hjerter sjuan i handen. Hjerter sju = Ljufva tankar: hjertats frid!»; jfr *Inferno*, s. 101

Stora hunden hos Munch försvunnen jfr ovan pag. 1 *Hunden i Munchs gård;* jfr även *Inferno*, s. 101

Fête Sacré Coeur! etc. *Fête du Sacré-Coeur* (franska) 'Det Heliga Hjärtats Fest', katolsk högtid som firar Jesu hjärta i veckan efter Kristi Lekamens Fest, tredje fredagen efter Pingst; *Sacré-Cœur* är också namnet på kyrkan belägen på kullen Butte Montmartre i Paris; jfr brev till Torsten Hedlund 9/7 1896; jfr även *Inferno*, s. 113

Pag. 5 (14–26/6 1896)

14/6 **Kl ¾ 1** ålderdomligt uttryck för kvart i ett, dvs. 12.45 (eller 00.45)

Grand Prix de Paris den årliga internationella hästkapplöpningen på Longchampbanan i parken Bois de Boulogne i västra Paris

Brev [– – –] från Lermina att Berthelot erkänt min Guldsyntes! *Jules Lermina* (1839–1915) försäkrar i ett brev 14/6 till Strindberg (SgNM 30), att ingen anser honom galen och att professorn vid L'École de Pharmacie i Paris, *Marcelin Berthelot* (1827–1907), och många andra ställer sig bakom Strindbergs idéer, vilka presenterades i majnumret av L'Initiation med en redaktionell notis av Papus (se nedan *Torsdag var jag hos Papus* etc.) med rubriken *La Synthèse de l'Or* (se SV 36, s. 81, och kommentaren ss. 443 ff., 455 ff.)

D.O.M. vedertagen förkortning av latinets *Deo Optimo Maximo* 'Åt Den Förnämste och Störste Guden', ursprungligen en fornromersk inskrift på ett tempel invigt åt Jupiter

15/6 **Crédit Lyonnais** på Strindbergs tid Frankrikes största privatbank

Pont des Saints Pères Strindberg syftar på Pont du Carrousel till vilken *rue des Saints-Pères* leder fram (jfr *Inferno*, s. 113); bron skulle från början ha hetat *Pont des Saints Pères* (franska) 'Påvarnas Bro', men vid invigningen på 1830-talet ändrades namnet av den franske kungen Louis Philippe

katakomber katakomberna i Paris var ursprungligen tunnlar som grävdes ut i samband med kalkutvinning; från slutet av 1700-talet användes tunnlarna som gravkammare för benrester från olika begravningsplatser

Hittade en Slagruta [– – –] betyder Tyfon *Slagruta* Y-formad klyka av trä eller annat material med vilket man anser sig kunna fastställa underjordiska »vattenådrors» läge och flöde men också lokalisera malmfyndig-

heter, kablar och rör; *Tyfon* i grekisk myt en jätte med hundra drakhuvuden, yngste son till Gaia (Jorden) och Tartaros (Underjorden)

kyrkan St. Germain *Saint-Germain-des-Prés* i 6:e arrondissementet

Madonnan i Lourdes i en grotta i staden *Lourdes* i södra Frankrike sägs Jungfru Maria år 1858 ha uppenbarat sig för den fjortonåriga Bernadette Soubirous och samtidigt skall en källa ha sprungit upp med vatten som anses undergörande; platsen har sedan blivit en vallfartsort och en kyrka har byggts intill grottan

Fifna är Slewinskys hund jfr ovan pag. 4 *hos Slevinsky*

Artilleuren: L'Eclair *Artilleur* (franska) 'Artillerist', soldat vid artilleriet, kan vara en signatur eller möjligen ett efternamn; *L'Éclair* daglig tidning som utgavs i Paris 1888–1926

17/6 **två sambundna blystämplar såsom förr i Meudon** jfr ovan pag. 2 *I Meudon* etc.

18/6 **Notis om att Pzbybyzchewski häktats för mord på hustrun** *Stanislaw Przybyszewski* (1868–1927), polsk författare; notisen om denna händelse nådde Strindberg via Edvard Munch, se Strindbergs brev till Mathilde Prager 19/6 där han frågar om ryktet talar sanning och undrar om hon kan sända honom »någon Tysk tidning med referat öfver saken» (Brev 11, s. 215 f. med not 3); en vecka senare (26/6) ber Strindberg Anders Eliasson, på besök i Berlin, att ta reda på om det var sant att Przybyszewski »är häktad såsom misstänkt för mord på sin hustru i första giftet» (dvs. Marthe Foerder); jfr *Inferno*, s. 115, och nedan pag. 6 (1/7) *brev från Eliasson i Berlin* etc.

20/6 **Uddgren** *Gustaf Uddgren* (1865–1927), författare och journalist, blev personligt bekant med Strindberg i Göteborg 1890, sammanträffade med honom i Berlin 1892 och i Paris i juni 1896, fungerade senare periodvis som Strindbergs litterära agent; utgav Boken om Strindberg (1909) och En ny bok om Strindberg (1912)

Pzyby… syftar på *Przybyszewski* (se ovan)

Mörner som avbrutit korrespondensen *Birger Mörner* (1867–1930), greve, författare, jurist, diplomat; under 1895–96 fick Mörner mottaga brev med Strindbergs naturvetenskapliga spekulationer; 23/3 1896 ville Strindberg att den välkände ingenjören och uppfinnaren Gustaf de Laval (1845–1913) skulle engageras i hans vetenskapliga experiment; ca 14/4 1896 sänder Strindberg till Hedlund via Mörner en promemoria om mineralutvinning i Sverige, och samma dag ber han Mörner sända en kopia av denna till de Laval; Mörner förklarar i sin bok Den

Strindberg jag känt (1924, s. 122) att han inte hade några relationer till de Laval och att det dröjde innan han fick tag i en kemist som kunde granska Strindbergs anteckningar; på grund av dröjsmålet började Strindberg misstänka Mörner och de Laval för att vilja tillskansa sig hans upptäckter och Hedlund för att vara lierad med dem; jfr nedan pag. 14 (25/10) *Sannolikt är det* etc. och pag. 15 (12/11) *Dr E* etc.; relationen mellan Strindberg och Mörner blev i fortsättningen svalare, de råkades igen först 13/2 1906; se nedan pag. 235 *Birger Mörner hemma* etc. och Brev 15, s. 227 not 1

21/6 **Munlacket** *munlack* tunn kaka av deg (s.k. oblat) som efter fuktning med saliv användes att klistra ihop brev med

Schmulachoffsky jfr ovan pag. 3 (23/5) *Ett brev på nyckelhyllan* etc.

23/6 **Såg en hind! över Luxembourg-trädgården** etc. jfr *Inferno*, s. 117

24/6 **Slutade Le Noyer!** syftar förmodligen på en artikel med rubriken *Le Noyer* ('Valnötsträdet') som Strindberg tycks ha inlämnat för publicering i L'Initiation, men som ej trycktes där och som ej har återfunnits; jfr brev till Hedlund 21/6 1896 och kommentarerna i SV 36, ss. 447, 459 och 463, samt i SV 35, s. 494 f.; jfr även *Inferno*, s. 59; i Gröna Säcken finns anteckningar med anknytning till valnötens likhet med den mänskliga hjärnans under rubriken »Juglans Regia» (SgNM 24); jfr även *En blå bok* (SV 65, s. 234 ff.)

25/6 **Torsdag var jag hos Papus. På morgonen i L'Eclair spökhistorien i Valence** *Papus* (el. *Doktor Papus*) pseudonym för *Gérard Encausse* (1865–1916), läkare, fransk ockultistisk författare; ordförande i Martinistordens högsta råd; utgav bl.a. tidskriften L'Initiation, i vilken Strindberg publicerade en rad artiklar med naturvetenskaplig och ockultistisk inriktning 1896–97 (jfr kommentaren i SV 36, s. 432 ff.); Strindberg berättar i ett brev till Torsten Hedlund 7/7 1896 att han var inbjuden till Encausse på tisdagen men att besöket hade uppskjutits till tordagen: »En viss förstämning rådde. Vid ankomsten till villan mottogs makarna af tre dåliga underrättelser. Pigan låg i skarlakansfeber; ett okändt djur hade dödat den bästa ankan etc. / På aftonen, hemkommen i Paris läste jag i tidningen att ett hus i Brie (!) i Valence, samma rigtning som Marolles, men längre bort, varit i två dagar besatt av spökerier; möbler kullkastades, röster hördes, och en sjuk qvinna plågades af oanständigt tal. / Undersökningar gjordes grundligt af polis, läkare, prester. Journalister reste ner! Tidningarne skrefvo allvarsamt; Papus och Abbé Schnebelin (ockultist) reste dit och det var slut – med samma afton

jag lemnade Brie. Och obehagligt för mig att det började på Tisdagen när jag var väntad. Obehagligt i hotellet, der man visste att jag skulle till Brie på Tisdagen – och derför att man tror mig vara någon slags trollkarl»; Strindberg bifogade ett par artiklar ur Le Journal om spökhistorierna (som finns bevarade i Bonniers förlagsarkiv som bilagor till brevet av 7/7); i L'Initiations augustinummer 1896 infördes en lång artikel om spökerierna i huset i Valence-en-Brie; jfr *Inferno*, s. 119

25 × 26/6 **svärfar Uhl i Wien** *Friedrich Uhl* (1825–1906), redaktör för Wiener Zeitung, teaterkritiker, roman- och novellförfattare

cylinder här: herrhatt med hög cylindrisk kulle

[Elias] med kräfta i tungan *Elias* Anders Eliasson (1844–1900), överläkare i Ystad, som Strindberg gästade flera gånger, jfr Strindbergs brev till honom 1/5 1896; Eliasson avled 7/9 1900, se nedan pag. 121 *D:r Eliasson i Ystad dog!*

fritänkaren [– – –] Lennstrand *Victor Lennstrand* (1861–95), ateistisk agitator, 1888 stiftare av och från samma år ordförande i Utilistiska samfundet, 1889–94 redaktör för dess tidskrift Fritänkaren, författare till antireligiösa skrifter för vilka han dömdes till flera fängelsestraff

item (latin) 'likaså', 'på samma sätt'

bokhållaren Forssberg oidentifierad

jfr. mina händer Strindberg led av en hudåkomma som förvärrades av hans kemiska experiment, jfr ovan Titelbladet v. *Hôpital Saint Louis*

Ypsilon är Pythagoras tal; Symboliserar vägen till det Onda och Goda *Pythagoras* grekisk filosof och matematiker (ca 570–497 f.Kr.); den grekiska bokstaven *ypsilon* associerades ibland senare under antiken med Pythagoras och kallades då »Pythagoras bokstav», symboliserande vägvalet mellan dygd och synd

Pag. 6 (27/6–10/7 1896)

27/6 **uppträdet med Munch** i juni 1896 gjorde den norske konstnären Edvard Munch ett litografiskt porträtt av Strindberg; porträttets inramning var försedd med en bild av en naken kvinna och namnet hade dessutom felstavats »A. Stindberg» (jfr dagboken pag. 7: »uppträdet med Munch, Stindberg»), vilket Strindberg reagerade mot; *stind* (norska) 'tjock', 'uppsvälld'; i nya versioner av porträttet tog Munch bort kvinnan och stavade namnet rätt, han lät också trycka upp exemplar utan inramning;

en bidragande orsak till bråket kan ha varit misstanken hos Strindberg att Munch understödde Przybyszewskis planer på att mörda honom; Strindberg skrev till Munch ca 19/7 1896: »Sist jag såg Dig, tyckte jag du såg ut som en mördare – eller åtminstone handtlangare»

Gjorde jag guld för blåsröret etc. *blåsrör* se ovan Titelbladet v.

Borax färglöst till gråaktigt mineral

Bisulfure d'étain (franska) 'Bisulfat av tenn'

kungsvatten en blandning av koncentrerad salpetersyra och koncentrerad saltsyra, ofta i volymförhållandet 1:3, som har fått sitt namn på grund av sin förmåga att lösa guld (»metallernas konung»)

28/6 **[lorker]** kan syfta på den danske konstnären *Carl Locher* (1851–1915), vars namn Strindberg stavar *Lorcher* i brev till Hedlund 6/7 1896: »Såg i tidningen [– – –] att en Dansk målare Lorcher 'agerat' mig på konstkarnevalen i Gbg! Af ett högre intresse ber jag Er följa den mannens bana och verk. Intresset är detta: Man lär kunna bli 'besatt' af den persons ande man agerar, i synnerhet när det sker i en sådan stämning som här var.»

28 × 29/6 **ökstock** eka, roddbåt; här avses en mindre, flatbottnad öppen båt

29/6 »**soi-disant**» (franska) 'så kallat', 'så att säga'

numret 28 (= Si) *Si* är beteckning för *Silicium* 'kisel' med atomvikten 28

Flos Florum (latin) 'Blommornas Blomma'; i brev till Hedlund 13/7 1896 omtalas *Flos Florum* som »en afdelning ockultism»; överst på ett i Gröna Säcken bevarat folioomslag (SgNM 47:1,1) har Strindberg tecknat ett alkemistiskt tecken (en triangel och ett kors) för svavel, därunder skrivit »Flos Florum»

1/7 **brev från Eliasson i Berlin att Pbzybyszewsky var häktad »emedan han förgiftat hustru och två barn med gas»** Strindberg mottog omkring 1/7 ett brevkort från Anders Eliasson och svarade samma dag (Brev 11, s. 231 f. med not 1); uppgiften om häktningen av Przybyszewski förekommer redan 19/6 i brev från Strindberg till Mathilde Prager; Przybyszewskis förbindelse med sin tidigare älskarinna Marthe Foerder hade inte upphört sedan han gift sig med Dagny Juel (1867–1901); efter det att Marthe Foerder begått självmord 9/6 1896 – barnen skadades inte – togs Przybyszewski i förhör, men släpptes efter några veckor (Brev 11, s. 215 f. med not 3)

joie, argent, bonnes nouvelles? (franska) 'glädje, pengar, goda nyheter?'

numret 127 = Jod = Oxalsyra *127* (eg. 126,91) är *jods* atomvikt; *oxalsyra* är en organisk syra

Hittade [– – –] två gråa papplappar; på den på morgonen stod »Vautour» på den på aftonen stod »fouine» *vautour* (franska) 'gam', *fouine* (franska) 'mård'; jfr *Inferno*, s. 131

5/7 **brev från Berlin att Pby var häktad för fosterfördrivning med dödlig utgång för modren och barnet** detta brev är ej bevarat och dess avsändare är okänd; jfr brev till Torsten Hedlund 6/7 1896

6/7 **en hjärter knekt uppnervänd (= militaire mécontent = Frumerie)** karaktäristiken *militaire mécontent* (franska) 'missbelåten militär' om en upp- och nedvänd hjärter knekt är hämtad från La Grande Cartomancie, s. 9 (jfr ovan pag. 2, 29/4); *Gustaf de Frumerie* (1849–1936) var en f.d. armékapten som hade öppnat ett massageinstitut i Paris; jfr ovan pag. 1 *Fru Frumerie*

item (latin) 'likaså', 'på samma sätt'

Quinquina *Cinchona* den torkade barken av arter i månväxtsläktet, s.k. kinabark, är ett naturläkemedel som använts mot febersjukdomar

10/7 **Esaias Tegnérs son i Lund drunknat** en son till språkforskaren *Esaias Tegnér d.y.* (1843–1928) hade drunknat den 4/7 1896; jfr Strindbergs brev till Torsten Hedlund 11/7 1896 (Brev 11, s. 258 ff. med not 1)

Stärkelse och Äggvita den upp- och nervända rubriken *Stärkelse och Äggvita* indikerar antagligen att detta blad i dagboken från början varit avsett för anteckningar rörande kemi innan det användes för dagboksanteckningar

Senare berättade min svärmor i Klam att Frida i Gmunden agat Kerstin Strindberg vistades under perioden 30/8–27/11 1896 i Österrike (huvudsakligast i byn Klam) hos sin svärmor *Marie Uhl* (1844–1929) och hennes tvillingsyster Melanie Samek (1844–1928), jfr nedan pag. 7 (30–31/8) *I Saxen;* svärmodern hade då tydligen berättat om Fridas behandling av dottern *Kerstin* (f. 26/5 1894) under deras vistelse i österrikiska Gmunden, Salzkammergut, sommaren 1896

Jonas Lies Pendyl se dagboken pag. 3 (20/5) med förklaring

Pag. 7 (19/7–5/9 1896)

19/7 **Flyttade ur hôtel Orfila Söndagen den 19e Juli efter en fasans natt** i ett brev till Torsten Hedlund 19/7 skildrar Strindberg sin skräck för atten-

tat av osynliga grannar i angränsande rum på hotellet; jfr *Inferno*, s. 137

Inflyttade 4 rue de la Clef. [– – –] Se vidliggande ur tidning Strindberg bodde 19–24/7 1896 på ett pensionat på *rue de la Clef* nära Jardin des Plantes; tidningsartikeln som Strindberg hänvisar till är ej bevarad i dagbokens bilaga

23 × 24/7 **Attacken om natten Torsdag–Fredag 23–24. (?) Flydde till Dieppe** Strindberg beskriver för Torsten Hedlund ca 24/7 1896 att han upplevde det »som om jag stode under en elektricitetsmaskin; och att jag skulle falla ner död om jag ej skyndade undan»; Strindberg reste till *Dieppe*, i norra Frankrike vid Engelska kanalen, där han 24–28/7 bodde hos den norske målaren Frits Thaulow (1847–1906) och dennes hustru Alexandra (1862–1955); jfr *Inferno*, s. 151 ff.

Järnmalmstenarne = hjärtat, tre [– – –] korset jfr *Inferno*, s. 161, där »en sten av järnmalm, formad som en treklöver likt spetsbågsfönster och märkt med ett malteserkors» behålls som minne från Dieppe

25 × 26/7 **Natten mellan Lördag och Söndag stora attacken** jfr *Inferno*, ss. 155–159

26/7 **Söndagen den 26 ravagerades Jardin des Plantes** *ravagerades* 'härjades'; *Jardin des Plantes* botanisk trädgård i 5:e arrondissementet grundad 1626; senare tillkom ett naturhistoriskt museum och en djurpark som Strindberg ofta besökte under sina Paris-vistelser på 1890-talet; Strindberg berättar för Hedlund 31/7 1896 att en cyklon hade drabbat trädgården samt »att Jardin des Plantes skulle stängas och entrée uttagas [– – –] / Vredgades de mägtige eller blefvo de tusende kränktes böner hörda? eller deras förbannelser?»

Elisée Reclus (1830–1905), geograf vid universitetet i Bryssel, vilken blivit känd som anarkist när han stödde den franska revolutionsregeringen under den s.k. Pariskommunen 1871

Pieska [– – –] mördade sig själv med Harakiri *Pieske* en smed i Berlin, som under rusets inflytande hade försökt mörda sin älskarinna och hennes barn med en slaktarkniv och som vid polisens ankomst hade begått självmord (uppgifterna om Pieske i en tidningsartikel som Strindberg sparat i Gröna Säcken, SgNM 45:8)

Det var denna dag Andrée skulle stiga upp i ballongen åt polen ingenjören och ballongfararen *Salomon August Andrée* (1854–97) skulle ha påbörjat sin ballongsegling med »Örnen» från Spetsbergen till Nordpolen 26/7 1896 men ogynnsamma vindförhållanden tvingade honom att uppskjuta företaget till 11/7 följande år

30/7 **Anlände till Ystad** etc. Strindberg bodde i Ystad 30/7–28/8 1896 som gäst hos läkaren Anders Eliasson (1844–1900); jfr *Inferno*, ss. 161–185

1/8 **fick jag läsa i V. Rydberg: Germanisk mytologi och blev befriad. Om Brighu** i *Viktor Rydbergs* (1828–95) *Undersökningar i Germanisk Mythologi II,* 1889, berättas om ariernas patriark *Bhrigu;* jfr anteckningar om »Brihgu» i SgNM 16:2,17 samt *Inferno*, s. 171, där detta textställe hos Rydberg citeras (s. 164)

2/8 **Dr E–n gav mig Strophantus** *Dr E–n* Anders Eliasson; *strofantus* släkte av familjen oleanderväxter av vilka några användes för framställning av en alkaloid, *strofantin*, som används mot hjärtsjukdomar; i ett brev till Torsten Hedlund 12/8 1896 uttryckte Strindberg misstänksamhet mot Eliasson och befarade att hans brev öppnades av denne (Brev 11, s. 300 f. med not 1) samt *Inferno*, ss. 175–179

Hector Malot: Docteur Claude. p. 383. Strophantine amène la mort [– – –] échappe aux réactifs det franska citatet är hämtat ur *Le Docteur Claude* (1879), en roman av *Hector Malot* (1830–1907); det lyder i översättning: 'Strophantin leder till döden genom förlamning av hjärtmuskeln. Det framkallar ingen märkbar förändring av hjärtats muskelvävnad . . . spåras ej av reagenser'

7/8 **Svår attack kl 2.** »**Droghandlaren Luthardt.**» jfr *Inferno*, s. 175

De Lavals porträtt *Gustaf de Laval* (1845–1913), ingenjör och uppfinnare

Rembrandt i Berlin till Torsten Hedlund skrev Strindberg 26/6 1896 att han i Paris hösten 1894 hade fallit i händerna på »en internationel tjufliga» – Strindberg syftade på *Willy Grétor* (1868–1923) och *Albert Langen* (1869–1909) – till vilken han hade sålt egna tavlor innan han upptäckte »banditernas natur»; i brevet till Hedlund berättar Strindberg även att »Museet i Berlin köpte en Rembrandt – och direktören fick afsked –: att Museet i Buda-Pest köpte en falsk Rafaël, så att saken föredrogs i Riksdagen» och att ett flertal andra tavelförfalskningar varit i omlopp; Strindberg säger att han inte kan förneka att han målat åt ligan och bott i den våning i Passy i Paris där denna hade sin verkstad, och fruktar därför att »de vilja begagna den gamla metoden undanskaffa det besvärliga vittnet – dårhuset»; jfr nedan pag. 14 *Läste i Allgemeine Zeitung* etc.

Knickpyramiden *Knick* (tyska) 'böjning', 'krökning'; syftar på en 105 meter hög pyramid i Dahshur i Egypten vars övre del lutar med en mindre brant vinkel än dess nedre del

Rosenbergs kemi *J.O. Rosenberg* (1840–1925), Lärobok i oorganisk kemi, 1888 (2:a uppl. 1892)

Tunelds geografi *E. Tuneld* (1709-88), Geografi öfver Konungariket Sverige, 1–2, 1827–28

Skipta Litum uttryck i fornnordiska som betyder ungefär 'Ändra färg eller utseende'; Strindberg skriver i ett utkast till »Mirakel-Boken» (SgNM 9:3,27): »Skipta Litum = Emanuel Geijerstam om natten: lik Aug. Lindberg» och i ett annat utkast (SgNM 6:14,2): »Skipta Litum. Sigurd och Gunnar»; den senare anteckningen syftar på den isländska Völsungasagan, där Sigurd och Gunnar med hjälp av den trollkunniga Grimhild byter utseende med varandra i tre dagar

Valnötens embryologi Strindberg fängslades av likheten mellan valnöten och den mänskliga hjärnan; jfr ovan pag. 4 *Mlle Lecaisne* etc. och pag. 5 (24/6) *Slutade Le Noyer!*

10 × 11/8 **upp och ut till Dr Ekstéen** Strindberg sökte hjälp hos förste stadsläkaren i Ystad, *Albert Fredrik Ekstéen* (1858–1916), när hans förföljelsemani hade vänt sig mot Anders Eliasson hos vilken han bodde; jfr *Inferno*, s. 173 ff.

12/8 **Album. A l B u M** Strindberg inköpte enligt dagboken (5/5 1897) denna dag en annotationsbok med ordet *ALBUM* tryckt i relief på pärmen; annotationsbokens pärm förvaras i Gröna Säcken (SgNM E 23); »A l B u M» imiterar pärmens skrift; jfr dagboken pag. 25 samt *Inferno*, s. 181 ff.

13/8 **'Jonas Lies pendyl'** se dagboken pag. 3 (20/5) med förklaring

Fridas goda brev var skrivet den 13^e Frida Uhls (icke bevarade) brev med inbjudan att besöka dottern Kerstin i Österrike föranledde Strindberg att skriva till Torsten Hedlund 18/8: »Mellan den 13^e och 14^e synes en vändpunkt i mitt lif ha inträdt [– – –] Jag emottog nemligen i går ett bref skrifvet då och dermed återkallas jag till lifvet»; jfr Strindbergs svarsbrev till Frida 23/8 1896; makarna träffades inte under Strindbergs kommande vistelse i Österrike (Brev 11, s. 306 not 1)

29 × 30/8 **Tabor** stad i Sydböhmen (nuvarande Tjeckien), halvvägs mellan städerna Prag i Tjeckien och Linz i Österrike

30–31/8 **I Saxen** Strindberg reste till *Saxen bei Grein*, norr om floden Donau mellan Linz och Wien, Österrike, där hans svärmor Marie Uhl (1844–1929) bodde

8/9 **Tante M.** *Melanie Samek* (1844–1928)

Unicorne (franska) 'Enhörning', ett fabeldjur

Mariæ Geburtstag (tyska) 'Marie födelsedag' romersk-katolsk kyrklig festdag den 8 september

5/9 **Aspasia** syftar på norskan *Dagny Juel* som Strindberg träffade i Ferkelkretsen i Berlin våren 1893 och som han då hade ett kort förhållande med; hon gifte sig med Stanislaw Przybyszewski 18/8 1893; namnet *Aspasia*, som Strindberg kallade henne redan i Berlin 1893, anspelar på den historiska Aspasia (400-talet f.Kr.), Perikles älskarinna och senare maka, som var berömd för sin skönhet och bildning, och vars hem var en mötesplats för Atens skalder och konstnärer

Schluchtweg (tyska) 'hålväg' en naturlig klyfta mellan två bergsväggar i Klam, genom vilken Strindberg brukade promenera (1949 omdöpt till »Strindbergweg»); jfr bild nr 48 i *Inferno*

Jordbävning på Island i samband med en jordbävning på södra Island i augusti–september 1896 rapporterades om förstörelse och skador

Teosofernas kongress etc. avser sannolikt det möte i Boston 26–28 april 1895 då Theosophical Society i Amerika etablerade sig som en från det europeiska teosofiska samfundet fristående organisation

uppträdet med Munch, Stindberg jfr ovan pag. 6

M<u>lle</u> Lecaisne oidentifierad, jfr ovan pag. 4

Notarien Portefin jfr ovan pag. 4 (27/5)

Pag. 8 (8/9 1896)

8/9 **Landskapet komplett det jag såg på Zinkbaljan i hotel Orfila** jfr nedan pag. 11 *det landskap jag såg på min Zinkbalja* etc. samt Strindbergs teckning i dagboken pag. 11; jfr även *Inferno*, s. 195

Swedenborg beskrivning på helvetet: liknar på håret: Klam syftar på antologin Emanuel Swedenborgs theologische Werke: oder dessen Lehre von Gott, der Welt, dem Himmel, der Hölle, der Geisterwelt und dem zukünftigen Leben ('Emanuel Swedenborgs teologiska verk eller dess lära om Gud, världen, himlen, helvetet, andevärlden och det kommande livet'), 1789, som är en översättning av Daillant de la Touches franska antologi Abrégé des ouvrages d'Em. Swedenborg [– – –], 1788; resten av texten på pag. 8 består av Strindbergs översättning eller referat av valda delar av helvetesbeskrivningen i denna Swedenborgantologi, kap. 12, ss. 144–159; *liknar på håret: Klam* jfr *Inferno*, s. 203

Schlosskeller (tyska) 'Slottskällaren' källarkrogen intill Schlossbräu ('Slottsbryggeriet') i Klam

Schlucht (tyska) 'klyfta', 'ravin' antagligen avses *Schluchtweg;* jfr ovan pag. 7

Snettlöpande hålor (grottan!) *grottan* torde avse den s.k. Drachenhöhle ('Drakgrottan'), en djup grotta i bergväggen nära bron över Klambachån

kadaveröst *kadaver* död kropp av större djur; här bildat till franska *cadavereux* 'likblek'

Påvemössa hög, kägelformig huvudbonad kallad »tiara», försedd med bl.a. tre ringar med kronor; i Swedenborgs beskrivning (se ovan) omslingrad av en orm (s. 153)

Kräze *Krätze* (tyska) 'skabb' (s. 153)

zwei Ottern (tyska) 'två huggormar' (s. 153)

Helvetets fåglar: Ochim och Ijim i det helvete Swedenborg beskriver kretsar ondsinta och vederstyggliga nattfåglar, »von denen die man Ochim und Ijim nennt» ('av den sort man kallar Ochim och Ijim') (s. 154)

eldsåsna med röda ormar enl. Swedenborg red en djävul i helvetet på »einem feurigen Esel, dessen Seiten mit rothen Schlangen bedeckt waren» ('en brinnande åsna vars sidor var täckta av röda ormar') (s. 154)

Helvetets Grundsatser [– – –] Himmelens Grundsatser etc. hos Swedenborg uppmanar en himmelsk röst honom att undersöka dessa grundsatser ur alla synvinklar (s. 150)

I handen se änglarne Was der Mensch geistig untersucht den fullständiga meningen hos Swedenborg lyder: »Man sagte: in deiner Hand, weil dasjenige was der Mensch geistig untersucht, von den Engeln in seiner Hand gelesen wird» (tyska; 'Man sade: i din hand, emedan det som människan undersöker intellektuellt, avläses av Änglarna i hennes hand') (s. 150)

Pag. 8 v. (10/9 1896)

10/9 **Jfr: Dreyfusprocessen** anteckningen torde vara tillagd senare (på denna sida har ett nu förlorat tidningsklipp varit monterat); Strindberg använder oftast ordet *Dreyfusprocessen* som sammanfattande begrepp för de olika turerna och rättsliga processerna i *Dreyfusaffären*, den franska

rättsskandal som pågick under tolv år (1894–1906) och delade landet i två oförsonliga läger, för och emot artilleriofficeren Alfred Dreyfus (1859–1935); född i en judisk köpmannafamilj från Alsace var Dreyfus ett främmande inslag i en fransk befälskader som dominerades av aristokratiska, katolska och antisemitiska element; Dreyfus tjänstgjorde som stabskapten vid krigsdepartementet när det 1894 upptäcktes att hemliga militära handlingar hade överlämnats till den tyske militärattachén i Paris; på lösa grunder kastades misstankarna på Dreyfus som ställdes inför krigsrätt och dömdes, mot sitt nekande och delvis på grundval av förfalskade handlingar, till avsked och deportering på livstid till Djävulsön; huvuddelen av pressen och den allmänna opinionen var i början klart fientlig mot den dömde; hans familj arbetade energiskt för hans upprättelse men lyckades bara framkalla en våg av antisemitism i Frankrike; några år senare kom emellertid upplysningar fram som tydde på att den verklige landsförrädaren i krigsdepartementet var den högadlige majoren Ferdinand Walsin Esterházy, som hade fortsatt sin verksamhet också efter domen mot Dreyfus; en ny krigsrätt frikände emellertid Esterházy i januari 1898, vilket genast uppkallade författaren Émile Zola till att publicera en kritisk artikel i Georges Clemenceaus tidning L'Aurore; artikeln med rubriken »J'accuse» ('Jag anklagar') riktade sig till republikens president och väckte omedelbart ett oerhört uppseende; nu blev Dreyfusaffären en politisk fråga; den republikanska vänstern, ledd av Clemenceau och socialisten Jean Jaurès och med stöd från ett stort antal intellektuella, engagerade sig för Dreyfus sak; i det motsatta lägret samlades hela det konservativa och klerikala Frankrike; med denna senare opinion i ryggen vägrade armén att ta intryck av kritiken; i en andra militär rättegång 1899 fälldes Dreyfus på nytt, ehuru strafftiden nu begränsades till tio år; han blev emellertid omedelbart benådad av republikens president och försattes på fri fot; först 1906, sedan en av konspiratörerna i krigsdepartementet hade bekänt och Esterházy flytt till Storbritannien, togs saken upp av en civil överdomstol, som frikände Dreyfus på alla punkter; han återfick sin militära rang och tilldelades hederslegionen (Bengt Ankarloo, »Dreyfusaffären», Nationalencyklopedin)

9/9 **Sankt Florian [– – –] skyddar mot eld!** *Sankt Florian* (ca 250–ca 304), romersk officer som dog martyrdöden i Österrike under den romerske kejsaren Diocletianus; hans festdag firas 4 maj och han uppfattas fortfarande av katolska kyrkan som en mäktig beskyddare mot eld och vatten

smörjehorn [– – –] kvast dessa föremål har traditionellt förknippats med häxor; enligt folktron färdades häxorna på *kvastar* till Blåkulla vid påsktiden för att hålla gästabud med djävulen; före avfärden smorde de sig med »häxsalva» som de förvarade i sitt *smörjhorn;* jfr *Inferno*, s. 207

ett Svinhus liknande ett Kolumbarium (Läs Dante.) *kolumbarium* (eg. 'duvslag') förvaringsplats för gravurnor; *Dante Alighieri* (1265–1321), här åsyftas helvetesskildringen i första delen, Helvetet, av Dantes Den gudomliga komedin; jfr *Inferno*, s. 207

À coeurs vaillants rien d'impossible! / Jacques Le Coeur *À coeurs vaillants rien d'impossible!* (franska) 'För tappra hjärtan är intet omöjligt!' valspråk tillskrivet *Jacques Cœur* (1395–1456), finansman och rådgivare hos Karl VII av Frankrike; valspråket används i ett brev till Frida Uhl 11/9 1896; jfr även *Inferno*, s. 207 f.

Carl VII. / Jeanne d'Arc *Karl VII* (1403–61) fransk kung från 1422, kröntes i Reims 1429 sedan den franska nationalhjältinnan *Jeanne d'Arc* (1412–31) med sina trupper befriat Orléans från engelsmännen och banat väg för kröningen

Satanism: se Kabbala *satanism* (djävulsdyrkan) är främmande för den judiska vishetsläran *Kabbala*, men den medeltida kristna kyrkan gav – åberopande bibelverser som Johannes 8:44: »Ni har djävulen till fader» – upphov till en kristen kabbalistisk tolkningstradition som stämplade judar som trollkarlar och häxmästare

Impatiens det vetenskapliga namnet på växtsläktet balsaminer; jfr Strindbergs teckningar på pag. 48 v.

Översvämningen dagarne förut. Bron gick bort etc. jfr *Inferno*, s. 209

Münzberg syftar antagligen på *Münzbach* nordväst om Klam

Guldcirkuläret utsändes Strindbergs separattryck *Guldets syntes förklarad av guldextraktionen ur kopparkis genom Faluprocessen* (SV 36, ss. 135–138) skulle i enlighet med Strindbergs direktiv i brev till Torsten Hedlund 18/8 1896 tryckas i 100 exemplar; 7/9 tackade Strindberg Hedlund för mottagna exemplar av skriften; på en odaterad brevlapp till Hedlund

meddelade Strindberg att han själv skulle sända ut »Arkivexemplar med prof», vilket också skedde; jfr kommentaren i SV 36, ss. 463–470

Madonnan med barnet avser en madonnabild som på Strindbergs tid fanns invid Klambachbron mitt emot »Drachenhöhle» (’Drakgrottan’); jfr *Inferno*, s. 209

lämnar jag det rosenröda rummet hos Tante Melanie Strindberg hade bott i åtta dagar hos sin svärmors syster *Melanie Samek* (1844–1928) i Klam i ett rött rum; jfr en anteckning i Gröna Säcken (SgNM 9:2,2), där Strindberg skriver: »Detta erinrar om Tant Melanies Rosenzimmer der jag hystes åtta dagar i herrlighet och sedan flyttades 1º till Saxens dynghögar 2º Klam Grossmutters våning som liknade en arbetarbostad»; jfr *Inferno*, ss. 195, 217 ff.

Rött bläck i Saxen, Rött papper till Tutulus. Koboltnitratet överallt texten på pag. 9 fr.o.m. »Rött bläck i Saxen» till slutet av sidan är mestadels skriven med rött bläck (en episod där en handelsman endast tillhandahåller rött bläck återges i *Inferno*, s. 219); *Tutulus* här: huvudbonad vilken bars hos romarna av präster som tjänstgjorde i templet, jfr Strindbergs brev till Torsten Hedlund 21/9 1896 och till Anders Eliasson 22/9 1896; *koboltnitrat* förmodligen åsyftas salpetersyrad koboltoxidul, som bildar körsbärsröda kristaller

Sakramentet = knäfall; klockan avser sannolikt utdelningen av den katolska nattvarden då de deltagande knäfaller under klockringning

In i Saxen: Erfor straxt att jag icke komme att stanna där Strindberg flyttade till sin svärmor Marie Uhl i Saxen; denna Strindbergs andra vistelse i Saxen varade två veckor; jfr brev till Frida Uhl 11/9 1896 med noter; jfr även *Inferno*, s. 223

Lukt av rutten purin; svavelammonium och kolsvavla *purin* gödselvatten; *svavelammonium* en mycket illaluktande gas som bildas bl.a. vid förruttnelse; *kolsvavla* dåtida namn på koldisulfid, en färglös, giftig, genom föroreningar ofta illaluktande vätska; jfr *Inferno*, s. 219

Kyrkogården: Grossvaters monument! *Grossvater* (tyska) ’morfar’ syftar på Frida Uhls morfar *Cornelius Reischl* (1821–94); *monumentet* på kyrkogården i Saxen är rest en hög gravsten i svart marmor; jfr nedan pag. 10 *Mässa för Urgrossvater*

10/9 **Dantes Inferno** *Dante Alighieri* (1265–1321), här åsyftas första delen, *Inferno* (Helvetet), av Dantes Den gudomliga komedin

Överallt Impatiens jfr ovan 9/9 *Impatiens*

dº dito

Salmiaken *salmiak* ammoniumklorid, förekommer i saltlakrits och som slemlösande medel i hostmedicin

[Abdera] antik stad i grekiska Trakien; invånarna var beryktade för sin enfald, därav adjektivet *abderitisk*

Cyklon i Paris. * Se vidstående det tidningsklipp som tydligen handlat om cyklonen och varit inklistrat på pag. 8 v. återfinns numera varken i dagboken eller bilagan; i ett brev till Torsten Hedlund 19/9 1896 uttrycker Strindberg misstanken att *cyklonen i Paris* kan ha uppkommit genom att fientligt sinnade människor släppt loss livsfarliga krafter mot honom

Pag. 10 (11–24/9 1896)

11/9 **mjölnarens hus** jfr *Inferno*, ss. 207–209

Sankt Florian se ovan pag. 9

Kalottduvor med Kropf *kalottduvor* art av duvor vars fjäderdräkt på huvudet har en färg som avviker från fågelns färg i övrigt; *Kropf* (tyska) 'kräva' utbuktning på nedre delen av matstrupen hos de flesta fåglar

Sarah Bernhard *Sarah Bernhardt* (1844–1923), Frankrikes mest uppburna skådespelerska i slutet av 1800-talet

Björklund i Allehanda *Johan Abraham Björklund* (1844–1931), journalist, redaktör för Nya Dagligt Allehanda

Svarta Kajan i Klam följer liket till graven jfr nedan pag. 11 *Kajan [– – –] följde mig skrikande*

[Kersti] Strindbergs dotter *Kerstin* (1894–1956)

[Mutter] (tyska) 'Mor'

[Looström] *Claës Looström* (1846–1916), på 1880-talet umgängesvän till Strindberg och förläggare till flera av hans skrifter

[Brahm] *Otto Brahm* (1856–1912), grundare och ledare (1889–94) tillsammans med Paul Schlenther (1854–1916) för teatern Freie Bühne i Berlin, där bl.a. *Fadren* spelades 1890 och *Fröken Julie* 1892, och 1894 direktör för Deutsches Theater i Berlin

[v. Holten] *Sophie von Holten* (1858–1930), dansk konstnär; Strindberg umgicks med henne på 1880-talet

Mässa för Urgrossvater hovnotarie Cornelius Reischl (1821–94) var morfar (Grossvater) till Frida Uhl och *Urgrossvater* (tyska) 'mormorsfar' till Fridas dotter Kerstin; mässan för denne skedde sålunda inte på

hans dödsdag 11/12 1894 eller födelsedag 24/9 (1821); jfr ovan pag. 9 *Kyrkogården: Grossvaters monument!*

13/9 **De två självmorden i Ystad efter min avresa** jfr Strindbergs kommentarer om självmord bland officerare i Ystad i brev till Anders Eliasson 22/9 1896: »Var det min sjelfmordsmara som grasserade offcerarne i Ystad. Jag gick och satte bort den som man sätter bort gamla dröpplar. (ockult!) Hartman fick den nog mellan Malmö och Ystad då han i kupén satt och stirrade på mig»; *dröppel* gonorré; Sydsvenska Dagbladet Snällposten rapporterade 9 och 11/9 1896 om ryttmästaren vid Skånska dragonregementet *A.F.E. Hartmans* självmord

19/9 **Brev från Hedlund om Cyklonen i Paris** jfr ovan pag. 9 *Cyklon i Paris* etc.

Brev från Orfila Strindberg skrev 19/9 till Torsten Hedlund att han samma dag mottagit ett brev från värden Monsieur Ginguet på *Hôtel Orfila*, i vilket denne bad honom hämta sina ägodelar; jfr Strindbergs svarsbrev till Ginguet 19/9, där han frågar om hans bagage är avsänt och vart det i så fall skickats, med följande tillägg: »Prière de ne point oublier les paquets de lettres dans la garde-robe» ('Var vänlig glöm ej buntarna med brev i garderoben'); Strindberg hade »flytt» (hans eget ord i ovannämnda brev till Hedlund) från Hôtel Orfila 19/7 1896

Hans Forssell (1843–1901), historiker och politiker, finansminister 1875–80, ledamot av Första kammaren i riksdagen 1879–97, medlem av Svenska Akademien från 1881; Strindberg blev bekant med honom omkring 1880

Öppnade en fållbänk *fållbänk* träsäng som kan skjutas ihop om dagen så att den ser ut som en bänk eller ett skåp

pentagram stjärnfigur som bildas av diagonalerna i en regelbunden femhörning och som kan tecknas med fem raka linjer i ett enda drag; pentagrammet är en välkänd symbol för mystik och magi och förekom ofta i medeltidens magiska riter (jfr Strindbergs »Rosa Mystica», SV 36, ss. 199 f., 222 f.)

Med Dalmaterkniven ant. kniv från Dalmatien, region utmed norra delen av Adriatiska havets östkust; enligt folktron och även enligt ockultisterna, t.ex. Papus i hans Traité Élémentaire de Magie Pratique (1893), s. 531, kunde stålföremål användas för att fördriva onda makter; jfr *Inferno*, s. 235

Jag hade om dagen beskrivit cyklonerna i Paris i brev till Hedlund icke utan en viss oro jfr ovan pag. 9 *Cyklon i Paris* etc.

22 × 23/9 **H. Hirsch** *Hjalmar Hirsch* (1853–97), skådespelare, ungdomsvän med Strindberg; jfr ovan pag. 3 *Besökte La Morgue* och *Hjalmar Hirsch*

22/9 **[Forger]** syftningen är oklar; Strindberg kan möjligen avse hustruns väninna *Minna Porges* till vilken han skulle återbetala ett lån (jfr brev till Frida Uhl ca 20/9 och 21/9 1896)

23/9 **item** (latin) 'likaså', 'på samma sätt'

Feldman hunden Strindbergs svärmor Marie Uhls hund *Feldmann*, den nämns flera gånger i dagboken under Strindbergs vistelse i Klam; jfr även nedan pag. 17

Pag. 11 (25–27/9 1896)

25/9 **Inflyttade i Klam** 25/9 flyttade Marie Uhl till sin syster Melanie Samek i Klam tillsammans med Kerstin över vintern och Strindberg hyrde sig en stuga i närheten (där han bodde fram till sin avresa till Sverige 27/11 1896); se brev till Torsten Hedlund 25/10 1896 (Brev 11, s. 367 not 1)

Tout-Paris åsyftar *Tout-Paris. Annuaire de la société Parisienne* (franska) 'Hela (det mondäna) Paris. Adresskalender med bemärkta personer i Paris'; enl. kalendern för 1896 bodde Strindberg, benämnd »dramaturge», på 12, rue de la Grande-Chaumière, enl. kalendern för 1897 på 60, rue d'Assas, dvs. Hôtel Orfila

I det rum där jag nu bor har min Svärfar Uhls svåger (Tiehl) dött *W. Thiel* (1802–88), skådespelare, make till Friedrich Uhls syster, skådespelerskan och sångerskan *Josephine Thiel* (1823–1900); jfr nedan pag. 113 *Tante Thiel*

det landskap jag såg på min Zinkbalja i Paris i Juni månad (se mitt album och brev till Th. Hedlund.) under vistelsen på Hôtel Orfila i juni 1896 tecknade Strindberg i ett litet *album* (egentligen ett notesblock) en bild av en landskapssilhuett som han såg i den zinkbalja han använde vid sina guldexperiment (albumet finns bevarat i SgNM E 23), se *Inferno*, s. 195 och SV 37, bild 46; jfr även Strindbergs brev till Torsten Hedlund ca 31/8 1896

26/9 **Hittade två Tarokkort** etc. *tarok* (el. *tarot*) dels en typ av spelkort för divinatoriskt syfte, dels ett spel som spelas med korten; tarokkort används bl.a. i Österrike, Sydtyskland och södra Frankrike samt i Italien, där de troligen har sitt ursprung på 1300-talet; taroklekarna med sina

många olika figurkort har sedan medeltiden använts som spåkort; från 1780-talet kom korten att tolkas av franska esoteriker som en uppsättning ockulta symboler att användas som spådomsredskap; i mitten av 1800-talet tog intresset för tarokkorten ny fart i ockulta sammanhang; troligen kände Strindberg till ockultisten Papus (Gérard Encausse) bok La Clef absolue de la science occulte, Le Tarot des Bohémiens; le plus ancien livre du monde. A l'usage exclusif des initiés. ('Den fullständiga nyckeln till den ockulta vetenskapen, Zigenarnas Tarok; världens äldsta bok. Enbart för de initierades bruk'), 1889; jfr ovan pag. 5 *Torsdag var jag hos Papus* etc. samt nedan pag. 53 v. *Huvudet = Salt* etc.

Brev från Hedlund det brev Strindberg skrev till *Torsten Hedlund* ca 26/9 1896 är sannolikt svaret på det i dagboken omnämnda brevet från Hedlund denna dag, med vilket denne tydligen medsänt H.P. Blavatskys bok Den hemliga läran I–II, 1893 (jfr ovan Titelbladet *Dzyans bok* etc.); i brevet till Hedlund lovar Strindberg något motvilligt att läsa boken »än en gång»; redan 12/9 1896 skrev Strindberg till Hedlund: »Fick nu Er Isis!», varmed han avsåg H.P. Blavatskys första bok Isis unveiled (1877)

27/9 **Kajan [– – –] följde mig skrikande** etc. jfr *Inferno*, ss. 235–237

Eisendorf byn *Eizendorf* sydväst om Saxen, nära Donau

Tant Diehl *Josephine Thiel* (1823–1900) – inte *Diehl* – skådespelerska och sångerska (jfr ovan *det rum där jag nu bor* etc. och nedan pag. 16 *Tant Tiehls anfall* etc.)

Pag. 12 (27/9–6/10 1896)

27/9 **Läste i D.N. [a] att De Laval diamantborrat i »Zinkgruvan» efter metaller, men förgäves. [b] att en autografsvindlare Zanini i Barcelona häktats [– – –] att De Geer var död** uppfinnaren *Gustav de Laval* (1845–1913) borrade i Zinkgruvan i Närke, där det belgiska bolaget Vieille-Montagne utvann zinkmalm; Strindberg misstänkte att de Laval ville exploatera de upptäckter han ansåg sig ha gjort rörande utvinning av metaller (jfr ovan pag. 5, 20/6 *Mörner som avbrutit korrespondensen*); 21/9 1896 rapporterade Dagens Nyheter om »en högst originell svindlare», *Demetris Zanini*, som genom att utge sig vara grand av Spanien (dvs. innehavare av Spaniens högsta adliga värdighet), av »nästan alla samtidens berömdheter» lyckats erhålla värdefulla autografer och ibland

även politiskt och personligt känsliga brev, varmed en av hans medhjälpare idkade utpressning mot brevskrivarna; *Louis De Geer* (1818–96), friherre och f.d. statsminister, dog 24/9

[Weyrs barn] *Caesar von Weyr* (1884–1966), son till Frida Uhls syster *Marie* (1864–1903) och hennes man, den österrikiske skulptören *Rudolf Ritter von Weyr* (1847–1914); Frida Uhl vistades vid denna tidpunkt hos Marie vid Schliersee i Bayern

28/9 **Brev fr. Frida. Krasch!** brevet har ej påträffats men *Frida Uhl* torde ha skrivit från sin syster Marie von Weyrs hem i Schliersee, Bayern, att hon inte ville träffa Strindberg

29/9 **[Spådom att denna dag skulle i Paris födas en son av Den Onde.] Se: L'Initiation** i tidskriften L'Initiations septembernummer 1896 (s. 289) infördes under rubriken »Date de l'arrivée du Grand Inconnu» ('Datum för den Store Okändes ankomst') en notis som består av ockultistiska tecken och som avrundas med följande fråga: »Un occultiste nous traduira-t-il ce passage?» ('Kommer någon ockultist att översätta detta stycke åt oss?')

1/10 **Hittade en trähammare tecknad så: [– – –] Dessa tecken betyda enligt Scheeles kemiska nomenklatur Digerera och Evaporera** *Carl Wilhelm Scheele* (1742–86), kemist; *digerera* bryta ner större molekyler till mindre, *evaporera* avdunsta eller förångas

3/10 **Maria Nyckelpiga gick på Wrangels brev** *jungfru Marie nyckelpiga* annat namn på insektsarten sjuprickig nyckelpiga; *Fredrik Ulrik Wrangel* (1853–1929), greve, skriftställare, person- och kulturhistoriker; 7/6 1896 hade Strindberg skrivit till Wrangel (som han hört vara »något i autografsällskapet») och bett honom för sin räkning sälja tre autografer, dvs. i detta fall brev från Ernst Haeckel, Marcelin Berthelot och Jacques Saint-Cère, vilket blev inledningen till flera liknande försäljningar (Brev 11, s. 206 f. med not 1; jfr F.U. Wrangel, Minnen från konstnärskretsarna och författarvärlden, 1925, ss. 243–267); Wrangel bifogade betalning för autografer i det i dagboken nämnda brevet till Strindberg, som denne tackar för 3/10 (Brev 11, s. 350 f. med not 1); se även nedan pag. 13 *Sände Wrangel* etc.

Mehlmühle (tyska) 'Mjölkvarn'

Weltmühle (tyska) 'Världskvarn'; denna kvarn förekommer i en mängd bibliska sammanhang, men Strindberg har sannolikt hämtat myten om den från Viktor Rydbergs Undersökningar i Germanisk Mythologi I, 1886, ss. 425 och 434; jfr *Inferno*, s. 297

Schmiedhammer / Feuer: / Zwei Löwe (tyska) 'Smideshammare Eld: Två Lejon' syftar på smedjan ('Hammerschmiede') i Klam; jfr *Inferno*, s. 209

Sägemühle: Tortur: / Die Bäume lebendig / gesägt (tyska) 'Sågverk: Tortyr: Träden sågas levande' syftar på sågverket i Klam; jfr *Inferno*, s. 209

4/10 **fjäriln Zeuzerias teckning [– – –] Jfr: Klöver Sju vid mina kortkonster** i ett brev 12/10 1896 till Torsten Hedlund påpekar Strindberg att fjärilen *Zeuzera Aesculi* (i brevutgåvan felaktigt återgivet »Zens(era)») , blåfläckig träfjäril, som lever på hästkastanjen, bär de sju tecknen (»det heliga 7-talet», påpekar Strindberg) som han ritar både i brevet och dagboken; i brevet skriver Strindberg vidare att kastanjebladen har sju fingrar, blomman sju ståndare och att sju bruna fläckar syns i basen på skaften till dess fallna blad; *Jfr: Klöver Sju vid mina kortkonster* enligt La grande cartomancie, s. 10 (i dagbokens bilaga), bådar klöver sju gott; jfr nedan pag. 222 *klöver sju* etc.

Nyckelpigan lyfte och krånglade med vingarne alldeles som tuppen på kyrkan Notre-Dame des Champs i Paris jfr *Inferno*, s. 237

en skräckelig Kobolt *kobolt* här: ett slags bergstroll eller tomte; jfr ovan pag. 1 *Stenkolen*

5/10 **Oskar II (~~eller Drachmann~~)** *Oscar II* (1829–1907), kung av Sverige från 1872 och av Norge 1872–1905; *Holger Drachmann* (1846–1908), dansk författare, främst lyriker

6/10 **Spader Nia som betydde död! Se ovan April!** jfr ovan pag. 2 (29/4)

Hittade två (3?) kvistar [– – –] som äro gamla runor = A, A kvistarna som Strindberg ritat av i dagboken liknar runan ᚨ som hör till den yngre 16-typiga runradens kortkvistvariant och motsvarar bokstaven *a*

A.A. på latin abbervierat betyder: Augustæ, Augusti, Augustales, Augusta. Apud Agrum, Æs Alienum *abbervierat* felskrivning för *abbrevierat* 'förkortat'; följande ord utgör olika former och böjningar av latinets »Augustus» 'vördnadsvärd': *Augustae* genitivform syftande på kejsarinnans, prinsessans; *Augusti* genitivform syftande på kejsarens; *Augustales* syftar på prästkollegium (Augustales Sodales) eller spel till kejsarens ära (ludi Augustales); *Augusta* titel tilldelad kejsarens mor, hustru, dotter eller syster; *Apud Agrum* (latin) ungefär: 'på [NN:s] (åker)mark'; *Aes Alienum* 'En annans pengar' dvs. 'en skuld'

A A A F. Auro Argento [– – –] Ære Flando vel Flavo (Feriundo) Strindberg associerar till följande förkortning som förekommer på romerska

mynt under republikens och imperiets tidiga år (Strindbergs återgivning haltar dock något): *III VIR AAA FF;* förkortningen står för (latin) *Tres Viri Aere Argento Auro Flando Feriundo*, dvs. *Tres Viri* (eller *Triumviri*) 'tre män'; *Aere Argento Auro Flando Feriundo* 'myntmästare', 'myntpräglingskommission'; på varje mynt uppges namnet på en av de tre ansvariga

Guldmakeriet [– – –] från Stephen i Amerika Daily Mail [– – –] Argentaurum *Stephen H. Emmens* (levnadsår okänt), amerikansk kemist och uppfinnare som utfört experiment i vilka han trodde sig ha omvandlat silver till guld; han menade att silver och guld var besläktade med varandra och med ett tredje ämne, *argentaurum*, vilket kunde omvandlas till antingen guld eller silver, hans framställda »guld» kallades därför ofta »argentaurum»; Strindberg hade läst om Emmens i pressen (den engelska dagstidningen *Daily Mail* hade citerats i svenska tidningar); 7/9 1896 ber han Torsten Hedlund sända urklipp om Emmens »guldsynthes ur silfver»; tidningsartiklar om Emmens ur Aftonbladet (juni 1897) och Dagens Nyheter 9/7 finns bland Strindbergs bevarade pressklipp (SgNM 31); 17/12 1896 sänder Strindberg till sin dotter Kerstin (Brev 12, s. 21 f. med not 2) en notis med titeln »Gullmakare» ur dagens nummer av Malmö-Tidningen (Dagens Nyheter, sydsvenska upplagan; hädanefter endast Malmö-Tidningen), där det meddelas att Strindberg fått stöd i sin alkemi i och med att ett amerikanskt bolag som skall framställa guld ur silver har bildats med bl.a. Emmens, elektroteknikern Nikola Tesla (1856–1943) och uppfinnaren Thomas Edison (1847–1931) som initiativtagare; 7/1 1898 sände Strindberg sonen Hans ett guldprov som han säger sig ha fått av Emmens, »emedan vi, han, jag, och Camille Flammarion äro hedersledamöter af Société Alchimique de France. Detta guldmakeri lär ej vara något spektakel ty Edison och Tezla äro med i bolaget»

Pag. 13 (8–24/10 1896)

8/10 **hittade på morgonen № ~~VII~~ V. och på eftermiddagen № II** förmodligen avses tarokkort; jfr ovan pag. 11 *Hittade två Tarokkort* etc.

Brev från Nordenskiöld *Adolf Erik Nordenskiöld* (1832–1901), forskningsresande, professor vid Riksmuseet, ledamot av Svenska Akademien; ledde 1864–76 expeditioner till bl.a. Spetsbergen, Grönland och

västra Sibirien och lyckades 1878–79 med fartyget Vega som den förste att kringsegla Asien via den s.k. nordostpassagen; Strindberg hade blivit personligt bekant med honom i början av 1880-talet genom sin vän Anton Stuxberg som deltog i Vegaexpeditionen (se nedan pag. 14 *Stuxberg*); det brev som Strindberg just mottagit från Nordenskiöld är daterat 1/10 1896; i brevet – som utgjorde svar på ett brev från Strindberg 7/8 – upprepade Nordenskiöld sin tidigare förklaring att ingen seriös kemist trodde på s.k. enkla ämnen (därvidlag var han alltså överens med Strindberg) men att alla försök dittills att sönderdela dessa misslyckats; å andra sidan kunde han inte godkänna Strindbergs »experiment och slutledningar» (Brev 11, s. 353 f. kommentaren)

Sakerna från Hotel Orfila anlände till Klam jfr ovan pag. 10 *Brev från Orfila*

Denna dag brann Lima i Peru. Jfr: Studerade nu Solrosens korrespondenser: [Solrosen från Peru.] det var inte huvudstaden *Lima i Peru* som brann, utan en hamnstad i grannlandet Ecuador; jfr följande notis i Dagens Nyheter 8/10: »*Fruktansvärd Eldsvåda.* Guayaquil, den ecuadorska hamnstaden har, enligt telegram från Lima, härjats af en eldsvåda som lagt hälften af dess byggnader i aska»; *Solrosens korrespondenser* jfr Strindbergs artikel »Solrosen», SV 36, s. 106 ff. (samt den franska versionen s. 303 ff.); jfr även Strindbergs brev till Hedlund 12/10 1896

9/10 **Hittade ett stycke vitulligt fårskinn. Le Toison d'Or!** *la Toison d'or* (franska) 'det gyllene Skinnet'; jfr ovan pag. 3 (25/5) *slog upp guldet* etc. samt nedan (11/10)

Sände Wrangel Nordenskiölds autograf från Idun etc. jfr ovan pag. 12 *Maria Nyckelpiga gick på Wrangels brev; autografen* utgjordes av några rader på en bevarad papperslapp från professor *Adolf Erik Nordenskiöld* riktad till Anton Stuxberg (se nedan pag. 14 *Stuxberg*) när denne och Strindberg 9/10 1880 väntade på inval i Sällskapet *Idun* (grundat 1862 för umgänge mellan vetenskapligt, vittert och konstnärligt intresserade herrar): »Du och Strindberg invalda kom genast upp»; se brev till Wrangel 10/10 1896 (Brev 11, s. 351 f. not 3)

11/10 **Brev från John Olsson med märke i rött och guld** *John Ohlsson* (1870–1923), ingenjör anställd vid sin far Johan Ohlssons tekniska fabrik i Stockholm; sannolikt tog John Ohlsson kontakt med Strindberg efter att ha läst två kritiska artiklar i Stockholms Dagblad 13 och 20/9 1896 om »August Strindberg och kemien» av handelskemisten John Landin (1861–1920); Olsson kan ensam eller i samarbete med Landin ha för-

fattat den anonyma och än mer kritiska uppsatsen »Guldmakeri i nittonde seklet», tryckt i Industritidningen Norden 23 och 30/10 1896 (se kommentaren i SV 36, s. 475 ff.); *märke i rött och guld* i den klassiska alkemin intresserade man sig för de sju metallerna guld, silver, koppar, kvicksilver, tenn, bly och järn, vilka förknippades med solen, månen och de fem sedan gammalt kända planeterna; i tidig alkemi skulle substratet (grundvalen) vara en blandning av koppar, bly, tenn och järn som vid transmutationen (omvandlingen) till guld stegvis skulle övergå till mellanprodukter av bestämda färger för att göra det svarta preparatet vitt (silver), gult (guld) och rött (rent guld)

garçongens *garçongen* jfr franska *garçon* 'uppassare'

Toison d'or = rött och guld *la Toison d'or* jfr ovan 9/10; riddarorden *La Toison d'Or* som instiftades 1430 av Philippe Le Bon ('Filip den Gode'), hertig av Bourgogne; hertigen och hans 24 riddare skall vid sammankomster ha varit klädda i röda sammetsdräkter och röda mössor

12/10 **Sov i Röda Rummet** etc. jfr ovan pag. 9 *lämnar jag det rosenröda rummet* etc.

13/10 **une femme douce et aimante; renversée = espoir décu** (franska) 'en blid och kärleksfull kvinna; omvänt = sviket hopp'

Drömde om Ida Molard skulptören *Ida Molard* (1853–1927), gift med den franske musikern *William Molard* (1862–1937) i vars hem i Paris många konstnärer träffades; det var Ida Molard som uppmärksammade pastor Nathan Söderblom (1866–1931) på Strindbergs dåliga hälsa och ekonomiska misär, vilket föranledde den skandinaviska insamling som bekostade hans vistelse på Hôpital Saint-Louis i Paris i januari 1895; till Torsten Hedlund skriver Strindberg 17/5 1896: »frun i huset under min stora hospitalmisère tiggde mig in på sjukhuset» (Brev 11, s. 196 med not 2); jfr *Inferno* (ss. 13–17)

14/10 **Hittade / M.K. [– – –] (?)** de två tecken som Strindberg skrivit under »M.K.» kan tolkas som runorna ᛘ för *m* (*maþer* 'man') och ᚴ för *k* (*kaun* 'nöd'); jfr ovan pag. 3 (23/5)

dog Kjerrman i D.N. *Fritz Kjerrman* (1858–66), Dagens Nyheters redaktionssekreterare 1891–96, han dog av en hjärnblödning

15/10 **Fick L'Initiation** *L'Initiation* fransk månadstidskrift för ockulta studier i vilken Strindberg medarbetade; i tidskriftens septembernummer 1896 (ss. 255–263) inflöt hans artikel »La Terre, sa forme, ses mouvements» ('Jorden, dess form och rörelser'), SV 36, ss. 89 ff., 123 ff.; jfr även kommentaren i SV 36, s. 432 ff.

Goldsynthese torde syfta på Strindbergs uppsats *Gold-Synthese* som är daterad 3/9 1896 och som trycktes i Grein, nära Klam i Österrike, för distribution av honom själv (texten återges i SV 36, s. 139 ff.); möjligen har Strindberg infört notisen i dagboken när uppsatsen förelåg i tryck; han beskrev i en insändare i Dagens Nyheter 20/10 1896 *Gold-Synthese* som den »tyska bearbetningen» av den tidigare tryckta uppsatsen *Guldets syntes* etc. (se ovan pag. 9 *Guldcirkuläret utsändes*)

Pragers över. *Mathilde Prager* (1844–1921), översättare i Wien av nordisk litteratur till tyska och Strindbergs huvudöversättare till detta språk fram till 1898 då denna roll övertogs av Emil Schering; anteckningen kan syfta på att Strindberg i brev till Prager 8/9 1896 hade uppmanat henne att översätta *Guldets syntes* för publicering i en facktidskrift; Prager följde dock ej uppmaningen och Strindberg tryckte själv en tysk bearbetning (se ovan *Goldsynthese* och pag. 9 *Guldcirkuläret utsändes*); Strindberg hade ungefär samtidigt fått höra att den nya Deutsches Theater i München skulle spela *Fordringsägare*, möjligen i Pragers översättning *Gläubiger*, 1893 (jfr brev till Prager 3/9, 8/9)

17/10 **Tre svampar från Cabinet** *svampar* här ant.: tvättsvampar; *cabinet* torde avse franska *cabinet de toilette* ('toalettrum')

drömt om natten: Frida fått en pjäs i München antagen 1893–94 hade Frida Uhl periodvis fungerat som Strindbergs impressario; jfr hans brev 8/9 1896 till Mathilde Prager: »Dessutom har min hustru från Schliersee skrifvit hit att hon rest till München för att öfvervaka en repitition [av *Gläubiger*, se ovan] och tillse att allt går rätt till»

Ekborn satt och grubblade över mig *Ossian Ekbohrn* (1837–1911), tullinspektör på Sandhamn i Stockholms skärgård, bekant med Strindberg redan 1868; deras vänskap upphörde 1891 när Strindberg upplevde att Ekbohrn tog Siri von Essens parti i samband med skilsmässan; jfr *Inferno*, ss. 129–131

Littmansson *Leopold Littmanson* (1847–1908), ungdomsvän till Strindberg, rikt gift i Frankrike, bosatt i Versailles, hjälpte Strindberg med franska översättningar och litterära ärenden under 1890-talet

Heidenstam förmodligen åsyftas *Verner von Heidenstam* (1859–1940), författare, medlem av Svenska Akademien 1912; erhöll Nobelpriset 1916; namnet *Heidenstam* skulle möjligen i stället kunna syfta på diplomaten och skriftställaren *Oscar Gustaf von Heidenstam*, som skrivit om Strindbergs författarskap 15/7 1896 i Revue des Deux Mondes, jfr ovan Titelbladet v. *Revue des Deux Mondes Andra Artikel av Heidenstam*

18/10 **Stockenströms namn** bildhuggaren *Albert von Stockenström* se ovan pag. 1 (29/3) *Stockenström* etc.

Advokat Levy i Berlin mördades etc. 19/10 1896 rapporterade Dagens Nyheter om ett »Uppseendeväckande mord i Berlin» på justitierådet Levy, som i sin sängkammare halv sex på söndagsmorgonen mördades med dolkstötar av fyra personer

Feldman bös Strindbergs svärmor Marie Uhls hund *Feldmann; böse* (tyska) 'elak'

Natten: Elmlund med ateljé skådespelaren *Axel Elmlund* (1838–1901); vid urpremiären på Dramaten 1870 av Strindbergs enaktare *I Rom* spelade Elmlund huvudrollen som den danske bildhuggaren Bertel Thorvaldsen (1768–1844)

20/10 **Häusel** (tyska) 'stuga', syftar på det hus som Strindberg hyrde i närheten av sin svärmor, vilken med barnbarnet Kerstin (Strindbergs dotter) bodde hos sin tvillingsyster Melanie Samek

F.U. Mütter i W. Zeitung med *F.U.* avses förmodligen Frida Uhls far *Friedrich Uhl* (1825–1906), teaterkritiker och sedan 1872 chefredaktör för *Wiener Zeitung; Mütter* syftar antagligen på Georg Hirschfelds (1873–1942) pjäs »Die Mütter», som hade premiär på Volkstheater i Wien 17/10 1896 och som uppfördes andra gången 20/10; pjäsen recenserades dock inte i Wiener Zeitung

Tisserand, direktör på Observatorium i Paris dog! direktören för Paris-observatoriet *François-Félix Tisserand* (f. 1845) dog 20/10 1896, vilket Strindberg i brev till Torsten Hedlund ca 3/11 1896 kopplade samman med publiceringen av hans mot den traditionella astronomin kritiska artikel »La Terre, sa forme, ses mouvements» ('Jorden, dess form och rörelser') i L'Initiation, september samma år (SV 36, ss. 89–95, 123–128); jfr *Inferno,* ss. 247–249

Pasteur † samma dag Sylva Sylvarum utkom den franske kemisten, uppfinnaren av pastöriseringen och rabiesvaccinet, *Louis Pasteur* (f. 1822) avled 28/9 1895; Strindbergs *Sylva Sylvarum* utgavs först i början av 1896, men däremot publicerades samma dag som Pasteur dog Strindbergs artikel *Introduction à une Chimie unitaire (Première esquisse)* ('Inledning till en Unitar-Kemi (Ett första utkast)'; SV 36, ss. 26–51) i oktobernumret av Mercure de France (brev till Birger Mörner 29/9 1895 m.fl. brev); jfr *Inferno*, s. 249

23/10 **Elias** Strindbergs vän, läkaren *Anders Eliasson* (1844–1900), som han brevväxlade med om sina guldexperiment

24/10 **Jfr = Album med 3 hästhuvud** jfr dagboken pag. 25 samt *Inferno*, s. 181 ff.

Väduren = Khnum *Väduren* i brev till Hedlund 20/7 1896 menar sig Strindberg vara född i Vädurens tecken (han föddes egentligen i Vattumannens tecken, men i brev till Hedlund 22/7 förklarar Strindberg att »konceptionen är födelsen och jag är koncipierad i Väduren»); »Dess tecken representerar Offret. Efter ett lifs arbete som mitt till belöning: att slagtas», skriver Strindberg i brevet 20/7, men han citerar även den senromerska författaren Manilus, som säger: »'Väduren, ärofull i sitt gyllene skinn . .'», jfr ovan pag. 3 *slog upp guldet* etc.; *Khnum* (Chnum) forntida egyptisk gud, framställd som vädur eller med vädurshuvud, vilken har särskilt att göra med födelse och födelseförberedelse

Tuppen = Hermes / Thoth *Hermes* grekisk gud med flera verksamhetsfält, uppträder i myt och litteratur som Zeus budbärare och som vägvisare för dem som är ute på okända eller normalt otillåtna vägar; *Tuppen* framställdes ofta vid Hermes sida som sinnebild för vaksamhet; efter identifikation med den fornegyptiske *Thoth* skriv- och räknekonstens gud och skriftens skapare, uppträdde Hermes i senantiken under namnet Hermes Trismegistos som förkunnare av en världsåskådning med grekiska och egyptiska inslag, bedrev skapande och esoterisk undervisande verksamhet och framstod inom hermetismen som den stora vishetsläraren

Hästen = Seth *Seth* egyptisk krigsgud, representerade också kaosmakterna och kallades av grekerna Tyfon, mest känd genom myterna om Osiris, där han framställdes som dennes onde broder och mördare, som dock slutligen besegrades av Horus, Osiris son; därmed blev Seth en djävulsgestalt och gudarnas fiende; avbildas ibland med människokropp och djurhuvud, ibland i gestalt av ett nu svåridentifierat djur; egyptierna jämförde hans röda hår med en åsnefäll, och åsnor, antiloper och ökendjur ansågs tillhöra Seth

Pag. 14 (25/10–8/11 1896)

25/10 **Läste i Allgemeine Zeitung, München, om den falska Sistiner Madonnan troligen av Gretor–Langens Fabrik** *Allgemeine Zeitung* tysk dagstidning 1798–1929, från 1882 utgiven i *München; Sixtinska Madonnan* målning från ca 1513 av Rafael (1483–1520), avsedd för kyrkan San Sisto i

Piacenza, från 1754 utställd i Gemäldegalerie, Dresden; när Strindberg nu läste om en förfalskning av målningen misstänkte han tydligen den danske målaren och konsthandlaren *Willy Grétor* (eg. Willy Pedersen, 1868–1923), som Strindberg blev bekant med hösten 1894 i Paris, och den tyske förläggaren *Albert Langen* (1869–1909), vilken utgav *Le Plaidoyer d'un fou* ('En dåres försvarstal') i januari 1895; jfr ovan pag. 7 *Rembrandt i Berlin;* i uppsatsen »Falska Målningar» i *En blå bok* (SV 66, s. 850) återkommer Strindberg till denna förfalskningshistoria

luften förgiftad [– – –] attack likasom i Paris jfr ovan pag. 7 *Flyttade ur hôtel Orfila* etc.

Sannolikt är det: Amanuensen Bäckström (Aspasias Svåger) eller Pbzy, eller Delaval, eller Papusisterna eller Guldägarne eller Blavatskyerna som vilja döda mig, antingen med envoûtement eller med gasförgiftning *Helge Bäckström* (1865–1932), mineralog, gift med Ragnhild Juel, syster till Dagny Juel Przybyszewska (1867–1901), skrev en kritisk recension av Strindbergs *Antibarbarus I* i Aftonbladet 28/4 1894 (se SV 35, kommentaren s. 419 ff.); *Pbzy* Stanislaw Przybyszewski (1868–1927); *Delaval* uppfinnaren Gustaf de Laval (1845–1913), som Strindberg fattat misstankar emot (jfr ovan pag. 5, 20/6 *Mörner som avbrutit korrespondensen*); *Papusisterna* av ett brev från Strindberg till Torsten Hedlund 19/9 1896 framgår att varken han eller Hedlund var främmande för tanken att ockultisten Papus (Gérard Encausse; jfr ovan pag. 5 *Torsdag var jag hos Papus* etc.), och dennes anhängare (*Papusisterna*) utövade magi, t.ex. att de framkallat den cyklon som hade härjat i Jardin des Plantes 10/9 1896; *Guldägarne* Strindberg kastar i brev fram idén att han genom att framställa guld och sprida tillvägagångssättet (via artiklar och separattryck) skulle kunna allvarligt störa världsekonomin, jfr brev till Hedlund 20/7 1896; *Blavatskyerna* syftar antagligen på anhängare av Madame Blavatskys läror, teosoferna (jfr ovan Titelbladet *Dzyans bok* etc.); *envoûtement* 'förhäxning', 'kasta en förbannelse över någon'

26/10 **Slutade Artikeln om Guldet till Kem. Fören:** syftar på uppsatsen *Nutidens Guldmakeri*, dagtecknad Klam 26/10 1896, som Strindberg samma dag skickade till Stockholm där den upplästes vid ett sammanträde i Kemistförbundet 19/11 (jfr Strindbergs brev till Hedlund 26/10 1896) och där den publicerades som broschyr senare samma år (återges i SV 36, ss. 143–148)

Palmstruchska Botaniken J.W. Palmstruch, Svensk botanik, 1–10,

1802–29; 11 och register 1830–43; verket är berömt för sina vackra färglagda illustrationer

29/10 **Läste i L'Évenèment att jag utdrivits från Paris; av damer** syftar på en krönika av Émile Goudeau i den franska tidskriften *L'Événement* 26/10 1896 där denne beskriver hur Strindberg kom till Paris med sitt kvinnohat men tvingades iväg av kvinnorna; jfr brev till Hedlund ca 30/10 1896 där Strindberg menar att »qvinnornas hat» mot honom framkallats av hur kvinnan beskrivs i hans artikel »L'exposition d'Edward Munch» ('Edvard Munchs utställning') i La Revue blanche 1/6 1896 (SV 34, ss. 126 ff., 256 ff.); jfr *Inferno*, s. 261

30/10 **Zodiakalljuset** *zodiakalljus* ljusfenomen på himlen i form av en svagt lysande kägla i djurkretsens (*zodiakens*) plan som på våra breddgrader kan iakttas under våren i väster efter solnedgången och under hösten i öster före soluppgången

Klädhängaren: [– – –] Järnkrona! *Järnkrona* kallades den rustning bestående av halsjärn, ibland med en bjällra, handklovar, fotblackar och ett livband, sammankopplade med järnkättingar, vilken åsyftas med uttrycket »slå i järn» och som användes för fångar som sysselsattes med arbete; Strindberg kan också syfta på den s.k. *langobardiska järnkronan* från 900-talet i katedralen i Monza, bestående av en 8 centimeter bred, med ädelstenar och gyllene blommor besatt, sexdelad grönemaljerad guldring, vilken fått sitt namn efter en i kronan ingående järnring som enligt en legend skall vara smidd av en spik i Kristi kors; 1805 lät Napoleon Bonaparte kröna sig med langobardiska järnkronan och instiftade Järnkroneorden

1/11 **Allerheiligen Tag** (tyska) 'Allhelgonadagen', Alla helgons dag firas i romersk-katolska kyrkan 1 november

Verstimmung (tyska) 'nedstämdhet', 'förstämning'

2/11 **Aller Seelen Tag** (tyska) 'Alla själars dag' firas i romersk-katolska kyrkan den 2 november, dagen efter Alla helgons dag, till minne av de avlidna

Treenigheten består av Fadern, Sonen och Den Helige Ande och utgör den kristna trons grundbegrepp

3/11 **Une réussite** (franska) 'En framgång', 'Ett lyckokort'

Item (latin) 'Likaså', 'På samma sätt'

Stuxberg *Anton Stuxberg* (1849–1902), zoolog, 1882 intendent för zoologiska avdelningen vid Göteborgs museum, god vän till Strindberg och deltagare 1878–79 i A.E. Nordenskiölds kringsegling av Asien via

den s.k. nordostpassagen (jfr ovan pag. 13 *Brev från Nordenskiöld*)

Lidforss *Bengt Lidforss* (1868–1913), botaniker, ledare för unga radikaler i Lund på 1890-talet; Strindberg gjorde hans bekantskap 1890 och de umgicks bl.a. i Berlin våren 1893; Lidforss översatte *Antibarbarus I* (1894) till tyska men skrev sedan en kritisk recension, »Strindberg contra naturvetenskapen» (SvD 13/4 1894; jfr kommentaren i SV 35, s. 417 ff.), vilket ledde till en brytning mellan författare och översättare; kontakten mellan dem återupptogs i Lund 1897

Bagaget i Amstetten sändningen av bagaget från pensionatet på rue de la Clef i Paris – där Strindberg bott 19–24/7 1896 – hade försenats på sin väg till Klam men nu tydligen nått *Amstetten*, en österrikisk järnvägsknut söder om Grein; jfr Strindbergs brev till Hedlund, 30(?)/10 1896 (Brev 11, s. 373 ff. med not 7)

Hillberg syftar antagligen på skådespelaren *Emil Hillberg* (1852–1929), som spelade Gert bokpräntare i *Mäster Olof* när skådespelet hade urpremiär på Nya teatern 30/12 1881; 1885 tog Hillberg initiativ till en insamling åt Strindberg i sin »lördagstidning» Stockholm

'Kataplasmer' *kataplasm* smärtstillande, värmande grötomslag; inom botaniken: abnorm växtvävnad

6/11 **Kråkan: skrek; Dorr-nach!** jfr ovan pag. 1 *Uhl. Aloys. Dorn|ach|*

7/11 **Grossmutter sjuk** det torde röra sig om Frida Uhls *Grossmutter* (mormor), *Marie Reischl* (1826–1904)

Brev från Th. H. syftar troligen på *Torsten Hedlund* (se ovan Titelbladet *Dzyans bok* etc.); Strindbergs och Hedlunds brevväxling under denna period var intensiv och det är oklart vilket brev som åsyftas

8/11 **Läste i Biblen att Ismael dödade Guédalja!** se Jeremia 40:7 ff. där det berättas att *Ismael* jämte tio män överföll och dödade *Gedalja* för att konungen i Babel hade satt honom som ståthållare över Juda

Pag. 15 (9–22/11 1896)

9/11 **Gyldén död** *J.A. Hugo Gyldén* (f. 1841), astronom, föreståndare för Vetenskapsakademiens observatorium i Helsingfors, även knuten till Stockholms högskola, avled den 8/11 1896; 1873 blev Strindberg som redaktör för Svensk försäkringstidning inblandad i en från polemik med Gyldén om det nystartade livförsäkringsbolaget Thule (som Gyldén var med och grundade); jfr SV 4, s. 66 ff. och *Inferno*, s. 249

Pfarrer [– – –] Teleskopet! *Pfarrer* (tyska) 'Kyrkoherde' syftar på kyrkoherden i Klam 1896 *Josef Reif;* i sitt svar på »Interview»-frågor den 24 november 1897 (återges i *Legender*, ss. 347–350) omtalar Strindberg att han diskuterat »mycket i naturvetenskap» med »kyrkoherden i Klam förledet år» och att han fick begagna dennes »stora teleskop»

Jämför: Annotationsboken i Ystad etc. jfr ovan pag. 7 (12/8) *Album* etc.

Montaigne *Michel de Montaigne* (1533–92), fransk filosof och författare, berömd för sina Essayer

10/11 **Tisdag 10[e] Martini** *Martini* ('Martinus [dag]'); Strindberg torde avse den kyrkliga festdagen för Frankrikes nationalhelgon *Martin av Tours* (ca 315–97), som dock äger rum 11 november, vilket Strindberg senare bekräftar genom att tillägga »Onsdag», underförstått 11/11, i marginalen

Venus Milo *Venus från Milo* en marmorskulptur i Louvren i Paris, påträffad 1820 på den grekiska ön Melos; den 204 cm höga statyn, föreställande gudinnan Afrodite, är ett senhellenistiskt verk daterat till ca 150–100 f.Kr.

Fick blommor från Dornachs torde gälla en blomsterhälsning från Frida Uhls mormor, Marie Reischl, på godset *Dornach*, inför Strindbergs förestående avresa

11/11 **Födelsedag** det är oklart vems födelsedag som åsyftas

Oro! Gretor! jfr ovan pag. 14 *Läste i Allgemeine Zeitung* etc.

Hittade nº 0 syftar möjligen på ett onumrerat kort i tarokleken, narren; jfr ovan pag. 11 *Hittade två Tarokkort* etc.

12/11 **Dr E; Th. H–d; B.M.** *Anders Eliasson* (1844–1900), till vilken Strindberg skriver ca 13/11: »Om jag stryker med så kan Du författa epitafiet»; *Torsten Hedlund* (1855–1935), som Strindberg i ett brev till Eliasson 8/11 1896 utpekat som en hotfull motståndare med anledning av att Strindberg vägrat inträda i Teosofiska samfundet där Hedlund var aktiv; *Birger Mörner* (1867–1930), som Strindberg misstänkte för att tillsammans med Gustaf de Laval vilja exploatera hans upptäckter rörande utvinning av metaller; jfr ovan pag. 14 *Sannolikt är det* etc.

Oro, anfall! Korrespondens med Eliasson Strindberg skriver i ovan nämnda brev till *Anders Eliasson* apropå sina anfall och sin rädsla för mordförsök, att han »gissar på [– – –] Sprängört den klassiska» (sprängörten eller odörten innehåller ämnen vilka kan leda till muskelförlamning, konvulsioner och slutligen döden); jfr även Brev 11, s. 392 not 1

19/11 **Sista brevet från Thorsten Hedlund** detta brev från *Torsten Hedlund* är inte bevarat men innehållet framgår delvis av Strindbergs brev till Anders Eliasson 1/12 1896: »Th. H–d skref och föreslog utbyte af bref! Detta oroade mig, ty hvad har han att frukta? Eller har han att frukta?»; tydligen skedde inget utbyte av brev mellan Strindberg och Hedlund (i ett brev till Hedlund 28/1 1915 bekräftar Karl Otto Bonnier att förlaget av Hedlund köper Strindbergs brev till denne för begärda 3000 kr, Strindbergs brev till Hedlund var då alltså fortfarande i Hedlunds ägo); på ett odaterat brev från Strindberg har Hedlund skrivit: »Slutet!!! D 23/11 1896 Högmodsdjäfvulen har åter öfvertaget» (se Brev 11, s. 394 noten); korrespondensen med Hedlund upphörde från Strindbergs sida med undantag för några enstaka brev 1896–1900

20/11 **Est-ce que tu voudrais anéantir mon jugement? Me condamnerais-tu pour te justifier? / As-tu un bras comme le Dieu fort? / Tonnes-tu de la voix comme lui?** (franska) 'Vill du göra min dom om intet? Vill du fälla mig för att själv få rätt? / Har du en arm så stark som Gud? / *Kan du dundra med rösten som han?*' (översättning efter *Inferno*, s. 257); jfr Job 40:3–4

Mottog 'L'Initiation' som hade flera vackra artiklar syftar på L'Initiation, nr 2, november 1896, som innehåller bl.a. »Le Tarot alchimique» av François Jollivet-Castelot (1874–1937; jfr nedan pag. 49, 25/12) och »Esquisse du Tout universel de Jacob» av Papus (jfr ovan pag. 5 *Torsdag var jag hos Papus* etc.)

21/11 **Började anlägga »Inferno»** redan 23/8 1896 skriver Strindberg till Torsten Hedlund: »Ni sade nyligen att man söker: / Ockultismens Zola. / Der känner jag kallelsen. Men i stor hög ton. Ett poem på prosa: kalladt / *Inferno*»; anteckningarna i dagboken för 1896–97 fungerade som en materialsamling för *Inferno* (se ovan Titelbladet *Förklaring på denna dagbok* etc.); själva nedskrivandet (på franska) av romantexten ägde rum i Lund 3/5–25/6 1897, se kommentaren till *Inferno*, SV 37, ss. 341–356

Zansibar *Zanzibar* ö i Indiska oceanen utanför nuvarande Tanzanias kust

Grein stad vid Donau, strax öster om Klam

Häusel se ovan pag. 13 (20/10)

22/11 **Besökte Sfinxen** etc. jfr *Inferno* s. 269

22/11 **Samuel I. XVI. 14. Et l'esprit de l'Eternel [– – –] tu en seras soulagé** (franska) 'Och den Eviges ande vek från Saul, och den onde anden som sänts av den Evige plågade honom. Och Sauls tjänare sade till Honom: se nu, den onde anden som Gud sänt plågar dig. Må Konungen vår Herre säga till sina tjänare som stå inför dig att de söka en man som kan spela fiol och när den onde anden som Gud sänt kommer över dig, skall han spela med sin hand och du skall bli tröstad' (översättning efter *Inferno*, ss. 263, 265); jfr Första Samuelsboken 16:14–16

drömt om Victor Rydberg; jag arbetade med mycket böcker i Magi och Hemliga läror i ett brev till Frida Uhl 21/9 1896 beställer Strindberg böcker till de studier han stimulerades till genom läsningen av bl.a. *Viktor Rydbergs* Undersökningar i Germanisk Mythologi (Brev 11, s. 333 f. med not 2); jfr ovan pag. 7 *fick jag läsa i V. Rydberg* etc.

Tant Tiehls anfall av vansinne *Josephine Thiel* (1823–1900), skådespelerska och sångerska, faster till Frida Uhl; jfr nedan pag. 113 *Tante Thiel*

Hittade hjärter Ess. [Kärt brev, god underrättelse.] Strindberg översätter här, i omvänd ordning, »une nouvelle joyeuse, une lettre d'amour» ur karaktäristiken av hjärter ess i La Grande Cartomancie, s. 8; jfr ovan pag. 2 (29/4)

26/11 **I Dornach; hos Schlipizka** *Anton Schlipitzka* ägaren av ett stort stenbrott i Dornach där han även innehade ett värdshus

28/11 **Budweis** tyska namnet på *České Budějovice*, stad i Böhmen, södra Tjeckien

30/11 **Georg Brandes** (1842–1927), dansk kritiker och litteraturhistoriker; han berättar i sin bok Fugleperspektiver (1913) om de »extrema idéer» beträffande ockultism och *envoûtement* ('förhäxning', 'kasta en förbannelse över någon') som Strindberg framförde vid detta möte i Köpenhamn (avsnittet finns återgivet i Ögonvittnen, 1961, ss. 115–118)

2/12 **I Skurup** Strindberg reste till *Skurup* i Skåne för att där få hjälp av distriktsläkaren *Lars Nilsson* (1855–1933), som han kände sedan sin Skåneresa 1891; i ett odaterat brev i december 1896 från Marie Uhl till Nilsson menar hon att Strindberg kommit att misstänka henne och hennes syster för att vilja döda honom genom svart magi – och att Nilsson är den enda människa som Strindberg har förtroende för (jfr Brev 12, s. 6 med not 1)

6/12 **Malmö** här uppsökte Strindberg Gustaf Gullberg (1859–1911), redak-

tör för Malmö-Tidningen, efter det att denne hade accepterat Strindbergs brevledes framförda förslag 2/12 1896 att han skulle få skriva en serie resebrev från Skåne för tidningen; den första artikeln i serien *Skånska Landskap med utvikningar* trycktes 19/12, den andra 30/12, den tredje 9/1 1897 och den fjärde 21/1 (SV 29, ss. 229–244)

Der Himmel regnet Kater (tyska) 'Himlen regnar Katter', dvs. ungefär: 'Det spöregnar'

18/12 **Eslöv** i Eslöv gästade Strindberg fabriksägaren *Albert Sahlin* (vars dagboksanteckningar om Strindbergs nervositet och förföljelseidéer återges i Brandell 1983, s. 210); från Eslöv fortsatte Strindberg till Höganäs och Kullens fyr för insamlande av stoff till sina artiklar i Malmö-Tidningen

19/12 **på Mollberg och på Munthe** på hemväg från Kullen kvällen 19/12 tog Strindberg i Helsingborg först in på *Hotell Mollberg*, sedan på *Hotell Munthe;* jfr *Inferno*, s. 275 och *Legender*, s. 18 ff.

30/12 **Sätofta** tillsammans med medicinaren *Adolf Strömstedt* (1860–1928) tillbringade Strindberg nyårshelgen hos poeten och journalisten *Emil Kléen* (1868–98) i dennes föräldrahem i *Sätofta* i Skåne; Kléen, som var knuten till Malmö-Tidningen, kom att stå Strindberg nära under de sista åren av sitt liv; jfr *Legender*, s. 13 ff.

2 × 3/1 **Elisabeth (min Syster)** etc. Strindbergs syster *Elisabeth Strindberg* (1857–1904) intogs 1898 på Nyköpings hospital på grund av psykisk ohälsa

Kléen *Emil Kléen* se ovan *Sätofta*

4/1 **Urgrossmutter** syftar på Strindbergs dotter Kerstins mormorsmor *Marie Reischl* (1826–1904)

Två svarta Hundar som jagade varann när jag kom och när jag gick [= Vällust] Strindbergs tolkning »Vällust» kan vara inspirerad av Swedenborg; i dennes Vera Christiana Religio ('Den sanna kristna religionen') # 316 jämförs äktenskapsbrytare med brunstiga hundar som springer efter andra hundar på gatorna; i Diarium Spirituale ('Andlig Dagbok') # 3679 beskrivs en svart hund i andevärlden, som tidigare varit en människa men nu blivit hund och i sig frivilligt upptagit personer vars skamliga gärningar han utför

Pag. 17 (9/1–1/3 1897)

9/1 **Fågelsång** namnet på en dalgång strax öster om Lund, bekant för sina botaniska och geologiska märkligheter

14/1 **Feldman** svärmodern Marie Uhls hund *Feldmann* som hade avlivats en vecka tidigare

24/1 **Blodig hand** Strindbergs psoriasis medförde ibland blödningar i händerna; jfr exempelvis dagboken pag. 18: »Mina händer äro rivna och blod utgår ur porerna på ovansidorna»

Letargi slöhet, håglöshet; sjukligt sömnliknande slöhetstillstånd

31/1 × 1/2 **NB! Skilsmässobrevet med Frida är daterat 5ᵉ Februari 1897** jfr nedan pag. 18 *Telegram från Klam* etc.

Hela Familjen Lidforss i rörelse familjen Lidforss bestod av botanikern *Bengt* (jfr ovan pag. 14 *Lidforss*), brodern *Erik* (jurist), systrarna *Gärda* (läkare, gift 1899 med läkaren Emanuel af Geijerstam: om denne se nedan 11/2), *Hedvig* (tandläkare, gift 1902 med astronomen Elis Strömgren), *Karin* (översättare, gift 1897 med slavisten och översättaren Alfred Jensen) samt deras far, språkforskaren och översättaren professor *Edvard Lidforss* med makan *Anne Marie*

7/2 **Grönegatan 8 inflyttade den 7ᵉ ~~Januari~~ – Februari** Strindberg flyttade 7/2 1897 från Waldemar Bülow (se nedan *Bülow*) på Skomakargatan 6 till en dubblett på Grönegatan 8 (nuvarande 10), där han stannade till 2/8 1897

10/2 **Hjalmar Hirsch dog** etc. *Hjalmar Hirsch* (1853–97), skådespelare med huvudroller i farser på Södra teatern i Stockholm, ungdomsbekant till Strindberg, son till målaren Adolf Hirsch; jfr ovan pag. 3 *Besökte La Morgue*

11/2 **Fröding / Hans Larsson!** när *Gustaf Fröding* (1860–1911) utgav diktsamlingen Stänk och Flikar 30/9 1896 väcktes sedlighetsåtal mot honom, som dock frikändes; bl.a. vållade dikten »En morgondröm» anstöt genom sin oförblommerade skildring av ett samlag; till Frödings försvar, även för den förment hädiska dikten »Herran steg över Korasan», uppträdde i Nya Dagligt Allehanda 22/10 1896 dåvarande docenten i filosofi *Hans Larsson* (1862–1944); när Larsson efter Fröding-affären råkade ut för ett benbrott, betraktade Strindberg detta som ett straff av »makterna»; jfr dagboken pag. 30 (18/6): »Hans Larsson Docent: Skräcknätter och Benbrott efter Frödings försvar»; jfr även *Legender*, s. 36 f.

Åt middag hos Åke Hansson middagen intogs på Industriföreningens restaurang Norden, ibland kallad *Åke Hansson* eller »Åke Hans» efter källarmästaren och ägaren Åke Hansson (1837–1899); restaurangen låg på Bredgatan i Lund

hördes ett tassande i vinden liknande det jag hörde på hôtel Munthe jfr ovan pag. 16 *på Mollberg och på Munthe;* jfr även *Legender*, s. 22 f.

Emanuel Geijerstam *Emanuel af Geijerstam* (1867–1928), yngre bror till Gustaf af Geijerstam (jfr nedan pag. 25 *G. af G i Lund*), studerade vid denna tid medicin i Lund, med. lic. och leg. läkare 1897

12/2 **vallpromenaden** ett promenadstråk på den 2 meter höga vall som utgör en rest av den stadsvall som omgav Lund under medeltiden; en del av promenaden löper längs med gränsen till den nuvarande stadsparken (nedan pag. 18 *Stadsparken*)

flickan som antastade mig på Stadshuset i Lund och på Mollberg i Helsingborg *Stadshuset i Lund* Strindberg bodde på Stadshotellet i Lund 13/12 1896–12/1 1897; *Mollberg* Hotell Mollberg i Helsingborg där Strindberg bodde 19/12 1896 (jfr ovan pag. 16); jfr *Legender*, ss. 14, 19

28/2 **Emil Schering** (1873–1951), senare Strindbergs huvudöversättare till tyska, hade redan 1894 kontaktat Strindberg, men regelbunden brevkontakt upprättades först 1897 (Brev 12, s. 84 kommentaren)

1/3 **Läste hela förmiddagen i Atterbom om Skalder som dogo i lungsot** *Per Daniel Amadeus Atterbom* (1790–1855), skald, professor i estetik; troligen avses Atterboms Minnesteckningar och tal, i Samlade Skrifter i obunden stil, VI:1, 1869; *lungsot* tuberkulos

läste Swedenborg Strindberg hade nyligen fått en beställning på en artikel om Emanuel Swedenborg; artikeln författades dock först under hösten 1897 och trycktes under rubriken »Swedenborg i Paris» i skriften Holmia, utgiven av Stockholms nation i Uppsala (SV 34, ss. 141–146 samt kommentaren s. 390 ff.)

Utanför likkistmagasinet granris och sand. Ringde begravning i domkyrkan *likkistmagasinet* begravningsbyrån; *granris* det var sed vid begravningar att strö granris på den väg där kistan skulle bäras; jfr *Legender*, s. 32

Bülow *Waldemar Bülow* (1864–1934), Lundatidningen Folkets Tidnings redaktör, hos vilken Strindberg bodde ett par veckor i januari–februari 1897 innan han hyrde på annat håll i Lund; Bülow är förebilden för skildringen i kapitlet »Min klentrogne väns vedermödor» i *Legender*, ss. 43–50

fick en drucken slaganfall hos Åke Hansson [– – –] och dog! jfr *Legender*, s. 32

Råkade Herlin *Axel Herrlin* (1870–1937), docent i filosofi i Lund; jfr ovan Pergamentomslagets framsida; jfr även *Legender*, s. 26

Mar-ritt kvävnings- och ångestkänslor under sömnen, vilka enligt folktron orsakades av att den sovande reds av *maran*, ett vanligtvis kvinnligt väsen

Pag. 18 (2–20/3 1897)

2/3 **Kom in i Antikvariatet och fick Swedenborg (Atterboms.)** Strindberg besökte förmodligen G.L. Tullstorps antikvariatsbokhandel i Lund; Tullstorp har berättat om Strindbergs nästan dagliga besök under Lundatiden, han köpte bl.a. »allt vad Swedenborg han kunde komma över» (cit. efter Lindström 1977, s. 203); nu gällde det antagligen P.D.A. Atterbom, Emanuel Swedenborgs Lära om Lif, Kärlek och Skönhet, i Atterboms Svenska siare och skalder, del 1 (uppl. 2, 1862)

Ystadstenarne Strindberg skrev om dessa stenar till Torsten Hedlund 12/10 1896: »Jag gissade som Ni mins på urväsenden, Skizzer af Skaparen till blifvande menniskor, men för att ej skrämma Er tog jag detaljen hattarne»; på ett blad i Gröna Säcken (SgNM 16:2,28) med rubriken »Ystadstenarne» förtecknar Strindberg ett flertal platser i Lund där sådana stenar finns och ritar av några 'hjälmar'; jfr *Legender*, s. 33 f.; att Strindberg intresserade sig för dessa stenar även i fortsättningen framgår bl.a. av uppsatsen »Arkeologi. (För-Historisk Arkitektur.)» i *En blå bok* (SV 65, s. 357 f.); jfr ovan pag. 9 *Rött bläck i Saxen* etc. och nedan (20/3) *Promenad med Sven Bengtsson efter Ystadstenar* etc.

6/3 **Attarpska målet. som liknar Taubes-Fægerskölds; även arseniken, och oäkta barnet m.m finnes där!** *Attarpska målet* ett uppmärksammat brottmål vid mitten av 1800-talet: på herrgården Attarp i Småland (ca en mil från Jönköping) hade i juni 1845 en inspektor Per Ekvall och hans tjänsteflicka Maja Stina Forsberg bragts om livet genom arsenikförgiftning; Ekvalls hustru Hedda och deras dotter Sofi anklagades för mordet och även pigan Hedda Thorman – som haft ett förhållande med Ekvalls son Wilhelm och som anklagades för att ha fött och dödat ett barn som denne var far till – var misstänkt; målet avgjordes slutligen av hovrätten 8/12 1846; i en anteckning i Gröna Säcken (SgNM 9:8,3;

tryckt i Samlade Otryckta Skrifter II, s. 156 f.) noterar Strindberg att två åskskrällar hördes när Hedda Ekvall och Sofi bedyrade sin oskuld och att rättegångssalen upplystes av solsken när domen upplästes; Hedda Ekvall friades i brist på bevis, Sofi befanns skyldig och dömdes att mista livet genom halshuggning men domen ändrades 1847 till livstids tukthus; *Taube-Fägerskiöldska målet* ett likaledes uppmärksammat brottmål i slutet av 1800-talet: på herrgården Broxvik i den nordöstra delen av Östergötland hade en kammarherre Evert Taube mördats 1895; hans hustru Betzy Taube (von Block) samt Helga Fägerskiöld, som var förlovad med Taubes äldste son, anklagades för mordet; det viktigaste vittnet var Helga som hade berättat för fästmannen att hans mor hade förgiftat sin make med sublimat (kvicksilverklorid); en rättsmedicinsk undersökning konstaterade att mindre mängder av arsenik och kvicksilver kommit till användning; under rättegången mot fru Taube erkände Helga att hon var den skyldiga men hon tog omedelbart tillbaka sitt erkännande; det framgick att hon i juli 1897 i hemlighet fött ett barn som senare avlidit; hon häktades och i början av 1898 behandlades åtalet mot henne samtidigt som målet mot fru Taube slutfördes; fru Taube blev helt frikänd, Helga kunde inte ställas till ansvar mot sitt nekande (redogörelsen ovan bygger dels på artiklar i Aftonbladet 1846, dels på Yngve Lyttkens, Attarpsmordet, 1962, och G.F. Asker, Attarpska målet, 1846)

7/3 **Telegram från Köpenhamn att Bülow ämnade beröva sig livet [– – –] Klockan 12 på natten kom Wistén för att samtala om Bülows telegram och om det var allvar** telegrammet från Waldemar Bülow torde ha varit ett skämt (Bülow var känd för sina practical jokes); *Leonard Wistén* (1857–1921) var lärare vid Lunds privata elementarskola; att Wistén sökte upp Strindberg berodde på att denne samma dag (7/3) hade skrivit följande till honom: »Mottagit ett oroande telegram från Waldemar i Kbhvn; hvilket nödgar oss söka upp honom! Lydelsen så: 'Pourquoi vivre? Pourquoi! Salutations à Wistén. / Rien.'» ('Varför leva? Varför! Hälsningar till Wistén. / Ingenting.'); jfr *Legender*, s. 44

8/3 **Telegram från Klam: [– – –] »Neuigkeiten mit Brief.» Was? Jo, att äktenskapet var upplöst! / Onsdag 10e Brev från Klam skrivet måndag 8e** *Neuigkeiten mit Brief* (tyska) 'Nyheter per brev'; både telegrammet 8/3 och brevet av samma datum som Strindberg mottog 10/3 (båda från Klam, ej bevarade) torde ha skrivits av Strindbergs svärmor Marie Uhl, som nu informerade honom om att dottern Frida Uhl

inlämnat en ny ansökan (daterad 5/2) om skilsmässa (hon väntade barn med författaren Frank Wedekind; skilsmässan beviljades 19/10 1897); det framgår av Strindbergs svarsbrev till Marie Uhl (10/3), att hennes mor Marie Reischl i Dornach understödde Fridas önskan att skiljas (jfr Brev 12, s. 89 not 1 och kommentaren s. 76); i ett brev 24/1 1901 till sin juridiske rådgivare Karl Staaff redogör Strindberg för domskälen (bl.a. »emedan hustrun var katolik och mannen (jag) var 'protestant med frånskild maka i lifvet'»)

10/3 **Kerstin sjuk** *Kerstin Strindberg* (1894–1956), Strindbergs dotter med Frida Uhl

10 × 11/3 **drömde att Pby och Paul angrepo mig i Aspasias närvaro** *Pby* den polske författaren *Stanislaw Przybyszewski* (1868–1927) som Strindberg hade umgåtts med i Berlin 1892–93; Przybyszewski hade övergivit sin älskarinna Marthe Forder (skrivs ibland Foerder), med vilken han hade två barn, och gift sig med Dagny Juel (av Strindberg kallad *Aspasia*) 18/8 1893; Marthe Forder, som efter detta fick ett tredje barn med Przybyszewski, tog livet av sig 9/6 1896 och Przybyszewski häktades misstänkt för mord men släpptes kort därpå; under sin vistelse i Paris 1896 fruktade Strindberg att Przybyszewski skulle hämnas på honom bl.a. för att han haft ett kort förhållande med Juel i Berlin våren 1893 strax innan han gifte sig med Frida Uhl; jfr ovan pag. 1 *Ferkeln*, pag. 2 *Drömde [– – –] att ett avhugget huvud* etc. och pag. 7 *Aspasia; Paul* författaren *Adolf Paul* (1863–1943), som sedan 1889 levde huvudsakligen i Tyskland; Strindberg blev bekant med Paul i Berlin 1892, umgicks periodvis 1893 med honom; en brytning inträffade sommaren 1894 då Strindberg skrev ett förolämpande och hotfullt brev till Paul som börjar: »Du lilla lort och tallriksslickare» (Brev 22, s. 45); Paul publicerade 1915 boken Strindbergminnen och brev (utgavs först på tyska 1914 under titeln Strindberg-Erinnerungen und Briefe; reviderad upplaga Min Strindbergsbok, 1930)

kollaberade föll ihop, kreperade

Herr Sven och Fru Palme *Sven Palme* (1854–1934), försäkringsdirektör, riksdagsman för Folkpartiet i mitten av 1890-talet, tillhörde senare Liberala samlingspartiet; *Hanna Palme* (1861–1959), som Strindberg modellerade en byst av 1891; makarna Palme tillhörde Strindbergs bekantskapskrets när han bodde i Djursholm september 1891–april 1892

11/3 **Lycko-Per** Strindbergs sagospel *Lycko-Pers resa* (1882); pjäsen uppfördes

på nytt hösten 1896 på Vasateatern med Anders de Wahl (1869–1956) i huvudrollen

14/3 **Eliasson var i Lund** *Anders Eliasson* (1844–1900) som Strindberg nu återsåg, hade han gästat i Ystad både 1895 och 1896; jfr brev till Eliasson 11/3 1897

14 × 15/3 **Tante Melanie** *Melanie Samek* (1844–1928), tvillingsyster till Strindbergs svärmor Marie Uhl

17 × 18/3 **Madame Rémusats mémoirer** *Claire Élisabeth Jeanne de Rémusat* (1780–1821), fransk hovdam och författare; hennes *Mémoires* utgavs 1879–80 (svensk övers. Från Napoleons hof, minnen och anteckningar, 1897; i Strindbergs efterlämnade bibliotek)

Arvid Vikström *Arvid Wikström* (1850–1923), ungdomsvän till Strindberg, medlem i förbundet Runa i Uppsala 1870–71, sedermera boktryckare

Broder Axel (el. Oskar) med en växel som brändes Strindbergs bröder *Axel* (1845–1927), försäkringstjänsteman och musiker, under många år orkesteranförare på Dramaten, och *Oscar* (1847–1924), som övertog fadern Carl Oscar Strindbergs speditionsfirma

18/3 **Nattvara, Nattmara = Ont Samvete (Mannen hos Åke Hansson.)** *nattmara* jfr ovan pag. 17 (1/3) *Mar-ritt; Mannen hos Åke Hansson* syftar på det dödsfall som ägde rum 1/3 1897 på Åke Hanssons restaurang Norden; jfr *Legender*, s. 32

Målarpojkens porträtt av mig som Kemist med Döden och Lejonet bakom något porträtt av detta slag är icke känt

19/3 **Något stack mig i högra hälen när jag gick ut, så att jag måste draga av stöveln (Swedenborg. Lorsqu'ils voient quelque mauvaise action ou intention à mal faire ils l'en punissent [– – –] autour de la région epigastrique]** (franska) 'När de se någon dålig handling eller avsikt att göra ont, straffa de henne därför genom en smärta i foten, i handen eller i magtrakten'; Swedenborgcitatet är hämtat från Pernetys översättning Les Merveilles du Ciel et de l'Enfer, 2, # 72 (jfr ovan Titelbladet *»Ne fais plus cela!»*), och är ett tillägg till dagboksnotisen 19/3; det rör sig om åtgärder av sedeväktande, tuktande eller undervisande andar; jfr nedan pag. 19 *Läste i dag och i går i Swedenborg* etc.; jfr även *Inferno*, s. 287 och *Legender*, s. 33 (där Strindberg citerar samma textställe hos Swedenborg via Pernety)

20/3 **Promenad med Sven Bengtsson efter Ystadstenar i Lund** etc. *Sven Bengtsson* (1843–1916), bildhuggare, ciselör, keramiker och teosof;

tillhörde Strindbergs umgänge i Lund; jfr ovan *Ystadstenarne;* jfr även *Legender,* ss. 33–35

Stadsparken låg på 1890-talet i utkanten av Lund (i den sydvästra delen av staden) och avgränsades mot åkrar och ängar genom den gamla, två meter höga vallen (jfr ovan pag. 17 *vallpromenaden*)

grottan torde ha varit belägen i Stadsparken i Lund, jfr *Legender*, s. 34

Eskilsson oidentifierad

monumentet minnesmärke (en stenpelare med utsmyckning) rest 1883 till minne av slaget vid Lund 1676, ritat av Helgo Zettervall (1831–1907), ca 1 ½ km norr om Allhelgonakyrkan i Lund

Borglunds port *Borglund* oidentifierad

exkrematiserad ungefär: höljd med exkrement; jfr Strindbergs förteckning i Gröna Säcken över »Träckhelveten», där han har listat en del av sina bostäder (SgNM 9:2,4), och Swedenborgs beskrivning av *exkrementhelvetet* i Arcana Coelestia # 943, där människor som bara ägnat sig åt förnöjelser utan tanke på det gudomliga »efter någon tids förlopp nedföras [– – –] till ett Helvete under sätet, hvilket är idel träckartadt; ty sådan förnöjelse, som är idel kroppslig, förvandlas till träckartadt i andra lifvet; jag har sett dem der bära träck, och jemra sig»; jfr *Inferno,* ss. 65–67, 121

Hos Sv. Bengtsson hade Fröken Hesselgren psykograferat [– – –] Alp* (?) rigi världen *Hesselgren* oidentifierad; *att psykografera* är att med hjälp av en psykograf (vanligen en skiva med bokstäver, siffror etc. som mediet kan sätta i rörelse under en spiritistisk seans) mottaga meddelanden från andevärlden; det svar på frågan rörande »Guldets hemlighet» som framkommit vid seansen har inte kunnat tolkas; *Alp* ordet kan på tyska betyda *mara* (i folktron ett kvinnligt väsen som plågar sovande människor, eller ett troll)

Hjärter Nia = en réussite! *réussite* (franska) 'framgång', 'lyckokort'

Brev från Kléen med anbud bli bibliotekarie i Skåne *Emil Kléen* (se ovan pag. 16 *Sätofta*) hade framkastat möjligheten att Strindberg skulle kunna få en bibliotekariesyssla hos en skånsk godsägare, men detta uppslag realiserades aldrig; jfr Strindbergs brev till Kléen 20/3 1897 med kommentarer (Brev 12, s. 94 not 1)

Jfr: Alp: ropet jag hörde i Dieppe Strindberg hade rest från Paris till *Dieppe* 24/7 1896, se dagboken pag. 7; jfr *Inferno*, s. 159

Car à l'alp el pas denna anteckning har inte kunnat tolkas

Pag. 19 (21/3 1897)

21/3 **Solingen (-klingorna)** staden *Solingen* i preussiska Nordrhein-Westfalen, redan från 1200-talet känt som ett centrum för tillverkning av klingor och andra eggverktyg

Aschaffenburg stad i n.v. Bayern vid floden Aschaffs inflöde i Main

NB! *Nota Bene!* (latin) 'Märk Väl!', 'Observera!'

Om tisdag skall Siegesmonumentet i Berlin invigas syftar på *Siegessäule* (tyska) 'Segerkolonnen', ett monument i centrum av Berlin till minne av tyska segrar i krig mot grannländerna 1864–71

Jeanne D'Arc som blivit upprättad *Jeanne d'Arc* deltog från 1429 i hundraårskriget mellan Frankrike och England, undsatte och befriade den av engelsmännen belägrade franska staden Orléans, framtvingade Karl VII:s kröning i Reims 1429 men tillfångatogs 1430 och överlämnades till engelsmännen; brändes 1431 på bål för kätteri och häxeri; efter det att franska biskopar 1869 vänt sig till påven Pius IX med begäran att minnet av Jeanne d'Arc (inkarnationen av fransk frihets- och nationalkänsla) skulle hedras togs hennes fall 1894 upp på allvar av Vatikanen; hon saligförklarades 1909 och helgonförklarades 1920

Läste i dag och i går i Swedenborg om Andarne på Jupiter och blev därav upplyst om mycket underbart som hänt mig sista året etc. Strindberg läste Swedenborgs beskrivning av andarna på Jupiter i Pernetys franska översättning av De Telluribus (1758) i Les Merveilles du Ciel et De l'Enfer (jfr ovan Titelbladet *»Ne fais plus cela!»*); i kapitlet »De la Terre ou Planète de Jupiter» ('Om Jorden eller Planeten Jupiter'; 2, # 72) beskrivs hur andarna plågar Jupiters innevånare för att åstadkomma deras moraliska förbättring och om hur andarna uppmanar dem med orden »Ne fais plus cela!» (dessa ord inskrev Strindberg sedan på dagbokens titelblad); jfr *Inferno*, ss. 285–287

Esprits censeurs et correcteurs (franska) 'Sedeväktande och tuktande andar'; jfr ovan ss. 53 ff., 83 f.

epigaster maggropen; övre delen av buken

Outre la douleur des membres [– – –] pendant quelques jours (franska) 'Förutom smärtor i lemmarna begagna de en smärtsam beklämning omkring naveln, likasom förorsakad av en stickande gördel; kvävningar åt bröstet tid efter annan (angina pectoris), vilka drivas ända till ångest; avsmak för all annan föda än bröd, under några dagar', Pernety, 2, # 72; översättning efter *Inferno*, s. 287; *angina pectoris* hjärtkärlkramp,

attacker av smärtor i hjärttrakten vilka ofta är förbundna med ångest; symptom på åderförträngning i hjärtats kranskärl

en gammal man med vitt ansikte. [Denna såg jag i Hotel Orfila bildad av min huvudkudde och liknande ett skulpturverk av Michel Angelo etc. jfr ovan pag. 1 (21/2) *Huvudkudden* etc.; jfr även *Inferno*, ss. 89–91; *Michel Angelo* den italienske renässanskonstnären Michelangelo Buonarroti (1475–1564)

Målaren Herrman *Paul Herrmann* (1864–ca 1935), tysk-amerikansk konstnär som i Frankrike kallade sig Henri Héran och som Strindberg umgicks med i Paris; jfr ovan pag. 1 (29/3) *Francis Schlatter* etc.; jfr även *Inferno*, ss. 77 ff., 89 ff.

L'autre signe est une face [– – –] de se retirer (franska) 'Det andra tecknet är ett ansikte som visar sig i fönstret; det är en befallning för dem att dra sig tillbaka', Pernety, 2, # 76

Esprits contradicteurs [– – –] visa sig som feux volants *Esprits contradicteurs* (franska) 'Motsägelseandar'; *feux volants* (franska) 'fladderlågor'; efter Pernety, 2, # 77; jfr *Inferno*, s. 287 f.

Parmi les Esprits du Globe de Jupiter on en distingue sous le nom de Ramonneurs de cheminées [– – –] d'un brun couleur de suye (franska) 'Bland Andarne på Jupiters Planet urskiljer man sådana som kallas Sotare, därför att de i själva verket ha ansiktet nedsotat och uppträda klädda i mörk sotfärgad dräkt', Pernety, 2, # 79; översättning efter *Inferno*, s. 287; jfr ovan s. 84

ansågo sig bruna ehuru de voro svarta se ovan s. 83; jfr dagboken pag. 140 om »min bruna kappa (botgörardräkten)»; jfr även *Till Damaskus*, SV 39, ss. 31 ff., 103

Rauchfangkehrer (tyska) 'Sotare'

löjtnantens hund grävde kring roten på ett äppelträd etc. Strindberg hyrde i Lund 5/2–2/8 1897 en dubblett på Grönegatan 8 (numera 10) av en änkefru Holm, som bodde i huset med sin son, *löjtnant Holm*

Jfr: Swedenborg: När Andar nalkas är en aromatisk doft jfr Swedenborg, Arcana Coelestia, 1, # 175: »En aromatisk lukt kändes såsom af balsameradt lik; ty när Himmelske Englarne äro tillstädes, kännes det likagtiga såsom aromatiskt» (svensk övers. 1872)

Teosofien! säger: Vällukt när en Mahatma nalkas! / H.P.B. *teosofi* religionslära med rötter i indiskt tänkande som söker kunskap om en översinnlig verklighet och manar till etiskt allvar i människans livsföring; *mahatma* inom teosofin benämning på vissa framstående teosofis-

ka förkunnare eller 'mästare', jfr *Legender*, s. 83; initialerna *H.P.B.* står för *Helena Petrovna Blavatsky* som tillsammans med Henry Steel Olcott grundade Teosofiska samfundet (Theosophical Society) i New York 1875; jfr ovan Titelbladet *Dzyans bok* etc.

Pag. 20 (22/3–4/4 1897)

22/3 **Algot Lange** (1850–1904), studentkamrat till Strindberg i Uppsala, senare operasångare

23/3 **flickan från Stadthaus och Mollberg** se ovan pag. 17 (12/2); *Stadthaus* skämtsam benämning på Stadshotellet i Lund; jfr *Legender*, ss. 14, 19

Jfr. Swedenborg, trollkarlar och häxor grönklädda jfr Swedenborg, Les Merveilles du Ciel et De l'Enfer, Pernety, 2, # 137: »les Magiciennes qui exercent des Arts diaboliques; elles me parurent vêtues de vert» (franska; 'Trollkvinnor som utöva djävulska Konster; de syntes mig vara grönklädda')

29/3 **De Laval gifte sig 1894, vid 50 år, med Grundals dotter, 21 år** industrimannen och uppfinnaren *Gustaf de Laval* (1845–1913) gifte sig 1895 med *Isabel Grundal* (1874–1956)

Swedenborgs dödsdag Swedenborg dog 29/3 1772

De Lavals* kraschar börja! *Gustaf de Lavals* uppfinnarverksamhet blev alltmer kapitalkrävande i mitten av 1890-talet och 1897 råkade han i ekonomiska svårigheter

Den 23e begrovs Rodolph Salis på Chat-Noir rue de Laval – Samtidigt Ryska klockan i Chattellerault *Rodolphe Salis* (1851–19/3 1897), fransk målare och komiker, direktör för kabarén *Chat Noir* som Strindberg hösten 1894 besökte på dåvarande rue de Laval (senare omdöpt till rue Victor Massé) i Montmartre (jfr Stellan Ahlström, Strindbergs erövring av Paris, 1956, s. 195 f.); Rodolphe Salis begravdes i *Châtellerault* (där han var född, i Loire-dalen) i Saint-Jacques-kyrkan som har en stor rysk klocka; samtidigt ägde en minneshögtid rum på Le Chat Noir i Paris

31/3 **Natten = drömde om audiens hos Konung Oskar vars hand jag vägrade kyssa. Konungen sade att han skänkt 1000 Kronor till en ny lins i en kikare på observatoriet i Neapel** etc. den konservative *Oscar II* (1829–1907), kung i Sverige sedan 1872, avskydde Strindbergs radikala och antirojalistiska författarskap; i bl.a. *Röda rummet* och *Det nya riket* hade Strindbergs satir drabbat de maktägande i Sverige och han hade flera

gånger riktat kritik mot kungen personligen (jfr Germund Michanek, Skaldernas konung, 1979, s. 300 ff.); Strindberg var övertygad om att hovet hade legat bakom åtalet 1884 mot *Giftas; observatoriet i Neapel* syftar på ett astronomiskt och meteorologiskt observatorium vid det kungliga palatset Capodimonte i Neapel

Björklund i N.D.A. *Johan Abraham Björklund* (1844–1931), journalist, redaktör för Nya Dagligt Allehanda; jfr dagboken pag. 225 (16/6 1905)

1/4 **Emanuel Geijerstam** se ovan pag. 17 (11/2)

2/4 **en anfordran till mig om att uttala mina meningar om Bismarck. (från Gegenwart genom Fru Prager.)** *Otto von Bismarck* (1815–1898), tysk statsman, tidigare ministerpresident, utrikesminister och förbundskansler; via *Mathilde Prager* (jfr ovan pag. 13 (15/10) *Pragers över.*) ombads Strindberg göra ett uttalande om Bismarck i en enkät för tidskriften *Die Gegenwart;* Strindberg skickade yttrandet till Prager 3/4 1897 (jfr Brev 12, s. 98 not 1); det återges i kommentaren till *Legender* (SV 38, s. 382); i kapitlet »Utdrag ur min Dagbok, 1897» i *Legender* (s. 82 f.) uppger Strindberg indirekt att han citerar sitt uttalande om Bismarck men det är i själva verket fråga om en annan, kortare text

Besökte Sven Bengtsson. Av hans nio arbeten sända till utställningen i Stockholm hade 2 förstörts [– – –] Dessa två voro djävlabilderna med präster i båtarne! jfr *Legender*, s. 29 f.; en av Bengtssons djävulsskulpturer avbildas i kommentaren till *Legender* (SV 38, bild nr 40)

Collin och Vistén etc. bokhandlaren *August Collin* (1859–97) och läraren (dåvarande doktoranden) *Leonard Wistén* (1857–1921), se ovan pag. 18 (7/3) *Telegram från Köpenhamn* etc.; jfr *Legender*, s. 38

Mårtensson såg mig ej i Åkes matsal *Johan Mortensen* (1864–1940), docent i litteraturhistoria vid Lunds universitet; han beskriver i sin bok Strindberg som jag minnes honom (1931, s. 12 f.) både den av Strindberg här noterade episoden i matsalen på restaurang Norden (jfr ovan pag. 17, 11/2) och den av Strindberg i dagboken beskrivna incidenten med kvinnan på Höganäs järnvägsstation (se nedan); jfr *Legender*, s. 21 f.

Waldemar Bülow etc. chefredaktören för Folkets Tidning *Waldemar Bülow* (1864–1934); jfr *Legender*, s. 39 f.

E. Geijerstam *Emanuel af Geijerstam* se ovan pag. 17 (11/2)

Räven i Holte såg mig ej (Jfr: Blomstermålningar och Djurstycken syftar på »Djurens och växternas förstånd» i *Blomstermålningar och djur-*

stycken (SV 29, ss. 201–204), som Strindberg författade 1888 i Holte norr om Köpenhamn; jfr *Legender*, s. 41 f.

Jag såg fruntimret på Höganäs försvinna! Strindberg besökte Höganäs i december 1896 (se ovan pag. 16 *Eslöv*); jfr *Legender*, s. 21 f.

Kromnows väninna såg en dam försvinna etc. *Kromnows väninna* oidentifierad; namnet *Kromnow* återkommer i dagboken 24/6 1897 (se nedan pag. 30)

Sven Bengtsson såg Myntsamlaren försvinna etc. jfr *Legender*, s. 42

Min Skrakjakt på Kymmendö etc. *skrak* ett slags andfågel

Hägrarne i Dornach etc. jfr *Legender*, s. 42

Rävarne i Holte sågo mig ej jfr ovan *Räven i Holte* etc.

Littmanssons svärmor såg mig ej i Versailles hösten 1894 bodde Strindberg några veckor hos vännen *Leopold Littmanson* (1847–1908) i Versailles; Littmanson understöddes ekonomiskt av sin förmögna svärmor

Häst och kusk voro osynliga i Mölle (Kullen) Strindberg besökte Kullen i december 1896 (se ovan pag. 16 *Eslöv*); jfr *Legender*, s. 20 f.

Herrlin osynlig *Axel Herrlin* (1870–1937), docent i teoretisk filosofi i Lund

Morgonen före mitt bröllop: i Gambrinusgropen då Emil Carlsson kom fram och tittade mig i ansiktet *mitt bröllop* syftar på Strindbergs bröllop med Siri von Essen (Wrangel) 30/12 1877; *Gambrinus* här: beteckning på utskänkningsställe efter ölets påstådda uppfinnare, den flamländske sagokungen Gambrinus; *grop* här: enklare källarservering; *Emil Carlsson* syftar eventuellt på en kassör hos Strindbergs far Carl Oscar Strindberg; jfr *Legender*, s. 40 f.

Bengt Lidforss kände ej igen mig i Berlin botanikern *Bengt Lidforss* (1868–1913) umgicks med Strindberg i Berlin våren 1893 och en kortare tid våren 1894

I min barndom: Far och Persikan – I Prästgården Smultronplockningen anspelar på episoder som omtalas i *Tjänstekvinnans son* (SV 20, s. 44)

Frida utanför Deutsches Teater jfr *Legender*, s. 41

Dörum syftar antagligen på Strindbergs ungdomsvän skådespelaren *August Dörum* (1841–88)

6/4 **Dr Rosenius från Malmö** *Paul Rosenius* (1865–1957), läkare, författare, ornitolog, medlem av den radikala studentföreningen D.U.G (Den Unge Gubben) i Lund

skulptör Ebbes korsfästa kvinna [– – –] Samma arbete hade kommit för sent till Parisersalongen en gång. (Jfr: härmed målarens Herrman i Paris' korsfästa kvinna etc. *Axel Ebbes* (1868–1941) skulptur Martyrium humanum (1895); jfr *Inferno*, s. 75

Madame Charlotte se ovan Titelbladet v.

7/4 **Läste Ardath av Corelli** romanen *Ardath* (1890) av den brittiska författaren *Marie Corelli*, pseudonym för Mary Mackay (1855–1924)

8/4 **David Bergströms motion avslagen** etc. den liberale riksdagsmannen *David Bergström* (1858–1941) hade 1897 motionerat, som det visade sig förgäves, om att det årliga statliga sammanlagda stödet till författarna skulle utökas från 6000 till 12 000 kr (Brev 12, s. 41 not 1)

9/4 **Brev från Klam att Vater Uhl farit till Venedig** på ett brevkort till Strindberg daterat 7/4 1897 hade Marie Uhl (1844–1929) berättat att hennes man *Friedrich Uhl* (1825–1906) med dottersonen Caesar (son till Frida Uhls äldre syster Marie von Weyr) skulle resa till Venedig under påsken (Brev 12, s. 99 not 2)

dagen före den Gazetta de Venezia om Fadrens uppförande i Venedig jfr Strindbergs brev 9/4 1897 till dottern Kerstin (i praktiken till Marie Uhl) att han i *Gazetta de Venezia* hade läst om uppförandet av *Fadren*

10/4 **Läste om Napoléons dödsbädd (efter Las Cases)** etc. de följande citaten i dagboken angående Napoleon har Strindberg hämtat från markisen *E.A.D. de Las Cases* (1766–1842), Souvenirs de l'Empereur Napoléon 1er. Extraits du Mémorial de Sainte-Hélène (1854; 'Hågkomster av kejsar Napoleon 1e. Utdrag ur Minnesskrift från S:t Helena'); Las Cases åtföljde Napoleon i fångenskapen på S:t Helena (se nedan pag. 22) och fungerade där som hans sekreterare; jfr Göran Stockenström (1972, s. 105 f.) som sätter Strindbergs läsintryck av Las Cases skildring av Napoleons död i samband med Strindbergs ockultism och hans livsavgörande Swedenborgläsning i mars 1897 (jfr dagboken pag. 19); Las Cases skildring bekräftar Strindbergs mystik (detsamma gäller Chateaubriands redogörelse, dagboken pag. 22 v. och pag. 23 v.)

4 mai. »Le temps était affreux [– – –] ne devait lui survivre.» (franska) '4 maj. »Vädret var förfärligt, regnet föll oavbrutet och blåsten hotade

att förstöra allting. Pilträdet under vilket Napoleon brukade sitta för att få en nypa frisk luft hade gett vika; våra planteringar var upprivna med rötterna och låg kringströdda; ett enda gummiträd höll fortfarande stånd när en virvelvind plötsligt griper det, lyfter det och lägger ner det i leran. Ingenting Kejsaren älskade skulle komma att överleva honom.»' (Las Cases, s. 388)

»**Tête … armée.**» **voro hans sista ord** efter Las Cases, s. 389; enligt en annan källa var Napoleons osammanhängande sista ord: »France, armée, tête d'armée, Joséphine» ('Frankrike, armén, ledningen för armén, Josephine')

Noverraz blev sjuk i en feber (hépatite) *Noverraz* Napoleons schweiziske betjänt på S:t Helena; *hépatite* (franska) 'hepatit', leverinflammation

Il s'imagine que l'Empereur [– – –] un bruyant et sinistre sanglot (franska) 'Han inbillar sig att Kejsaren är hotad, att han ropar på hjälp… Krampaktiga plågor i hjärt- och magtrakten, djupa suckar, jämmerrop, konvulsiviska rörelser som slutar i en högljudd och olycksbådande snyftning' (Las Cases, s. 390)

Des plantes bulbeuses du côté de la tête (franska) 'Lökväxter vid huvudändan' (Las Cases, s. 404)

Geranier nävor, växter tillhörande släktet Geranium

d'un blanc mat (franska) 'en blekvit färg'

comme s'il eût été vu à travers une gaze assez épaisse (franska) 'som om det skådats genom ett tämligen tjockt flor' (Las Cases, s. 416)

La plaque (kraschanen) et à côté d'elle les deux décorations, la Légion d'honneur et la couronne de fer (franska) 'Ordenskraschanen [– – –] och intill den de två utmärkelserna, Hederslegionen och järnkronan' (Las Cases, s. 416); *hederslegionen* Frankrikes förnämsta orden, instiftad 1802 av Napoleon; *järnkronan* här: den langobardiska järnkronan (en järnring täckt av ett 8 cm brett guldband) som under ca 1000 år begagnats vid kröningar i Frankrike, bl.a. Napoleon I:s

Guldet på epåletterna var bruni *bruni* (franska) 'blankpolerat'; här möjligen: 'brunfärgat', 'mörknat'

Skägget vuxit en halv linje *linje* här: längdmått; 1 verklinje = 1/12 verktum = 2,06 mm; *½ verklinje* = 1,03 mm

Iklädd gröna jägaruniformen. (trollkarlar!) jfr ovan pag. 20 (23/3) *Jfr. Swedenborg, trollkarlar och häxor grönklädda*

15e Oktober 1815 landsteg Napoléon på Sankt Helena etc. *Sankt Helena* brittisk ö i Atlanten, ca 1800 km från Afrikas sydvästkust, där Napoleon hölls fängslad i sex år intill sin död 1821; hans kropp fördes 1840 till Frankrike

Job XXII och v 25 … / Et le Tout-puissant sera ton or [– – –] sur tes voïes citat ur Job 22:25–28: »Och du skall hafwa guld nog, och silfwer skall dig med hopar tillfalla. Då skall du hafwa din lust i den Allsmäktige och upplyfta ditt anlete till Gud; Du skall bedja Honom, och Han skall höra dig; och ditt löfte skall du betala. / Ehwad du tager dig före, det skall Han låta dig wäl afgå; och ljus skall skina på dina wägar» (Bibeln 1894)

11/4 **I Swedenborgs Apocalypsis revelata läses: Att S. i andevärlden råkade engelska biskopar och lorder** etc. Strindberg citerar och refererar i fortsättningen Swedenborg, Apocalypsis Revelata # 716; jfr *Legender*, s. 144

Georg den 2e *Georg II* (1683–1760), Englands kung 1727–1760

Verken för Nya Jerusalem Swedenborgs skrifter som lägger grunden för det Nya Jerusalem, dvs. den Nya Kyrkan; jfr Apocalypsis Revelata # 813

går Eder väg! gå Er väg! (imperativ)

Paddor = orena Andar jfr Swedenborg, Apocalypsis Revelata # 702; jfr ovan pag. 4 *padda = oren ande*

12/4 **guldflittror** tunna »fjäll» av bladguld

13/4 **Brev från Carlheim Gyllenskiöld** etc. *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker och astronom, hade erbjudit sig att ställa Strindbergs horoskop; 12/4 1897 sände Strindberg honom biografiska uppgifter för detta ändamål; Carlheim-Gyllenskölds svar daterat 13/5 1897 (KB) kommenteras av Strindberg i dagboken 24/7 1897 (se dagboken pag. 34 med ordförklaring) och 19/5 1907 (se dagboken pag. 260 med ordförklaring)

16/4 **Pfarrer i Klam** *Pfarrer* (tyska) 'Kyrkoherde'; syftar på kyrkoherden Josef Reif i Klam i Österrike som Strindberg hösten 1896 hade umgåtts med; jfr ovan pag. 15 *Pfarrer* etc.

Sakramentet här antagligen: »den sista smörjelsen», ett av den katolska kyrkans dödssakrament

Hyde Park centralt belägen park i London

Lånte på morgonen London av Waldemar Bülow *London* syftar möjligen på Baedekers *London und seine Umgebung. Handbuch für Reisende;* det tyska bokförlaget Reisehandbücherverlag Karl Baedeker utgav från 1829 resehandböcker över ett flertal länder och huvudstäder; *Waldemar Bülow* se ovan pag. 17 (1/3)

jag bodde Warwick Street 1893 under en knapp månad maj–juni 1893 bodde Strindberg och Frida Uhl som nygifta i teaterdirektören J.T. Greins våning i London på *Warwick Street*, numera Warwick Way, Pimlico

Warwick = Konungamakaren den engelske militären och diplomaten *Richard Neville Warwick* (Lord Warwick) (1428–71), kallad *kungamakaren* (»the Kingmaker»), fördrev 1460 under »rosornas krig» kung Henrik VI och gjorde den unge hertig Edvard av York till kung Edvard IV av England

Notisen om Prins Karl som guvernör på Kreta *Prins Carl* (1861–1951), hertig av Västergötland, tredje son till Oscar II; efter det att *Kreta* kommit under turkisk överhöghet 1840 utbröt ständiga uppror till 1898 då ön erhöll autonomi under stormakternas beskydd

Borax färglöst till gråaktigt mineral

Au kemiskt tecken för grundämnet *guld*

17/4 **Frukost i Åkes trädgård** syftar på restaurang Norden; jfr ovan pag. 17 (11/2)

Akacian (fr 1636) i Jardin des Plantes blåste omkull *akacia* träd eller buske med gula blommor, tillhör familjen mimosaväxter; *Jardin des Plantes* botanisk trädgård och djurpark i Paris

18/4 **vedbrand** här: ved(trä), vedklabb

I N R I* (i) eller ? I N I S (= Finis?) [– – –] *Jesus Nazarenus Rex Iudeorum *INRI* begynnelsebokstäverna i inskriptionen på Jesu kors enligt Johannes 19:19, i den latinska formen *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum* ('Jesus från Nasaret Judarnas Konung'); *finis* (latin) 'slut'

Verte (latin) 'Vänd' (bladet)

Pag. 22 v.

Chateaubriands Mémoires d'outre tombe *François René de Chateaubriand* (1768–1848), fransk diplomat och författare; *Mémoires d'outre-tombe* (1848–1850; 'Minnen från andra sidan graven'); sidhänvisningarna i

förklaringarna nedan till detta verk går till M. Levaillants och G. Mouliniers utgåva 1981–82 (band 1, 1982; band 2, 1981) och benämns fortsättningsvis Mémoires; ett mindre antal referat i dagboken av texter i verket har här ej försetts med hänvisningar; Chateaubriands bok har för Strindberg en liknande roll som Las Cases skildring av Napoléon (se ovan pag. 21, 10/4); jfr *Legender*, ss. 83–85

7 Januari 1768 eller 15 Augusti 1769 Chateaubriand uppger att Napoleons födelsedatum var antingen 5/2 1768 eller 15/8 1769; han anför indicier som talar för det första alternativet (Mémoires, 1, 1982, ss. 674–676); korrekt datum för Napoleons födelse är dock det senare alternativet 15/8 1769

Ajaccio (= Ajax) [– – –] Ajaccio koloni av Phocæer innan de satte sig ner i Marseille etc. *Ajaccio* huvudstad på Korsika (namngiven efter *Ajax;* se följande förklaring); ursprungligen en koloni anlagd av invandrade *fokéer* från Fokaia i mellersta Grekland; enligt andra uppgifter koloniserades den av *lesbier* från ön Lesbos (eller Mytilene) i Egeiska havet; staden *Marseille* (som grekerna kallade Massalia) var från början en fenicisk koloni; den intogs omkr. 600 f.Kr. av greker från Fokaia

Ajax Telamons Son besegrades av Ulysses rörande Achilles vapen etc. *Ajax* eller *Aias, Telamons son* från Salamis, var en av de grekiska hjältarna vid Troja och spelar en framträdande roll i Iliaden; *Ulysses* eller *Odysseus* en annan av de grekiska hjältarna; när grekernas främste kämpe Akilles dödas tillfaller dennes vapen – som skulle ärvas av den tappraste – Odysseus, vilket upprör Ajax; se nedan *Den rasande Ajax* etc.

Ajax Oïleus son *Ajax* eller *Aias, Oïleus son* tillhör den grekiska hjälteskaran i Iliaden; efter Trojas fall våldför han sig på Kassandra (dotter till Trojas kung Priamos) och ådrar sig därigenom gudarnas vrede; på hemvägen från Troja drunknar han på tillskyndan av havets gud Poseidon

Den rasande Ajax, Sophocles, där högmodets vansinne skildras etc. *Sofokles* (497–406 f.Kr.), grekisk dramatiker; hans drama om Ajax (i svensk översättning kallad Aias) kan sägas visa *högmodets vansinne;* han kränks när den dödade hjälten Akilles vapen tillfaller Odysseus och inte honom själv; när han skall mörda Odysseus och grekernas ledare kung Agamemnon och dennes bror Menelaos slår honom gudinnan Athena med vanvett så att han i stället dödar en boskapshjord varefter han kommer till besinning, grips av ånger och tar sitt liv

Napoleon uppgavs vara son av Masque de Fer, tvillingbror med Ludwig ~~den~~ XIV, av fångvaktaren Bonapart på ön Sainte-Marguérite *Le Masque*

de Fer (’Järnmasken’) vedertaget namn på en fånge i fängelset Bastiljen i Paris, vilken skall ha varit försedd med en mask av järn och som dog där 1703; mannens identitet har varit föremål för många spekulationer; Chateaubriand omtalar att man bl.a. spekulerat i att »Järnmasken» var bror till den blivande kung Ludvig XIII och att han, innan han hamnade på Bastiljen, under sin fångenskap på ön Sainte-Marguérite (utanför Cannes i Medelhavet) gifte sig hemligt (med hovets tillåtelse) med dottern till öarnas kommendant Bonpart; de barn som föddes i detta äktenskap skulle sedan ha förts till Korsika under moderns namn, som förvandlades till det italienskt klingande Bonaparte; »Ainsi le Masque de fer serait devenu le mystérieux aïeul [– – –] du grand homme, rattaché de la sorte au grand roi» (’Sålunda skulle Järnmasken ha blivit den mystiske anfadern [– – –] till den store mannen som på detta vis knöts till den store kungen’) (Mémoires 1, 1982, s. 671)

Masque de Fer även innesluten i Pignerol (Turin) jämte Fouquet, och Lauzun *Pignerol* eller *Pinerolo* en stark fästning i distriktet med samma namn i provinsen *Turin* i det italienska landskapet Piemonte som användes som franskt statsfängelse för bl.a. »Järnmasken» (innan han överflyttades till Sainte-Marguérite), den franske finansministern *Nicolas Fouquet*, markis av Belle-Isle (1615–80), och Antoine Nompar de Caumont, *hertig av Lauzun* (1633–1723), marskalk av Frankrike

Nordille Buonaparte 2 april 1266 gick i borgen för Conradin av Svaben etc. Strindberg bygger på Chateaubriand som citerar en genealogi i vilken uppges att adelsmannen *Nordille Buonaparte* (ca 1252–68) gick i borgen för *Konradin av Schwaben* (för dennes tullavgifter till hertigen av Anjou; Konradins trupper blev slagna av denne 1268 när han försökte återta Sicilien, Konradin avrättades samma år) och att en gren av ätten Buonaparte hade utvandrat från Trévise (jfr nedan *Då Napoleon kom till Trévise* etc.) och etablerat sig i Toscana ca 1255 »où on les rencontre dans les hautes places de l’État. Louis-Marie-Fortuné Buonaparte, de la branche établie à Sarzane, passa en Corse en 1612» (’där man finner dem i högt uppsatta positioner. Louis-Marie-Fortuné Buonaparte, som tillhörde den gren som etablerat sig i Sarzana, flyttade till Korsika 1612’); enligt Chateaubriand blev L.-M.-F. Buonaparte ättens korsikanska anfader (Mémoires, 1, 1982, s. 670)

gueules à deux barres d’or accompagné de deux étoiles (= fond rouge / du blason.) (franska) ’rött fält med två guldstavar försett med två stjärnor som biprydnad (= röd fond till vapnet.)’; enligt Chateau-

briand var detta L.-M.-F. Buonapartes vapen (Mémoires, 1, 1982, s. 670)

Paoli à Porta *Pasquale Paoli* (1725–1807), korsikansk nationalistledare; 1790 slog Napoleon följe med Paoli på Korsika på väg mot *Porta de Nuovo*

O Napoléon tu n'as rien de moderne: tu es un homme de Plutarque (franska) 'O Napoleon, hos dig finns ingenting modernt: du är en man i Plutarchos anda'; *Plutarchos* (ca 50–120 e.Kr.), grekisk författare, känd framför allt för sina levnadsteckningar över berömda greker och romare

Grenen Franchini-Bonaparte har Tre gyllene liljor (Bourbon) den *Bourbonska ätten*, som suttit på flera kungatroner i Europa, har i sitt vapen tre gyllene liljor i blått fält; Chateaubriand berättar att Napoleon »souriait d'un air d'incrédulité à cette généalogie» ('log med en skeptiskt road min åt denna genealogi') som gick ut på att sammankoppla den toscanska grenen av familjen Bonaparte med Bourbonerna (Mémoires, 1, 1982, 1, s. 671 f.)

»**Oh! Si j'étais mon petit-fils!**» 'O! Om jag vore min sonson!' (Chateaubriand, Mémoires, 1, 1982, s. 672)

Då Napoléon kom till Trévise sade man att hans familj där varit mäktig; I Dresden bekräftade Kejsar Franz det [– – –] i Bologna sades att hans namn stått i livre d'or *Trévise* (italienska *Treviso*) provins norr om Venedig, även namnet på huvudstaden i samma provins; Chateaubriand uppger efter Las Cases (jfr ovan pag. 21 *Läste om Napoléons dödsbädd* etc.) att Napoleons familjenamn hade varit inskrivet i Bolognas *livre d'or* (på italienska *libro d'oro* 'gyllene bok'), dvs. i ett slags adelskalender – de flesta betydande italienska orter höll sig med en sådan från och med 1700-talet – och att Napoleon, när han 1810 förhandlade med *kejsar Franz II* av Österrike om att ingå äktenskap med dennes dotter Marie-Louise, fick veta genom denne att familjen Bonaparte hade härskat över Treviso (Mémoires, 1, 1982, s. 673)

i släkt med Orsini, Lomelli, Medicis italienska adelssläkter som Napoleons familj enligt Chateaubriand haft släktskapsförbindelser med (Mémoires, 1, 1982, s. 673)

Orsini: attentat mot Napoléon III [– – –] Försvarades av Jules Favre *Felice Orsini* (1819–58), italiensk revolutionär som 14/1 1858 försökte mörda *Napoleon III*, dvs. Louis Napoleon (1808–73), brorson till Napoleon I, fransk president 1848–52, kejsare 1852–70; Orsini avrättades

13/3 1858; hans försvarare *Jules Favre* (1809–80) var en av de främsta motståndarna till Louis Napoleons upphöjelse till kejsare 1852

En ny invandring Greker till Cargèse. 1675 voro Maïnoter fr. Sparta *Cargèse* stad på Korsikas västra kust; *Maïnoter fr. Sparta* invånare från Maina (Mani), halvö i Grekland mellan Messeniska och Lakoniska vikarna i södra Peloponnesos

Engelsmännen sade att han hette Nicolas denna anteckning anknyter till följande textställe hos Chateaubriand: »Les Anglais ont prétendu que le prénom de l'empereur était Nicolas, d'où en dérision ils disaient *Nic*. Ce beau nom de Napoleon venait à l'empereur d'un de ses oncles» (franska; 'Engelsmännen påstod att kejsarens förnamn var Nicolas, vilket fick dem att hånfullt säga *Nic*. Det vackra namnet Napoleon fick kejsaren efter en av sina farbröder') (Mémories, 1, 1982, s. 674)

Saint Napoléon est martyr grec. D'après les commentateurs de Dante, le comte Orso était fils de Napoléon de Cerbaja (franska) 'Sankt Napoleon är en *grekisk* martyr. Enligt Dantes kommentatorer var greve Orso son till Napoleone från Cerbaja' (Mémoires, 1, 1982, s. 674); *Saint Napoléon* syftar på den grekiske ärkebiskopen *Neapolysus* som dog martyrdöden 15/8 i början av 300-talet i Alexandria; *greve Orso* förekommer i Dantes Den gudomliga komedin, i Helvetet (sång 32) och i Skärselden (sång 6); *Cerbaja* eller *Cerbaia* vanligt namn på kullar i Toscana, här avses möjligen det berömda slottet Rocca di Cerbaia i provinsen Florens

Napoleon är född 5 Februar 1768 (icke 15e Augusti 1769) korrekt datum för Napoleons födelse är 15/8 1789; jfr ovan *7 Januari 1768* etc.

Ändrade stavning vid 33 år enligt Chateaubriand stavade Napoleon sitt namn »Buonaparte» fram till sitt trettiofjärde år (Mémoires, 1, 1982, s. 674)

På Corsica: utanför l'île Sanguinière *l'île Sanguinaire* den största av en grupp mindre öar kallade *les îles Sanguinaires* ('De blodtörstiga öarna') vid Ajaccioviken på Korsika

Neuhof baron äventyrare [– – –] Alberonis agent etc. *Neuhof* den tyske baronen *Theodor Stephan von Neuhof* (1694–1756) som erkändes av upproriska korsikaner som kung på Korsika 1736 under namnet Teodor I (ön som tillhörde Genua sedan 1200-talet såldes 1768 till Frankrike) men som tvangs lämna Korsika samma år; efter misslyckade försök att återvända hamnade han i England där han fängslades för penningskulder och dog (Mémoires, 1, 1982, s. 679); *Giulio Alberoni* (1664–1752), italiensk-spansk statsman, kardinal från 1717

Rousseau uppmanades bli lagstiftare på Corsika – »Il est encore en Europe un pays capable de législation: c'est l'île de la Corse – – – J ai quelque pressentiment qu'un jour cette petite île étonnera l'Europe.» *Jean-Jacques Rousseau* (1712–78), författare och filosof; citatet från Chateaubriand (Mémoires, 1, 1982, s. 679) lyder i översättning: 'Ännu finns i Europa ett land i stånd till lagstiftning: det är ön Korsika – – – en föraning säger mig att denna lilla ö en dag kommer att slå Europa med häpnad' (ur J.-J. Rousseau, Contrat social, II, 1762, kap. 10); Rousseaus lagstiftningstanke bygger på att lag måste vara ett uttryck för allmänviljan

Bastia Korsikas gamla huvudstad, belägen vid öns östra kust

Napoléon älskade ranunkler och körsbär enligt Chateaubriand (Mémoires, 1, 1982, s. 680); *ranunkler* smörblomväxter

I Brienne sade N. [– – –] »Je ferai à tes Francais tout le mal que je pourrai.» (franska) 'Jag skall göra dina fransmän all den skada jag kan'; enligt Chateaubriand skall Napoleon ha sagt detta till sin kamrat Bourienne vid militärskolan i *Brienne-le-Chateau*, huvudort i kantonen l'Aube, där han var inskriven 1779–84 (Mémoires, 1, 1982, s. 680)

quai de Conti (Institut) Palais de l'Institut de France, den byggnad som är säte för *Institut de France*, i vilken fem lärda akademier ingår, är beläget på *quai Conti* i Paris

Morose et frondeur il blâmait tout (franska) 'Tjurig och oppositionell klandrade han allt'; bygger på Chateaubriands skildring av Napoleons studietid 1784–85 vid Militärhögskolan i Paris (Mémoires, 1, 1982, s. 680)

när han nämner Sainte Hélène skriver han blott: »Petite Île.» Sainte Hélène = Constantins moder. Dog 327. Fête 17 Augusti Strindberg bygger på Chateaubriand, Mémoires, 1, 1982, s. 681; *Petite Île* 'Lilla Ön'; Napoleon slutade sina dagar i fångenskap på den brittiska atlantön *S:t Helena* (se ovan pag. 22); ön har fått sitt namn efter helgonet *S:ta Helena*, Konstantin den stores mor som blev kristen efter sonens omvändelse; hennes *fête* ('festdag', 'helgondag') infaller 18/8 (ej 17/8)

18 Maj 1804 Kejsare. Elba 20 April 1814. Därifrån 26 Febr. 1815. In i Paris 20 Mars efter sina militära nederlag tvangs Napoleon att abdikera i *april 1814* och erhöll då ön *Elba* (belägen mellan Korsika och det italienska fastlandet) som eget suveränt furstendöme; han återkom därifrån och återupprättade sitt kejsardöme i *Paris i mars 1815* men besegrades efter hundra dagar på nytt (vid Waterloo 18/6) och fördes

därefter av engelsmännen till fångenskapen på ön S:t Helena, där han avled 1821

»**Bonaparte n'avait pas au début de sa vie le moindre pressentiment de son avenir.**» (franska) 'Bonaparte hade i unga år inte den minsta aning om sin framtid' (Mémoires, 1, 1982, s. 682)

4 ~~öar~~: öar: Corsica, Elba, Sainte Hélène, Île de France! Napoleon föddes på ön *Korsika* och erhöll ön *Elba* efter sin abdikation 1814; efter nederlaget vid Waterloo 1815 fördes han till ön *S:t Helena* där han avled 1821; hans slutliga viloplats blev 1840 Invaliddomen i Paris, i provinsen *Île-de-France*, vilken kan sägas bilda ett slags ö mellan floderna Marne, Seine, Oise, Aisne och Ourcq

Pag. 23 (18–23/4 1897)

18/4 **Waldemar Bülow** se ovan pag. 17 (1/3)

I parken på Börringe där Corfitz Beckfries nyss dött greve *Corfitz Beck-Friis* (1824–97) dog 16/4 på sitt gods Börringekloster i Skåne

Träckhelvetet (Swedenborg) se ovan pag. 18 (20/3) *exkrematiserad*

19/4 **Olin orolig; meddelar sig med mig. Hört Knackningar** etc. *Axel Ohlin* (1867–1903), docent i zoologi i Lund och upptäcktsresande

21/4 **föråt sig hos Åke** *Åke* restaurang Norden, jfr ovan pag. 17 (11/2)

Svedala här: stationssamhälle i Malmöhus län (nuvarande Skåne län)

Herrlin *Axel Herrlin* (1870–1937), docent i filosofi i Lund

Marie Lammfromm oidentifierad

»**Puis Esdras le Sacrificateur [– – –] des femmes étrangères.**» (franska) »Och Esra presten stod upp och sade till dem: / I hafwen försyndat eder, i det att I hafwen tagit främmande hustrur … Så bekännen nu Herran edra fäders Gud och gören det Honom ljuft är och skiljen eder ifrån landets folk och ifrån de främmande hustrur», Esra 10:10 f. (Bibeln 1894)

Arthur Hazelius *Artur Hazelius* (1833–1901), språkman, folklivsforskare, grundare av Nordiska museet och Skansen, hade personlig kontakt med Strindberg framför allt omkring 1880 i samband med dennes kulturhistoriska forskningar

22/4 **Edv. Munch** den norske konstnären *Edvard Munch* (1863–1944) som Strindberg hade umgåtts med i Berlin och Paris

pompon tofs (av silke eller ullgarn) på en mössa eller en hatt

Brodén spelade Morzarts Rekviem: Confutatis det fanns två bröder *Brodén* i Lund, *Torsten* (1857–1931) och *Nils* (1872–1959), som båda musicerade; i Mozarts *Rekviem* (latin; 'Själamässa') förekommer (liksom i alla andra rekviem) orden *confutatis maledictus* (latin; 'smädarna bringas till tystnad') i satsen »Dies Irae» (latin; 'Vredens dag')

W–n Wien

23/4 **Guldflittror** tunna »fjäll» av bladguld

Sven Bengtsson (1843–1916), bildhuggare, ciselör, keramiker och teosof

diglarne *digel* variantform av *degel* eldfast kärl, vari ämnen kan upphettas till höga temperaturer eller bringas att smälta

NB! № 207 och № 28 som jag fann i Luxembourg etc. jfr dagboken pag. 2 (maj) med ordförklaring (*Numret 207* etc.)

Dannemora Gruvor *Dannemora gruva* järnmalmsgruva i norra Uppland, bearbetad sedan 1400-talet

Pag. 23 v.

N. skrivit Masque prophète, Roman Corse, Comte d'Essex Napoleon har författat dessa verk; i översättning lyder titlarna 'Den profetiske bluffmakaren', 'Korsikanskt äventyr' och 'Greven av Essex'; se Chateaubriand, Mémoires, 1, 1982, s. 682

»**Il fait peu de cas de la gloire, ne met au premier rang que l'amour de la patrie (Corse).**» (franska) 'Han fäster ringa avseende vid ära, och främst sätter han kärleken till fosterlandet allena (Korsika)' (Mémoires, 1, 1982, s. 682)

Nˢ brevet de capitaine är givet 30 Augusti 1792 av Louis XVI som avsattes den 10 Augusti *brevet de capitaine* (franska) 'kaptensfullmakt'; uppgifterna har Strindberg hämtat från Chateaubriand: fullmakten av Ludvig XVI är daterad 30/8 1792, tjugo dagar efter hans avsättning; utnämningen 30/8 för officerens räkning gäller från föregående 6/2; Chateaubriand förklarar detta med att ett antal fullmakter hade undertecknats av kungen i förväg in blanco; Napoleons kaptensfullmakt kontrasignerades 30/8 av Servan vid krigsministeriet (Mémoires, 1, 1982, s. 687 f.); jfr *Legender*, s. 85

»**Expliquez cela si vous pouvez. – Quel protecteur poussait les affaires de ce Corse ? Ce protecteur était le maître éternel.**» (franska) 'För-

klara detta, om ni kan. – Vilken beskyddare gynnade denne korsikans intressen? Denne beskyddare var mästaren, den evige' (Mémoires, 1, 1982, s. 688)

Corsica = Kyrnos *Kyrnos* under antiken de grekiska kolonisatörernas namn på *Korsika*

Napoleon hade endast tre tänder kvar då han togs ur graven. / Alldeles som Hertigen av Enghien *Louis Antoine Henri de Bourbon-Condé, hertig av Enghien* (1772–1804), fransk prins, rojalist och Napoleonmotståndare som emigrerade från Frankrike 1789 och kämpade mot revolutionen; han arkebuserades på Napoleons order, grundlöst anklagad för förräderi; jfr *Legender*, s. 85

Pag. 24 (26/4–5/5 1897)

26/4 **Herrlins kris** *Axel Herrlin* (1870–1937), docent, senare professor i teoretisk filosofi i Lund; *Herrlins kris* diskuterades senare i ett brev från Herrlin till Strindberg (odat., mars 1898; i dagbokens bilaga), med anledning av Strindbergs skildring i *Legender* (s. 26 ff.); i brevet beskriver Herrlin »dödssjukdomen» och »helvetestillståndet» som orsakat av en handling som drabbade en medmänniska; se kommentaren i *Legender* (SV 38, ss. 330 ff., 292 ff.); jfr nedan pag. 32 (12/7) *Jfr: Herrlins äventyr* etc.

28/4 **en högre belägen plats (Vallen)** se ovan pag. 17 (12/2) *vallpromenaden*

ett ofullständigt frankerat brevkort från Berlin (Karl Strecker och Lennart Ribbing:) *Karl Strecker* (1862–1933), tysk teaterrecensent och författare; *Lännart Ribbing* (1876–1938), zoolog, senare professor i anatomi

29/4 **Hospitalet** Lunds hospital (mentalsjukhus) som invigdes 1879

erfor denna klämning om bröstkorgen som jag kallat elektriska gördeln jfr ovan pag. 19 *Outre la douleur des membres* etc.

Frères Saint-Jean Dieu syftar på sjukhuset *Maison des Hospitaliers de Saint-Jean-de-Dieu*, 19, rue Oudinot i Paris, som förestods av en katolsk orden; *Saint Jean de Dieu* Johannes av Gud (1495–1550), de sjukas skyddshelgon

Kamrer Möller oidentifierad

Balzacs Seraphita [– – –] Faites pour Dieu [– – –] Dieu n'est-il pas la science même . . . citatet är hämtat från Honoré de Balzac, *Séraphîta*, 1835 (Œuvres Complètes, vol. 16, 1855, s. 317); (franska) 'Gör för Gud

det ni har gjort för att tillfredsställa er ärelystnad, det ni gör då ni ägnar er åt en konstart, det ni gjorde när ni älskade en människa mer än honom, eller när ni sökte utforska någon hemlig detalj av mänskligt vetande! Är icke Gud vetenskapen själv…' (översättning efter *Inferno*, s. 309)

Portugisen Johannes di Dio eller Joh. Ciudad 1495–1550 *Johannes av Gud* se ovan

L'Éclair daglig tidning som utgavs i Paris 1888–1926

Jacques Saint-Cère pseudonym (S:t Cère) för *Armand Rosenthal* (1855–98), kritiker och utrikesredaktör på den franska dagstidningen Le Figaro, där Strindberg publicerat ett par artiklar i mitten av 1890-talet (»Césarine»; »Sensations Détraquées», svensk övers. »Förvirrade Sinnesintryck»; se SV 34); 1896 blev Saint-Cère indragen i en utpressningsskandal (affären Max Lebaudy), häktades och lämnade sin redaktörstjänst på Le Figaro (jfr Brandell 1983, s. 79 f.); jfr ovan pag. 3 (24 × 25/5) *Mme Saint-Cère*

Waldemar B. berättade nu att [– – –] han sett 5 små röda »apor» med brinnande ögon etc. jfr *Legender*, s. 45; jfr även Ögonvittnen, 1961, s. 129

1/5 **Läste Sar Peladan för första gången** *Joséphin Péladan* (1859–1918), fransk ockultistisk författare, vilken tagit sig titeln »Sar» (assyriska; 'Kung'); jfr *Inferno*, s. 309

Kléen *Emil Kléen* (1868–98), författare och journalist vid Malmö-Tidningen

Jörgen haft skräcknätter efter Temptanders död *Jörgen* pseudonym för *Georg Lundström* (1838–1910), anställd vid tullverket 1869–84, journalist och kåsör, bl.a. i den satiriska boulevardtidningen Figaro, vapendragare till Strindberg på 1880-talet; *Oscar Robert Themptander* (1844–97), statsminister 1884–88, landshövding i Stockholms län 1888–96; Lundström låg länge i tvist med Generaltullstyrelsen, som vid denna tid företräddes av bl.a. dåvarande byråchefen Themptander; tvisten slutade med att Lundström avskedades från sin tjänst på ett sätt som väckte stort uppseende; jfr *Legender*, s. 85

3/5 **Började skriva: Inferno** se kommentaren i *Inferno*, SV 37, ss. 341–354

4/5 **Eldsvådan i välgörenhetsbasaren i Paris!** syftar på en eldsvåda i Paris denna dag i vilken mellan 30 och 50 personer omkom och mellan 150 och 200 skadades (enl. DN 5/5 1897); jfr notis i dagboken pag. 25 (5/5)

5/5 **Fågel Rock** eller *Rukh*, en jättefågel i arabiska sagor (så stor att den utfodrade sina ungar med elefanter); här skämtsamt namn på *Elis Strömgren* (1870–1947), astronom i Lund

Pag. 25 (5–8/5 1897)

5/5 **kopia av pärmen på en annotationsbok [– – –] tre hästar** etc. annotationsbokens pärm förvaras i Gröna Säcken (SgNM E 23); jfr ovan pag. 7 (12/8) *Album* etc.; jfr även *Inferno*, s. 181 ff.

Kulturh. Fören. Tidskrift av Karlin. / »**Maj ansågs av Romarne [– – –] rådde demonerna** Kulturhistoriska Meddelanden. Qvartalskrift utgifven af Kulturhistoriska Föreningen för Södra Sverige genom G. J:son Karlin; den text som Strindberg sammanfattar och samtidigt försvenskar lyder i tidskriften (1895–96, häft. 1, s. 21): »Romerne betragtede maj som en ulykkelig måned og holdt ikke bryllup i den. De troede, at i sidste uge af april og särlig i de 12 förste nätter af maj var alt dämonisk rörigt»

Jämför Juni, Juli, Augusti 1899. De tre hästarne på Furusund. De tre penitensåren, efter vilka bättre tider stundade anteckningen är gjord i efterhand; *penitensåren* ungefär: botgöringsåren; jfr följande förklaring och dagboken pag. 91 (28/6 1899): »I förrgår mötte jag tre hästar i ängen» etc.

Se: Apokalypsen XIX:II *Apokalypsen* vedertagen benämning på Uppenbarelseboken, som tecknar den yttersta tidens händelser då rättvisa skipas, och fyra ryttare uppträder på domens dag (kapitel 6:1–8); de tre sista av dessa personifierar de plågor som förorsakas av krig, hungersnöd och död; det ställe Strindberg hänvisar till i kapitel 19:2 lyder: »Ty sanna och rättfärdiga äro hans domar, ty han har dömt den stora skökan, som förderfwade jorden med sin skörlefnad, och han har utkräft sina tjenares blod ur hennes hand» (Bibeln 1894)

Jag gifte mig 2ª gången 2 Maj 1893 etc. Strindberg och Frida Uhl gifte sig 2/5 1893 på den tyska ön Helgoland i Nordsjön

Den 12ᵉ Maj heter Sankt Pankratius. Har varit Adelsman i Rom om 14 år, som lät sig döpa och halshöggs därför med svärd Varför på runstaven ett svärd och en trefotad stol Strindberg refererar ur Kulturhistoriska Meddelanden 1895–96, nr 1, s. 23; *S:t Pankratius* kristen martyr, död 304, föll offer för förföljelsen av de kristna i Rom under kejsar

Diokletianus; *runstav* eller *primstav* ett slags evighetskalender som användes i Skandinavien från 1100-talet och framåt; runorna, oftast inristade på stavar eller käppar, tjänade som kalendariska tecken med vars hjälp man kunde beräkna datum, månader, skottår, osv.; helgondagar markerades på runstaven ofta med det redskap som helgonet hade avrättats med; *trefotad stol* här: symbol (på en runstav) för tingstiderna

11e Maj St Mamertus, 12e St Pankratius 13e St Servatius [– – –] Die Wetterherren, Ismännen, Vintjuvarne helgondagar för *S:t Mamertus* (död ca 475), ärkebiskop i Vienne i departementet Isère i södra Frankrike; *S:t Pankratius* se ovan; *S:t Servatius* (död 384), biskop i Tongeren; *Die Wetterherren* (tyska; 'Väderherrarna'), *Ismännen*, *Vintjuvarne* dessa tre helgondagar 11–13/5 infaller medan nattfrost ännu kan ödelägga skörden; uppgifterna har Strindberg sannolikt hämtat ur Kulturhistoriska Meddelanden (s. 23 f.)

prästen Hellqvist syftar troligen på pastor *Axel Johan Hellqvist* (1847–1916); *Pastor Hellqvist* förekommer också i en anteckning i ett av utkasten till »Mirakel-Boken», en planerad fortsättning på *Legender* (SgNM 9:3,27)

Underrättelse från Paris om eldsvådan i välgörenhetsbasaren i denna eldsvåda (jfr ovan pag. 24, 4/5) omkom Sofia Charlotta Augustine (f. 1847), hertiginna av Alençon, syster till kejsarinnan Elisabeth av Österrike

Berend sköt sig fil.dr *Sedgvick Berend*, som var fransk medborgare, hade efter en tids sjukdom begått självmord (enl. notis i Dagens Nyheter 6/5 1897)

7/5 **G. af G i Lund** författaren *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909), som nyåret 1897 tillträtt som litterär chef på Gernandts förlag i Stockholm, hade återupptagit kontakten med Strindberg vilken varit avbruten i flera år; efter att de hade träffats i Lund i maj undertecknade Strindberg kontrakt med förlaget angående en svensk upplaga av *Inferno* och postade det till Gernandts 1/7 1897; Geijerstam passerade Lund på resa söderut i början av juli 1897

Berättelsen om Heidenstams–Prozors spökerier med kontroll *Verner von Heidenstam* (1859–1940), författare; *Maurice Prozor* (1849–1929), greve, polsk-fransk författare, diplomat i rysk tjänst, introduktör av skandinavisk litteratur (Ibsen, Snoilsky, Geijerstam); gift med Märta Gyldenstolpe; Heidenstam hyrde Hässelby slott av greve Gustaf Fredrik Bonde (bror till Prozors maka) från november 1896 till våren 1897 och

karaktäriserade slottet som »det gamla spökaktiga Hesselby»; senare under 1897 hade Heidenstam en sedermera berömd »spöksyn» av Karl XII på egendomen Noor i Knivsta kommun (dit han flyttade 1/11 1897; se Fredrik Böök, Verner von Heidenstam, 2, 1946, s. 57 f.)

Aumale dog! *Henri Eugène Philippe d'Orléans, hertig av Aumale* (1822–97), son till Louis Philippe som var fransk kung 1830–48

L'hyperchimie mot Tiffereau syftar på artikeln »Sur l'or de M. Tiffereau» ('Om Herr Tiffereaus guld') av Edward Stelles i den franska alkemistiska tidskriften *L'Hyperchimie* (startad 1896 av F. Jollivet-Castelot med Strindberg som medarbetare) i nr 5, maj, 1897, ss. 5–7; *C. Théodore Tiffereau* fransk alkemist som hade presenterat en metod att förvandla silver till guld i boken Les métaux sont des corps composés ('Metallerna är sammansatta ämnen'), 1855 (ny utgåva 1889); hans bok l'Art de faire de l'or ('Konsten att göra guld') utkom 1896; Tiffereau omtalas ofta som en auktoritet av Strindberg; de två träffades 1896 och 1897 (se bl.a. »Nutidens Guldmakeri», SV 36, s. 144 och kommentaren ss. 445, 485 f.; se även dagboken pag. 44, 6/10 1897)

Porträttet av Kerstin Strindberg hade 20/2 1897 i brev till dottern Kerstin och hennes mormor bett om Kerstins porträtt och 4/5 skrev han igen till Kerstin: »Wann kommt dein Portrait? Ich sehne mich so» ('När kommer ditt porträtt? Jag längtar så'); efter att ha mottagit fotografiet återsände han det med motiveringen att han inte av misstag skulle förstöra bilden och därigenom vålla dottern skada (enligt den svarta magins principer); se brev till Kerstin Strindberg 13/7 och 24/7 1897 (jfr kommentaren i Brev 12, s. 131)

8/5 **Vaknade vid ropet »Karin». Drömt om barnen på natten** etc. Strindbergs barn *Karin* (född 1880), *Greta* (född 1881) och *Hans* (född 1884) bodde i Helsingfors tillsammans med sin mor Siri von Essen

Pag. 26 (9–11/5 1897)

9/5 **Gustaf II Adolf** *Gustav II Adolf* (1594–1632), Sveriges kung 1611–32

Sigismund (1566–1632), son till Johan III och Katarina Jagellonica; vald till kung i Polen 1587 som *Sigismund III Vasa*, kung av Sverige 1594–99

Brev från Ranft att han ville köpa Mäster Olof *Albert Ranft* (1858–1938), teaterdirektör och skådespelare; Strindberg svarade positivt 9/5

1897 och Ranft köpte uppföranderätten till den s.k. prosaupplagan av skådespelet (1872) för 500 kr (jfr Brev 12, s. 114 not 2)

G II Adolf skrevs 1899–1900 och kom till Ranft såsom Vasasagan IV. Mäster Olof var I Strindberg började planera »G II Adolf» (pjäsen *Gustav Adolf*) senast i september 1899 och avslutade enligt dagboken författandet 7/3 1900; *Vasasagan* Strindbergs benämning på de fyra dramerna *Mäster Olof*, *Gustav Vasa* (1899), *Erik XIV* (1899) och *Gustav Adolf*; jfr brev till Geijerstam 11/6 1899: »Nu är Vasasagan II (så kallas den emedan Mäster Olof hädanefter skall heta Vasasagan I) färdig» (se vidare kommentaren i SV 41, s. 494 ff.)

Läste Rheingold av Wagner syftar på librettot till *Das Rheingold* (tyska; 'Rhenguldet'), 1869, dvs. förspelet till *Richard Wagners* (1813–83) musikdramatiska trilogi Der Ring des Nibelungen ('Nibelungens ring'), som i övrigt består av delarna Valkyrian, Siegfried och Ragnarök

Wellgunde: / Weisst Du denn nicht [– – –] so verfluch ich die Liebe (tyska) '*Wellgunde:* / Vet du då inte / åt vem det ensamt är / förunnat att smida guldet? / *Woglinde:* / Bara den som avvisar kärlekens makt, / bara den som jagar bort / kärlekens lust, / blott han vinner trolldomskraften, / att smida guldet till ring. / *Wellgunde:* / Vi är trygga och bekymmerslösa / ty allt som lever vill älska, / undvika kärlek vill ingen. / *Woglinde*: / Minst av allt han, / det lystna trollet: / [– – –] / *Alberich* / sträcker fram sin hand mot guldet / [– – –] / Guldet rycker jag från klippan, / jag skall smida den hämnande ringen; / så hör nu, strida vatten / – så förbannar jag kärleken'; Strindberg citerar delvis samma verser från Wagners Rhenguldet i brev till dottern Kerstin 17/5 1897 (jfr även Brev 12, s. 112 kommentaren); de tyska verserna citeras även i *Legender* där de introduceras på följande sätt: »Vid läsningen av Wagners Rheingold upptäcker jag en stor skald och förstår varför jag icke har begripit storheten hos denne musiker, vars musik endast är ackompanjemang till texten. För övrigt är Rheingold skriven för min räkning» (*Legender*, s. 85 f.; översättningen efter kommentaren, SV 38, s. 386)

En piga hissade Dannebrog på halv stång (!) på Hôtel Westrup etc. *Dannebrogen* populär benämning på Danmarks flagga; *Hôtel Westrup* affärsmannen, industrimannen och danske vicekonsuln Wilhelm Westrups (1862–1939) residens i Lund; *Hôtel* här antagligen: 'förnämt privathus'

Såg Nordenskiöld i min bruna kappa *Adolf Erik Nordenskiöld* (1832–1901), forskningsresande, professor vid Riksmuseet, ledamot av

Svenska Akademien (jfr ovan pag. 13 *Brev från Nordenskiöld*); *min bruna kappa* jfr dagboken pag. 140 om »min bruna kappa (botgörardräkten)» samt ovan s. 83 och pag. 19 *ansågo sig bruna ehuru de voro svarta*

10/5 **Löjtnantens hund** jfr ovan pag. 19

Brev från Gustaf af Geijerstam att Dagmarteatern ville köpa Herr Bengts Hustru för 600 Kronor! *Dagmarteatret* i Köpenhamn köpte uppföranderätten till skådespelet för det angivna beloppet; pengarna nådde Strindberg 17/5 enligt dagboken; premiären ägde rum 10/10 1897 (Brev 12, s. 110 not 1)

Aftonen med Herrlin och Ohlsson *Axel Herrlin* (1870–1937), docent, senare professor i teoretisk filosofi i Lund; *Ohlsson* syftar antagligen på apotekare *Zacharias Olsson* (1867–1952); jfr dagboken pag. 68 (4/8 1898) och Strindberg brev till Olsson 22/7 1898 (jfr kommentarerna i Brev 12, s. 244)

11/5 **Underrättelse att Fadren spelats i Wien den 6[e]** *Fadren* hade premiär på Carl-Theater i Wien 6/5 1897

Pag. 27 (12–17/5 1897)

12/5 **stipelblad** bladlik bildning (’småblad’) som utgår från bladfot eller bladskaft

cikoria här: kaffesurrogat som framställts av cikoria, *Cichorium intybus* (vägvårda)

Sar Peladans L’Androgyne *L’Androgyne* (franska; ’Androgynen’) ingår i *Joséphin Péladans* (1859–1918) romansvit La Décadence latine i vilken han lade fram sin uppfattning om den västerländska-kristna kulturens nedgång och fall: de romanska folkens överlägsenhet hotades av den samtida demokratin och materialismen och kunde endast räddas av en elit av konstnärer och rosenkreutzare (hemliga ordenssällskap som Péladan var lierad med)

»**Il se souvint de cette anecdote d’un vieux missionaire [– – –] à beaucoup d’âmes.**» (franska) ’Han erinrade sig följande anekdot av en gammal missionär. / Vid slutet av en missionsresa, under den första predikan, som var helt avgörande, drabbades jag av oförmåga, så snart jag uttalat orden »mina bröder», ingen tanke i min hjärna, icke ett ord på mina läppar. / »Heliga Jungfru» – sade jag inom mig – »jag har behållit endast en svaghet, min kopp *kaffe*, jag frambär den nu till er»,

och strax återfick jag tankeförmågan, jag överträffade mig själv och gjorde mycket gott för många själar'; cit. från Péladan, L'Androgyne, La décadence latine, VIII, 1891, s. 107; samma citat återges i *Legender*, s. 86 f. (översättning efter *Legender*)

ett ansikte som liknade Bismarck eller S.A. Hedlund *Otto von Bismarck* (1815–98), tysk statsman; *Sven Adolf Hedlund* (1821–1900), liberal politiker, chefredaktör för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, far till Torsten Hedlund

13/5 **På aftonen Whisky; på natten hos Mortensen visionerna med Zeus och Kristus** *Johan Mortensen* (1864–1940), docent i litteraturhistoria vid Lunds universitet; han beskriver i sin minnesbok (Mortensen 1931, s. 28 ff.) hur Strindberg lekte med kuddar hemma hos honom och därigenom framkallade olika ansikten; när Mortensen uppmanades försöka hamnade en vit och en grön kudde liggande tätt ihop, »liksom tryckande ansiktena mot varandra»; Strindberg tolkade enligt Mortensen »det vita huvudet och vid sidan det långa och smala, det magra och lidande» som »Zeus, som trycker ned Kristus och vill förgöra honom»; Strindberg skall då ha försökt tilltala gudarna utan att få svar; *Zeus* den antika grekiska religionens högste gud

14/5 **Brandt** *Gustaf Brand* (1857–1952), medicinare, konverterade till katolicismen 1894; efter det att han blivit med. lic. i Lund i maj 1898 praktiserade han som läkare i Belgien, där Strindberg besökte honom 19–24/8 1898

17/5 **600 Kr. från Dagmarteatern** se ovan pag. 26 (10/5)

Såg Bengt Lidfors dubbelgångare jfr *Legender* s. 54 f.

Läste i Sar Peladan Coeur en peine p. 23 *Joséphin Péladans* roman *Cœur en peine* (franska; 'Lidande hjärta'), La décadence latine, VII, 1890

»**Croire aux sorts [– – –] au déterminisme du moderne.**» (franska) 'Att tro på häxerier kunde gå an omkring år ett tusen; vid annalkandet av år två tusen kan en iakttagare konstatera att mången individ besitter en ödesdiger förmåga: att bringa otur åt den som sårar honom. Man vägrar honom något som han begär, och ens älskarinna blir otrogen; man stukar honom och man får intaga sängen; allt det onda som man önskar honom återfaller i ökat mått på en själv. Det betyder ingenting, slumpen får förklara detta oförklarliga sammanträffande: slumpen är tillräcklig för nutidsmänniskans determinism'; citatet från Péladan, Cœur en peine, La décadence latine, VII, 1890, s. 23, återges också i *Inferno*, s. 308 f. (översättning efter *Inferno*)

Pag. 28 (21/5–3/6 1897)

21/5 **Hittade en flaska med påskrift: »Kokoriner och Enträdolja.»** *Kokoriner* kan ha anknytning till *Kokorin*, en by med en 1300-talsborg öster om Prag; *enträdolja* preparat som användes mot förkylning, halsont och värk

22/5 **G af G i Lund** *Gustaf af Geijerstam* besökte åter Lund; jfr ovan pag. 25 (7/5)

Ljungby Horn och Pipa två klenoder från medeltiden, ett dryckeshorn med förgyllt silverbeslag och en visselpipa av elfenben, som förvaras på Trolle-Ljungby slott i Skåne; dessa föremål omtalas i en känd sägen enligt vilken trollen uttalat en förbannelse att gården och dess ägare skall drabbas av olycka om de flyttas

23/5 **Obehaglig afton hos Åke** *Åke* restaurang Norden; jfr ovan pag. 17 (11/2)

25/5 **Waldemar B kan ej sova hemma** etc. jfr *Legender*, s. 47

26/5 **I Bökeberg: Doktor Faustus** *Bökebergsslätt* ligger ca 2 mil söder om Lund strax norr om Svedala vid sjön Yddingen; *Doktor Faustus* kan syfta på Goethes drama *Faust* där Skalden i Förspel på teatern utbrister »giv mig min ungdoms dar tillbaka!»; jfr *Legender*, s. 87 (»Utdrag ur min Dagbok» 26/5 1897)

Coll Kollapsen det första ordet är svårläst i dagboken men skall antagligen läsas »Coll», vilket sannolikt utgör början på ordet *Collapsen;* eventuellt kan »Coll» i stället utgöra början på namnet *Collin*, vilket i så fall bör syfta på bokhandlare *August Collin* som vid denna tid hade ekonomiska svårigheter; se nedan (28/5)

27/5 **W.B och accepten** *W.B.* Waldemar Bülow (1864–1934); *accept* en godkänd eller accepterad växel

28/5 **Collin rymde** bokhandlare *August Collin* (1859–97); jfr nedan pag. 29 *Collins drunkning annonserad*

29/5 **Haase** syftar möjligen på en C.J. Haase som vid denna tidpunkt ägde ett hus i Lund (S:t Annegatan 5)

Strömgren examen *Elis Strömgren* (1870–1947), astronom; fil.dr och docent i Lund 1898; senare professor i astronomi i Köpenhamn (från 1907)

August Lindbergs mor *August Lindberg* (1845–1916), skådespelare, regissör och teaterledare; hans mor hette *Kristina Jansdotter;* Strindberg gjorde Lindbergs bekantskap i början av 1870-talet

Denna sommar [födde Frida ett barn] i München vilket jag ej fick veta förr än 1901 i April Frida Uhl födde 21/8 1897 en son (Max Friedrich Strindberg; fader var den tyske dramatikern Frank Wedekind); detta avslöjade Frida Uhl först i slutet av 1902 i brev till Strindberg; se nedan pag. 165 (8/1 1903) *Mottog närliggande brev från Frida Uhl* etc.

då jag skulle gifta mig med Bosse skådespelerskan *Harriet Bosse* (1878–1961), som Strindberg förlovade sig med 5/3 1901 och gifte sig med 6/5 1901

1/6 **Brodén spelade Beethowens D-moll sonat [– – –] På denna D-moll-Sonat byggde jag sedan »Brott och Brott»** *Brodén* se ovan pag. 23 (22/4) *Brodén spelade* etc.; *Ludvig van Beethoven* (1770–1827), tysk tonsättare; *Beethovens D-moll-sonat* pianosonat 17 i d-moll, opus 31, nr 2; skådespelet *Brott och brott* författade Strindberg i januari–februari 1899 (se kommentaren i SV 40, s. 259 ff.); jfr brev till Axel Herrlin 23/1 1900: »I dag kollationeras Brott och Brott; då tänker jag på Brodén och D-moll-Sonaten som ingifvit mig formen. Den kallas [– – –] Spöksonaten!»

Emanuel G–ms materialisation *Emanuel af Geijerstam* (1867–1928), med. lic. och leg. läkare 1897; jfr *Legender*, s. 87; *materialisation* antagande av konkret gestalt

1 × 2/6 **Drömde att jag var hos Westrups, men Frun osynlig** *Wilhelm Westrup* (1862–1939), affärsman, industriman och dansk vicekonsul i Lund; gift med *Gudrun Westrup* (1866–1948), syster till Dagny Juel Przybyszewska (1867–1901)

3/6 **Hyr två rum** Strindberg bodde sedan 7/2 1897 i en dubblett på Grönegatan 8 i Lund (jfr ovan pag. 17)

Pag. 29 (4–15/6 1897)

4/6 **Berättade om Helleborus för B. Lidforss** *Helleborus* det vetenskapliga namnet på växtsläktet julrosor; här möjligen: *Helleborus niger* julros eller svart prustrot; har röda, gröna, vita eller gröna blommor och en giftig jordstam som kommit till användning inom medicinen, i folkmedicinen ansågs den kunna bota 'dårskap'; Strindbergs intresse för växten framgår bl.a. av »Blomstrens Hemligheter» i *Blomstermålningar och djurstycken* (SV 29, s. 209 f.) och bevarade anteckningar i Gröna Säcken (SgNM 22); *Bengt Lidforss* (1868–1913), botaniker; jfr ovan pag. 14

6/6 **Kléen** *Emil Kléen* (1868–98), författare och journalist vid Malmö-Tidningen

Dickson död i sängen industrimannen och mecenaten *Oscar Dickson* (f. 1823), som understödde Nordenskiölds, Nansens och Andrées polarexpeditioner, avled 6/6 1897

7/6 **Philp: i Malmö** syftar på *Hugo Philp* (1844–1906) som var gift med Strindbergs syster Anna (1855–1937); se ovan pag. 4 (9/6) *Hugo och Anna kommo*

8/6 **Beethoven-afton** jfr ovan pag. 28 (1/6) *Brodén spelade* etc. och nedan pag. 66 (8/7) *Beethovenafton* etc.; efter det att Strindberg hösten 1899 slagit sig ner permanent i Stockholm blev »Beethovenaftnar» ett återkommande inslag i hans liv; se nedan pag. 125 *Beethovensmiddag* etc.

9/6 **Waldemar Bülow hade haft en skräcknatt** etc. här och i den närmaste fortsättningen i dagboken noterar Strindberg Bülows upplevelser (om Bülow se ovan pag. 17, 1/3); senare använde Strindberg materialet i dagboken för kapitlet »Min klentrogne väns vedermödor» i *Legender* (ss. 43–50); jfr ovan pag. 24 (29/4) *Waldemar B. berättade* etc.

två lik, Axel Vallengren [– – –] Collin! *Axel Wallengren* (1865–96), tidningsman och författare, humorist känd under pseudonymen *Falstaff, fakir;* han dog 4/12 1896 (en dryg vecka innan Strindberg anlände till Lund från Österrike); jfr dagboken pag. 35: »Axel Vallengren som död, med ett uttryck som om han vrålade efter hjälp!»; *Collin!* August Collin (1859–97), bokhandlare

jag såg eldgnistor* / ***»Esprits Contradicteurs»** hos Swedenborg heter det att *Esprits Contradicteurs* ('Motsägelseandar') visar sig som »fladderlågor»; jfr ovan pag. 19

Od i nordisk mytologi gudinnan Frejas make

Slog på aftonen i Hesekiel och blev förfärligt straffad *Hesekiels bok* i Gamla testamentet innehåller bl.a. olycksprofetior och straffdomar över hedningar

»**Den Mund rein halten!**» (tyska) 'Håll tyst (med något)!'

11/6 **Collins drunkning annonserad** under rubriken »Vådadöd eller sjelfmord?» meddelade Folkets Tidning 11/6 1897 att kroppen efter bokhandlare *August Collin* hittats i Sassnitz hamn

promenaden se ovan pag. 17 (12/2) *vallpromenaden*

item (latin) 'likaså', 'på samma sätt'

Sexan hos Åke *sexa* kvällsmåltid, supé; ursprungligen en måltid klockan 6; *Åke* restaurang Norden, jfr ovan pag. 17 (11/2)

Siri *Siri von Essen* (1850–1912)

Fru Thaulow *Alexandra Thaulow* (1862–1955), gift med den norske konstnären Frits Thaulow; Strindberg gästade makarna Thaulow i Dieppe 1894 och 1896

12/6 **Strömgrens förtroenden** *Elis Strömgren* (1870–1947), astronom i Lund

Eheu! (latin) 'Ack!'

15/6 **Olin** *Axel Ohlin* (1867–1903), docent i zoologi i Lund och upptäcktsresande; jfr dagboken pag. 23 (19/4)

Wistén *Leonard Wistén* (1857–1921), lärare vid Lunds privata elementarskola

Brandt talar om katolicismen medicinaren *Gustaf Brand* (1857–1952) konverterade till katolicismen 1894; jfr ovan pag. 27 (14/5)

Kléen får slå i Bibeln. får upp Timoteusbrevet i Bibeln finns två brev från Paulus till Timotheos, i bägge breven försöker Paulus stärka brevmottagaren i striden för det goda samtidigt som han varnar denne för avfall från tron och för falska läror

Pag. 30 (17–26/6 1897)

17/6 **Berliner Herold** syftar antagligen på tidningen *Der Deutsche Herold* som utgavs i Berlin

Eliasson från Ferkeln sommaren 1896 bad Strindberg *Anders Eliasson* (1844–1900), som då stod i begrepp att resa till Berlin, att sända upplysningar ur Berlin-tidningarna angående Stanislaw Przybyszewski (26/6 1896), och att besöka »Türkes Weinstube (Zum Schwartzen Ferkel)» (se ovan pag. 1) för att få »höra historien om Polacken och mera till» (1/7 1896); det är möjligt att Eliasson besökte Berlin även 1897

Fann fotografi av Mondsee och Fridas brev dem jag läste Frida Uhls föräldrar ägde en stor villa vid *Mondsee* utanför Salzburg; Strindberg bodde hos dem en dryg vecka i augusti 1893 (jfr romanen *Klostret*, SV 50, ss. 67–78); *Fridas brev* avskrifter som Strindberg själv gjort av ett antal brev från Frida Uhl till honom från perioden 6/2–13/4 1893 finns i Gröna Säcken (SgNM E 1; jfr kommentaren i SV 50, s. 294 ff.); Frida Uhls brev till Strindberg har utgivits av Friedrich Buchmayr i Wenn nein, nein! August Strindberg und Frida Uhl. Briefwechsel 1893–1902 (1993)

18/6 **NB!** *Nota Bene!* (latin) 'Märk Väl!'

Hans Larsson Docent: Skräcknätter och Benbrott efter Frödings försvar se ovan pag. 17 (11/2) *Fröding / Hans Larsson!*

19–20/6 **Orgier hos Åke** *Åke* restaurang Norden; jfr ovan pag. 17 (11/2)

21/6 **Berättas att Annie Besant blivit katolik** *Annie Besant* (1847–1933), brittisk författare, teosof; lärjunge till Mme Blavatsky och efter hennes död 1891 ledare för Teosofiska samfundet (jfr ovan Titelbladet *Dzyans bok* etc.); Besant hade inte blivit katolik, däremot visade hon intresse för den s.k. Gammalkatolska kyrkan som hade bildats 1889; jfr *Inferno,* s. 311

24/6 **Midsommardagen: Kromnow** *Kromnow* oidentifierad; på ett utkast till *Legender* i Gröna Säcken (»Légendes de Ma Vie», SgNM 9:3,19; se SV 38, bild nr 35) har Strindberg noterat »Kromnow: Slagtare; tror sig ha mördat»; möjligen syftar det på slaktaren m.m. *Johan Petter Nilsson Kromnow* (f. 1816) som avled 30/3 1897 i Lund; jfr ovan ovan pag. 20 (2/4) *Kromnows väninna* etc.

25/6 **Slutade Inferno** Strindberg sände denna dag manuskriptet till *Inferno* till Gustaf af Geijerstam på Gernandts förlag (brev till Geijerstam 25/6 1897)

Brev från Kerstin [– – –] jag skrev till Grossmutter om Benediktinerna brevet till Strindberg från hans treåriga dotter Kerstin var skrivet av hennes *Grossmutter* ('mormor') Marie Uhl (1844–1929); Strindbergs brev till Marie Uhl tycks inte vara bevarat (Brev 12, s. 127 not 2); *Benediktinerna* munkarna i Benediktinorden; jfr nedan pag. 41 (3/9) och pag. 73 *Maredsous;* jfr även *Inferno*, ss. 309–311

26/6 **Såg ett landskap på bordskniven [– – –] Le camp de Cæsar près St. Thomas** anteckningen *Le camp de Cæsar près St. Thomas* ('Caesars läger nära S:t Thomas') torde Strindberg ha skrivit in två månader senare när han besökte Erik Sjöstedt i S:t Thomas i provinsen Picardie, nordost om Paris (se dagboken pag. 40, 29/8 1897, med ordförklaringar)

Pag. 31 (28/6–5/7 1897)

29/6 **Herrlin** *Axel Herrlin* (1870–1937), docent, senare professor i teoretisk filosofi i Lund

datumvisaren här: almanackan (med avrivbara datumblad)

5/7 **lubricité** (franska) 'liderlighet', 'kättja'

Gingo till Gambrinus *Gambrinus* här: en vid denna tid känd restaurang vid Klostergatan i Lund

Molnen i solnedgången hemska koboltar *kobolt* bergstroll eller dvärgliknande tomte; jordande

Pag. 32 (6–13/7 1897)

6/7 **Fåhræus** *Klas Fåhraeus* (1863–1944), författare, konstkritiker och konstsamlare, personligen bekant med Strindberg sedan möten i Grez i mitten av 1880-talet

8/7 **vallen** jfr ovan pag. 17 (12/2) *vallpromenaden*

9/7 **uret med de tolv apostlarne** syftar på ett stort »astronomiskt» ur konstruerat på 1400-talet vilket är inbyggt i södra fasaden på stadshuset i gamla staden i Prag; varje heltimme skrider de tolv apostlarna fram ovanför själva uret medan liemannen slår timslagen och ett klockspel spelar musik

Dr Hugo Brand (1865–1934), vid mitten av 1890-talet t.f. underläkare vid Lunds asyl, dvs. den del av Lunds hospital som var avsedd för de patienter som ansågs obotliga

Vetterlund *Fredrik Vetterlund* (1865–1960), författare och litteraturhistoriker

föraren syftar förmodligen på 'den som förde' eller 'guidade' Vetterlund i Prag

de tolv cellerna i vårt Kloster Strindberg umgicks sedan 1894 med tankar på att gå i kloster och han var inte heller främmande för att själv stifta ett sådant; litterärt förverkligades klostret – som alternativ till ett dekadent samhälle – i romanen *Svarta Fanor* (författad 1904, utgiven 1907); jfr även den 1898 författade romanen *Klostret*, som dock förblev opublicerad under Strindbergs livstid (SV 50, s. 105 f.)

Ebbes nuvarande »väninna» *Axel Ebbe* (1868–1941), skulptör; *Ebbes »väninna»* oidentifierad

rödsot detsamma som *dysenteri* en smittsam tarmsjukdom med smärtsamma och blodiga avföringar

10/7 **Schumanns Aufschwung. Brodén spelade den, och jag blev lyftad** *Aufschwung* (tyska; 'Hänförelse', 'Flykt', 'Uppvaknande') pianokomposition som ingår i Phantasiestücke (1837) av Robert Schumann; jfr dagboken pag. 2 (28/4 1896) och pag. 4 (5/6 1896); jfr även *Inferno*,

ss. 97–103; *Brodén* se ovan pag. 23 (22/4) *Brodén spelade* etc.

ett vänligt brevkort från Direktor Lautenburg och Paul Block Residenzteater! *Siegmund Lautenburg* (1852–1918), direktör för Residenztheater i Berlin; *Paul Block* (1862–1934), sekreterare vid samma teater, kritiker

anlagt Merlin. Som blev »Till Damaskus»; först kallad Robert le Diable] *Merlin* och *Robert le Diable* legendgestalter i den franska varianten av den keltiska Artursagan, den förre en trollkarl, den senare ofta identifierad med Robert av Normandie (död 1035); båda dessa gestalter ansågs härstamma från djävulen men båda vinner i sagan efter hårda öden slutligen försoning genom att acceptera sin syndabocksroll; ett par bevarade utkast till ett Merlin-drama i Gröna Säcken (SgNM 20:2–3) är antagligen resultatet av den planering av ett sådant drama som den aktuella anteckningen i dagboken vittnar om; jfr dagboken 19/1 1898; dramat slutfördes enligt dagboken 6/3 1898; den slutgiltiga titeln *Till Damaskus* syftar på aposteln Paulus omvändelsehistoria (se vidare kommentaren i SV 39, s. 412 ff.)

11/7 **Järnvägsolyckan i Gentofta och i Cassel** syftar på en järnvägsolycka som inträffade 11/7 1897 i *Gentofte* utanför Köpenhamn, med omkring 40 döda och 70 skadade; en liknande olycka skedde ungefär samtidigt i *Kassel* i Tyskland

Andrée steg upp! anteckningen är tillagd senare; *Salomon August Andrée* (1854–97) startade 11/7 1897 sin nordpolsexpedition med ballongen Örnen från Spetsbergen; med på Andrées nordpolsexpedition var Nils Strindberg (1872–1897), amanuens i fysik vid Stockholms högskola, och ingenjören Knut Fraenkel (1870–97); *Nils Strindberg* var son till Strindbergs kusin Johan Oscar (»Occa») Strindberg (1843–1905); jfr Strindbergs brev till denne 19/7 1897; jfr dagboken pag. 33 (16/7)

12/7 **Bengt Lidforss [– – –] berättade om uppträdet med en flicka, tjugo pojkar och modren** *Bengt Lidforss* (1868–1913), botaniker; jfr *Legender*, s. 64 f.

Jfr: Herrlins äventyr i Tivoli Köpenhamn! *Axel Herrlin* (1870–1937), docent, senare professor i teoretisk filosofi i Lund; *Herrlins äventyr* etc. kan möjligen syfta på en händelse som Herrlin senare, med anledning av Strindbergs skildring i *Legender* (s. 27 f.), i ett brev till Strindberg omtalar som »episoden med caféflickan» (odat., mars 1898; i dagbokens bilaga); Herrlin lyckades självsvåldigt införa ändringar i skildringen av sina upplevelser i korrekturet till *Legender* (se kommentaren i SV 38, ss. 330–335); jfr ovan pag. 24 (26/4) *Herrlins kris*

Brevduvor från Andrée *S.A. Andrée* medförde brevduvor på sin ballongfärd mot Nordpolen

Waldemar B. berättade att han sett en vit fru *vita frun* ett spöke som sägs uppträda på slott och herrgårdar; hennes uppträdande anses i allmänhet förebåda död eller andra sorgliga tilldragelser; jfr *Legender*, s. 47

Waldemar Bülows underliga eftermiddag med Danska Smörhandlaren och flickan jfr *Legender*, s. 48

13/7 **B.L. berättar om [– – –] händelsen med Munch och Sanse i Verdens Gang** *B.L.* Bengt Lidforss; *Edvard Munch* (1863–1944), norsk konstnär; *Sanse* oidentifierad; *Verdens Gang* norsk daglig tidning som utgavs i Kristiania 1868–1923, under 1890-talet ledande liberalt organ; den händelse som omtalas torde vara en episod som senare användes av Strindberg i *Legender* (s. 66 f.), där en ung man i Kristiania, inför romanens Martin och »en norsk vän», 'bevisar' att han är man genom att på ett kafé knäppa upp sina byxor; episoden blev föremål för diskussion mellan författaren och förlaget (se kommentaren i SV 38, s. 328 ff.)

Kléen *Emil Kléen* (1868–98), författare och journalist vid Malmö-Tidningen

Hans Larsson, kittlingar se ovan pag. 17 (11/2) *Fröding / Hans Larsson!;* jfr även dagboken pag. 30 (18/6)

Pag. 32 v.

5e Augusti här har antagligen tidigare funnits ett tidningsklipp med anknytning till Strindbergs anteckning 5/8 1897 på pag. 36: »Andréeryktet: Ole Bracke: Iowa – Germania»

Pag. 33 (14–19/7 1897)

14/7 **drömde om Björlin som jag kallade kapten,* oaktat han är överst-löjtnant. / *Några dagar senare läste jag att Björlin uppträtt full (= »Kapten») på Hasselbacken och vrövlat!** *Gustaf Björlin* (1845–1922), överste, sedermera generalmajor, militärhistoriker; ledamot av första kammaren 1896–1900; militärbefälhavare på Gotland 1895–1908; senare föremål för Strindbergs satir i *Tal till svenska nationen* (»Gustaf Björlins

Saga», SV 68, ss. 27–31); *kapten* här: kraftigt berusad; *Hasselbacken* restaurang på Djurgården; *vrövla* 'prata strunt'

Swedenborgs 1744 syftar på Svedenborgs drömmar 1744 jemte andra hans anteckningar. Efter originalhandskrifter meddelade af Gustaf Edvard Klemming, 1859

B.L. Bengt Lidforss

15/7 **Fågel Rock** skämtsamt namn på *Elis Strömgren;* jfr ovan pag. 24 (5/5)

16/7 **På aftonen i Gambrinus med Strömstedt** *Gambrinus* en vid denna tid känd restaurang vid Klostergatan i Lund; *Adolf Strömstedt* (1860–1928), medicinare i Lund, välkänd inom den radikala studentföreningen De yngre gubbarne; jfr dagboken pag. 88 (31/5 1899)

Brandt *Gustaf Brand* se ovan pag. 27 (14/5); Strindberg stavar namnet »Brandt» i dagboken fram till och med denna anteckning, i fortsättningen skriver han *Brand*

telegram att Andrée stigit [– – –] Jfr: Andrée steg Gentofta-dagen! jfr ovan pag. 32 (11/7)

17/7 **Vita havet** vik av Barents hav vid den ryska ishavskusten, innanför Kolahalvön

Morgonen kl. ¾ 4 detsamma som kl. 3.45

Jordskalv på Stromboli ön *Stromboli* utanför Siciliens nordkust är känd för sin aktiva vulkan

Ur Courrier de la Presse: Critique d'Art: Edmond Paillards Utställning hade mig ovetande mitt porträtt. Började med ett citat ur Swedenborg *Courrier de la Presse* en parisisk pressklippstjänst som Strindberg abonnerade på under flera år; tidningen La Presse skrev 14/7 1897 om en liten utställning på boulevard Saint-Germain med konst av målaren *Edmond Paillard* där ett porträtt av Strindberg visades; artikeln inleds med ett citat från Swedenborg

Vestrups kontor den danske vicekonsuln Wilhelm Westrups kontor i Lund; jfr ovan pag. 26 (9/5) *En piga* etc. och pag. 28 (1 × 2/6)

Warschau Warszawa

18/7 **Drömt om Demoia. = 4, 5, 12, 9, 1 Delia** *4, 5, 12, 9, 1* utgör ett chiffer för *Delia* (a =1, b = 2, c = 3 etc.)

läste jag i Bungener Deux sermons sous Louis XV i Sandoz et Fischbacher Catalogue *Deux sermons sous Louis XV* (franska) 'Två predikningar under Ludvig XV', 1849, av *Louis Félix Bungener* (1814–74); *Sandoz et Fischbacher* ett förlag i Paris

Soury, Jules. Portraits de Femmes: La Délia de Tibulle *Études de psy-*

chologie. Portraits de Femmes: La Délia de Tibulle ('Psykologiska studier. Kvinnoporträtt: Tibullus Delia'; 1875) av *Jules Soury* (1842–1915); *Tibullus* eller *Albius Tibullus* (ca 55 f.Kr.–19 e.Kr.), romersk poet, känd för sina kärleksdikter till Delia, som övergav honom

19/7 ¼ **D.** antagligen detsamma som en fjärdedels tysk Mark (Deutsche Mark), äldre myntenhet i Tyskland

Nobel synes bevaka sitt testamente själv! ingenjör Ragnar Sohlman (1870–1948), som omnämns i det inklistrade tidningsklippet, var *Alfred Nobels* testamentsexekutor; Nobel dog 10/12 1896

Pag. 34 (21–26/7 1897)

21/7 **Parken** Stadsparken i Lund, jfr ovan pag. 18 (20/3)

Müggelsee sjö strax söder om Berlin, vilken genomflyts av floden Spree; omedelbart norr om Müggelsee ligger Friedrichshagen där Strindberg bodde en kortare period hösten 1892

Donau = Dornach godset *Dornach*, Frida Uhls morföräldrars hem, låg invid floden *Donau* (mellan Linz och Wien)

22/7 **Johan Eriksson** *Johan Erikson* (1862–1938), lektor i naturalhistoria och kemi vid Karlskrona högre allmänna läroverk

B.L[s] grymhet *B.L.* Bengt Lidforss

24/7 **Vallen** se ovan pag. 17 (12/2) *vallpromenaden*

Brev från Dubosc om guldet! i brevet (som ej har bevarats) torde *André Dubosc*, som var ingenjör vid en kemisk fabrik i Rouen, ha bett om tillstånd att få trycka Strindbergs uppsats om guldsyntesen, »Synthèse d'Or», som hade publicerats i tidskriften L'Hyperchimie i november 1896; Strindberg svarade omedelbart positivt 24/7 1897 (se vidare kommentaren i SV 36, ss. 373 ff., 495)

Lifsens väg. 2 steg fram, ett tillbaka jfr Ordspråksboken 5:6: »Hon går icke rätt fram på lifsens wäg; ostadig äro hennes steg, så att hon icke wet, hwart hon går» (Karl XII:s bibel)

Saturn och Venus råda nu! Jfr: Carlheim-Gyllenskiölds mitt horoskop som rådes av Saturn och Venus etc. *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* hade ställt Strindbergs horoskop (se ovan pag. 22, 13/4) och han skrev 13/5 1897 (KB) till Strindberg att planeterna *Venus* (»qvinnans och kärlekens stjerna») och *Saturnus* (»hatets och dysterhetens blygrå planet») rådde vid dennes födelse

Rådde dessa i fjor också 23 × 24 Juli då jag höll på att slås ihjäl? jfr dagboken pag. 7 (23–24/7 1896) med ordförklaring

Schumanns Aufschwung i fjärran! jfr ovan pag. 2 (28/4) och pag. 32 (10/7)

Åke Hanssons servett *Åke Hansson* restaurang Norden, jfr ovan pag. 17 (11/2)

Bierkommers (tyska) 'ölfest'

25/7 **Brev från Svärmor Uhl** Strindbergs svärmor *Marie Uhl* hade skrivit att allt inte stod väl till med Frida, men hon avslöjade inte att Frida väntade barn med den tyske författaren Frank Wedekind (brevet är ej bevarat); Strindberg besvarade oroligt brevet 25/7 och 26/7 1897 (jfr Brev 12, s. 134 not 1); jfr ovan pag. 28 (29/5) *Denna sommar* etc. och nedan pag. 165 *Mottog närliggande brev från Frida Uhl* etc.

26/7 **Vaknade vid ropet Thérèse** detta omtalas även i Strindbergs brev till Marie Uhl 26/7 1897

Pag. 35 (26/7–4/8 1897)

26/7 **Denna natt begicks det stora *Sjöbo*-mordet i Skåne! »Det lät som när man slaktar kalvar.»** Dagens Nyheter rapporterade 28/7 1897 att ett »Hemskt rånmord» i *Sjöbo* (i Skåne) hade uppdagats 26/7: hembagerskan Hanna Nilsson hade misshandlats svårt och rånats och hennes 17-åriga biträde Johanna Söderberg hade fått halsen avskuren

27/7 **Carlo Landberg** (1848–1924), orientalist, författare, erhöll 1884 italiensk grevetitel, 1888–93 svensk-norsk generalkonsul i Alexandria

28/7 **Telegram att Andrées ballong synts i Vita Havet** *Andrée* se ovan pag. 32 (11/7); *Vita havet* vik av Barents hav vid den ryska ishavskusten, innanför Kolahalvön

B.L. berättade om Swedenborgaren som fick en knöl i huvudet jfr *Legender*, s. 54 f.

Tuaflickan Akademiska föreningens *kafé Tua* i Lund uppkallat efter den italienska sångerskan Teresina Tua, som flera gånger under 1880-talet gjorde bejublade besök i staden; kaféet var i slutet av 1880-talet och under 1890-talet en samlingsplats för lundensiska esteter och bohemer; det är oklart vem Strindberg avsåg med uttrycket »Tuaflickan»

29/7 **W.B:s fästmö** Waldemar Bülows fästmö *Ester Söderlund* (1869–1949); de ingick äktenskap 1/5 1898

Sofiahemmet eller *Sophiahemmet* sjukhus och sjuksköterskeskola i Stockholm, invigt 1889; det hade utvecklats ur det av Sveriges dåvarande drottning Sofia 1884 grundade Hemmet för sjuksköterskor

W.B. om B L. och Åre-artikeln om guldbaljan *Åre-artikeln* etc. syftar på en artikel i Jämtlandsposten 19/7 1897 av Christer Swahn (pseudonym för Victor Hugo Wickström, 1856–1907), i vilken det omtalas att Strindbergs guldtillverkning inverkat negativt på hans skönlitterära produktion, men att han efter en episod i Lund vari hans gulddeglar utsatts för »uppsluppna skämt», hade bestämt sig för att återvända till litteraturen (jfr en skämtartikel i Folkets Tidning 1897, bild nr 29 i SV 36); anekdotens och skvallrets överbringare beskrevs i artikeln som en redaktör av »den frisinnade skolan», dvs. *Waldemar Bülow* (*W.B.*), och »en yngre filosofie doktor, hvilkens far som öfversättare knutit extra blad till sin akademiska lager», dvs. *Bengt Lidforss* (*B L.*), vars far var översättaren och språkforskaren professor Edvard Lidforss; Bülow återberättar anekdoten i »Från Strindbergs Lundatid» av Otto Lindh, Idun, nr 44 (31/10) 1915, ss. 1–3

Item (latin) 'likaså', 'på samma sätt'

Axel Vallengren som död *Axel Wallengren* avled 4/12 1896 (innan Strindberg anlände till Lund i slutet av december 1896); jfr ovan pag. 29 (9/6)

Fraxinus Juglandiæ. jfr: Juglans Fraxinæformis; såg: Quercus Castaneifolia; Quercus Cypressiformis; Corylus laciniata de trädarter Strindberg här förtecknar från sitt besök i Lunds botaniska trädgård tillhör följande släkten: *Fraxinus* ask, *Juglans* valnöt, *Quercus* ek, och *Corylus* hassel

30/7 **Hedwig L–s opererats i »örat»** *Hedvig Lidforss* (1877–1967), syster till Bengt Lidforss; 1902 gift med astronomen Elis Strömgren; Hedvig Lidforss Strömgren var senare verksam som tandläkare och författare

1/8 **Hôpital Saint-Louis** det sjukhus i Paris där Strindberg 11–31/1 1895 behandlades för en hudåkomma, diagnosticerad som psoriasis

15 Fr × ctm *15 francs* och en eller flera *centimes*

2/8 **Inflyttade 22 Tomegapsgatan** Strindberg bodde på denna adress (i Axel Wallengrens föräldrahem) under perioden 2–24/8 1897, då han avreste till Paris; vid sin återkomst till Lund 7/4 1898 inflyttade Strindberg på nytt i denna bostad i vilken han sedan bodde fram till 29/12 1898 (med ett uppehåll 13/8–10/9)

Se 14 Augusti då M. David dog *Marie David* (1865–97), den danska

som makarna Strindberg blev bekanta med i Grez 1885 och som senare hjälpte Siri von Essen i samband med skilsmässan; notisen om Marie David på detta datum (2/8) har Strindberg infört efter det att han genom sin dotter Greta fått höra att hon hade dött som katolsk novis och sjuksköterska (anteckning i dagboken 14/8 1897); Marie David avled 23/12 1897 (Maj Dahlbäck, Siri von Essen i verkligheten, 1989, s. 325 f.)

4/8 **Brev från Lindner i Wien om mitt Guld** *Lindner* oidentifierad; namnet är svårläst i dagboken, Strindberg skriver eventuellt »Lindher»

från Hŭnderŭp om Inferno *Hans Hunderup* (1857–1902), dansk skådespelare och teaterdirektör, regisserade *Fadren* vid urpremiären i Köpenhamn 14/11 1887 då han själv innehade huvudrollen

Pag. 36 (5–11/8 1897)

5/8 **Andréeryktet: Ole Bracke: Iowa – Germania** i början av augusti 1897 avsändes från *Germania, Iowa* i USA ett telegram undertecknat *Ole Bracke* till Andrée-expeditionens mecenat Oscar Dickson (som hade avlidit i juni detta år i Göteborg); enligt telegrammet rörde sig Andrées ballong nu i riktning mot Edam Land (i nordvästra Grönland); Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning (GHT) publicerade 21/8 1897 under rubriken »Hvar befinner sig Andrée?» både detta telegram och frågor som tidningen senare i månaden telegraferade till Ole Bracke inklusive de svar som anlände från denne; när tidningen i ett av telegrammen frågade Bracke – som påstod att Andrée behövde undsättas på Grönland – om han var »fjärrskådare» svarade Bracke jakande; GHT gav under rubriken »Fjärrskådning» exempel på fjärrskådning från bl.a. Emanuel Swedenborg; jfr ovan pag. 32 v.

Excelsior (latin) 'Mera framstående' (ytterst av *celsus* upprätt, reslig), 'Mot höjden', ofta använt som devis eller valspråk

6/8 **Adler i Lund** *Viggo Adler* (1849–1921), redaktionssekreterare på den danska tidningen Politiken, översatte flera av Strindbergs verk; antagligen diskuterade man hans planerade översättning av *Inferno*

7/8 **Ett landskap på Guld-skålen. Se bilagan och jämför med landskapet på bordskniven sid. 30** intill teckningen i bilagan har Strindberg antecknat: »Detta är utsigten från Saxen vid Donau, med Steijeralperna i fjerran. / Landskap på Guldskålen aug. 1897»; den guldskål som om-

talas torde vara den skål som Strindberg använde vid sina försök att göra guld i Lund och som numera finns på Strindbergsmuseet (se bild nr 28 i SV 36); jfr nedan pag. 41 (1/9) *St: Thomas* etc.

Betula lenta och papyrifera sockerbjörk (vars saft kan användas till sockerberedning) respektive pappersbjörk

Har öronsusning och Bronchitis; sömnlusta. / Die Weltmühle! går! *Die Weltmühle* 'Världskvarnen'; denna kvarn förekommer i en mängd bibliska sammanhang, men Strindberg har sannolikt hämtat myten om den från Viktor Rydbergs Undersökningar i Germanisk Mythologi (del I, 1886, ss. 425 och 434) som han läste hösten 1896 (se dagboken pag. 7, 1/8, och brev till Torsten Hedlund 1/8, ca 31/8 m.fl.); jfr *Inferno*, s. 297

9/8 **Reften** eller *Räften* område ca 5 km öster om Lund, kallas numera Kungsmarken

F. Thaulow den norske konstnären *Frits Thaulow* (1847–1906), vars hem i Dieppe i Frankrike Strindberg tog sin tillflykt till under kortare perioder 1894 och 1896

e**n (Augustiner) Syster i vitt huckle** Augustinorden är namn på ett flertal munk- och nunneordnar

10/8 **elektrici** personer som yrkesmässigt sysslar med elektricitet; experter på elektricitet

fläcktvål tvål avsedd för borttagning av fläckar på tyg

Hans Larsson och Brodén *Hans Larsson* se ovan pag. 17 (11/2); *Brodén* se ovan pag. 23 (22/4)

Läste Saint-Martin. Verité et Erreurs *Louis Claude Saint-Martin* (1743–1803), fransk filosof och mystiker vars skrifter är starkt påverkade av Swedenborg; *Verité et Erreurs* ('Sanning och Misstag') syftar på Saint-Martins bok *Des Erreurs et de la Vérité* (1775; 'Om misstag och sanning'); Strindberg lånade boken från Lunds universitetsbibliotek 10/8 1897 (2 uppl., 1781) och använde ett citat ur den som motto i den första franska upplagan av *Inferno* (se kommentaren i SV 37, s. 378 f.); Strindberg anför ett längre citat ur Saint-Martins bok senare i dagboken (pag. 53 v.)

Prof. Asks begravning syftar på begravningen av *Karl Jacob Ask* (f. 1825), professor i kirurgi och obstetrik i Lund, vilken avlidit 6/8 1897

10 × 11/8 **Jag drömde om min far: frågade efter vår första mor** Strindbergs far ångbåtskommissionären *Carl Oscar Strindbergs* (1811–1883) första hust-

ru och barnens »första mor» *Ulrika Eleonora Strindberg* (f. 1823) dog 20/3 1862; fadern gifte 1863 om sig med Emilia Charlotta Petersson (1841–87)

Pag. 37 (12–16/8 1897)

12/8 **Ljunglund** *Leonard (Leon) Ljunglund* (1867–1946), journalist, redaktör för bl.a. Skånska Dagbladet 1888–91 och Hvad Nytt från Stockholm 1897–1901

G.H.T. [– – –] Läste G.H.T en novell om en man som för hunger sålt den ring han fått i minne av sin mor (!) syftar på novellen »Den andra vindskupan» (översatt från engelskan; utan uppgift om författare) i *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* (GHT) 11–12/8 1897; novellen skildrar hur en ung man av ekonomiska skäl tvingas sälja sin dyrbaraste skatt, sin avlidna mors ring, varefter han drabbas av samvetskval; en oskyldig flicka återskaffar ringen åt honom och slutligen gifter de sig med varandra

Doc. Wallin *Gotthard Samuel Wallin* (1863–ca 1952), docent i kemi, vid denna tid lärare vid tekniska elementarskolan i Malmö

13/8 **Hector Malots Docteur Claude** etc. jfr ovan pag. 7 (2/8) *Hector Malot* etc.

Brand *Gustaf Brand* se ovan pag. 27 (14/5)

angina pectoris *hjärtkärlkramp* attacker av smärtor i hjärttrakten vilka ofta är förbundna med ångest; symptom på åderförträngning i hjärtats kranskärl

Strophantin [– – –] Strophantus *strofantin* ett starkt gift som utvinnes ur frön till vissa växter som tillhör släktet *Strophantus* (av familjen oleanderväxter i Afrika och Asien) och som begagnas mot hjärtsjukdomar

Angine de poitrine avec myocardite goutteuse (franska) 'Angina pectoris med myokardit förorsakad av gikt'; *myokardit* hjärtmuskelinflammation

Råkade löjtnant Ask, son till avlidne professorn etc. syftar på löjtnanten och baningenjören vid Statens Järnvägstrafik *Frans Olof Ask* (1857–1922); jfr ovan pag. 36 (10/8)

14/8 **Läste i D.N. om en Marie David som i Paris osat ihjäl sig [– – –] Enligt min Greta skulle Fr. David ha dött i Malmö vid denna tid som novis och sjuksköterska, katolik** *min Greta* Strindbergs dotter Greta Strindberg

(1881–1912); *novis* här: person som genomgår prövotid för inträde i kloster; ingen av de här omtalade personerna var Siri von Essens väninna *Marie David*, se ovan pag. 35 (2/8)

Brev från Adler att Georg Brandes läser Inferno *Viggo Adler* (se ovan pag. 36, 6/8) torde ha meddelat Strindberg att den danske kritikern och litteraturhistorikern *Georg Brandes* (1842–1927) läste *Inferno* för förläggaren Jacob Hegels räkning på Gyldendals förlag; jfr Brev 12, s. 143 med kommentarer samt nedan pag. 38 (19/8)

15/8 **Abbé Michons: La Religieuse** *Jean Hippolyte Michon, La religieuse* (franska; 'Nunnan'), 1864

Un sermon sous Louis XV (franska) 'En predikan under Ludvig XV', torde syfta på ett verk av L.F. Bungener; jfr ovan pag. 33 (18/7)

16/8 **Såg i promenaden på Vallen i sanden ritat: [– – –] ~~B B(jörnsson) (Böke Berg?) (Bülow)~~** *Vallen* se ovan pag. 17 (12/2); Strindbergs strukna anteckningar syftar i tur och ordning på den norske författaren *Björnstjerne Björnson* (1832–1910), *Bökeberg* se ovan pag. 28 (26/5) och *Waldemar Bülow* jfr ovan pag. 17 (1/3)

W. B–w berättade att han i går Söndag vid Bökeberg [– – –] sett en Lindeberg, bekant vän, dö; samt utropat: nu dör Lindeberg [– – –] Erfor på kvällen att W. B–w. [– – –] pratat så: »här skulle 'göras' en Madonnauppenbarelse bakom en gärdesgård så skulle stället bli en lönande vallfartsort» jfr tidningsklippet i dagboken pag. 37 v. ur Folkets Tidning 20/8 1897, som refererar en artikel i Sydsvenska Dagbladet samma dag (även i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 21/8); händelsen kommenterades av Bülow i Folkets Tidning 23/8, där han förklarade att det var fråga om en slump och att han stod fjärran »från allt hvad ockultism och mysticism heter» (Brev 12, s. 145 not 2); jfr *Legender*, s. 48

Samma dag hade Folkets Tidning haft ett oskickligt utfall mot Swedenborg uppgiften har inte kunnat styrkas

Läste i Folkets Tidning om G. Brandes »De Hundra Dagarne» [– – –] *Det var nog hans »100 dagar» Sedan St^e Hélène* Folkets Tidning citerade 16/8 Georg Brandes redogörelse (i den norska tidningen Verdens Gang) för vilka plågor han haft när han varit sängliggande efter en blodpropp; artikelns titel *»De Hundra Dagarne»* anspelar här både på »de hundra dagarna» under vilka Napoleon regerade efter återkomsten från vistelsen på ön Elba tills han förvisades till den brittiska ön S:t Helena (*St^e Hélène*) och de ca 100 dagar (eg. 99 dagar) under vilka den tyske kejsaren Fredrik III, som led av strupcancer, regerade tills han

avled 15/6 1888 (i artikeln i Folkets Tidning anges felaktigt Fredrik I i stället för Fredrik III); Strindberg bad senare (26/8 1897) Bülow att sända honom Brandes »afgrundsartikel» om hans sjukdomsupplevelser i tidningen Politiken (»I den fjerde Afgrund», Politiken 24/8 1897; Brev 12, s. 146 not 2)

Pag. 38 (17–23/8 1897)

18/8 **min förföljelse av månen vid Mondsee** Frida Uhls föräldrar ägde en stor villa vid *Mondsee* ('Månsjön') utanför Salzburg; Strindberg bodde hos dem en dryg vecka i augusti 1893 (jfr ovan pag. 30, 17/6); Strindberg intresserade sig för månen under en följd av år, se exempelvis *Antibarbarus II* (SV 35) och anteckningar i Gröna Säcken, bl.a. daterade hösten 1893 (SgNM 17:3)

Wulff *Thorild Wulff* (1877–1917), botanist och forskningsresande, ordförande 1897 i den radikala studentföreningen D.Y.G. (De yngre gubbarne) i Lund

ödeläggelse ett swedenborgskt begrepp som innebär att människan efter döden, i den andliga världen, mer och mer befrias från sitt yttre hölje, så att hennes inre godhet eller ondska successivt framträder; denna ödeläggelse är i Strindbergs tolkning en andlig luttringsprocess som människan får genomgå redan under livstiden, då hon genom »tuktoandar» utsätts för olika lidanden, bl.a. förföljelsemani; Strindberg sammanställer ödeläggelsen med den väckelse som föregår en omvändelse; Strindberg använder ofta begreppet om levande personer; jfr kapitlet »Återlösaren» i *Inferno;* jfr även uppsatsen »Ödeläggelsen» i *En blå bok* (SV 65, s. 38); se vidare ovan s. 56 f.

19/8 **Svar från Adler att Georg Brandes antagit Inferno** Strindberg rapporterade till Geijerstam ca 19/8 1897 att »Georg Brandes för Hegels räkning läst Inferno och *absolut* tillstyrkt dess tryckning»; jfr ovan pag. 37 (14/8)

Mendelssons *Sorgmarsch* den tyske tonsättaren *Felix Mendelssohn* (1809–1847) komponerade två sorgmarscher, en »Trauermarsch» för blåsare, opus 103 i a-moll (1836), och en »Trauermarsch» för piano i Lieder ohne Worte, femte samlingen, opus 62 nr 3 i e-moll (1842–44); sannolikt syftar anteckningen på det senare stycket (jfr SV 39, kommentaren s. 471)

Carl von Bergen dog *Carl von Bergen* (f. 1838), filosofisk och politisk skriftställare med liberal inriktning, en av Strindbergs anhängare under Giftasprocessen, avled 19/8 1897; von Bergen hade blivit alltmer intresserad av spiritismen och bildade 1890 Svenska samfundet för psykisk forskning

20/8 **Läste i Bædekers Paris** det tyska bokförlaget *Reisehandbücherverlag Karl Baedeker* utgav från 1829 resehandböcker över ett flertal länder och en del huvudstäder

Kungagravarne i Saint-Denis plundrades 12 Oktober 1793, jämnt på dagen hundra år efter sedan Ludwig XIV låtit plundra konungagravarne i Speier. Eget nog hette ledaren 1693 Hentz och ledaren 1793 Hentz klosterkyrkan från 1100-talet i *Saint-Denis* norr om Paris fungerade som kunglig gravkyrka från merovingisk tid till 1600-talet men blev plundrad och skadad under franska revolutionen; den romanska domkyrkan i *Speier* eller *Speyer* i västra Tyskland var under flera århundraden gravplats för de tysk-romerska kejsarna men skadades under det pfalziska tronföljdskriget 1693; i Baedeker's Paris anges sammanträffanden som Strindberg skriver in i dagboken (i tyska utgåvan 1896 på s. 333); enligt resehandboken leddes förstörelsen av konungagravarna i Speier 1693 av en fransman *Hentz*, och 1793 leddes plundringen i Saint-Denis av en folkrepresentant *Hentz;* Strindberg återkommer till dessa sammanträffanden (»Historiska koincidenser») i dagboken på pag. 72; *Ludvig XIV* (1638–1715), kung av Frankrike från 1643

Sände Inferno till Paris Strindberg skickade denna dag en kopia av *Infernos* originalmanuskript till Chamuels förlag i Paris; Lucien Chamuel (jfr nedan pag. 42, 6/9) var styrelseledamot i Martinisternas orden och förläggare av tidskriften L'Initiation, där Strindberg hade publicerat flera artiklar 1896 (jfr brev till François Jollivet-Castelot 3/9 1897 med kommentarer, Brev 12, s. 153); se vidare kommentaren i SV 37, s. 365 f.

Diderots La Religieuse Denis Diderots (1713–84) roman *La religieuse* ('Nunnan') utgavs postumt 1796

En hund lik Feldman (se Klam!) *Feldmann* Marie Uhls hund; jfr ovan pag. 10 (23/9) och pag. 17 (14/1)

Man spelade Robert le Diable operan *Robert le Diable* av den tyske tonsättaren Giacomo Meyerbeer (1791–1864); uruppförd på Parisoperan 1831

Gingo till Åke Åke Hanssons restaurang Norden

råkade avlidne Aug. Collins hund *August Collin* se ovan pag. 29 (9/6 och 11/6)

21/8 **Hessler** antagligen *S.A. Hessler* som tillhörde redaktionen på Folkets Tidning

Chambre Rouge av Amédée Achard *La Chambre Rouge* ('Det röda rummet'), den första berättelsen i Parisiennes et provinciales (1856) av den franske journalisten och författaren *Amédée Achards* (1814–75)

22/8 **Vrövel om Bökebergssynen: G.H.T, Ole Bracke –** jfr ovan pag. 37 (16/8) *W. B–w berättade* etc. och pag. 36 (5/8) *Andréeryktet: Ole Bracke* etc.

Pag. 39 (24–26/8 1897)

24/8 **såg en kråka på en trappgavel i fjärran. / Han klippte med vingarne som tuppen på Notre-Dame Des Champs** etc. Strindberg refererar här till en anteckning i dagboken på pag. 12 (4/10 1896); jfr *Legender*, s. 88, och *Inferno*, s. 117

Gullberg *Gustaf Gullberg* (1859–1911), redaktör för Malmö-Tidningen 1896–1902

25/8 **Hotel Hœfer, Helgoland** efter det att Strindberg och Frida Uhl blivit vigda 2/5 1893 på ön *Helgoland* i Nordsjön hade makarna (som var på väg till England) tagit in på *hotell Hoefer* i Hamburg; möjligen passerade Strindberg nu på resan till Paris samma platser (jfr brev till Kerstin Strindberg 26/8 1897)

I Hamburg [– – –] Klosterthor järnvägsstationen *Klostertor Bahnhof* i Hamburg; den revs 1907 då Haupt-Bahnhof byggdes

Såg Fridas double förgråten klädd i ljusblått och vitt *double* (franska) här: dubbelgångare

Jfr: Wrangels på en station i Schweiz; Dahlboms i en vagong på Kolmården *vagong* personvagn (på järnväg); *Kolmården* här troligen: järnvägsstation på södra stambanan inte långt från Norrköping; de iakttagna dubbelgångarna torde ha varit lika kapten *Carl Gustaf Wrangel* (1842–1913), Siri von Essens första make, respektive skulptören *Johan Dahlbom* (1850–86), i vars sällskap Strindberg i oktober 1876 reste till Paris, eller möjligen dennes bror, konstnären *Wilhelm Dahlbom* (1855–1928), som bl.a. medverkat som illustratör i Strindbergs *Gamla Stockholm* och *Svenska Folket;* jfr Strindbergs anteckningar på lösa blad från resan (i dagbokens bilaga): »afreste fr. Lund 24 Aug 1897. fr Hamburg 25^{e}

En timme på Klosterthor – Jfr! Wrangels vålnad i Schweiz Dahlbom på Kolmorden» (se bild nr 16); jfr även anteckningar på ett blad i Gröna Säcken med rubriken »Sagor: Mirakelboken» (SgNM 9:3,30) där bl.a. följande två 'larver' (dubbelgångare, masker, spöken) listas: »Dahlbom, C.G.W.»

26/8 **Rue La Fayette** gatan *rue de La Fayette* vilken går förbi järnvägsstationen Gare du Nord

Le Figaro daglig Paristidning

Café du Cardinal kafé på 1–3, boulevard des Italiens

Café de la Régence kafé på 161, rue St. Honoré

Intog på Hotel de Londres 3 rue Bonaparte på detta hotell i Paris bodde Strindberg 26/8 1897–3/4 1898

Besökte Stockenström skulptören *Albert von Stockenström* (1867–1954); jfr ovan pag. 1 (29/3)

Gare Montparnasse järnvägsstation i stadsdelen Montparnasse

Café de Versailles kafé på 171, rue de Rennes

Brasserie Lilas egentligen *La Closerie des Lilas*, restaurang och kafé, 171, boulevard du Montparnasse

Jardin du Luxembourg *Luxembourgträdgården* i Paris; jfr ovan pag. 1 (21/2) *Svarta pudeln i Luxembourg*

Hotel Orfila Strindbergs bostad 21/2–19/7 1896; jfr ovan pag. 1 (21/2)

boktryckaren till Sylva Sylvarum som var Jude *Sylva Sylvarum* samling med naturvetenskapliga essäer av Strindberg på franska och som trycktes på G. Baillys tryckeri på 96, boulevard Montparnasse, i början av 1896; innehållet sammanfaller delvis med det i den på svenska författade *Jardin des Plantes*, som utgavs samma år (båda verken ingår i SV 35)

Imprimeur de la Nôtre Dame des Champs (franska) 'Boktryckare vid Notre-Dame-des-Champs'; *Nôtre-Dame-des-Champs* torde syfta på kyrkan med detta namn vid boulevard Montparnasse, eller möjligen rue Notre-Dame-des-Champs i närheten

Köpte i Odéon etc. *Théâtre de l'Odéon* näst Théâtre Français den mest betydande teatern i Paris på 1890-talet; på gatuplanet vid Place de l'Odéon omgavs den på tre sidor av inbyggda arkader med boklådor och blomsterstånd

Flaubert: Tentations de Saint-Antoine den franske författaren *Gustave Flauberts* (1821–80) roman *La Tentation de Saint Antoine* ('S:t Antonius frestelse'), 1874

Toepfer: Le Presbytère den schweiziske författaren och tecknaren *Rodolphe Töpffers* (1799–1846) roman *Le Presbytère* (’Prästgården’), 1833–34

På quai des Grands Augustins köpte jag Napoléon och Marie-Antoinette *quai des Grands Augustins* längs Seines vänstra strand mellan broarna Saint-Michel och Pont-Neuf är känd för s.k. bouquinister, dvs. personer som säljer enklare antikvarisk litteratur i bokstånd; det är oklart vilken eller vilka böcker Strindberg inhandlade

en Alienist Dr Vogt troligen avses den tyske neurologen *Oskar Vogt* (1870–1959); *alienist* (franska *alieniste*) själsläkare, psykiater

Ovanstående notis [– – –] Var dåren ombord med? i den inklistrade tidningsnotisen med rubriken »Un fou à la gare du Nord» (’En dåre på Gare du Nord’) omtalas att stationspersonalen vid morgontågets ankomst till Paris tog hand om en sinnessjuk fyrtioårig man som sade sig ha mördat sjutton av passagerarna och som nu ville bli fängslad

La Patrie (franska; ’Fosterlandet’) boulevardtidning (enklare tidning som innehåller nyheter och kåserande artiklar) grundad 1841

Gare du Nord järnvägsstation i norra Paris

Pag. 40 (27–29/8 1897)

27/8 **Ballisford** oidentifierad

28/8 **Jardin des Plantes** botanisk trädgård och djurpark i Paris; jfr ovan pag. 7 (26/7)

Kajmanerna *kajman* ett sydamerikanskt krokodildjur

Cyklonens härjningar i stora alléen etc. kan syfta på den cyklon som drog fram över Jardin des Plantes 26/7 1896 (se ovan pag. 7); kan även syfta på ett oväder 10/9 1896 (se dagboken pag. 9: »Cyklon i Paris» etc.); jfr *Inferno*, s. 199, och *Legender*, s. 89

Passerade rue Censier och såg in i trädgården 4 rue de la Clef etc. Strindberg bodde 19–24/7 1896 på ett pensionat vid *4, rue de la Clef* (nuv. 18, rue Censier); jfr *Inferno*, ss. 139 ff., 151, och *Legender*, s. 89

Klockan 5 e.m var Papus i mitt rum men osynlig. Troligen läser han mitt manuskript just nu *Papus* pseudonym för läkaren Gérard Encausse (1865–1916), ledande ockultist och utgivare av tidskriften L’Initiation (jfr ovan pag. 5, 25/6); samarbetade med Chamuels förlag, dit Strindberg sänt (en kopia av) manuskriptet till *Inferno* (jfr ovan pag. 38, 20/8)

Läste om Marie Antoinette etc. drottning *Marie-Antoinette* (1755–93), Ludvig XVI:s gemål; jfr ovan pag. 39 (26/8)

Esprit correcteur 'Tuktoande', 'Tillrättavisande ande'; jfr ovan pag. 19 *Läste i dag* etc. m.fl. förklaringar

29/8 **Herz-Mariæ. F. Joh. Enth.** *Herz-Mariæ* 'Heliga jungfru Mariae hjärtas festdag' firades 22/8 (fram till 1970); *F. Joh. Enth.* Fest Johannes Enthauptung (tyska) 'Åminnelsedagen av halshuggningen av Johannes [Döparen]' infaller 29/8 (ej att förväxla med Johannes Döparens dag till minne av hans födelse som firas 24/6)

Spatserade på morgonen utefter Seine-quai-erna [– – –] Köpte på quai'en France Pittoresque boklådorna längs Seines stränder, se ovan pag. 39 (26/8) *På quai des Grands Augustins* etc.; *France Pittoresque* ('Frankrike i ord och bild'; titeln lyder i sin helhet: France pittoresque ou Description pittoresque, topographique et statistique des départements et colonies de la France), en topografisk och statistisk beskrivning av Frankrikes departement och kolonier, av A. Hugo, (tre delar) 1835

Såg en sönderriven Hjärter Dam i rännsten, namnet Judith var kvar fram till början av 1900-talet var figurerna på spelkort ofta försedda med namn; ett av namnen på drottningen (hjärter dam) var Judit

tänkt på gamla guldfyndigheter i Picardie vid Bouconville i *Bouconville* provinsen Picardie nordost om Paris; jfr ovan pag. 3 (25/5) *slog upp guldet* etc.

Erik Sjöstedt (1866–1929), korrespondent i Paris under signaturen »Osborne» åt flera nordiska tidningar från 1888

St: Thomas vid Corbeny, som ligger endast en halv mil från Bouconville *S:t Thomas* ort nordost om Paris i provinsen Picardie; *Corbeny* det slott där Karl den store på 700-talet erkändes som kung av de österrikiska frankerna

Jfr: 24 × 25 Maj 1896 om ~~Théâtre~~ Spectacle de la Nature *Spectacle de la Nature* ('Naturens Skådespel') av N.A. Pluche, 1752, som Strindberg tycks ha inköpt 25/5 1896 (jfr ovan pag. 3)

vêpres (franska) 'vesper', 'aftonsång'; den del av den katolska kyrkans dagliga bönestunder som i princip förrättas kl. 6 på kvällen

quai Conti ligger väster om quai des Grands Augustins

Liebigs Lettres sur la Chimie *Lettres sur la Chimie* ('Brev om Kemi'), 1845, av den tyske kemisten *Justus von Liebig* (1803–73)

»**Or d'après notre hypothèse [– – –] donne également le nombre 25.**» (franska) 'Men, nu äger atomerna hos isomorfa substanser enligt vår

hypotes samma form och samma volym; deras antal är det samma i lika stora utrymmen. Om det alltså i en ekvivalent av klor finns exakt lika många atomer som i [texten fortsätter pag. 41] en ekvivalent av jod, måste divisionen av deras atomvikt med specifika vikten ge samma tal för bägge dessa kroppar. Alltså, 35,2 som är atomvikten för klor, dividerad med 1,380 som är specifika vikten för samma ämne, ger 25; och 126, som är jodens atomvikt, dividerad med 4,948, ger likaledes talet 25'; citat från Liebig, Lettres sur la Chimie, s. 81; *isomorf* som har samma form eller struktur

Pag. 41 (29/8–3/9 1897)

29/8 **På ett hus på La Cité satt länge en jätteskylt om Liebigs extrakt** *Île de la Cité* ö i floden Seine, Paris äldsta stadsdel, med bl.a. katedralen Notre-Dame; kemisten *Justus von Liebig* (jfr ovan pag. 40, 29/8) hade utvecklat en metod för att framställa ett hållbart köttextrakt

Dreyfusprocessen se ovan pag. 8 v.

läste i D. Nyheter om Berzelii laboratorii förfall etc. syftar på artikeln »Berzelius' samlingar. Ett nationalarf i förfall» i Dagens Nyheter 24/8 1897; *Jöns Jakob Berzelius* (1779–1848), kemist, en av Sveriges internationellt mest berömda naturforskare; utövade ett stort inflytande på utvecklingen både inom kemin, mineralogin och den fysiologiska kemin

30/8 **Besökte Jardin du Luxembourg. Såg Hero och Leander. Orphéé domptant Cérbère** *Jardin du Luxembourg* stor park i Paris, anlagd på 1600-talet som slottsträdgård; *Hero och Leander* kärlekspar i en sengrekisk berättelse, känd främst i Ovidius version; Hero var Afrodites prästinna i Sestos; Leander, en ung man från Abydos på andra sidan Hellesponten, blev förälskad i henne och brukade nattetid simma över för att träffa henne; en natt släckte stormen den vägledande facklan och Leander drunknade; Hero störtade sig i havet efter honom; *Orphéé domptant Cérbère* (franska) 'Orfeus tämjande Cerberus'; *Orfeus* i grekisk myt en sångare från Thrakien, ofta beskriven som son till flodguden Oiagros och musan Kalliope; med sin sång och sitt spel fick Orfeus hela naturen att lyssna; då hans älskade, nymfen Eurydike, blev biten av en orm och plötsligt dog bevekte Orfeus med sina toner underjordens väktare Charon och *Kerberos*, till sist också dödsrikets härskarpar, Hades och Persefone; han gavs tillåtelse att återvända till jordelivet med Eurydike,

men förlorade henne för alltid då han vände sig om för att se efter henne, vilket Hades förbjudit; huruvida skulpturer (eller andra konstverk) föreställande *Hero och Leander* resp. *Orfeus och Cerberus* var uppställda i Luxembourg-trädgården på Strindbergs tid är okänt, numera finns inga sådana skulpturgrupper där; jfr *Legender*, s. 103

Cimetière Montparnasse Montparnasse-kyrkogården

1/9 **Reste till Sjöstedt. St: Thomas. Landskapet likt det jag sett på kniven hos Åke Hanssons. Bouconvilles guld sannolikt det som Cæsar omtalar hos Æduerna** om *Erik Sjöstedt*, *S:t Thomas* och *Bouconville* se ovan pag. 40; Strindberg har i dagboken, pag. 30, tecknat av det landskap som han tyckte sig se på bordskniven på Åke Hanssons restaurang Norden i Lund och även landskapet i S:t Thomas; *Aeduerna* folkslag (galler) som lierade sig med Caesar när han 58 f.Kr. påbörjade sina erövringar i området; enl. A. Hugo, France Pittoresque, del 1, 1835, s. 129 (se ovan pag. 40), fanns flera romerska läger i Picardie, bl.a. vid S:t Thomas

hördes en glasharmonika *glasharmonika* musikinstrument, konstruerat av Benjamin Franklin 1762, där olikstämda glasskålar sitter uppträdda längs en horisontell axel och bringas att rotera med en trampanordning; skålarna är delvis nedsänkta i ett vattenfyllt tråg, och man spelar genom att beröra glaskanterna med fingertopparna; försök att ansluta en klaviatur lyckades 1784; både Mozart och Beethoven skrev för glasharmonika, som med sin »eteriska» klang även kom att förknippas med Mesmer och den animala magnetismen

O crux ave spes unica 'O kors var hälsat du mitt enda hopp'; orden, som är hämtade ur den katolska långfredagsmässan, förekommer som inskription på kors på Montparnasse-kyrkogården; samma sentens finns på Strindbergs eget gravkors på Norra kyrkogården i Stockholm

Ballisford sjuk Angina [– – –] »Elefantiasis» i halsen *Ballisford* oidentifierad; *angina* kan syfta på halsfluss eller på *angina pectoris* kärlkramp, sjukdomstillstånd i form av hopkramande smärta i bröstet, utlöst av fysisk eller psykisk anspänning; *elefantiasis* eg. sjuklig förstoring av vissa (yttre) kroppsdelar

Ödelagd se ovan pag. 38 (18/8) *ödeläggelse*

2/9 **på hemväg från Laon** på väg till Paris från besöket hos Erik Sjöstedt i S:t Thomas nära *Laon*, huvudort i departementet Aisne, Picardie, norra Frankrike

springstav antagligen: stång eller stav av trä som användes för att hoppa över hinder (diken, gravar o.dyl.)

3/9 **Läste i La Presse om Benediktin-skandalen i Solesmes, dit jag tänkte gå en gång!** *La Presse* fransk boulevardtidning (enklare tidning med nyheter och kåserande artiklar); i Le Figaro rapporterades 31/8 1897 att abbén i benediktinklostret i Solesmes (i Belgien) hade suspenderats för att inte ha levt upp till ordens krav på moral och disciplin; Strindberg omtalar i brev till Gustaf Gullberg 4/9 1897 (Brev 12, s. 155), att han vid sin ankomst till Paris hösten 1897 möttes av underrättelsen att »priorn i Benediktinerklostret Solesme blifvit afsatt för sedlighetsbrott. Och det var i det klostret jag för ett år sedan ämnade söka en 'retraite'. (d.ä: uppehåll som gäst)» (jfr även brev till Marie Uhl 7/9 och F. Jollivet-Castelot 29/9, samt *Legender*, s. 89 f.); Strindberg hade även våren 1897 via Gustaf Brand, vilken konverterat till katolicismen (jfr ovan pag. 27), sonderat möjligheten att besöka benediktinerklostret Maredsous i Belgien (jfr brev till Kerstin Strindberg 13/7 1897; Brev 12, s. 127 not 2; jfr även *Inferno*, s. 311)

Pag. 42 (4–11/9 1897)

4/9 **Läser Lotus Bleu** *Le Lotus bleu* tidskrift som utgavs av teosofiska samfundet i Paris från 1890

Thirion restaurang på 160, boulevard Saint-Germain

déjeunern lunchen

En svart pudel med en röd rosett etc. jfr ovan pag. 1 (21/2) *Svarta pudeln i Luxembourg;* jfr även *Legender*, s. 106

min son Hans [– – –] systrarne Strindbergs barn *Hans* respektive *Karin* och *Greta*

Item (latin) 'Likaså', 'På samma sätt'

Edvard Brandes (1847–1931), dansk författare och kritiker, politiker; yngre bror till Georg Brandes

Andréé och Nils Strindberg [– – –] Frænkel deltog i Andrées ballongfärd mot Nordpolen; se ovan pag. 32 (11/7) *Andrée steg upp!*

5/9 **Camille Flammarion** (1842–1925), fransk astronom och populärvetenskaplig författare

Tuileriesträdgården *Jardin des Tuileries* den stora barockträdgården vid slottet Tuilerierna i Paris; slottet nedbrändes 1871 av kommunarderna (anhängare av Paris revolutionära regering) men trädgården är till största delen bevarad

6/9 **Skrev t. Papus och Chamuel** breven till *Papus* (Gérard Encausse, 1865–1916) och ockultist-förläggaren *Lucien Chamuel* (pseudonym för Lucien Mauchel, död 1936) är inte tillgängliga, men av Strindbergs brev till Jollivet-Castelot 8/9 framgår att de rörde den planerade utgivningen av *Inferno* på franska; det framgår också att Papus då inte hade besvarat hans brev och att Chamuel låtit meddela att han var bortrest och skulle återvända först i slutet av månaden; Strindberg förklarar för Jollivet-Castelot att han inte kan vänta med utgivningen av *Inferno* på franska och att han nu söker ett annat förlag – vilket blev Mercure de France; se nedan pag. 46 *Réja*

8/9 **Mariæ Geburtsthag** '[Jungfru] Maria födelsedag', 8 september

Fick följande bonne aventure på aftonen. (Se Bil.) Jupiter och Kräftan *bonne aventure* (franska) 'spådom'; i de tidningsklipp med rubriken »L'Écrevisse et Jupiter» ('Kräftan och Jupiter') som Strindberg inklistrat på pag. 41 v., uppmanas personer som är födda under stjärnbilden Kräftan och planeten Jupiter att vara vid gott mod eftersom hotande faror och intriger skall utebli och douceur ('saktmod') skall besegra smädarna

Läste [– – –] Allan Kardec (Rivail) Livre des Esprits *Allan Kardec* pseudonym för *Hippolyte Léon Denizard Rivail* (1804–69), fransk ockultistisk författare; utgav bl.a. *Livre des Esprits* (1853, rev. uppl. 1857; svensk övers. Andarnes bok, 1877); Strindberg kommenterar sin läsning av boken i brev till Gustaf af Geijerstam 10/9 och Axel Herrlin 22/9 1897; jfr *Legender*, s. 89

9/9 **Läste Allan Kardec: biographie i Oeuvres Posthumes** Allan Kardec, Œuvres posthumes ('Efterlämnade skrifter'), 2 uppl. 1890, innehåller en levnadsteckning över Kardec

10/9 **Schweiz spökar var dag och jag längtar till Vevey** under åren 1884–86 uppehöll sig Strindberg med sin familj på olika orter i Schweiz; under andra halvåret 1884 bodde han med familjen drygt fyra månader i Chexbres(-Vevey) i kantonen Vaud i Schweiz; till Gustaf af Geijerstam skriver Strindberg 5/10 1897: »Om jag kunde skulle jag resa till Vevey; ty jag längtar se Alperna och andas ren luft.»

Oeuf ou Graine ('Ägg eller Frö') av T. Noff-Ali, 1896; i ett brev till Jollivet-Castelot 19/9 1897 undrar Strindberg om författaren till den 700-sidiga boken, som tillbakavisar Newtons och de Laplaces teorier om jordens uppkomst, möjligen kan vara Camille Flammarion eller Émile Vial

11/9 **Le Journal** fransk dagstidning med inriktning på politik, litteratur och konst, grundad i Paris 1892

»**Mon ami Hermann**» **Revue spirite, Février 1859** / »**Histoire d'un damné**» **Février 1860** *La Revue spirite* fransk spiritistisk tidskrift, grundad 1858 av Allan Kardec; Strindberg tycks ha läst om tidskriftsartiklarna *Mon ami Hermann* ('Min vän Hermann', februari 1859) och *Histoire d'un damné* ('Berättelsen om en fördömd', februari 1860) i Kardecs bok Livre des Esprits (jfr ovan 8/9); se brev till Gustaf af Geijerstam 10/9 1897 med en hänvisning till Kardecs bok och ett omnämnande av den första artikeln: »Underligt att säga, i den boken fann jag något som slog mig särskildt. Du erinrar kanske att i Inferno jag omtalar den underliga historien om Francis Schlatter, undergöraren i Amerika och hans dubbelgångare i Paris, min vän den Tyske målaren som kom från Amerika när Schlatter försvann [– – –]. / Nåväl denna man hette Hermann i verkligheten och var mycket mystisk [– – –]. / Döm om min förvåning, då jag i Livre des Esprit sid 84 läser följande om dubbelgångeri: [– – –] / Hvad skall man tro?»; Strindberg undrar också om La Revue spirite möjligen finns på Kungliga biblioteket i Stockholm; jfr ovan pag. 1 (29/3) *Francis Schlatter* etc.; jfr även *Inferno*, s. 75 ff. och *Legender*, s. 62 f.

Pag. 43 (12–16/9 1897)

12/9 **(Jfr: 26 Juli 1896 rue de la Clef.) [– – –] Liknar fenomenet sista natten i Hotel Orfila** jfr dagboken pag. 7: »Flyttade ur hôtel Orfila Söndagen den 19e Juli efter en fasans natt» och Strindbergs berättelse om denna natt i brev till Torsten Hedlund 19/7 1896; efter att ha lämnat Hôtel Orfila bodde Strindberg på ett pensionat på *rue de la Clef* nära Jardin des Plantes 19–24/7 1896; jfr *Inferno*, ss. 147–153

Institut de France här: *Palais de l'Institut de France* på vänstra Seinestranden (på Quai Conti); *Institut de France* omfattar fem akademier; bl.a. Franska akademien och Akademien för de sköna konsterna

Gick upp till »Revue Spirite» och köpte årgångarne 1859 (Mon Ami Hermann) och 1860 (Un Damné) La Revue spirite hade sina lokaler på 42, rue Saint-Jacques; om de nämnda artiklarna se ovan pag. 42 (11/9); jfr brev till Geijerstam 13/9 1897: »Revue Spirite 1859 har jag läst i dag: Mon Ami Hermann – men fick inga vidare detaljer.»

16/9 **55 = Mangan** *mangan* metalliskt grundämne (vars atomvikt vid denna tid angavs vara 55)

Lunds Veckoblad konservativ tidning som började utges 1775; utkom 1813–97 under namnet Lunds Weckoblad Nytt och Gammalt; 1897 ändrades namnet till Lunds Dagblad

L.V. (= Litteraturens Vänner) syftar förmodligen på *Litteraturvännerna* (vedertagen förkortning *L.V.*), som var verksamt i Stockholm 1865–1910, och vars ändamål var »att genom sammanförandet inom en begränsad krets af personer, som hyste intresse för och kärlek till litteraturen, sprida kännedom om dennas alster till vidare kretsar och genom samtal om dagens litterära företeelser och föredrag öfver desamma försöka rätt förstå samtidens sträfvanden i dylika fall» (Nordisk Familjebok)

Leonhard Vistén *Leonard Wistén* (1857–1921), lärare vid Lunds privata elementarskola

margen förkortning för *marginalen*

Pag. 44 (17/9–8/10 1897)

17/9 **På middag hos Sjöstedt rue Demours** *Erik Sjöstedt* (1866–1929), korrespondent i Paris under signaturen »Osborne» åt flera nordiska tidningar från 1888, jfr ovan pag. 41 (2/9) *på hemväg från Laon*

18/9 **Läste Huysmans En Route som jag ej kände. Det är märkligt hur hans utveckling går som min. Från Magi och Satanism till Katolicism!** Strindberg hänvisade till denna dagboksanteckning när Christer Swahn (pseudonym för V.H. Wickström) i Jämtlandsposten 12/11 1897 beskyllde honom för att i *Inferno* ha plagierat *Joris-Karl Huysmans* (1848–1907) roman *En Route* ('På väg'), tr. 1895; beskyllningen återgavs i flera svenska tidningar (se kommentaren i SV 37, s. 362 ff.); *satanism* ursprungligen dyrkan av djävulen och det onda; de speciella betydelser som Strindberg i ett polemiskt sammanhang kunde lägga in i termen »satanism» framgår av hans svar på en intervjufråga (daterat 24/11 1897; svaret återges i sin helhet i kommentaren i SV 38, ss. 347–350; här citeras det som har beröringspunkter med Huysmans): »Ordet Satanism som nu en tid spökat i litteraturen har två skilda betydelser. I Huysmans Là-bas betyder det såsom i medeltiden att hängiva sig åt den ondes makt för att vinna världsliga fördelar. Denna riktning är mig

ganska obekant, osympatisk, och främmande för min natur, vilket nog synes av min ringa framgång i denna världens jakt efter guld och ära. / En annan tolkning får ordet Satanism av dem som i likhet med mig mena jordelivet vara en, låtom oss säga, skärseld, där man delvis skall straffas för att återställa jämvikten i rätten, delvis uppfostras genom tuktan till det goda. Denna mening är rent kristen och Kristus själv talar på flera ställen om världsförsten eller denna världsens förste, vilken ju då är Satan, i vars våld vi äro lämnade. I det högst märkliga stället ur 1:a Timoteer-brevet I:20 vilket jag har bland motto'na på Inferno, synes apostlarne ha varit givet att kunna med 'esprits correcteurs' besätta individer. 'Och bland dessa är Hymeneus och Alexander, vilka jag har överlämnat åt Satan, på det att de genom denna tuktan skulle lära sig att icke mera häda.' På samma sätt synes apostlarne ha varit givet att utdriva onda andar, varom apostlagerningarne veta berätta. / [– – –] / Teosoferna äro även av den meningen att denna reinkarnation är ett straff och att vi befinna oss i ett purgatorio eller Inferno; de äro alltså Satanister i ordets andra betydelse.»

20/9 **kindpust** örfil

Caféet bakom Jeanne d'Arc syftar på ett kafé som låg vid Place des Pyramides bakom en staty föreställande *Jeanne d'Arc*, utförd av Emanuel Frémiet

21/9 **Brev från Herrlin, och W.B.** brevet från Herrlin är ej bevarat; Strindberg besvarade brevet 22/9, där han bl.a. kort kommenterade sin läsning av Huysmans En Route; *W.B.* Waldemar Bülow

22/9 **Började jag skriva på Légendes** se kommentaren i *Legender*, SV 38, ss. 304–312

23–27/9 **Crookes: La Gènèse des Eléments** *La Genèse des Eléments* ('Grundämnenas uppkomst'; 1887) av den engelske fysikern och kemisten *William Crookes* (1832–1919), vilken även intresserade sig för ockultism; i ett brev till Jollivet-Castelot 28/9 1897 uppger Strindberg att han dagen förut läst nämnda arbete av Crookes och då upptäckt att han utan att veta det varit dennes elev

28/9 **Besökte Orfilas grav på Mont-Parnasse** *Mathieu Joseph Bonaventure Orfila* (1787–1853), fransk rättsläkare och kemist; jfr ovan pag. 1 (21/1) *Inflyttade i Orfila;* Orfilas grav finns på Cimetière du Montparnasse (se SV 34, bild nr 31)

5/10 **Läser Dickens!** *Charles Dickens* (1812–70), engelsk författare; jfr *Legender*, s. 91 f.

6/10 **Besök av Tiffereau** *C. Théodore Tiffereau* fransk alkemist (se ovan pag. 25, 7/5); Strindberg kommenterade besöket i brev till Kerstin Strindberg 1/11 1897

7/10 **Sjuk: neuralgi** *neuralgi* attackvis uppträdande smärta, 'som en elektrisk stöt', oftast kortvarig men mycket intensiv; i perioder kan smärtan uppträda flera gånger dagligen

8/10 **drömde att jag föll utför en hög mur [– – –] och att endast salighet väntade mig!** jfr *Legender*, s. 93

Pag. 45 (9/10–2/11 1897)

9/10 **Karbol** *karbolsyra* starkt bakteriedödande medel som användes på sjukhus och vid konservering av trä m.m.; insprutades i blodkärlen på en avliden för att hindra alltför snabb förruttnelse

kolos koloxid; en giftig gas som uppstår vid ofullständig förbränning

13/10 **En réussite** *réussite* (franska) 'framgång', 'lyckokort'

Den 20e Mars [– – –] hos Sven Bengtsson i Lund *Sven Bengtsson* (1843–1916), skulptör och teosof; jfr ovan pag. 18 (20/3) *Promenad med Sven Bengtsson* etc.

Staaff och Anna Pettersson-Norrie på besök *Pehr Staaff* (1856–1903), journalist, kritiker, teaterförfattare, knuten till Stockholms Dagblad 1881–93, Tiden 1884–85, Dagens Nyheter 1893–1903, tillhörde under 1880-talet Strindbergs närmaste vänner; *Anna Norrie*, född *Pettersson* (1860–1957), sångerska

skalbaggen kallad Dödsuret en skalbagge (Anobium striatum) som lever i torrt trävirke och i parningstid ger ifrån sig ett läte som påminner om en klockas tickande; i folktron ansågs lätet vara förebud om dödsfall (jfr *Till Damaskus*, SV 39, s. 31 f., och *Spöksonaten*, SV 58, s. 206)

17/10 **Slutade Légendes** romanen *Legender* skrevs alltså på franska mellan 22/9 och 17/10 1897 (se vidare kommentaren i *Legender*, SV 38, ss. 304–312); jfr nedan pag. 47 (27/11) *Arbetade på Inferno III*

18/10 **Hazelius** folklivsforskaren *Artur Hazelius* (1833–1901); se ovan pag. 23 (21/4)

19–20/10 **Realgar** orangefärgat mineral med sammansättningen AsS, dvs. arsenik och svavel

22/10 **På morgonen lyftes hinklocket och kommodgardinen rörde sig** *kommod* lågt skåp med tvättfat och plats för nattkärl

29/10 **Jardin du Luxembourg** *Luxembourgträdgården* stor park i Paris, anlagd på 1600-talet som slottsträdgård

Rue de Fleurus där min regnbåge med A.S. är jfr ovan pag. 1 (21/2) *Rue de Fleurus* etc.

30/10 **Hermann besökte mig** etc. den tysk-amerikanske konstnären *Paul Herrmann* (se ovan pag. 19, 21/3); jfr *Legender*, s. 132 f.

omnibussens stång *tistelstång* styrstång förbunden med framhjulens axel på en hästdragen vagn som används vid par- och spannkörning

Glasharmonikan från St. Thomas jfr ovan pag. 41 (1/9) *hördes en glasharmonika*

Muhamed: Manchmal vernehme ich Töne wie von einer Glocke oder Schelle, und da wird es mir sehr arg (tyska) 'Muhammed: Stundom hör jag toner liksom av en klocka eller en bjällra, och då har jag det mycket svårt'; *Muhammed* (ca 570–632), islams profet; enligt traditionen mottog Muhammed Koranen av ängeln Jibril (Gabriel) i form av uppenbarelser och dessa lät som ringande klockor

31/10 **Jfr: Blawatzkis glasklockor** *Helena Petrovna Blavatsky* grundade tillsammans med Henry Steel Olcott Teosofiska samfundet i New York 1875 (jfr ovan Titelbladet *Dzyans bok* etc.); i samfundet användes *glasklockor*

1/11 **Item!** (latin) 'Likaså!', 'På samma sätt!'

Inferno utkom i Stockholm den första svenska upplagan av romanen utkom den 1 november 1897 och följdes i slutet av månaden av en ny svensk upplaga

Pag. 46 (3–13/11 1897)

4/11 **Chailléte** oidentifierad; eventuellt stavar Strindberg namnet annorlunda än det har etablerats i *Ockulta Dagboken*, genom att han har ändrat stavningen av namnet har detta blivit extremt svåravläst; andra gången denna person omnämns på samma sida (12/11) skriver Strindberg emellertid tydligt utan ändring *Chaillée*, vilket är en mer sannolik stavning av ett franskt namn

6/11 **Såg åter Jonas Lies pendyl** etc. se dagboken pag. 3 (20/5 1896) med förklaring

Jeudi (franska) 'Torsdag'

nattrovfågel = Uhl *Uhl* (tyska) 'uggla'; även Strindbergs andra hustru Fridas efternamn

12/11 **Réja** *Marcel Réja* författarpseudonym för psykiatern Paul Meunier (1873–1957), när Strindberg träffade honom medicine studerande, symbolistisk poet och litterär skribent; han förmedlade kontakten mellan Strindberg och förlaget Mercure de France, som i juli 1898 utgav den franska utgåvan av *Inferno* (språkligt reviderad av Réja och försedd med ett företal av denne); se kommentaren i *Inferno*, SV 37, s. 367 f.

Contat sannolikt den franska psykiatern *Paul Contard* som förekommer tillsammans med Paul Herrmann på ett dubbelporträtt av Edvard Munch (1897)

Chaillée oidentifierad; jfr ovan (4/11) *Chailléte*

Brev från Littmansson etc. *Leopold Littmanson* (1847–1908); jfr ovan pag. 13 (17/10)

Per Lamm (1854–1908), innehavare av bokhandeln Librairie Nilsson i Paris; Lamm hade under en kort tid i ungdomen varit privatelev till Strindberg

13/11 **Erhöll ett anonymt brev** etc. detta brev är bevarat på KB (SgNM Brev från anonyma)

Det ser ut som om jag ej finge umgås med Herrmann [– – –] När jag steg upp till honom fick jag hjärnkongestion etc. *hjärnkongestion* tillfällig blodansamling i hjärnan; jfr *Legender*, s. 133 f.

Jfr. Det underliga uppträdet på restaurangen i rue de Bac kan syfta på den episod som i efterhand beskrivs i dagboken pag. 49 (24/12 1897); gatan heter *rue du Bac*

De tre hästhuvena på mitt Album etc. jfr ovan pag. 7 (12/8) *Album* etc. och pag. 25 (5/5) *kopia av pärmen* etc.

Pag. 47 (14–28/11 1897)

14/11 **déjeunern** lunchen

15/11 **Sjöstedt åter** *Erik Sjöstedt* se ovan pag. 40 (29/8)

16/11 **Hittade utanför Swedenborgs Kapell rue Thouin ett järnbleck** etc. jfr *Legender*, s. 118 f.; Swedenborgsällskapet i Paris hade på 1890-talet sitt kapell och bibliotek på 12, rue Thouin (nära Panthéon); jfr artikeln »Swedenborg i Paris» som författades i oktober–november 1897 (se SV 34 och kommentaren s. 390 ff.)

Aller Seelen Tag (tyska) 'Alla själars dag', firas i romersk-katolska kyrkan

den 2 november, dagen efter Alla helgons dag, till minne av de avlidna

22/11 **Hela natten 22 × 23 på Café Baratte med Herrmann vid Hallarne** *Café Baratte* kafé och restaurang på 8–10, rue Berger vid dåvarande *Les Halles* (’Hallarna’), saluhallar på högra Seine-stranden; jfr *Legender*, ss. 135–137

Staaff och Edvard Selander journalisten och författaren *Pehr Staaff* (1856–1903) och läkaren *Edvard Selander* (1846–1931); den senare var syssling till Strindberg

25/11 **Café de la Fregate** kafé och restaurang på 35, quai Voltaire (vid rue du Bac)

Pavillon de Flore paviljong som ingår som sista byggnad i den flygel till Louvren (uppfört som kungligt residens, sedan 1793 konstmuseum) som löper längs med quai des Tuileries vid Seine

26/11 **Schmitz** oidentifierad

27/11 **Arbetade på Inferno III** *Inferno III* arbetstiteln på *Jakob brottas. Ett fragment* som publicerades som en avslutande del av *Legender* (jfr kommentaren i *Legender*, SV 38, s. 312 ff.)

På aftonen läste jag Cicero De Natura Deorum och kände mig frestad av Aristoteles mening det Gudarne ej känna vår värld och ej befatta sig med smuts den romerske statsmannen och filosofen *Marcus Tullius Cicero* (106–43 f.Kr.) skriver i *De Natura Deorum II* (’Om Gudarnas Natur II’), rad 167: »Magna di curant, parva neglegunt» (’Gudarna ägna sig åt stora ting och bryr sig inte med småsaker’, cit. och övers. efter G. Bendz och N. Guterman, Latinska sentenser och citat från två årtusenden, 1979, s. 70 f.); *Aristoteles mening* etc. tycks syfta på Aristoteles idé om *den orörlige röraren* (Metafysiken, bok 12); jfr *Legender*, s. 137

utbröt blod på högra handen etc. Strindbergs psoriasis medförde ibland blödningar i händerna

telegram från Stockholm om M. Olof *Mäster Olof* (prosaversionen) hade nypremiär på Vasateatern i Stockholm 26/11 1897

28/11 ☧ **kommen** tecknet ☧ som utgör det mest spridda kristusmonogrammet, består av χ och ρ (chi och rho), begynnelsebokstäverna i det grekiska ordet *Christos*

Davids Psalm 32:8 avser psalm 32 i Psaltaren; många av psalmerna i Psaltaren tillskrivs David, Israels andre kung, som regerade ca 1005–965 f.Kr.

Je te rendrai intelligent [– – –] Plusieurs douleurs arriveront au méchant (franska) »Jag vill underwisa dig och lära dig wägen, den du

wandra skall; jag skall leda dig med mina ögon. Waren icke såsom hästar och mular, som intet förstånd hafwa, hwilka man måste lägga bett och betsel i munnen, om de icke till dig wilja. Den ogudaktige hafwer många plågor», Psaltaren 32:8–10 (Bibeln 1894)

Pag. 48 (29/11–21/12 1897)

29/11 **Seraphita p 75** det efterföljande citatet är hämtat från Honoré de Balzacs roman *Séraphîta*, 1835 (Œuvres Complètes, vol. 16, 1855, s. 257)
»**Le cheval de l'Apocalypse est l'image visible de l'intelligence humaine [– – –] de destruction.**» (franska) 'Apokalypsens häst är sinnebilden för den mänskliga tankeförmågan som döden rider på, ty den bär med sig principen för sin egen undergång'; *Apokalypsens häst* syftar på en av de fyra hästarna i Uppenbarelseboken (Apokalypsen) 6:2–8, vilka uppträder i den yttersta tiden vid världens slut
Swedenborg berättar i en av sina memorabilier att han mottog ett papper från himmelen etc. syftar på Swedenborgs Vera Christiana Religio # 278, varifrån Balzac hämtat Swedenborgs beskrivning; *memorabilier* levnadsminnen, redogörelser för minnesvärda händelser
»**sur lequel il vit [– – –] portaient en haut.**» (franska) 'på vilket han såg bokstäverna som primitiva folkslag använde sig av, bestående av böjda linjer med små snirklar som strävade uppåt', Strindberg citerar efter Balzacs referat av Swedenborg som finns i romanen *Séraphîta* (1855, s. 253)
missaler kyrkliga mässböcker
psalterier böcker eller handskrifter innehållande psalmer ur Psaltaren
»**Änglarne begagna mest vokalerna a, o, u.**» efter Swedenborg, Vera Christiana Religio # 278
Djävlarne väste och hade x och l, / Jfr: Sista versen i Damnation de Faust i slutscenen till Hector Berlioz *La Damnation de Faust. Légende Dramatique* ('Fausts fördömelse. Dramatisk legend'; 1846), väser demoner och fördömda: »Has! Irimiru Karabrao!»
Dessa kroklinjer återfinnas noga i vissa växters klängen, såsom vinrankans och vickerns denna typ av initialer framställer Strindberg här och på andra ställen med hjälp av schabloner (jfr förarbetena till *Gillets hemlighet*); *vicker* art av släktet *Vicia* (av familjen ärtväxter)
Dalitzch: Pflanzen-Buch. sid: 69. Pisum Sativum *Max Dalitzsch, Pflan-*

zenbuch mit farbigen Bildern (’Flora med illustrationer i färg’; 1897) har på sidan 69 en bild av *Pisum sativum* (trädgårdsärt), där växtens rankor är påfallande

10/12 **Isländaren Andersson** Strindbergs skämtsamma namn på en oidentifierad Lundastudent *Andersson* som vistades på Hôtel de Londres i Paris samtidigt med honom

11/12 **magnetisk sömn** antagligen: sömn framkallad av hypnos

Alldeles som i Orfila sista natten jfr dagboken pag. 7: »Flyttade ur hôtel Orfila Söndagen den 19e Juli efter en fasans natt» med ordförklaring (19/7 1896)

21/12 **Så snart jag [– – –] tar i ockultism hör jag mungigan som kan bli en orgelton** *mungiga* enkelt musikinstrument i vilket tonen alstras av en elastisk ståltunga som knäpps medan instrumentet hålls i munnen

Déjeunern med Littmansson *déjeunern* lunchen; *Leopold Littmanson* (1847–1908); jfr ovan pag. 13 (17/10)

Dinern med Herrmann *dinern* middagen; jfr dagboken pag. 46 (13/11) och pag. 49 (24/12)

studiet av ockulta tilldragelser i Almanach Hachette *Almanach Hachette* populär fransk kalender utgiven av förlaget Hachette, innehållande bl.a. astrologiska spekulationer

Vidare träharmonikan = gott tecken = frid. Vidare kvidandet av ett barn, i väggen eller i cheminéen *träharmonika* xylofon; *cheminéen* här antagligen: den öppna spisen eller eldstaden; jfr *Legender*, s. 149

Saint-Thomas *S:t Tomas dag* Jesu apostel Tomas helgondag som infaller den 21 december

Dinerade ymnigt med Réjà; vid bordet [– – –] lossnade Kristus-medaljen som jag fått vid Sacré-Coeur *Kristusmedaljen* medaljer med Kristus och helgonbilder har spelat en stor roll inom katolicismen från 1800-talet och framåt; de säljs i kyrkor etc.; *Sacré-Cœur* kyrka i Montmartre i Paris; jfr *Legender*, s. 146

vid Châtelet vid *place du Châtelet*

garçonerna här: kyparna

1 Timothée V. 23 »Ne continue pas à boire que de l’eau [– – –] tes fréquentes indispositions» (franska) »Drick icke längre endast watten, utan bruka något litet win för din mages och dina ofta påkommande krämpors skull», Första Timotheosbrevet 5:23 (Bibeln 1894)

Kap III.8. »De même il faut que les diacres soient graves, ni doubles en paroles, ni adonnés aux excès de vin…» (franska) »Äfwenså

böra diakonerna wara wärdige, icke twetalige, icke begifne på mycket win . . .», Första Timotheosbrevet 3:8 (Bibeln 1894)

talisman föremål med lyckobringande och skyddande kraft

L'imitation de Jesus Christ (latin, 'Om Kristi efterföljelse'), anonym uppbyggelseskrift från 1400-talet, troligen redigerad av Thomas a Kempis och möjligen också författad av honom; jfr *Legender*, s. 142 f.

I dag dog Stanislas de Guaïta! i Alp-Zwiller, Alsace markis *Stanislas de Guaïta* (1861–97), fransk poet, ockultist, lärjunge till Éliphas Lévi (jfr ovan Pergamentomslagets framsida *alla tecken inbegripna* etc.), dog på Château d'Alteville i Alsace-Lorraine (dvs. – på tyska – slottet *Altwiller* i Elsass-Lothringen, nära Saarbrücken); Strindberg har antingen missuppfattat eller lekt med ortnamnet *Altwiller* när han skrivit »Alp-Zwiller»; ordet *Alp* kan på tyska betyda *mara* (i folktron ett kvinnligt väsen som plågar sovande människor, eller ett troll); jfr dagboken pag. 18 (20/3 1897) med förklaringar; jfr *Inferno*, ss. 121 och 159

Pag. 49 (23–31/12 1897)

23/12 **Brev från Barnen** Strindberg besvarade breven från Karin, Greta och Hans samma dag (23/12)

24/12 **Saint-Germain L'Auxerrois** *Saint-Germain-l'Auxerrois* kyrka från 1400-talet vid Louvren; kungarnas församlingskyrka när de bodde i Louvren

Brev från Kerstin. Svärmor läst Inferno Strindbergs svärmor, *Marie Uhl*, höll brevledes kontakt med honom i hans dotter *Kerstins* namn; Kerstins brev är inte bevarat men Strindberg besvarade brevet samma dag (24/12)

Le Génie du Christianisme ('Kristendomens väsen'; 1802) av den franske diplomaten och författaren François René de Chateaubriand (1768–1848); i boken, skriven efter en religiös omvändelse, försvaras kristendomens grundtankar; jfr *Legender*, s. 142

Om Absintdrickningen. Denna höst har jag några gånger druckit Absint med Sjöstedt, men alltid haft obehag [– – –] undrade om de voro »riktiga» eller »projicierade» Strindberg hade flera gånger under hösten träffat journalisten *Erik Sjöstedt* (1866–1929); *absint* starkt alkoholhaltig likör, som senare förbjöds på grund av sina påstådda medicinska skadeverkningar; *projiciera* (variantform) *projicera* återge, avbilda; jfr *Legender*, s. 147 f.

Café de la Frégate kafé och restaurang på 35, quai Voltaire (vid rue du Bac)

mefitisk dunst stinkande dunst

utan propå utan synbar anledning

Ich liebe Raffinement im Leben und Verkehr (tyska) 'Jag uppskattar raffinemang i livet och umgänget'

Reine Blanche avser troligen Hôtel de la reine Blanche vid 17, rue des Gobelins

25/12 **Teosof-Kristus-Skriften Tre Brev i en Livsfråga** syftar antagligen på den anonyma skriften Tre bref i en lifsfråga (1897), eventuellt författad av H.J. Norén

Brev från J. Castelot om Clavenad: som gör guld *François Jollivet-Castelot* (1874–1937), fransk alkemist; Strindbergs trognaste vapendragare bland ockultisterna i Frankrike vilken skrev flera uppskattande artiklar om Strindbergs naturvetenskapliga och ockultistiska texter; grundade 1896 tidskriften L'Hyperchimie i vilken Strindberg publicerade en rad artiklar; grundade (med Papus) 1897 La Société Alchimique de France, där Strindberg upptogs som hedersmedlem (se kommentaren i SV 36, ss. 348 ff., 397 ff., 435 ff., 485 ff.); *C. Clavenad* fransk ingenjör, ockultist och kabbalist; Jollivet-Castelot rekommenderade i brev 25/12 1897 (KB) Strindberg att läsa Clavenads skrifter och att korrespondera med honom; det är dock osäkert om Strindberg träffade eller växlade brev med Clavenad; under våren 1898 publicerade L'Hyperchimie en serie brev av Clavenad om metallernas synteser, där även Strindberg omnämndes i positiva ordalag; Strindberg inspirerades av Clavenad att fördjupa sina studier i Kabbala och talmystik; hans uppsats »Les Nombres Cosmiques» ('De Kosmiska Talen'), L'Hyperchimie, november–december 1898, tillägnades Clavenad (SV 36, ss. 214 ff, 191 ff.; se Strindbergs brev till Jollivet-Castelot 26 och 27/12 1897 m.fl., samt kommentaren i SV 36, ss. 511 ff., 519 f.)

30/12 **Guldbaljan** den zinkbalja som Strindberg använde för sina guldexperiment och som omnämns i dagboken, pag. 8 och 11 (8/9 resp. 25/9 1896)

31/12 **Tuilerierna** här: det kungliga slottet *le palais des Tuileries;* slottet nedbrändes 1871 av kommunarderna (anhängare av Paris revolutionära regering)

Napoléon I som var åter *Napoléon Bonaparte* (1769–1821), fransk kejsare 1804–14 och 1815

Napoleon III *Louis Napoléon Bonaparte* (1808–73), son till Napoleon I:s bror kung Ludvig av Holland; Frankrikes president 1848–52 och dess kejsare 1852–70

V.S! en uppmaning att vända blad; möjligen förkortning för italienska *Volte Subito* ('Vänd Snabbt'), som används i notskrifter när ett komplicerat musikstycke fortsätter på följande sida

Pag. 49 v.

31/12 **Louis-Philippe och hans anhöriga som kompromissat med Bonaparte och nu hade charger** *Louis Philippe* Ludvig Filip I (1773–1850), hertig av Orléans, fransk kung 1830–48, avsattes vid februarirevolutionen 1848 varefter den andra republiken utropades med *Louis Napoléon Bonaparte* som president; denne utsågs 1852 till kejsare under namnet Napoleon III (se ovan); *charger* ämbeten

brett huvud; än var det rött och likt Ekströms eller Kalle Möllers etc. *Per Ekström* (1844–1935), målare, medlem i början av 1870-talet i det s.k. Röda rumskotteriet; *Kalle Möller* oidentifierad

Gustaf IIIs Svenska Dräkt den s.k. *svenska dräkten* eller *nationella dräkten* (bestående av kort jacka, skärp, svart sidenkappa, bandrosor vid knäna och på skorna) som huvudsakligen ritades av Gustav III själv och som var avsedd att bli en nationell dräkt för alla utom prästerskapet och allmogen; den antogs i april 1778 och bars ganska allmänt av herrar under Gustav III:s tid

Tuilerieträdgården *Jardin des Tuileries* den stora barockträdgården vid slottet Tuilerierna i Paris

Stockenström *Albert von Stockenström* (1867–1954), svensk skulptör verksam i Paris; jfr ovan pag. 1 (29/3)

»**Madame**» här antagligen kortform för *Madame l'Impératrice* 'Hennes Höghet Kejsarinnan'

Jag sade: jag har superat hos Kejsaren: Hon svarade: ja, ni äro ju släkt! Strindberg lekte ibland med tanken att det fanns släktband mellan familjen Strindberg och Napoleon I:s familj; Strindbergs farmor Anna Johanna Neijber (1771–1839), gift med Zacharias Strindberg (1758–1829), tillhörde den från Tyskland inflyttade släkten Neijber; Napoleons änka Marie-Louise av Österrike gifte om sig med diplomaten Adam Albert von Neipperg som tillhörde en schwabisk adelssläkt och

som 1811–13 hade varit Österrikes ambassadör i Stockholm; någon släktskap lär inte ha existerat mellan familjerna Neijber och von Neipperg; jfr Strindbergs brev till dottern Kerstin och Marie Uhl ca 1/2 och 2/2 1897 (samt kommentarer, Brev 12, s. 57 ff.); jfr även *Inferno*, s. 231

Pag. 50 (1–2/1 1898)

1/1 **Datumvisaren** här: väggalmanacka med avrivbara datumblad

Cocherys vagnshästar [– – –] Presidenten Faures vagn [– – –] Méline syftar antagligen på *Georges Charles Cochery* (1855–1914) (och ej på hans far *Louis Adolphe Cochery*, fransk konservativ politiker), finansminister i Mélines ministär 1896–98, och *Félix Faure* (1841–99), fransk president 1895–99, samt *Jules Méline* (1838–1925), fransk konseljpresident 1896–98

Följande år [– – –] dog Faure under vissa omständigheter anspelar på ryktet att *president Faure* dog av hjärtslag i sin älskarinnas armar 16/2 1899; jfr nedan pag. 84 *Felix Faure dog kl. 10 på aftonen*

= San Francisco 1906!? 18/4 1906 förstördes stora delar av *San Francisco* genom en svår jordbävning med efterföljande bränder

2/1 **deputerade kammarn** i Frankrike ligger den lagstiftande makten dels hos senaten (vars medlemmar väljs av ett elektorskollegium), dels hos *deputeradekammaren* (som väljs genom allmän rösträtt); tillsammans bildar de bägge kamrarna nationalförsamlingen

Invalide-boulevarden vid *Boulevard des Invalides* ligger *Invaliddomen*, den kyrka (uppförd 1680–1712) som sedan 1840 hyser Napoleons grav

tecknade Napoleon i trekantig hatt som bildas av konsolen etc. jfr dagboken pag. 2 »På invaliddomens gesimser synes Napoleon» etc.

Se Inferno I hänvisningen gäller romanen *Inferno*, s. 93

Viola. / Canina (latin) hundviol, ängsviol

Viola tricolor (latin) styvmorsviol

Viola (latin) violsläktet; violer, av familjen violväxter

Aubert: Hist. Naturelle syftar på *Ephrem Auberts* (f. 1857) naturhistoriska verk *Histoire naturelle élémentaire*, del I (flera utgåvor)

Rosa Canina (latin) hundros, stenros

Rabies Canina *Rabies* (latin) 'galenskap', 'raseri'; *canina* (latin) hund; en i regel dödlig infektionssjukdom hos alla däggdjur, inklusive människa

Ipecacuanoha *Cephaelis ipecacuanha* kräkrot, blomväxt ur vars rot det kraftiga kräkmedlet emetin extraheras

Pag. 51 (6/1 1898)

6/1 **Isländarens ~~numm~~** jfr ovan pag. 48 *Isländaren Andersson*

fann jag solens diameter vara 111,8 *solens diameter* beräknades på Strindbergs tid vara 111,8 gånger större än jordens; numera anses den vara ungefär 109 gånger större

Solen är enligt Ockultisterna Adam Cadmons öga enligt den judiska vishetsläran Kabbala skapades urmänniskan *Adam Kadmon* av en ljusstråle, och från hans näsa, mun och öron och framför allt ögon utgick sefirot, ett utflöde av gudomligt ljus; jfr ovan s. 79; jfr även SV 36, s. 105 samt kommentaren s. 453

Solen målas med Kadmium här: *kadmiumgult* färgpigment bestående av kadmiumsulfid ofta uppblandat med zinksulfid, som används till nyanser från gult till orange

Wiedmanstättenska figurerna *widmanstättenska figurer* benämning efter den österrikiske kemisten *Alois Joseph von Widmannstätten* (1754–1849) på de ofta vackert mönstrade figurer, vilka vid etsning bildas på polerade metallegeringars ytor; jfr Strindbergs teckningar och anteckningar i Gröna Säcken (SgNM 15:6,23 och 17:1); jfr även SV 65, s. 301 och bild nr 47

ZnS *Zn* zink; *S* svavel

corneas fördunkling *cornea* (latin) hornhinnan, dvs. den genomskinliga främre delen av ögonglobens yttersta hinna

Solens parallax *parallax* förskjutning, uppstår genom att den som observerar solen följer med i jordens rörelse (dess rotation, dvs. rörelse kring solen och solsystemets rörelse i rymden)

Saturns longitude du Noeud ascendant (franska) ungefär: 'Saturnus longitud i förhållande till den uppstigande noden'; *Saturnus* solsystemets näst största planet; *longitud* längdgrad; *nod* inom astronomin en punkt där banan för en himlakropp skär en storcirkel (vanligen ekliptikan eller himmelsekvatorn); när himlakroppen korsar storcirkeln från söder till norr passerar den genom den *uppstigande noden*

Vita Sanctorum *Vitae Sanctorum* ('Helgonens Liv'), avser helgonlegender utgivna under denna genrebeteckning

mina anteckningar till IIIe delen av Inferno syftar på fragmentet *Jakob brottas*, SV 38

förfärliga svarta moln [– – –] Jfr: 2[a] Mose Bok, passim *passim* (latin) 'på spridda ställen'; Strindberg torde syfta på *molnstoden* och *molnskyn* vari Gud uppenbarar sig i Andra Moseboken 13:21, 19:9 och 33:9

älvdans ett vanligt namn på ett väderfenomen som består i lokal dimma nära marken, ofta över större ängar och över öppna stilla vatten; namnet kommer av att man i folktron trodde att det var älvor som dansade runt på ängarna

cheminéen *cheminé* (franska) 'öppen spis'

Pag. 52 (8–22/1 1898)

8/1 **Reine Blanche** Hotel de la reine Blanche på 17, rue des Gobelins

Ryske Ambassadör Mohrenheims fru höll på att bli ihjälkörd! baron *Arthur Pavlovitj Mohrenheim* (1824–1906) var Rysslands ambassadör i Frankrike

9/1 **Ute med Réjà. Undertecknade Kontraktet med Mercure de France om Inferno I** *Réjà* Marcel Réjà, pseudonym för Paul Meunier (1873–1957), psykiater, poet och litterär skribent; jfr ovan pag. 46 *Réja* samt kommentaren till *Inferno*, SV 37, s. 367

9 × 10/1 **Drömde [– – –] att jag hotades av Adolf Paul med överfall [– – –] Jfr: Pauls uppträdande mot min Gustaf Vasa, hösten 1899, och hans Karin Månsdotter!** *Adolf Paul* (1863–1943), författare som Strindberg umgicks med i Berlin 1892–93; en brytning mellan dem inträffade sommaren 1894 (jfr ovan pag. 18 *drömde att Pby och Paul angrepo mig* etc.); marginalanteckningen »Jfr: Pauls uppträdande mot min Gustaf Vasa, hösten 1899» etc. har tillkommit tidigast i november 1899, då det uppstod en ny konflikt mellan Strindberg och Paul; jfr nedan pag. 102 *Paul dyker opp!*

Greta *Greta Strindberg* (1881–1912), Strindbergs dotter

11/1 **G. Brand** *Gustaf Brand* (1857–1952); jfr ovan pag. 27 *Brandt*

Esterhazy frikänd! den franske majoren *Ferdinand Walsin Esterházy* (1847–1923) ställdes 10/1 1898 inför en militärdomstol anklagad för att ha skrivit den s.k. bordereaun (*bordereau* franska; 'förteckning', 'lista'; ett anonymt brev ställt till en icke namngiven person med en lista över hemligt försvarsmateriel etc.), det dokument som utgjorde

militärens avgörande bevismaterial mot kapten Alfred Dreyfus när denne fälldes för spioneri 1894 (jfr ovan pag. 8 v.); Esterházy friades enhälligt av domstolen 11/1 1898, men två dagar senare publicerades Émile Zolas artikel »J'accuse» (jfr följande förklaring) och Esterházy ställdes senare åter inför rätta (jfr nedan pag. 76, 9/9)

13/1 **Zolas artikel J'accuse i L'Aurore [– – –] Oroligt i Paris** den franske författaren *Émile Zolas* (1840–1902) artikel »*J'accuse*» ('Jag anklagar') i tidningen L'Aurore var ett öppet brev till republikens president Félix Faure, vari Zola med anledning av Dreyfusaffären anklagade ledande militärer för inblandning i rättsröta; han hävdade att privilegiesamhället, kyrkan och antisemitismen låg bakom de samhälleliga orättfärdigheter som präglade behandlingen av Dreyfus och begärde att själv bli ställd inför rätta, vilket också skedde (jfr nedan pag. 53 *Zolaprocessen*); på Zolas artikel följde gatukravaller och en intensiv pressdebatt

16/1 **Eget är, men samma eftermiddag den 15e vid samma tid fick jag kolik.** / **Obs!** syftar på det inmonterade klippet daterat 16/1 1898 som meddelar att Mme Marguerite Durand, chefredaktör för tidningen La Fronde och tidigare anställd vid teatern Comédie-Française, föregående dag strax före 4 e.m. insjuknat i våldsam njurstenskolik

16 × 17/1 **Pbzy [– – –] Aspasia** Stanislaw Przybyszewki och Dagny Juel Przybyszewska; jfr ovan pag. 7 *Aspasia*

Oroligt i Paris efter publiceringen av Zolas »J'accuse» var stämningen i Paris orolig (jfr ovan 13/1); under rubriken »L'Affaire Dreyfus» beskrev tidningen Le Temps 19/1 händelserna föregående kväll som en serie konfrontationer mellan Dreyfus fiender och hans anhängare; talkörer hade skanderat: »Vive l'armée! Vive la police! Conspuez Zola! A bas les juifs! Vive la Sociale!" ('Leve armén, Leve polisen! Bu för Zola! Ner med judarna! Leve den socialistiska republiken!'); *la Sociale* ungefär: de republikanska-demokratiska ideal som formulerats efter februarirevolutionen 1848 och Pariskommunen 1871 (jfr ovan pag. 49 v. *Louis-Philippe* etc.); ett trettiotal personer hade arresterats, men endast två kvarhållits

19/1 **anlade Robert le Diable. [Som blev Damaskus.]** jfr ovan pag. 32 *anlagt Merlin. [Som blev »Till Damaskus»; först kallad Robert le Diable]* och nedan pag. 56 *Slutade »Till Damaskus»*

21/1 **Ludwig 16es avrättning. Mässa i Chaillot** 21/1 är årsdagen för den franske kungen Ludvig den XVI:s avrättning 1793; *Chaillot* område inom 16:e arrondissementet

22/1 **Kléen** *Emil Kléen* (1868–98), journalist och författare, sedan hösten 1896 knuten till Malmö-Tidningen

Pag. 53 (25/1–14/2 1898)

25/1 **Dreyfus-oroligheter** jfr ovan pag. 52 (13/1, 17/1)

28/1 **Läser Eliphas Levi för första gången** jfr ovan Pergamentomslagets framsida *Eliphas Levi: La Clef des Grands Mystères* etc.; i ett brev till Axel Herrlin 31/1 1898 beskriver Strindberg vilket intryck boken La Clef des Grands Mystères (’Nyckeln till de Stora Mysterierna’) gjort på honom

29/1 **ett stort E [– – –] Emmens? Eliasson?** syftar på *Stephen Emmens*, en amerikansk kemist som experimenterat med guld (jfr ovan pag. 12 *Guldmakeriet [– – –] från Stephen i Amerika* etc.) och på *Anders Eliasson* (1844–1900), läkare på Ystads lasarett, som Strindberg gästade somrarna 1895 och 1896 och med vilken han bland annat diskuterade sina guldteorier

ett barnänglahuvud lik dem på vigvattenskärlen i St. Germain L’Auxerrois *vigvattenskärl* kärl med invigt (välsignat) vatten innanför dörren till katolska kyrkor, vari troende doppar ett finger innan de gör korstecknet; ett vigvattenskärl med det utseende som beskrivs i texten finns inte i kyrkan *Saint-Germain-l’Auxerrois*, men däremot i Saint-Sulpice-kyrkan i Paris; jfr *Legender*, s. 141 f. och tillhörande ordförklaring

Johan Gutenberg *Johann Gutenberg* (1394–1468), tysk boktryckare, anses under 1450-talet ha utvecklat tekniken att gjuta upp och sätta texten med lösa bokstavstyper av metall

I denna tid härjades Saint Louis i Amerika av en stor eldsvåda; jfr 1896 då cyklonen gick över samma stad *en stor eldsvåda* syftar antagligen på en brand i en lagerbyggnad 16/3 1897 i St Louis; *cyklonen* etc. den cyklon som drabbade St Louis 27/5 1896, jfr ovan pag. 4 *olyckan i Saint-Louis* etc.

Nu i år 1903 anordnas en utställning i St Louis denna notis som Strindberg inskrivit fem år senare stämmer såtillvida att förberedelserna för den världsutställning (The World Fair) som öppnades 1/5 1904 i St Louis pågick 1903

drömde om Napoleon I i Tuilerierna och Josephine kejsar *Napoleon I* och hans första hustru Joséphine bodde i slottet *Tuilerierna* i Paris, jfr ovan pag. 49 *Tuilerierna;* angående *Joséphine* jfr nedan pag. 56 *Napoleon I [– – –] onda ryktena om Josephine*

31/1 **Brev från Herrlin** i detta brev daterat 29/1 (KB) beskriver *Axel Herrlin* (1870–1937) sina ockulta upplevelser och uttalar sig positivt om Zolas insatser för Dreyfus; det senare har föranlett Strindberg att skriva ett stort frågetecken samt »Nej! Nej!» i brevets marginal

2/2 **Kyndelmässan** Jungfru Marie kyrkogångsdag, infaller alltid på en söndag, den 2 februari eller närmast följande eller föregående söndag

7/2 **Zolaprocessen** rättegången mot Émile Zola för ärekränkning i artikeln »J'accuse» inleddes denna dag i Paris; jfr ovan pag. 52 (13/1)

8/2 **Råkade Herrman** *Paul Herrmann*, jfr ovan pag. 42 *»Mon ami Hermann» Revue spirite* etc.

Pby och fru Stanislaw Przybyszewski och Dagny Juel Przybyszewska

10/2 **Mizi Weyr** *Marie von Weyr* (1864–1903), journalist; syster till Frida Uhl; gift med den österrikiske skulptören och professorn Rudolf Ritter von Weyr

Lódź en av Polens största städer, centrum för landets dåtida textilindustri

11/2 **Kejsarinnan Eugenie har kommit** etc. syftar på *Eugénie*, född Marie de Montijo de Guzman (1826–1920), som blev kejsarinna av Frankrike genom sitt giftermål (1853) med Napoleon III (son till Napoleon I:s bror kung Ludvig av Holland); efter kejsardömets fall 1870 var hon bosatt i England; hennes resa till Korsika 1898 uppfattades från republikanskt håll som tecken på ett bonapartistiskt hot mot republiken

14/2 **Colonel Bonaparte Jerômes son** etc. syftar på *Napoléon Joseph Charles Paul Bonaparte* (1822–91), känd som *prins Jérôme*, och hans son *Victor Bonaparte* (1862–1926); han utdrevs från Frankrike 1886 och gifte sig 1910 med den belgiska prinsessan Clémentine; *colonel* 'överste'

Pag. 53 v.

Saint-Martin *Louis Claude Saint-Martin* (1743–1803), fransk filosof och mystiker vars skrifter är starkt påverkade av Swedenborg

(Erreurs et Verité.) / »**Il n'y a personne de bonne foi [– – –] sous son fléau.**» '(Misstag och Sanning.) / »Det finns ingen människa i god tro vars förstånd inte fördunklats eller som inte har förutfattade meningar, som inte tillstår att människans kroppliga existens är ett oavbrutet umbärande och lidande. Sålunda, enligt vår uppfattning om Rättvisan, ska det inte vara orimligt att vi kommer att betrakta detta liv på jorden som

en tid av straff och botgöring; men vi kan inte betrakta det som sådant utan att samtidigt tänka att det måste ha funnits ett tidigare tillstånd för människan vilket var bättre än det som hon befinner sig i nu, och vi vill påstå, att lika inskränkt, svårt och fyllt av vedervärdigheter som vårt nuvarande tillstånd är, lika gränslöst och fyllt av njutningar bör det tidigare ha varit.» / »Vilket besvär och vilken oregelbundenhet en människa sålunda än upplever i sin kroppskonstitution och i sitt intellekt, får vi inte tro henne utom räckhåll för Rättvisan, ty hur obetydliga i antal och värde hennes kvarblivande själsförmögenheter än äro, måste hon alltid stå för dem, och det är endast den galna människan som den sanna Rättvisan inte kan avkräva något, ty då är det Rättvisan själv som håller henne under sin färla.»'; texten är hämtad ur Saint-Martin, *Des Erreurs et de la Vérité* ('Om misstag och sanning', 2 uppl. 1781), ss. 31 f., 175; texten i första stycket satte Strindberg som motto i den franska utgåvan av *Inferno* (se SV 37, s. 378 f.)

Huvudet = Salt. / Bröstet = Svavel. / Magen = Merkur dessa anteckningar torde bygga på François Jollivet-Castelots uppsats i L'Initiation, nr 2, november 1896, Le Tarot alchimique ('Den alkemistiska taroken'), tillägnad Dr Papus (Gérard Encausse), författare av Tarot des Bohémiens; jfr ovan pag. 11 *Hittade två Tarokkort*

Pag. 54 (18–23/2 1898)

18/2 **porträtt av Bonaparte** *Victor Bonaparte*, se ovan pag. 53 *Colonel Bonaparte Jerômes son*

Napoleon och Påven av J P Laurens syftar på en målning av *Jean Paul Laurens* (1838–1921), med Napoleon I och påven Pius VII (1742–1823)

Ny militärbefälhavare på Corsika *Korsika*, Napoleon I:s födelseö; här fanns starka bonapartistiska sympatier

Jaurès' panik i Kammaren etc. socialistledaren *Jean Jaurès* (1859–1914) varnade i deputeradekammaren för en statskupp som syftade till att återupprätta kejsardömet; jfr Strindbergs brev 20/2 till Emil Kléen (Brev 12, s. 268 med not 2)

20/2 **Delhom** *J.M. Delhom* kemist och vetenskaplig medarbetare i tidningarna Le Figaro och L'Echo de Paris; jfr Strindbergs brev 21/1 1898 till François Jollivet-Castelot

21/2 **rosenkrans** här: katolsk böneform där läsning av en grupp om tio »Ave Maria» (’Hell dig Maria’) föregås av »Fader vår» och avslutas med »Ära vare Fadern och Sonen och den Helige Ande»; sammanlagt består en rosenkrans av femton sådana grupper och till stöd för minnet har den bedjande ofta ett radband att räkna bönerna på

Palais Royal palats i 1:a arrondissementet i Paris, byggt 1629–34 av J. Lemercier för kardinal Richelieu

23/2 **Kleksografi** åstadkoms genom att man sätter plumpar av bläck eller vattenfärg el.dyl. på ett pappersark, viker ihop arket på mitten och sedan öppnar det igen; Strindberg har förbättrat bilden genom att rita in något som liknar ett huvud, antagligen för att förstärka intrycket av ett krucifix; jfr *En blå bok*, SV 65, s. 205

Zola dömd! *Émile Zola* (1840–1902) dömdes till ett års fängelse och 3000 francs i böter för ärekränkning i artikeln »J’accuse»; anklagelsen mot honom hade varit utformad på ett sådant sätt att försvaret, som leddes av Fernand Labori (1860–1917) och Georges Clemenceau (1841–1929), inte hade haft möjlighet att lägga fram bevisning och hade misslyckats med att få till stånd en omprövning av Dreyfus fall; endast en framstående politiker (Jean Jaurès) framträdde till Zolas försvar och domslutet föreföll ha allmänhetens stöd; Zola överklagade domen men fälldes på nytt, varpå han motvilligt men på vänners inrådan i juli 1898 gick i exil till London, varifrån han återvände i juni 1899

Emmens (eller Eliasson) jfr ovan pag. 53 *ett stort E [– – –] Emmens? Eliasson?*

Pag. 55 (26/2–3/3 1898)

27/2 **Feuillanternas terrass** terrass i Tuileriesträdgården som avgränsar denna mot rue de Rivoli

Rotschilds våning sannolikt åsyftas en våning som beboddes av finansmannen *Alphonse de Rothschild* (1827–1905), som var president i Banque de France 1855–1905; han ledde skadeståndsförhandlingarna med tyskarna efter fransk-tyska kriget 1870–71

stod med krita: / 20 7 ber 96 (20 September *7 ber* september; *septem* (latin) ’sju’; i den romerska kalendern var september den sjunde månaden

EGENTELET kan möjligen syfta på det franska släktnamnet Gentelet föregånget av initialen E

»**Oh qu'il fait [– – –] bon quand le soleil luit. Vive le beau Soleil!**» (franska) 'O vad det är skönt när solen lyser. Leve den härliga solen!'

San Francisco denna anteckning i det inmonterade tidningsklippet anknyter till Strindbergs understrykning av orden »des villes incendiées» ('brandhärjade städer') och har tillkommit efter jordbävningen i staden 1906; jfr ovan pag. 50 = *San Francisco 1906!?*

1/3 **Pbzy och Fru** Stanislaw Przybyszewski och hustrun Dagny Juel Przybyszewska

Munch, Heiberg, Paul syftar i tur och ordning på den norske konstnären *Edvard Munch* (1863–1944), den norske författaren *Gunnar Heiberg* (1857–1929) och författaren *Adolf Paul* (1863–1943), vilka Strindberg umgicks med i Berlin 1892–93; jfr ovan pag. 1 *Ferkeln*

Ida Mollard och Judith *Ida Molard* (1853–1927), skulptör, gift med den franske musikern *William Molard* (jfr ovan pag. 13, 13/10 *Drömde om Ida Molard*), och *Judith Gérard-Arlberg,* dotter till Ida Molard och sångaren Fritz Arlberg, före Idas äktenskap med Molard

utanför Jeanne d'Arc se ovan pag. 44 *Caféet bakom Jeanne d'Arc*

Chartreuse en likör

ett barn som [– – –] sprang över tåg barnet hoppade rep

»**mon mari ne travaille pas.**» (franska) 'min man arbetar inte.'

Pag. 56 (6–14/3 1898)

6/3 **Slutade »Till Damaskus»** dvs. *Till Damaskus I;* jfr ovan pag. 32 *anlagt Merlin. [Som blev »Till Damaskus»* etc.

Saint-Jean Dieu *Johannes av Gud* (1495–1550), de sjukas skyddshelgon som fått låna sitt namn till sjukhuset Maison des Hospitaliers de Saint-Jean-de-Dieu i Paris; Strindberg noterar två dagar senare helgonets festdag den 8/3; jfr ovan pag. 24 *Frères Saint-Jean Dieu*

7/3 **Moïse Lehman** eller *Moïse Leeman* (även känd under namnet Lemercier-Picard, Roberty med flera alias), professionell förfalskare, spion och utpressare som även gick underrättelsetjänstens ärenden; hade bistått franska generalstaben i dess kampanj mot Dreyfus; Leeman tog livet av sig i september 1898, några dagar efter det att överste Henry begått självmord; se nedan pag. 74 (1/9)

8/3 **Avsände »Till Damaskus»** manuskriptet till första delen av *Till Damaskus* sändes denna dag till Gustaf af Geijerstam på Gernandts förlag;

jfr Strindbergs följebrev (Brev 12, s. 272)

Napoleon I [– – –] onda ryktena om Josephine *Joséphine de Beauharnais* (1763–1814), gift med Napoleon 1796 fram till det barnlösa äktenskapets formella upplösning 1809 (inofficiellt upplöstes det redan 1804); Joséphine var känd för sitt periodvis vidlyftiga liv, hon var tidigare gift med general Alexandre de Beauharnais, med vilken hon hade sonen Eugène de Beauharnais (sedermera Napoleon I:s styvson)

11/3 **Klemming** *Gustaf Edvard Klemming* (1823–93), chef för Kungliga biblioteket 1865–90 (där Strindberg var anställd som amanuens 1874–82; de två sista åren var han dock oftast tjänstledig), spiritist

Heidenstam syftar antagligen på författaren *Verner von Heidenstam* (1859–1940)

japanska krigarmasker kan syfta på de *japanska krigarrustningar* som hade exponerats på den utställning av föremål från Nordenskiölds Vegaexpedition, som anordnades på Kungliga slottet i Stockholm 1880 och som Strindberg hade varit med om att arrangera

13/3 **Rysligt!** med detta ord kommenterar Strindberg det inmonterade tidningsklippet angående »En adress till Zola»; *adress* här: hyllningsadress, kollektiv lyckönskningsskrivelse etc.

14/3 **i Tuilerieträdgården: På Orangeriehörnet [– – –] på Seineterrassen [– – –] stod i dag skrivet** etc. jfr dagboken pag. 55 »På Tuilerieträdgårdens Orangeri på Seineterrassen står med krita» etc.

C'est fini avec le Ciel (le) Adieu! (franska) ungefär: 'Det är slut med Himlen Farväl(et)!'

min regnbåge på rue de Fleurus jfr ovan pag. 1 (21/2) *Rue de Fleurus* etc.

Pag. 57 (15–29/3 1898)

15/3 **Fröken M.S. besök; gav mig vita syrener. / (Marika Stjernstedt.)** *Marika Stiernstedt* (1875–1954), författare; hon berättar om ett besök hos Strindberg i Paris i sin bok Bakom disken, 1922, s. 140 ff. (omtryckt i Ögonvittnen, 1961, s. 140 ff.) och i Mest Sanning, 1948, s. 84 ff.

18/3 **Berzelii dödsdag** etc. *Jöns Jakob Berzelius* (1779–1848), svensk kemist; jfr ovan pag. 41 *Läste i D. Nyheter* etc.

25/3 **penninglöfte från Stockholm** gäller troligen honoraret för *Legender;* jfr brev till Gustaf af Geijerstam 25/3 och 26/3

ekv ekvivalent
Mol. vikt Molekylarvikt
Sucre (franska) Socker

Pag. 58 (30/3–16/5 1898)

30/3 **händelsen med nº 28 och 207 (se Inferno I)** jfr *Inferno*, s. 87 f.

1/4 **talet 69 i Realgaren** etc. *Realgar* ämne som består av 31 % svavel och 69 % arsenik

Palais Royal se ovan pag. 54

7/4 **Lund** Strindberg inflyttade denna dag åter i sina två rum i Axel Wallengrens föräldrahem i Lund, Tomegapsgatan 22, och stannade där till 13/8 1898, då han reste till klostret Maredsous i Belgien

Paul Cavallins Bekännelser *Paul Cavallin* (1868–1901), skolman och filosof i Lund, vars bekantskap Strindberg gjorde våren 1898; Cavallin ansåg sig ha upplevt ockulta fenomen av samma art som Strindberg; han uppmuntrades av Strindberg att teckna ner sina erfarenheter, jfr nedan pag. 84 *Paul Cavallins Kristendom utan Kristus* etc.

16/5 **Utkom Legender i Lund** jfr kommentaren i *Legender*, s. 318 ff.

Pag. 59 (17–20/5 1898)

17/5 **Sven Bengtsson [– – –] modellerat en ny Mefistofeles (Lucifer) som också spruckit** skulptören *Sven Bengtsson* (1843–1916); jfr dagboken pag. 20, 2/4 1897, och *Legender*, s. 29 f.

får ej tälä ōm Strindbergs markeringar i »tala om» innebär att betoningen skall ligga på det sista ordet

Paul Cavallin etc. jfr ovan pag. 58

Georg Brandes har fallit i Neapel och ligger sjuk! jfr ovan pag. 37 *Läste i Folkets Tidning om G. Brandes* etc.

begå brott ostraffadt! Strindberg gycklar i denna anteckning med det tal som författaren och kvinnosaksideologen *Ellen Key* enligt det inmonterade tidningsklippet hållit vid en fest som hölls för Henrik Ibsen 16/4 i Stockholm med anledning av hans 70-årsdag; jfr förklaringar nedan

Härav synes att det är Ibsen som är brottslingsprofeten, och icke

bara jag! Strindberg menar antagligen att Ibsen, liksom han själv, i sitt tidigare författarskap hade försvarat en egoistisk individualism som indirekt innebar försvar för brottslingar

Nu fick han korset, (jämte de andra storkorsen!) *fick han korset* innebörden kan vara att Ibsen fick ett straff för sin tidigare individualistiska förkunnelse, när han tvangs lyssna på Ellen Keys tal (jfr förklaringarna ovan); *de andra storkorsen* Ibsen uppmärksammades mycket i samband med firandet av hans 70-årsdag i Stockholm; 9/4 fick han av Oscar II *storkorset* av Nordstjärneorden, 11/4 höll Svenska författarföreningen middag för honom på restaurang Hasselbacken på Djurgården, 13/4 ägde en officiell bankett rum på Grand Hotel; redan på 1870-talet hade Ibsen erhållit flera förnämliga utmärkelser; *storkors* högsta grad i en förtjänstorden med flera grader

20/5 **cyankalium** detsamma som *kaliumcyanid*, ett mycket giftigt ämne

possédés (franska) 'besatta (av djävulen)', 'galna'

Pag. 60 (21–31/5)

21/5 **Christian Bülow** (1833–1921), f.d. chefredaktör för Folkets Tidning 1856–91; han efterträddes i tidningen av sonen Waldemar Bülow

Pastor Stoltz *Emil Mauritz Stoltz* (1846–1916)

Professor Bendz *Hans Bendz* (1851–1914), professor i patologi i Lund

Gubben Bülow syftar på *Christian Bülow* (se ovan)

döttrarne i Helsingborgsmaskeraden döttrar till Bülow hade tydligen deltagit i en omskriven maskeradbal i april 1898 i Helsingborg; rykten florerade om osedligt beteende på denna bal och det spekulerades i att saken skulle tas upp i riksdagen om inte tre inblandade unga officerare avlägsnades ur armén; det visade sig emellertid att det bara hade rört sig om en uppsluppen kurtis; regementschefen dömde officerarna till mellan två och sju dagars arrest (enligt artikeln »Maskeradbalen och dess efterspel» i Helsingborgs Dagblad 29/4 1898)

23/5 **bokbillen** syftar antagligen på skalbaggen *Ptilinus pectinicornis*, kamhornad trägnagare; *bokbill* finns belagt hos A.F. Dalin, Ordbok öfver svenska språket (1851–55)

Orvar oidentifierad

24/5 **Brev från barnen. [adr: Ryttylä.]** Strindberg skriver denna dag till barnen *Karin, Greta* och *Hans* och nämner att han just avslutat »en stor

pjes i fem akter, det bästa jag skrifvit», dvs. *Till Damaskus; Ryttylä* barnens sommaradress i Tavastland i Finland

Unge Wulff *Thorild Wulff* (1877–1917), botanist och forskningsresande; jfr ovan pag. 38

I dessa dagar sköt sig Gråberg [Sista Smörjelsen!] *Otto Axel Gråberg* (eller *Gråbergh;* f. 1844), författare till bl.a. det satiriska, anti-rojalistiska flygbladet *Sista Smörjelsen*, som utgavs till kung Oscar II:s kröningsdag 12/5 1873 och som åsamkade författaren åtal – från vilket han frikändes – för s.k. majestätsbrott enligt 3 § 4 mom. i Tryckfrihetsförordningen; han kallade sig senare Pettersson

27/5 **Läste i D.N. namnet Pikulell [!]** Dagens Nyheter hade 26/5 en förlovningsannons för en *Maria Augusta Pikulell;* Strindberg associerar tydligen till *Lars Gustaf Abraham Pikulell*, f. 1832 i Lund; han kom till Stockholm på 1860-talet och gjorde sig (ö)känd som skribent och utgivare av skandaltidningarna Malmö Nya Handels- och Sjöfartstidning samt Nya Fäderneslandet och som fram till 1885 i samband med helger utgav s.k. grisar (Julgrisen, Påskgrisen etc.), i vilka namngivna personer hudflängdes; han försvinner spårlöst ca 1883; Strindberg hade själv betecknats som skandalskrivare i början av 1880-talet och jämförts med Pikulell av Hugo Nisbeth i dennes recension av *Det nya riket*, se kommentaren i SV 12, s. 138

en artikel kallad Fakirer! den åsyftade artikeln i Dagens Nyheter 26/5 1898, som har rubriken *Fakirerna*, skildrar en »seance af bröderna Hagenbecks fakirer»; Strindberg bodde vid detta tillfälle i författaren Axel Wallengrens (pseudonymen *Falstaff, fakir*) föräldrahem

29/5 **Tiffereaus Guldmetod** *C.T. Tiffereau* (f. 1819), fransk alkemist; jfr ovan pag. 25 *L'hyperchimie mot Tiffereau*

Brand *Gustaf Brand;* jfr ovan pag. 27 *Brandt*

gult blodlutsalt detsamma som *kaliumferrocyanid*, som bl.a. används vid textilfärgning

Philp *Hugo Philp* (1844–1906), gift med Strindbergs syster Anna

Pag. 61 (1–2/6 1898)

1/6 **Æschylus: Fjättrade Prometheus** etc. *Aischylos* (ca 525–456 f.Kr.), grekisk dramatiker; av dennes trilogi Prometheus har endast en del, *Den fjättrade Prometheus*, bevarats; dramat handlar om titanen Prome-

theus som trotsar Zeus härskarmakt och skänker människorna elden; till straff fjättras Prometheus vid en klippa och när han ligger vid denna hackar en gam hans lever; i det citat som följer i dagboken ur en ej identifierad tysk översättning av skådespelet förekommer förutom Prometheus två andra gestalter i den grekiska mytologin, Hefaistos, smidekonstens och eldens gud, och Io, dotter till flodguden Inakos och älskad av Zeus; översättningen här följer Vilhelm Fredrik Palmblad (Aischylos Sorgespel, 1845, ss. 4, 11, 37 f., 49): '*Hephaistos.* [– – –] ty än ofödd är din räddare. [– – –] En gud, men utan skräck för gudars hämd, har du / Mer än du bordt bland menskor spridt välgerningar [– – –] *Prometheus.* Mig, mig skall likväl, fast nu min kropp / Af marterande bojor så nesligt betyngs, / De Odödliges drott behöfva en dag, / För att tyda det nya beråd, hvarmed / Hans spira och makt man röfva vill. [– – –] *Io.* Skall alltså Zeus från envåldsmakten störtad bli? [– – –] *Prometheus.* Ett äktenskap han ingår, som han ångra skall. / *Io.* Med menskors eller gudars barn? [– – –] *Prometheus.* Hvi spörjer du? Ej än det uppenbaras får. / *Io.* Skall denna maka honom störta från hans thron? / *Prometheus.* En son hon föder, som mer stark än fadren blir. [– – –] *Prometheus.* Men intet skall förmå mig, att förklara Zeus, / Af hvilken han från väldet engång jagas skall.'

Kristus bebådas, då Kristus faktiskt efterträdde Zeus Strindbergs syn på Kristus som Zeus efterträdare utvecklar han några dagar senare i ett brev till Gustaf Fröding (5/6)

Mithridates *Mithridates VI* (ca 132–63 f.Kr.), kung av Pontos i Mindre Asien, vilken lade under sig de flesta av grannländerna men slutligen besegrades av romarna

Sulla *Lucius Cornelius Sulla* (138–78 f.Kr.), romersk fältherre och statsman som besegrade Mithridates VI 87–83 f.Kr.

Proserpinas i Hermione; Eskulaps i Epidaurus etc. de orter som Strindberg nämner låg i Grekland och hade tempel som var helgade åt de gudar i den grekiska mytologin som han omnämner: *Proserpina* (det romerska namnet på grekernas *Persefone*), härskarinna i underjorden; *Asklepios* (Strindberg använder den försvenskade formen *Eskulap*), läkekonstens gud; *Poseidon* havets härskare; *Apollon* solens och skaldekonstens gud; *Hera* Zeus syster och maka, den främsta bland gudinnorna

Père du trésor de lumière (franska) ungefär: 'Det oändliga ljusets fader'

Pistis Sophia namnet på en gnostisk (egyptisk-kristen) handskrift från

sent 300-tal, som återger Jesu råd till en del av hans lärjungar efter uppståndelsen; Strindberg citerar ur Ouvrage gnostique de Valentin. Traduit du Copte en français avec une introduction par E. Amélineau ('Ett gnostiskt verk av Valentinus. Översatt från koptiska till franska med en inledning av E. Amélineau'), 1895; i verket uppfattas *Pistis Sophia* (orden betyder 'tro' och 'vishet', sannolikt med innebörden 'Trons vishet') som ett personligt väsen, ett utflöde (eller en emanation) ur den högsta gudomen; visheten beskrivs i Bibeln på samma sätt (Ordspråksboken kap. 1–9); enligt teologen Valentinus, som verkade i Rom på 100-talet och företräder en gnostisk kristendom, syndade detta väsen men räddades från demonen Självsvåld; i hellenistisk livssyn ingick tron på frälsande andeväsen i den himmelska världen (se Hans Jonas, The Gnostic Religion. The Message of the Alien God and the Beginnings of Christianity, 2 rev. uppl. 1963 och Birger Pearson, Ancient Gnosticism. Traditions and Literature, 2007)

»**Père de toutes les paternités des Infinis**». »**Ieou le père de mon père…**» (franska) ungefär: 'Fader till Oändligheternas alla faderskap'. 'Ieou fader till min fader'; jfr förklaringar nedan

Jesus är aberamenthô jfr följande textställen i Pistis Sophia, 1895: »Jésus, qui est Aberamenthôr» (s. 186) och »Jésus, qui est Aberamenthô» (s. 189); det gnostiska ordet »Aberamenthô» som lämnas okommenterat i utgåvan 1895, kommenteras av G.R.S. Mead i en engelsk utgåva av Pistis Sophia (ny rev. uppl. 1921): »The name occurs once or twice elsewhere; but who or what it suggested, we do not know» (s. xlvi)

Ieou är Le Prévoyant de tous les Archons Des Dieux et des Forces (franska) 'Ieou är den som förutser alla Arkonter Gudar och Makter'; *Ieou* är enligt den gnostiska läran en av de sju planetariska *arkonterna*, dvs. de makter som styr de sju himmelssfärerna, vilka liksom koncentriska cirklar omger jorden-människofängelset (som är skilt från Gud av ett oändligt avstånd)

I Lystra ansågs Paulus vara Merkur och Barnabas Jupiter etc. *Lystra* antik stad som låg ca 20 mil söder om nuvarande Ankara; i Apostlagärningarna 14:8 ff. berättas om hur aposteln Paulus, i sällskap med Barnabas, botar en förlamad man genom att säga att han skall stiga upp, varefter människorna runt omkring utropar: »Gudarne hafwa stigit ned till oss i menniskogestalt»; vidare berättas att »Barnabas kallade de Jupiter, och Paulus Merkurius» (Bibeln 1894); *Jupiter* och *Merkurius*

de romerska namnen på de grekiska gudarna Zeus och Hermes

Pistis Sophia kallar Zeus »Den lille Zebaoth, Den gode, (den 5ᵉ Arkonten) *Zebaoth* (hebreiska; 'härskaror'; används ofta i en genitivkonstruktion som blivit egennamn: Herren Sebaot, härskarornas gud) eller *Sabaôth* är den femte av de sju s.k. arkonterna eller planetariska makterna, ibland kallad *Zeus* (jfr Jonas 1963, s. 43); Strindberg översätter det han citerar ur *Pistis Sophia* ovanför raden (»Petit Sabaôth le bon», 'Lille Sabaôth den gode')

Den 1ª Kronos, 2ª = Ares, 3ᵉ Hermes, 4ᵉ Afrodite syftar på de fyra första arkonternas släktskap: titanen *Kronos* (skall inte förväxlas med tidens gud med samma namn) är far till Zeus, *Ares* är son till Zeus, *Hermes* är också son till Zeus, *Afrodite* är dotter till Zeus

360 Arkonter som kommendera ~~vars~~ 1800 Arkonter i var Eon *arkonter* förutom de sju mäktiga arkonterna (se ovan *Ieou är Le Prévoyant de tous les Archons* etc.) räknar gnosticismen med en mängd andra, underordnade arkonter, vilka i ett hierarkiskt system regerar världen; det grekiska ordet *eon* eller *aion* betecknar en oändlig tidsrymd, men tid och rum flyter samman så att det också är namn på regioner eller våningar i den himmelska världen; de regeras av väsen med samma namn som eonen (jfr Jonas 1963, ss. 43, 51 f.)

2/6 **kornknarren [– – –] Gallinula crex** fågelart (latin *Crex crex; Gallinula* omfattar endast rörhönor) av ordningen rallar; kallas även ängsknarren, vadarfågel, med nattligt levnadssätt, flyttar om vintern till Afrika

Le roi des Cailles (franska) 'Vaktelkonungen'; jfr vad Strindberg skriver i *Svarta Fanor:* »Aristoteles och Plinius den yngre grubblade redan de över kornknarren och kallade honom Vaktelkungen» (SV 57, s. 175); Strindberg förväxlar i romanen Plinius d.y. med Plinius d.ä.; jfr nedan *Plinius*

Meyers Konv. Lex. Meyers Konversations-Lexikon

Medelasien mellersta Asien

Oken *Lorenz Oken* (1779–1851), medicine professor vid Zürichs universitet, författare till bl.a Allgemeine Naturgeschichte 1–14, Zürich 1833–42

Plinius torde syfta på *Plinius den äldre* (Cajus Plinius Secundus) (ca 23–79 e.Kr.), som författade bl.a. Naturalis historia (latin; 'Naturkunnighet') i 37 band

Ortygomĕtra (grekiska) betyder precis som Strindberg noterar 'Vaktelns moder'; kornknarrens latinska namn var tidigare *Ortygometra crex*

Pag. 62 (2–3/6 1898)

2/6 **Jehovah** eller *Jahve* det hebreiska namnet för Gud

Dekalogen tio Guds bud i Andra Moseboken 20:3–17

vädrar här: pluralform av *väder,* som är en gammal variantform av *vädur* handjur av fårsläktet

förlåten av silke och nådastolen av guld *förlåten* förhänget av dyrbart tyg som i templet utgjorde ett slags skiljevägg mellan det heliga och det allra heligaste (Andra Moseboken 26:31 f.); *nådastolen* ett kultföremål i templets allra heligaste, vanligen beskriven som en guldplatta av samma storlek som arken (i vilken lagens tavlor förvarades) och lagd ovanpå denna

Eon *eon* här: ängel eller andeväsen

Tullstorps Antikvariat se ovan pag. 18 *Kom in i Antikvariatet* etc.

Philosophie der Geschichte oder Über die Tradition (Anonym) [– – –] av en Molitor (Müller?) *Philosophie der Geschichte oder Über die Tradition* ('Historiens filosofi eller Om traditionen') som utgavs anonymt (författaren var F.J. Molitor), band 1–3, 1834–39; *Molitor* är latin för tyska *Müller;* jfr nedan *innehöll Kabbala förklaring på alla ockulta företeelser* etc.

Kabbala judisk mystisk vishetslära som vill ge den dolda förklaringen såväl till de heliga skrifterna som till existensen i dess helhet

Fick därpå i handen Leibnitz Theodicée den tyske filosofen *Gottfried Wilhelm von Leibniz* (1646–1716) försöker i *Essais de Théodicée* (1710) förklara hur det onda kan vara förenligt med Guds allmakt; Strindberg kan syfta på en upplaga i tysk översättning, se nedan pag. 63 *Läste i Leibnitz Theodicæa* etc.

försoningsoffret i Gamla Testamentet den skuld en människa ådragit sig genom orenhet och synd kan enligt Gamla testamentet avlyftas genom ett (för)sonings- eller skuldoffer, i form av blodsoffer av djur eller på annat sätt

innehöll Kabbala förklaring på alla ockulta företeelser etc. Molitors (se förklaring ovan) utgångspunkt är det gamla förbundet mellan Gud och Israels folk med dess syn på de yttersta tingen – döden, domen och frälsningen; Molitor undersöker Kabbalans filosofisk-mystiska traditioner som bekräftas genom Kristus-Messias ankomst och han ser detta nya förbund som grundvalen för en universell kyrka som leder till en ny andlig världsordning, vilken sammansmälter ockult kunskap och tro

3/6 **Fru Frumerie (Agnes Kjellberg)** *Agnes de Frumerie* f. *Uddman-Kjellberg* (1869–1937), skulptör; jfr ovan pag. 1 *Fru Frumerie*
Baader *Franz Xaver von Baader* (1765–1841), tysk filosof och teolog
K.A. Tavaststjerna [– – –] har jag någon skuld i T.s öde? *Karl A. Tavaststjerna* (1860–98), finlandssvensk författare som Strindberg träffade i Paris 1883–84 samt i Weimar 1892 och i Berlin 1893; Tavaststjerna plågades på 1890-talet av bl.a. dövhet och alkoholism; jfr följande förklaring

Pag. 63 (3–4/6 1898)

3/6 **Hans Fru förde jag fram på Residenzteater i Berlin [– – –] utan några dåliga avsikter, då jag var förlovad med min blivande andra hustru** *Gabriella Tavaststjerna* (1868–1946), svensk skådespelare, gift med författaren Karl August Tavaststjerna; spelade i Strindbergs *Herbstzeichen* (*Första varningen*); jfr Strindbergs brev till Adolf Paul 7/12 1892 som kastar ljus över hans relation till makarna Tavaststjerna vid denna tidpunkt (Strindberg skriver i brevet bl.a.: »Fullständig kärleksförklaring i hannens närvaro. Jalousie. Alles!»); *då jag var förlovad med min blivande andra hustru* Strindberg misstar sig; han och Frida Uhl ingick förlovning 11/4 1893
han »**trodde på kvinnan**» jfr novellen »Övertro» i *Giftas II*, ss. 301–305

4/6 **Läste i Leibnitz Theodicæa. Som Bihang fanns Fo-His Arithmethica Binaria** etc. *Theodicæa* syftar antagligen på en tysk översättning av Leibniz *Essais de Théodicée* (se ovan); i en bilaga till detta verk återger Leibniz en *binär matematik* i diagram hämtat från I Ching (eller Yijing, svensk övers. från tyskan 1981; I Ching: Förvandlingarnas eller Växlingarnas bok); ett slaktat exemplar av bilagan, med kapitlet »Herrn von Leibnitz Rechnung mit null und eins, und aus selbiger fliessender Erklärung der Chinesischen uralten Charakteren des Fohi» finns i Gröna Säcken (ss. 925–954; SgNM 40:5,20); *I Ching*, som har tillskrivits *Fu Hsi* (i kinesisk mytologi en av Kinas första härskare, som skall ha dött år 2852 före vår tideräkning), är ett av den kinesiska konfucianismens kanoniska verk vars äldsta delar, i sin nuvarande uppteckнade form, möjligen går tillbaka till 700-talet f.Kr.; I Ching har använts som en handbok i spådom; Fu Hsi studerade enligt de gamla traditionerna den omgivande naturen för att förstå tillvarons hemligheter; han skapade en världs-

förklaring som utgår från kompletterande kontraster, som kallades yang och yin; de återgavs med streck, som kunde vara hela eller brutna och kunde kombineras på fyra sätt: hel-bruten, bruten-hel, hel-hel och bruten-bruten (jfr bild nr 19); med tre streck (trigram) får man åtta kombinationer och antalet fördubblas sedan med varje nytt streck; en ruta med sex streck kallas ett hexagram och det kan utföras på 64 olika sätt; dessa 64 hexagram anses för första gången ha tecknats av Fu Hsi och har en viktig roll i I Ching; genom att kasta stjälkar av rölleka, som antingen bröts eller förblev hela kunde man göra om denna »spelplan» till ett redskap för spådomar

Duo Rerum Principia (latin) 'Två Tingens Principer'

Perfectum (latin) 'Det fullbordade'

Imperfectum (latin) 'Det ofullbordade'

Quatuor Imagines ex duobus principiis proxime natæ (latin) 'Fyra Bilder nästan födda ur två'

Majus Perfectum (latin) 'Det större Fullbordade'

Minus Imperfectum (latin) 'Det mindre Ofullbordade'

Pag. 64 (4/6 1898)

4/6 **Octo Figuræ ex quatuor Imaginibus promanantes** etc. (latin) 'Åtta Figurer som kan härledas ur de fyra Bilderna'; Strindberg har utgått från Leibniz tabell

Coelum (latin) 'Himlen'

Aquæ monitum (latin) 'Vatten från bergen'

Ignis (latin) 'Eld'

Tonitrua (latin) 'Åska'

Venti (latin) 'Trä'

Aqua (latin) 'Vatten'

Montes (latin) 'Berg'

Terra (latin) 'Jord'

Tabula 64 Figurarum seur Liber Mutationum Yi-King (latin) 'Tabell med 64 Figurer eller I Chings Bok med Mutationer'; jfr ovan pag. 63 *Läste i Leibnitz Theodicæa* etc.

Är detta mina kommutationer i »Typer och Prototyper i Mineralkemien»? i *Typer och Prototyper inom Mineralkemien* (1898; SV 36, ss. 225–268) försöker Strindberg med hjälp av *kommutationer* (här: utbyte, om-

kastning) bekräfta sin tes om grundämnenas transmutation, dvs. omvandling till andra grundämnen

D[E] August Bondeson förstämmer fiolen i A E A E *August Bondeson* (1854–1906), författare och läkare, mest känd genom sin satiriska roman Skollärare John Chronschoughs memoarer (två delar 1897–1904); med *förstämning* menas här att instrumentet stämts på ett sätt som avviker från det gängse; jfr nedan pag. 245 *August Bondeson stinker mot mig ur sin grav* etc.

Hardangerfiolen violintyp med högt välvt lock, fyra spelsträngar och vanligen fyra medklingande metallsträngar

Jfr: Kabbala jfr ovan pag. 62

Wagner är Satanist Strindberg syftar på vad han anser är onaturliga harmonier eller dissonanser i *Richard Wagners* (1813–83) musik; jfr *En Blå Bok*, SV 65, s. 230

Pag. 64 v.

Vad är då deliriets »råttor»? Larver, tillfälliga materialisationer etc. jfr Strindbergs brev till Gustaf Fröding 5/6 1898: »Begagna ej ordet hallucination (icke ens ordet delirium) såsom uttryckande något oreelt. Hallucinationerna och delirium ega ett visst slags realitet, eller äro de fantasmagorier i medveten afsigt att skrämma, framkallade af de Osynliga och ega alla en symbolisk betydelse. Ni ser till exempel att alkoholdeliriets projektioner äro konstanta: flugor och råttor»; ordet *larver* anknyter här antagligen till det latinska ordet *larva* 'spöke', 'ond ande'; jfr *En blå bok*, SV 66, s. 988; jfr även nedan pag. 65 *»Larverna»*

Kolthoff *Gustaf Kolthoff* (1845–1913), zoolog och forskningsresande

sæterjenterna *säterjänta* flicka som vid en *säter* eller fäbod vallade boskap på betesmarker i avlägsna skogstrakter

Pag. 65 (8–26/6 1898)

10/6 **S.A. Hedin** *Sven Adolf Hedin* (1834–1905), radikal politiker och tidningsman

Rappe *Axel Rappe* (1838–1918), krigsminister (lantförsvarsminister) 1892–99

22/6 **Skeppet Albion** etc. Dagens Nyheter rapporterade denna dag att det vid sjösättningen av krigsfartyget *Albion* i London hade uppstått en stor svallvåg som svepte ner 300 åskådare i vattnet varvid ca 50 drunknade

23/6 **Åke Hansson** Industriföreningens restaurang Norden i Lund, av Strindberg vanligen kallad *Åke Hans* efter källarmästaren och ägaren *Åke Hansson* (1837–99)

Midsommarafton på Strindbergs tid inföll denna alltid den 23 juni

24/6 **En stor råtta inträngde i mina rum, jagades ut med hjälp av herrarne Svensson** Johan Mortensen (1864–1940), docent i litteraturhistoria i Lund, har skildrat episoden i Strindberg som jag minnes honom (1931, s. 41); Strindberg skall ha sagt att även om råttan var »verklig» så kunde den ha »kommit som en varning, sänd av 'makterna'»; *herrarne Svensson* möjligen släktingar till änkefru Svensson på Tomegapsgatan 22, hos vilken Strindberg hyrde rum (Brandell 1989, s. 11)

»**Larverna**» *larver* 'spöken' (jfr ovan pag. 64 v.); möjligen anknyter ordet här till franska franskans *larve*, (zool.) 'mask', figurativt 'lågtstående varelse'

Rubensson avgår sannolikt åsyftas *Semmy Rubenson* (1839–1922), polismästare i Stockholm 1885–98, därefter direktör för Stockholms spritutskänkningsbolag

Fredriksson, Fru Hartman avgått *Gustaf Fredrikson* (1832–1921), skådespelare vid Dramaten i Stockholm, direktör för Teater Associationen (Dramaten) från 1888 till 1898 då han tvingades avgå; *Ellen Hartman* (1860–1945), skådespelare vid Dramaten, blev föremål för stora hyllningar när hon slutade vid teatern 27/5 1898

Hartman dör *Victor Hartman* (1839–98), skådespelare, tidigare gift med Ellen Hartman, avled 15/6 1898

Knut Almlöf sjuk *Knut Almlöf* (1829–99), skådespelare

Löfström förläggaren till Mäster Olof kvartupplagan dog på bicykel *Löfström* enligt vad Strindberg uppger i brev till Isidor Bonnier i oktober 1880 var »Löfström» (som inte har kunnat identifieras) förläggare till den upplaga av *Mäster Olof* som utgavs 1878; *kvartupplaga* kvart(o) är en formatbeteckning på böcker av relativt stort format (egentligen arket vikt till fyra blad); *bicykel* cykel (med två hjul)

Unter den Linden huvudgata i Berlin

26/6 **Schlenter** *Paul Schlenter* (1854–1916), direktör för Wiener Burgtheater 1898–1910, förestod tillsammans med Otto Brahm privatteatern Freie Bühne i Berlin 1889–94

Pag. 65 v.

Märk namnet Ekvall [– – –] Attarpska målet etc. jfr ovan pag. 18 *Attarpska målet* etc.

Jfr: Ekvall från Jönköping som gjorde Giftasmedaljen etc. *Ernst Hugo Ekwall* (f. 1854, utvandrad till USA 1888, dödsår okänt), medaljgravör, ritade den medalj med Strindbergs bild som dennes vänner lät prägla i november 1884 när han frikändes i Giftasåtalet; baksidan av medaljen har devisen »Sanningen är alltid oförsynt»; i *Legender* (s. 121) beskriver Strindberg medaljen som ett »gudlöst minnesmärke rest åt gudlöshetens vanheder av hädiska vänner!»

Pag. 66 (6–24/7 1898)

6/7 **Varifrån namnet Bethoven? I Gamla Testamentet Beth-Aven** i Gamla testamentet, Josuas Bok 7:2, berättas att Josua sände några män från Jeriko till Aj som ligger vid *Bet-Aven*

8/7 **Beethovenafton med Herrlin och Strömberg (med. lic.)** *Beethovenafton* jfr ovan pag. 29; *Axel Herrlin* (1870–1937), professor i teoretisk filosofi i Lund; *David Strömberg* (1865–1921), läkare och pianist

W. Bülow mot Key *Waldemar Bülow* (1864–1934) publicerade 7/6 och 16/6 kritiska artiklar i Folkets Tidning mot förutvarande teaterdirektören och affärsmannen *Gustaf Leonard Key*, vilken hade blivit varnad för lösdriveri (den som hade fyllt 21 år och inte hade sökt arbete utan strök omkring sysslolös från ort till ort utan medel för sitt uppehälle betraktades och behandlades som »lösdrivare» och kunde dömas till tvångsarbete); sedan Key stämt Bülow för förtal ägnade den senare på rättegångsdagen 7/7 hela fem spalter i tidningen åt en detaljerad genomgång av Keys ohederliga transaktioner

Holmbergs förskärare dog *G. Holmberg* var innehavare av en diversehandel i Lund; *förskärare* här: person som blandar en sprit- eller vinsort med en eller flera andra efter kundens smak; vem som innehade detta arbete hos Holmberg är okänt

La Bourgogne! undergång etc. Dagens Nyheter rapporterade 7 och 8 juli att det franska ångfartyget *La Bourgogne* utanför Förenta Staternas östkust hade kolliderat i svår dimma med ett brittiskt fartyg och att det därefter hade sjunkit omedelbart; drygt 500 personer miste livet

Spaniens undergång *Spanien* led 1898 nederlag i kriget mot Förenta Staterna; de båda länderna undertecknade i december samma år ett fördrag som innebar att Kuba blev självständigt och att Förenta Staterna övertog Puerto Rico och övriga öar i spanska Antillerna, Guam och Filippinerna; jfr ovan pag. 1 *När utbröt kriget mellan Spanien och Amerika?*

Kina delas! efter det att *Kina* förlorat Annam till Frankrike 1885, Burma till Storbritannien 1886 och Formosa till Japan 1895, fortsatte de europeiska stormakterna sin exploateringspolitik i landet; 1898 bortförpaktades Kiaochou till Tyskland, Wei-hai-wei (krigshamn i den kinesiska provinsen Shantung) till Storbritannien, Liaotung-halvön till Ryssland och Kuangchou (dvs. Kanton) till Frankrike

10/7 »**Damaskus**» **avgick till Lugné Poe** *Aurélien M. Lugné-Poe* (1869–1940), som hade satt upp *Créanciers* (*Fordringsägare*) och *Père* (*Fadren*) 1894 på sin egen Théâtre de l'Œuvre i Paris, hade 1898 planer på att sätta upp *Till Damaskus* (planer vilka inte realiserades); jfr nedan (24/7) *Brev från: Lugné-Poe* etc.

11/7 **Bengt Lidforss** (1868–1913), botanist, banérförare i Lund för unga radikaler

de unga gubbarne medlemmarna i D.U.G. ('Den Unge Gubben'), en radikal studentklubb i Lund; se nedan pag. 88

16/7 **Rydner** *Lars Rydner* (1866–1909), journalist

17/7 **Slutade** »**Till Damaskus II**» jfr kommentarerna i SV 39, ss. 431–445 och Strindbergs brev till Emil Kléen 9/7 1898

18/7 **Porträtt av Kerstin** denna dag skrev Strindberg till dottern *Kerstin* och svärmodern Marie Uhl och tackade för ett nytt fotografi av Kerstin

Zola dömdes andra gången se ovan pag. 54 (23/2) *Zola dömd!*

Avsände »**Till Damaskus II**» **till Gernandts** jfr nedan pag. 67 (28/7) *Brev från G. af G att Damaskus II var köpt av Gernandts*

19/7 **Zola skall resa till Genève** Zola, som befann sig i exil i London, reste inte till Genève

24/7 **Med W. Bülow hos Åke H. och Stadt [– – –] Hans Fru var bortrest** *Åke H.* eller *Åke Hans* Industriföreningens restaurang Norden i Lund; *Stadt* restaurangen i stadshotellet i Lund; *Hans fru* Waldemar Bülow var sedan 1/5 1898 gift med Ester (f. 1869)

Brev från: Lugné-Poe. Gandolphe. Hazelius *Lugné-Poe* efterfrågade tydligen det utlovade manuskriptet till *Till Damaskus* (se ovan 10/7); Strindberg svarade 24/7 att det hade sänts 10/7 (i tysk översättning); *Gandolphe* Maurice Gandolphe, fransman bosatt i Göteborg och lärare

vid Göteborgs högskola, utgav La vie et l'art des scandinaves ('Liv och konst i Skandinavien'; 1899), där Strindberg och *Röda rummet* omnämns; *Hazelius* folklivsforskaren Artur Hazelius (jfr ovan pag. 23, 21/4) som hade tillsänt Strindberg skrifter, sannolikt häfte nr I–IV av Minnen från Nordiska museet, vilka utgivits på 1880-talet och nu kommit i ny upplaga (Strindberg hade medarbetat i häfte nr III); jfr Strindbergs tackbrev ca 27/7

Keys kvinna *Key* bör syfta på Gustaf Key (se ovan *W. Bülow mot Key*); den åsyftade kvinnan är oidentifierad

Pag. 67 (27–31/7 1898)

27/7 **Herman Bang intages på nervasyl. Perioden går i graven; endast Drachman birfilar ännu om rus och krig** *Herman Bang* (1857–1912), dansk författare; den *period* som Strindberg menar *går i graven* är den naturalistiska i nordisk litteratur vilken inspirerats av Georg Brandes paroller om samhällsengagerad litteratur, jfr nedan pag. 88 *Det är ett stort nederlag med Naturalisterna;* till den brandeska radikalismen på 1870-talet anslöt sig den danske författaren *Holger Drachmann* (1846–1908), som då fick sitt lyriska genombrott; *birfilare* dålig fiolspelare

Drack hårt med Mårtensen *Johan Mortensen* (1864–1940), docent i litteraturhistoria i Lund

En kopparslagare bröt in i vår kupé *kopparslagare* här: person som bearbetar koppar(plåt), särskilt för framställning av olika kärl eller apparater; *kupé* här: avbalkning, bås el.dyl. (på restaurang)

28/7 **ett livligt rememorerande av »Snabba äro livets stunder»** *rememorera* återkalla i minnet (jfr franska *remémorer* med denna betydelse); *Snabba äro livets stunder* första versraden ur dikten Cordula av Gustaf Henrik Mellin (1803–76), till minne av Cordula Hartman (i Samlade dikter, 1852), tonsatt av Andreas Randel (1806–64)

»**Orpheus sjöng . .**» sång med musik av Otto Lindblad (1809–64) till text från C.A. Hagbergs (1810–64) översättning av Shakespeares Henrik VIII (akt 3, scen 1)

Zola skall berövas hederslegionen [– – –] efter sitt sista ursinne avser Émile Zolas angrepp på armén och påvisande av rättsröta i samband med Dreyfusaffären (jfr ovan pag. 52 *Zolas artikel* etc.); *hederslegionen* Frankrikes förnämsta orden, instiftade 1802 av Napoleon; utdelas för

framstående insatser på olika områden

den »frisinnade» Danielsson vill hindra maskinernas användande etc. *Axel Danielsson* (1863–99), journalist, grundade 1887 i Malmö den socialdemokratiska tidningen Arbetet vars redaktör han var vid denna tid

Brev från G. af G att Damaskus II var köpt av Gernandts Gernandts betalade 1000 kr för del II av *Till Damaskus* (SV 39, kommentaren s. 432)

29/7 **Anlade Dramat om Magnus Den Gode (Eriksson.). / (FolkungaSagan.)** *Folkungasagan* utgavs i bokform hösten 1899; urpremiären ägde rum 25/1 1901

31/7 **Bismarck dog den 30e [– – –] Skall nu Frankrike stiga igen! befriad från maran!** syftar på Frankrikes situation efter nederlaget i kriget mot Tyskland 1870–71; Strindbergs kritiska inställning till *Otto von Bismarck* (1815–98) kommer till uttryck bl.a. i brev till Leopold Littmanson 1/8 1898; jfr även *Legender*, s. 82 f.

Man spelar Ur Svenska Hjärtans djup alla dagar. hos Fru Svenssons den svenska Kungssången med originaltiteln »Hymn» (till Oscar I, 1844), med text av C.V.A. Strandberg (1818–77) och tonsatt av Otto Lindblad (1809–64), börjar »Ur svenska hjärtans djup en gång» etc.; *hos Fru Svenssons* jfr ovan pag. 65 *En stor råtta* etc.

Pag. 68 (2–5/8 1898)

2/8 **Brodén, Herrlin, Strömberg** *Brodén* Torsten eller Nils Brodén; jfr ovan pag. 23 *Brodén spelade Morzarts Rekviem* etc.; *Axel Herrlin* (1870–1937), professor i teoretisk filosofi i Lund; *David Strömberg* (1865–1921), läkare och pianist

3/8 **Paul Rosenius** (1865–1957), läkare, författare, ornitolog, medlem av den radikala studentföreningen D.U.G (Den Unge Gubben) i Lund

Pby författaren *Stanislaw Przybyszewski* (1868–1927)

4/8 **apotekar Zach. Olsson** *Lars Zacharias Olsson* (1867–1952), apotekare i Lund; Strindberg hade brevledes 22/7 föreslagit honom att de skulle träffas för att tala om »guldmakeri»

5/8 **Sylvan** sannolikt avses *Otto Sylwan* (1864–1954), litteraturhistoriker i Lund

Pag. 69 (6–15/8 1898)

6/8 **I det rike jag nu vill införa Dig skall Du ej glömma att Du varit i Egyptiska träldomen** kan syfta på Andra Moseboken 13:3 eller Femte Moseboken 15:15

Guld, klart Guld skall Du taga kan syfta på något textställe i Andra Moseboken (exempelvis 25:17); *klart guld* så i äldre bibelöversättningar, senare »rent guld»

Glöm ej att Du fått visheten av Herren anknyter till Predikaren 2:26, Ordspråksboken kap. 1–9 (och till den apokryfiska Jesus Syraks vishet)

9/8 **Kleen** *Emil Kléen* (1868–98), poet och journalist

Hektor *David Hector* (1862–1930), kemist och lärare vid Tekniska institutet i Malmö; Strindberg skrev till honom om sina guldexperiment 10/8 och 22/8

[Östen] oidentifierad

La vie des Saints (franska) 'Helgonens liv'; jfr ovan pag. 51 *Vita Sanctorum*

St. Laurent *S:t Laurentius* ärkediakon i Rom som dog martyrdöden 258 e.Kr. under kejsar Valerianus förföljelse av de kristna; hans festdag är 10/8

»**L'or que vous désirez si ardemment n'est qu'un vil metal tiré de la terre, et c'est la source de bien des crimes** (franska) 'Guldet som ni så hett åstundar är blott en tarvlig metall hämtad ur jorden, och det är upphovet till många brott'; dessa ord lär ha uttalats av S:t Laurentius när stadsprefekten i Rom befallde honom att överlämna kyrkans värdesaker; i stället ville han överlämna de fattiga och sjuka med orden »här har ni kyrkans skatt»

Georg Brandes (1842–1927), dansk kritiker och litteraturhistoriker

13/8 **Reste från Lund** etc. Strindberg reste till Belgien där han besökte klostret Maredsous och uppsökte Gustaf Brand

14/8 **NB! »I Rom» med Jason** syftar på Strindbergs pjäs *I Rom* (anonymt utgiven 1870), där huvudpersonen är den danske bildhuggaren Albert Thorvaldsen och där dennes staty av den grekiske sagohjälten *Jason* spelar en viktig roll

såg Carstens staty med bas-reliefs *Asmus J. Carsten* (1754–98), dansktysk konstnär; *bas-reliefs* bilder utförda i låg relief

Jason hemvänder med gyllene skinnet *det gyllende skinnet* i grekisk mytologi den bortrövade huden av en gumse med 'ull av guld' som vaktades

av en drake på ön Kolchis; hjälten *Jason* lyckas återta det gyllene skinnet med hjälp av kungadottern Medea, hans blivande maka, som han senare övergav; Jasonmyten fortsatte att intressera Strindberg, på ett blad (SgNM 9:3,21) skriver han: »JAS betyder Jason» (JAS utgör Strindbergs initialer)

Furierna *erinyerna* i grekisk mytologi hämndgudinnorna, som bl.a. straffade Jason för hans otrohet mot hustrun Medea

En »larv» ställde sig framför mig etc. se ovan pag. 64 v. *Vad är då deliriets »råttor»?* etc. och pag. 65 *»Larverna»*

15/8 **Kemisterna gå av i Verviers. / Ensam med Dr Julius Hirsch advokat från Böhmen** etc. *Verviers* stad öster om Liège i Belgien; dagboksanteckningar – i vilka den annars okände *Julius Hirsch* omnämns – av Strindberg från resan återfinns i dagbokens bilaga, t.ex.: »16e Köln – Bruxelles Man talar Kemi – Professorn i Gent – Den unge gossen – Alla! I Verviers försvinna alla utom Dr Julius Hirsch Advokat från Toeplitz» (jfr bild nr 17)

»**Hava vi icke en Fader, har icken en Gud skapat oss?**» fritt citerat efter Gamla testamentet, Malaki 2:10

Pag. 70 (16–19/8 1898)

17/8 **D[o]** Dito

La Cloche d'Or etc. hotellet *La Cloche d'Or* på 19, Marché aux Peaux i Bryssel

Or = Au = 19 eg v. *Or* (franska) 'guld'; *Au* den kemiska beteckningen på guld; *eg v.* här: egentlig (eller specifik) vikt; jfr liknande kombinationer längre ner denna sida

I Wierz museum *Wiertz* Antoine Joseph Wiertz (1806–65), belgisk målare, känd för sina tavlor i kolossalformat med historisk-mytologiska scener; det Wiertz-citat som förekommer på Pergamentomslaget, »Orgeuil, Vertu qui inspire les grandes oeuvres» ('Stolthet, Dygd som inspirerar storslagna verk'), har Strindberg eventuellt inskrivit efter det att han besökt museet i Brussel

numret 97 = Au ekv. *Au* se ovan; *ekv.* ekvivalens

18/8 **Telegram från Brand i Heyst** *Gustaf Brand* (1857–1952), medicinare i Lund och vid denna tid praktiserande läkare i Belgien, som Strindberg skulle uppsöka, befann sig i badorten *Heyst-sur-Mer;* Strindberg skrev

till honom från Bryssel ca 17/8 (Brev 22, s. 79) och när han mottagit ett svarstelegram från Brand for han 19/8 vidare till denna ort

19/8 **Ste Hélène var Konstantin Chlorus' maka** etc. *S:ta Helena* (ca 255–ca 330), älskarinna och senare hustru till *Constantius Chlorus* (250–306), som utnämndes till romersk kejsare 293; mor till Konstantin den store; Helena sägs vara den som påträffade Kristi kors under en vallfärd till Jerusalem år 324; jfr nedan *Ste Hélène* etc.

Napoleon övergav Josephine när han blev Kejsare *Joséphine de Beauharnais* (1763–1814), kejsarinna av Frankrike, änka efter general Alexandre de Beauharnais; Napoleons första maka som han skilde sig från när han hade utropats till kejsare 1804 (den formella skilsmässan ägde dock rum först 1809)

Konstantin D. Store *Konstantin den store* (*Flavius Valerius Constantinus*) (272 el. 273–337), blev romersk kejsare år 306, döptes kort före sin död 337 och firas som kristet helgon; år 330 gjorde han Konstantinopel (Bysans) till det romerska rikets huvudstad

Bertrand *Henri Gratien Bertrand* (1773–1844), fransk general som var nära lierad med Napoleon; han följde med denne till ön S:t Helena, där han stannade fram till Napoleons död 1821

varför heter denna ö Ste Hélène? den brittiska ön *S:t Helena* mitt ute i Atlanten, ca 180 mil från Afrika, är uppkallad efter S:ta Helena

Konstantinus Klorus *Constantius Chlorus;* jfr förklaring ovan

den heligan den heliga kvinnan

Ste Hélène [– – –] försköts [– – –] emedan hon var av ringa börd *Helena* (jfr ovan *Ste Hélène* etc.), som var dotter till en värdshusvärd, födde sonen Konstantin; hon försköts av sin make när han av politiska skäl år 292 gifte sig med Teodora, styvdotter till kejsaren Maximianus

Pag. 71 (19–21/8 1898)

19/8 **icke rätt att på Fransmännens tron sätta en annans änka** etc. när Napoleon gifte sig 1796 med *Joséphine* var hon änka efter den franske generalen *Alexandre de Beauharnais* (se ovan pag. 70 *Napoleon övergav Josephine* etc.), med vilken hon hade sonen Eugène och dottern Hortence; i äktenskapet med Napoleon var hon barnlös

Ers majestät var ej skyldig Cæsars maka fördragsamhet i sådana fall där hon genom sina fauter kastade skugga på Cæsar jfr det bevinga-

de uttrycket »Caesars hustru får inte ens misstänkas», efter Plutarkos (Caesar 10:6); *fauter* fel, vidlyftigheter

Raie au beurre noir (franska) 'Rocka med brynt smör'

20/8 **Köpte Coppée: La bonne Souffrance** den franske författaren *François Coppée* (1842–1908) beskriver i *La Bonne Souffrance* ('Det goda lidandet'; 1898) hur han efter en svår sjukdom och själskris konverterade till katolicismen och blev konservativ i sin politiska åskådning, vilket innebar att han kom i motsättning till anhängarna av Dreyfus (Brev 12, s. 358 not 2); jfr Strindbergs brev till Emil Kléen 20/8 1898

Cervelle! (franska) (maträtten) hjärna; jfr *Inferno:* »Sålunda är det få saker jag har sådan motvilja för som kalvhjärna med brynt smör» (SV 37, s. 225)

21/8 **likt mönstret på damers broscherade tyg, eller »ramaget» på [– – –] goffrerade papper** *broscherade tyg* tyger som har inslagstrådar i angränsade figurer och inte i vävens hela bredd så att mönstret ser broderat ut; *ramaget* reliefmönster på tyg eller papper; *goffrerade papper* veckade eller reliefmönstrade papper

Grönegatan 14 Strindberg hyrde en dubblett på denna adress (numera Grönegatan 16) i den Lyckbergska gården i Lund från 29/12 1898 fram till det han definitivt lämnade Lund 20/6 1899

Pag. 72 (21–23/8 1898)

21/8 »**Infirmitus hoc non est ad mortem, sed pro gloria Dei.**» (latin) 'Denna sjukdomen är icke till döds, utan till Guds förhärligande', detta citat från Johannes 11:4 står som motto i François Coppées La bonne Souffrance; Jesus uttalar orden när han hör att hans vän Lasarus ligger sjuk; när denne har dött uppväcker Jesus honom från döden

»**Mais depuis votre conversion, rien en vous ne semble changé», me disent quelques uns avec un sourire incrédule» / Ils ne font que prouver ainsi, une fois de plus, combien l'homme est impénétrable à l'homme** (franska) '»Men sedan er omvändelse tycks ingenting hos er ha förändrats», säger vissa till mig med ett klentroget leende» / Det enda de därigenom återigen bevisar är hur ogenomtränglig människan är för människan' (citat ur François Coppée, La bonne Souffrance)

22/8 **Camille Flammarion** (1842–1925), fransk astronom och författare

Åke H–n *Åke Hansson* (1837–99), källarmästare och ägare av Indu-

striföreningens restaurang Norden i Lund; namnförkortningen står ibland i dagboken för restaurangen

Underrättelse om [– – –] Andrée etc. se ovan pag. 32 *Järnvägsolyckan i Gentofta och i Cassel*

Orions trapets [– – –] Orions bälte syftar på stjärnbilden Orion; *Orions bälte* är de tre för blotta ögat klart synliga stjärnor som ligger diagonalt i stjärnbildens mitt och som karakteriserar hela stjärnbilden; med *Orions trapets* syftar Strindberg sannolikt på de fyra ljusa lätt synliga stjärnor som omger Orions bälte; för dagens astronomer är *trapetset i Orion* de fyra ljusaste stjärnorna inuti Orionnebulosan; dessa multipelstjärnor, som kan ses i mindre teleskop (inte för blotta ögat), belyser nebulosans mittparti; utseendemässigt påminner stjärnorna om ett trapets, en rektangel

Doktor Lamm läkaren *Axel Lamm* (1819–89), i vars hem Strindberg hösten 1868–januari 1870 var anställd som privatlärare för barnen

Efter De Blindes Alfabet etc. i Louis Brailles välkända *blindskrift* (system konstruerat 1829 med olika kombinationer av upphöjda punkter) representerar tre lodrätt placerade punkter bokstaven *l*, och fyra kvadratiskt placerade punkter representerar *x*

log logaritmen

Historiska koincidenser *koincidenser* sammanträffanden; i Gröna Säcken finns av Strindberg upprättade tabeller över *historiska sammanträffanden* (se t.ex. i SgNM 10:1)

År 1692 plundrade Fransmännen [– – –] Heinz [– – –] 100 år senare eller 1792 [– – –] anföraren hette Heinz [Se Bædeker Paris] se ovan pag. 38 *Kungagravarne i Saint-Denis* etc.; Strindberg tycks här referera resehandboken ur minnet

Tarquinius Superbus *Lucius Tarquinius Superbus* (död 495 f.Kr.), enl. traditionen Roms sjunde och siste konung; han regerade från ca 533 tills han fördrevs 509; Strindberg uppger fel dödsår för Tarquinius, han tycks ha uppfattat året för dennes fördrivning som dödsåret

År 509 efter Kr. blev Clovis konung etc. *Clovis* (ca 455–511), känd i germanska länder som *Klodvig*, var 481–511 kung över ett enat frankiskt rike; år 486 besegrade han den romerske militärbefälhavaren Syagrius i norra Gallien, varvid han utsträckte sitt välde till Seine

Brutus dödade Tarquinius Superbus; Brutus dödade Cæsar syftar på två personer, dels *Lucius Junius Brutus* (enligt traditionen d. 509 f.Kr.; han är möjligen inte en historisk person) som sägs ha varit den som

eggade folket att fördriva Tarquinius Superbus (se förklaring ovan), dels *Marcus Junius Brutus* (85–42 f.Kr.), romersk statsman, en av de ledande och handgripligen aktiv i den sammansvärjning för vilken Julius Caesar föll offer 44 f.Kr.

Pag. 73 (23–25/8 1898)

23/8 **table d'hôte** (franska) 'värdshusvärdens bord'; en av restaurangen sammansatt måltid, till ett för hela menyn gällande pris (motsatsen till »a la carté»)

penitens botgöring

24/8 **St. Barthelémy = Bartholomei-natten!** *Bartolomaios* en av Jesu tolv apostlar, vars minne firas den 24/8; *Bartolomeinatten* den stora massaker på franska protestanter (hugenotter) som ägde rum i Paris natten till 24/8 1572; den utsträcktes senare till så gott som hela Frankrike och kostade ca 10 000 protestanter livet; jfr anteckningar i dagboken pag. 75

Au (latin; *aurum*) den kemiska beteckningen för guld

Ag (latin; *argentum*) den kemiska beteckningen för silver

ekv. ekvivalens

Maredsous benediktinerklostret *Maredsous* i närheten av Namur i Belgien, i vilket Strindberg tillbringade natten 24–25/8; i ett brev till dottern Kerstin några dagar efter besöket i klostret (29/8) skrev Strindberg att munkarna varit vänliga men att de drack vin och snusade, han fann dem »ein wenig zu weltlich gesinnt» ('litet för världsligt sinnade'); Johan Mortensen återger i sin minnesbok den muntliga beskrivning Strindberg gav honom av besöket i Maredsous (Mortensen 1931, ss. 83–88)

Mitt rum i klostret: B. Victor III. PP. varje rum i Maredsous är helgat till en ängel eller till ett helgon, vilkens namn står över dörren; *Victor III* var påve 1086–87; *PP* är förkortning för *Papa* (latin; 'Påve')

25/8 **Ansgarii Diarium** etc. (latin) 'Ansgars dagbok'; avser sannolikt det memorandum som *Ansgar* (känd som 'Nordens apostel') skrev om sina resor i Norden; detta memorandum torde vara identiskt med det »Diarium sive manuale» (latin; 'Dagbok eller manual') som *Thymo*, abbot vid benediktinerklostret i *Corvey* i Westfalen, sände till Rom 1261; dagboken har inte återfunnits, däremot ett kortfattat brev från Ansgar till kungen och biskoparna där han anbefaller en mission till Norden (se

Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastique, 30, Anforaria–Arfons, Paris 1924, spalt 439, artikeln »1. Anschaire»)

Latinska Sånger av Klemming syftar på *Latinska sånger. Fordom använda i svenska kyrkor, kloster och skolor* (1885), utgivna av *Gustaf Edvard Klemming* (1823–93); Klemming hade 1874–82 varit Strindbergs chef på Kungliga biblioteket

Realgar ämne som består av 31 % svavel och 69 % arsenik

Horaire etc. *horaire* ungefär: 'tidsschema' eller 'dagsschema' inom katolska kyrkan för gudstjänster och måltider; *Prime* (Prim), *Tierce* (Ters), *Sexte* (Sext) och *None* (Non) är de fyra småtimmarna (horae minores) som ursprungligen firades vid bestämda klockslag (kl. 6, 9, 12 och 15) men mycket tidigt försköts den exakta tidpunkten; *Matines* (Matutin) *et Laudes* 'Nattlig gudstjänst och Morgonbön'; *Messe Conventuelle* 'Konventsmässa' (som firades av alla munkarna gemensamt i motsats till alla enskilda mässor); *Dîner* 'Middag'; *Vêpres* (Vesper) 'Aftonbön'; *Souper* 'Kvällsvard'; *Complies* (Kompletorium) '(sen) Kvällsbön'

Pag. 74 (25/8–4/9 1898)

25/8 **Bartholomeinatten 24^{e} × 25^{e} Augusti** *Bartholomeinatten* ägde egentligen rum natten till den 24 augusti 1572; jfr ovan pag. 73

Kejsar Vilhelms Jerusalemsresa *Vilhelm II* (1859–1941), tysk kejsare 1888–1918; jfr nedan pag. 79 *Simplicissimus konfiskerades* etc.

Ischl-skandalen på den mondäna kurorten *Ischl* i Österrike hade kejsar Franz Josef I sitt sommarresidens; vilken 'skandal' som åsyftas är oklart; jfr dock texten i tidningsartikeln med rubriken »En oafbruten via dolorosa» om den österrikiska kejsarfamiljen på pag. 75 v.

Katolikdagen: Peterspenning på *Katolikdagen* erlades *Peterspenning* (en skatt som under medeltiden betalades till påvestolen från vissa romerskkatolska länder), fr.o.m. 1860 beteckning på frivilliga donationer till Vatikanen

Dreyfus – är nu bliven protestantsak under Zolarättegången 1898 skapades La ligue des droits de l'homme ('Förbundet för mänskliga rättigheter') som arbetade för en revision av Dreyfusdomen; medlemmarna bestod till stor del av protestanter och kritiker av katolska kyrkan, samtidigt som det ryktades om ökat katolskt inflytande inom den Dreyfusfientliga armén

Elisabethsystrarne i Malmö *Elisabethsystrarna* en katolsk nunneorden (eg. en s.k. kongregation för sjukvård och skolarbete) som finns i många länder och som introducerades i Sverige 1866 och i Malmö 1874

I D.N. Vadstena; Alvastra syftar på tidningsartiklarna »Reseintryck. I. Vadstena» och »Reseintryck II. Omberg och Alvastra» av Elisabet Kuylenstierna i Dagens Nyheter 23 resp. 25 augusti; klostret i *Vadstena* stadfästes av påven 1370; cistercienserklostret i *Alvastra* instiftades 1143

Ramus (La Ramée) den franske filosofen och humanisten *Pierre de la Ramée* (latiniserat *Petrus Ramus;* 1515–72), som på 1500-talet ivrade för vetandets praktiska användning; han ville reformera den skolastiska logiken genom att förena den med retoriken och därigenom göra den tjänlig för annat bruk än teologins; han mördades under Bartholomeinatten 1572

27/8 **I Lund** Strindberg bodde först på Hotell Central (27/8–10/9), varefter han återvände till sina två hyresrum på Tomegapsgatan 22 där han stannade till 29/12 1898

telegram från Adler att Dagmarteatern köpt Till »Damaskus» *Viggo Adler* (1849–1921) hade översatt flera verk av Strindberg till danska, nyligen *Inferno* och *Legender; Dagmarteatret* i Köpenhamn inhandlade i augusti rättigheterna till *Till Damaskus* men kom aldrig att uppföra pjäsen

Felicien Rops *Félicien Rops* (1833–98), belgisk grafiker, tecknare och målare, från 1875 verksam i Frankrike där han spelade en central roll i den symbolistiska och dekadenta konsten

Missionären Tjäder etc. predikanten *Carl Richard Tjäder* (1869–1916), som från sin yacht Vikingen anordnade väckelsemöten längs Nordens kuster; förlorade sin hustru och två av deras barn vid en båtolycka sommaren 1898

29/8 **Ryske Tsarens reskript om Allmän Avväpning. [NB! Strax efter Bismarcks död.]** den ryske tsaren *Nikolaj II* (1868–1918) riktade 24/8 en appell till de europeiska regeringarna om vapenbegränsning, vilket ledde till den första fredskongressen i Haag 18/5–29/7 1899; *reskript* påbud, föreskrift; Bismarck avled 30/7 1898

»Nunnorna» (spinnare) översvämma Sverige *nunnefjärilar* släkte av familjen *tofsspinnare;* 1898–1902 uppträdde nunnefjärilen i stora mängder i södra Sverige, där den angrep och förhärjade stora skogsarealer

Georg Brandes har en artikel i Politiken om Katolicismens företräde för

protestantismen syftar på *Georg Brandes* artikel 29/8 1898 »Fru Helena Nybloms Omvendelse» i Politiken denna dag (den var föranledd av hennes artikel »Den Kirke jeg har søgt og fundet» i L'Université Catholique, juli 1898)

Herr Hugo A Strong oidentifierad

Urgrossmutter vid Donau *Marie Reischl* (1826–1904), som bodde på godset Dornach vid Donau i Österrike och som var mormorsmor till Strindbergs dotter Kerstin

1/9 **Överste Henry skar halsen av sig** chefen för den franska generalstabens informationsavdelning, *Hubert-Joseph Henry* (f. 1847), erkände sig under förhör skyldig till förfalskning och begick självmord 31/8 1898

Fröding avsvärjer osedligheten från Bibelns ståndpunkt i artikeln »Könsfrågan och frågan om ondt och godt» (Upsala Nya Tidning 31/8) tog *Gustaf Fröding* (1860–1911) tillbaka de uttalanden han hade gjort: »Såväl i könsfrågan som i frågan om ondt och godt hänvisar jag därför dem, som läst det jag uttalat i skrifter och tidningsartiklar, till Bibeln, i synnerhet Nya testamentet, såsom korrektiv mot mina här och annorstädes uttalade meningar.»

2/9 **Stort rus med Strömstedt** medicinaren *Adolf Strömstedt* (1860–1928); jfr ovan pag. 33 *På aftonen i Gambrinus med Strömstedt*

Pag. 75 (5–8/9 1898)

5/9 **Läser Goldsmith om Nemesis** den danske författaren *Meïr Aron Goldschmidt* (1819–87), som i Livs-erindringer og resultater, II, Nemesis (1877; svensk övers. 1884), kritiskt granskar Linnés Nemesis divina; *Nemesis* i den grekiska mytologin hämndens och vedergällningens gudinna; jfr nedan *Providence*

6/9 **8 dagar som barnets ålder vid omskärelsen** hos judarna sker omskärelse i regel på barnets åttonde dag

11 stjärnor bugade sig för Joseph i drömmen jfr Första Moseboken 37:9

13 barmhärtighetsattributer hos Den Evige syftar på traditionell judisk uttolkning av Andra Moseboken 34:6–7

613 äro samtliga bud i Lagen *Lagen* här: bud och föreskrifter i Gamla Testamentet, särskilt Moseböckerna; enligt judisk tro är de tio budorden inte tio fristående bud, utan de ingår i en samling av *613* olika

bud, så kallade mitzvor (mitzva i singularis) och sammanfattar alla buden i tio kategorier

Au den kemiska beteckningen för guld

7/9 **Providence** 'Försyn(en)'; i ett brevsvar 15/11 1898 till en okänd tidningsman (troligen Leonard Ljunglund, se Brev 13, s. 39 kommentaren) hänvisar Strindberg till »Dansken Goldschmidts Lefvernesbeskrifning, och bok om Nemesis, ehuru han ofta förvexlat Nemesis med Försynen» (se förklaring ovan)

Merimée Charles IX syftar på *La Chronique du règne de Charles IX* ('Krönikan om Karl IX:s regeringstid', 1829; svensk övers. Från Bartholomeinattens tid, 1875) av den franske författaren *Prosper Merimée* (1803–70); *Karl IX* (1550–74), fransk kung 1560–74; jfr ovan pag. 73 *St. Barthelémy = Bartholomei-natten!*

Coligny mördades den 22ª redan *Gaspard de Chatillon de Coligny* (1519–1572), amiral och framstående protestantisk ledare, rådgivare och vän till Karl IX; Strindberg misstar sig, Coligny endast skadades vid det attentat som en katolik på tillskyndan av drottningmodern Katarina av Medici utförde mot honom 22/8 1572; efter detta misslyckade attentat bestämde Katarina sig för att låta mörda samtliga protestantiska ledare; morden i Paris natten till 24/8 (Bartholomeinatten), under vilken också Coligny mördades, blev upptakten till en massaker som pågick i flera dagar och omfattade flera tusen personer runt om i Frankrike

Coligny avait traité trois fois avec son souverain de puissance à puissance; c'était une raison pour en être haï (franska) 'Coligny hade tre gånger bemött sin regent som en jämlike; det var ett skäl för att bli hatad'

Vem som ringde i klockan om natten den 24ᵉ vid 2 slaget etc. massakerns igångsättande signalerades med klockringning

8/9 **I Köpenhamn [– – –] Adler, Mortensen** *Viggo Adler* (1849–1921), dansk översättare; *Johan Mortensen* (1864–1940), docent i litteraturhistoria i Lund; denna Strindbergs Köpenhamnsresa beskrivs i Mortensen 1931, s. 72 ff.

Det luktade Jasmin etc. avser antagligen *schersmin;* även i andra texter skriver Strindberg *jasmin* när det bör vara fråga om schersmin

Norrie *William Norrie* (1866–1941), dansk teaterman och författare, finansdirektör vid Köpenhamns Dagmarteater 1897–1904, gift 1891–99 med operasångerskan Anna Norrie

Pag. 76 (9–10/9 1898)

9/9 **Dreyfussituationen är nu denna [– – –] söka hjälpen hos Boisdeffre** etc. den franske generalstabschefen *Raoul de Boisdeffre* (1839–1919) hävdade under Zolarättegången (se ovan pag. 54, 23/2) att ett nytt dokument tveklöst bevisade Dreyfus skuld, och hotade med att arméledningen skulle avgå om man inte godtog det hedersord denna givit; hans agerande ansågs ha påverkat juryn vilket socialisterna påtalade; när Boisdeffre 30/8 fick veta att det av honom åberopade dokumentet i själva verket hade förfalskats av överste Henry (jfr ovan pag. 74, 1/9), inlämnade han sin avskedsansökan 31/8, samma dag som Henry begick självmord; Mme Lucie Dreyfus (1869–1945) begärde nu revision av sin mans dom, ärendet remitterades först till en högre domstolsinstans (kassationsdomstolen) i september 1898, och senare bestämdes att denna skulle fatta beslut i ärendet; jfr det tidningsklipp som är inmonterat på pag. 76 v.

Esterhazys nederlag major *Ferdinand Walsin Esterházy* (1847–1923), som tidigare befunnits oskyldig 11/1 1898, hade nu erkänt sig skyldig till förfalskning av bordereaun (dokumentet som förskaffade Dreyfus en dom på livstids deportation; jfr ovan pag. 52, 1/11); Esterházy avskedades från armén 24/8 1898; när han fick veta att överste Henry begått självmord 31/8 flydde han till Belgien och sedan till England

Est-ce assez! (franska) 'Är detta nog!'

Örnar och storkar strida i Macedonien. Örnarne segra syftar antagligen på ett rent ornitologiskt fenomen (och inte på olika politiska fraktioner i *Makedonien* som Strindberg möjligen skulle kunna beteckna på detta sätt); en förteckning över »Järtecken» i Gröna Säcken (SgNM 9:3,25), som Strindberg upprättat flera år senare (Lessebo Bikupa 1901) och i vilken han anger datum för explosioner, cykloner, åskväder, jordbävningar m.m., innehåller notisen: »Örnar och Storkar syntes strida i Macedonien 9e Sept 1898, Örnarne segrade»; förmodligen bygger notisen på anteckningen i dagboken

S. Martin Évêque de Tours *Martin av Tours* (ca 315–397), klostergrundare, biskop av Tours; Frankrikes skyddshelgon, festdag 11/11

exorcist andebesvärjare, person som tros kunna styra och driva bort onda andar

l'ennemi du genre humain (franska) 'människosläktets fiende', dvs. djävulen

S. Eloi *Eligius* (ca 588–660), fransk myntmästare och guldsmed, från ca 640 biskop i Noyon och Tournai i norra Frankrike, som helgon skyddspatron för bl.a. guldsmeder

heretici (latin) 'kättare'

ägde apostoliska kraften att överlämna dem åt Satan *apostolisk* som avser eller kan härledas till de äldsta kristna apostlarna; Jesus gav aposteln Petrus (senare uppfattad som kristenhetens första biskop) makt att binda och att lösa syndare i förhållande till deras synder (Matteus 16:19) och den s.k. apostoliska successionen tillförsäkrade hans efterträdare samma rättighet, sålunda också biskopen Eligius (se förklaring ovan); jfr ovan Titelbladet *1ª Tim. 1,20.* etc.

10/9 **Kejsarinnan av Österrike mördades** *kejsarinnan Elisabeth* (1837–98), född prinsessa av Bayern, sedan 1854 gift med kejsaren Franz Josef II, mördades denna dag av den italienske anarkisten Luigi Luccheni i Genève; jfr tidningsklippet »Käjsarinnans mördare inför domstolen» på pag. 79 v. med Strindbergs kommentar, samt det på pag. 75 v. inlackade tidningsklippet med rubriken »En oafvbruten via dolorosa» (*via dolorosa* latin 'smärtans väg', här syftande på den mängd tragedier som drabbat den kejserliga familjen)

Reste staty åt Heine *Heinrich Heine* (1797–1856), tysk författare; kejsarinnan Elisabeth av Österrike lät inte bara resa en staty av Heine, sin stora beundran för skalden demonstrerade hon även genom att samla handskrifter av hans manuskript och värdefulla utgåvor av hans arbeten

Syster till Hertiginnan av Alençon [– – –] Som omkom i Basarbranden *Sofia Charlotta Augustine av Alençon* (1847–97), född hertiginna av huset Pfalz-Birkenfeld, innebrändes vid den s.k. Basarbranden vid rue Goujon i Paris 1897; jfr ovan pag. 24 *Eldsvådan i välgörenhetsbasaren i Paris!;* denna och följande familjetragedier som Strindberg här nämner figurerar alla i tidningsklippet »En oafbruten via dolorosa» på pag. 75 v.

Släkt med Ludvig i Bayern *Ludvig II* (1845–86), kung av Bayern från 1864, dödade i ett utbrott av vansinne sin läkare och tog därefter sitt eget liv

Maximilian i Mexico *Maximilian* (1832–67), kejsare av Mexico, bror till kejsar Franz Josef I, tillfångatogs av republikaner och arkebuserades i Querétaro i juni 1867

Ärkehertig Rudolf *Rudolf av Habsburg* (1858–89), kronprins av Österrike, begick självmord tillsammans med sin älskade, baronessan Maria Vetsera

13/9 **Söderåsgubbens profetia** se tidningsklipp på pag. 76 v.

NB! Kejsar Franz Josef tillträdde regeringen 2ª December etc. 2/12 1848 avsade sig den österrikiske kejsaren Ferdinand I tronen till förmån för sin brorson *Franz Josef I* (1830–1916); 2/12 1805 besegrade *Napoleon I* (1769–1821) de ryska och österrikiska styrkorna vid *Austerlitz* och 2/12 1804 kröntes han till fransk kejsare i Notre-Dame; den blivande Napoleon III:s statskupp (som ledde till att han blev president) genomfördes 2/12 1851 och han utropades till kejsare 2/12 1852

Mallarmé dog i går *Stéphane Mallarmé* (1842–98), fransk författare, en av symbolismens centralgestalter, gick bort 9/9; Strindberg hade antagligen träffat honom i Paris på Mme Charlottes crémerie eller på Gauguins och Molards ateljéfester (Brandell 1983, s. 116)

17/9 **Vita Frun på Schönbrunn** i folktron är *Vita frun* ett spöke som kan visa sig på slott etc. i skepnad av en vitklädd kvinna som tros förebåda död; *Schönbrunn* kejserligt lustslott sydväst om Wien

18/9 **Gillberg** *Håkan Gillberg* (1862–1924), advokat med egen advokatbyrå i Lund, hörde till Strindbergs bekantskapskrets under hans andra vistelse i staden

Lovar mig i dag aldrig mer smaka Brännvin etc. Strindberg deklarerar flera gånger att han vill sluta att dricka alkohol och att nyttja tobak, jfr exempelvis hans brev till dottern Kerstin 11/11 1898 och hans löfte i dagboken 10/11 1898 att »icke smaka punsch mer!»; *arrack* spritdryck som framställs av sockerrör, frukt, ris, melass eller saften av kokos- och dadelpalmer, används i Sverige bl.a. i punsch; *absint* starkt alkoholhaltig likör tillsatt med extrakt av bl.a. malört, senare förbjuden på grund av dess medicinska skadeverkningar

Riksdagsman A.P. Danielsson angripes i pressen hade förekommit kommentarer med anledning av att riksdagsmannen *Anders Peter Danielson* (1839–97) vid sin död hade efterlämnat en betydande förmögenhet (närmare 160 000 kr, huvudsakligen i obligationer och aktier); det gick rykten om en skandal med korruption och mutor (Danielson hade suttit länge i riksbanksfullmäktige)

22/9 **Kejsaren av Kina anses mördad** när Kinas kejsare *Guangxu* (f. 1871) 1898 genomförde de s.k. hundra reformdagarna såg hans mor, änkekejsarinnan, till att han avlägsnades, medan hon regerade i hans namn

under förebärande av att han var sjuk (det ryktades att han mördats); han dog först 1908

Nils Andersson (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare; en av Strindbergs närmaste vänner i fortsättningen

Pag. 78 (1–12/10 1898)

1/10 **Kyrkomötet** Svenska kyrkans högsta representativa och beslutande organ, tidigare (1863–1982) benämnt allmänna kyrkomötet

Biskop Rundgren *Claes Herman Rundgren* (1819–1906), biskop i Karlstad, invald i Svenska Akademien 1887

Domprosten Personne *John Personne* (1849–1926), tidigare kristendomslektor i Norra Latin i Stockholm och en av Strindbergs skarpaste kritiker på 1880-talet, framför allt med pamfletten Strindbergslitteraturen och osedligheten bland skolungdomen (1887)

2/10 **Berzelius** *Jöns Jacob Berzelius* (1779–1848), svensk kemist

Antibarbarus Strindbergs vetenskapskritiska arbete *Antibarbarus I* utgavs på tyska 1894 (ingår i SV 35)

Svenska Psalmboken [– – –] har endast 500 psalmer vid denna tid gällde 1819 års psalmbok, som innehöll jämnt 500 psalmer; först 1921 antogs ett tillägg med nya psalmer

Elisabeth Strindbergs syster *Elisabeth* (1857–1904)

Johan Ohlsson ingenjören *John Ohlsson* (1870–1923), som brevväxlade med Strindberg om dennes alkemi hösten 1896; jfr ovan pag. 13 (11/10) *Brev från John Olsson* etc.

10/10 **min svamp** *svamp* här antagligen: tvättsvamp

NB! 2 = Söndringens (entrevée) och allt skapats tal ordet *entrevée* finns veterligen ej i franskan (jfr *entravée* ungefär: 'hindrad'); på ett blad i Gröna Säcken med rubriken »Kabbala» noterar Strindberg: »2 = Söndringens och allt skapadts [tal]», på ett annat blad rubricerat »Talens innebörd och egenskaper» skriver han: »2 är söndringens tal. Hatets, det onda. Allt skapats. Obs!» (bägge bladen i SgNM 21)

11/10 **Skottet på Kbhvns vall** syftar antagligen på någon incident i samband med en stor militärövning som enligt en artikel denna dag i tidningen Politiken ägde rum 5/10 vid Köpenhamn; 1886–94 hade man anlagt en vattengrav och vallar runt en del av staden

W B *Waldemar Bülow* (1864–1934), redaktör för Folkets Tidning

Pag. 79 (21/10–10/11 1898)

21/10 **Geijerstam kom till Lund** författaren *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909), som var litterär rådgivare åt Gernandts förlag, fungerade vid denna tid som Strindbergs kontaktperson på förlaget

22/10 **En komet syns utanför Karlavagnens η** inom varje stjärnbild betecknas de ljusaste stjärnorna med var sin bokstav ur det grekiska alfabetet med hänsyn till deras skenbara ljusstyrka, så att α (alfa) betecknar den ljusaste, β (beta) den näst ljusaste, osv.; *Karlavagnens η* (eta) utgör den i ljusstyrka sjunde stjärnan i denna stjärnbild

item (latin) 'likaså', 'på samma sätt'

Orion jfr ovan pag. 72 (22/8)

23–27/10 **skriver på Klostret** manuskriptet till första delen av romanen *Klostret* sändes till Geijerstam på Gernandts förlag 2/11; den andra delen av romanen som Strindberg planerade skrevs aldrig; första delen publicerades inte förrän 1902 i omarbetad och förkortad form som »Karantänmästarens Andra Berättelse» i novellsamlingen *Fagervik och Skamsund*

31/10 **Vaknade med välkända rysningar [Se Swedenborgs drömmar]** jfr ovan pag. 33 *Swedenborgs 1744*

4/11 **en rödbrun häst som bet mig = Krig.** / »**puce**» *puce* (franska) 'rödbrun'; kan anspela på den röda hästen i Uppenbarelseboken 6:4, »den som satt derpå wardt gifwet att borttaga friden ifrån jorden, så att de skulle slagta hwarandra» (Bibeln 1894)

6/11 **Rek. brev på 1,000 Kr från Gernandt!** Strindberg tackade omgående samma dag i brev Geijerstam för pengarna, vilka utgjorde honorar för romanen *Klostret;* jfr ovan

Simplicissimus konfiskerades. Åtal! den tyska skämttidningen *Simplicissimus* startades 1896 av bokförläggaren Albert Langen (jfr ovan pag. 14 *Läste i Allgemeine Zeitung* etc.) tillsammans med skämttecknaren Thomas Theodor Heine och författaren Ludwig Thoma; i senaste numret hade tidningen innehållit en starkt satirisk dikt av Frank Wedekind om den tyske kejsaren Vilhelm II:s resa till Palestina vilken återgavs i svensk översättning i Dagens Nyheter 5/11; dikten föranledde i Tyskland åtal för majestätsbrott och förskaffade Heine (som ritat omslaget till det aktuella tidningsnumret) och Wedekind sex månaders fängelse medan Langen tvingades fly från landet

9/11 **Westrupska skräddarräkningen** räkningen var tydligen ställd på den danske vice-konsuln i Lund, *Wilhelm Westrup* (1862–1939), som var gift

med Dagny Juel Przybyszewskas syster Gudrun
196 = Au (ungefärliga) atomvikten och kemiska beteckningen för guld

Pag. 79 v.

Luccheni se ovan pag. 76 *Kejsarinnan av Österrike mördades*
Esprit correcteur (franska) 'Tillrättavisande ande', 'Tuktoande', enligt Swedenborg, dvs. en ande som plågar syndare fram till moralisk bättring; jfr ovan pag. 19 *Läste i dag* etc. m.fl. förklaringar
Madesjö = dåren etc. en man vid namn Gustafsson sköt i Madesjö i Småland i november 1898 först ihjäl en ung man och följande dag, när han hade barrikaderat sig i sitt hus, dennes far; vakter posterades kring huset men Gustafsson lyckades fly från detta under natten (enl. en artikel rubricerad »Blodsdåden i Madesjö» i tidningen Barometern 14/11); den 23/11 meddelar Barometern att »Dåren Gustafsson är gripen!»

Pag. 80 (11/11–3/12 1898)

13/11 **Erik Thyselius** (1854–1924), amanuens vid Kungliga biblioteket samtidigt med Strindberg, radikal-liberal skriftställare, medarbetare i flera tidningar, 1895–99 utgivare av Nordisk Revy
Wistén *Leonard Wistén* (1857–1921), lärare vid Lunds privata elementarskola 1893–1903

22/11 **Strömstedt** *Adolf Strömstedt* (1860–1928), medicinare i Lund, välkänd inom den radikala studentföreningen De yngre gubbarne, blev med.dr 1899; jfr dagboken pag. 88 (31/5 1899)
Heine oidentifierad; kan möjligen syfta på den tyske tecknaren Thomas Theodor Heine (se ovan pag. 79 *Simplicissimus konfiskerades. Åtal!*)
Södervall som sjöng *Einar Söderwall* (1869–1954), student; Strindberg skriver i ett rekommendationsbrev 22/12 1898 till Gustaf af Geijerstam, att Söderwall är »af 'naturen' utrustad med alla talanger. Han sjunger storartat och ämnar sig in vid Operan»; till Albert Engström skriver han samtidigt och föreslår att Söderwall skulle kunna teckna och skriva i dennes skämttidning Strix

morgonstjärnan (Venus–Lucifer) *Venus* den andra av planeterna från solen räknat, kallas när den är synlig på morgonen *morgonstjärnan* (på kvällen betecknas den som aftonstjärnan); *Lucifer* (latin) 'ljusbringare', benämning på djävulen i latinsk-kristen tradition

fru Marholm *Laura Marholm*, pseudonym för *Laura Mohr* (1854–1928), tysk författare, gift med Ola Hansson; paret Hansson/Marholm låg bakom den penninginsamling som gjorde det möjligt för Strindberg att hösten 1892 lämna Sverige och bosätta sig i Tyskland; han slog sig ned i närheten av paret Hansson/Marholm i Friedrichshagen i utkanten av Berlin, men bröt med dem efter en dryg månad

2 × 3/12 **fönsterpapperet** förmodligen är det fråga om klisterremsor på innanfönster

Pag. 81 (9–15/12 1898)

glasharmonikan se ovan pag. 41 *hördes en glasharmonika*

9/12 **agonien** dödskampen

10/12 **Kleen dog** *Emil Kléen* (1868–98), poet och journalist; Kléens död kommenterar Strindberg senare bl.a. i sin inledning till Kléens Valda Dikter, tr. 1907 (den återges i SV 71, s. 93 f.); Strindberg var med och bar kistan vid Kléens begravning

Spoletorp område i Lund strax norr om järnvägsstationen, uppkallat efter professorn i astronomi *Andreas Spole* (1630–99)

Gantofta samhälle sydost om Helsingborg

Gamle Bülow *Christian Bülow* (1833–1921), chefredaktör för Folkets Tidning 1856–91, far till Waldemar Bülow

11/12 **aftonsången** *aftonsång* aftongudstjänst på sön- och helgdagar

12/12 **exhalerade han ren Jod. (ej Jodoform)** *exhalerade* här: andades ut; *jod* grundämne som i rumstemperatur avdunstar med en irriterande klorliknande lukt; *jodoform* gult pulver med stark lukt, användes tidigare i antiseptiskt syfte

13/12 **mitt drama som nu skrives »Mausolén»** *Mausolén* Strindbergs arbetstitel på skådespelet *Advent*

15/12 **Hör** *Höör* köping i mellersta Skåne

Pag. 82 (19–29/12 1898)

19/12 **Slutade »Advent», sagospelet** Strindberg skickade antagligen denna dag manuskriptet till Geijerstam på Gernandts förlag med det odaterade följebrev som har bevarats (jfr Brev 13, s. 56); jfr kommentarerna i SV 40, s. 253 ff.

Namnet Pikulell etc. jfr ovan pag. 60 *Läste i D.N. namnet Pikulell [!]*

22/12 **Strömberg** *David Strömberg* (1865–1921), läkare och pianist

Herrlin *Axel Herrlin* (1870–1937), docent i filosofi i Lund

Mortensen *Johan Mortensen* (1864–1940), docent i litteraturhistoria vid Lunds universitet

29/12 **Flyttade [– – –] till Grönegatan 14** Strindberg bodde i fortsättningen, fram till sin avflyttning till Stockholm 20/6 1899, på *Grönegatan 14* (numera 16)

En vit hund [– – –] fägnade mig *fägna* här (om hund): visa sin glädje genom yttre tecken, svansviftning el. dyl.

Vallen resterna av den gamla stadsvallen i Lund; jfr ovan pag. 17 *vallpromenaden*

Apollo och Minerva i romersk mytologi är *Apollo* solens, ljusets, musikens och skaldekonstens gud, medan *Minerva* är vishetens, förståndets, konsternas och vetenskapens gudinna

E.T.A. Hoffmanns Das Fremde Kind etc. den tyske författaren *E.T.A. Hoffmanns* (1776–1822) berättelse *Das Fremde Kind* ('Det främmande barnet') som återfinns i slutet av del 2 av författarens Die Serapionsbrüder ('Serapionsbröderna'), 1–4 (1819–21)

Teufelselixir E.T.A. Hoffmanns roman *Die Elixiere des Teufels* (1815–16; svensk övers. Djävulselixiret, 1904)

Pag. 83 (1–24/1 1899)

1/1 **Sundet** *Öresund* (mellan Sverige och Danmark)

Började skriva dramat 'Magnus Den Gode? [FolkungaSagan.] jfr ovan pag. 67 *Anlade Dramat om Magnus Den Gode* etc.

15/1 **började med ett Pariserdrama [– – –] »Brott och Brott» [Rus.]** handlingen i pjäsen *Brott och brott* (*Rus* var Strindbergs alternativa titel) är förlagd till Paris; skådespelet utgavs 1899 tillsammans med *Advent* under den gemensamma titeln *Vid högre rätt. Två dramer* (SV 40)

datumvisare almanacka med avrivbara datumblad

16/1 **Dreyfus synes ha bättre tankar om Generalstaben än Dreyfusarderna och Zola hava!** *Alfred Dreyfus* (1859–1935), som levt i fullständig isolering på Djävulsön i Västindien (jfr nedan pag. 86 *Dreyfus Ile du Diable* etc.) tycktes inte ha vetat om att *Émile Zola* hade uppträtt till hans försvar (jfr ovan pag. 52 *Zolas artikel* etc.) och att hans fall blivit känt över hela världen, han utgick ifrån att det måste vara hans kolleger och överordnade (*Generalstaben*) som förordat en revision av domen

21/1 **Drömde om min mor** etc. Strindbergs mor, *Ulrika Eleonora Strindberg* (f. 1823), dog 1862 i lungtuberkulos när han nyss fyllt tretton år; på dödsbädden lämnade hon ett religiöst betonat (skriftligt) »testamente» till sina söner vilket innehöll förmaningar att de skulle leva ett moraliskt liv »**Du ska icke bry Dig om katolicismen**» **[– – –]** »**Joo! ty den är Kristendomen!**» jfr Strindbergs brev 20/6 1898 till dottern Karin, där han uttrycker sin glädje över nyheten att hon önskar övergå till katolicismen, vilken är »för oss Vesterländska folk den enda [– – –] då jag funnit protestantismen ej vara religion, utan teologi, räsonnemang, fritänkeri som mynnar i gudlöshet och tvifvel»

22/1 **Födelsedag hos W. Bülow.** / **Jag fyllde 50 år** Strindberg firade sin 50-årsdag hemma hos *Waldemar Bülow* (1864–1934) i Lund; i Stockholm höll Strindbergs vänner denna dag en födelsedagsfest för honom; bland hyllningstelegrammen var ett från »Gamla vänner från början af 80-talet» (Hjalmar Branting, Gustaf af Geijerstam, Carl Larsson, m.fl.), vilket framkallade ett svarstelegram från Strindberg samma dag: »Framför min helsning till '80-talets män', af hvilka jag var en. Om åtskilligt af hvad vi planerat vuxit krokigt, så kan det rättas; och om vi misstagit oss i somt, så kan det rättas. Ty lifvet är långt! Det märker nu först Femtioåringen» (Brev 13, s. 73 not 5)

Anna Norrie (1860–1957), operasångerska, gift med den danske teatermannen William Norrie

Pag. 83 v.

Karl Staaff (1860–1915), advokat, politiker, riksdagsman, höll ett minnestal vid begravningen av den hastigt bortgångne *Karl af Geijerstam;* jfr följande förklaring

Pag. 84 (26/1–9/3 1899)

26/1 **Råkade tillsammans med G af G dennes broder Karl** *Karl af Geijerstam* (1860–99), ingenjör och författare, understödde sin bror *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909) i dennes kamp för de frisinnade 80-talsidéerna och utdömde i polemiska skrifter de teosofiska lärorna som vidskepelse (bl.a. i Den afslöjade Isis, 1897)

6/2 **Läser Kipling för första gången** att Strindberg vid denna tid läste och uppskattade den engelske författaren *Rudyard Kipling* (1865–1936) framgår bl.a. av att han 24/2 skriver till Gustaf af Geijerstam: »Har läst åtta volymer Kipling med stigande beundran»; i början av dagboken (på det yttre konvolutets framsida) har Strindberg antecknat titlarna på sju berättelser av Kipling

9/2 **Paul Cavallins Kristendom utan Kristus. Är »omvänd» utan att tro på något** *Paul Cavallin* (1868–1901) hade redan våren 1898 anförtrott Strindberg sina religiösa upplevelser; i ett brev 4/3 uppmanade Strindberg honom att teckna ned dem, för att låta dem ingå som dokumentärt stoff i en tänkt fortsättning på *Legender* (anteckningar till denna aldrig utgivna fortsättning, »Mirakel-Boken», finns i SgNM 9:3,20), eller för att Cavallin skulle ge ut en egen bok, till vilken Strindberg skulle skaffa förläggare; jfr brev till Gernandts förlag 25/4 1900; med Cavallins död 1901 rann projektet ut i sanden; Cavallins text gavs 1998 ut av Jens Cavallin under titeln Ur Inferno till Damaskus. En omvändelsehistoria

16/2 **Felix Faure dog kl. 10 på aftonen** denna dag drabbades den franske presidenten *Félix Faure* (1841–99) av en hjärnblödning i sin ämbetslokal, enligt ryktet i sin älskarinnas armar; han dog några timmar senare

Loubet *Émile Loubet* (1838–1929), fransk president 1896–99, efterträdde Félix Faure

20/2 **Ryttmästar Rosenkrantz** *Axel Albrekt Henrik Rosencrantz* (1835–1899), ryttmästare vid skånska dragonregementet

Thure Westerström syftar förmodligen på den *Thure Westerström* (1872–1941) som ingick i Lunds studentkårs Karnevalskommitté 1900 och som sedermera blev hovrättsnotarie

Geijerstams Stor-Klas och Lill-Klas *Gustaf af Geijerstams* skådespel *Stor-Klas och Lill-Klas* hade premiär på Svenska teatern 25/2 och blev en framgångsrik matinépjäs

28/2 **Brev från Major Wiman om autograf (1849) H.C. Andersen!** något brev från majoren *Johan G. Wiman* (1831–1907) vid Närkes regemente är inte bevarat, ej heller från Strindberg till denne; *H.C. Andersen* (1805–75), dansk författare; *autograf* här: brev, manus el. dyl.

4/3 **Läraren Ekegren** etc. Strindberg ber denna dag i ett brev till Nils Andersson (1864–1921) att föreslå *Johannes (Jöns) Ekegren* (f. 1860), lektor i Eslöv, att denne skulle skicka honom »ett skriftligt referat om sin Jakobs-brottning» (Ekegren nämns i Strindbergs utkast till »Mirakel-Boken», SgNM 9:3,20; jfr ovan *Paul Cavallins Kristendom utan Kristus* etc.); i ett annat brev samma dag till Cavallin berättade Strindberg att han hört »om en lärare [uppenbarligen Ekegren] här i Skåne som länge kämpade med en osynlig, tills han bröts ner, och räddade sin själ med den enkla åtgärden att läsa bönen Fader Vår!»; jfr nedan pag. 85 *Ekegren i Lund*

Rektor Eurenius i Malmö avser troligen *Axel Eurenius* (1847–1927), som var rektor vid Tekniska elementarskolan i Norrköping 1895–1912

Frun som i drömmen sett sin tillkommande man. Jfr: Kipling I Drömmarnes Land i *Rudyard Kiplings* novell »I Drömmens Land» (The Brushwood Boy i samlingen The Day's Work, I, 1898) ser huvudpersonen sin blivande hustru i flera drömmar långt innan de träffas i verkligheten

9/1 **Johannes Strömberg** (1868–1916), docent i teoretisk filosofi, rektor vid Lunds privata elementarskola

Södervall åter! studenten och sångaren *Einar Söderwall* (1869–1954), som varit i Stockholm; jfr ovan pag. 80 (22/11)

Nils Andersson (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare

Nemesis i grekisk mytologi hämndens och vedergällningens gudinna

Greven av Småland! det torde röra sig om ett skämtsamt namn på någon i bekantskapskretsen i Lund

Pag. 85 (13–31/3 1899)

13/3 **Hos Åke H–n** restaurang Norden

Wistén *Leonard Wistén* (1857–1921), lärare vid Lunds privata elementarskola 1893–1903

14/3 **Åke H–n dog** *Åke Hansson* (1837–1899), källarmästare och ägare av Industriföreningens restaurang Norden

Utsände (»Rus».) = »Brott och Brott» Strindberg hade redan (24/2) sänt manuskriptet till pjäsen *Brott och brott* till Geijerstam på Gernandts förlag, nu (14/3) sänder han ett manus till Leopold Littmanson i Paris för att denne skall översätta pjäsen till franska och vidarebefordra den till teaterdirektören Antoine vid Théâtre Libre; Littmanson lyckades inte få pjäsen antagen vid någon Paristeater

Finland förryskas! Meteoren faller vid Borgå etc. Nikolaj Bobrikov hade utsetts till Finlands generalguvernör 1898, och i februari 1899 skärptes den redan inledda *förryskningen* när den finska grundlagen sattes ur spel genom ett manifest av tsar Nikolaj II; Strindberg betraktade *meteorfallet* i Bjurböle utanför *Borgå* öster om Helsingfors som ett järtecken (föregånget av ett meteorfall i Borgå 90 år tidigare 1809, då den finska lantdagen godkände fördraget med Ryssland och tsar Alexander I lovade respektera Finlands grundlagar); jfr ovan pag. 1 *Meteoren i Finland efter Russifieringen;* Strindbergs dotter Karin bad honom uttala sig offentligt om Finlands kamp mot russifieringen, men han svarade i ett brev 17/3 att han såg det som skedde som »en verldshistorisk händelse som måste ske, fastän smärtsam»; Strindberg undertecknade dock en petition för Finlands sak tillsammans med en mängd andra framstående européer; jfr nedan pag. 92 *D.N. utelämnade mitt namn* etc.

19/3 **Måns Lindeberg och Telander prestaverade** enligt Folkets Tidning 20/3 var det en källarmästare *Måns A. Lindeberg* och en fabrikör *Wilhelm Thelander* som *prestaverade* (dvs. förde de florbehängda stavarna i spetsen för begravningståget) vid Åke Hanssons jordfästning

På karamellen stod etc. på begravningar var det vid denna tid vanligt att de sörjande bjöds på konfekt med versifierade, uppbyggliga textrader på karamellpapperet

20/3 **N.A och B.H. Skeva situationer: August H–n kom in!** det framgår av anteckningar till »Mirakel-Boken» (SgNM 9:3,30), som Strindberg planerade som en fortsättning på *Legender*, att *N.A.* står för *Nils Andersson* (1864–1921) och *B.H.* för *Betty Hansson;* den senare drev ett kort tag efter fadern Åke Hanssons död restaurangen Norden; *August H–n* torde vara en son till Åke Hansson

[Gillbergs] rykte. Människokännedom o! Strindberg menar antagligen att advokaten *Håkan Gillbergs* (1862–1924) förmåga att bedöma människor var begränsad; jfr ovan pag. 77 *Gillberg*

Marie Bebådelsedag *Jungfru Marie bebådelsedag* eller *vårfrudagen* firades

den 25 mars, nio månader före jul, till minne av att Maria fick veta att hon skulle föda Jesus

25/3 **Detta E har jag haft inne i handen en gång förut. (Se ovan på 1898.)** jfr ovan pag. 53 *ett stort E* etc.

[Elisabeth] Strindbergs syster *Elisabeth* (1857–1904)

kaneon en korg som Kaneforerna buro vid Panathenéerna *kaneon* (grekiska) 'offerkorg' som bars fram på huvudet av *kaneforer* (dvs. korgbärerskor) vid de panathenska festspelen (*panathenéerna*), vilka firades till stadsgudinnan Athenas ära; förutom idrottstävlingar förekom musik- och sångtävlingar

26/3 **Strömbergs historia** *David Strömberg* (1865–1921), läkare och pianist

27/3 **Ragnhild Sg och frih. Tott** *Ragnhild Strindberg* (1876–1901), dotter till Strindbergs bror Axel (1854–1927), och friherre *Ivar Thott* (1875–1909), med vilken hon var förlovad; paret gifte sig 15/5 1900

28/3 **Rydner** *Lars Rydner* (1866–1909), journalist

H–h möjligen avses barndomsvännen *Hjalmar Hirsch* (1853–97); jfr ovan pag. 17 *Hjalmar Hirsch dog*

30/3 **Ekegren i Lund** *Johannes (Jöns) Ekegren* skrev i sitt svarsbrev 11/3 (SgNM Nils Andersson) till Nils Andersson beträffande Strindbergs förfrågan om han ville ge en skriftlig redogörelse för sina religiösa upplevelser (se ovan pag. 84 *Läraren Ekegren* etc.) att han f.n. inte kunde effektuera en sådan, p.g.a. tidsbrist, »ringa mått energi och begåvning» och att han uttömt sin »kraft som skriftställare»; vid något tillfälle fick Strindberg emellertid en redogörelse på en dryg sida, på vilken han har antecknat: »Läraren Ekgren om mitt Inferno» (i dagbokens bilaga)

31/3 **Herz** *John Hertz* pseudonym för författaren John Jönsson (1875–1952), bosatt i Köpenhamn, där han var Strindberg behjälplig i teaterärenden; han debuterade 1898 med konstnärsromanen Skärseld, om vilken Strindberg skrev uppskattande i ett brev till honom 8/3 1899

Pag. 85 v.

Bülow i Tyska riksdagen furst *Bernhard von Bülow* (1849–1929), tysk politiker, utrikesminister 1897–1900, rikskansler 1900–09

Nizzas befästningar *Nizza* italienska namnet för *Nice*, huvudstad i departementet Alpes-Maritimes i sydöstra Frankrike, vilken med sina be-

fästningar vid Medelhavskusten var en central stödjepunkt för regionens försvar

»**den hemliga domstolen**» när Dreyfus 19/12 1894 ställdes inför en militärdomstol anklagad för spionieri, hölls förhandlingarna på åklagarsidans begäran bakom lyckta dörrar eftersom man befarade oroligheter

Pag. 86 (14–25/4 1899)

14/4 **Siri [– – –] barnen** Strindbergs första hustru, *Siri von Essen*, bodde i Helsingfors med barnen Karin, Greta och Hans

Henrys Sekreterare begick självmord etc. överste *Hubert-Joseph Henry* (f. 1847), chef för informationsavdelningen vid franska generalstaben och en av Dreyfus främsta vedersakare, hade begått självmord 31/8 1898 och hans sekreterare *Lornier* tog livet av sig 12/4 1899

Labori *Fernand Labori* (1860–1917), Émile Zolas försvarsadvokat i rättegången 1898 (jfr ovan. pag. 54), försvarade även Dreyfus i rättegången 1899

Levertins professur avstyrkt författaren, kritikern och litteraturhistorikern *Oscar Levertin* (1862–1906) hoppades kunna tillträda den s.k. Bergska professuren i de bildande konsternas teori och historia vid Stockholms högskola, vilken sedan Viktor Rydbergs bortgång 1895 varit vakant; tjänsten tillsattes dock inte förrän 1908; Levertin hade även utan framgång sökt professuren i estetik i Lund; emellertid inrättades 1899 med hjälp av donationer av Karl Otto Bonnier och Ernest Thiel en personlig professur åt Levertin i litteraturhistoria vid Stockholms högskola, vilken han tillträdde sommaren samma år

Hirschska tullmålet; H. fälldes! affärsmannen och byggherren *Isaac Hirsch* (1843–1917) hade betalat för låga tullavgifter och fälldes för bedrägeri

Jeanne d'Arcs staty i Paris är nertagen! kan syfta på någon av de tre Jeanne d'Arc-statyer (uppställda 1874, 1881 och 1896) som vid denna tid fanns i Paris

Dreyfus Ile du Diable kallas nu av judarne för »Frälsarön» Ile du Salut *Île du Diable* ('Djävulsön') ö med franskt fängelse utanför Franska Guayanas kust, till vilket Dreyfus fördes i februari 1895; ön ingick i ögruppen *Îles du Salut* ('Frälsnings-' el. 'Räddningsöarna')

Dreyfus [– – –] rekvirerar Cyankalium anspelar på tidningsklippet med rubriken »Dreyfus hotar att begå självmord?» på pag. 85 v.; *cyankalium* detsamma som *kaliumcyanid*, ett mycket giftigt ämne

Hans Petrusar heta Reinach! Zola, Clemenceau, Jaurès syftar indirekt på Kristi ord till aposteln *Petrus* (vars namn på grekiska betyder 'klippa'): »på denna klippa skall jag bygga min församling» (Matteus 16:18); Strindberg uppfattar här Dreyfus som en Antikrist-figur med egna apostlar eller Petrusar, nämligen i tur och ordning *Joseph Reinach* (1856–1921), medlem i deputeradekammaren (franska parlamentets direktvalda kammare), en av Dreyfus mest energiska försvarare, författaren *Émile Zola* (jfr ovan pag. 52), politikern och juristen, sedermera konseljpresidenten *Georges Clemenceau* (1841–1929) som assisterade advokaten Labori när denne försvarade Zola och Dreyfus samt *Jean Jaurès* (1859–1914), vilken som ledare för den socialistiska gruppen i deputeradekammaren stödde Dreyfus trots motstånd från vissa inom det egna partiet

Luffa Möller *Augusta Möller*, Siri von Essens moster, gift med skriftställaren och journalisten, tidigare svenske konsuln i Köpenhamn, Carl W. Möller

25/4 **Brev från G. af G om Folkunga-Sagan** Strindberg hade 20/4 sänt *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909) på Gernandts förlag manuskriptet till *Folkungasagan;* han bad denne att efter läsning och antagning lämna detta vidare till teaterdirektören Albert Ranft; jfr nedan pag. 87 *Geijerstam i Lund* etc.

Läser nu Almqvist som alltid varit mig vidrig liksom Shakespeare angående författaren *Carl Jonas Love Almqvist* (1793–1866) se följande förklaringar; Strindbergs inställning till den engelske dramatikern *William Shakespeare* (1564–1616) varierade; 1908–09 ägnade Strindberg flera teaterbroschyrer åt dennes verk (se SV 64, ss. 45 ff., 193)

Pag. 87 (26/4–10/5 1899)

26/4 **Almqvists Smaragdbruden** utgavs första gången 1845

»**Men att bedraga en bedragare [– – –] om intet.**» citat ur Almqvists roman Smaragdbruden (Samlade verk 27, 2001, s. 39)

»**Almqvist! Almqvist! Havresoppan!**» **[– – –] År 1851 skedde katastrofen [– – –] född 1793, 28 november* [– – –] *1793: halshöggos Giron-**

dister, Louis XVI och Marie Antoinette m.fl. Almqvist gick *1851* i landsflykt då han anklagades för försök till giftmord (med arsenik i *havresoppa*) på Johan Jakob von Scheven, till vilken han stod i skuld; efter en kringflackande period i Förenta Staterna tillbringade Almqvist elva år i Philadelphia; 1865 återvände han till Europa och dog följande år i Bremen; Strindberg noterar att under Almqvists födelseår *1793* började det femton månader långa skräckväldet under franska revolutionen då många *girondister* (medlemmar av ett starkt nationalistiskt politiskt parti) avrättades med giljotin; den franske kungen *Ludvig XVI* hade giljotinerats redan i januari 1793 och drottningen *Marie-Antoinette* gick samma öde till mötes några månader senare

»**Det har förekommit mig, att allting i världen kan kallas baklänges emot det rätta [– – –] världen baklänges**» citat ur Almqvists roman Smaragdbruden (Samlade verk 27, 2001, s. 208)

»**Ty när stora religionskrig utbrustit [– – –] av djävulen . . .**» citat ur Almqvists roman Smaragdbruden (Samlade verk 27, 2001, s. 373)

Blanche: Flickan i Stadsgården [– – –] »men om man med en lögn kunde lura lögnens fader [– – –] så tror jag inte att Gud skulle straffa en för det.» *August Blanche* (1811–68), författare av lustspel och romaner, bl.a. *Flickan i Stadsgården,* 1847; citatet är som Strindberg uppger hämtat från s. 144 i denna upplaga; *lögnens fader* djävulen (enligt Johannes 8:44)

30/4 **Walpurgis** (tyska) 'Valborg' här: Valborgsmässoafton

1/5 **Geijerstam i Lund. [– – –] Uppgjordes om Samlade Skrifter hos Gernandt** *Gustaf af Geijerstam* spelade en viktig roll för planeringen och utgivningen av Strindbergs *Samlade Romaner och Berättelser*, vars första häfte utkom på *Gernandts förlag* i oktober 1899; enligt vad Strindberg skriver till Geijerstam 29/4 önskade han med uppgörelsen om denna samlingsupplaga säkra »barnaarfvet, efter min död, hvilket ju skall göra mina sista stunder lugnare i det fallet» (jfr liknande uttalande i brev till barnen i Finland 5/5)

6/5 **E.T.A. Hoffmans Serapionsbrüder** *E.T.A. Hoffmann* (1776–1822), Die Serapionsbrüder ('Serapionsbröderna'), 1–4, 1819–21; jfr ovan pag. 82 *E.T.A. Hoffmanns Das Fremde Kind*

»**In alter Zeit hatten wir einen frommen schlichten Glauben [– – –] von Fleisch und Bein . . .**» (tyska) 'I forna dagar hade vi en from okonstlad tro; vi urskilde det hinsides men också våra sinnens otillräcklighet; sedan kom upplysningen, som gjorde allting så klart att man inget såg

för bara klarhet . . . nu för tiden skall det hinsides fattas med översträckta armar av kött och ben'

10/5 **FolkungaSagan (om Magnus och Erik)** *Magnus Eriksson* (1316–74), kung av Sverige 1319–64 och av Norge 1319–55, sonson till Magnus Ladulås (1240–1290) och son till hertig Erik Magnusson (1282–1318); *Erik Magnusson* (1339–59), Magnus Erikssons äldste son, som deltog i en resning mot fadern 1356

Starbäcks 11 volymer historia *Carl Georg Starbäck* (1828–85), Berättelser ur svenska historien, I–X, 1860–74; i en ny reviderad upplaga utkom band 11 1885

Emellertid är nu Folkungasagan färdig och antagen på Dramatiska Teatern tidskriften Varia uppgav i sitt julinummer (nr 7) 1899 – i vilket akt 5 av pjäsen förhandspublicerades – att *Folkungasagan* var antagen på Dramaten; premiären ägde emellertid inte rum där utan på Svenska teatern 25/1 1901; skådespelet utgavs i bokform i början av oktober 1899

Pag. 87 v.

Var är Rogets vittnesmål? den franske generalen *Gaudérique Roget* (1846–1917) var aktiv när det gällde att formulera nya förräderianklagelser mot Dreyfus inför den stundande krigsrätten i Rennes

bordereaun se ovan pag. 52 *Esterhazy frikänd!*

La [– – –] Presse fransk dagstidning som började utges 1836

Pag. 88 (26/5–2/6 1899)

26/5 **Catulle Mendès** (1841–1909), fransk författare

Det är ett stort nederlag med Naturalisterna etc. dödsfallen och olyckorna som drabbat författarna som Strindberg räknar upp bekräftar för honom att naturalismen är ett passerat stadium (jfr *Inferno*, s. 281)

Flaubert den franske författaren *Gustave Flaubert* (1821–80), vars roman Madame Bovary (1856) fick stor betydelse för naturalismen i litteraturen

Zola i landsflykt den främste företrädaren för naturalismen i 1800-talslitteraturen, *Émile Zola*, befann sig i exil i England; jfr ovan pag. 54 (23/2) *Zola dömd!*

Desprez Autour d'un Clocher dog i fängelset den franske författaren *Louis Desprez* (1861–85); utgav L'Évolution naturaliste ('Den naturalistiska evolutionen', 1884) och (tillsammans med Henry Fèvre) *Autour d'un clocher* ('Skildring från landsbygden', 1884); den senare boken fick Desprez dömd till böter och fängelse

Maupassant = jfr Horla innebörden är antagligen att den franske författaren *Guy de Maupassant* (1850–93) liksom huvudpersonen i hans novell *Le Horla* (1887) hade drabbas av sinnessjukdom

Huysmans i kloster den franske författaren *Joris-Karl Huysmans* (1848–1907) konverterade 1892 till katolicismen; jfr ovan pag. 44 *Läste Huysmans* etc.

G. Brandes på sträckbänk *Georg Brandes* (1842–1927) hade råkat ut för både en plågsam sjukdom och ett olycksfall; jfr ovan pag. 37 (16/8) *Läste i Folkets Tidning* etc. resp. pag. 59 (17/5)

Fröding på sjukhus *Gustaf Fröding* (1860–1911) intogs på grund av psykiska problem på Akademiska sjukhuset i Uppsala i juni 1898; jfr ovan pag. 17 *Fröding / Hans Larsson!* och pag. 74 *Fröding avsvärjer osedligheten* etc.

Vallengren, Kleen döda i ungdomen författaren och tidningsmannen *Axel Wallengren* (1865–96), som under pseudonymen Falstaff, fakir publicerade humoristiska verk, dog i lungsot 1896; poeten och journalisten *Emil Kléen* (1868–98) avled i struptuberkulos 1898

Ola Hansson katolik författaren *Ola Hansson* (1860–1925), som sedan 1891 var bosatt på kontinenten, konverterade tillsammans med hustrun, författaren Laura Marholm, till katolicismen 1898

Edv. Brandes inför domstol etc. Georg Brandes yngre bror, dramatikern, kritikern och politikern *Edvard Brandes* (1847–1931), bötfälldes 1899 för osedlighet i pjäsen Det unge Blod

Hans Jæger (1854–1910), norsk författare, vars frispråkiga och radikala bok Fra Kristiania-bohêmen (1885) renderade honom ett fängelsestraff för hädelse och kränkning av sedligheten

Herman Bang (1857–1912) dansk författare; jfr dagboken pag. 67 (27/7 1898): »Bang intages på nervasyl»

De unga Gubbarne i Lund den radikala studentklubben *De Unga Gubbarne* eller *Den Unge Gubben* samlade på 1880-talet den unga intelligentian i Lund till diskussionsaftnar på Akademiska föreningen; se även följande förklaring

Tua-kotteriet beteckning på en samling skönandar, bohemer och med-

lemmar av studentklubben Den Unge Gubben (se föregående förklaring) som formellt upplöstes 1891 och som 1896 fick en efterföljare i *De Yngre Gubbarne*, vilka hade en samlingsplats på Akademiska föreningens *kafé Tua;* jfr ovan pag. 35 *Tuaflickan*

Wicksell docent först vid 50 år! nationalekonomen *Knut Wicksell* (1851–1926), som gjorde sig känd för radikala åsikter (han pläderade bl.a. för barnbegränsning), blev docent i nationalekonomi och finansrätt i Lund 1899

Fru Edgren den svenska författaren *Anne Charlotte Leffler* (f. 1849), som tillhörde de radikala åttitalisterna, dog 1892, mindre än två år efter sitt giftermål med en italiensk professor i matematik, hertigen av Cajanello; *Anne Charlotte Leffler* var 1872–89 gift med Gustaf Edgren

Kowalewski *Sonja Kovalevskij* (1850–91), rysk-svensk matematiker och författare, professor vid Stockholms högskola 1884; även författare och nära vän till Anne Charlotte Leffler

Fru Benedictson under pseudonymen Ernst Ahlgren tillhörde *Victoria Benedictsson* (1850–88) på 1880-talet de radikala unga författarna; hon begick självmord 1888

Fru Skram den norska författaren *Amalie Skram* (1847–1905) vars romaner handlar om hennes olyckliga första äktenskap och vistelse på psykiatrisk klinik

Krøyer vansinnig den danske friluftsmålaren (han bodde och målade bl.a. på Skagen) *Peter Severin Krøyer* (1851–1909), vars produktion avbröts i förtid av psykisk ohälsa

Drachman den danske författaren *Holger Drachmann* (1846–1908) som hade sitt lyriska genombrott på 1880-talet

Aron Holtz och [– – –] Schlaf den tyske poeten och dramatikern *Arno Holz* (1863–1929) utgav 1889 tillsammans med sin landsman, dramatikern *Johannes Schlaf* (1862–1941) under den gemensamma pseudonymen »Bjarne P. Holmsen» tre skådespel under samlingsnamnet Papa Hamlet, vilka fick betydelse för det naturalistiska dramats utveckling

Hauptman *Gerhart Hauptmann* (1862–1946), tysk författare; hans första pjäs Vor Sonnenaufgang ('Före soluppgången', 1889) röjde vägen för naturalismen på tysk scen och gjorde honom berömd över en natt; Nobelpristagare 1912

Hartleben *Otto Erich Hartleben* (1864–1905), tysk författare, som var med och stiftade teatern Freie Bühne i Berlin 1889; jfr nedan pag. 107 *Brevkort från Berlin* etc.

Richard Dehmel (1863–1920), tysk författare, hans tidiga lyrik var naturalistiskt präglad

Pby den polske författaren *Stanislaw Przybyszewski* (1868–1927)*;* han hade genomgått svåra personliga kriser; jfr anteckningar om honom i dagboken 18–20/6 1896 (pag. 5)

Böltzsche *Wilhelm Bölsche* (1861–1939), tysk författare, en av den tyska naturalismens tidiga förgrundsgestalter

Nietzsche *Friedrich Nietzsche* (1844–1900), tysk filosof och författare, professor i grekiska 1869, men förtidspensionerades 1879 p.g.a. ohälsa; han fick 1889 ett ej klart diagnostiserat psykiskt sammanbrott

E. v. Hartmann *Eduard von Hartmann* (1842–1906), tysk filosof, känd för sin pessimistiska världsåskådning; han ansåg sig kunna visa att olustmängden i världsprocessen alltid måste bli större än lustmängden; världsprocessens avstannande och återgång till vila måste därför bli målet för mänsklighetens strävanden, uppnåeligt genom ett kollektivt självmord

Holst [– – –] Jfr: min kemiska korrespondens med Dr Eliasson o.fl. etc. *Nils O. Holst* (1846–1918), docent i mineralogi vid ämbetsverket Sveriges geologiska undersökning; Strindberg spekulerade tidvis om möjligheten att finna guld i Sverige, våren 1896 fick exempelvis Birger Mörner ett »Meddelande» (vars egentliga adressat var Torsten Hedlund) från honom som gällde förekomst i Sverige av olika metaller inklusive guld och i brev till Anders Eliasson omkr. 24/4 samma år diskuterade Strindberg metoder för fastställande av guld; Strindbergs uppsats *Les Gîtes aurifères de la France* ('Guldfyndigheter i Frankrike') trycktes i tidskriften L'Hyperchimie, nr 10, 1898 (SV 36, ss. 188–190)

Ädelfors avser *Ädelfors guldgruvor* i Alseda, Jönköpings län, upptäckta 1738, bearbetade i flera omgångar, bl.a. 1890–98

Gnejs, Eurit och Hyperit [– – –] kring Värend *gnejs* omvandlad, mer eller mindre randad, bergart som bildar huvudmassan av Skandinaviska halvöns urberg; *eurit* finkornig, kristallinisk, skiffrig bergart bestående av en blandning av kvarts, fältspat och glimmer; *hyperit* en mörk, eruptiv bergart bestående av kristallinisk, småkornig s.k. hypersten; *Värend* omfattar hela nuvarande Kronobergs län utom Sunnerbo härad

31/5 **Strömstedt tog examen!** *Adolf Strömstedt* (1860–1928) hade haft problem med studierna men tog nu sin läkarexamen

Collin bokhandlare *August Collin* (1859–97); jfr ovan pag. 29 *Collins drunkning annonserad*

F. Vetterlund *Fredrik Vetterlund* (1865–1960), författare och litteraturhistoriker, 1899 fil.lic. och 1900 fil.dr i Lund; Strindberg hade nyligen stiftat bekantskap med honom (enl. brev 14/5 och 15/5 1899)

En ljusgrå katt följde oss [– – –] Vi tänkte på Kleen poeten och journalisten *Emil Kléen* (1868–98) kallades av vännerna för »Katten»

1/6 **Kassationsdomstolen beslutar revision av Dreyfusprocessen** etc. den franska *kassationsdomstolen* (*Cour de cassation*, 'Högsta domstolen'), som består av flera underavdelningar, har till uppgift att pröva lagenligheten i domstolsbeslut och äger makt att beordra nya rättegångar; domstolens brottmålssektion avslutade sin undersökning av Dreyfusmålet 9/2 1899 och senare samma år (3/6) bestämde domstolen att Dreyfus fall skulle tas upp på nytt inför en militärdomstol i Rennes

2/6 **Nils Andersson** (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare

Gillberg *Håkan Gillberg* (1862–1924), advokat i Lund

Lilla Bokhandlar Schedin torde syfta på *Oskar Schedin* (1873–1941) som tillsammans med sin bror Albert Schedin (1871–1940) sedan 1896 innehade Lindstedts bokhandel i Lund

Pag. 88 v.

suum cuique! (latin) 'åt var och en vad honom tillkommer!' (i detta fall en del av skuldbördan)

Lebrun-Renault kapten *Charles Lebrun-Renault* (1853–1921; stavas ibland Renaud) hade i januari 1895 eskorterat Dreyfus från fängelset Cherche-Midi till Krigshögskolan, där Dreyfus degraderades vid en särskild ceremoni på skolans paradgård (se följande förklaring); Lebrun-Renault var upphovsman till ett osant rykte att Dreyfus omedelbart före ceremonin inför honom hade erkänt att han var skyldig

Pag. 89 (4–13/6 1899)

4/6 **han är degraderad ännu** ceremonin vid vilken Dreyfus degraderades i januari 1895 gick till så att han fördes in på Krigshögskolans paradgård där trumvirvlar slogs varefter domen lästes upp; en underofficer rev av Dreyfus epåletter och knappar i hans uniform, knäckte hans värja över sitt knä och den dömde fördes sedan runt gården; Dreyfus ropade

att han var oskyldig och den närvarande folkmassan vrålade »Mort au Juifs!» (’Död åt judarna!’)

de deporterades märke brännmärkning av brottslingar som deporterades till straffkolonier avskaffades 1832

Nu upplyser Beaurepaire att D. som var spelare och libertin utgivit 18,000 Francs för damkupéer etc. anteckningen anknyter till den inmonterade tidningsnotisen med rubriken »Le mobile de la trahison» (’Förräderiets bevekelsegrund’) på pag. 88 v.; *Jules Quesnay de Beaurepaire* (1837–1923) var president i den civila domstolen och starkt Dreyfusfientlig; vid rättegången framkom inga bevis för att Dreyfus var spelare och libertin, han hade förväxlats med en annan person med samma efternamn, men Krigsministeriet hade undanhållit militärdomstolen detta vittnesbörd; *kupéer* olika former av vagnar; ordet *coupés pour dames* (’damkupéer’) förekommer i tidningsnotisen på pag. 88 v., vilken omtalar att Quesnay de Beaurepaire brevledes hade informerats om att en fordonsuthyrare ägde bevis på att Dreyfus 1893–94 spenderat 18 000 francs på ’damkupéer’ (som underförstått skulle har kört hans älskarinnor)

Cavaignac bibehöll sin mening trots det förfalskade dokumentet *Godefroy Cavaignac* (1853–1905), som blivit fransk krigsminister 1898, var övertygad om existensen av ett internationellt judiskt ’syndikat’ vilket med brottsliga medel arbetade för Dreyfus frigivning; Cavaignac hade dock under förhör framtvingat överste Henrys bekännelse att han hade förfalskat flera dokument för att misstänkliggöra Dreyfus (jfr ovan pag. 74 *Överste Henry* etc.)

det disjunktiva omdömets snara *disjunktion* att två påståenden ställs som varandra uteslutande alternativ

Taubska processen [– – –] både Fru Taube och Fröken Fägerskiöld befunnos utan skuld [eller med!] se ovan pag. 18 *Attarpska målet* etc.

8/6 **brev från August Lindberg att Baron Bonde vid K. Dramat. Teat. läst Folkungasagan** *August Lindberg* (1846–1916), skådespelare och teaterdirektör, hade läst *Folkungasagan* för Dramatens styrelse, inspektören *Carl Carlsson Bonde* (1850–1913) och direktören Nils Personne (1850–1928); premiären på skådespelet ägde emellertid rum hos Ranft på Svenska teatern 25/1 1901; jfr brev till August Lindberg 8/6 1899 och till Gustaf af Geijerstam 11/6 1899 (Brev 13, s. 144 not 1, s. 145 not 2)

9/6 **Åskan slog ned i Brest [– – –] »Sfax», D[s] fartyg** 3/6 1899 bestämde domstolen att Dreyfus skulle ställas inför en militärdomstol i Rennes och sex

dagar senare fördes han ombord på kryssaren *Sfax* som skulle föra honom från Djävulsön i Västindien tillbaka till Frankrike; myndigheterna uppgav att Dreyfus skulle gå i land i staden *Brest* i Bretagne, men i stället (för att undvika incidenter) anlände Sfax till Port Haliguen på halvön Quiberon i Bretagne där Dreyfus i slutet av juni fördes i land

Meteoren som föll ett år före Amerikanska kriget! det är oklart vilket krig som Strindberg syftar på i anteckningen, men antagligen handlar det om *Spansk-amerikanska kriget* 1898, då strider utkämpades bl.a. på Kuba och Filippinerna; jfr *Svarta Fanor*, SV 57, s. 107: »eldkulan sprang sönder över Madrid den 10:e februari 1896 [– – –] Det var straxt före kriget på Cuba och Filippinerna»

kabinett toalett; avträde

13/6 **Avsände Vasasagan I till Gernandts** avser skådespelet *Gustav Vasa;* i andra sammanhang betecknar Strindberg detta skådespel »Vasasagan II», så i brev till Geijerstam två dagar tidigare och även på baksidan till titelbladet i första upplagan av *Gustav Vasa* 1899

Pag. 90 (14–25/6 1899)

14/6 **Jfr: min polemik om Guldsyntes med Landin** etc. *John Landin* (1861–1920), handelskemist, uppfinnare, innehavare av Kemiskt-Tekniska Byrån i Stockholm; Landin publicerade i september 1896 en artikel i två delar om »August Strindberg och kemien» (Stockholms Dagblad 13 och 20/9 1896) som även behandlade Strindbergs *Guldets syntes;* Strindberg svarade Landin i Dagens Nyheter 20/10 1896, under rubriken »August Strindbergs guldmakeri» (se SV 36, kommentaren ss. 471–477)

Se mina kommentarier till patentet i Anteckningarne om Guld. Jfr: Lundströms besök hos mig bland anteckningarna om guld i Gröna Säcken (SgNM 29–32) finns en tryckt patentbeskrivning (No 8187), på vilken Strindberg har infört några kemiska formler; patentet är utfärdat på »A.F. Lundström, Stockholm. Sätt att extrahera guld ur guldmalmer eller affall från sådana. (Uppfinnare: J. Landin.) Patent i Sverige från den 11 januari 1897» (SgNM 29)

Cagliostro (= medveten skojare.) *Alessandro Cagliostro* (1743–95), italiensk äventyrare, mystiker och alkemist, vars egentliga namn var Giuseppe Balsamo; efter en skandalhistoria i den franska societeten 1786 utvisades han och dog senare i italienskt fängelse

Vintren rasat ut bland våra fjällar [– – –] Se dem än som i min barndoms stunder citeringar ur studentsången »Längtan till landet» med text av Herman Sätherberg (1812–97) och musik av Otto Lindblad (1809–64)

16/6 **Lars Nilsson** (1855–1933), den distriktsläkare som Strindberg hade konsulterat i Ystad för sina förföljelseidéer i augusti 1896; jfr ovan pag. 16 *I Skurup*

19/6 **Ungar (Dalmatiner)** *ungar* (betoning: unga´r), dvs. 'ungrare', från Dalmatien, ett landskap vid Adriatiska havets östkust som då tillhörde kejsardömet Österrike-Ungern

21–22/6 **Hos G. af G på Skytteholm. Hos v. Steijern på Kaggeholm** Strindberg reste från Lund 20/6; han övernattade på Hotell Rydberg i Stockholm och besökte sedan *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909) på *Skytteholms säteri* på Ekerö i Mälaren och därefter tidningsmannen och boksamlaren *Fredrik Vult von Steijern* (1851–1919) på *Kaggeholms slott* på den närbelägna Lillön

23/6 **Anlände till Furusund** *Furusund* badort och tullstation i Stockholms norra skärgård, sydost om Norrtälje; Strindberg bodde på Furusund i en stuga hos skomakaren och fiskaren August Andersson i Förängen i närheten av familjen Philp

25/6 **Flaggen på Philps villa hissad på halv stång** enligt en anteckning i dagboken 18/1 1900 (pag. 106) hade Hugo och Anna Philps son Henry (1877–1920) av misstag hissat flaggan på halv stång

Pag. 91 (28–30/6 1899)

28/6 **mötte jag tre hästar i ängen – / [Se min annotationsbok köpt i Ystad för tre år sedan = De tre hårda åren.]** anteckningen anknyter till det frottage som Strindberg har gjort på pag. 90 v. av »Annotationsboken»; jfr ovan pag. 25 *kopia av pärmen på en annotationsbok* etc.

Billot [– – –] släpa ut klosterfolk vid Franska samhällets laicisering [Ferry-lagarne] *Jean-Baptiste Billot* (1828–1907), general och politiker, krigsminister 1882–83 samt 1896–98; trots att den franska armén var präglad av religiösa och konservativa värderingar var det soldater som upprätthöll ordningen när Frankrike 1882 *laiciserades* (från latinets *laicus* 'tillhör folket') enligt de s.k. *Ferry-lagarna*, dvs. när undervisningssystemet skildes från katolska kyrkan (skolan blev allmän, avgiftsfri,

sekulariserad och obligatorisk); namnet Ferry-lagarna syftar på dåvarande undervisningsministern, sedermera konseljpresidenten Jules Ferry (1832–93)

Esprit Correcteur (franska) 'Tillrättavisande Ande', 'Tuktoande'; jfr ovan pag. 19 *Läste i dag* etc. m.fl. förklaringar

Boisdeffre *Raoul de Boisdeffre* (1839–1919), fransk general och försvarsstabschef; jfr ovan pag. 76 *Dreyfussituationen* etc.

29/6 **Den Svenska Konstens 80-tals representanter för naturalismen hava icke haft lycka med sig** etc. den efterföljande katalogen över olycksdrabbade konstnärer utgör en parallell till listan över författare som drabbats på ett likartat sätt (dagboken pag. 88, 26/5)

Ernst Josefson förlorade förståndet *Ernst Josephson* (1851–1906), konstnär; från 1888 till sin död 1906 var han psykiskt sjuk

Carl Larsson fick visserligen måla museum *Carl Larsson* (1853–1919), konstnär, illustratör, författare; utförde 1896 sex monumentalmålningar i Nationalmuseum i Stockholm

Richard Bergh (1853–1919), konstnär, Konstnärsförbundets förste ledare 1886; chef för Nationalmuseum 1915, nära umgängesvän till Strindberg efter sekelskiftet

Puvis de Chavannes *Pierre Puvis de Chavanne* (1824–98), fransk konstnär, främst monumentalmålare

Krøyer vansinnig *Peter Severin Krøyer* (1851–1909), dansk friluftsmålare som relativt tidigt drabbades av psykisk sjukdom

Ingel Fallström dödade sig felskrivning av Strindberg för skulptören *Ingel Fallstedt* (1848–99), vilken begick självmord 1899

Hasselberg [– – –] »Farfadren» i Hummelgården är vidrig *Per Hasselberg* (1850–94), bildhuggare, vars staty »Farfadern» när den 1896 utplacerades i Humlegården i Stockholm framkallade protester från konservativt och religiöst håll på grund av sin påstådda osedlighet

Hugo Birger (1854–87), konstnär, målade bl.a. eleganta interiörer från Paris och friluftsbilder från Spanien

Hugo Salmson berövade sig livet *Hugo Salmson* (1843–94), konstnär, målade främst folklivsbilder från Frankrike och Sverige, begick självmord 1894

Hagborg *August Hagborg* (1852–1921), konstnär, huvudsakligen bosatt i Paris, en av banbrytarna för friluftsmåleriet i Sverige

Skånberg *Carl Skånberg* (1850–83), konstnär, målade friluftsbilder från Sverige och Italien

Eva Bonnier (1857–1909), konstnär, dotter till Albert Bonnier (förlagets grundare), målade genrebilder och porträtt

Pauli *Georg Pauli* (1855–1935), konstnär, känd för fresker i Göteborgs museum, Riksbanken och Dramaten

Fru Pauli *Hanna Pauli* (1864–1940), målade främst interiörer och porträtt

Karl Nordström (1855–1923), landskapsmålare, ledande inom Konstnärsförbundet, efter sekelskiftet en av Strindbergs nära vänner

Ekström *Per Ekström* (1844–1935), landskapsmålare

Wahlberg (Rousseau–Corot) *Alfred Wahlberg* (1834–1906), en av de första betydande svenska friluftsmålarna, var influerad av de franska landskapsmålarna *Théodore Rousseau* (1812–67) och *Camille Corot* (1796–1875)

Hittade en Hjärter Kung [Charles.] från 1400-talet har det varit vanligt med kunganamn, t.ex. *Charles* (Karl den store), Caesar, Alexander och David, på de spelkort som representerar kungen i kortlekar

30/6 **Hittade en kolorerad teckning av Nansens Fram med troféer!** anteckningen anknyter till den färgbild (föreställande Nansens fartyg *Fram*) som Strindberg har monterat in på pag. 90 v.; den norske vetenskapsmannen och upptäcktsresanden *Fridtjof Nansen* (1861–1930) hade 1893–95 misslyckats att nå Nordpolen med skeppet Fram; Nansens hemkomst 1897 blev emellertid ett triumftåg och han överhopades med hedersbetygelser i Norge och utomlands; jfr nedan pag. 247 *läst Nansens Resa* etc.

Hammers hämnd syftar på juveleraren och samlaren *Christian Hammer* (1818–1905), som hade köpt upp större delen av marken på Furusund i Stockholms norra skärgård och där byggt och renoverat sommarvillor i stor skala för uthyrning; när han fick en antagonist i tullöveruppsyningsmannen på Furusund Georg Filip Lundström lämnade Hammer ekonomiskt stöd åt redaktören och ägaren av boulevardtidningen Figaro, Hugo Nisbeth, på villkor att denne utsatte Lundström för kritiska granskningar i tidningen; efter Nisbeths död 1887 köpte emellertid Lundström Figaro där han under märket »Jörgen» – hans vanliga pseudonym som tidningskåsör – anklagade Hammer för att ha blivit rik genom bl.a. suspekta fastighetsaffärer

Biels villa – / Ulrichs dº det har inte gått att fastställa vilka sommargäster respektive sommarvillor på Furusund som Strindberg här syftar på

Adelns juveler anspelar troligen på Hammers köp av juveler; jfr ovan *Hammers hämnd*

Pag. 92 (1–14/7 1899)

1/7 **Helmer Strömberg** (1848–1910), operasångare; hade 1894 genomgått en psykisk kris från vilken han aldrig helt återhämtade sig; Strindberg skickade honom volymen *Vid högre rätt* (innehållande skådespelen *Advent* och *Brott och brott*), jfr Strindbergs brev ca 1/8 till Waldemar Bülow (Brev 13, s. 171 f. med not 3)

revolten mot Nordqvist *Johan Conrad Nordqvist* (1840–1920) drev Kungl. Teatern (Operan) på entreprenad 1888–90; på grund av interna misshälligheter avböjde han chefskapet; han dirigerade dock operaföreställningar från och med 1897 och var verksam där fram till 1908 (Svenskt Biografiskt Lexikon)

2/7 **Torvald Nyström** (1872–1914), generalkonsul, grundare och redaktör 1898–1904 för tidskriften Varia; i denna förhandspublicerades Akt 5 i *Folkungasagan*

3/7 **Tyko-Brahe-dag** *tykobrahedagar* 33 otursdagar under året vilkas införande traditionen tillskrivit *Tycho Brahe* (1546–1601); de förtecknades i Bondepraktikan (dock ej 3/7); numera avses med tykobrahedag en dag då »allting går snett» för någon

Bror Olsson (1860–1945), skådespelare, uppträdde bl.a. i *Mäster Olof* (den s.k. prosaupplagan) på Vasateatern 1897 och i *Gustav Vasa* på Svenska teatern 1899

Ærgelser (danska) 'Förargelser'

terrassen förmodligen avses *kaffeterrassen* som låg i anslutning till societetshuset på Furusund (se kommentaren i SV 50, s. 315 f.)

D.N. utelämnade mitt namn på ryska petitionen, vilket var en stor skymf i mars 1899 vägrade den ryske tsaren Nikolaj II audiens åt en deputation på 500 finska delegater som medförde en massadress (med över en halv miljon underskrifter) som uppmanade honom att återkalla det s.k. februarimanifestet enligt vilket finska lantdagen (folkrepresentationen) i fortsättningen endast skulle ha yttranderätt och att besluten i stället skulle fattas av den envåldige tsaren; tsarens vägran föranledde starka reaktioner i flera länder och representanter för tolv nationer kom 26/6 till S:t Petersburg medförande den s.k. kul-

turadressen (undertecknad av framstående vetenskapmän, författare, konstnärer osv.) till Finlands förmån, men även denna uppvaktning avvisades; den svenska versionen av adressen, som var undertecknad av 79 svenska kulturpersonligheter (inkl. en handfull författare), presenterades i Dagens Nyheter 3/7 i artikeln »Tsaren och Europa» i vilken Strindbergs namn saknas

Fru Tammelins olycksanbud syftar på *Berta Tammelin* (1836–1915), förutvarande skådespelerska och sångerska, scenlärare och tonsättare, gift med Filip Tammelin (1839–1915), revisor och tillfällespoet; de hörde till badgästerna i Furusund; *olycksanbud* olyckstillbud

4/7 **kl ¾ 8 på morgonen** ålderdomligt uttryck för kl. 7.45

Hos Tammelin *Filip Tammelin* se ovan

attarpska mordet se ovan pag. 18 *Attarpska målet* etc.

Retzius-Ekwall var död syftar på ingenjör *Christoffer Retzius-Ekwall* (1835–99) som dog detta år i Linköping

10/7 **Hugo Ph.** *Hugo Philp* (1844–1906), gift med Strindbergs syster Anna

11/7 **Hindrades av en Vit Häst att gå min vanliga morgonpromenad – (Jfr. Swedenborg: Den Vita Hästen)** se Swedenborg, Arcana Coelestia, 5, # 2686

Min Greta kom från Åbo Strindbergs dotter *Greta* (1881–1912), vilken efter att ha debuterat som skådespelerska i amatörföreställningar i Helsingfors hade beslutat sig för teaterbanan, anlände denna dag till Stockholm; Strindberg skrev 13/7 till henne och omtalade att hon var inbjuden att bo hos Philps på Furusund, och att han ville tala med henne om rollen som Karin Månsdotter i *Gustav Vasa* på Svenska teatern (jfr Brev 13, s. 165 not 1)

Brev från Axel; om Thott och Ragnhild antagligen inbjöds Strindberg till förlovningsfesten för sin bror *Axels* (1845–1927) dotter *Ragnhild* (1876–1901) och sjökaptenen, friherre *Ivar Thott* (1875–1909); Strindberg skrev 12/7 till Axel och förklarade att han måste avstå från att deltaga eftersom han när som helst väntade sin dotter Greta till Furusund (jfr Brev 13, s. 164 not 1)

13/7 **v. Knorring med jakten. Ryslig samvaro. Albert Engström. Baron C–m.** *v. Knorring* förmodligen identisk med Carl Lennart von Knorring (1857–1938), kapten i finska reserven; *Albert Engström* (1869–1940), konstnär och författare; *Carl Cederström* (1867–1918), friherre, senare en av det svenska flygets pionjärer (»flygbaronen»); jfr Brandell 1989, s. 57 och Albert Engström, August Strindberg och jag, 1923, s. 9 f.

14/7 **utsikten Montebello** terrass på Furusund
Geijerstams veranda på Skytteholm jfr ovan pag. 90 *Hos G. af G på Skytteholm* etc.

Pag. 93 (15/7–1/8 1899)

15/7 **håller nu på i Erik XIV att motivera Sturemorden** etc. Strindberg hade avslutat *Gustav Vasa* 12/6 och skrev nu på *Erik XIV; Sturemorden* benämning på de blodiga händelser som på Erik XIV:s order utspelades i Uppsala 24 maj 1567; kungens misstro mot högadeln hade lett till att flera adelsmän fängslats våren 1567 och inför Höga nämnden anklagats för förräderi; dödandet inleddes då kungen själv och hans drabanter stack ner Nils Sture i fängelset, varefter dennes far, Svante, och bror, Erik, och flera andra adelsmän dödades

17/7 **Dahlströms** makarna *Gustav Mauritz Dalström* (1837–1906), ingenjör och *Kata Dalström* (1858–1923), socialistisk agitator

19/7 **Greta kommer icke till mig** dottern *Gretas* (1881–1912) besök på Furusund sköts upp beroende på att hon skulle konfirmeras 23/7 i Katolska kyrkan i Stockholm och att hennes mor Siri von Essen kommit från Finland för att närvara vid detta evenemang; jfr Strindbergs brev till Greta 16/7 och 20/7
Anna Lisa [– – –] Greta David *Anna-Lisa* (1884–1959), dotter till Anna och Hugo Philp; *Greta David* oidentifierad
Henry *Henry Philp* (1877–1920), son till Anna och Hugo Philp, medicine studerande, sedermera gift med Greta Strindberg

21/7 **Carl Larsson** (1853–1919), konstnär, illustratör, författare; under sitt besök på Furusund tecknade han ett porträtt av Strindberg för tidningen Julqvällen; jfr Strindbergs brev till Carl Larsson 2/8 (Brev 13, s. 173 f. not 1)

28/7 **[David]** *Marie David* (1865–97), dansk väninna till Siri von Essen

29/7 **Bellmansfest i Furusund** den årliga *Bellmansfesten* på Furusund firades av badgästerna med utklädsel, festtåg, sång och musik; jfr kommentaren i SV 50, s. 315 f.
Gusten och Nora civilingenjör *Gustaf* (*Gusten*) *Hartzell* (1853–1938) och hans hustru *Nora* (1858–1927), syster till Strindberg

Pag. 94 (3–6/8 1899)

3/8 **Köpmanholm och Furusund likna Ebal och Garízïm** etc. orterna *Köpmanholm* och *Furusund* ligger i Stockholms skärgård på var sida om sundet Furusund; *Ebal och Gerissim* förbannelsens berg och välsignelsens enligt Femte Moseboken 11:29; jfr Fagervik-Skamsundscenerna i *Ett drömspel* och kommentaren i SV 46, s. 139

Skams-sund förvrängning av namnet på orten *Skarmsund* som ligger på Köpmanholmssidan av sundet

stenören *stenör* stenblandad jord; mark täckt av (grovt) grus

Italien (Hesperien) *Hesperia* (grekiska) 'Västerlandet'; i antiken grekisk benämning på Italien

5/8 **dendritteckning** *dendritisk* trädlikt förgrenad

Nils Anderssons bröllop *Nils Andersson* (1864–1921) gifte sig i Barsebäck med Anna Fromell 13/8

6/8 **Fru Heyman, Hennes älskare och Dotter, svartklädda för att resa till mannens begravning** f.d. disponenten vid Annebergs Tändsticksfabrik *Daniel Heyman* (1833–1899) hade avlidit 4/8 och hans begravning skulle ske 8/8 enligt en annons i Göteborgs Handels och Sjöfartstidning 7/8

Pag. 94 v.

Esterhazys brev och Dreyfus trångmål etc. *Ferdinand Walsin Esterházy* (1847–1923) hade flytt till England 1/9 1898; därifrån rapporterade Londontidningen Observer (uppgiften återkom i Le Temps 23 och 27/9 samt i Figaro 4/10 1898) att Esterházy erkänt att han på order av statistiska byråns (eg. underrättelsebyråns) chef överste Jean Conrad Sandherr (1846–1897) hade skrivit bordereaun (jfr ovan pag. 52, 11/1); Esterházy vägrade infinna sig vid rättegången i Rennes sommaren 1899 med motiveringen – i ett brev till domstolens president, överste Albert Jouaust – att domstolen i förväg bestämt sig för att frikänna Dreyfus; hans skriftliga vittnesmål upplästes i domstolen; jfr nedan pag. 97 *Generalerna måste* etc.

Samma återkom ofta under mitt samliv med Harriet [– – –] förnaglad. Och när jag besökte henne om aftnarne både på Biblioteksgatan och vid Stureparken etc. anteckningen är ett senare tillägg till pag. 95

(10/8) »Råkade den sköna fröken Fröding» etc.; *förnaglad* här ungefär: paralyserad, eg. igenspikad; *jag besökte henne* etc. Harriet Bosse flyttade i augusti 1903 med hennes och Strindbergs då 17 månader gamla dotter Anne-Marie från det gemensamma hemmet på Karlavägen 40 till en egen lägenhet på *Biblioteksgatan 30;* efter Harriet Bosses avslutade gästspel i Finland hösten 1904 flyttade de vidare till en våning med adress *Stureparken 3*

Pag. 95 (8–19/8 1899)

8/8 **Såg gamla Grand Hotel i vitt och grönt** *Grand Hotel* vid Södra Blasieholmshamnen som hade uppförts 1872–74 genomgick en ombyggnad 1898–99

9/8 **Andersson** skomakaren och fiskaren hos vilken Strindberg hyrde på Furusund

10/8 **den sköna fröken Fröding** syftar på *Gerda Fröding* (1875–1955), syster till Hugo Fröding (1880–1957), som 1906 gifte sig med Märtha Philp (1882–1970), dotter till Hugo och Anna Philp

11/8 **[Hugo]** syftar antagligen på *Hugo Philp* eller *Hugo Fröding*

12/8 **En svart skalbagge under huvudkudden; han liknade den som gick på golvet hos Åke Hanssons dagen innan dödsfallet samma afton det brann hos min granne** *den svarta skalbaggen* på *Åke Hanssons restaurang* har Strindberg inte noterat tidigare i dagboken, men i december 1898 antecknade han: »Eldsvåda hos grannen» (pag. 81, odat.); 9/12 samma år tog han avsked av den dödssjuke Emil Kléen (f. 1868) som avled tidigt följande morgon

15/8 **In på Saltsjöbaden** Strindberg bodde på *Saltsjöbadens hotell* 15–18/8

detta landskap är det jag såg som yngling från höjderna vid Tyresö för första gången (se Tjänstekv. Son) [– – –] Liknar även landskapet från tallen på Kymmendö då jag hade min »kris» där (se Tjänstekv. Son) jfr *Tjänstekvinnans son I* och *III* (SV 20, s. 147 f. och SV 21, s. 75); jfr även brev från Strindberg till Carl Gustaf Wrangel 7/10 1875

For förbi De Lavals Ångturbinsfabrik Strindberg åkte tydligen förbi den fabriksanläggning som *AB De Lavals Ångturbin* 1896 hade uppfört invid Järla station i Nacka

Blockbelysning antagligen: Fasadbelysning

19/8 **In på Narvavägen 5 [– – –] hyresvärden är kammarherre** Strindberg

hyrde 19/8–13/10 1899 rum hos *kammarherre Adam Magnus Emanuel Lagerberg* (1844–1920) på denna adress i Stockholm

Pag. 96 (26/8 1899)

26/8 **söka David Strömberg Medicinaren för att få höra Bethoven** *David Strömberg* (1865–1921), läkare och pianist

förre Operasångaren Helmer Strömberg, vilken tackade mig för »Advent» jfr ovan pag. 92 *Helmer Strömberg*

Samma fall som mitt, Herrlins och Paul Cavallins m.fl. Strindberg ansåg att *Axel Herrlin* (1870–1937) och *Paul Cavallin* (1868–1901) hade genomgått liknande psykiska kriser som han själv; jfr ovan pag. 58 *Paul Cavallins Bekännelser* och, beträffande Herrlin, kommentaren till *Legender*, SV 38, s. 292 ff.

då jag talade om [– – –] att jag varit på sjukhus i Paris, frågade han om det icke var La Salpetrière?! sjukhuset *La Salpêtrière* i Paris var berömt för den forskning i nervsjukdomar som bedrevs där av bl.a. professor J.M. Charcot; Strindberg hade inte varit inlagd på detta sjukhus utan på Saint-Louis-sjukhuset i samma stad (11–31/1 1895 för psoriasis)

»**Du skall genom öknen återvända till Damaskus**» fritt citat efter Första Konungaboken 19:15, där orden utgör Guds uppmaning till profeten Elias att fortsätta att utöva sitt kall

Docent Holst (geolog) *Nils O. Holst* (1846–1918); jfr ovan pag. 88 *Holst* etc.

Måns Jönsson (Ola Montanus i Röda Rummet) etc. konstnären *Magnus (Måns) Jönsson* (1842–94), som stått modell för *Olle Montanus* i Strindbergs roman *Röda rummet*, där denne begår självmord

Jönsson som då var »läsare» Jönsson blev sedermera engagerad i frikyrkorörelsen; *läsare* kallas personer som gripits av den folkväckelse (ca 1750–1900) som fått benämningen *läseri*

Pag. 97 (29/8–9/9 1899)

29/8 **[Anna] ville skiljas** Strindbergs syster *Anna Philp* (1855–1937), gift med fil.dr Hugo Philp

1/9 **Fru Skrams Hieronymus och I Sct Jörgens** syftar på *Amalie Skrams*

(1847–1905) romaner *Professor Hieronimus* och *Paa Sct Jørgen* som bägge utkom 1895 och som innehåller angrepp mot dåtidens behandling av psykiskt sjuka; jfr ovan pag. 88 *Fru Skram*

666 = Vilddjurets tal jfr Uppenbarelseboken 13:18: »Den som har förstånd, han räkne ut wilddjurets tal; ty det är en menniskas tal, och dess tal är sex hundra sextiosex» (Bibeln 1894)

6/9 **Mol.vikt** *Molekylvikt*, dvs. tal som anger massan av en molekyl

9/9 **Dreyfus dömd i Rennes till 10 års fängelse under förmildrande omständigheter** etc. Dreyfus fälldes på nytt i militärdomstolen, men straffttiden begränsades till tio år; Dreyfus benådades 19/9 (se nedan)

mannen var av Tysk börd Dreyfus tillhörde en förmögen judisk familj i Elsass som valt franskt medborgarskap när provinsen efter fransk-tyska kriget överlämnades till Tyskland 1871

Generalerna måste [– – –] döma efter den övertygelse de erhållit etc. domstolen i Rennes var tvungen att finna ena parten skyldig, ett frikännande av Dreyfus skulle ha inneburit att militärstaben befunnits skyldig till konspiration mot staten; att man i domslutet underströk att det fanns 'förmildrande omständigheter' rörande Dreyfus speglar denna juridiska komplikation

Paul Cassagnac som var den första som i L'Autorité begärde revision etc. *Paul de Cassagnac* (1843–1904) konstaterade 13/9 1899 i tidningen *L'Autorité* att det fanns risk för att Dreyfus led oskyldigt på Djävulsön och att det inte gick att bilda sig en klar uppfattning i skuldfrågan eftersom det material som framlagts i domstolen hade hemligstämplats

Verte! (latin) 'Vänd!' (bladet)

Pag. 98 (9/9 1899)

9/9 **Carrière, regeringens ombud, började i Rennes med att tro på Dreyfus' oskuld** etc. åklagaren vid militärrättegången i Rennes, major *Louis Carrière* (f. 1833), hade instruerats att hålla sig inom de gränser som bestämdes av domstolen, men han överträdde sina instruktioner och anförde bevismaterial som tidigare hade förklarats irrelevant; anti-Dreyfusarder anklagade honom trots detta för att ha försökt hörsamma hemliga order från regeringen som gick ut på att frikänna Dreyfus

viktiga vittnen äro döda (Attel [– – –] Henry o.fl.) syftar på kapten *Eugène d'Attel* (1858–95), som påstod sig ha hört Dreyfus avlägga bekän-

nelse inför kapten Lebrun-Renault 1895 i samband med Dreyfus degradering (jfr ovan pag. 88 v.) och överste *Hubert-Joseph Henry* (f. 1847) som begick självmord 31/8 1898 (jfr ovan pag. 74, 1/9)

Picquart hade ju också förfalskat! major *Georges Picquart* (1854–1914) hade arresterats 13/7 1898 anklagad för förfalskning och för att ha försett pressen med hemlig information (angående undersökningar som pekade ut Esterházy som den verklige författaren till bordereaun); han hade släppts 7/6 1899 och vittnade vid rättegången i Rennes mot sina officerskolleger

Laboris simulerade (?) mordattentat då Dreyfus försvarsadvokat *Fernand Labori* (1860–1917) var på väg till rättssalen i Rennes 14/8 1899 blev han skjuten i ryggen av en ung man vilken lyckades undkomma; skadan var ej allvarlig och Labori kunde inom kort fortsätta att aktivt försvara din klient; å ena sidan ryktades det att regeringen gärna hade sett Labori oskadliggjord, å andra sidan menade anti-Dreyfusarder att det faktum att gärningsmannen kunnat försvinna tydde på att Labori iscensatt händelsen; jämför de två inmonterade tidningsartiklarna på pag. 99 som argumenterar för den senare tolkningen

Björnsons lättsinniga hypoteser om att Dreyfus ej behövde pengar etc. den norske författaren *Björnstjerne Björnsons* (1832–1910) »hypoteser» angående Dreyfus har ej gått att belägga; det falska ryktet att Dreyfus var spelare etc. hade uppkommit genom att en annan person som bar samma efternamn var medlem i vissa välkända spelklubbar (jfr ovan pag. 89 *Nu upplyser Beaurepaire* etc.); Dreyfus, vars hustru var dotter till en parisisk diamanthandlare, var välbärgad

Calas anses oskyldig till handgripligt mord på sonen etc. *Jean Calas* (1698–1762), fransk hugenott och köpman; när hans äldste son 1761 hittades hängd i faderns hus spreds ryktet att Calas hade tagit livet av honom för att hindra att han övergick till katolicismen; Calas ställdes inför parlamentsdomstolen i sin hemstad, torterades och dömdes till döden; i mars 1762 blev han offentligen rådbråkad och strypt, och hans kropp brändes; upplysningsfilosofen Voltaire intresserade sig för fallet, och genom hans insats i form av försvarsskriften Traité sur la tolérance ('Traktat om toleransen'; 1763) kom opinionen i Europa att väckas; det blev resning i målet, familjen fick skadestånd och parlamentsdomen ströks ur protokollet; affären Calas blev ett uppmärksammat led i den kritik av den gamla regimens rättsliga institutioner som föregick franska revolutionen

Pag. 98 v.

Det är som ett porträtt av Jean Lundin, löjtnanten i Nya Riket *Jean Lundin* (f. 1850), som förekom i Strindbergs bekantskapskrets i början av 1870-talet, var under några år underlöjtnant vid Svea artilleriregemente; efter ett misskött riksbankslån tog han avsked och emigrerade till Paris 1874 där han senare åtminstone periodvis tycks ha dragit sig fram som tiggare; Lundin har stått modell för löjtnant Lundqvist i kapitlet »De nyadlige» i *Det nya riket* (1882)

Se: Ockulta Dagbokens Bihang, 2 Portföljer ett stort antal franska och svenska tidningklipp om Dreyfusaffären finns bevarade i dagbokens bilaga (eller *bihang;* jfr ovan s. 22); Strindberg förvarade tidvis en del material i vaxdukskädda *portföljer* (ca 29 × 41 cm), varav några tomma har bevarats i KB:s Strindbergsarkiv

Pag. 99 (9/9 1899)

9/9 **Generalerna hade dömt på bevis, vittnesmål och indicier** etc. Strindberg argumenterar på denna sida liksom tidigare i dagboken för att Dreyfus är skyldig och monterar in sex franska Dreyfusfientliga tidningsklipp

Pag. 99 v.

Om det kräket vetat så mycket, varför tiger han då när D. ånyo dömes Strindberg kommenterar det inmonterade tidningsklippet med rubriken »Zola talar», vilket utgör ett kort referat av Émile Zolas avsevärt längre artikel »Le Cinquième Acte» (’Femte Akten’) i tidningen L’Aurore 12/9 1899

Pag. 100 (11–19/9 1899)

11/9 **på Lidingöbro med Dahlströms och Philps** Strindberg besökte *Lidingöbro värdshus* på Norra Djurgården i sällskap med *Kata Dalström* och hennes man samt sin syster *Anna* och sin svåger *Hugo Philp*

teosoferna ha kongress i Stockholm med Mrs Tingly 12–17/9 1899 kongressade Universal Brotherhood (en sektion av Theosophical Society i USA) i Stockholm under beskydd av svenska Teosofiska Samfundet, som grundats 1891 av bl.a. Torsten Hedlund (1855–1935); ledaren för Universal Brotherhood och de facto också för Theosophical Society i USA var *Katherine Tingley* (1847–1929)

12/9 **Brev från Waldemar Bülow att han hållit på att kvävas i sin säng om natten** i sitt svarsbrev denna dag till Bülow rekommenderar Strindberg Amalie Skrams romaner Professor Hieronimus och Paa Sct Jørgen (bägge utkom 1895) med orden: »Läs de böckerna och Du skall se hvar hon sökte hjelpen! och fann!»

15/9 **Presidenten Loubet har vägrat benåda Dreyfus** etc. militärdomstolen i Rennes fann 9/9 (med fem röster mot två) Dreyfus skyldig, men konstaterade att det fanns förmildrande omständigheter och dömde honom till tio års fängelse; presidenten *Émile Loubet* (Frankrikes president 1899–1906) hade inte som Strindberg tror vägrat att benåda Dreyfus, att benådningen dröjde (till 19/9) berodde på att det uppkommit ett ytterst intrikat juridiskt läge; jfr ovan pag. 97 *Generalerna måste* etc.

19/9 **Mrs Tingley, teosofinnan, kallas nu för Kristus. Alldeles som Dreyfus nyligen!** jfr ovan pag. 86 *Dreyfus Ile du Diable* etc.

Satt på morgonen och planerade Gustaf II Adolf Strindbergs historiska skådespel *Gustav Adolf* fullbordades 7/3 1900 och utgavs av Gernandts förlag 15/9 samma år

Pag. 101 (20/9–9/10 1899)

20/9 **Dreyfus benådad! Ej frikänd** Dreyfus benådades i Rennes 19/9, men först 1906 fick han full upprättelse (jfr nedan pag. 241 *Dreyfus är nu förklarad oskyldig* etc.)

Scheurer-Kestner dog i Tyfus!!! vicepresidenten i den franska senaten *Auguste Scheurer-Kestner* (1833–99), som var elsassare liksom Dreyfus, hade alltsedan 1895 varit övertygad om att denne var oskyldig och verkat för att de skyldiga skulle avslöjas

21/9 **Dreyfus frigiven. »Tog Bord(er)eaux-tåget» [– – –] Bordereaun följer!** efter sin frigivning tog Dreyfus tåget till sin syster i Carpentras i sydöstra Frankrike; tåget gick bl.a. via *Bordeaux* (för att undvika incidenter); *Bordereau* (franska) 'förteckning', 'lista'; det brev med hemlig försvars-

information som var upprinnelsen till hela Dreyfusaffären (jfr ovan pag. 52 *Esterhazy frikänd!*)

22/9 **Chefen för Franska Generalstaben dog!** general *Paul Marie Brault* (1837–99) avled denna dag; han hade efterträtt generalstabschefen general Boisdeffre 1898 då denne avgick med anledning av överste Henrys bekännelse om förfalskade dokument; jfr ovan pag. 76 *Dreyfussituationen* etc.

23/9 **Brev från Dornach** etc. Strindberg hade i juli meddelats att Kerstin placerats i internatskola (jfr Strindbergs brev till Kerstin 8/7; Brev 13, s. 161 f. not 1); i ett brev som Strindbergs förutvarande svärmor Marie Uhl i Dornach skrivit i Strindbergs dotter Kerstins namn 22/9 (KB) omtalas att Kerstin har placerats i en Kindergarten i Haag i Österrike

4/10 **Täcka Udden och Sirishov** *Täcka Udden* fastighet (på en udde med samma namn) på Djurgården; *Sirishov* 1700-talsvilla på Djurgården vid Djurgårdsbrunnsviken (mitt emot nuvarande Diplomatstaden)

Sökte i tankarne försvara mig mot vad jag möjligen i Giftas skulle ha brutit etc. syftar förmodligen på att Strindberg hade pläderat för fria sexuella förbindelser i novellsamlingen *Giftas I*, 1884

h–r *horor*

Beskällare Avelshingst

Pag. 102 (13/10–26/11 1899)

13/10 **Inflyttade 31 Banérgatan** Strindberg hyrde av änkefru Fredrika Amalia Westdahl ett par rum på nedre botten *Banérgatan 31* från detta datum fram till giftermålet med Harriet Bosse 6/5 1901

Bor nu mitt emot [– – –] Svea gardes (Gula Brigadens) kasern, på (Johan) Banérs gata fältmarskalk *Johan Banér* (1596–1641) liksom *Gula brigaden* – en av Gustav II Adolfs främsta militära enheter – figurerar i pjäsen *Gustav Adolf* som Strindberg planerade att skriva; *Svea Livgarde* 1803–1946 kasernerat i Stockholm, från 1888 vid Linnégatan

17/10 **Spelades Gustaf Vasa** den framgångsrika urpremiären på Strindbergs *Gustav Vasa* ägde rum hos Albert Ranft på Svenska teatern denna dag; Strindberg var själv icke närvarande, han hade för vana att bevista generalrepetitioner men inte premiärer

18/10 **du Nord** restaurang vid Kungsträdgårdsgatan 8 bredvid dåvarande Dramatiska teatern

19/10 **På morgonen den 19^e var mitt manuskript till Gustaf Adolf nedsölat av utslaget bläck** manuskriptbladet är bevarat; det rör sig om ett blad i ett utkast i Gröna Säcken (SgNM 2:3,1); se bild och bildtext i *Gustav Adolf*, SV 42, s. 314

21/10 **20^e September dog Scheurer-Kestner** se ovan pag. 101

Den 22^a dog Generalstabens chef! se ovan pag. 101

Schneider anmälde sig skola komma till Rennes att vittna för Dreyfus etc. anteckningen anknyter till det inmonterade tidningsklippet; general Auguste Mercier, ett av huvudvittnena mot Dreyfus, hade vid rättegången i Rennes plötsligt framlagt en kopia på ett brev som påstods vara skrivet av den tidigare i Paris stationerade österrikiske militärattachén *Johann Wilhelm Schneider* (1852–99) och som innehöll upplysningen att de tyska och italienska militärattachéerna erkänt att Dreyfus var spion; när Schneider fick höra detta telegraferade han omedelbart en dementi från Wien och hävdade att det rörde sig om en förfalskning; Strindbergs beskrivning av brevet som »ett förkrossande dokument» och hans hänvisning bakåt i dagboken till »Aug. Sept i år!» bygger på det Dreyfusfientliga tidningsklippet som har rubriken »La Preuve» ('Beviset') på pag. 99

8/11 **Brev från J.E.L.** *J.E.L.* står för *Jane E. Lindblad*, jfr nedan pag. 105 *En flicka gick och patrullerade* etc.

Paul dyker opp! *Adolf Paul* (1863–1943), författare, vid sekelskiftet i viss mån Strindbergs rival inom historiedramatiken; Strindberg och Paul umgicks i Berlin 1892–93 men en brytning inträffade sommaren 1894 (jfr ovan pag. 18 *drömde att Pby och Paul angrepo mig* etc.); när Paul sände Strindberg ett födelsedagstelegram 22/1 1899 tackade Strindberg ändå försonligt; emellertid hade Pauls historiska drama Kung Kristian II premiär på Dramaten i februari 1899 och det trycktes i oktober samma år just när Strindbergs *Gustav Vasa* hade premiär på Svenska teatern; i tidningen Nya Pressen ifrågasatte Paul hur Strindberg förhöll sig till historiska fakta i artikeln »Strindbergs anakronismer» 29/10 1899, och i ett öppet brev till Gustaf af Geijerstam några dagar senare i Aftonbladet (2/11) anklagade Paul denne för att ha intrigerat mot hans pjäs Karin Månsdotter, vars premiär på Dramaten skulle äga rum 14/11 1899; premiären på Strindbergs *Erik XIV* skedde på Svenska teatern 30/11 1899; en livlig pressdebatt utbröt i vilken *Erik XIV* tveklöst sattes högre än Karin Månsdotter (som dock blev en relativt god publikframgång); jfr kommentaren till *Erik XIV* i SV 41, s. 524 ff.

20/11 **Hector kom från Malmö [– – –] Jag följde Hector till Anglais** etc. *David Hector* (1862–1930), kemist, fil.dr 1892, lektor i kemi vid Tekniska elementarskolan i Malmö; han intresserade sig för Strindbergs guldmakeri, jfr Strindbergs brev till honom 10/8 1898 (Brev 12, s. 356 f. med kommentar); *Anglais* restaurang vid Stureplan

25/11 **Hos Geijerstam på Saltsjöbaden [– – –] hans döda gosse** *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909) och hustrun Nennie (1864–1900) bodde sedan hösten 1899 i Saltsjöbaden; det yngsta av makarnas tre barn, sonen Sven, hade avlidit i augusti 1898 endast 6 år gammal; jfr kommentaren i *Svarta Fanor*, SV 57, s. 292

citerade ur Asatiden [– – –] talade sedan om Tegnérs sinnessjukdom och om hans Inferno i Växjö *Esaias Tegnérs* (1782–1846) dikt *Asatiden* (ingick i Smärre Samlade Dikter, 1828); Tegnér utnämndes 1824 till biskop i *Växjö*, han led från 1820-talet av återkommande depressioner och drabbades 1840 av sinnessjukdom från vilken han aldrig blev helt frisk

Pag. 103 (26/11–14/12 1899)

26/11 **Thyra L.** oidentifierad

30/11 **Carl XII[s] dag** 30 november är minnesdag för *Karl XII* som sköts till döds denna dag vid Fredrikshald i Norge

Erik XIV spelas i afton sin vana trogen bevistade Strindberg inte premiären på sitt nya skådespel, *Erik XIV*, denna dag på Svenska teatern i regi av Harald Molander

Davids Psalm 57 etc. Psaltaren 57:5

1/12 **hela strandvägen** avser den relativt nyanlagda *Strandvägen* vid Nybroviken i Stockholm

[Fallström] *Daniel Fallström* (1858–1937), författare och teaterkritiker, i samtiden vann hans dikter en betydande popularitet

C G W *Carl Gustaf Wrangel* (1842–1913), friherre, kapten, gift med Siri von Essen 1872–76, omgift 1881 med Sofia In de Betou, Siri von Essens kusin

Personne *Nils Personne* (1850–1928), skådespelare och regissör, chef för Dramaten 1898–1904 som snart skulle ta upp Strindbergs *Brott och brott* på repertoaren; jfr nedan pag. 109 *Brott och brott på Dramaten*

Grandinson *Emil Grandinson* (1863–1915), kulturjournalist och regissör, anställd på Dramaten sedan 1898, där han regisserade *Till Damaskus* 1900

2/12 **Wirsén** *Carl David af Wirsén* (1842–1912), poet och litteraturkritiker, invald i Svenska Akademien 1879 och dess ständige sekreterare från 1884; den främste motståndaren till Strindberg och andra svenska författare som representerade moderna litterära strömningar i slutet av 1800-talet; Strindberg har beskrivit sin relation till honom i »Min Värsta Ovän» i *En blå bok* (SV 67, s. 1357 ff.)

3/12 **Lindberg [– – –] hade fått Erik XIV^s roll som han ursprungligen skulle haft** sedan huvudrollsinnehavaren Anders de Wahl (1869–1956) hade brutit ett finger på premiären av *Erik XIV* (se dagboken 4/12) fick *August Lindberg* (1846–1916) överta denna roll några dagar; Lindberg spelade normalt Svante Sture i föreställningen

12/12 **pigan Ebba** möjligen är det fråga om samma tjänsteflicka, Ebba Sandberg, som senare tjänstgjorde hos Strindberg; jfr nedan pag. 235 *H–t hemma* etc.

14/12 **Rosenvatten** bereddes av vatten och rosenblad, användes som ögonvatten eller till parfymering av olika preparat

4/12 **en Black Häst [– – –] betyder död** jfr Uppenbarelseboken 6:8: »en black häst; och den som satt derpå, hans namn war döden» (Bibeln 1894); *black* blek, blekgul etc.

utanför De Wahl skådespelaren *Anders de Wahl* bodde på Strandvägen 25

Sekreteraren Nilsson *Lars Emanuel Nilsson* (1853–1931), sekreterare vid Svenska teatern

Pag. 104 (25–31/12 1899)

24/12 **Fru L** skådespelerskan *Augusta Lindberg* (1866–1943), gift med August Lindberg (1846–1916)

25/12 **Reste till syster Nora i Norrköping** etc. Strindberg reste till sin syster *Nora Hartzell* (1858–1927), gift med ingenjören Gustaf (Gusten) Hartzell (1853–1938); i Norrköping bodde Strindberg på Standard Hotell 25–27/12

30/12 **Axel Danielsson dog** (1863–99), chefredaktör för tidningen Arbetet i Malmö; han avled på ett sanatorium i Tyskland; jfr ovan pag. 67 *den »frisinnade» Danielsson* etc. och nedan pag. 106 *Axel Danielssons sista lidanden* etc.

31/12 **en fläkt av fri Jod [– – –] alldeles som efter Kleens död** jfr dagboken

pag. 81 (10/12 1898); *jod* grundämne som i rumstemperatur avdunstar med en obehaglig klorliknande lukt

Pag. 105 (1–5/1 1900)

1/1 **Hos G. af G på Saltsjöbaden** *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909), författare, litterär rådgivare åt Gernandts förlag 1897–1902; Geijerstam och hustrun Nennie bodde sedan hösten 1899 i Saltsjöbaden

P. Hallström *Per Hallström* (1866–1960), författare, invald i Svenska Akademien 1908

Rich. Bergh *Richard Bergh* (1858–1919), konstnär; en av ledarna för Konstnärsförbundet, bildat 1886 för att reformera det svenska konstlivet

2/1 **Hos Branting till middag** etc. *Hjalmar Branting* (1860–1925), den svenska socialdemokratins främste ledare, utgivare av tidningen Social-Demokraten 1886–1917, riksdagsman från 1896, efter Strindbergs död finansminister och statsminister (jfr ovan pag. 83 *Födelsedag hos W. Bülow* etc.)

Mina möbler som B[r] köpt på min auktion makarna Siri och August Strindbergs bohag i Stockholm, inklusive en del av Siris personliga tillhörigheter, såldes på auktion hösten 1885 (27/9 och 15/10; se Brev 5, ss. 172 not 3 och 181 not 2)

[Fruns] rum tillhörde fru *Anna Branting* (1855–1950), författare och journalist (signaturen René)

3/1 **En flicka gick och patrullerade [– – –] kan vara J L som skrivit flera brev till mig och förklarat sin kärlek** etc. *J L* Jane Lindblad; se ovan pag. 102 (8/11) *Brev från J.E.L.*

skillrar *skillra* skimra (metalliskt)

3 × 4/1 **Strömstedt** *Adolf Strömstedt* (1860–1928), läkare; se ovan pag. 88 *Strömstedt tog examen!*

professor Ribbing *Seved Ribbing* (1845–1921), läkare, professor i praktisk medicin i Lund 1888–1910

4/1 **Lundamusik: Blommande sköna dalar [– – –] Kornmodsglans** *Blommande sköna dalar* inledningsrad till manskörssången »Under hägg och syrén» av Herman Palm (1863–1942), en tonsatt dikt av Zacharias Topelius (1818–98); *Kornmodsglansen* eller *Kornmodsglansen ved Midnatstid* manskörsstycke (1879), text och musik av P.E. Lange Müller (1850–1926)

Manegen cirkusbyggnad, föregångare till nuvarande Cirkus vid Skansen på Djurgården

Wistén, Herrlin, Nils Andersson *Leonard Wistén* (1857–1921), lärare vid Lunds privata elementarskola; *Axel Herrlin* (1870–1937), docent i teoretisk filosofi i Lund; *Nils Andersson* (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare

Brev från Klam, från Wien med Hofburgteatern *Brev från Klam* syftar sannolikt på en nyårshälsning daterad 2/1 1900 från dottern Kerstin (f. 1894), skriven av hennes mormor Marie Uhl; ett brev *från Wien* torde vara från översättaren Mathilde Prager, som 31/12 1899 berättade att *Fordringsägare* spelats med stor framgång på *Hofburgteatern* eg. *Burgtheater* (Burg-teatern) i Wien, invigd 1888, den förnämsta österrikiska teatern; teatern hade dessförinnan legat i anslutning till slottet Hofburg (bägge breven i KB)

5/1 **Riks. 21.23 [– – –] Allm. 21.23** *Riks.* förkortning för *Rikstelefon*, det statliga telefonnätet; *Allm.* förkortning för konkurrenten *Allmänna telefon* med dotterbolaget Stockholmstelefon

Fru Emma Kyhlberger innehade en snörmakeriverkstad på Västerlånggatan 40

Nu i Januari 1907 är frågan om att få kapital till teater av en Kyhlberger genom August Falck Jr *Kyhlberger* torde röra sig om bankir- och mäklarfirman *G.A. Kyhlberger* i Stockholm; *August Falck* (*junior*) (1882–1938), skådespelare och teaterman, vars far med samma namn och yrke även var kamrerare på Dramaten; Strindberg träffade Falck första gången i slutet av november 1906, de grundade Intima Teatern tillsammans 1907; se nedan pag. 251 *Falks Teater!*

Pag. 106 (5–24/1 1900)

5/1 **Doktor Wetterstrand med Fru [– – –] D:r Eliasson** etc. *Otto Georg Wetterstrand* (1845–1907), läkare och psykoterapeut, gift med Agnes Cecilia; Strindbergs vän *Anders Eliasson* (1844–1900) var läkare vid Ystad lasarett

6/1 **Axel Danielssons sista lidanden, ångest och död** politikern och journalisten *Axel Danielsson* (f. 1863) hade avlidit 30/12 1899; Strindberg skrev senare om Danielssons sista tid i »Trådlös Kallelse» i *En blå bok* (SV 67, s. 1360 f.)

7/1 **Augustdagen** Strindbergs namnsdag 7/1

8/1 **Hos Dahlströms** *Kata* och *Gustav Mauritz Dalström*, jfr ovan pag. 93 *Dahlströms*

14/1 **Fru G af G och hela det underliga uppträdet. / [Dödsdansen]** *fru Gustaf af Geijerstam* dvs. Eugenie (Nennie) (1864–1900), led av njurtuberkulos och hade blivit beroende av de smärtstillande medel, morfin och opium, som hon ordinerats (se Carl-Henrik Ankarberg, Nennies saga. En författarhustrus livsöde i slutet av 1800-talet, 1997, s. 255 ff.); tillägget *[Dödsdansen]* kan ha tillkommit 4/5 1900 då Strindberg underrättades om att Nennie hade dött föregående dag (se dagboken detta datum); Strindberg skulle senare, inspirerad av händelsen, i *Svarta Fanor* gestalta hur »Jenny» uppträder inför makens gäster med »ett underligt beslöjat över blickarne likt en sömngångares» etc. (SV 57, s. 196 ff.)

15/1 **Fröken J.L. [– – –] Mannen som föreföll vara hennes bror gick uppåt kasernerna. [Valentin!]** *Fröken J.L.* jfr ovan pag. 102 (8/11) *Brev från J.E.L.; Valentin!* syftar möjligen på soldaten *Valentin* i operan Faust (av franske tonsättaren Charles Gounod, 1859) baserad på Goethes verk; Valentin anförtror sin syster Margareta i studenten Siebels vård då han drar ut i krig; när han återvänder finner han att hon väntar barn med sin älskare Faust; Valentin duellerar med Faust och sticks ner av denne, ännu i sin dödsstund förbannande sin syster

18/1 **Hugo Philp sjuk** *Hugo Philp* led av diabetes

I somras på Furusund hade Henry hissat flaggan på halv stång av ovarsamhet *Henry Philp* (1877–1920), son till Hugo och Anna Philp; jfr ovan pag. 90 *Flaggen på Philps villa hissad på halv stång*

Se: mina anteckningar och tankar om ur det är oklart vad Strindberg syftar på, kanske bl.a. på ett folioblad bland hans Swedenborgexcerpter i Gröna Säcken med underrubriken »Om Ur» (SgNM 9:2,9; citeras i nästa förklaring)

19/1 **Hugo något bättre; samtal om döden** i den ovan anförda anteckningen »Om Ur» återfinns bl.a. orden: »ʿυγω [Hugo] och Förintelsen. Så fick han känna den»; Strindberg skildrade senare i det i oktober 1900 författade dramat *Dödsdansen* hur den sjuke kaptenen i dramat efter en svimning frågar: »Är detta förintelsen, då?» och får svaret: »Början till den!» (SV 44, s. 78; jfr kommentaren s. 242 f.); jfr diskussionen om begreppet »ödeläggelse», ovan s. 56 f.

20/1 **Bror Olle** *Olof Strindberg* (1853–1943), trädgårdsdirektör hos De Geers på Lövstabruk i Uppland sedan 1880

22/1 **Fick barnens nyårskort som legat på sjöbotten med Bore** ångfartyget *Bore* gick under på resan från Helsingfors till Stockholm någon vecka före julen 1899, dock räddades så småningom den ombordvarande posten (jfr Strindbergs brevkort till barnen 23/1 1900); barnens kort är ej bevarat

Brev från Herrlin att [Aspasia] var i Lund *Aspasia* Strindbergs namn på Dagny Juel Przybyszewska, se ovan pag. 7 (5/9); hennes syster Gudrun var gift med konsul Wilhelm Westrup i Lund; i sitt svarsbrev till Herrlin skrev Strindberg 23/1 1900 att han satte »[Aspasia's] uppträdande på horizonten» i samband med att dramat *Brott och brott* skulle sättas upp, dels på Dramaten i Stockholm, dels på Residenztheater i Berlin (den senare föreställningen blev ej av); Dagny Juel Przybyszewska hade tjänat som förebild till dramats Henriette

24/1 **Sunlight** torde gälla ett reklamkort för Sunlight tvål

Paul spökar. Karin Månsdotter tas upp igen! jfr ovan pag. 102 *Paul dyker opp!*

Pag. 107 (25/1–5/2 1900)

25 × 26/1 **kl ¾ 3** kl. 02.45

26/1 **Cherbuliez Après fortune faite** romanen *Après fortune faite* (1896; svensk övers. Sedan millionerna förvärfvats, 1898) av *Victor Cherbuliez;* jfr ovan Titelbladet v. *Revue des Deux Mondes* etc.

Arterioskleros artärförkalkning, åderförkalkning

brev från Gbg i Lund *Gbg* syftar sannolikt på *Håkan Gillberg* (1862–1929), jurist i Lund; Gillberg hjälpte Strindberg att slutbetala hyran för hans bostad i Lund (jfr brev till Gillberg 8/1 och 9/1 1900; Brev 13, s. 244 not 4)

28/1 **Humboldts grav** *Alexander von Humboldt* (1769–1859), tysk naturforskare och forskningsresande

29/1 **På Musketörerna med barnen** *Musketörerna* syftar på en dramatisering av Alexandre Dumas d.ä.:s roman *De tre musketörerna* på Svenska teatern i Stockholm; *barnen* troligtvis Henry, Märta och Anna-Lisa Philp

Hans Hildebrand (1842–1913), arkeolog, kulturhistoriker, riksantikvarie 1879–1907, invald i Svenska Akademien 1895

C G W *Carl Gustaf Wrangel* (1842–1913), friherre, kapten; Siri von Essens första man

Törnqvist skådespelaren *Georg Törnqvist* (1846–1907), skolkamrat och studiekamrat till Strindberg

Anglais restaurang vid Stureplan i Stockholm

30/1 **Brevkort från Berlin av Otto Erich Hartleben och Pbzsky** *Erich Hartleben* (1864–1905), tysk författare, redaktör för tidskriften Die Zukunft; *Stanislaw Przybyszewski* (1868–1927), polsk författare; två av Strindbergs vänner från Berlin 1892–93; jfr ovan pag. 1 *Ferkeln*

husen på Skeppsbron: märkte Nº 18 där Wirsén bor; även det hotell där Josef Josefsson bodde och där »Klubben» grasserade efter Stuxbergs återkomst från Jenisej etc. Svenska Akademiens ständige sekreterare *Carl David af Wirsén* (1842–1912) bodde i Akademiens hus, Skeppsbron 18; *det hotell där Josef Josefsson bodde* etc. troligen hotell Frankfurt, Skeppsbron 16 (där en ny byggnad uppfördes på tidigt 1900-tal); *Joseph Josephson* (1849–1883), journalist, tillhörde liksom Strindberg Förbundet Runa i Uppsala 1870–71; »*Klubben*» sällskapsorden stiftad av August och Siri Strindberg m.fl. vilken var verksam november 1880–april 1882 (se texter och handlingar återgivna i SV 18, ss. 9–14, kommentaren s. 374 ff. samt bild nr 2–10); *Anton Stuxberg* (1849–1902), zoolog och deltagare i A.E. Nordenskiölds expeditioner, bl.a. till floden Jenisejs mynning i Norra Ishavet 1875 och 1876

Linck, Ritaren, Paykull, Arwid Wikström, Staf kamrater till Strindberg från 1870- och 1880-talen; *Josef Linck* (1846–1901), fil.dr och litteratör, tillhörde liksom Strindberg Förbundet Runa (se föregående förklaring); *Ritaren* Magnus Westergren (f. 1844), tecknare vid Vetenskapsakademien, utvandrade till Chicago 1888 (jfr ovan pag. 3, 18/5 1896); *Sigurd Paykull* (1849–84), kemist och mineralog, fil.dr; *Arvid Wikström* (1850–1923), boktryckare; *Staf* troligen *Hugo Staaf* (1852–1917), läkare

31/1 **W Bs katastrof nalkas!** *W B* Waldemar Bülow (1864–1934), redaktör för Folkets Tidning i Lund; Strindberg berättade i brev till Nils Andersson (3/2 1900) att Bülow »väntar ekonomisk katastrof!» men att denna måste inträffa och att han först därefter skulle låna pengar för att hjälpa Bülow; han skickade ändå 200 kr till Bülow 14/2 (Brev 13, s. 252 not 1)

februari **Ibsens pjäs: »När vi döda vakna!»** *Når vi døde vågner* (1899), Ibsens sista pjäs

5/2 **Anbud från Finska Teatern på Gustaf Vasa** etc. Strindberg skrev till dottern Karin 11/2 1900 att *Finska teatern* (Suomen Kansallisteatteri) i Helsingfors erbjudit 500 finska mark för dramat *Gustav Vasa*, vilket han

accepterat; pengarna skulle betalas till barnen; premiären vid Finska teatern ägde rum i mars 1900; *Nilsson* troligen Lars Emanuel Nilsson, sekreterare vid Svenska teatern i Helsingfors; *Tore Svennberg* (1858–1941), skådespelare, vilken nyligen spelat Göran Persson i *Gustav Vasa; G. af G.* Gustaf af Geijerstam

Pag. 108 (10–25/2 1900)

10/2 **Hos Christiernsson på Saltsjöbaden** *Henrik Christiernsson* (1845–1915), författare och regissör vid Dramaten; gift med skådespelerskan *Sophie (Sie)* (1859–1923), syster till Nennie af Geijerstam

11/2 **Mötte Snoilsky och Odhner.** ***[Svenska Historien]*** *Carl Snoilsky* (1841–1903), greve, författare, ledamot av Svenska Akademien från 1876, överbibliotekarie vid Kungliga biblioteket från 1890; skrev bl.a. dikter med ämnen ur Sveriges historia (t.ex. samlingen Svenska bilder, 1894); *Clas Theodor Odhner* (1836–1904), historiker, riksarkivarie 1887–1901, ledamot av Svenska Akademien från 1885

13/2 **Läste i D.N. att Wirsén och Sv. Akademien börjat disponera Nobelska arvet på ett konstigt sätt!** i en artikel med rubriken »Svenska akademien som hyresvärd. / En storslösare» rapporterade Dagens Nyheter 13/2 1900 att Akademien sagt upp de grossister som sedan länge hyrt kontorslägenheter i huset Skeppsbron nr 18 (som Akademien hade fått som gåva och i vilket Wirsén hade en lägenhet; jfr ovan pag. 107 *husen på Skeppsbron* etc.) med syftet att i stället inreda ett bibliotek; man menade att Alfred Nobels donation var »så rik» att man inte behövde hyresintäkterna; Dagens Nyheter kommenterade: »Hur rik än Nobelska fonden är och hur nonchalant än Svenska akademien anser sig kunna handskas med dess medel, finnes det likvisst gränser som icke kunna öfverskridas»; jfr nedan pag. 111 *Rykte om insamling åt Kronprinsen* etc.

Jettatura, av Th. Gautier berättelsen *Jettatura* (1857; svensk övers. 1899) av den franske författaren och kritikern *Théophile Gautier* (1811–72); *Jettatura* (italienska) 'Onda blicken', 'Onda ögat'; enligt folktron kan vissa personer med blicken skada eller döda andra människor

Axel Danielssons porträtt etc. se ovan pag. 106 (6/1)

14/2 **Rydbergs hotell och Whiskyglaset!** Rydbergs hotell och restaurang fanns vid Gustav Adolfs torg under åren 1857–1914; på ett folioblad

i Gröna Säcken med rubrik »Bouc émissaire» (’Syndabock’) har Strindberg bl.a. antecknat »Kyparen på Rydberg som orätt anklagade G. af G. och mig för att ha tagit 1/2 glas Whisky för mycket. (Jfr: straxt förut min dom öfver αρνιδ ποσσε [Arvid Posse] som tjuf. H.H. item» (SgNM 9:3,34); *Arvid Posse* (1820–1901), greve, Lantmannapartiets ledare, statsminister 1880–83; *H.H.* syftar möjligen på *Henning Hamilton* (1814–86), greve, f.d. ecklesiastikminister, Svenska Akademiens sekreterare 1874–81, som 1881 ertappades med växelförfalskning och gick i landsflykt; *item* (latin) ’likaså’, ’på samma sätt’

15/2 **Hertz i Stockholm** se ovan pag. 85 *Herz*

16/2 **Läste Garborg: »Den förlorade Fadren» som skildrar hans Inferno-kris** den norske författaren Arne Garborgs (1851–1924) berättelse *Den burtkomne Faderen* (1899; svensk övers. Den borttappade fadern, 1903) är en bekännelseskrift om människans väg till Gud; i verket gestaltade den tidigare fritänkaren Garborg en frigjord och innerlig religiös hållning eller livstro

en häftig längtan till [– – –] rue de la Grande Chaumière [– – –] I D.N. två dagar senare etc. Madame Charlotte Futterer Carons crémerie (mindre matställe) på *rue de la Grande Chaumière* i Paris var under några år på 1890-talet samlingspunkt för en kosmopolitisk krets av konstnärer och författare (Strindberg, Gauguin m.fl.); Strindberg bodde på ett hotell på samma gata under 1895 och 1896; i en artikel i Dagens Nyheter 19/2 1900 omtalas att »i Montparnasse visar man ännu vid en smal och trång gata det hus, där Strindberg bodde, och det snedt öfver gatan belägna lilla i rosafärg målade ’crêmerie’, där vår störste dramatiske författare brukade intaga sina måltider»

Götiska katedraler *götisk* (variantform) gotisk

22/2 **Petri Cathedra** festdag i det katolska kyrkoåret 22 februari till minne av att Petrus enligt traditionen blev biskop i Rom; *cathedra* ’(biskops)stol’; dagen bar i almanackorna före 1900 namnet Petrus cathedraticus, ofta förkortat Petr. Cath., vilket i folkmun utlästes »Petter Katt» eller »Per i stolen»

Le Monde et L’Univers den franska dagstidningen L’Univers utgavs vid denna tid (1900) under namnet *L’Univers et Le Monde* (’Universum och Världen’)

Mme Pragers översättning av min: »Himmelrikets nycklar» eller Sankt Pers vandringar *Mathilde Pragers* (1844–1921) översättning (under pseudonymen Erich Holm) av dramat *Himmelrikets nycklar* (1892), Die

Schlüssel des Himmelreichs oder Sanct Peters Wanderung auf Erden, utgavs år 1900; Strindberg skrev 22/2 1900 till Prager: »I det oundvikliga har jag lärt finna mig, och eger blott erkänna brefs och boks mottagande»; Strindberg hade givit Prager rätten att översätta verket redan 1892 men var inför den första publiceringen i Wiener Rundschau 1898–99, dvs. efter Infernokrisen, inte glad att verket fick större spridning: »detta arbete hör till dem jag vuxit långt ifrån» (brev till Prager 28/11 1898)

24/2 **Michelssons En Skugga** *En skugga* av Knut Michaelson (1841–1915), teaterledare och dramatiker; dramat som handlar om den åldrande drottning Kristina i Rom gavs på Svenska teatern 24/2 1900

Generalrepetition på Brott och Brott Strindbergs drama *Brott och brott* hade premiär på Dramaten 26/2 1900; se nedan pag. 109

25/2 **Hos Dahlströms** *Kata* och *Gustav Mauritz Dalström*; jfr ovan pag. 93 *Dahlströms*

Läste i Dorés Dante syftar på Dante Alighieris Divina Commedia framställd i teckningar med förklarande text och kortfattad redogörelse för skaldeverkets innehåll av John Rosén (1875), illustrerad av *Gustave Doré* (1832–83); *Divina Commedia* Den gudomliga komedin (ca 1320)

Alkemister få hudutslag som klia beskrivningen är hämtad från Dante, Den gudomliga komedin, Helvetet, sång 29; Strindberg har på ett folioblad med flera rubriker i Gröna Säcken gjort anteckningar ur »Dante:», bl.a. »*Alkemister* få Spetälska och *skrapa rufvor* som *fiskfjell*» (SgNM 9:2,3); *ruvor* sårskorpor; jfr *Inferno*, s. 287

Pag. 109 (26/2–7/3 1900)

26/2 **Brott och Brott på Dramaten** Strindbergs drama *Brott och brott* som hade premiär på Dramaten 26/2 1900 blev en stor framgång; mellan 26/2 1900–12/9 1901 spelades den på Dramaten sammanlagt 40 gånger med Augusta Lindberg och August Palme i huvudrollerna; pjäsen stod på repertoaren ända till 1906

Fredriksson på Rydberg *Gustaf Fredrikson* (1832–1921), ledande skådespelare vid Dramaten sedan debuten 1862, direktör för Teater Associationen från 1888 fram till 1898, då han tvingades avgå; *Rydberg* se ovan pag. 108 (14/2) *Rydbergs Hotell* etc.

NB! »Den Bortkumne Fadern» har åter visat sig på Dramatiska Teatern,

där Fredriksson och Fru Hartmann regerat så länge jfr Arne Garborgs *Den burtkomne Faderen* (1899), se ovan pag. 108 (16/2); anteckningen syftar på *Brott och brott* på Dramaten; i dramat söker huvudpersonen Maurice försoning med Gud; *Gustaf Fredrikson* (se ovan) och *Ellen Hartman* (1860–1945) var framträdande skådespelare vid Dramaten fram till 1898; jfr ovan pag. 65 *Fredriksson, Fru Hartman avgått*

Ingenjör Thulin *Knut Thulin* (1867–1918), bergsingenjör med erfarenhet från mineralogiska undersökningar i Argentina och Sydafrika

Gunnar Heiberg (1857–1929), norsk författare; jfr ovan pag. 55 *Munch, Heiberg, Paul*

Samma natt strandade Rex utanför Rügen Dagens Nyheter meddelade 28/2 1900 att ångaren *Rex* – »som bekant en af vårt lands största och elegantaste ångare» – på väg från Trelleborg till Sassnitz strandade på tyska kusten och att sex personer omkom under räddningsarbetet; jfr nedan pag. 110 *En ny »Rex» haverist* etc.

Samma natt mordet vid Solna en notis i Dagens Nyheter 28/2 1900 meddelade att en person mördades »på den förbi Nya kyrkogården ledande Solnavägen»

27/2 **Visit av Ivar Tott och Ragnhild Strindberg** etc. *Ivar Thott* (1875–1909), friherre, sjökapten; förde vanligen befäl över ångaren Rex (se ovan); *Ragnhild Strindberg* (1876–1901), dotter till Strindbergs bror Axel och dennes första hustru Charlotte; paret Thott-Strindberg hade förlovat sig 27/3 1899; jfr ovan pag. 85

28/2 **Mia gick ur tjänsten!** *Mia* tjänsteflicka

[Förra gången Nora var i Stockholm, gick Ebba ur tjänsten!!!] *Ebba* tjänsteflicka, jfr ovan pag. 103 (12/12)

Fåhræus, Karl Larsen på besök! *Klas Fåhræus* (1863–1944), författare och konstkritiker; *Karl Larsen* (1860–1931), dansk författare, redaktör för tidskriften Juleroser; antagligen bad Larsen vid besöket Strindberg om ett bidrag till Juleroser, vilket denne accepterade i början av mars samma år (Brev 22, s. 108); jfr nedan pag. 112 (14/4) *skrev i Botanik åt Julroser* etc. och pag. 113 (17/4) *om dessa två* etc.

4/3 **Bagge** torde syfta på *Julius Bagge* (1844–1890), musiker; innehavare av Abraham Hirschs musikhandel Stockholm sedan 1874

Anglais restaurang vid Stureplan i Stockholm

G. af G berättade att Brott och Brott varit väl mottagen av de största tidningarne [– – –] trodde tvärtom [– – –] att AB och NDA varit elaka recensionerna av skådespelet var överlag positiva; Georg Nordensvan

skrev i *Aftonbladet* (AB) 27/2 1900: »Man måste beundra den kraft och konsekvens liksom det sceniska lif, förf. har lagt in i stycket», medan Arvid Axelsson i *Nya Dagligt Allehanda* (NDA) 27/2 1900 summerade: »Det hela är oemotståndligt fängslande samt vittnar om den verklige dramatikerns säkra instinkt» (se vidare kommentaren i *Vid högre rätt*, SV 40, s. 263 ff.)

Det är böndag i dag *böndag* här: botdagen; *böndag* i reformatorisk tradition särskild faste-, bot- eller böndag; Sverige hade fyra böndagar, från 1889 med var sitt tema: bot-, reformations-, missions- och tacksägelsedagen

7/3 **Slutade Gustaf Adolf som grundades i September *1899*.! G.v.t!** jfr ovan pag. 100 (19/9 1899); *G.v.t!* 'Gud vare tack!'; arbetet med dramat hade varit utdraget, jfr exempelvis ett brev till Nils Andersson 1/1 1900: »Gustaf Adolf kryper med några rader hvar dag, i känslan af ansvaret och de stigande fordringarne!», och ett vykort till samme adressat 9/3 1900: »G II A är färdig! Jag andas! Och det är vår!» (jfr kommentaren i SV 42, ss. 312–336)

Pag. 110 (8–26/3 1900)

8/3 **Théâtre Français brann; Voltaires staty räddades** Dagens Nyheter rapporterade 9/3 1900 att en eldsvåda hade härjat Théâtre Français i Paris föregående dag, varvid en skådespelerska och en tekniker omkom; merparten av biblioteket och museet räddades, bl.a. Jean-Antoine Houdons berömda porträttskulptur från 1779–81 av filosofen *François de Voltaire*

Såg Boïtos Mefistofeles *Arrigo Boito* (1842–1918), italiensk poet och kompositör, vars opera *Mefistofeles* (1868) baserar sig på Goethes skådespel Faust; *Mefistofeles* spelades på Kungl. Teatern (Operan) i mars 1900

[G. af G.] när han läst G II A anteckningen tyder på att Strindberg lämnat manuskriptet till *Gustav Adolf* för läsning till Gustaf af Geijerstam på Gernandts förlag

12/3 **Hittade ett guldgult papper med 96 Jfr: Guld = 96** om guldets tal enligt Strindberg, se ovan ss. 31 ff. och 76 ff.

14/3 **En ny »Rex» haverist. Obs. Gleerup. Så hette Kaptenen på Motala som 1875 skulle föra mig till Amsterdam Paris. (Se: Le Plaidoyer d'un Fou)**

Rex se ovan pag. 109 *Samma natt strandade Rex utanför Rügen;* i romanen *Le Plaidoyer d'un Fou* (*En dåres försvarstal*) beskrivs huvudpersonen Axels avbrutna försök 1875 att fly utomlands från sin förälskelse i den gifta Maria; någon kapten Gleerup omtalas ej i romanen (SV 25, s. 87)

Ryktet går att Siri tigger i Finland förebärande nöd etc. Strindberg torde syfta på att fröken Adelaïde Ehrnrooth, en finländsk kvinnorörelsepionjär, 1896 anordnat ett lotteri till förmån för Siri von Essen och barnen; möjligen hade Strindberg fått upplysningar om detta via Ellen Key vilken informerats om lotteriet av Ehrnrooth (se vidare Brev 13, s. 264 f. noterna); jfr brev till Karin, Greta och Hans Strindberg 10/4 1900: »Hvarför söker Ni icke arbeta, utan föredraga tiggeri vid så unga år?»; i brev till Karl Staaff 22/3 1900 redogjorde Strindberg för de summor han sänt till barnen: under 1897–98 »*5,000 Mark*», 1898–99 »*8,375 Finska Mark!*» samt under 1900 »*1,000 Mark*»

16/3 **En Duva flög framför mig och lade ner en kvist av björk. [Oliven, eller Riset]** jfr Första Moseboken 8:11, där Noa släppt ut en duva för att se om vattnet sjunkit undan från jorden efter syndafloden: »Hon kom till honom emot aftonen, och si, hon förde i sin mun ett afbrutet olivelöf» (Bibeln 1894); kvisten av björk kan tolkas som hoppets olivlöv eller straffets ris (jfr dagboken pag. 111: »En duva med en riskvist flög över mitt huvud»); Strindberg beskriver händelsen i brev till Nils Andersson 10/4 1900: »En Dufva, på Riddargatan, slog ned framför mina fötter, nedlade varligt en risqvist, och flög. Jag försökte inbilla mig det var en oliveqvist; men det var björk! och har varit björk hela vägen!»; i dramat *Påsk* som skrevs i oktober 1900 återkom han till motivet (se SV 43, s. 244 och kommentaren s. 372)

17/3 **Hos Warburg** *Karl Warburg* (1852–1918), litteraturhistoriker och kritiker, professor vid Göteborgs högskola 1899–1900; från 1901 chef för Svenska Akademiens Nobelinstitut; professor vid Stockholms högskola från 1909

Schück *Henrik Schück* (1855–1947), litteraturhistoriker, professor i Lund 1890–98, i Uppsala 1898–1920; ledamot av Svenska Akademien från 1913

20/3 **Såg i spegeln en stor <u>rosenröd</u> halvmåne [– – –] en skärm med målat ett barn i vita kläder, rosor i mössan och ett par <u>rosenröda vingar</u>! [– – –] (Se närliggande figur ur Swedenborg)** etc. Strindberg jämför med Swedenborgs beskrivningar i Deliciae Sapientiae De Amore Conjugiali, där jungfrur »flätade en krans af rosor [– – –] samt satte den på gossens

hatt omkring hans lilla hufvud och sade: 'Mottag förståndighetens förnöjelser: må du veta, att hatt betecknar förståndighet, samt en krans från denna rosengård förnöjelser'», och gossen gick bort och syntes på långt håll »åter som en flygande dufva, men med en blomsterkrans på hufvudet» (Swedenborg, Vishetens förnöjelser angående äktenskapliga kärleken etc., övers. C.J.N. Manby, 1895, s. 333 f.); jfr dagboken pag. 71 (21/8 1898), pag. 105 m.fl. sidor

Pag. 111 (27/3–8/4 1900)

27/3 **[G af G]** *Gustaf af Geijerstam*
[**Fallström]** *Daniel Fallström* (1858–1937), skriftställare, poet
[G] mötte med Viktor Rydberg; [F] med August Blanche innebörden är antagligen att *Geijerstam* talade om *Viktor Rydberg* (1826–95), författare, religionsfilosof, ledamot av Svenska Akademien från 1877, och *Fallström* om författaren *August Blanche* (1811–68)

29/3 **Pastor Flyborg dog** etc. *Gustaf Gottfrid Flyborg* (1830–1900), Strindbergs konfirmationslärare i Adolf Fredriks församling i Stockholm 1865; Strindberg hade under 1898–1900 på nytt tagit kontakt med Flyborg, då kyrkoherde i *Torrlösa och Skrävlinge* i Lunds stift, för att be om förlåtelse för vad han i en av sina böcker skrivit om sin konfirmationslärare och för vad han tidigare i skrift uttryckt om religionen; Flyborg hade svarat med att skänka Strindberg ett »självlysande kors» och därefter ett par bibelord (Johannes 6:37 och Lukas 23:43) och en psalmvers (»O Jesu, det blodet, som talar så milt») som Strindberg skulle tänka på när han såg på korset (Strindbergs brev brändes men Flyborgs dotter som skötte korrespondensen har refererat dem, se Nils Norman, Den unge Strindberg och väckelserörelsen, 1953, s. 239; jfr B.I. Kilström, »Då Strindberg skrev till sin konfirmationslärare», SvD 22/10 1944)

30/3 **Heibergs Artikel i D.N., varigenom jag bröt med en hop gammalt från förra seklet** *Gunnar Heibergs* (se ovan pag. 55 *Munch, Heiberg, Paul*) artikel om uppsättningen av *Brott och brott* på Dramaten publicerades i Dagens Nyheter 30/3 1900; Heiberg spårar ett inflytande från den franske dramatikern Victorien Sardou (1831–1908); Sardou är en av de främsta företrädarna för det s.k. välgjorda styckets dramaturgi (»la pièce bien faite»), som syftar till perfekt intrigmaskineri och effektscener

31/3 **Anna Lisa** *Anna-Lisa Philp* (1884–1959), dotter till Anna och Hugo Philp

1/4 **Paul Cavallin** *Paul Cavallin* (1868–1901), skolman och filosof, fil.dr 1895; jfr ovan pag. 84

2/4 **Danske målaren Krøyer vansinnig** Dagens Nyheter rapporterade 2/4 1900 att den danske konstnären *P.S. Krøyer* (1851–1909) intagits på sinnessjukhus

Drachman *Holger Drachmann* (1846–1908), dansk författare

4/4 **Med Branting och fru** *Hjalmar* och *Anna Branting* jfr ovan pag. 105; i april slutbetalade Strindberg ett gammalt lån till Branting (Brev 13, s. 269 med not 1)

Rykte om insamling åt Kronprinsen och åt Pastor Bergman i Jakob. (Jfr: Wirsén och Hildebrand) *Kronprinsen* kronprins Gustaf (1858–1950; från 1907 Gustaf V); *Anders Evald Bergman* (1843–1904), kyrkoherde i Jakobs församling i Stockholm, satt i den jury som 1888 dömde Hjalmar Branting och publicisten Axel Danielsson till fängelse för hädelse; det omtalade ryktet har inte kunnat beläggas; både *Carl David af Wirsén* och *Hans Hildebrand* var ledamöter av Svenska Akademien; se ovan pag. 107 *husen på Skeppsbron* etc. och pag. 108 *Läste i D.N.* etc.

6/4 **G A revideras** dramat *Gustav Adolf* se ovan pag. 109 (7/3); denna dag lät Strindberg sända en renskrift av dramat till Schering (brev 6/4; jfr kommentaren i SV 42, s. 332 ff.)

Wester Bibelkommentar syftar på Praktisk bibeltolk. Nya Testamentet, bearb. efter James Comper Gray's »Biblical Museum», utgiven 1880–83; del 2–5 bearbetade av *Marcus Wester*

På aftonen på postkontoret hörde spelas: [Sköna Helena] *Sköna Helena* fransk operett (1864) av Jacques Offenbach (1819–1880)

Gyllensköld *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom och vetenskapshistoriker

7/4 **Professorskan Hjalmar Holmgren dog!** *Lovisa Holmgren* (f. 1840), änka efter professorn i matematik och mekanik Hjalmar Holmgren, avled 7/4 1900

8/4 **Från Strandvägen såg jag nybyggda Södra Teatern [– – –] Jag tänkte just på mitt »religiösa lustspel» som skall inviga denna teater 1ª Oktober i år!** *Södra teatern* teaterbyggnad vid Mosebacke torg i Stockholm, invigd 1853, med lustspelsinriktad repertoar; 1899 hade Albert Ranft inköpt teatern och låtit bygga om den; Ranft beställde ett lustspel av Strindberg med vilket teatern skulle nyöppnas; dock kom den med början i

juli 1900 författade pjäsen *Midsommar* inte att sättas upp som planerat; *Midsommar* var scentekniskt för avancerad för Södra teatern och sattes i stället upp på Svenska teatern 17/4 1901; Södra teatern nyinvigdes 22/12 1900, utan bidrag av Strindberg

Hos Fåhræus *Klas Fåhræus* (1863–1944), författare och konstkritiker; gift med skådespelerskan Olga Björkegren (1857–1950)

Pag. 112 (12–16/4 1900)

12/4 »**(Till) André / från det glada Stockholm.**» *S.A. Andrées* (1854–97) försök att i luftballong från Spetsbergen översegla Nordpolen inleddes efter lång planering 11/7 1897 och slutade med ballongens haveri på isen i samma månad och de medverkandes död; expeditionens öde blev bekant först 1930; bland expeditionsdeltagarna var Nils Strindberg, son till författarens kusin Johan Oscar (»Occa») Strindberg

Georg Brandes återvänt från Pest sjuk igen *Pest* östra delen av Budapest, tidigare en självständig stad; *sjuk igen* jfr ovan pag. 37 *Läste i Folkets Tidning om G. Brandes* etc.

14/4 **skrev i Botanik åt Julroser, och skulle påvisa inre sammanhanget mellan en gurka och en Kaktus** Strindberg författar »Några Blomstrens Hemligheter .....» för den danska kalendern *Juleroser;* dock avstyrde Strindberg 1/9 1900 sin medverkan efter att hans artikel redigerats hårdhänt; artikeln publicerades i stället i den svenska jultidningen Regnbågen (artikeln återges i SV 36, s. 271 ff.; jfr kommentaren s. 526 ff.); jfr ovan pag. 109 (28/2) *Fåhræus, Karl Larsen på besök!*

Karl Torins »**De naturliga Växtfamiljerna**» syftar på *Karl Torin*, De naturliga växtfamiljerna jemte växtgeografien, i sammandrag utarbetade för elementarundervisningen (1870)

Huysmans har nu gått i Benediktinerkloster *Joris-Karl Huysmans* (1848–1907), fransk författare; jfr ovan pag. 44 *Läste Huysmans En Route* etc.

Goncourts Akademi [– – –] läsa om den i Sthlms Dagblad *Académie Goncourt* franskt litterärt samfund, bildat 1896; den franske författaren *Edmond de Goncourt* (1822–96) drog i sitt testamente upp riktlinjerna för akademins verksamhet, bl.a. att årligen belöna ett franskt prosaverk med Goncourtpriset; Stockholms Dagblad berättade 14/4 1900 att en arvstvist fördröjt förverkligandet av testatorns önskemål om prisutdelningen (priset delades ut första gången 1903)

16/4 **Anna Maria Lenngren** (1754–1817), svensk författare
syster Bertha *Berta Olivia Philp* (1849–1919), syster till Hugo Philp

Pag. 112 v.

Om Doktorspromotionen i Lund och Hedersdoktorer Strindberg blev aldrig hedersdoktor vid något universitet; jfr nedan pag. 256 *Greta [– – –] berättade om att jag vore föreslagen* etc.

Pag. 113 (16/4–25/4 1900)

16/4 **Anna Lisa hade läst ~~om~~ i Flammarions »Det Okända» om en flicka vars morbror dog; undertecknat »Utte» Aix** etc. *Anna-Lisa Philp* (1884–1959), dotter till Anna och Hugo Philp; *Det okända och lifvets psykiska gåtor* (1900; övers. av L'inconnu et les problèmes psychiques, samma år) av den franske astronomen och författaren *Camille Flammarion* (1842–1925); i boken återges bl.a. brev från människor med psykotelepatiska upplevelser; stadsnamnet *Aix* förekommer i Frankrike med olika lokala efterleder

17/4 **Christian Eriksson** (1858–1935), skulptör och konsthantverkare
Betula nana dvärgbjörk
Trifolium det vetenskapliga namnet på växtsläktet klövrar
Om dessa två hade jag skrivit på förmiddagen till Juleroser se »Några Blomstrens Hemligheter .....» (SV 36, s. 276 f.)
Clarence von Rosen (1867–1855), greve, officer
Axel Danielsson se ovan pag. 106 *Axel Danielssons sista lidanden* etc.
E Kleen *Emil Kléen* (1868–98), författare, journalist; se ovan pag. 81

18/4 **telefon från Staaff. – – – *[i D.N.]*** torde syfta på journalisten *Pehr Staaff* (1856–1903), anställd på Dagens Nyheter, eller möjligen dennes bror advokaten och politikern *Karl Staaff* (1860–1915)

19/4 **Schopenhauer** *Arthur Schopenhauer* (1788–1860), tysk filosof

19 × 20/4 **Tante Thiel** *Josephine* (eg. Josepha) *Thiel* (1823–1900), skådespelerska och sångerska, syster till Friedrich Uhl; jfr ovan pag. 16 *Tante Tiehls anfall av vansinne* (jfr ett folioblad i Gröna Säcken med rubriken »Tante Thiel:» och texten »Kampen mot Ålderdomen och Döden», SgNM 9:5,18)

21/4 **Två telefoner från Karin Larsson. [Samvetet]** *Karin Larsson* (1859–

1928), konstnär; gift med Carl Larsson från 1883; *samvetet* kan syfta på att makarna Larssons barn förblev odöpta intill år 1900 då samtliga döptes (jfr dagboken 25/4 och nedan pag. 117, 27/6)

23/4 **Paul Cavallin hos mig med sitt manuskript** *Paul Cavallin* (1868–1901), skolman och filosof, fil.dr 1895; jfr ovan pag. 84; Cavallins *manuskript* publicerades först 1998 under titeln Ur Inferno till Damaskus. En omvändelsehistoria, utg. av Jens Cavallin

25/4 **Huysman** *Joris-Karl Huysmans* (1848–1907), fransk författare; se ovan pag. 44 *Läste Huysmans En Route* etc.

Coppée *François Coppée* (1842–1908), fransk författare och dramatiker; konverterade 1897 till katolicismen; jfr ovan pag. 71 *Köpte Coppée: La bonne Souffrance*

Fru Schram *Amalie Skram* (1847–1905), norsk författare; utgav år 1900 romanen Julehelg (1900), präglad av religiös kärleksmystik

Jørgensen *Johannes Jørgensen* (1866–1956), dansk författare, konverterade till katolicismen 1896

Garborg *Arne Garborg*, norsk författare; se ovan pag. 108 (16/2)

Fröding *Gustaf Fröding* jfr ovan pag. 74 *Fröding avsvärjer osedligheten* etc.

Kleen *Emil Kléen* se ovan pag. 81

Cavallin *Paul Cavallin* se ovan 23/4

Helène Nyblom *Helena Nyblom* (1843–1926), dansk-svensk författare; konverterade till katolicismen 1898

Ola Hansson (1860–1925), författare och kritiker; konverterade till katolicismen 1898

Armisterna på 70 och 80talet *armister* vanligtvis benämning på medlemmar av Frälsningsarmén, en internationell protestantisk organisation för evangelisation och socialt arbete med betoning på odogmatisk, praktisk kristendom; *Frälsningsarmén* började sin verksamhet i Sverige på 1880-talet; *armister* även benämning på odogmatiska kristna

v. Steijern *Fredrik Vult von Steijern* (1851–1919), tidningsman; se nedan pag. 117 (27/6)

ostentativt avsiktligt framhävt, skrytsamt

Pag. 114 (1–14/5 1900)

1/5 **G. af G. [– – –] hustru fick då slaganfall** *Nennie af Geijerstam* vilken avled 3/5 1900; jfr ovan pag. 106 *Fru G af G* etc.

Två kanoner avbröstade vid Hästkasernen *Hästkasernen* kasernen för Kungl. Livgardet till häst vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen); *avbrösta* försätta kanon i eldställning

2/5 **Richard Bergh** (1858–1919), konstnär; en av stiftarna av Konstnärsförbundet (jfr ovan pag. 105)

Nordström *Karl Nordström* (1855–1923), konstnär; en av stiftarna av Konstnärsförbundet, dess ordförande 1896–1920

Wirsén *Carl David af Wirsén* se ovan pag. 107 *husen på Skeppsbron* etc.

3/5 **mötte jag en fattig gumma** etc. Strindberg noterar i dagboken tolv möten med »Gumman på Djurgården»; se personregistret

Fröken Jane L– – –d se ovan pag. 102 (8/11) *Brev från J.E.L.*

4/5 »**Timmerman**» *Acanthocinus aedilis*, art i skalbaggsfamiljen långhorningar; 13–20 mm lång och gråbrunt spräcklig, med långa antenner

13/5 **Jag kände mig som gamle Faust** Strindberg kan syfta på Goethes drama *Faust* där Skalden i Förspel på teatern utbrister »giv mig min ungdoms dar tillbaka!»

Axel hos Philps! *Axel Strindberg* (1845–1927), Strindbergs äldste bror, försäkringstjänsteman, musiker; relationerna mellan Axel Strindberg med familj och familjen *Hugo* och *Anna Philp* var inte goda (jfr Axel Strindberg, Arvet från Strinne, 1989, s. 180 f.)

På aftonen två telegram från Berlin att min premiär lyckats tre av Strindbergs enaktare hade premiär 13/5 1900 på Residenztheater i Berlin, *Paria*, *Mutterliebe* (*Moderskärlek*, urpremiär) samt *Debet und Credit* (*Debet och kredit*, urpremiär) (Ollén 1982, s. 216; SV 33, s. 114)

14/5 **Nora kom** syftar på Strindbergs syster *Nora Hartzell* (1858–1927), bosatt i Norrköping

Pag. 115 (15–25/5 1900)

15/5 **Berzelius' Lärobok i Kemi Del II** syftar på *Lärbok i kemien. 2* (1812) av *Jöns Jacob Berzelius* (1779–1848), kemist och naturforskare

Engströms lånbibliotek Engström & Engeström lånbibliotek och antikvariat, Birger Jarlsgatan 16, Stockholm

Ragnhilds bröllop Strindbergs brorsdotter *Ragnhild* gifte sig med *Ivar Thott* 15/5 1900 (jfr ovan pag. 109, 27/2); Strindberg skriver skämtsamt i brev till dottern Kerstin Strindberg 7/5 1900 att hon genom sin kusins äktenskap blir släkt med Gustav Vasa och Erik XIV; Erik XIV:s dotter

Sigrid gifte sig med Henrik Tott och blev mor till Åke Tott, som spelar en viktig roll i Strindbergs dramer *Gustav Adolf* (1900) och *Kristina* (1901)

en hel hop enögda människor! jfr att Strindberg i dramat *Karl XII* (1901) låter Swedenborg antyda att han vet den förborgade betydelsen av att kungen bokstavligen omges av enögda rådgivare (SV 47, s. 137); i den Swedenborgska andevärlden sammanfaller seendet med det himmelska ljuset, medan blindhet betecknar nedsänkthet i materien (jfr Arcana Coelestia # 4410); dock beskriver inte Swedenborg *enögdhet* som ett symboliskt lyte

18/5 **Carl Nordström** konstnären *Karl Nordström*, se ovan pag. 114

19/5 **[G]** *Gustaf af Geijerstam*

K. W–g *Karl Warburg* se ovan pag. 110 *Hos Warburg* etc.

O. L–n. *Oscar Levertin* (1862–1906), författare, litteraturhistoriker och ledande kritiker på Svenska Dagbladet; innehade en personlig professur i litteraturhistoria vid Stockholms högskola från 1899; Strindberg uppfattade Levertin som en fiende sedan denne 1890 allierat sig med Heidenstam i pamfletten »Pepitas bröllop» mot 80-talisterna och i sina recensioner bl.a. kritiserat Strindbergs författarskap efter *Inferno*

v. H–m *Verner von Heidenstam* (1859–1940), författare

Karneval i Uppsala där Sv. Parnassen drogs av oxar jfr hur karnevalen i Uppsala beskrevs i Upsala Nya Tidning: »'Den svenska Parnassen' på Åreskutan, Strindberg, Ellen Key, Heidenstam och Levertin på en kullstjälpt båt, var en lyckad grupp – särskildt gjorde sig fröken Key bra» (21/5 1900)

20/5 **Ingenjör Thulin** *Knut Thulin* se ovan pag. 109

larver troligen i betydelsen *masker* eller *spöken*, tillfälliga materialisationer med ockult innebörd; jfr ovan pag. 64 v. och pag. 65

21/5 **Fick upp om Thomas ab Aquino. »Weil er seine Studien [– – –] die Welt erfüllen.»** *Thomas av Aquino* (1225–1274), italiensk teolog och filosof, helgonförklarad 1323; *»Weil er seine Studien [– – –] die Welt erfüllen.»* (tyska) 'Eftersom han mestadels stillatigande bedrev sina studier kallades han en stum oxe av studiekamraterna. Albertus Magnus skall dock ha sagt om honom: Denna oxe kommer en dag att uppfylla världen med sitt bröl.'; *Albertus Magnus* (1200–1280), tysk filosof, teolog och naturforskare, dominikanermunk, biskop i Regensburg; lärare (bl.a. för Thomas av Aquino)

23/5 **Ingenjör Lundström som tagit patent på Guldextraktion med Landin** *A.F. Lundström* och *John Landin* se ovan pag. 90

Tabor stad i Böhmen, dåvarande Österrike, nuvarande Tjeckien; Strindberg passerade staden på resa från Malmö till Klam 29–31/8 1896

Grev Magnigatan 11. (Där jag bodde 187? Strindberg bodde på Grev Magnigatan 7 mellan mars 1872–juni 1873

24/5 **Nils Andersson** *Nils Andersson* (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare

25/5 **31 % S** *S* den kemiska beteckningen för svavel

CH = 13 *C* den kemiska beteckningen för kol; *H* den kemiska beteckningen för väte

96 % As *As* den kemiska beteckningen för arsenik

ny bok sänd från Fritze: Elektrochemi *Fritzes bokhandel* i Stockholm; *Elektrochemi* syftar möjligen på Walther Löb, Grundzüge der Elektrochemie, 1897 (i Strindbergs efterlämnade bibliotek 1912)

Leitvermögen von Lösungen (tyska) 'Lösningars ledningsförmåga'

KCl mineralen *sylvin*

Ph syftar på *P*, den kemiska beteckningen för fosfor (som Strindberg stavar »Phosphor»)

Pag. 116 (26/5–14/6 1900)

26/5 **Berzelii Lärobok i Kemi 1ª Delen** etc. syftar på J.J. Berzelius, *Lärbok i kemien. 1* (1808; utökad upplaga 1822); jfr ovan pag. 115

G.E.K. syftar på överbibliotekarien och spiritisten-teosofen *Gustaf Edvard Klemming* (1823–93), som var Strindbergs chef på Kungliga biblioteket i Stockholm under dennes anställning där 1874–82

Klemmings (!) Antikvariat *Klemmings antikvariat* innehades under många år av G.E. Klemmings bror Henrik (1825–87)

Hugo svindelanfall igen Strindbergs svåger *Hugo Philp*

Henry sjuk *Henry Philp* son till Hugo och Anna Philp

31/5 **Besök av Fröken Bosse, 1ª gången** *Harriet Bosse* (1878–1961), norsk-svensk skådespelerska, verksam vid Dramaten sedan 1899; skådespelaren August Palme (1856–1924) önskade henne som motspelerska i *Till Damaskus I*, vartill de behövde Strindbergs stöd; premiären ägde rum 19/11 1900

1/6 **Reste till Furusund** *Furusund* badort och tullstation i Stockholms norra skärgård, sydost om Norrtälje; Strindberg hyrde i juni 1900 Villa Vene-

zia av fru Sophie Hammer, som skötte uthyrningen av villorna sedan hennes make Christian Hammer, som hade inköpt det mesta av Furusund och uppfört villor för sommargäster, hade drabbats av blindhet; jfr ovan pag. 91 (30/6) *Hammers hämnd*

Charlotte Sg *Charlotte Strindberg* (1845–1903), gift med Axel Strindberg

2/6 **Fru H. hos Skomakaren Anderssons** *skomakare Andersson* var Strindbergs hyresvärd på Furusund sommaren 1899; *Fru H.* oidentifierad

3/6 **Hittade ett stort stenhjärta i en vattenpuss. (Jfr: 1896 Stenhjärtat** se ovan pag. 4 (14/6)

Kommune-Hospitalet sjukhus i Köpenhamn

Pag. 116 v.

På Viktor Rydbergs grav läsas dessa dåliga verser etc. *Viktor Rydberg* (se ovan pag. 111, 27/3), jordfäst i Göteborg 21/9 1895; ett monument, krönt av Rydbergs byst utförd av John Börjesson, restes med två strofer ur författarens »Kantat vid Jubelfestpromotionen i Uppsala den 6 september 1877», ur avsnitten »Arioso» respektive »Recitativ»

Pag. 117 (16/6–5/7 1900)

16/6 **Besök av Thulin och Ingenjör Knut Pauli** bergsingenjör *Knut Thulin* se ovan pag. 109; bergsingenjör *Knut Pauli* (1866–1953) hade i brev till Strindberg 4/6 1900 (KB) uttryckt önskan om ett möte; Pauli var en av de Lavals anställda som våren 1896 hade granskat Strindbergs promemoria om mineralutvinning och guldframställning som sänts till Gustaf de Laval (se ovan pag. 5, 20/6 *Mörner som avbrutit korrespondensen*); Pauli och hans kollega hade förklarat att promemorian var »idel galimatias» (Brev 11, s. 171 not 2); i brevet 1900 förklarade Pauli att han då var »mindre kompentent att bedöma dessa saker», men att han sedan dess intresserat sig för ockultism och alkemi, att han korresponderat med de franska ockultister Strindberg kände samt även blivit medlem i Société Alchimique de France

17/6 **Sjuk. Disharmonier. [Annas P] [– – –] Olust. Dº Kraschen börjar** kan syfta på konflikter inom det Philpska äktenskapet, men framför allt på

en konflikt mellan Strindberg och Hugo Philp

O Crux! ('O kors!'), inledningen till orden *O crux, ave spes unica* (latin) 'O kors, var hälsat du mitt enda hopp', hämtade ur den katolska långfredagsmässan och som förekommer som inskription på gravkors; samma sentens finns på Strindbergs eget gravkors på Norra kyrkogården i Stockholm

20/6 **Lämnade Furusund** Strindberg avbröt plötsligt sommarvistelsen i Furusund; 23/6 skrev han till värdinnan Sophie Hammer (jfr ovan pag. 116, 1/6) och förklarade sin avresa med den förkylning han ådragit sig, och bad att i sin tur få hyra ut Villa Venezia

21/6 **Hos Carlheim-G. på aftonen** *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom och vetenskapshistoriker

22/6 **D[E] Eliasson** läkaren *Anders Eliasson* (1844–1900) i Ystad

23/6 **Salomos Predikare kap 7. v 29**. Predikaren 7:29

Bror Olsson (1860–1945), skådespelare; medverkade i bl.a. prosaversionen av *Mäster Olof* på Vasateatern 1897 och i *Gustav Vasa* på Svenska teatern 1899

26/6 **En stor rök av asfalt låg mot Albert Ranfts fönster [– – –] NB! Jämför Novemberkraschen på Sv. Teatern** *Albert Ranft* (1858–1938), teaterchef och skådespelare, under en period chef för Stockholms samtliga privatteatrar; *Novemberkraschen på Sv. Teatern* syftar på de problem som uppsättningen av *Folkungasagan* på Svenska teatern drabbades av i november 1900; regissören Harald Molander drabbades av sjukdom och avled; även skådespelaren Anders de Wahl (1869–1956) insjuknade; se nedan pag. 124 (13/11) *Molander sjuk* etc.

27/6 **Carl Larsson har nu döpt sina sju barn på en gång!** makarna Larsson hade sju barn födda mellan 1884 och 1900; Esbjörn föddes 5/5 1900; jfr ovan pag. 113 *Två telefoner från Karin Larsson* etc.

v. Steijern har sålt sina aktier i Dagens Nyheter *Fredrik Vult von Steijern* (1851–1919), tidningsman, huvudägare i Dagens Nyheter 1888–99, dess chefredaktör 1889–98 och VD 1891–99; sålde av sin aktiepost i tidningen år 1900

5/7 **Hillberg** *Emil Hillberg* (1852–1929), skådespelare som vann framgång i en rad Strindbergsroller

Råkade [Segerström] och [fru] *Sigurd Segerström* (1879–1959), översättare som samarbetade med Marcel Réja på en planerad men icke utgiven fransk utgåva av *Legender*, senare läroverkslärare i Helsingborg; jfr brev till Segerström 18/4 1900 (Brev 22, s. 110 med kommentar);

[*fru*] (eg. skrivet »frou» med grekiska bokstäver) Segerström gifte sig veterligen först 1907

Skådespelaren Eliasson *Oscar Eliason* (1863–1907), skådespelare; hade medverkat i flera Strindbergspjäser

Besök av Fröken Bosse [– – –] Systern väntade utanför *Fröken Bosse* Harriet Bosse; *Systern* torde syfta på sångerskan och sångpedagogen *Dagmar Bosse* (1866–1956)

Pag. 118 (10–17/7 1900)

10/7 **Jag hade kört fast i pjäsen Lövmarknaden** syftar på *Midsommar* som bland annat hade arbetsnamnet »I Löfmarknan» (SV 43, kommentaren s. 343); jfr ovan pag. 111 (8/4) *Från Strandvägen såg jag* etc.

fotografen Andersson *Herman Anderson* (1856–1909), fotograf; främst porträttfotograf (bl.a. Strindbergsporträtt); samarbetade med Strindberg i fotografiska experiment av olika slag (se Per Hemmingsson, August Strindberg som fotograf, 1989, ss. 107–143)

11/7 **Samman med Nilsson och Hillberg, Fallström, Hellen Lindgren** *Nilsson* troligen *Lars Nilsson* (1853–1931), sekreterare vid Svenska teatern (jfr brev till Nilsson 11/7 1900); *Emil Hillberg* (1852–1929), skådespelare; *Daniel Fallström* (1858–1937), författare; *Hellen Lindgren* (1857–1904), litteraturhistoriker och kritiker

13/7 **Detta kunde nog bli en ny extraktionsmetod ur Falu gruvvatten, där kopparn nu fäller på järn** jfr Strindbergs skrift *Guldets syntes förklarad av guldextraktionen ur kopparkis genom Faluprocessen* som han lät trycka i 100 exemplar i augusti–september 1896 (SV 36, s. 135 ff. och kommentaren s. 463 f.)

14/7 **de Wahl** *Anders de Wahl* (1869–1956), skådespelare

15/7 **Läste i Bibeln: II Kron. 20:20** Andra Krönikeboken 20:20

Item (latin) 'likaså', 'på samma sätt'

»**Den Gud älskar, (den som älskar Gud) lyckan får!**» *Den Gud älskar, lyckan får* en variant av avslutningsraden i »Gud som haver barnen kär, / Se till mig som liten är» etc.; en gammal svensk bön för barn, tryckt första gången i Barnabok (1780)

Apostl. Gärn. 26. 24 etc. Apostlagärningarna 26:24; *Porcius Festus* ståthållare i Caesarea (troligen ca 60–62 e.Kr.); *aposteln Paulus* (ca 4 f.Kr.–ca 62 e.Kr.)

Rosendal *Rosendal* kungligt lustslott på Djurgården, en tvåvåningsbyggnad av trä som Karl XIV Johan lät uppföra 1823–27

den enda jag kände igen var [Prof. Montan]! professor *Wilhelm Montan* (1838–1909), historiker, statsvetare och publicist; dennes far, advokatfiskal E.W. Montan, hade som 63-årig familjefar 1870 dödats av en 21-årig flicka vid ett hemligt kärleksmöte på ett hotell; mordet väckte stort uppseende och behandlades i skillingtrycksvisor; Strindberg anspelar på tragedin i dramat *Midsommar* som skrevs vid denna tid (se kommentaren i SV 43, ss. 345–349)

Pag. 119 (18/7–5/8 1900)

18/7 **[G af G]** *Gustaf af Geijerstam*

19/7 **De sista dagarne har min längtan gått till Thun-sjön i Schweiz [– – –] »Gunten» [– – –] »Sigriswül»** *Gunten* och *Sigriswil* (eller *Sigriswyl*) orter i den schweiziska kantonen Bern på norra bergssluttningen intill *Thunsjön;* jfr nedan 2/8 *I förrgår överföll mig ett drama* etc.

Köpte en Bædeker efter den tyska utgivarfamiljen *Baedeker* benämning på utförliga och högt ansedda resehandböcker; den första Baedeker utgavs 1829

20/7 **Christian Gernandt dog!** *Christian Gernandt* (1855–1900) hade tillsammans med sin bror Ernst drivit C. & E. Gernandts Förlags AB fr.o.m. 1892

26/7 **Albert Bonnier dog!** *Albert Bonnier* (1820–1900), bokförläggare; grundare av Albert Bonniers förlag 1837

Jag slutade »Midsommarresan». [= I Lövmarknaden.] syftar på dramat *Midsommar* som bland annat hade dessa arbetsnamn; jfr ovan pag. 111 (8/4) *Från Strandvägen såg jag* etc. och pag. 118

28/7 **Koersner dog** *Vilhelm Kôersner* (1860–1900), historiker, journalist och författare

29/7 **Kung Umberto dödades** *Umberto I* (1844–1900), Italiens kung från 1878, mördades av anarkisten Gaetano Bresci i Monza 29/7 1900

Besökte Haga; sjönk 35 år tillbaka i tiden. Även Sabbatsberg under åren 1856–71 bodde familjen Strindberg omväxlande på Norrtullsgatan och i malmgården Loviseberg på Stora Gråbergsgatan 25 (intill Vasaparken); *Haga* kungligt lustslott i Hagaparken vid Brunnsviken utanför Stockholms norra tull; *Sabbatsberg* innan Sabbatsbergs sjukhus i

Vasastaden öppnades 1879 låg på samma plats Sabbatsbergs Fattighus-Inrättning och ett brunnslasarett

31/7 **August Lindberg** (1845–1916), skådespelare, regissör och teaterledare

1/8 **Fick av obekant person ett tecken** etc. det beskrivna tecknet eller amuletten hade tillsammans med en bok sänts till Strindberg från en teosof, via Anna Casparsson (1861–1961) i Saltsjöbaden och Gustaf af Geijerstam; Strindberg tackade för gåvorna i brev till Casparsson 13/8 1900, där han också berättade att han bar »den vältaliga symbolen vid» sin »urkedja» (Brev 22, s. 115; jfr brev till Geijerstam 6/8 1900; Brev 13, s. 298 f. med kommentar); Strindberg gav senare amuletten till Harriet Bosse, men när hon en gång glömde den på tvättstället tog han tillbaka den; amuletten inspirerade dikten »Sju rosor och sju eldar», troligen författad 1903 (*Ordalek och småkonst*, SV 51, s. 196; se även kommentaren s. 297 ff.)

en äkta Jeriko-Ros som slog ut i vatten *Jerikoros* eller *jerikorosor* benämning på två i norra Afrikas och västa Asiens öknar inhemska ettåriga örter, *Asteriscus pygmaeus* respektive *Anastatica hierochuntica;* båda är marklöpare, dvs. när frukterna är mogna rullar växten vid torka ihop sig, samtidigt som bladen faller; växten lossnar nu lätt från underlaget och kan med vindens hjälp rulla fram över marken, varvid den efter hand släpper sina frön; *jerikorosor* hemfördes till Europa som reliker av medeltidens korsriddare och är i folktron symboler för återuppståndelse och evigt liv

2/8 **Sände check på 4,000 Kronen Oesterreich till Friedrich Uhl** checken till den f.d. svärfadern *Friedrich Uhl* utgjorde återbetalning av skulder Strindberg ådragit sig under 1893–96; jfr brev till Marie Uhl 2/8 1900

I förrgår överföll mig ett drama som ville spela i Dalarne och vid Siljan [– – –] <u>Kronbruden</u>! Strindberg beskrev sina planer i ett brev till Carl Larsson 5/8 1900: »skulle Du, för en stor Stockholmsteaters räkning vilja måla skizzerna till en stor-svensk Dalapjes? Så att man verkligen en gång finge se på Teatern Svensk natur, med röda stugor, hvita björkar och gröna granar?»; Strindberg nedskrev den åsyftade pjäsen, *Kronbruden*, under november–december 1900 och antecknade dess slutförande i dagboken 5/1 1901 (anteckningen av pjäsens namn är gjord senare)

4/8 **Med Axel och Oskar. Talade om [Anna]; jag beklagade mig som ett år måst deltaga i hennes elände** *Axel Strindberg* (1845–1927) och *Oscar Strindberg* (1847–1924), äldre bröder till Strindberg; Strindberg hade umgåtts en hel del med sin syster *Anna Philp* (1855–1937) och hennes

make Hugo Philp efter sin återkomst till Stockholm, ända fram till »kraschen» i juni 1900 (jfr ovan pag. 117, 17/6); paret Philps äktenskapliga slitningar skulle Strindberg utnyttja i *Dödsdansen* som skrevs under oktober 1900

5/8 **kalk** bägare

Vinbergs sonson oidentifierad

Axel berättade om. [Annas stipendium] till Leipzig, ej till Paris *Anna Strindberg* genomgick Musikaliska akademiens artistklass och erhöll *stipendium* därifrån (Strindbergs systrar berättar, 1926, s. 20); hon utnyttjade dock aldrig stipendiet p.g.a. sitt giftermål med Hugo Philp 1875

Pag. 120 (7–27/8 1900)

8/8 **Med Aug. Lindbergs** syftar på *August Lindberg* (1845–1916), skådespelare, regissör och teaterledare, och dennes hustru *Augusta Lindberg* (1866–1943), skådespelerska

9/8 **Brevkort från Kersti [– – –] om mottagandet av de 4,000 Kronen Oesterreich** jfr ovan pag. 119 (2/8); brevkortet från dottern *Kerstin* som nedskrivits av hennes mormor Marie Uhl är daterat 5/8 (KB)

Läser Hilma Strandbergs förfärliga böcker. Den 1ª är nästan så hemsk som Inferno och Fru Schrams = Hieronymus *Hilma Angered-Strandberg* (1855–1927), författare, en av grundarna av kvinnotidskriften Framåt (1886); tillbringade sex år i Amerika 1888–1894; *Den 1ª* syftar troligen på romanen Den nya världen (1898) som beskriver en misslyckad konstnärs eländiga barndom, äktenskap och frestelser samt utmynnar i hans död och hustruns självmord; samma år utgavs romanen På prärien som följdes av novellsamlingen Från det nya och gamla landet (1899); *Fru Schrams = Hieronymus* den norska författaren Amalie Skrams roman Professor Hieronimus (1895); jfr ovan pag. 97 (1/9)

14/8 **Aug. Palme** *August Palme* (1856–1924), skådespelare; jfr ovan pag. 116 *Besök av Fröken Bosse* etc.

18/8 **Mina händer som varit trasiga ett år ha läkts** etc. Strindberg led av psoriasis

Levde hela dagen i den tron att [pjäsen] som övas på Sv. T. rör mig det är oklart vilken pjäs Strindberg syftar på; *Svenska teaterns* höstsäsong 1900 inleddes med Kung Harlekin av Rudolf Lothar (1/9), följd av bl.a. Strindbergs *Erik XIV*, Arthur Pineros Lavendel, Geijerstams Stor-

Klas och Lill-Klas, Strindbergs *Gustav Vasa*, Georg Hirschfeldts Agnes Jordan och Harald Molanders En lyckoriddare

19/8 **Une réussite** (franska) 'En framgång', 'Ett lyckokort'

Nur-Eddin *Nureddin* den avundsjuke trollkarlen i Adam Oehlenschlägers sagospel Aladdin (1805), med motiv från Tusen och en natt; medan Aladdin representerar det romantiska geniet står hans motpol Nureddin för den grubblande reflexionen

27/8 **En volym av Josep Balsamo** *Mémoires d'un médecin: Joseph Balsamo* titeln på den första delen (utgiven i två band 1846–1848) i romanserien i fem delar Mémoires d'un médecin, av Alexandre Dumas d.ä. (1802–70); svensk översättning En läkares anteckningar (1847–49)

Paul Clifford av Bulwer *Paul Clifford* roman (1830; svensk övers. 1835) av engelsmannen *Edward Lytton Bulwer*, lord Lytton (1803–73)

Fröken Låstbom kan syfta på konstnären *Fanny Låstbom* (1857–1926), vilken var god vän med makarna Molard i Paris och umgicks i samma kretsar som dem (jfr ovan pag. 13, 13/10 *Drömde om Ida Molard*); enligt vissa uppgifter lärde hon känna Strindberg på 1890-talet (Brev 22, s. 57, not 1)

Pag. 121 (28/8–8/9 1900)

28/8 **En velociped blå och röd (Se ovan blått och rött)** se ovan pag. 110 (20/3) *Såg i spegeln* etc.

Läser Dumas Père Mémoires d'un Médecin *Alexandre Dumas d.ä.*, romanserien Mémoires d'un médecin består av fem delar, jfr ovan pag. 120 (27/8) *En volym av Josep Balsamo*

De Tyska (Österrikiska) regimenten som attackerade folket d. 13 Juli 1789 hette Reynach, Salis Samade, Diesbach, Esterhazy, Roehmer. Märk Reynach och Esterhazy (Dreyfus-processen) upplysningarna återfinns i Alexandre Dumas d.ä.:s Ange Pitou (1851), tredje delen av Mémoires d'un médecin; *Reynach* torde syfta på *Joseph Reinach* (1856–1921), deputerad i franska nationalförsamlingen, framstående judisk Dreyfusanhängare; *Ferdinand Walsin Esterházy* (1847–1923), major, en av huvudpersonerna i Dreyfusaffären, jfr ovan pag. 52 (11/1) och pag. 76; jfr även romanen *Götiska Rummen* (SV 53, s. 214)

H. Christiernson *Henrik Christiernsson* (1845–1915), författare och regissör vid Dramaten

Fru Hennings och man *Betty Mathilde Hennings* (1850–1939), dansk skådespelerska, gift med musikförläggaren *Henrik Hennings* (1848–1923)

3/9 **Erhöll dokumentet som upplöste mitt andra äktenskap. Det är daterat Wien 5e Februari 1897** Strindberg hade 2/8 1900 skrivit till sin f.d. svärmor Marie Uhl och bett henne skicka det dokument som ogiltigförklarade hans och Frida Uhls äktenskap; han motiverade önskan med att aktstycket var behövligt för hans mantalsskrivning; *5/2 1897* var datum för Fridas förnyade skilsmässoansökan, medan själva skilsmässodomen kom 19/10 1897; jfr ovan pag. 18 (8/3) *Telegram från Klam* etc.

Brev från Lippmansson som är i klostret Grande Chartreuse på besök, för »nervsjukdom» (?) *Leopold Littmanson* (1847–1908) som tidigare skrev sitt namn *Lipmanson;* hans kort från kartusianklostret Grande Chartreuse utanför Grenoble i sydöstra Frankrike finns bevarat (KB); Strindberg tackade för kortet 15/9 1900 och bad Littmanson att meddela honom »intrycken från cellen som lockar mig fortfarande» (jfr brev till densamme 13/8); Strindberg hade talat om att besöka klostret redan i slutet av 1894 (brev till Littmanson 14/12)

Guldet är uppe igen [– – –] (Aftonbladet, ur Revue des Deux Mondes) etc. syftar på en artikel i Aftonbladet 30/8 1900, »Guld – af sjövatten. Ett och annat om hafvets alkemi (Af dr L. Case i Revue des deux mondes.)», som behandlade förekomsten av upplöst guld i vissa vattendrag och i oceanerna (Brev 13, s. 309 not 2); artikeln inspirerade Strindberg att ta upp korrespondens med apotekaren Fredrik Engström (1871–1962) (bror till Albert Engström), vilken kontaktat Strindberg i juni 1900; Strindberg sände ett brev och guldprov till Engström 3/9 1900

Emmensguldet uppgives i Aftonbladet vara lanserat i Augusti 1896 jfr ovan pag. 12 (6/10) *Guldmakeriet* etc.

Se denna Dagbok om vad som hände i Ystad i Augusti 1896, hos Dr Eliasson se dagboken pag. 7 och ovan pag. 7 (7, 10–11 och 13/8 1896)

Ute med Mortensen *Johan Mortensen* (1864–1940), docent i litteraturhistoria vid Lunds universitet

5/9 **Christian Eriksson** (1858–1935), skulptör och konsthantverkare

Gyllensköld *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom och vetenskapshistoriker

7/9 **Dr Eliasson i Ystad dog!** jfr tidningsklippet på pag. 123 v.

Med K.O. Bonnier på aftonen *Karl Otto Bonnier* (1856–1941) hade efterträtt sin nyligen avlidne far Albert Bonnier som chef för Bon-

niers förlag; Strindberg hade ställt in ett planerat möte 3/9 (se brev till K.O. Bonnier 4/9)

8/9 **Hittade en lapp med 98 [= Guldets ekvivalent]** jfr ovan s. 76 f.
Ute med Richard Bergh *Richard Bergh* (1858–1919), konstnär; jfr ovan pag. 105

Pag. 122 a (9–22/9 1900)

9/9 **Synden ålagd såsom straff. Romarbrevet Kap I. v. 25** etc. Romarbrevet 1:25–26, 28
I Romarbrevets 7^e^ Kapitel synes det Ondas problem och frågan om Den fria viljan vara lösta etc. Romarbrevet 7:15–25; jfr brev till Axel Herrlin 11/12 1900

15/9 **I dag utkom »Gustaf Adolf»!** dramat *Gustav Adolf* utkom 15/9 på Gernandts förlag (se kommentaren i SV 42, s. 307)

21/9 **S.A Hedlund begrovs / Viktor Rydberg begrovs!** *Sven Adolf Hedlund* (1821–1900), liberal politiker och tidningsman, medarbetare i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning, begravdes 21/9 1900; Hedlunds vän författaren *Viktor Rydberg* begravdes samma dag (21/9) 1895; jfr ovan pag. 111 (27/3) och pag. 116 v.

Pag. 122 b (24/9–16/10 1900)

25/9 **bonbon** (franska) 'karamell'
»Jag vet ett land» inledningen till *Dalkarlasång* (1890) av Gustaf Nyblæus (1816–1902), med musik av Otto Lindblad (1809–64)
Gardets Kasern mitt emot kasernen för Kungl. Livgardet till häst vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen)
Gustaf Adolf har nu varit ute och blivit bedömd dramat *Gustav Adolf* utkom 15/9 och fick under de första tre veckorna elva större recensioner (se kommentaren i SV 42, s. 336 ff.)
kronglas glas av hög kvalitet; en ofärgad, klar och genomskinlig, blyfri glassort

26/9 **Djurgårdsbrunn** värdshus på norra sidan av Djurgårdsbrunnsviken
»Mandom mod och morske män» sång med text (tryckt 1852 och 1858) av Richard Dybeck (1811–77); melodin uppgavs vara en äldre folkvisemelodi från Orsa

»**Hell Dig Du höga Nord**» sång, författad 1835 av kapten Fredrik Bernhard Cöster (1796–1878) och tonsatt för manskör av Bernhard Crusell (1775–1838)

Josefsons »Vårt land» *Vårt land* inledningsdikten i Johan Ludvig Runebergs Fänrik Ståls sägner, första samlingen (1848); tonsatt 1853 av den svenske kompositören *J.A. Josephson* (1818–80); i tonsättning (1848) av Fredrik Pacius Finlands folksång och senare nationalsång

28/9 **Med Grandinson och Palme** *Emil Grandinson* (1863–1915), regissör och skriftställare; *August Palme* (1856–1924), skådespelare; uppsättningen av *Till Damaskus* på Dramaten, i regi av Grandinson och med Palme som Den Okände, skulle ha premiär 19/11

Frimurarhuset annat namn för Bååtska palatset, Svenska Frimurare Ordens stamhus på Blasieholmen i Stockholm

Lidingöbro värdshus på Norra Djurgården

30/9 »**Vårt Land**» **[– – –] C.D.W. skrivit om Gustaf Adolf** etc. *Carl David af Wirsén* (se ovan pag. 107, 30/1 *husen på Skeppsbron* etc.) recenserade Strindbergs drama *Gustav Adolf* i *Vårt Land* 28/9 1900; Wirsén vände sig mot Strindbergs syn på kungen som passivt offer för den historiska processen: »Man kan svårligen antaga, att författaren med vett och vilja sökt skymfande nedsätta Gustaf Adolfs minne. Men resultatet har blifvit detsamma, som om afsigten hade varit sådan», därmed hade Strindberg »förgripit sig på folket själft, och hans tilltag bör på det allvarsammaste tillrättavisas»

läste jag i »Dagen» *Dagen* en i Stockholm varje helgfri dag utgiven billighetstidning, startad i december 1896

9/10 **Började skriva »Påsk»** Strindberg författade av allt att döma skådespelet *Påsk* mellan 9 och 18 oktober (se SV 43, kommentaren s. 366 f.)

Underhandlingar med K.O. Bonnier Strindberg erbjöd i brev 9/10 1900 K.O. Bonnier att utge hans naturskildringar från 1890-talets början i en ny version med illustrationer; Bonnier refuserade arbetet som i stället utgavs under titeln *Sveriges natur* på Gernandts 1901

14/10 **Thyselius' besök** *Erik Thyselius* (1854–1924), amanuens vid Kungliga biblioteket samtidigt med Strindberg, radikal-liberal skriftställare, 1895–99 utgivare av Nordisk Revy

15/10 **De Wahls** skådespelaren *Anders de Wahl* (1869–1956)

16/10 **Läser om Kristi dödsdom graverad på en kopparplåt funnen i Aqvila** etc. syftar på ett fynd år 1280 i orten *Aquileia*, i nordöstra Italien, vilket nyupptäcktes på 1800-talet efter att ha legat i ett relikskrin i ett kloster

nära Neapel; en *kopparplåt* med Pontius Pilatus dödsdom över Jesus ingraverad på hebreiska; uppgifter om det påstått autentiska dokumentet spreds i tidskrifter och böcker; *Daniel Robani farisé*, *Johannes Zorobabel*, *Rafæl Robani*, *Capet* de fyra personer som påstods ha bevittnat domen

Kristus dömd 24e Mars 17e året av Tiberii regering *kejsar Tiberius* tillträdde år 14 e.Kr., hans sjuttonde regeringsår var sålunda år 31 e.Kr.

Capet [= Louis XVI.] den franske kungen *Ludvig XVI* (1754–93) kallades efter sin avsättning 1792 »medborgare *Louis Capet*»

Forsstrand i Amerika troligen avses *Johan Ulric Forsstrand* (f. 1845), gymnasiekamrat till Strindberg i Stockholms Lyceum, sedermera kammarskrivare vid Kungliga husgerådskammaren; *Forsstrand* utvandrade till Nordamerika 1874 efter ett misskött gemensamt riksbankslån med Strindberg och Jean Lundin (se ovan pag. 98 v.)

Pag. 122 b v.

Detta säger, nu i oktober 1900, Waldeck-Rousseau etc. *Pierre Waldeck-Rousseau* (1846–1904), fransk regeringschef 1899–1902; ledde en vänsterregering »till republikens försvar»; ingrep mot den nationalistiska agitationen i Dreyfusaffären, och Dreyfus benådades; han nödgades driva en politik som sammanhöll republikaner och den oppositionella vänstern; regeringssammansättningen och en allmän amnestilag syftade till att lugna både dreyfusarder och den återstående antidreyfusardiska opinionen

Obs! Francis Schlatter = Herman. Jfr: år 1896 etc. se ovan pag. 1 (29/3) *Francis Schlatter* etc.

Pag. 123 (18/10–1/11 1900)

18/10 **Konung Oskar** *Oscar II* (1829–1907), kung av Sverige från 1872 och av Norge 1872–1905

Nils Andersson (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare

På middag hos Gernandts *Ernst Gernandt* (1860–1925), drev Gernandts bokförlag tillsammans med brodern Christian intill dennes död 1900, fortsatte som delägare fram till förlagets upphörande 1903; jfr ovan pag. 119 (20/7) *Christian Gernandt dog!*

Molanders premiär *Harald Molander* (1858–1900), författare och regissör vid Svenska teatern, regisserade sin egen pjäs En lyckoriddare om Lars Wivallius, med premiär 18/10

läste jag i Aftonbladet att min »Gustaf Vasa» med framgång spelats i Schwerin på Hoftheatern Strindbergs historiska drama *Gustav Vasa* spelades på *Hoftheater* i *Schwerin* i oktober 1900; stycket gavs endast två gånger

Stockholms Dagblad, ett referat av en Professor Fahlbäcks tidskriftsartikel däri han säger att Sverige saknar varje spår av Dramatik *Pontus Fahlbeck* (1850–1923), professor i Lund; Fahlbeck hävdade i artikeln »Sveriges framstående män. Några anmärkningar» i Statsvetenskaplig Tidskrift, nr 4 (oktober) 1900, att Sverige i en internationell jämförelse kunde hävda sig väl på många områden, dock ej på alla: »Klenast beställdt är det med dramat, ty inom det lyser Sverige genom sin nästan fullständiga frånvaro» (s. 250); artikeln refererades i Stockholms Dagblad 18/10 1900

19/10 **I dag på morgonen läste jag i »Dagen» att Molanders pjäs var värdelös [– – –] gick lysande!** *Molanders* En lyckoriddare (se ovan) fick dålig kritik i tidningen Dagen 19/10 1900 men blev en stor publiksuccé

Detta är »Livets Spil» anspelar på Knut Hamsuns pjästitel *Livets spil* (1896); på ett omslag med teaternotiser i Gröna Säcken har Strindberg antecknat »Hamsun: Livets Spil» (SgNM 9:8,52–53)

De Wahl *Anders de Wahl* (1869–1956) spelade huvudrollen i En lyckoriddare på Svenska teatern

År 1639 hittades i Danmark det lilla Guldhornet [– – –] År 1734 hittades det andra Stora Guldhornet [– – –] År 1802 bortstulos båda hornen *Gallehushornen* två ornerade guldhorn från ca 400 e.Kr. funna vid Gallehus i Sønderjylland; ställdes ut på Kunstkammeret i Köpenhamn, där de 1802 blev stulna och nedsmälta

Detta är Holbergs stora period *Ludvig Holberg* (1684–1754), norskdansk författare; från 1722 framträdde Holberg som dramatiker; under en tioårsperiod författade han över 20 komedier, bland dem Jeppe paa Bjerget (1723; Jeppe på berget) och Erasmus Montanus (1731)

Samtidigt med att Arne Magnusson samlat färdigt de Isländska Sagorna *Árni Magnússon* (1663–1730), isländsk lärd, sekreterare vid Geheimearkivet i Köpenhamn från 1697 och professor vid universitetet där från 1701; *Magnússon* hopbragte en stor samling isländska handskrifter och donerade samlingarna till Köpenhamns universitet; de

Arnamagnæanska handskrifterna har sedan dess varit ett centrum för nordiska studier, numera i Reykjavík

Ek Hlevagastir Holtingar Tavido runinskrift längs mynningskanten på det mindre av de två Gallehushornen (se ovan), eg. *Ek HlewagastiR HoltijaR horna tawido* 'Jag Lägäst från Holt (el. Holtes son) gjorde hornet' (Strindberg utelämnar ordet »horna»); betydelsen hos vissa av orden i inskriften är inte fullt klarlagd

År 1769 föddes Oehlenschläger – År 1802 bortstulos båda hornen, och samma år utkom Oehlenschlägers Dikter, inklus. »Guldhornen» där han poetiskt tolkar detta *Adam Oehlenschläger* (1779–1850; alltså ej f. 1769 som Strindberg skriver), dansk diktare, professor i estetik vid Köpenhamns universitet från 1809; Oehlenschlägers *Digte* (1803) innebar ett genombrott för den romantiska strömningen i Danmark; samlingen innehöll bl.a. programdikten *Guldhornene* i vilken hornen tolkas som en gudagåva från tiden då himmel och jord var en enhet; människornas guldtörst och materialism hade därefter förmått gudarna att återta hornen

De båda Guldhornen äro de båda guldtavlorna som efter Ragnarök hittas på Idavallen (sade Gernand igår) *Ragnarök* föreställningar i den fornnordiska mytologin om universums undergång; gudarna går under i slutstriden, jorden sjunker i havet; en ny jord stiger upp med en ny gudageneration, men även ondskan återvänder; *Idavallen* i fornnordisk mytologi den slätt som låg runt Asgård (gudarnas boning mitt i Midgård, människornas värld); i Eddadikten Völuspá möts efter Ragnarök en ny gudageneration på Idavallen: »Där skola åter / de underbara / guldbrädspelsbrickorna / i gräset hittas, / som i tidens morgon / dem tillhört hade» (övers. Erik Brate); i äldre tolkningar omtalas ibland i stället *guldtavlor; Gernand* Ernst Gernandt (se ovan 18/10)

Min vänstra hand sprucken [– – –] Min hand blödde då så att kakelugnen blev blodig Strindbergs psoriasis medförde ibland blödningar i händerna

Palme kom skådespelaren *August Palme;* jfr ovan pag. 122 b (28/9)

31/10 **slutade Dödsdansen** Strindberg torde ha författat första delen av dramat *Dödsdansen* under den sista veckan – eller veckorna – i oktober 1900 (se SV 44, kommentaren s. 235 f.)

1/11 **Veni, Vidi, Vici!** (latin) 'Jag kom, jag såg, jag segrade!'; enligt Suetonius stod orden att läsa på en tavla i Caesars triumftåg 46 f.Kr.; enligt Plutarchos däremot skall Caesar ha skrivit dem i ett brev till en vän efter den snabba segern vid Zela 47 f.Kr. över kung Farnakes av Pontos

Pag. 123 v.

B. kom i Pucks kostym *B* står för *Harriet Bosse* som under sin första säsong på Dramaten spelade älvan *Puck* i Shakespeares En midsommarnattsdröm (premiär 6/2 1900); enligt Anna Philp såg Strindberg pjäsen tillsammans med familjen Philp med avsikt att hitta en skådespelare till den kvinnliga huvudrollen i *Till Damaskus;* han bad därefter Anna att skaffa honom fotografier av Harriet Bosse och en annan aktris (Strindbergs systrar berättar, 1926, s. 70 f.); jfr ovan pag. 116 (31/5) och 117 (5/7)

Gustaf Strindberg (1880–1953), son till Oscar Strindberg, författarens bror

min andra hustru *Frida Uhl* jfr ovan pag. 121 (3/9) *Erhöll dokumentet* etc.

β har för flera år sedan spelat flickan i min pjäs »Inför Döden.» *Inför döden* Strindbergs sorgespel i nio scener (1892); *Harriet Bosse* hade spelat Thérèse i en föreställning på Centralteatern i Kristiania med premiär 7/9 1898

β[s] syster och svåger etc. här avses Harriet Bosses äldsta syster *Alma Fahlström* (1863–1947), skådespelerska, gift med norske teaterdirektören och regissören *Johan Fahlström* (1867–1938); *bodde i samma pensionat* makarna Fahlström bodde på Hôtel des Américains i Paris hösten 1894 samtidigt med Strindberg

β bor Grev Magnigatan 12, mitt emot det hus där jag bodde som författaren till Mäster Olof Harriet Bosse bodde när Strindberg träffade henne år 1900 hos sin syster Inez Ahlquist (1865–1947); Strindberg bodde på Grev Magnigatan 7 under perioden mars 1872–juni 1873; den första versionen av *Mäster Olof*, den s.k. prosaupplagan, författades sommaren 1872

Pag. 124 (3–21/11 1900)

6/11 **Kaggeholm [– – –] hos von Steijern** *Kaggeholm* gods på Lillön (nuvarande Helgö) vid Stora Björkfjärden i Mälaren; mellan 1897 och 1913 ägdes godset av tidningsmannen *Fredrik Vult von Steijern* (se ovan pag. 117, 27/6)

7/11 **G.H. Mellins Sverige** kan syfta på *Gustaf Henrik Mellin*, Sverige fram-

ställdt i teckningar (1840) eller densammes Vägledning för resande genom Sverige (1846)

en Femväppling, och en fyrväppling *femväppling* femklöver; *fyrväppling* fyrklöver, lyckoklöver

10/11 **Ballhornskritik** ungefär: kritik av okunnig, kritik av klåpare; jämför Strindbergs romanfigur *Gregorius Ballhorn* i *Det nya riket* (1882), en djupt okunnig men samtidigt framgångsrik entreprenör i bl.a. bok- och textutgivningsbranschen (SV 12, ss. 45–51); jämför även *ballhornisering*, att vid utgivningen försämra en skrift i tron att man gjort den bättre; efter namnet på en boktryckare i Lübeck, *Johann Bal(l)horn* (1528–1603), som gav ut en erbarmlig upplaga av en lybsk rättskälla

13/11 **Läste i Berzelius om Newtons termometer med linolja** *Jöns Jacob Berzelius* (1779–1848), en av Sveriges internationellt mest berömda naturforskare; översatte hela kemin till atomteorins språk; utgav en lång rad skrifter; *Isaac Newton* (1643–1727), engelsk matematiker och naturvetenskapsman; Newton konstruerade i början av 1700-talet den första användbara termometern, fylld med linolja

Dagbladet Stockholms Dagblad

»**Dagen**» billighetstidning i Stockholm, startad i december 1896

Molander sjuk, opereras. De Wahl sjuk. Svenska Teatern står på huvet regissören *Harald Molander* insjuknade i november 1900; Karl Hedberg (1866–1946) fick överta ansvaret för föreställningen av *Folkungasagan* som förbereddes inför premiären som ägde rum 25/1 1901; skådespelaren *Anders de Wahl* spelade konung Magnus

19/11 **I afton skall »Till Damaskus» spelas** premiären på *Till Damaskus* ägde rum 19/11 1900

»**Jakobs Stav**» **eller de tre stjärnorna i Orions bälte** de tre ljusstarka stjärnorna i stjärnbilden Orion kallas omväxlande *Jakobs stav* och *Orions bälte;* jfr ovan pag. 72 (22/8) *Orions trapets* etc.

21/11 **Besökte De Yngres Konstutställning. Såg Bianchinis »Korsö Fyr»** *De Yngres utställning* anordnades av en grupp mot Konstnärsförbundet kritiska konstnärer, vilka året efter stiftade sammanslutningen »De frie»; Strindberg hade bett om och fått en privat visning av utställningen av konstnären och bokillustratören Arthur Sjögren (1874–1951) (se Brev 13, s. 338 not 1); *Bianchinis »Korsö Fyr»* torde syfta på konstnären *Artur Bianchinis* (1869–1955) målning »Fyren tändes» av fyren Korsö torn (som togs ur drift 1882) vid Sandhamn i östra inloppet till Stockholms skärgård; Bianchini var en av grundarna av »De frie»

jag har ofta tänkt måla fyren Strindberg målade senhösten 1901 flera målningar med Korsö fyr (»Fyrtornet» II och III, se Söderström 1972b, ss. 187, 348 f.)

Pag. 125 (24/11–7/12 1900)

24/11 **Molander dog** *Harald Molander* avled 24/11 1900; han efterträddes på Svenska teatern av Karl Hedberg (1866–1946) som förste regissör

28/11 **På Viola-dagen 1904 skilsmässodomen med Harriet** tillägget syftar på skilsmässan mellan Strindberg och Harriet Bosse 27/10 1904 (se nedan pag. 215 *Min Skilsmässa* etc.); *Viola* hade namnsdag 29/10 (från 1901)

29/11 **Beethovensmiddag med Rich. Bergh, Svennberg, Axel, Palme** det första omnämnandet i dagboken av en kväll ägnad åt Beethoven i Stockholm; jfr dagboken pag. 29 (8/6 1897) och pag. 66 (8/7 1898); konstnären *Richard Bergh* (1858–1919; jfr ovan pag. 105); skådespelaren *Tore Svennberg* (1858–1941); försäkringstjänstemannen och musikern *Axel Strindberg* (1845–1927), Strindbergs äldste bror; skådespelaren *August Palme* (1856–1924)

2/12 **På Saltsjöbaden hos G. af G.** *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909), författare; jfr ovan pag. 105

3/12 **jag icke sett Hans sedan 1892** etc. Strindberg hade inte sett sin son *Hans* (f. 1884) sedan skilsmässan från Siri von Essen, som hade vårdnaden om barnen i Finland

min brorson Gustaf *Gustaf Strindberg* (1880–1953), son till Oscar Strindberg, författarens bror (jfr ovan pag. 119, 4/8)

6/12 **Carl Nordström** *Karl Nordström* (1855–1923), konstnär; en av stiftarna av Konstnärsförbundet, dess ordförande 1896–1920

Sömngångarnätter visades vid bordet Strindbergs diktsamling *Sömngångarnätter på vakna dagar* (1884) utkom till julen 1900 i en ny upplaga med omslag och illustrationer av Nils Kreuger, kompletterad med »Femte Natten» (se SV 15 och kommentaren s. 407 ff.)

avskedsmiddag från »80-talet» Strindberg och hans middagsgäster var alla unga radikaler på 1880-talet

7/12 **citat ur Talmud:** / »**Var hellre bland dem som förbannas än bland dem som förbanna [– – –] offer på sitt altar.**» *Talmud* (hebreiska, 'lära'), encyklopediskt samlingsverk som bygger på judisk forskning och lagstiftning från omkr. 500 f.Kr. till omkr. 500 e.Kr.; citatet är hämtat ur

A. Ahnfelt, Verldsliteraturens historia, 1, 1875, s. 70

Hittade på samma ställe: Mänskliga Livet av Voltaire. / »**Vällust, i min ungdoms brånad [– – –] Kan högre lön Dig givas?** *François de Voltaire* (1694–1778), fransk författare och filosof; citatet (som fortsätter på pag. 126) är hämtat ur Précis de L'Ecclésiaste en vers (1759; 'Huvuddragen i Predikaren på vers'); J.H. Kellgrens översättning *Menskliga lifvet* citerad efter A. Ahnfelt, Verldsliteraturens historia, 1, 1875, s. 337 f.

Pag. 126 (7–12/12 1900)

7/12 **Detta är en annan Voltaire!** med *en annan Voltaire* avser Strindberg antagligen att Voltaire visserligen kritiserade fanatism, vidskepelse och kyrkans dogmer, men att han inte var ateist

Kellgren *Johan Henric Kellgren* (1751–95), författare, kritiker, ledamot av Svenska Akademien från dess stiftande 1786

12/12 **På aftonen sände jag [Påsk] till β. Satte mig på aftonen att skriva en analys av rollen till β** etc. Strindberg hade i brev till Dramatens chef Nils Personne önskat *Harriet Bosse* (*β*) i rollen som Eleonora i *Påsk* (brev 17 och 20/11 1900); att hon tackade ja framgår av ett brev från Strindberg 5/12; *en analys av rollen* utvecklade Strindberg vid ett personligt möte och i brev till Harriet Bosse 8/1 1901; *Påsk* fick sin premiär på Dramaten 4/4 1901

Richard Bergström (1828–1893), biblioteksman och kollega till Strindberg på Kungl. biblioteket på 1870-talet

Brevet var ifrån G. U–n. (Gustaf Uddgren.) *Gustaf Uddgren* (1865–1927), journalist och författare (jfr ovan pag. 5, 20/6); Strindberg besvarade Uddgrens brev 12/12 1900

När Wagner dog [– – –] Wagners fru etc. *Richard Wagner* (1813–83), tysk tonsättare, dirigent och författare; sökte i sina musikdramer sammansmälta tonkonst, diktning och skådespelarkonst till en syntes; 1872 bosatte han sig i Bayreuth, där han beslutat bygga en festspelsteater; de första festspelen ägde rum 1876; efter Wagners död förvaltade hans änka *Cosima Wagner* (1837–1930) arvet efter denne och ledde festspelen i Bayreuth 1886–1908

G.E. Klemming dog även 1893 *Gustaf Edvard Klemming* (1823–93), biblioteksman och spiritist-teosof, chef för Kungliga biblioteket 1865–90; Strindbergs chef under hans anställning där 1874–82

Men först 1896 förnimmer jag kontakt med honom (jfr: Inferno då jag i Klam om natten får ljusspånor i håret, måste le och frågar: »Är det Klemming?» etc. episoden har antecknats i dagboken 22 och 24/11 1896; jfr *Inferno* s. 267; dock omnämns Klemming varken i dagbok eller i roman; jfr dock den senare författade artikeln »Gengångaren» i *En blå bok* (SV 65, s. 216)

Tant Melanie *Melanie Samek* (1844–1928); tvillingsyster till Strindbergs dåvarande svärmor Marie Uhl

Holbergs Häxeri eller blint alarm skådespelet *Hexerie eller Blind Allarm* (1731) av den dansk-norske författaren *Ludvig Holberg* (se ovan pag. 123, 19/10)

Min far dog 1883 Strindbergs far, ångbåtskommissionären *Carl Oscar Strindberg* (f. 1811), dog 3/2 1883

Pag. 127 (22–25/12 1900)

22/12 **Läste i »Dagen» att Snoilskys son försvunnit i Berlin den 10e** författaren Carl Snoilskys (jfr ovan pag. 108, 11/2) son löjtnanten *Carl Snoilsky* (1880–1903) tjänstgjorde hösten 1900 som attaché vid svenska beskickningen i Berlin; det utsvävande liv som fört sonen bort från Stockholm hade fortsatt och alarmerande rapporter nådde Sverige (jfr tidningsklippet); fadern reste på julafton 1900 till Berlin och återfann sonen, vilken därefter reste till Kongo för att rehabilitera sig; han ådrog sig där en sjukdom av vilken han avled 8/9 1903, några månader efter sin far (se Germund Michanek, Skaldernas konung. Oscar II, litteraturen och litteratörerna, 1979, ss. 245–250)

24/12 **läste min korrespondens med Siri Wrangel** etc. *Siri Wrangel* (f. von Essen; 1850–1912) var gift med friherre Carl Gustaf Wrangel 1872–1876; hon gifte sig med Strindberg 30/12 1877; Strindberg redigerade ett urval av deras brev till varandra från perioden 1875–76 för utgivning som en del av självbiografin *Tjänstekvinnans son;* Bonniers och flera andra förlag refuserade dock brevromanen som utgavs först postumt under Strindbergs önskade titel *Han och hon. En själs utvecklingshistoria (1875–76)* (första utgåva 1919; se SV 22 med kommentaren s. 219 ff.)

25/12 **Æschylus** *Aischylos* (ca 525–456 f.Kr.), grekisk dramatiker

Apollos lyra *Apollon*, grekisk gud för bl.a. spådomskonst, läkekonst, musik och diktning

Sköldpadda = De som tro sig visare än andra. Swedenb syftar troligen på en passage i *Emanuel Swedenborgs* Apocalypsis Revelata (# 463), där sköldpaddor med två huvuden representerar prästerskapet som alldeles skiljer tron från kärleken och dess goda verk och gärningar

Sofokles (497–406 f.Kr.), grekisk dramatiker

[Bachos?] *Bacchus* (grek. *Bacchos*), alternativt namn på den grekiske vinguden Dionysos

Euripides slets ihjäl av hundar (Dianas? åt »kvinnohataren» *Euripides* (ca 480–406 f.Kr.), grekisk dramatiker; han sägs som gäst hos den makedoniske kungen Archelaos ha bli överfallen och söndersliten av kungens jakthundar; Strindberg leker med tanken att jaktgudinnan *Dianas* hundar sönderslet »kvinnohataren» Euripides

Akteon slets av jakthundar emedan han sett Diana naken i den grekiska mytologin såg jägaren *Aktaion* gudinnan Artemis (romerska mytologins *Diana*) i badet och förvandlades av henne till en hjort, varefter han sönderslets av sina egna hundar

Hundar = passionerna, vällust etc. Swedenborg jfr Swedenborgs Vera Christiana Religio (# 316) där äktenskapsbrytare jämförs med brunstiga hundar som springer efter andra hundar på gatorna; i densammes Diarium Spirituale (# 3679) beskrivs en svart hund i andevärlden, som tidigare varit en människa men nu blivit hund och i sig frivilligt upptagit personer vars skamliga gärningar han utför

Pag. 128 (1–12/1 1901)

2/1 **Besök av en Spiritist (Häradsh. Hgn) som sade att Swedenborg ville tala vid mig** förmodligen avses *Olof Johan Hultgren* (1827–1908), fil.dr, vice häradshövding, advokat, samt spiritist och författare till bl.a. Om Svedenborgs syner och uppenbarelser. Genmäle till A. Fryxell (1879)

3/1 **Linders Lexikon** syftar på *Nordisk Familjebok;* språkmannen *Nils Linder* (1835–1904) var huvudredaktör för uppslagsverket 1875–80 (t.o.m. band 4)

M.e.o Med ett ord

5/1 **Slutade Kronbruden, och förnam det såsom om nu en paus inträdde i mitt Dramatiska författeri** skådespelet *Kronbruden* utgavs först 1902; Strindberg hade under några få år dessförinnan skrivit närmare tjugo

dramer, men dagboksanteckningen till trots blev hans produktion riklig även under år 1901

8/1 **[Bonnier]** *Karl Otto Bonnier* (1856–1941), chef för Albert Bonniers förlag

Läste Echo de Paris skickad från Courrier de la Presse Strindberg abonnerade på pressklippstjänsten *Courrier de la Presse*, som skickat den parisiska morgontidningen *L'Écho de Paris*

9/1 **Läser Balzac. »Lucien enfin était aimé absolument, et comme il est extrêmement rare que les femmes aiment un homme.»** (franska) 'Äntligen älskades Lucien förbehållslöst, och på ett sätt som det *är ytterst sällsynt* att kvinnor älskar en man'; citat från *Honoré de Balzac*, Splendeur et Misères des Courtisanes (1838–1847; 'Kurtisanernas liv') (Œuvres Complètes. La Comédie humaine, 11. Scènes de la vie Parisienne III, 1855, s. 494)

12/1 **Läser Sophocles: Antigone: slutar så!** etc. citat från Sofokles Antigone (Sorgespel, i översättning av V.F. Palmblad, 1841), slutraderna »Av gudarnes gåvor [– – –] besinning» (s. 444); de följande citaten från tidigare i dramat (s. 416 rad 713 f. och 718)

Pag. 129 (13–22/1 1901)

13/1 **β som läst Fordringsägare och Samum** *β* Harriet Bosse; Strindbergs dramer *Fordringsägare* och *Samum* publicerades i *Tryckt och Otryckt I*, 1890; Strindberg bad i brev 11/1 1901 August Palme att lämna de två pjäserna till Harriet Bosse

på natten förföljde hon mig.* ˣ ˣ ˣ [– – –] (Första telepatiska »beröringen» med β.) / * Jag »ägde» henne, då hon infann sig telepatiskt om natten Strindberg använder ibland kryssmarkeringar på eller ovanför raden för att markera händelser eller upplevelser av erotiskt slag; *telepati* tankeöverföring, den överföring av tankar och känslor på direkt väg, utan kända sinnens förmedlan, som ibland tycks kunna inträffa mellan människor; jfr dagboken 11/5 1908: »Den 5ᵉ Mars 1901 förlovades jag med Harriet; men dessförinnan hade jag ägt henne om natten telepatiskt ifrån den 13ᵉ Januari, 9 gånger»

Inkubus eller *Incubus* (latin; 'Den som ligger ovanpå') enligt medeltidens folktro en demon som hade sexuellt umgänge med kvinnor medan de sov, men även ett uttryck för *maran*, ett kvinnligt väsen som

plågade sovande människor

15/1 **[Fru Geijerstam] hade sista året den förnimmelsen att hon stod i telepatisk förbindelse med [Arvid Ödman]** *Eugenie (Nennie) af Geijerstam* (1864–1900); *Arvid Ödmann* (1850–1914), operasångare

21 × 22/1 **Hon hade framsidan av [benet] blått såsom av läkta [bensår], vilket stämmer med en föregående dröm där jag såg [utslag på benen]. Är detta drömt för att jag skall avskräckas** den omnämnda tidigare drömmen tycks inte vara antecknad i dagboken; om ben- och fotskador, se ovan s. 90 f.; jfr dagboken pag. 213, 243, 249

P.M. *promemoria* kortfattad redogörelse

På Lindbergs föreläsning i K.V.A såg jag Berzelius skådespelaren och teaterdirektören *August Lindberg* (1846–1916) framförde en uppläsning av Shakespeares Stormen i *Kungl. Vetenskapsakademiens* (KVA) hörsal 21/1 1901 (enligt Dagen 19/1 1901); *Jöns Jakob Berzelius* (1779–1848), läkare och kemist, KVA:s sekreterare 1818–43

L'Hyperchimie fransk alkemistisk tidskrift som grundades 1896 av François Jollivet-Castelot med Strindberg som medarbetare 1896–98 och 1902

Kapten Bergman och Röntgenstrålarne *William Bergman* (1860–1929), lärare vid Artilleri- och ingenjörhögskolan; forskare inom fysikens område; jfr nedan pag. 204 *Under denna vår* etc.

22/1 **uppträdet på Svenska Teatern** det är okänt vad anteckningen kan syfta på

Palme skådespelaren *August Palme* (1856–1924)

Pag. 130 (23–25/1 1901)

23/1 **På generalrepetition av Folkungasagan** urpremiären på *Folkungasagan* i regi av Karl Hedberg ägde rum på Svenska teatern 25/1 1901

Charlotte Strindbergs svägerska *Charlotte Strindberg* (1845–1903), gift med Axel Strindberg

24/1 **scenen i Brigittas kammare** akt II i *Folkungasagan* (SV 41, s. 43–60)

»**såg**» **[G af G] i kungliga logen fixerande mig med sina uggleögon** etc. Strindberg hade i ett brev till Gustaf af Geijerstam 27/12 1900 avböjt allt vidare personligt umgänge dem emellan

»**Tyckte**» **även jag såg Adolf Paul på parkett** författaren *Adolf Paul* jfr ovan pag. 102 *Paul dyker opp!*

25/1 **drottning Viktoria som dog nyss** *Victoria*, drottning av England (f. 1819, regent sedan 1837), dog 22/1 1901

[Ragnhild] *Ragnhild Thott* (1876–1901), dotter till Strindbergs bror Axel, gift med friherre Ivar Thott

Eget är att August Lindbergs namn i telefoner sista tiden förväxlats med mitt vid denna tid förmedlades telefonsamtal via telefonist, varför de snarlika namnen August Lindberg och August Strindberg lätt kunde förväxlas

Pag. 131 (26–28/1 1901)

26/1 **Läste förra Söndagen om [– – –] Arbetarne i Vingården som erhöllo alla lika betalning (67 öre = 1 Denar)** etc. jfr liknelsen i Matteus 20:1–16; *denar* romerskt silvermynt

Deuteronomions förbannelse Kap. 28, vers 43, 44 etc. *Deuteronomion* Femte Moseboken (28:43 f.), vilken kungör välsignelserna som skall vederfaras dem som håller Guds bud och förbannelserna som skall drabba de mot buden ohörsamma

Läste på aftonen i Bibeln: Nahum 1 Kap. 15 versen etc. profeten Nahums bok siar om Guds straffdom över staden Nineve samtidigt som den i kap. 1, vers 15, också talar om Guds nåd emot Juda rike, det sydliga av de båda riken som Israel sönderföll i efter kung Salomos död

26 × 27/1 **[Personne]** *Nils Personne* (1850–1928), skådespelare samt konstnärlig ledare och direktör för Dramaten 1898–1904

28/1 **Spelade Midsommarnattsdrömmen (Mendelssohn) Fick en förnimmelse att β skulle komma** *Felix Mendelssohn* (1809–47) komponerade ouvertyr och musik till Shakespeares *En midsommarnattsdröm;* Harriet Bosse rönte stor framgång som Puck i en uppsättning av En midsommarnattsdröm på Dramaten våren 1900

fröken [Vallberg] oidentifierad

slog jag i Euripides och fick upp »Men ej för elak kvinna fatta böjelse» och [– – –] »Besök av onda kvinnor blev min undergång.» citaten återfinns i Euripides Andromache, i Alfred Selahns översättning (Skådespel, I, 1868, s. 117 rad 1251, resp. s. 102 rad 909)

Pag. 132 (29/1–4/2 1901)

29/1 **La verité est-elle en marche?** (franska) 'Sanningen – är den på marsch?'; i sin anteckning intill klippet om Dreyfus assisterande försvarsadvokat Fernand Labori (1860–1917) har Strindberg ironiskt förvrängt Émile Zolas berömda ord om Dreyfusaffären i L'Aurore 12/9 1899: »La vérité est en marche: rien ne peut plus l'arrêter» ('Sanningen är på marsch: ingenting kan hejda den'); artikeln refereras på svenska i ett tidningsklipp på pag. 99 v.

Jag läste Hannah Joëls »Hinsides» som skildrar dårhuset = Inferno *Hannah Joël* pseudonym för Helga Johansen (1852–1912), dansk författare; utgav bl.a. *Hinsides. En psykologisk redegjørelse* (1900); syster till danske konstnären Viggo Johansen; Strindberg kommenterar i brev till Richard Bergh 30/1 1901 att han läst boken »med djup beklämning»

30/1 **Läser Mæterlinck: Le Trésor des Humbles, av 1896. En underbar bok!** *Maurice Maeterlinck* (1862–1949), belgisk författare känd framför allt för sina symbolistiska pjäser med lyrisk ton; utgav 1896 *Le trésor des humbles* (svensk övers. De ringes rikedomar, 1909); i brev till Richard Bergh 30/1 1901 prisar Strindberg detta verk och säger sig även vilja få tag i Maeterlincks pjäser, för att »öfversätta en och låta spela!»; Strindberg översatte delar av verket och tillägnade manuskriptet Harriet Bosse, »Ur Le Trésor des Humbles. Strödda tankar, utdragna och öfversatta af August Strindberg och tillegnade Harriet Bosse» (Strindbergs Samlade Otryckta Skrifter, II, ss. 125–145)

ett brev med »Svenska Akademiens Nobelinstitut» från Karl Warburg *Karl Warburg* (1852–1918), professor i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid Göteborgs högskola 1890–1900; 1901–09 chef för Svenska Akademiens Nobelbibliotek (inrättat år 1900) som är förenat med *Svenska Akademiens Nobelinstitut*

[Önskade att B bröte m Palme] *Harriet Bosse* stod skådespelaren *August Palme* (1856–1924) nära; jfr ovan pag. 116 (31/5)

31/1 **[Men jag hade redan ett par dagar förut ämnat lossa B. från P. i Kronbruden samt skicka henne till München med Påsk ensam]** Strindberg avslutade författandet av dramat *Kronbruden* 4–5/2 1901 och han sökte övertala Harriet Bosse att spela huvudrollen (se brev 8 och 13/2 1901); urpremiären ägde rum först i april 1906 i Helsingfors (då hon spelade mot sin blivande nye man, Gunnar Wingård); Strindberg ivrade i brev till sin tyske översättare Schering för att Harriet Bosse skulle gäst-

spela i *Påsk* (på svenska eller tyska; se brev 26/1 och 31/1 1901); när *Ostern* (*Påsk*) hade sin urpremiär i Frankfurt am Main 9/3 1901 spelade H. Heide huvudrollen Eleonora

1/2 **Ute med Gernandt** *Ernst Gernandt* (1860–1925), direktör för Gernandts förlag

Idun med Strindbergs bord hos Madame Charlotte i Paris tidskriften *Idun* innehöll i nr 5, 1901, en artikel av Theodor Lindblom, »Madame Charlotte. En Parisisk Kvinnobild» om Mme Charlotte Futterer Carons crémerie (mindre matställe) på 13, rue de la Grande Chaumière, där Strindberg var stamgäst under sin Parisvistelse 1895–96; artikeln beledsagades av fotografier, bl.a. på »'*Strindbergs bord*' *hos* '*Madame Charlotte*'»

2/2 **Kyndelsmässan!** en kyrklig högtid i början av februari firad till minne av jungfru Marias kyrkogång 40 dagar efter jul, då hon enligt religiös sed renades efter sin barnsbörd och bar fram Jesus i templet; *kyndelsmässan* firas numera alltid på en söndag (2/2 eller närmast följande eller föregående söndag)

3/2 **Söndag; hos [P]** skådespelaren *August Palme*

4/2 **I dag kollationerades [Påsk]** kollationeringen förberedde det svenska uruppförandet av *Påsk* som ägde rum på Dramaten skärtorsdagen 4/4 1901 med Harriet Bosse som Eleonora

Pag. 133 (4–10/2 1901)

4/2 **Läste Princesse Maleine av Mæterlinck** *La Princesse Maleine* (1890) var *Maurice Maeterlincks* första drama; jfr ovan pag. 132 (30/1)

Rökelse, Olibanum = β etc. *olibanum* (medeltidslatin) 'rökelse'; harts från träd av familjen rökelseträdväxter, bl.a. Boswellia carteri som växer i Somalia, Etiopien och på södra Arabiska halvön; har bl.a. använts som en ingrediens i rökelse för liturgiskt bruk; *β* Harriet Bosse; jfr nedan pag. 136 *Den underliga rökelselukten uppträdde* etc.

[P] [– – –] bjudits till [Bs svåger, Möller] *[P]* skådespelaren *August Palme; Harriet Bosses svåger* arkitekten *Carl Möller* (1857–1933), gift med sångerskan Dagmar Bosse (1866–1954)

5/2 **ett paket innehållande Rudins föredrag** *Waldemar Rudin* (1833–1921), professor i bibelvetenskap vid Uppsala universitet 1877–1900; från 1896 ledamot av Svenska Akademien; troligen avses Ord till ungdomen. Föredrag hållna vid andaktsstunder för akademiska medborgare.

Andra delen (1900), i Strindbergs bibliotek 1912

ett poem av Wikner »Mig törstar» *Pontus Wikner* (1837–88), filosof och författare; skrev bl.a. dikten »Mig törstar», 1861 (Vittra skrifter i urval, 1899, ss. 223–228)

Kämpade, som Herakles mellan Dygd och Lusta (?) *Herakles* son till Zeus och en av den grekiska mytologins hjältar, alltsedan antiken framställd som sinnebild för människan som har att fritt välja sin rätta livsväg; jfr Georg Stiernhielms lärodikt »Hercules» (1648)

K. W–g Karl Warburg

8/2 **skrev jag på Damaskus III** det framgår av dagbokens noteringar att Strindberg arbetade på pjäsen under februari 1901; dramat slutfördes i september samma år (jfr kommentarerna i SV 39, ss. 445–463)

Jag kände mig som gamle Faust vilken saknade sin ungdom Strindberg kan syfta på Goethes drama *Faust* där Skalden i Förspel på teatern utbrister »giv mig min ungdoms dar tillbaka!»

Hon hade en örnpenna i hatten Strindberg anspelar på denna penna i två dikter till Harriet Bosse, »Tillägnan: (Till Harriet)» daterad 13/3 1901 som inleds »Örnfjädern i din hatt, den tog jag / Emot när Du den gav» och »Till Harriet! / (Med örnpennan skrivet.)» daterad 5/4 1901 (SV 51, s. 201 f., jfr kommentaren s. 301 ff.)

Jag skrev ett brev och sände β jämte Kronbruden se Strindbergs brev till Harriet Bosse 8/2 1901, där han bl.a. skriver: »Medföljande pjes ber jag Er läsa och se efter om Ni kan älska er rol der»

10/2 **Läste på ett nytt hus på Karlavägen våningar på 3 à 5 rum till 1ª April. / [I detta hus inflyttade vi såsom nygifta.]** *Karlavägen 40* där Strindberg bodde från 6/5 1901 till 11/7 1908, då han flyttade till Drottninggatan 85; huset på Karlavägen revs 1969

såg staden illuminerad [– – –] ett eget intryck med festmarsch av musiken på isen *illuminerad* (festligt) upplyst; *musiken* här: orkestern; iakttagelserna var sannolikt föranledda av vintersporttävlingen Nordiska spel som ägde rum 9–17/2 1901; tillsammans med idrottstävlingarna genomfördes kulturella och nationalistiska festligheter och evenemang

Pag. 133 v.

Samtal etc. anteckningarna på denna sida är gjorda tidigare på ett blad vars andra sida Strindberg senare använt som dagbokens pag. 133

Pag. 134 (11–12/2 1901)

11/2 **läsande Peladan** franske ockultistiske författaren *Joséphin Péladan* (1859–1918); i ett brev till Richard Bergh skrivet 30/1 1901 uttrycker Strindberg sin beundran för Péladans romaner L'Initiation sentimentale, L'Androgyne, La Gynandre, Le Vice Suprême, Istar och Typhonia; samtliga ingår i romansviten La Décadence latine i vilken Péladan lade fram sin uppfattning om den västerländska-kristna kulturens nedgång och fall; jfr ovan pag. 27 (12/5)

2ª Akten av Damaskus III är influerad av β etc. *Till Damaskus III* saknar numrerade akter, men sannolikt åsyftas samtalen mellan Den Okände och Damen i pjäsens andra tablå (SV 39, ss. 311–338, jfr kommentaren s. 451 ff.)

Les êtres sont perméables les uns aux autres [– – –] des états emotionnels intenses (franska) 'Varelser kan genomträngas av varandra . . . vad rör jagets delbarhet, vad rör skapandet av mångfaldiga personligheter och deras förmåga att ömsesidigt genomtränga varandra, vad rör speglingen i ett nytt medvetande av känslomässiga böjelser som motarbetar den normala personligheten, vad rör Abwehrpsykologernas etc. yttre eller inre tecken på de intensiva känslotillståndens telekinesiska egenskaper' (citatet har inte kunnat identifieras); *Abwehrpsykologi* 'försvarspsykologi', läran om psykiska försvarsmekanismer; *telekinesi* äldre benämning på *psykokinesi*, vissa människors påstådda förmåga att med blotta tanken eller avsikten kunna påverka sin fysiska omgivning

[**P] är försvunnen** *[P]* skådespelaren *August Palme;* jfr Strindbergs brev till denne 13/2 1901: »Ond är jag icke, men jag fjermar mig från Dig; på en tid, kortare eller längre»

Såg det gyllne korset på Jakobs kyrka demonstrativt solbelyst ovanför Synagogan *Jakobs kyrka* vid Kungsträdgården på Norrmalm i Stockholm och den nya *synagogan* (byggd 1867–70) vid Wahrendorffsgatan i närheten

Klostret Maredsous Strindberg besökte benediktinerklostret Maredsous vid Namur i Belgien 24–25/8 1898, jfr dagboken pag. 73 f.

Pag. 135 (12–14/2 1901)

13/2 **Läste Josephin Peladans Prométhéïde [– – –] Det är gigantiskt!** *Joséphin Péladan*, *La Prométhéide*. Trilogie d'Eschyle en quatre tableaux (1895; 'Prometheiden. Aischylos trilogi i fyra tablåer'); om Aischylos Prometheusdrama, se ovan pag. 61 *Æschylus: Fjättrade Prometheus* etc.; Strindberg prisar Péladans verk i brev till Richard Bergh 14/2 1901

skildras Pandora, Grekernas Eva, först såsom sänd av Zeus etc. liksom skapelsens första kvinna *Eva* i Gamla testamentet bragte olycka över Adam, medförde den första kvinnan enligt grekisk myt olycka för människorna (männen); *Pandora*, skapad av Hefaistos på Zeus befallning, sändes till jorden med ett förseglat förrådsfat (»Pandoras ask») som innehöll alla slags lidanden; då Pandora nyfiket öppnade fatet spred sig sjukdomar och olyckor över jorden; kvar blev endast hoppet, som därför aldrig överger människan

14/2 **β är lik 1º min andra Hustru [– – –] 4º Mlle Lecain den sköna Engelskan** etc. *min andra hustru* Frida Uhl; *Mlle Lecain* (eller *Lecaisne*) som Strindberg träffade i Paris 1895 och 1896 har ej kunnat identifieras; jfr dagboken pag. 4 (26/5) och pag. 7

Goguin *Paul Gauguin* (1848–1903), fransk målare, umgängesvän till Strindberg under första halvåret 1895, då Strindberg också skrev en kort text om Gauguins måleri till en auktionskatalog (SV 34, s. 112 ff., jfr kommentaren s. 366 ff.)

Pag. 136 (14–17/2 1901)

14/2 **Då jag visade henne guldmakarskåpet, blödde min hand** Strindbergs psoriasis medförde ibland blödningar i händerna

14 × 15/2 **Drömde om Syster Elisabeth** *Elisabeth Strindberg* (1857–1904), som led av psykisk ohälsa

15/2 **Fick ingen tidning. [– – –] Vid förfrågan erfor jag att Gumman ej fick gå längre och därmed upphör** »**Dagen**» *Dagen* en i Stockholm varje helgfri dag utgiven billighetstidning, startad i december 1896 (utgivningen fortgick till 1920); Strindberg skrev 17/2 1901 till Svenska Dagbladet och bad att få prenumerera fram till 1/6 1901

16/2 **Brev från β. [– – –] Hon var så glad åt mitt porträtt** Strindberg hade skickat det s.k. Infernoporträttet till Harriet Bosse med dedikationen:

»Till 'Damen' från 'Den Okände'. / Sådan han såg ut under Damaskusfärden 1896 i Ystad. / (se: Inferno)» samt ett replikskifte ur *Till Damaskus I* (SV 39, s. 21); Harriet Bosses brev (med osäker datering) och dedikationen återges i Molander 1920, s. 23 f.; Strindberg svarade omgående 16/2 1901

Den underliga rökelselukten uppträdde etc. jfr Strindbergs brev till Nils Andersson 13/3 1901: »Jag *vet* att personers tankar och känslor kunna yttra sig på afstånd genom lukten. [– – –] Ond lukt är ond vilja; god lukt god vilja!»; om luktförnimmelser som tecken på andars närvaro, se ovan s. 85 ff.

Fåhræus *Klas Fåhræus* (1863–1944), författare och konstkritiker

Vid supén såg jag ett fyrverkeri, gullregn och färgregn! från Skansen fyrverkeriet hängde möjligen samman med avslutningen av Nordiska spelen följande dag; jfr ovan pag. 133 (10/2) *Såg staden illuminerad* etc.

17/2 **Två hundar fjäsade för mig!** *fjäsa* uppvakta, vara inställsamt vänlig

Läste i Sthms Dagblad: Love is best! syftar på en artikel med rubriken »En söndagsjagt i London och Robert Browning Settlement» av signaturen L.L. af H. i Stockholms Dagblad 17/2 1901; vid en utomhusgudstjänst på välgörenhetsstiftelsen Robert Browning Settlement i Walworth i sydvästra London bar orkestern ett baner där orden »All's Love, All's Law» bildade ett kors; artikeln avslutades med citatet: *»Love is best»*

Dagens Evangelium handlade om Kärleken = Caritas icke Eros. Amor episteltexten denna söndag var tydligen Första Korinthierbrevet 13:1–13 med avslutningsorden »Men nu förblifwa tro, hopp och kärlek, dessa tre; men störst ibland dem är kärleken» (Bibeln 1894); *caritas* den oegennyttiga kärleken till nästan, uttryckt i handling; den andliga kärleken; *amor* den begärande (och självisk) kärleken; den sinnliga kärleken; *Eros* i den grekiska mytologin kärlekens och lidelsens gud, motsvarigheten till romarnas *Amor* och Cupido

Tillämnar nu en resa till Italienskt kloster som Richard Bergh hittat jfr brev till Richard Bergh 16 och 18/2 1901

Pag. 136 v.

1876 i Svanen tillägg till anteckningarna nedan på sidan; *Svanen* stor stjärnbild på norra stjärnhimlen, synlig från Sverige året runt

Obs 1892 syntes en ny stjärna / vid β i Oxen / i Kusken (Capella) 23e Januari försvann i April. Åter i Augusti tillägg till anteckningarna nedan på sidan; *Oxen* stjärnbild på norra stjärnhimlen ingående i djurkretsen; *vid β i Oxen* vid den näst ljusstarkaste stjärnan i Oxen; *Kusken (Capella)* Capella är natthimlens sjätte ljusaste stjärna, belägen i stjärnbilden Kusken; från Sverige sett går Capella aldrig ned och kan därför ses varje mörk och klar natt

* **Nova Persei – syntes ~~22a~~ 21a Februari 1901 [– – –] Oscillerade April och Maj** etc. här börjar Strindberg anteckningarna på denna sida; *nova* en stjärna som plötsligt flammar upp och blir många gånger ljusare än den var tidigare, och vars ljusstyrka genomgår plötsliga och kraftiga variationer; 21/2 1901 upptäckte den skotske amatörastronomen Thomas David Anderson en nova i stjärnbilden Perseus på norra stjärnhimlen, den fick det latinska namnet *Nova Persei* (’novan i Perseus’); *Nova Persei 1901* nådde snabbt samma ljusstyrka som Capella, en av norra stjärnhimlens ljusaste stjärnor, i den intilliggande stjärnbilden Kusken, och nyheten om novan spreds snabbt; *storlek* eller *magnitud* är måttet på en himlakropps ljusstyrka (de svagaste för ögat synliga tillhör 6:e, de starkaste 1:a storleksklassen); *Rigel* natthimlens sjunde ljusaste stjärna, belägen i stjärnbilden Orion; *oscillera* regelbundet svänga fram och tillbaka; Strindberg torde ha uppmärksammat nyheten om Nova Persei och sedan dess variationer i ljusstyrka främst via tidningar och facklitteratur, med en första anteckning i dagboken 26/2 1901, pag. 138 (Ulf R. Johansson, »Strindberg, Capella och novan 1901», Strindbergiana. Tjugosjätte samlingen, 2011, s. 65 ff.)

Nova i Gemini syntes 16e Mars 1903, lik Nova Persei *Gemini* är det latinska namnet på stjärnbilden Tvillingarna; *Nova Gemini 1903* upptäcktes av Oxfordastronomen Herbert Hall Turner 16/3 1903 och nådde som ljusast magnituden 4,8, vilket betyder att den var knappt synlig för blotta ögat; novan hade påfallande röd färg; stjärnan är numera ytterst svag

Pag. 137 (18–23/2 1901)

19/2 **Ranfts Jubileum!** *Albert Ranft* (1858–1938), teaterchef och skådespelare, under en period chef för Stockholms samtliga privatteatrar, t.ex. Vasateatern (1895–1928), Svenska teatern (1898–1925), Södra teatern

(1900–26) och Oscarsteatern (1906–26), firade sitt kvartsekel som skådespelare; en galaföreställning av Otto Benzons komedi »En skandal» gavs på Svenska teatern och följdes av en bankett på Grand hotell; Strindberg tillhörde organisationskommittén för firandet men infann sig inte till middagen, i stället sände han ett telegram 19/2 vari han på »egna och medbröders vägnar» tackade för att Ranft släppt fram »det svenska historiska skådespelet» på Svenska teatern, »För den frihet du lämnat oss i arbetet och för din generositet vid uppgörelserna prisar jag dig» (Brev 22, s. 122)

20/2 **Hon hade floret nere hela tiden** *flor* glest, tunt nät som pryder damhattar och då även kan skymma ansiktet helt eller delvis

Jag frågade om hon ej upplevat Judiths första kärlek syftar på Strindbergs pjäs *Dödsdansen II*, där den unga flickan *Judith* plötsligt erfar vad det vill säga att älska, och vilket lidande det innebär att skiljas från sin älskade (SV 44, ss. 208–212)

Ho skall mig förlossa ifrån denna syndens kropp? efter Romarbrevet 7:24; jfr dagboken pag. 122 a: »Jag arma människa, ho skall lösa mig ifrån denna dödsens (syndens) kropp?»; *Ho* (ålderdomligt) 'vem'

21/2 **Denna dag syntes den nya Stjärnan i Perseus! som sedan försvann** etc. se ovan pag. 136 v.

22/2 **På Fröken Svenssons Teaterskola. Hos Rich. Bergh i familj på aftonen** etc. *Elin Svenssons teaterskola*, grundad av Elin Svensson (1860–1947), låg på Blasieholmen vid Nybroviken (Norra Blasieholmshamnen 5 B); Strindberg skrev till Harriet Bosse 22/2 1901 och föreslog henne att komma till en provspelning samma kväll och samtidigt träffa Richard Bergh med hustru; jfr brev till Richard Bergh 30/12 1900 och 11/1 1901

23/2 **Vaknade med fast beslut att lösas från β. Sände hennes båda porträtt till Tyskland** torde syfta på de porträtt av Harriet Bosse som Damen i *Till Damaskus* som Strindberg hade sänt Emil Schering (brev 31/1 1901), kanske också ett porträtt av henne som Eleonora i *Påsk;* Strindberg frågade 27/2 Schering om hans intryck av porträtten (dennes svar, se nedan pag. 140, 4/3)

Pag. 138 (24–26/2 1901)

24/2 **sände ett brev till Personne [– – –] bad få slopa Kasper och få upp Samum i stället med β i rollen** Strindbergs förslag till Dramatenchefen

Nils Personne (1850–1928) beaktades ej, utan *Kaspers Fet-Tisdag* (1900) gavs som planerat 16 och 19/4 1901 (SV 43, kommentaren s. 363); Strindberg hade i januari lämnat sin pjäs *Samum* (1890) till Harriet Bosse för läsning; se ovan pag. 129 (13/1)

25/2 **böcker tillbaka från β jämte ett hårt, kallt, vänligt, brev** brevet är ej bevarat, men återges i Molander 1920, s. 27: »Herr August Strindberg. / Mer og mer har jeg lärt mig holde af Mäterlinck. Det er over hans kunst en ejendomlig stilfuldhed der först virker fremmed gennem sin originelle form, men siden betager en med sin sublime evne at kunne farvelägge en stemning. / Her tänker jeg närmast på Les sept Princesses, Intérieur och Les Aveugles./ Jag er Dem så taknemlig for at De har lärt mig kjende ham. / *Harriet Bosse.* / Stockholm 25–2–1901. / P.S. I går fick jeg sendt fra Dem Kipling Dagens arbete, hvilken jeg gläder mig til at läse.»

β som spelar Puck i kväll Harriet Bosse som *Puck* i En midsommarnattsdröm; jfr ovan pag. 131 (28/1)

Hasselbergs Snöklocka *Per Hasselberg* (1850–94) utförde skulpturen *Snöklockan* i gips 1881 och i marmor 1885

26/2 **En ny stjärna är upptäckt i Perseus!** se ovan pag. 136 v.

[Jfr: Perseus och Andromeda] Såg i Walter Cranes Wonderbook: Perseus utrustas och beväpnas av tre nymfer! *Perseus* och *Andromeda* intill varandra liggande stjärnbilder på norra stjärnhimlen, synliga från hela Sverige under en stor del av året; *Andromeda*, i grekisk myt dotter till kung Kefeus av Etiopien och Kassiopeia, bands vid en klippa som offer åt ett havsodjur som förhärjade landet, men blev räddad av *Perseus;* Nathaniel Hawthornes *Wonder Book for Girls and Boys* med illustrationer av *Walter Crane* (u.å.; i Strindbergs bibliotek 1912)

Pag. 139 (26/2–1/3 1901)

26/2 **skrev förut ett kallt, hårt brev till β och lade i brevlådan** sannolikt Strindbergs brev till Harriet Bosse daterat 25/2 1901

Levde i ett rus hela dagen av konceptionen till Svanevit Strindbergs pjäs *Svanevit* nedskrevs under mars 1901 (se SV 45, kommentaren s. 247 ff.)

28/2 **Skickade på morgonen ett vänligt brev till β** se brev till Harriet Bosse 27/2 1901, i vilket Strindberg ber henne besöka honom angående en roll i *Kronbruden*

Hon fick Damaskus III som är en bekännelse Harriet Bosse torde ha fått de scener i dramat som var färdigskrivna; jfr ovan pag. 133 (8/2) och 134 (11/2)

effluver utströmningar

1/3 **Skrev ett brev till β och bad henne yttra sig om Damaskus** se Strindbergs brev till Bosse 1/3 1901: »Snälla Fröken Bosse, / Kom och säg mig Ert intryck af Damaskus III innan det blifvit utvaskadt af annat. / Jag fäster så mycket värde på Ert omdöme, derför att Ni ju spelat Damens rol, förstår Ni!»

Branting *Hjalmar Branting* (1860–1925), socialdemokratisk politiker, riksdagsman

Bodafors' priskurant prislista till Bodafors stora möbelfabrik i Småland

Dante fick aldrig Beatrice etc. i Den gudomliga komedin besjunger *Dante Alighieri* (1265–1321) sin ungdoms älskade *Beatrice*, som aldrig blev hans i verkligheten men som han i komediens tredje del Paradiset gör till sin ledsagarinna genom himlasfärerna

Contes Cruels av Villiers de l'Ile-Adam den 1883 utgivna *Contes Cruels* ('Grymma sagor'), av greve *Auguste Villiers de L'Isle-Adam* (1838–89)

Pag. 140 (2–4/3 1901)

2/3 **Erhöll brev från Tyskland om β^{s} gästspel. Tog ett stadsbud och sände β** Strindbergs meddelande till Harriet Bosse har icke återfunnits; *stadsbud* person med uppgift att mot taxa gå allmänheten tillhanda med godstransporter och budskickning; stadsbudet bar en skärmmössa försedd med en metallbricka med ingraverat nummer

Men hon hade skrivit ett brev med ja-svar. Detta erhöll jag först den 25^{e} April; där det nu ligger Harriet Bosses brev 4/3 1901 är ej bevarat, men är återgivet i Molander 1920, s. 27 f.: »Herr Strindberg. / Tak for Deres brev; det var så mygt og vakkert. / Så gjerne af hele min själ vilde jag give Dem et råd, som De ber mig om – åh, men det er et så'nt stort, stort ansvar! / Om De tror den kvinde de vil dikte til Den Okände har makt att binde ham fast ved lifvet gennem at tage ham ved hånden og vise ham alt det lyse og gode, som også finnes i verden, så gjör han ikke ret i at gå til klostret. / Men tänk om hun ikke evner det! / Hvor han skal bli skuffet, om han efterhånden opdager at hun slet ikke var så

begavet, så opvakt og klog, som han tänkt sig hende! / Om han fölte at hennes ånd er for liden at kunne fölge hans store, väldige! Tror De da ikke det vil briste for ham, og at alle hans forhobninger synker sammen, så det blir endnu mörkere om ham end det för var. / Og hun! Hun vill lide, lide vil hun over at ikke nå sit store mål, thi hendes mål var jo at före ham frem til forsoning med menneskerne – det han önsket og håbet. – / Jeg kan godt forestille mig den lille kvindens jublende glädje, om Den Okände – trots alle hendes forestillinger – bare ganske still tog hendes hånde i sin og vandret med henne henad mod – målet. / Og glemte klostret! / Deres *Harriet Bosse.*»

ett av av hennes gröna sigill ett grönt lacksigill med Harriet Bosses monogram finns bevarat i dagbokens bilaga

3/3 **Vaknade med fast beslut att yppa mina känslor för β. Skrev ett långt brev och sände av** detta brev har inte återfunnits

bruna kåpan se nedan *min bruna kappa* etc.

Was will jetzt geschehen? (tyska) 'Vad skall nu ske?'

Axel hemma på aftonen; spelade Romeo och Julia syftar troligen på stycken ur den franske tonsättaren Charles Gounods opera *Romeo och Julia* (1867)

[Afton so visp grad] anteckningen har inte kunnat tolkas

min bruna kappa (botgörardräkten) jfr dagboken pag. 19 om de andar som »ansågo sig bruna ehuru de voro svarta»; jfr ovan pag. 19 *Parmi les Esprits* etc. och ovan s. 83

det är Botdagen. (och 1ª Böndagen) Svenska kyrkan har fyra *böndagar* som fastställs årligen, varav *botdagen* är den första

4/3 **G.H.M.** möjligen: *Gud Hjälpe Mig*

ett brev från Schering med yttranden om β[s] porträtt: »überirdisch». Detta sände jag genast till β *Emil Schering* (1873–1951), Strindbergs översättare och impressario i Tyskland, som mottagit Harriet Bosses rollporträtt (se ovan pag. 137, 23/2 *Vaknade med fast beslut* etc.); denne karakteriserade 4/3 1901 porträtten som »*überirdisch*» (tyska) 'överjordiska'; Strindberg svarade 5/3: »Det intryck Ni och Er Fru erhållit af Fröken Bosses bilder motsvarar fullkomligt mitt»; Strindbergs meddelande till Bosse har ej återfunnits

Skrev ett brev till β och resignerade se nedan pag. 141 a *Sände av brevet till β*

Pag. 141 a (5–8/3 1901)

5/3 **Sände av brevet till β** detta brev har ej återfunnits

väntan att vid passerandet av Grev Magnigatan få något slags förnimmelse av svar [– – –] i hennes våning Harriet Bosse bodde hos sin syster Inez Ahlquist (1865–1947), tillsammans med hennes 10-årige son Alf på Grev Magnigatan 12

Midsommarnattsdrömmen jfr ovan pag. 131 *Spelade Midsommarnattsdrömmen* etc.

6/3 **Då kom ett brev från β, där hon varnade mig för sin ondska [– – –] (Se bil.)** brevet från Harriet Bosse är ej återfunnet; Strindberg anspelar förmodligen på detta brev flera gånger i dagboken: »den 'ondaste kvinna som är född', kallade hon sig själv i ett brev» (28/9 1901); »Hon 'var den ondaste människa född' efter hennes egen utsago!» (9/11 1906); »Du onda kvinna! 'Den ondaste som är skapad'» (16/4 1908)

värdinnan änkefru *Fredrika Amalia Westdahl* (död 1906); Strindberg hyrde sedan 13/10 1899 ett par rum på nedre botten på Banérgatan 31 av fru Westdahl (jfr ovan pag. 102)

Depesch-byrån tidningskontor med viss affärsdrivande verksamhet såsom mottagning av prenumerationer, annonser o.d., försäljning av biljetter etc.

Möllers Harriets syster *Dagmar* (1866–1956), sångare och sångpedagog, och hennes make arkitekten *Carl Otto Möller* (1857–1933)

Rydberg hotell och restaurang vid Gustav Adolfs torg

8/3 **Middag på Lidingöbro** *Lidingöbro* värdshus på Norra Djurgården

kungen *Oscar II* (1829–1907), kung av Sverige från 1872 och av Norge 1872–1905

Harri syftar sannolikt på Harriet Bosse

9 Västerlånggatan Wahlberg *Gustaf Wahlbergs Klädeshandel*, Västerlånggatan 9

Jeffkin som sedan blev min skräddare *J. Jeffkin* skräddare, Sibyllegatan 11

Pag. 141 b (18–28/4 1901)

19/4 **Olavus Petri. I dag skall lysningen tas ut** *Olavus Petri* minnesdag i almanackan för reformatorn Olaus Petri som dog 19/4 1552 (namnet före-

kom detta datum i almanackan 1901–1992) cirka 18/4 skrev Strindberg till Harriet Bosse att om lysning förvägrades dem, skulle de låta viga sig utanför kyrkporten: »Mäster Olof! – Ja, han bröt för en qvinnas skull den heligaste af dåvarande lagar – den kanoniska! och han var profet, jag är bara pjesförfattare»; de formella problemen, som slutligen löstes, hängde ihop med att den österrikiska domstolens ogiltigförklarande av äktenskapet mellan Strindberg och Frida Uhl inte utan vidare accepterades i Sverige (jfr ovan pag. 18, 8/3 1897 *Telegram från Klam* etc.); lysningen tillkännagavs på Hedvig Eleonoras pastorsexpedition, Jungfrugatan 7 B; jfr brev till Axel Strindberg 18/4 1901

25/4 **Erhöll på morgonen två brev från Harriet. Se bil. och den 4ᵉ Mars** ett av dessa brev är okänt; Harriet Bosses brev 4/3 1901 citeras ovan pag. 140 (2/3)

28/4 **Schéeles staty i Hummelgården** *Carl Wilhelm Scheele* (1742–86), kemist; statyn i *Hummelgården* (äldre namn för Humlegården) är utförd av skulptören John Börjeson (1835–1910)

Tecknen äro ur Y-King se ovan pag. 63 (4/6) *Läste i Leibnitz Theodicæa* etc.

Pag. 141 b v.

»**Dreyfus dömdes rättvisligen av krigsrätterna av 1894 och 1899.**» jfr ovan pag. 8 v. och pag. 97–102

Pag. 142 (6–29/5 1901)

6/5 **Gifte mig för 3ᵉ gången** August Strindbergs och Harriet Bosses vigsel 6/5 1901 var borgerlig och förrättades av kyrkoherden G.O. Lagerström i Hedvig Eleonoras pastorsexpedition, Jungfrugatan 7 B; bröllopsmiddagen intogs på restaurang Hasselbacken på Djurgården

bråck – (uterin-.) livmodersbråck, *uterus* (latin) 'livmoder'

8–29/5 **Detta hem är köpt för mina Samlade Dramatiska Arbeten, 30 års mödor** vid årsskiftet 1900/1901 började Strindberg agera för att få till stånd en samlingsutgåva av sina dramatiska arbeten; i mars 1901 skrev Strindberg: »jag MÅSTE sälja eller hypotisera mina Samlade Dramatiska Arbeten – emedan jag gifter mig den 15ᵉ April» och han ber att

Gernandts förlag »går i borgen på ett kreditiv af 10,000 Kronor på hvilket jag betalar räntan tills utgifningen börjar! Men detta nu genast!» (brev till Geijerstam 20/3 1901); ett kontrakt upprättades 21/3 1901 (Bonniers förlagsarkiv); Strindberg bad Geijerstam att påskynda utbetalningarna 31/3 1901: »Våningen är färdig, möblerna stå och vänta, men pengarne äro icke klara [– – –]. Hyran skall dock betalas i morgon och hela bosättningen som är tagen kontant»; Strindberg begärde och fick 6000 kr, och senare de resterande 4000 kr; jfr Strindbergs dikt »Sångarlön» (1902): »Våra rum äro de dikter, / Tretti år på dem jag skrev, / Efter långa mödor plikter / Har jag sjungit hop vårt hem!» (SV 51, s. 81)

Jonas Lies bok Trold börjar spöka i huset; särskilt Lindelin *Jonas Lie* (1833–1908), norsk författare; berättelsen *Lindelin* i Lies samling *Trold* (1–2, 1891–92) handlar om en kvinna med påbrå från älvor och förtrollningsmakt över män (berättelsen dramatiserades 1897); senare frågade Strindberg i ett brev Harriet Bosse (ca 28/8 1901): »hur kunde Du åtta dagar efter bröllopet upphöja Lindelin som qvinnoidealet för Dig?»

Skådespelaren Hanson träffad av ett skott på scenen. Det befanns vara »trassel» och murbruk *Axel Hansson* (1869–1911), norskfödd skådespelare som under 1900-talets början spelade i flera Strindbergspjäser; Strindberg tycks ha misstänkt att Hansson uppvaktade Harriet Bosse och att de kanske också hade haft ett förhållande; jfr brev till Harriet Bosse ca 29/8 1901 (med kommentar, Brev 14, s. 116 not 3) och dagboken pag. 205 v.

Med Pressveckan [– – –] börja slitningarne. Harriet vill gå på maskeraden etc. pressens vecka hölls i Stockholm 23–31/5 1901 och avslutades med en maskerad som Harriet Bosse ville besöka mot Strindbergs vilja

29/5 **Ragnhild Thott dog visst i denna månad** se nedan pag. 143

Pag. 142 v.

Hon sköts av sin älskare med vilken hon rymt till Kaukasus se nedan pag. 143 *Underrättelse om [Aspasias] död!*

Pag. 143 (30/5–30/6 1901)

10/6 **Ragnhild Thott dog** Strindbergs brorsdotter *Ragnhild* (f. 1876), gift 15/5 1900 med sjökaptenen friherre Ivar Thott, födde en dotter 20/5 1901 och avled 10/6 1901

21/6 **Underrättelse om [Aspasias] död!** *Dagny Juel Przybyszewska* (1867–1901), ingick i Ferkelkretsen i Berlin 1893 (jfr ovan pag. 1 *Ferkeln*); hon hade ett kort förhållande med Strindberg i mars 1893 och gifte sig med Stanislaw Przybyszewsky på hösten samma år; Dagny och sonen Zenon for 4/5 1901 på inbjudan av en beundrare, Wladyslaw Emeryk, till Kaukasus, där denne en månad senare sköt henne och sedan tog sitt eget liv; hon begravdes i Tiflis 8/6 1901; sonen Zenon fick ett hem hos sin moster Gudrun och hennes make konsul Wilhelm Westrup

22/6 **Harriet for till landet** Strindberg och Harriet Bosse var bjudna till Harriets syster Inez Ahlquist i skärgården över midsommar men Strindberg avstod för att kunna avsluta historiedramat *Karl XII;* jfr brev till Harriet Bosse 22/6 1901

23/6 **Slutade Carl XII på aftonen** dramat *Karl XII* författades under (maj–) juni 1901; se SV 47, kommentaren s. 285 ff.

25/6 **Harriet överlycklig vara hemma i sitt »gula rum»** etc. *gula rummet* makarna Strindbergs gemensamma sovrum på Karlavägen 40

26/6 **På aftonen reser hon – utan avsked, utan att säga varthän!** Harriet Bosse reste ensam till danska badorten Hornbæk på Själland, vid kusten nordväst om Helsingör

30/6 **Hittade utanför Gotthards flaggfabrik en ~~trefliki~~ trekantig dukbit vit och blå** kusinen *Arnold Gotthard Strindberg* (1852–1919), bror till Johan Oscar (»Occa») Strindberg, var innehavare av Stockholms Flaggfabrik som låg vid Karlavägen 39

Pag. 144 (1/7–22/8 1901)

2/7 **Kroen** (danska) värdshuset

1/8 **Aachener Hof** hotell på Georgenstrasse i Berlin

3/8 **Ut till Charlottenburg** stadsdel i västra Berlin med slottet Charlottenburg i en stor park vid floden Spree; makarna bodde på Pensionat Meyer, Savignyplatz

[Fasans dag] [– – –] efter uppträde med Harriet. Hon ville gå på ett

horkafé, men jag ville icke Harriet Bosse kommenterade senare i augusti händelsen i brev till Strindberg: »Den tale du förte til mig den mindesrige dag i Berlin, runget altid i mit öre, de beskjyldninger du da udtalte har smutset mig så at de kjärligste ord fra dig aldrig skulle kunna tvo det väk eller skjyle over det! [– – –] sådane ord som jeg ikke forstår en mand kan ha i sin mund mot den smutsigste gadepige – endsige mod sin hustru» (27/8 1901; cit. efter Ur Ockulta Dagboken, 1963, s. 45; jfr Brev 14, s. 112 not 1)

20/8 **Krasch!] På aftonen föll en eldkula i stjärnbilden Kusken Capella** jfr dagboken pag. 137 (21/8): »Obs! 20^{e} ō 21^{a} Augusti detta samma år gick Harriet sin väg. Den dagen föll ett mörkrött klot invid Capella i Kusken, straxt invid Perseus.»

21/8 **På aftonen föll åter vid samma tid en eldkula i Capellas närhet; senare ett stjärnfall** jfr föregående förklaring

Köpte Andaktsstunder för var dag i året etc. Andaktsstunder eller Christeliga betraktelser för hwar dag i året öfwer de för menniskan wigtigaste föremål. En daglig andaktsbok för christeliga hushåll, till befordrande af sann gudaktighet. Öfwersättning från tolfte tyska upplagan (4 delar; 1828–30); den på svenska anonymt utgivna boken var författad av J.H.D. Zschokke

22/8 **Vaknade vid olust till Engelbrekt som jag hållit på med** Strindberg författade dramat *Engelbrekt* mellan 8/8 och 3/9 1901, enligt dagboken

Tog fram Korridordramat och Bosättningen två utkast till *Ett drömspel;* se kommentaren i SV 46, s. 125 f.

Så kom ett brev från Harriet där hon sade sig ha »gått för alltid» brevet är ej återfunnet

Det är min fars födelsedag! 22/8 var ångbåtskommissionären *Carl Oscar Strindbergs* (1811–83) födelsedag

Pag. 145 (22/8–4/9 1901)

22/8 **Harriet återkom den 6^{e} Oktober, som är min Syster Annas bröllopsdag** Harriet Bosse tycks ha återvänt till hemmet 5/10 1901 enligt dagboken (pag. 151); Strindbergs syster Anna Philps bröllopsdag var 5/10 1875; Strindberg upprepar dock datumet 6/10 i notiser i dagboken pag. 245, 246, 250 och 272

brev från Gyllensköld av högst underbart innehåll [– – –] Hans hustru

hade nämligen gått ifrån honom med det ofödda barnet brevet från Vilhelm Carlheim-Gyllensköld till Strindberg 21/8 1901 finns i KB; Gyllensköld hade 1898 gift sig med konstnären Clara Bergling (f. 1866); de skiljdes 8/3 1904

26/8 **De Wahl hemma på aftonen** skådespelaren *Anders de Wahl* (1869–1956)

28/8 **Brev och brevskrivning till Harriet** Strindberg skrev till Harriet Bosse 27/8 1901 och fick ett svar samma dag; han skrev ett nytt brev till hustrun 28/8 (och flera ytterligare brev de kommande dagarna)

4/9 **Skrev ett brev »Till mitt barn». Fick ett vänligt svar** Strindberg skrev 4/9 1901 till det barn som Harriet Bosse bar på, »Till mitt barn! (Den ofödda lilla)»; samma dag fick han ett svar: »Barnet mit takker dig for den snille och vakkre hilsen! Harriet» (Brev 14, s. 123 kommentaren)

Lovisa ansåg att Frun ämnade komma igen *Lovisa* tjänsteflicka hos paret Strindberg

Pag. 146 (5–6/9 1901)

6/9 **I dag målade jag!** under Harriet Bosses bortovaro från hemmet målade Strindberg; en tavla beskrev han i brev till Harriet Bosse ca 10/9 1901: »Jag har målat – skam till sägandes vackert – en stor tafla föreställande 'Barnets första Vagga' – det är Öresund i solnedgången med Kullen och Nakkehoved – infattadt i grönt och blommor, och i guldram! Får jag skänka den till Er klädloge?»; troligen tillkom även den s.k. »Infernotavlan» och några mindre målningar vid samma tid (Söderström 1972b, s. 186 f.)

Schopenhauer *Arthur Schopenhauer* (1788–1860), tysk filosof

»**la jalousie légitime**» (franska) 'den rättmätiga svartsjukan'

Självmord är dödssynd; men Dante finner Cato benådad från Inferno *Marcus Porcius Cato* (Cato d.y.; 95–46 f.Kr.), romersk senator och filosof, begick självmord sedan Julius Caesar hade störtat romerska republiken; i *Dantes* Den gudomliga komedin befinner sig Cato i skärselden, en övergående straff- och reningsort, i motsats till helvetets (*Infernos*) eviga straffort (jfr del 2, Skärselden, sång 1)

Hegel *Friedrich Hegel* (1770–1831), tysk filosof

Pag. 147 (6/9 1901)

6/9 **E v. Hartman säger att kärleken är ett skälmstycke av naturen för att narra mannen och kvinnan att fortplanta sig** *Eduard von Hartmann* (1842–1906), tysk filosof, vars bok Philosophie des Unbewussten (1869) översattes till svenska, Verldsprocessens väsen eller Det omedvetnas filosofi (1877), av Anton Stuxberg med hjälp av bl.a. Strindberg (SV 21, ordförklaringarna till ss. 48, 121); Strindberg har i sitt exemplar av boken, bevarat i hans efterlämnade bibliotek, streckat för kapitlet »Det omedvetna i könskärleken» (s. 158) där Hartmann utvecklar tanken att den omedvetna könsdriften tillfredställer sig under en mask av kärlek och ideal

Pag. 147 v.

Anne-Marie heter vårt barn *Anne-Marie Strindberg* föddes 25/3 1902

J.L är Johanne Lehman, Harriets mor. Harriet säger att det är hennes mors handstil Harriet Bosses mor var danskfödda *Anne Marie Lehman* (1836–93), gift med förläggaren Johan Heinrich Wilhelm Bosse (f. 1836); hälsningen på det inklistrade kortet är inte skriven av Harriet Bosses mor

Arkitekt Liljeqvist [– – –] hans mor *Fredrik Lilljekvist* (1863–1932), arkitekt som uppförde bl.a. Dramatiska teatern i Stockholm (1901–08), *hans mor* var Fredrique-Louise Lilljekvist, gift med fotografen Frans Johan Lilljekvist

Pag. 148 (6–8/9 1901)

7/9 **Fasans dag. Målade!** se ovan pag. 146 *I dag målade jag!*

Jämför en dröm 1906 däri jag såg H–t med bara ett ben se dagboken pag. 243 (22/9)

Ena dagen kallas man [satyr] andra dagen [Josef] *satyr* vingudens följeslagare, representerade grov sinnlighet och njutningslystnad; *Josef* anspelar på berättelsen i Första Moseboken 39 om hur den kyske Josef lyckades undgå att förföras av Potifars hustru

Sänt ett brev till Harriet jfr brev till Harriet Bosse 7/9 1901

8/9 **Brev från Harriet. Hon säger att hon icke kan komma igen!** »Et skal du nu vite, at jeg ikke *kan* komme hjem igjen, kan ikke komma, kan ikke!» skrev Harriet Bosse 8/9 1901 (Brev 14, s. 127 not 1)

Cato = en symbol av det fria beslutet att övergiva syndens träldom jfr ovan pag. 146 *Självmord är dödssynd* etc.

möte hos Möllers hos Harriets syster *Dagmar* (1866–1954), sångerska, gift med arkitekten *Carl Möller* (1857–1933); jfr brev till Harriet Bosse ca 10/9 1901

Nenny Geijerstam Gustaf af Geijerstams hustru *Eugenie (Nennie)*, som dog 3/5 1900

Pag. 149 (9–16/9 1901)

9/9 **Gula rummet utrymdes!** etc. *gula rummet* makarna Strindbergs gemensamma sovrum; »Förlåt att jag icke kunde ha ett likrum med minnen – derför flyttade jag in i gula rummet», skrev Strindberg till Harriet Bosse ca 10/9 1901

Albert Ranft se ovan pag. 137

Engelbrekt är antagen på Svenska, Carl XII antagen på Dramatiska *Engelbrekt* hade premiär 3/12 1901 på Svenska teatern; premiären på *Karl XII* på Dramaten var planerad till 30/11 1901 men blev uppskjuten till 13/2 1902; vid premiären kunde Harriet Bosse inte spela Emerentia Polhem på grund av sin graviditet; först hösten 1902 kunde hon spela den roll Strindberg avsett för henne

13/9 **I fyra månader hade hon hackat min lever** anspelar på myten om Prometheus; när han hade stulit elden från Zeus och skänkt den åt människorna straffades han genom att fjättras vid en klippa där en örn eller en gam dagligen hackade hans lever

16/9 **Beslutet att själv förkorta livet är gammalt** etc. Strindberg skrev denna dag följande meddelande adresserat till sin bror Axel: »Mina sista önskningar. Respektera mitt lik! Ingen obduktion! Enkel begrafning; inga tal; vanlig Luthersk ritual utan personalier! Svart stoftkista; svart träkors, enkelt, med Inskrift: O crux ave spes unica. (På ena sidan) Och (på andra) Här hvilar August Strindberg, född – 22 januari 1849, död.... Arfsrätten går sin gilla gång till barnen, så det behöver jag ej tänka på. Till min Bror Axel skänker jag som minnen manuskripten '*Till Damaskus*' IIIe Delen (outgifven); *Enfer d'Amour* (manuskript på

Svenska.) Samt min korrespondens med Siri Wrangel (von Essen). Äfven skänker jag honom denna Dagbok som alltid bör stanna i familjen. Likaså mitt valnötsskåp med alla kartongerna innehållande anteckningar och afhandlingar i Naturvetenskaper och Ockultism» (Brev 14, s. 132); ca 16/9 skrev Strindberg även följande korta brev till samme adressat, »Sök mig är Du snäll i afton! Detta går jag icke igenom!», och 16/9 följande till »Broder Olle»: »Utan att fråga sänder jag Dig en hop kläder, som Du får göra med hvad Du vill – sälja eller byta bort!» (Brev 22, s. 128)

att jag brutit vänskapsförbindelser då vänskapen från vännens sida antog en klibbig karaktär liknande kärlek sannolikt syftar Strindberg i detta sammanhang på Gustaf af Geijerstam, som han brevledes undanbad sig vidare personlig kontakt med 27/12 1900

Cato etc. jfr ovan pag. 146 *Självmord är dödssynd* etc.

Pag. 150 (16–28/9 1901)

16–20/9 **Fasans dagar! Så mycket tårar! O ve!** Strindberg vädjade på nytt till brodern Axel 18/9 1901: »Jag har icke kraft att rycka mig ur detta! Men hjelp mig! hjelp mig! [– – –] sök få ett kort samtal med Geijerstam, Richard Bergh och Gyllenskköld [– – –] Bed bara kort att vännerna ge mig ett råd: om jag skall vänta, eller klippa af genast! [– – –] Kära Axel! Låt mig få klart innan qvällen, ty jag förgås!»

23/9 **Åkte med Harriet – till Lidingöbro** *Lidingöbro värdshus* på Norra Djurgården

C'est la vie! (franska) 'Sådant är livet!'

Kristina färdig! Strindbergs drama *Kristina* nedskrevs i september 1901 och lämnades redan 23/9 till Harriet Bosse för läsning; se SV 48, kommentaren ss. 305–310

Pag. 151 (28/9–26/10 1901)

28/9 **Harriets skönhet, som ibland kunde vara »överjordisk»** jfr ovan pag. 140 (4/3) *ett brev från Schering* etc.

»den ondaste kvinna som är född», kallade hon sig själv i ett brev 1901 jfr ovan pag. 141 a *Då kom ett brev från β* etc.

5/10 **G.v.t!** Gud vare tack!

6/10 **Aida** opera komponerad av Guiseppe Verdi 1871

Pag. 152 (18–19/11 1901)

18/11 **Läser om Indiska Religionens läror** etc. anteckningarna är hämtade ur Arvid Ahnfelt, Verldsliteraturens historia, 1, 1875, avsnittet om Indien, s. 37 (jfr SV 46, kommentaren s. 135 f.); *Brahma* hinduisk gud, en personifiering av den gudomliga principen brahman (den yttersta verkligheten från vilken allt utgår och till vilken allt återvänder), uppfattas som skapargud; *Maja* eller *Maya* inom hinduismen den okunnighet som likt en slöja döljer den högre och sanna verkligheten, samtidigt även dels den högste gudens förmåga att suveränt skapa, dels resultatet av skaparkraften, den materiella verkligheten

Drömspelet, »Det Växande Slottet» *Det Växande Slottet* den preliminära titeln på *Ett Drömspel*, som författades omkring 22/8–20/11 1901 (SV 46, kommentaren ss. 125–146)

Slottet (= Hästgardeskasernen) *hästgardeskasernen* uppfördes 1897 vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen) och syntes från Strindbergs våning på Karlavägen 40

illuminerat (festligt) upplyst

betydelsen av Indras Dotter, Dörrens Hemlighet = Intet jfr Schopenhauers syn på tillvarons intighet (»das Nichts»); jfr SV 46, kommentaren s. 149 f.

Hela Dagen läste jag Buddhism syftar möjligen delvis på läsning av G. de Lafont, Le Buddhisme (1895), i Strindberg efterlämnade bibliotek, med anteckningar; jfr SV 46, kommentaren s. 135

19/11 **Priskurant på »Buddhastatyn med den självväxande löken »Sauromatum venosum»** etc. ett annonsblad från Paul Peters importfirma (bland Strindbergs utkast till *Ett drömspel*) erbjuder löken *Sauromatum venosum* från Himalaya samt en buddhastaty; löken sägs växa till en 5 decimeter hög, vacker blomma, utan hjälp av jord eller vatten; Strindberg beställde statyn och löken, som sedermera utgjorde rekvisita i slutscenen till *Spöksonaten* (1907); *buddha* hedersbeteckning inom buddhismen för individer som anses ha nått fullständig upplysning; ofta syftar Buddha på den man som enligt den buddhistiska traditionen var en av buddhismens grundläggare, buddha Shakyamuni, som före sin

upplysning hette Siddhartha Gautama (vars liv vanligen förläggs till 560–480 f.Kr.)

Pag. 153 (21/11–19/12 1901)

21/11 **Aspasia dog** *Dagny Juel Przybyszewska* dog 5/6 1901; se ovan pag. 143 *Underrättelse om [Aspasias] död!*

[Lovisa] tjänsteflicka hos paret Strindberg

Engelbrecht spelades på Svenska Teatern Strindbergs drama *Engelbrekt* hade premiär på Svenska teatern 3/12 1901; anteckningen torde syfta på repetitionerna (jfr SV 47, kommentaren s. 331)

december **Bråk om Nobelfonden och Akademien** den första utdelningen av Nobelprisen tilldrog sig stort intresse, men när det 10/12 1901 blev känt att litteraturpriset tilldelats den franske skalden Armand Sully-Prudhomme utsattes Svenska Akademien för från kritik; i ett öppet brev till Leo Tolstoj (publ. i bl.a. Svenska Dagbladet 14/12 1901) från framstående svenska författare (inklusive Strindberg), konstnärer och kritiker, menade man att Tolstoj främst borde ha kommit i åtanke för priset

Pag. 154 (1/1–1/2 1902)

23/1 **Ny stjärna i Kusken (Capella) vid β i Oxen [– – –] Nova Gemini 16^{e} Mars 1903. Lik Nova Persei 1901** *Kusken* stjärnbild på norra stjärnhimlen; *Capella*, en av himlens ljusstarkaste stjärnor, ligger i Kusken; inom astronomin betyder *β* den näst ljusstarkaste stjärnan i varje stjärnbild; *Oxen* stjärnbild på norra stjärnhimlen; *Nova Gemini* en nova i stjärnbilden Tvillingarna som upptäcktes 16/3 1906; *Nova Persei* i stjärnbilden Perseus uppträdde 1901 en nova som en kort tid var lika ljusstark som stjärnan Capella i den intilliggande stjärnbilden Kusken; jfr ovan pag. 136 v. och dagboken pag. 137 (21/2 1901); jfr även nedan pag. 242 *Det är 5 år sedan Harriet gick* etc. och pag. 260 *Att Capella har något med mig och Harriet att göra* etc.

24/1 **Protesten mot Akademien** enligt en osignerad artikel i Svenska Dagbladet 24/1 1902 hade Frisinnade klubben föregående kväll debatterat Svenska Akademien och ett »starkt emfatiskt yttrande» av Strindberg

hade lästs upp; Strindbergs inlägg, som innebar en skarp invändning mot Akademiens arbetssätt och sammansättning, infördes i samma dags nummer av Svenska Dagbladet under rubriken »En protest» (jfr SV 71, s. 59 ff. och kommentaren s. 244 ff.); jfr ovan pag. 153 *Bråk om Nobelfonden och Akademien* och nedan pag. 195 *Min artikel i Sv.D. om Akademien*

29/1 **Bridgewater-böckerna** Francis Henry Egerton (1756–1829), *8:e earlen av Bridgewater*, donerade en stor summa pengar att förvaltas av Royal Society i London (Storbritanniens nationella vetenskapsakademi), vilket därmed finansierade utgivningen av The Bridgewater Treatises on the Power, Wisdom and Goodness of God as Manifested in the Creation, åtta band 1833–1840

Prout skrivit bandet Kemi *William Prout* (1785–1850), brittisk läkare och kemist; syftar på dennes Chemistry, meteorology and the function of digestion, considered with reference to natural theology (1834; på svenska 1846) i serien The Bridgewater Treatises

hos Klemming fanns boken inne! *Klemmings antikvariat*, Brunkebergstorg 11; grundades 1845 av Johan Törner (1803–78) och Henrik Klemming (1825–87), bror till biblioteksmannen G.E. Klemming; ansågs som landets ledande antikvariat

Pag. 155 (1/2–slutet av februari 1902)

1/2 **Jöhnk** *H.D. Jöhnck*, Blomsterhandel, Regeringsgatan 28

13/2 **Carl XII spelades** premiären på *Karl XII* ägde rum på Dramaten 13/2 1902 i regi av Emil Grandinson och med August Palme i huvudrollen

aktören Eliasson etc. *Oscar Eliason* (1863–1907), skådespelare, bl.a. som Carlsson i *Folk-komedin Hemsöborna* (1889) samt titelrollen i *Engelbrekt* (1901)

slutet av februari **Bofors-olyckan. Arvid Sohlman** Dagens Nyheter rapporterade 25/2 1902 att en »fasaväckande olycka» inträffat vid provskjutning vid Bofors-Gullspångs kanongjuteri, varvid tre personer omkommit och flera skadats, däribland ingenjör *Ragnar Sohlman* (1870–1948), testamentsexekutor i Nobels dödsbo och medlem av Nobelstiftelsens styrelse från 1901; Strindberg har alltså fel när han uppger förläggaren *Arvid* Sohlman (1866–1949) såsom drabbad av denna olycka

[Edvard Forssberg] dog *Edvard August Forssberg* (1848–1902), läkare; ingick i Strindbergs umgängeskrets under slutet av 1870-talet

Pag. 156 (8/3–15/4 1902)

16/3 **Slutade Gustaf III** *Gustav III* Strindbergs historiska drama; se nedan pag. 159 *Sände G III* etc.

Gustaf III[s] dödsdag! (Mordet) kungen sköts av J.J. Anckarström under maskeraden på Kungliga Operan 16/3 1792 och avled 29/3 samma år

Doktor Lundqvist, vår husläkare dog *Johan Albin Lundqvist* (1863–1902), läkare, dog av lunginflammation

Danske skådespelarn Hunderup [– – –] dog i dessa dagar aktören och teaterdirektören *Hans Hunderup* (1857–1902) spelade titelrollen i *Fadren* på Casino-teatern i Köpenhamn med en uppmärksammad och framgångsrik premiär 14/11 1887

[G af G] *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909), författare

25/3 **Mariæ Bebådelsedag / 25e Vår dotter föddes** *Anne-Marie Strindbergs* födelse; *Jungfru Marie bebådelsedag* se ovan pag. 85 (20/3)

13/4 **Oroligheter i Brüssel** Dagens Nyheter rapporterade 13/4 1902 om våldsamma sammanstötningar mellan strejkande arbetare och den belgiska armén i kampen för allmän rösträtt

Pag. 157 (4/5–15/6 1902)

4–5/5 **Jordbävning på Martinique** ett utbrott av vulkanen Mont Pelée i staden Saint-Pierre (i den franska kolonin Martinique i Västindien) orsakade enligt Svenska Dagbladet 7/5 1902 stor förstörelse och kostade ca 150 människor livet

11/5 **planeternas tal äro kvadrater på varandra ända till och med Planetoiderna** etc. *planeternas tal* representerar planeternas respektive avstånd till solen uttryckt i astronomiska enheter (en astronomisk enhet motsvarar ca 150 miljoner km, vilket är medelavståndet mellan solen och jorden, närmare bestämt mellan solens medelpunkt och jordens och månens gemensamma tyngdpunkt); *Planetoider* äldre benämning på asteroiderna mellan Mars och Jupiter; försök att mäta de relativa avstånden mellan solen och planeterna enligt matematiska lagar är av gammalt datum; Titius–Bodes lag – efter den tyske naturforskaren Johann Daniel Titius (1729–96) och den tyske astronomen Johann Elert Bode (1747–1826) – är enkel empirisk regel för planeternas medelavstånd från solen; det fanns luckor därför att man inte kände till någon pla-

net kretsande mellan Mars och Jupiters banor (där man senare hittade asteroidbältet), men upptäckten av Uranus, och att den passade in i mönstret, bekräftade antagandet om en saknad planet; Strindberg gör liknande antaganden rörande planeterna bortom Neptunus, med siffror utgörande kvadrater i hans egenhändigt konstruerade serie (där han inför nordiska gudanamn som pendanger till de romerska); jfr »Celest Aritmetik» och »Himmelens Tal», *En blå bok*, SV 65, s. 293 f.; i dikten »Skapelsens tal och lagar» (sannolikt skriven i september 1902) utvecklar Strindberg sitt intresse för talförhållanden i skapelsen (inklusive planeternas avstånd till solen), jfr *Ordalek och småkonst och annan 1900-talslyrik*, SV 51, kommentaren ss. 292–297

meddelade fyndet åt Gyllensköld Strindberg skickade professor *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934) en promemoria om planeternas »qvadratering» osv. på två brevkort poststämplade 13/5 1902 (Brev 22, s. 138 f.)

Skrev på Fagervik och Skamsund i *Fagervik och Skamsund* som utkom 24/10 1902 ingår både lyrik och prosaberättelser (novellerna har i Samlade Verk tryckts i SV 50, medan dikterna återfinns i SV 51)

Buddha-löken bröts av se ovan pag. 152 *Priskurant på »Buddhastatyn* etc.

min svarta målning syftar troligen på den målning som Strindberg senare kallade sin *Infernotavla;* jfr ovan pag. 148 *Fasans dag. Målade!*

juni **Kronbruden utkommer** Gernandts förlag gav ut pjäserna *Kronbruden, Ett drömspel* och *Svanevit* i en volym 29/5–4/6 1902

Drömspelet berömmes *Ett drömspel* erhöll flera positiva recensioner vid publiceringen, se kommentaren i SV 46, s. 150 ff.

13/6 **Aspasia dog** *Dagny Juel Przybyszewska* (1867–1901), av Strindberg kallad *Aspasia*, avled 5/6 1901; jfr ovan pag. 143 *Underrättelse om [Aspasias] död!*

15/6 **Ny olycka vid Bofors** Dagens Nyheter rapporterade 15/6 1902 att studenten Gustaf Björkgren, son till ingenjör Björkgren i Bofors, vådaskjutits i magen under en båttur med kamrater

Pag. 158 (29/6–13/7 1902)

29/6 **mitt mörka regnlandskap** jfr ovan pag. 157 *min svarta målning*

3/7 **Harriet reste till landet [– – –] (Rävsnäs)** Harriet Bosse hade som flicka

vistats ett år på Rävsnäs kungsgård vid Gripsholmsviken utanför Mariefred, dit hon nu for med barnet

Sysslar med grundandet av en teater med Hillberg *Emil Hillberg* (1852–1929), skådespelare, bl.a. som Krogstad i Ibsens Ett dockhem och som Gert Bokpräntare i Strindbergs *Mäster Olof;* Strindberg hoppades kunna starta en egen teater, kanske på grund av att flera av hans nyskrivna pjäser nu låg ospelade sedan hans dramer dominerat Stockholmsscenerna 1899–1901; han sökte intressera också August Lindberg, jfr brev 7/7 1902 till denne; teaterplanerna skrinlades dock redan efter en vecka (Brev 14, s. 199 f. not 1)

13/7 **Östman på Kymmendö** arrendatorn *Ludvig Östman*, som Strindberg träffade på Kymmendö 1880–83

pudrett gödselämne

drömmen gick i uppfyllelse, när Intima Teatern kom till stånd dagboksnotisen bör ha tillkommit sent 1907 eller våren 1908; 1907 grundade Strindberg tillsammans med August Falck *Intima Teatern*

Pag. 159 (16–22/7 1902)

16/7 **Molander. (som är död.)** *Harald Molander* (1858–1900), författare, regissör vid Svenska teatern, dog 24/11 1900

Silvander i Operahuset *Silvanders Herrekipering* med adress Operaterrassen

Stallgränden sannolikt avser Strindberg Stallgatan på Blasieholmen, som tidigare hette Stall Gränden

18/7 **Bertha** tjänsteflicka hos Strindberg och Harriet Bosse

20/7 **Så skulle vi resa till Mariefred. Av misstag blev H. på stationen kvar** etc. jfr Strindbergs brev till Harriet Bosse 20/7 1901

Herrans röst går på vattnen / Ärones Gud dundrar jfr Psaltaren 29:3

22/7 **Sände G III till Personne och Christina till Ranft** *Gustav III* färdigskrevs 16/3 1902 (se dagboken pag. 159) och skickades till Dramatenchefen *Nils Personne* (1850–1928) 22/7 1902; 10/9 1902 avstyrkte teaterns censor friherre Carl Carlsson Bonde (1850–1913) ett framförande; den svenska premiären på *Gustav III* skedde först 25/1 1916 på Nya Intima Teatern (jfr kommentaren till SV 48, s. 328); Strindberg hade sänt *Kristina* till Personne 26/9 1901 (jfr brev till Harriet Bosse av samma datum) men enligt Bonde var pjäsen »omöjlig» (jfr kommentaren till

SV 48, s. 313); inte heller *Albert Ranft* (1858–1938) satte upp *Kristina* på Svenska teatern, utan premiären skedde på Intima Teatern 27/3 1908 i August Falcks regi

Pag. 160 (23/7–2/9 1902)

28/7 **vidlagda artikel om Stjernhjelm** Svenska Dagbladet berättade 28/7 1902 en historia om hur kistan med kvarlevorna efter »den svenska skaldekonstens fader» *Georg Stiernhielm* (1598–1672) stals omkring 1835 och således inte längre vilade under altaret i Sånga kyrka; klippet som Strindberg hänvisar till förvaras i dagbokens bilaga

Trefaldighetsnatten diktcykel i *Fagervik och Skamsund* (SV 51, ss. 9–45)

Pag. 161 (7/9 1902)

7/9 **stranden vid Sirishov [– – –] Källhagens strand** *Sirishov* 1700-talsvilla på Djurgården vid Djurgårdsbrunnsviken mitt emot *Källhagens strand* på norra sidan om viken

Pag. 162 (30/9–14/10 1902)

30/9 **Zola dog** *Émile Zola* (1840–1902), fransk författare

12/10 **Euripides' Alkestis** *Euripides* (ca 480–406 f.Kr.), athensk dramatiker; *Alkestis* lyriskt sorgespel med burleska inslag

Alceste av Hændel *Alceste* den franska namnformen för Alkestis (se ovanstående förklaring); Tobias Smoletts (1721–71) drama Alceste tonsattes 1750 av *Georg Friedrich Händel* (1685–1759)

Orions bälte *Orion* stjärnbild på himmelsekvatorn; nära varandra i rad ligger i stjärnbilden tre ljusa stjärnor som markerar *Orions bälte*

13/10 **Sarah Bernardh** *Sarah Bernhardt* (1844–1923), fransk skådespelerska, som med ett teatersällskap gästspelade med operan Tosca

Beethovens Largo ur 4^e^ Sonaten [– – –] *använd i Damaskus* *Ludwig van Beethoven* (1770–1827), tysk tonsättare; *largo* musikalisk tempobeteckning: brett, långsamt; *använd i Damaskus* jfr nedan pag. 170 *Beethovens Largo* etc.

Brott och Brott gick i Berlin *Brott och brott* hade premiär vid Das Kleine Theater denna dag (med tyska titeln *Raush* 'Rus'); regissören Max Reinhardt (1873–1943) inledde därmed en framgångsrik serie Strindbergföreställningar i Tyskland (Ollén 1982, s. 282 f.)

14/10 **Zukunft har min artikel Seufzen der Steinen** *Die Zukunft*, radikal tysk tidskrift utgiven av Maximilian Harden, publicerade 11/10 1902 *Seufzen der Steinen* ('Stenarnes Suckan'), ett kapitel ur Strindbergs *Jardin des Plantes* (1896); se SV 35, ss. 167–189

Pag. 163 (19/10–12/11 1902)

19/10 **Rausch går i Berlin** *Rausch* ('Rus'), tyska titeln på *Brott och brott*, jfr ovan pag. 162 *Brott och Brott gick i Berlin*

22/10 **Samum** (1889) hade spelats på en matiné på Svenska teatern 1890 med kyligt mottagande, men nypremiären på Dramaten 22/10 1902 fick en helt annan genomslagskraft; Dagens Nyheter skrev: »Så som Biskra, hatets furie i en liten arabflickas gestalt, spelades av fru Bosse, blev intrycket så starkt att man nästan behövde värja sig för det» (Ollén 1982, s. 191)

24/10 **Fagervik och Skamsund kom ut** se ovan pag. 157 *Skrev på Fagervik och Skamsund*

Frimurarkällarn *Frimurarkällaren* låg i Frimurareordens stamhus, Bååtska palatset på Blasieholmen

26/10 **Därpå H. hem** »hem» syftar här troligen på en förhyrd bostad som Harriet Bosse hade skaffat sig vid sidan om makarnas gemensamma bostad hösten 1902; jfr dagboken pag. 169, 12/4 1903, där Strindberg antecknar att han på hemväg »såg i det huset nº 33 Jungfrugatan (där Harriet hyrt våning i höstas och där jag på våren sökt en dubblett.)»

Lidingöbro med G. af Gs *Lidingöbro värdshus* på Norra Djurgården; *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909) och hans nya fru *Maria Ulrika Clementina* (1873–1934) med vilken han var gift sedan 26/1 1902

»**Dans la Praïrie», av Emile Souvestre** *Dans la Prairie* ('På ängen'; 1852) av den franske författaren *Émile Souvestre* (1806–1854)

28/10 **Såg Hauptmans Bäverpälsen** *Gerhart Hauptmann* (1862–1946), tysk dramatiker, fick Nobelpriset 1912; Hauptmanns komedi *Der Biberpelz* (1893) spelades framgångsrikt på Svenska teatern

30/10 **P. Lamm** *Per Lamm* (1854–1908), innehavare av bokhandeln Librairie Nilsson i Paris

11/11 **P. Staaff** *Pehr Staaff* (1856–1903), författare, journalist och teaterrecensent på Dagens Nyheter, stod Strindberg nära på 1880-talet

Pag. 164 (18/11–14 × 15/12 1902)

18/11 **gick Erik XIV på Schwerins Hofteater** dramat *Erik XIV* spelades på *Hoftheater* i Schwerin i norra Tyskland, men lades ned efter bara två föreställningar

20/11 **Fr. Key på visit, utkördes av mig – på goda grunder** *Ellen Key* (1849–1926), författare, pedagog och kvinnosaksideolog, hade sökt Harriet för att be henne medverka vid en uppläsningsafton med anledning av Björnstjerne Björnsons 70-årsdag; Strindberg retade sig på Ellen Key av flera anledningar, bl.a. hennes agerande till förmån för Siri von Essen 1891 (jfr ovan pag. 110 *Ryktet går att Siri tigger i Finland* etc.)

22/11 **Notis att Hamsun försvunnit** *Knut Hamsun* (1859–1952), norsk författare vars roman Mysterier (1892), med infernoliknande episoder, uppskattades av Strindberg; obekräftade rykten om Hamsuns excentriska beteende inflöt av och till i pressen vid denna oroliga period i hans liv

14 × 15/12 **[Möller]** etc. arkitekten *Carl Möller* (1857–1933) och hans hustru *Dagmar* (1866–1954), Harriet Bosses syster

Pag. 165 (1/1–20/2 1903)

1/1 **Datumvisaren** här: almanackan (med avrivbara datumblad)

8/1 **Mottog närliggande brev från Frida Uhl, däri hon ber mig om förlåtelse** brevet från Frida Uhl 24/12 1902 finns ej i dagboken eller i bilagan, men finns bevarat (KB); i det långa brevet på franska skriver Frida Uhl att hon funnit de brev Strindberg skrivit till hennes mor Marie Uhl och att dessa kastade ett annat ljus över Strindberg och deras relation; hon berättar också om de bakomliggande orsakerna som ledde till att hon – när hon fortfarande var gift med Strindberg – födde en son 21/8 1897 (vars far var den tyske författaren Frank Wedekind, 1864–1918); brevet finns delvis översatt av Björn Meidal i »'Tjugotre år, skön, och något för intelligent' – Frida Uhl och tiden i Berlin», Om Strindberg, red. Lena Einhorn, 2010, s. 215, samt återges på tyska i Wenn nein, nein! August

Strindberg und Frida Uhl. Briefwechsel 1893–1902, utg. av Friedrich Buchmayr, 1993, ss. 184–188); jfr ovan pag. 28 *Denna sommar* etc.

20/1 **[Harriet] fann att jag doftade av cyklamen** jfr ovan ss. 85 ff.; jfr att Strindberg intresserat sig för växtsläktet cyklamen i uppsatsen »Alpviolen, belysande den Stora oordningen och det Oändliga sammanhanget» i *Jardin des Plantes II* (1896) (SV 35, ss. 209–214; se även »Kryptogramen Alpviolen», *En blå bok*, SV 67, s. 1384)

Prinsessan av Sachsen och Giron *Lovisa (Luise), kronprinsessa av Sachsen* (1870–1947); 1891 gift med prins Fredrik August av Sachsen; Lovisa fråntogs 14/1 1903 sina rättigheter som medlem av det sachsiska kungahuset efter att hon i slutet av 1902 rest till Salzburg för att få sin fars (storhertig Ferdinand IV av Toscana, ärkehertig av Österrike) medgivande till skilsmässa och därefter begett sig till Genève, åtföljd av sina barns unge belgiske språklärare *André Giron;* äktenskapet med Fredrik August upplöstes i februari 1903

21/1 **Thomas (Tvivlaren)** *Tomas* en av Jesu tolv lärjungar; han tvivlade först på Jesu uppståndelse (Johannes 20:25–28)

Gernandts upplöses C. & E. Gernandts Förlags AB hade utgivit bl.a. Strindbergs *Inferno* och *Legender* samt *Samlade Romaner och Berättelser;* förlaget inställde emellertid betalningarna i januari 1903 och gick i konkurs i april samma år; den planerade samlingsutgåvan *Samlade Dramatiska Arbeten* utgavs i stället på Hugo Gebers förlag; se dagboken 21/4 1903 med ordförklaring

23/1 **Gillets Hemlighet i Berlin** dramat *Gillets hemlighet* (1880) hade premiär på Schiller-Theater i Berlin 23/1 1903, i översättning av Ernst Brausewetter, med titeln Das Geheimniss der Gilde; Svenska Dagbladet 26/1 1903 talade om skådespelets »obestridliga succès» och refererade de tyska tidningarnas recensioner

26/1 **På middag hos De Wahl** skådespelaren *Anders de Wahl* (1869–1956)

16/2 **Harriet spelar Julia** i Shakespeares *Romeo och Julia* på Dramaten

18/2 **Dagen heter Frida!** Frida hade namnsdag 18/2

Harriet läste Björnsson på Falcks matiné *Harriet Bosse* läste första kapitlet ur En glad gut av *Björnstjerne Björnson* vid en jubileumsföreställning på Johan August Falcks 60-årsdag; *Johan August Falck* (1843–1922), kamrerare vid Dramaten, en av stiftarna av Svenska teaterförbundet 1894 för främjandet av skådespelarfackets sociala, ekonomiska och ideella intressen; far till August Falck vilken tillsammans med Strindberg grundade Intima Teatern 1907

Pag. 166 (1–4/3 1903)

1/3 **Mina Artiklar Världshistoriens Mystik i Svenska Dagbladet pågå** etc. Strindbergs artikelserie *Världshistoriens Mystik* publicerades i tio avsnitt i Svenska Dagbladet 20/2–30/5 1903 (SV 71, ss. 9–58 samt kommentaren ss. 231–242); Strindberg karakteriserade *Världshistoriens Mystik* i brev till Emil Schering (26/1 1903): »Der jag har gjort Synthesen af mina Antiteser, är Synkretist och providentialist = Den Medvetna viljan upptäckt i verldshistorien!»

Jeremias 1ª Kapitel varmed jag börjar Mäster Olof. »**Men jag sade [– – –] predika vad jag befaller Dig.**» citatet ur Jeremia 1:6–7 inleder *Mäster Olof* (SV 5, s. 12)

»**Si, jag sätter Dig i dag över folk och rike [– – –] bygga och plantera**.» Jeremia 1:10 (förekommer ej i *Mäster Olof*)

4/3 **Läste i Svenska Dagbladet om B. Lidforss [– – –] Han hade stämt Stille** syftar på en artikel i Svenska Dagbladet 4/3 1903, »Ett celebert ärekränkningsmål» (i dagbokens bilaga); *Bengt Lidforss* (1868–1913) hade i samband med att han föreslogs till ett professorsvikariat i botanik anklagats för skandalösa handlingar av historiedocenten *Arthur Stille* (1863–1922); Lidforss svarade med att stämma Stille inför rätta

då [Harriet] kom från Lindbergs Per Gynt skådespelaren *August Lindbergs* (1846–1916) uppläsning av Ibsens *Peer Gynt* i Vetenskapsakademiens hörsal 4/3 1903

Men så läste jag i min Andaktsbok: »Thenne är nu den [– – –] arvedel bland de Heliga?» Vish.B. 5:3,4,5 syftar på Amadei Creutzbergs Gudelige betraktelser, på alla dagar uti hela året etc. (1758), ss. 244–248, där texten för 4 mars är hämtad ur den apokryfiska Salomos vishet 5:3–5

Pag. 167 (5–11/3 1903)

5/3 **Framnäs** ligger nedanför Skansen vid Djurgårdsbrunnsviken (mitt emot nuvarande Diplomatstaden)

7/3 **Onkel Adams Altartavlan** *Altartaflan* (1848) av *Onkel Adam*, pseudonym för Carl Anton Wetterbergh (1804–89), läkare, författare

Sista athenarn! *Den siste Athenaren* (1859) av Viktor Rydberg

9/3 **Holmqvists boklåda** torde syfta på Holmqvists Bokförlag och Konstförlag, Tunnelgatan 12 i Stockholm

Gyllenskölds röst *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom och vetenskapshistoriker

Pag. 168 (12/3–4/4 1903)

16/3 **Ny Stjärna i Tvillingarne!** *Tvillingarna* eller *Gemini*, stjärnbild på norra stjärnhimlen vilken kan ses från Sverige från höst till vår; om novan som upptäcktes 16/3 1906, se ovan pag. 136 v. *Nova i Gemini* etc.

17/3 **Gyllenskölds elände!** *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* gifte sig 1898 med konstnären Clara Bergling (f. 1866); de skiljdes 8/3 1904; jfr ovan pag. 145 *brev från Gyllensköld* etc.

20/3 **Harriet spelar: / Vildanden, Egmont** *Harriet Bosse* spelade Hedvig i Henrik Ibsens *Vildanden* som hade premiär på Ibsens 75-årsdag 20/3 1903 på Dramaten; hon spelade även Clärchen i Goethes *Egmont*, med premiär i en Dramaten-uppsättning på Operan 2/4 1903

4/4 **Sällskapet Idun [– – –] H. Wieselgren** Sällskapet Idun, Stockholm, sammanslutning grundad 1862 av bl.a. *Harald Wieselgren* (1835–1906), bibliotekarie på Kungl. biblioteket, skriftställare

Tammelin kan syfta på någon av makarna Tammelin, *Filip Tammelin* (1834–1915), revisor och tillfällespoet som hörde till badgästerna i Furusund eller *Berta Tammelin* (1836–1915), förutvarande skådespelerska och sångerska, tonsättare, scenlärare; 1899 Harriet Bosses lärare i svenska språket

En man på en röd häst jagade mig jfr nedan pag. 169 (5/4)

skulle befordras till näpst *näpst* här: straff, bestraffning; jfr *befordra någon till laga näpst* se till att någon döms enligt lagen

Pag. 169 (5–18/4 1903)

5/4 **omnibuss** här: hästdragen buss

Bokhandlar Looström *Claës Looström* (1846–1916), startade tillsammans med A. Grönvall bokhandels- och förlagsfirman Looström & Comp.; förläggare av bl.a. *Det nya riket* och *Svenska öden och äventyr* (1882 resp. 1882–91)

Fru Thiel kan syfta på *Signe Maria Thiel* (1869–1915), gift 1897 med Ernest Thiel (1859–1947), bankman, mecenat och konstsamlare, vilken

bl.a. köpt tavlor målade av Strindberg och som var nära vän med Carl Larsson; eller på *Alice Sara Thiel* (1869–1915), gift med Arthur Thiel (bror till Ernest Thiel), affärsman, ledamot i Kungl. Teaterns styrelse; paret Arthur och Alice Sara Thiel bodde på Karlavägen 40 i samma hus som Strindberg och Harriet Bosse

Obs! detta! C L^{s} roll i Harriets skilsmässa! jfr nedan pag. 289 *Drömde om Thiels hela natten* etc.

Röda Hästen i Uppenb. betyder Krig och Blodsutgjutelse jfr Uppenbarelseboken 6:4: »Och der utkom en annan häst, som war röd, och åt den som satt derpå wardt gifwet att borttaga friden ifrån jorden, så att de skulle slagta hwarandra» (Bibeln 1894); jfr även Swedenborg, Apocalypsis Revelata # 305

12/4 **Passagen vid Birger Jarlsgatan har spökat länge och Snäckboden med dess ägare särskilt** syftar på *Birger Jarls Passage* och en butik med adress Birger Jarlsgatan 9 där grosshandlaren Henr. Zeinow sedan sekelskiftet sålde snäckor, koraller och pärlemorvaror; Strindberg beskrev passagen och snäckbutiken i »Lotsens vedermödor» som författades sommaren 1903; se *Sagor* (SV 52, ss. 116–118 och kommentaren s. 268 f.)

16/4 **Rålambshov** malmgård på Kungsholmen i Stockholm (ursprungligen kallad Agatheberg); en träbyggnad ritad av arkitekten C.C. Gjörwell uppförd 1801 för Evert Georgii, landshövding från 1802

17/4 **Palme hemma** August Palme, skådespelare vid Dramaten

Per Staaff journalisten *Pehr Staaff* (1856–1903)

18/4 **Sv. Dagbladet innehöll artikel VIII av Världshistoriens Mystik** se ovan pag. 166 (1/3)

lektor Pallin [– – –] hans Nyare Historia *Johan Rudolf Pallin* (1830–1910), lektor vid Nya Elementarskolan i Stockholm, författare till bl.a. *Lärobok i nya tidens historia för elementarläroverkens högre klasser* (1878; 5:e uppl. 1901)

Per Staaff dog i går afton *Pehr Staaff* omkom i en drunkningsolycka 17/4 1903

Axel *Axel Strindberg* (1845–1927), försäkringstjänsteman och musiker; Strindbergs äldste bror

Pag. 170 (19/4–2/6 1903)

19/4 **Marie Weyr dog** etc. Frida Uhls syster *Marie von Weyr* (f. 1864), »Mizi», gift med österrikiske skulptören och professorn Rudolf Ritter von Weyr, dog efter en operation 19/4 1903; maken reste därefter en staty över hustrun (se *En blå bok*, SV 67, ss. 1269 och 1432 f. samt kommentaren s. 1550 f.)

21/4 **Uppgjordes äntligen med Geber om Samlade Dramat. Arbeten** Strindberg hade efter att Gernandts ställt in betalningarna (se ovan pag. 165) förhandlat med flera olika förlag om en samlingsupplaga av sina dramatiska arbeten; sedan Bonniers sagt nej i slutet av mars gick budet till Gebers; kontrakt på *Samlade Dramatiska Arbeten* undertecknades 24/4 1903; se »Presentationer av tre samlingsupplagor» i Textkritiska kommentarer till August Strindbergs Samlade Verk. Allmänna anvisningar, 2008, ss. 67–83

Hos Gyllensköld på middag med R.B[s] och Christ. Ericssons *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom och vetenskapshistoriker; *R.B[s]* konstnären *Richard Bergh* (1858–1919) och dennes hustru Gerda Ingeborg (1864–1919); *Christ. Ericssons* skulptören och konsthantverkaren *Christian Eriksson* (1858–1935) och dennes hustru Jeanne Tramcourt (1875–1952)

25/4 **Brev från Albert Engström i Grisslehamn med inbjudning** *Albert Engström* (1869–1940), konstnär och författare; Strindberg svarade positivt samma dag

20/5 **Harriet reste till sin brors bröllop i Norge** Harriet Bosses bror *Ewald Bosse* (1880–1956), sociolog och ekonom, gifte sig 1903 med Margit Heltberg (f. 1883)

Inez Harriet Bosses syster *Inez Ahlquist* (1865–1947), innehade två handskaffärer i Stockholm

Karl Staaff *Karl Staaff* (1860–1915), advokat och politiker, riksdagsman

var slottet (det växande slottet) upplyst syftar på kasernen för Kungl. Livgardet till häst vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen); Strindberg kallade kasernen för *det växande slottet* vilket också var ursprungstiteln till *Ett drömspel* (jfr ovan pag. 152, 18/11)

Beethovens Largo [– – –] ouvertyr före Damaskus ur *Beethovens* pianosonat opus 10, nr 3; *largo* musikalisk tempobeteckning: brett, långsamt; stycket hade på Strindbergs förslag använts som ouvertyr vid uppsätt-

ningen av *Till Damaskus I* på Dramaten med premiär 19/11 1900; jfr ovan pag. 162

25/5 **Magda Dolcke var bliven änka och hette Fru Bosse** *Magda von Dolcke* (1837–1926), dansk skådespelare; delvis verksam i Stockholm på 1870-talet; hon förvägrades först att gästspela som Jeanne d'Arc i Schillers Orleanska jungfrun på Kungl. Stora scenen 1873–74, men fick uppträda efter ingripande från Oscar II, vilket gav anledning till skvaller; hon drog sig tillbaka 1886 efter giftermål med John Bosse (f. 1839)

29/5 **[Fru Gyllensköld]** konstnären *Clara Bergling;* jfr ovan pag. 168 (17/3) *Gyllenskölds elände!*

1/6 **Gyllensköld på avskedsbesök** *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* bodde under sommaren 1903 på Sandhamn (Brev 14, s. 282 not 1)

2/6 **B. Björnson den yngre inbjuder mig till teaterns föreställning** *Bjørn Bjørnson* (1859–1942), son till Bjørnstjerne Bjørnson, norsk skådespelare och regissör, chef för Nasjonalteatret i Kristiania (nuvarande Oslo); Nationalteatrets gästspel inleddes 2/6 1903 med Bjørnstjerne Bjørnsons Sigurd Jorsalfar med musik av Edvard Grieg

Pag. 172 (3–21/6 1903)

172 Strindberg har hoppat över pag. 171; pag. 172 följer omedelbart efter pag. 170

6/6 **Axel tyckte att det var [Anna], när han mötte [Harriet]; som är lik [Anna, Märtha, Frida], och fröken Lecain hos Mme Charlotte** syftar på brodern *Axel Strindberg*, systern *Anna Philp*, hustrun *Harriet Bosse*, samt *Märta Philp* (1882–1970), dotter till Anna och Hugo Philp; vidare andra hustrun *Frida Uhl* och den icke säkert identifierade engelska *fröken Lecain* (eller *Lecaisne*) som Strindberg träffade i Paris 1895 och 1896; jfr dagboken pag. 4, 7 och 135

7/6 **I dag förlovades Märta Philp med Fröding** *Märta Philp* (se förgående förklaring) och *Hugo Fröding* (1880–1957), direktör; paret gifte sig 1906

9/6 **Harriet och Lillan reste till Blidö** *Harriet Bosse* med dottern *Anne-Marie* bodde sommaren 1903 tillsammans med sin syster Inez Ahlquist och dennas son Alf på Blidö, i närheten av Furusund (Brev 14, s. 272 not 2)

11/6 **Hjalmar Branting hos mig till kvällen. Fru Branting kom senare** *Hjalmar Branting* (1860–1925), socialdemokratisk politiker, riksdagsman; *Anna Branting* (1855–1950), författare och journalist (signaturen René);

Strindberg tycks inte ha haft närmare kontakt med paret sedan 1900, men var nu angelägen om detta; jfr brev till Hjalmar Branting 13/6 1903: »Skulle gerna vilja ha ännu en qväll-séance med Dig och Din Fru, ty Din Fru vet så mycket om litteraturen och teatern som jag icke vet» (jfr Brev 14, s. 270 kommentaren)

Pag. 193 (22/6–6/8 1903)

193 mellan pag. 172 och 193 har Strindberg lämnat en lucka i paginering; pag. 193 följer omedelbart efter pag. 172

22/6 **Reste till Blidö** Strindberg for på besök till Harriet Bosse och Anne-Marie, jfr ovan pag. 172 (9/6) *Harriet och Lillan reste till Blidö*

26/6 **Axels Hustru Charlotte dog!** Axel Strindbergs hustru *Charlotte Strindberg* (f. 1845), avled 26/6 1903 efter en längre tids sjukdom

10/7 »**Det växande slottet**» **(Hästkasernen)** jfr ovan pag. 170 (20/5)

29/7 **Gula rummet** makarna Strindbergs gemensamma sovrum

mortalinet varmed rummet i vintras blivit behandlat etc. *mortalin* preparat av petroleum och renad terpentin för utrotning av mal och ohyra; jfr dagboken pag. 169

tror det är Harriets »rökelse» jfr dagboken pag. 136

1/8 **Sirishov** 1700-talsvilla på Djurgården vid Djurgårdsbrunnsviken (mitt emot nuvarande Diplomatstaden)

Pag. 194 (7–20/8 1903)

7/8 **style d'art nouveau** *l'art nouveau* ('den nya konsten'), den franska benämningen på jugend; namnet går tillbaka på en av samlaren och köpmannen Siegfried (Samuel) Bing (1838–1905) i Paris 1895 öppnad konsthandel, kallad La Maison de l'Art Nouveau; Bing hade hämtat namnet från en artikel i den belgiska tidskriften L'Art Moderne

8/8 **Dreyfusprocessen uppe igen. Se Bil.** ett stort antal franska och svenska tidningsklipp om Dreyfusaffären finns bevarade i *dagbokens bilaga* (jfr ovan pag. 98 v. och ovan s. 22); under 1903 hade Dreyfusarderna fått veta att ett förfalskat dokument spelat en avgörande roll vid militärrättegången i Rennes 1899 och med bistånd av den socialistiske politikern Jean Jaurès lyckades de tvinga franska regeringen att ge kassations-

domstolen (jfr ovan pag. 88, 1/6) i uppdrag att revidera militärdomstolens dom; arbetet påbörjades i april 1903; mängder av sensationella avslöjanden om undersökningen publicerades under senare delen av 1903 i franska och utländska tidningar; undersökningen ledde till att general Louis André, krigsminster 1900–1904, i oktober 1903 meddelade att gammalt, konstaterat falskt bevismaterial åter åberopats i Rennes, att för Dreyfus förmånliga dokument icke framlagts samt att förfalskade brev hade använts som bevismaterial

Lutherdramat förföljer mig *Lutherdramat* syftar på Strindbergs drama *Näktergalen i Wittenberg* (1903) om reformatorn *Martin Luther;* dramat planerades från slutet av 1902 och författades 21/8–5/9 1903 (se kommentaren i SV 49, s. 167 ff.)

11/8 **Röda huset där jag bor** det hyreshus i rött tegel vid Karlavägen 40 som var Strindbergs hem från maj 1901 till sommaren 1908

15/8 **Harriet [– – –] i sitt nya hem 30 Biblioteksgatan** Harriet Bosse hyrde från hösten 1903 en möblerad våning på Biblioteksgatan

17/8 **den blå pricken** *prick* här: sjömärke i form av stång med eller utan topptecken

Sirishovsviken syftar antagligen på Djurgårdsbrunnsviken nedanför villan Sirishov på Djurgården; jfr ovan pag. 193 *Sirishov*

19/8 **den vita duvan jag bär vid klockkedjan** *den vita duvan* troligen en berlock fäst på *klockkedjan*

projicierade (variantform) *projicerade*

Gyllensköld *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom och vetenskapshistoriker

Lidingöbro värdshus på Norra Djurgården

20/8 **Tägtström** *Ivan Tägtström* (1871–1953), tjänsteman i uppbördsverket, musiker

fioldutter felskrivning för *fiolduetter*

Pag. 195 (21/8–27/9 1903)

21/8 **stjärnan Capella i vars närhet två meteorer föllo den 22 Aug. 1901** etc. jfr ovan pag. 136 v. och dagboken pag. 137 (21/2 1901)

Började skriva Lutherdramat! jfr ovan pag. 194 *Lutherdramat förföljer mig*

22/8 **Läste att G. af G skall flytta till Attarp i Skåne. (Attarp!) (Tryckfel för Allarp.)** författaren *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909) flyttade hösten

1903 med sin familj till gården *Allarp* i Skåne; *Attarp!* se ovan pag. 18 *Attarpska målet* etc.

Labori har gjort fiasko i Humbertprocessen. Se Bil. bland Strindbergs bevarade klipp om Dreyfusprocessen i dagbokens bilaga (jfr ovan pag. 194) återfinns ett från Dagens Nyheter 23/8 1903 med rubriken »Fru Humberts sista offer»; där omtalas hur *Fernand Labori*, försvarsadvokat för Zola 1898 och för Dreyfus inför militärdomstolen i Rennes 1899, blivit lurad av de åtalade makarna *Thérèse* och *Gustave Humbert* (den senare son till förre justitieministern) vilka han försvarade; under rättegången avslöjades att makarna Humbert var slipade bedragare som lurat stora pengar av sina offer

28/8 **Dagen heter Augustinus [– – –] NB! Den 17e Augusti [– – –] började jag skissera ut Lutherdramat och såg samma dag [– – –] att han den dagen gick i kloster. Men lägg därtill att den 17e Augusti heter Alexius, och Alexius var den vännens namn som mördades!** *NB!* Nota Bene! (latin) 'Märk väl!'; *Augustinus* hade namnsdag 28/8 till och med år 1900; *Alexius* hade namnsdag 17/7 (ej 17/8) till och med år 1900 (därefter Alexis); samma dag infaller i den romersk-katolska kyrkan *S:t Alexius festdag* (efter ett helgon som dog på 400-talet); Luther gick i kloster 17/7 1505, enligt legenden efter att hans studentkamrat Alexius dödats av blixten eller mördats; i Strindbergs drama *Näktergalen i Wittenberg* faller Alexius offer för mord eller självmord (SV 49, ss. 55–63)

5/9 **Personne** *Nils Personne* (1850–1928), skådespelare, regissör; teaterchef för Dramaten 1898–1904; jfr nedan pag. 196 *Krasch vid Dramaten mot Personne! (Stora P!)*

18/9 **Min artikel i Sv.D. om Akademien** syftar på Strindbergs artikel *Svenska Akademien* i Svenska Dagbladet 18/9 1903; artikeln var delvis föranledd av invalet 15/8 av historikern Harald Hjärne (1848–1922) på stol 10; Svenska Dagbladet hade på ledarplats 16/9 förklarat sig positiva till valet av Hjärne (Brev 14, s. 290 not 2); i artikeln hävdade Strindberg att Akademien var inkompetenta att fullfölja Alfred Nobels sista vilja, blott fyra av medlemmarna var »vitterlekare» (skalder) »på lediga stunder»: »Samtidens litteratur är romanen och dramat; men ibland akademiens fyra vittra bisittare finns icke en romanförfattare, icke en dramatiker», klagade Strindberg; han erbjöd därefter ytterligare en artikel, »Svar på invändningar», vilken refuserades av tidningens huvudredaktör Helmer Key; båda artiklarna översattes av Emil Schering och publicerades i Die Zukunft 17/10 1903 (se SV 71, ss. 62–66

med kommentarer s. 243 ff.); jfr ovan pag. 153 *Bråk om Nobelfonden och Akademien*

Pag. 196 (14/10–5/11 1903)

196. (= Au) *Au* (latin; *aurum*) guld; *196* är den siffra Strindberg oftast uppger som atomvikt för guld

oktober **Det är 2 år sedan Harriet gick!** *Harriet Bosse* lämnade Strindberg 22/8 1901, men återvände 5/10 samma år; se dagboken pag. 144, 145 och 151

14/10 **Efter att ha skrivit Från Öknar till Arvland (efter Luther) har jag nu börjat Hellas-dramat som ingår i den stora cykeln av världshistoriska dramer. (*som blev »Hist. Miniatyrer.*)** efter att med *Gustav III* ha avslutat sina svenska historiedramer (skrivna 1899–1902) föresatte sig Strindberg att gestalta hur Guds vilja styrt världsutvecklingen (jfr ovan pag. 166 *Mina Artiklar Världshistoriens Mystik* etc.); först skrev han om *Martin Luther* i *Näktergalen i Wittenberg*, därefter hösten 1903 en världshistorisk trilogi bestående av pjäserna *Genom Öknar till Arvland* (om Moses), *Hellas* (om kristendomens inträde i västerländsk kultur), och *Lammet och Vilddjuret* (Kristus och Nero), vilka även omarbetades till noveller i *Historiska miniatyrer* (1905); se kommentarerna i SV 53 och SV 63 **Krasch vid Dramaten mot Personne! (Stora P!)** från 1888 drevs teaterverksamheten vid Dramaten av en skådespelarassociation, från 1898 med skådespelaren och regissören *Nils Personne* (1850–1928) som teaterchef; medlemmarnas privatekonomi var direkt beroende av teaterns resultat; kritiken mot Personne växte under säsongen 1903/04 p.g.a. Personnes repertoarval (bl.a. en misslyckad uppsättning av Shakespeares Kärt besvär förgäves) och krav på personalens arbetsinsatser; Personne ansågs även gynna skådespelerskan Amanda Janson, som han gifte sig med 1905

15/10 **Skiljedomstraktat mellan England och Frankrike har avslutits (se Bilagan)** syftar på ett bevarat klipp ur Dagens Nyheter 15/10 1903 med rubriken »Fransk-Engelsk Skiljedomstraktat» (i dagbokens bilaga); artikeln upplyser att länderna undertecknat en traktat varigenom tvistefrågor dem emellan hänskjuts till Internationella domstolen i Haag; traktaten markerade en viktig utveckling av ländernas inbördes relationer

Erik XIV gick bra i Kristiania ett gästspel i Kristiania (Oslo) 15/10 1903 med Strindbergs drama *Erik XIV* (1899), med Anders de Wahl som Erik, blev något av ett genombrott för Strindbergs dramatik i Norge (Ollén 1982, s. 318)

18/10 **Otto Weininger sköt sig. Brev från hans fader (se Bil.)** *Otto Weininger* (f. 1880), österrikisk filosof, begick självmord 4/10 1903; ett brev från fadern Leopold Weininger 22/10 1903 är bevarat (KB); Otto Weininger hade sommaren 1903 låtit sända sin bok Geschlecht und Charakter ('Kön och karaktär'; 1903) till Strindberg; i boken redovisar Weininger en sexualfilosofisk dualism; i allt levande kombineras maskulina (positiva, produktiva och moraliska) och feminina (negativa, inproduktiva och omoraliska) element i varierande proportioner; han refererar även till Strindbergs dramer *Fadren* och *Fordringsägare;* Strindberg tackade författaren 1/7: »Att slutligen – se kvinnoproblemet löst är mig en befrielse, och därför – tag emot min aktning och mitt tack!» (övers. Tobias Dahlkvist, »Strindberg och Weininger», Strindbergiana. Tjugosjätte samlingen, 2011); Strindberg skrev på uppmaning av Karl Kraus en artikel till Weiningers minne som översatt av Emil Schering publicerades i Die Fackel 17/10 1903 (brev till Schering resp. Kraus 12/10 1903; artikeln »Idolatri, Gynolatri» återges efter det svenska manuskriptet i SV 71, s. 67 f.; jfr kommentaren s. 247 ff.)

19/10 **Skriver nu »Messias och Antimessias»** den preliminära titeln på dramat *Lammet och Vilddjuret* som författades 19/10–5/11 1903 (se SV 63, kommentaren s. 370 ff.)

Krasch vid Dramaten: Personne skall gå *Nils Personne* fick lämna sin befattning som chef för Dramaten i samband med det nya uthyrningsåret 1/7 1904 (jfr ovan); hans företrädare Gustaf Fredrikson återinträdde som direktör

30/10 **Sigrid** Anne-Marie Strindbergs barnsköterska

4/11 **Aftonen hos Axel; Anna och barnen kommo dit** brodern *Axel Strindberg* och systern *Anna Philp* med barn

5/11 **såg »Slottet» eklärerat av solen** *»Slottet»* kasernen för Kungl. Livgardet till häst vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen) (jfr ovan pag. 170, 20/5); *eklärerat* upplyst

såg en »Viktoria med Segerkrans» *Victoria* enligt romersk mytologi segerns gudinna, avbildas stående på ett klot och hållande i ena handen en krans och i andra handen en palmkvist; i grekisk mytologi motsvaras hon av Nike

6/11 **mikrocefal** av *mikrocefali* missbildning bestående i abnormt litet huvud; höggradig mikrocefali medförde enligt dåtida uppfattning idioti

Johan Georg av Sachsen *Johan Georg I* (1585–1656), kurfurste av Sachsen från 1611; försökte under det trettioåriga kriget att inta en förmedlande hållning mellan de stridande parterna; under år 1631 ingick han dock förbund med Gustav Adolf och deltog på svensk sida i slaget vid Breitenfeld (där han dock flydde i stridens början)

Wallenstein *Albrecht von Wallenstein* (1583–1634), fältherre på katolsk-kejserliga sidan under trettioåriga kriget; ledde de kejserliga trupperna vid Lützen 1632; efter Gustav II Adolfs död slöt Wallenstein vapenvila med fienden och inledde hemliga förhandlingar; han eftersträvade en »universalfred» i Tyskland baserad på religiös tolerans, utmanövrering av Spanien, Sverige och Frankrike och en stärkt centralmakt; misstron mot Wallenstein ökade i alla läger; kejsaren förklarade Wallenstein avsatt och anklagade honom för högförräderi; 25/2 1634 röjdes han ur vägen av några av sina egna officerare, som handlade på kejsarens vägnar

10/11 **Rosendals backen** jfr *Rosendalsbacken* mellan Rosendals slott och Djurgårdsbrunnsviken

mötte jag ett kompani soldater [– – –] de gjorde halt och front mitt för mig, så att jag måste passera revyn igenkänd *göra halt och front* stanna till och vända sig mot någon; *passera revy* eg. granskning av trupp under förbimarsch (här är Strindberg den förbimarscherande)

båtsmän *båtsman* här: flottist, värnpliktig sjöman

Det knackade 6 gånger på min dörr, när jag skrev »Götiska Rummen» etc. Strindberg skrev romanen *Götiska Rummen. Släkt-öden från Sekelslutet* mellan augusti/september 1903 och 23/2 1904

14/11 **kakelugnskrans** upptill och nedtill på en kakelugn horisontellt gående utbuktning med eller utan ornament

1/12 **Såg Gustaf Adolf på gardinen i mitt sovrum** etc. Strindbergs drama *Gustav Adolf* skulle ha urpremiär på Berliner Theater 4/12 1903; uppsättningen engagerade Strindberg under hösten 1903 (se SV 42, kommentaren s. 340 ff.)

2/12 **datumvisarn** här: almanackan (med avrivbara datumblad)

Pag. 198 (4–31/12 1903)

4/12 **Gustaf Adolf gick i Berlin** urpremiären av *Gustav Adolf* i regi av Alfred Halm på Berliner Theater 4/12 1903

Succès d'estime (franska) ungefär: det bifall ett verk vinner utan att vara alltigenom lyckat; när ett verk mottas med aktning av kritiken, men utan att bli omtyckt av publiken

6/12 **Gustaf Adolf föll!** varken publiken eller kritiken kom att uppskatta den mycket långa föreställningen som pågick till efter midnatt och som saknade en samlande iscensättningsidé (SV 42, kommentaren s. 349)

8/12 **Min Artikel om Gustaf Adolf i Sv. Dagbladet** syftar på en artikel i Svenska Dagbladet 7/12 1903 (SV 71, ss. 69–72); Strindberg förklarar varför dramat *Gustav Adolf*, med kungen sedd ur svenskt-nationellt perspektiv, var dömt att misslyckas i Tyskland; artikeln inleds: »– Gustav Adolf föll? [– – –] han stupade på min svenskhet»; artikeln publicerades i tysk översättning av Emil Schering i Die Zukunft 2/1 1904 (jfr SV 71, kommentaren s. 250 f.)

10/12 **Nobel-dagen! Nervös hela dagen** etc. *Nobeldagen* den 10 december, då Nobelpriset utdelas, Alfred Nobels dödsdag; pristagarnas namn offentliggjordes vid denna tid på Nobeldagen; Strindberg hade i brev till Hjalmar Branting hösten 1903 framkastat tanken att han »en gång i tiden, sedan de mera förtjenta fått nobelpengarne» skulle vara en kandidat till fredspriset, som året dessförinnan gått till Svenska freds- och skiljedomsföreningen, motiverat av att han var en av de första i Sverige som förkunnat »fredssaken» i novellen »Samvetskval» (publ. 1884) och några artiklar i Tiden samma år (brev 25/10 1903; Brev 14, s. 305 med noter); fredspriset utdelades 1903 till den brittiske fackföreningsledaren och politikern Sir William Randal Cremer (1838–1908); Nobelpriset i litteratur 1903 utdelades till den norske författaren Bjørnstjerne Bjørnson (1832–1910)

tackade Gud som gav och tog jfr Job 1:21: »Herren gaf, och Herren tog; wälsignadt ware Herrans namn» (Bibeln 1894)

12/12 **Gustaf Adolf lägges ner** efter sex föreställningar på Berliner Theater lades *Gustav Adolf* ned 12/12 1903; jfr brev till Emil Schering 6/12, 14/12, 17/12 1903 (Brev 14, ss. 323 f., 328 f. med noter)

21/12 **Bellmansro** värdshus på Djurgården

22/12 **Pauli, Bergh, Nordström** konstnärerna *Georg Pauli* (1855–1935), *Richard Bergh* (1858–1919) och *Karl Nordström* (1855–1923)

29/12 **Halldén** *Björn Halldén* (1862–1935), orkesterdirigent vid Dramaten
de sköna konsterna till *de sköna konsterna* räknas traditionellt arkitektur, skulptur, måleri, poesi och musik

31/12 »**Gula Fröken**» oidentifierad
Jungfrun från Banérgatan Strindberg bodde i en möblerad dubblett på *Banérgatan 31* från 13/10 1899 fram till sin bröllopsdag 6/5 1901; hans värdinna var änkefru F.A. Vestdahl
C G W och Fru! *Carl Gustaf Wrangel* (1842–1913), friherre, kapten; gift 1872–1876 med Siri von Essen; omgift 1881 med *Sofia In de Betou* (1856–1930), Siri von Essens kusin
G.V.T. Gud Vare Tack

Pag. 199 (1/1–9/3 1904)

1/1 **pianisten Lundberg** *Lennart Lundberg* (1863–1931), pianist och tonsättare, ledamot av Musikaliska akademien från 1904
Christian Eriksson (1858–1935), skulptör
Branting *Hjalmar Branting* (1860–1925), socialdemokratisk politiker, riksdagsman

19/1 **fru Hansson** torde syfta på skådespelerskan vid Dramaten *Valborg Hansson* (1874–1942), gift med skådespelaren Axel Hansson

20/1 **spänntröja** säkerligen en *stödkorsett*, dvs. stramt åtsittande livstycke för förebyggande av sned rygg eller skolios

25/1 **Guldet är på tal igen** jfr nedan pag. 201 *ett stort framsteg i Guldsyntesen* etc.

9/2 **Kriget Japan-Ryssland** *rysk-japanska kriget* militär konflikt mellan Tsarryssland och Japan 1904–05; under det kinesisk-japanska kriget 1894–95 hade Japan flyttat fram sina positioner i Östasien, och då även Ryssland hade imperialistiska ambitioner i samma område kom länderna på kollisionskurs; kriget inleddes i 9/2 1904 då japanerna attackerade den ryska flottbasen Port Arthur och landsatte trupper i Korea

10/2 **Mæterlinck** *Maurice Maeterlinck* (1862–1949), belgisk författare
Lillan besöker mig med Sigrid *Sigrid* var Anne-Maries barnsköterska
Kemi och färgfotografi jfr kapitlet »Försök med färgfotografi» i Per Hemmingsson, August Strindberg som fotograf, 1989, ss. 79–88, där tyngdpunkten ligger på 1890-talets fotoexperiment

23/2 **Slutade Götiska Rummen** Strindberg skickade denna dag in manuskriptet till Hugo Geber på Gebers förlag

Pag. 200 (16/3–4/4 1904)

20/3 **Vår mors dödsdag** *Ulrika Eleonora Strindberg* (f. 1823) dog 20/3 1862, då Strindberg nyligen fyllt tretton år

26/3 **Tor Aulin** (1866–1914), konsertmästare i hovkapellet, dirigent och tonsättare

Beethovens dödsdag *Ludwig van Beethoven* (f. 1770) dog 26/3 1827

Rich. B. och Öhrwall konstnären *Richard Bergh* (1853–1919) och *Hjalmar Öhrvall* (1851–1929), vars porträtt Bergh höll på att måla; Öhrvall var professor i fysiologi i Uppsala och medlem av redaktionen för studentföreningen Verdandis skriftserie

27–29/3 **På aftonen blev H. sjuk på teatern [– – –] reste till Saltsjöbaden** *Harriet Bosse* reste för att vila upp sig på den 1903 öppnade *Saltsjöbadens Badanstalt*

28/3 **Engströms bokhandel** Engström & Engeström lånbibliotek och antikvariat, Birger Jarlsgatan 16

Tissandiers Vetenskapliga Tidsfördriv Gaston Tissandier, Vetenskapliga tidsfördrif eller undervisning och lek, 1882

kektografen felskrivning för *hektografen*, dvs. en enklare apparat för mångfaldigande av skriven text

31/3 **Lillan** Anne-Marie, Strindbergs dotter med Harriet Bosse

Philps Strindbergs syster *Anna* (1855–1937) och hennes make *Hugo Philp* (1844–1906)

Pag. 201 (9–18/4 1904)

9/4 **Brev från Harriet, däri hon begär skiljas** Strindberg skrev ett svarsbrev ca 9/4 1904

10/4 **Harriet skrev i går att hon trodde sig skola dö den 16ᵉ Maj i år** jfr dagboken 14/5

15/4 **en artikel av Ramsay om olyckorna som skulle följa om man gjorde guld!** Nya Dagligt Allehanda återger 15/4 1904 en artikel av Sir *William Ramsay* (1852–1916), blivande mottagare av Nobelpriset i kemi 1904, med rubriken »När guldet blir värdelöst», där denne påpekar att om gränserna mellan de s.k. enkla elementen inte längre kan anses fasta, och om bly och järn kunde förvandlas till guld eller silver, skulle grundvalarna för vår civilisation försvinna

vid Jungfrugatans mynning där jag tog ut lysning Hedvig Eleonora församlings pastorsexpedition, Jungfrugatan 7 B

»**Dödsdansen**» **[– – –] Bojarernas Intåg** *Bojarernas intåg* marsch (1895) av den norske kompositören Johan Halvorsen, som Kaptenen i *Dödsdansen* dansar till när han får ett slaganfall; jfr SV 44, s. 60

Philp och Märtha och Anna Lisa Strindbergs svåger *Hugo Philp* med sina döttrar

ett stort framsteg i Guldsyntesen, möjligen guldet själv Strindberg hade återupptagit sina alkemistiska experiment och sände 20/4 1904 prover till handelskemisten John Landin (jfr ovan pag. 13, 11/10 *Brev från John Olsson* etc., och pag. 90 *Jfr: min polemik om Guldsyntes med Landin* etc.); Landin sände först ett preliminärt svar som Strindberg besvarade 28/4 och därefter en »Analysattest» (nr 91657, daterad 29/4 1904) från Kemiska Kontrollbyrån, med utlåtandet att i de två proven var silver »närvarande», men när det gällde guld var »spår frånvarande» (SgNM 33:1,4); Strindberg argumenterade vidare i brev 29/4 och inbjöd Landin att »röka fredspipan» men tydligen kom aldrig något möte till stånd (se Brev 15, kommentarerna ss. 14, 17 f.)

Fe den kemiska beteckningen för *järn*

16 × 17/4 **Berzelius** *Jöns Jacob Berzelius* (1779–1848), svensk kemist

Gustaf Eisen (1847–1940), zoolog, botanist, Strindbergs studentkamrat i Uppsala

18/4 **Hos Advokaten och underskrev Skilsmässan** skilsmässan sköttes av firman James Millar och Otto L. Fürstenberg, Storkyrkobrinken 11, Stockholm; domen avkunnades i oktober 1904; James Millar bodde liksom Strindberg på Karlavägen 40

Jag flyttade undan Venus (som jag tillsammans med Jason köpte på min bröllopsdag); och ställde fram mina barns porträtt Strindberg hade på dagen för sitt bröllop med Harriet Bosse 6/5 1901 inköpt mindre gipskopior av danske bildhuggaren Bertel Thorvaldsens kärleksgudinna *Venus* och av *Jason;* nu när han undertecknat skilsmässan från Harriet Bosse behåller han bara Jason framme; jfr ovan pag. 69 *NB! »I Rom» med Jason*

Pag. 201 v.

25/11 **Nu läser jag i Platons Phaidon (Dalsjö sid 137.)** etc. den grekiske filosofen *Platons* (427–347 f.Kr.) dialog *Phaidon*, som återger Sokrates

beskrivning av jorden, himlavalvet osv.; *Dalsjö* Valda skrifter av Platon i svensk översättning av Magnus Dalsjö, del 1 (2 uppl. 1880), med dialogen *Phaidon* ss. 137–143

Etern ett hypotetiskt medium av icke-materiell natur som antogs uppfylla (alla delar av) universum

Tartaros i grekisk mytologi en dyster, mörk och kall region längst ned i underjorden, hemvist för dödens gudamakter, fängelse för titanerna och straffort för de värsta brottslingarna; särskiljs inte alltid klart från dödsriket Hades

Kaldéer fornsemitiskt folk som härskade i Babylonien, dit de invandrade omkr. 1000 f.Kr.; för omvärlden kom kaldéer allt oftare att beteckna babyloniska präster, vilka betraktades som framstående kännare och förmedlare av magi, spådomskonst, astrologi och astronomi

avbildad i Heegård: Populär Astronomi *Poul Heegård, Populär Astronomi* (1902), illustrationerna 8–9, ss. 18–19

Flammarion Atmosfären *Camille Flammarion* (1842–1925), fransk astronom och författare; *Atmosferens under,* övers. i sammandrag av J. Granlund, del 1 (1888); Strindberg har i dagboken kopierat en illustration från nämnda bok, s. 171, som visar att jordytan sedd från en ballong ter sig konkav

Pag. 202 (19–24/4 1904)

19/4 **Dagen heter Mäster Olof** etc. minnesdag i almanackan för reformatorn *Olaus Petri* som dog 19/4 1552

såg jag Wirséns byst i en lumpbod på Tunnelgatan *Carl David af Wirsén* (1842–1912), författare och kritiker, från 1884 Svenska Akademiens ständige sekreterare; *Tunnelgatan* nuvarande Olof Palmes gata

20/4 **Götiska Rummen ute i Stockholm** se kommentaren i SV 53, ss. 235–312

Riksmarskalken v. Essen *Fredrik von Essen* (1831–1921), friherre, politiker, riksmarskalk 1894–1911; jfr nedan pag. 236 *Riksmarskalken von Essen*

Fru Möller [– – –] Hennes man sångerskan *Dagmar Möller* (1866–1954), syster till Harriet Bosse, gift med arkitekten *Carl Möller* (1857–1933)

23/4 **Ericsson fiolspelaren** oidentifierad

24/4 **moln [– – –] liknande Valhalla i Rheingold** Strindberg torde avse dekoren till Wagners *Das Rheingold* ('Rhenguldet'), förspelet till den mu-

sikdramatiska trilogin Der Nibelungenring (’Nibelungens ring’), uruppfördes som fristående opera i München 1869; *Valhall* i fornnordisk mytologi de fallna krigarnas boning

Swedenborg talar om höga ställen på jorden etc. hos Swedenborg är ’att bo på höga platser’ ett symboliskt uttryck för att ’vara i himmelsk kärlek’; däremot talar han veterligen aldrig om några »mäktiga väsen» eller liknande som i rent bokstavlig mening skulle bo på högt belägna platser; änglar på sådana platser omnämns emellertid i Arcana Coelestia # 1115 och människors ursprungliga gudstjänst på »höga platser» omtalas t.ex. i # 796, men det är i dessa fall fråga om symboliska beskrivningar; jfr även *Svarta Fanor*, SV 57, s. 177 med ordförklaring (uppgifterna angående Swedenborg har erhållits från pastor Olle Hjern)

Harriet spelade i en Venetiansk Komedi etc. *Harriet Bosse* spelade Isotta i *En venetiansk komedi* av Per Hallström (premiär 1/3 1904) som var Dramatens enda succé det året med närmare 50 föreställningar

Pag. 203 (30/4–7/5 1904)

30/4 **Glucks Orfeus** operan *Orfeus och Eurydike* (1762) av tyske tonsättaren *Christoph Willibald Gluck* (1714–87)

Charlotte och Ragnhild (avlidna) Axel Strindbergs hustru *Charlotte*, f. 1845, avled 26/6 1903; deras dotter *Ragnhild*, f. 1876, gift med friherre Ivar Thott, dog i sviterna efter barnsbörd 10/6 1901

Almanacka för 1849 [– – –] Andra nämnda namn äro: O. von Knorring (löjtnant), Warburg och Kypers almanackan bevaras i dagbokens bilaga; namnen är antecknade 7/3 1849 i samband med en diligensresa mellan Stockholm och Göteborg; möjligen avses *Eric Oscar von Knorring* (1822–91), officer, författare och tonsättare, och *Samuel Warburg* (1800–81), ekonom och affärsman; *Kypers* oidentifierad

6/5 **ouvertyren till Egmont** *Egmont* drama 1788 av Johann Wolfgang von Goethe; *ouvertyren* skrevs av Ludwig van Beethoven 1809–10

Pag. 203 v.

Prof. Bendz *Hans Bendz* (1851–1914), professor i patologi och rättsmedicin vid Lunds universitet

Pag. 204 (8–24/5 1904)

8/5 **brev från C L** konstnären *Carl Larsson* (1853–1919) skickade denna dag ett brev till Strindberg där han skriver att han vill måla hans porträtt; Strindberg svarar 8/5 1904, att han skulle »gerna sitta för Dig, om jag icke hade sådan motvilja för all slags pose» och avslutar: »ska vi sofva på saken!» (Brev 15, s. 21 f. med not 1)

12/5 **Intermezzot ur Cavalleria** *Cavalleria rusticana* enaktsopera av Pietro Mascagni, uruppförd i Rom 1890; brukar i Sverige spelas under namnet »På Sicilien»

14/5 **Under denna vår ha tre liknande ansikten spelat in i mitt liv: Tor Aulins [– – –] Kapten Bergmans på Artilleriet [– – –] Nils Strindbergs [– – –] Häradshövding Millar** *Tor Aulin* (1866–1914), hovkapellets konsertmästare, hade spelat hemma hos Strindberg vid en Beethovenafton 26/3 1904; *William Bergman* (1860–1929), kapten och lärare vid Artilleri- och ingenjörshögskolan, forskare inom fysikens område, hade skickat sin skrift Expansionsteorien. En energetisk molekylarhypotes (1904) till Strindberg denna vår (jfr Strindbergs brev till Bergman 4/4 1904); polarforskaren *Nils Strindberg* (1872–97), son till Strindbergs kusin Johan Oscar, avled tillsammans med S.A. Andrée och Knut Fraenkel i deras försök att nå Nordpolen i luftballongen »Örnen»; häradshövdingen och advokaten *James Millar* (f. 1862) skötte Strindbergs och Harriet Bosses skilsmässoförhandlingar

24/5 **Harriet sände ett kärleksfullt exalterat brev [– – –] Se Bilagan.** »**Til far.**» Harriet Bosses brev har ej kunnat återfinnas

Pag. 205 (25–28/5 1904)

25/5 **Fugor och Preludier** */ [I Svarta Fanor]* *Fugor och Preludier* musiktermer: en *fuga* består av självständiga stämmor som successivt varierar ett tema, ett *preludium* är ett inledande instrumentalstycke; Strindberg applicerar termerna på en samling essäer i skilda ämnen (författade våren 1904), vilka han först tänkte ge ut separat men senare arbetade in i romanen *Svarta Fanor;* jfr kommentaren i SV 57, s. 235 f.

från Schering Novalis' Schriften Strindbergs tyske översättare *Emil Schering* (1873–1951) anskaffade och sände Strindberg böcker som denne begärt eller prickat för i bokhandelskataloger; Strindberg skrev

till honom 3/6 1904: »Jag kan icke säga Er hur tacksam jag är för Novalis och Emerson som ramla ner i mitt lif just nu när jag behöfde dem»; *Novalis* pseud. för Friedrich von Hardenberg (1772–1801); *Schriften* 'Skrifter', utg. av L. Tieck & F. Schlegel, 1–3, 5. uppl., Berlin 1837 och 1846 (i Strindbergs efterlämnade bibliotek 1912)

»**Eine Definition [– – –] ist ein Zauberwort**» (tyska) 'En definition är ett verkligt eller alstrande namn – Den verkliga definitionen är ett magiskt ord'

Brev från Nils Andersson det omnämnda brevet från Strindbergs gode vän stadsnotarien *Nils Andersson* (1864–1921) i Lund är ej bevarat; han besökte Strindberg 28/5 1904, se dagboken pag. 206

Mæterlincks L'ornement des noces spirituelles (av Ruysbroeck) den belgiske författaren *Maurice Maeterlincks* (1862–1949) översättning från flamländskan och inledning till *L'Ornement des Noces Spirituelles* 'Det andliga bröllopets ornament' (1900), skriven av prästen sedermera eremiten *Jan van Ruysbroeck* (1293–1381)

»**Elles (les pensées) ont l'immunité des anges [– – –] ce livre ne porte aucune date.**» (franska) 'De (tankarna) åtnjuter samma frihet som Swedenborgs änglar vilka ständigt rör sig framåt mot ungdomens vår, på så vis att de äldsta änglarna ge intryck av att vara yngst; och vare sig de komma från Indien, Grekland, eller Norden, ha de varken fosterland eller födelsedag och varhelst vi träffa på dem, förefalla de orubbliga och ständigt verkande som Gud själv. Ett arbete åldras enbart i proportion till dess antimysticism; och det är därför denna bok ej försetts med något årtal'; citat från Maeterlincks inledning till Jan van Ruysbroeck, L'Ornement des Noces Spirituelles, s. XVII

mina Fugor i Götiska Rummen äro lika med Novalis' fugor jfr sista kapitlet i *Götiska Rummen* (»Nyårs-Natten»): »den sexstämmiga fugan gick åter sin gång» (SV 53, s. 226); om begreppet *fuga* hos Strindberg se ordförklaring ovan; Strindbergs jämförelse med Novalis fugor syftar troligen på den senares aforismer i »Fragmente vermischten Inhalts» ('Fragment av blandat innehåll') i Schriften, 2, ss. 105–170

27/5 **en Buddhistisk bok från Schering** förmodligen Subhadra Bhikschu, Buddhistischer Katechismus zur Einführung in die Lehre des Buddha Gótamo (tyska; 'Buddhistisk katekes som introduktion till Buddha Gautamas lära'), 7 upplagan, 1902 (i Strindbergs efterlämnade bibliotek 1912); *buddha* (sanskrit) 'en upplyst', 'en uppvaknad', hedersbeteckning (titel) inom buddhismen för individer som anses ha nått

fullständig upplysning; ofta syftar Buddha på den man som enligt den buddhistiska traditionen var en av buddhismens grundläggare; före sin upplysning hette han Siddhartha Gautama (vars liv vanligen förläggs till 560–480 f.Kr.); *Bhikschu* hederstitel betecknande 'lärjunge'

»**Die Erlaubtheit des Selbstmordes**» (tyska) 'Rätten att ta sitt eget liv'; citatet återfinns inte i Subhadra Bhikschus bok, dock svaras på frågan om självmord är orätt eller synd att varje levande väsen råder oantastligt över sitt eget liv, men att självmord är en dåraktig handling eftersom levnadstråden med nödvändighet kommer att återknytas under ogynnsammare förhållanden (Buddhistischer Katechismus, s. 59); en fotnot som Strindberg streckat för i det bevarade exemplaret i hans bibliotek (se föregående förklaring) tillägger dock (s. 60) att de som av ädla motiv frivilligt skiljer sig från livet inte beträder den nedåtgående stigen, men ändå är självmord alltid ett misstag och en förnekelse av den moraliska världsordningen

»**Heute über drei Monate wird der Vollendete zum ewigen Frieden eingehen.**» (tyska) 'Om tre månader från i dag kommer den fulländade att ingå i den eviga vilan' (fritt citat från s. 26 i Buddhistischer Katechismus)

Pag. 205 v.

Motsats mot levitation *levitation* betecknar inom spiritism och parapsykologi att en person eller ett föremål till synes i strid mot tyngdlagen svävar uppåt

prolapsus uteri (latin) 'framfall av livmodern'

sina regler här: sin menstruation

charpi sönderplockat linne för sårförband

hennes förre kurtisör* / * icke älskare! / skådespelaren [– – –] Det var »trassel och murbruk» i skottsåret jfr ovan pag. 142 *Skådespelaren Hanson träffad av ett skott på scenen* etc.

en föreställning av Cyrano pjäsen *Cyrano de Bergerac* av Edmond Rostand (1897)

Nemesis i grekisk mytologi hämndens gudinna, mer allmänt ett rättvist straff för en begången ond gärning

hermafrodit tvekönad person, dvs. person med en kombination av manliga och kvinnliga könskaraktärer

Pag. 206 (28/5–2/6 1904)

1/6 **Harriet, som skulle resa till Köpenhamn på aftonen för att skiljas från mig** skilsmässa kunde vid denna tid ske först efter omfattande varnings- och förlikningsförfarande samt strafföreläggande av både kyrkliga och världsliga myndigheter, eller genom att en av makarna for utomlands

Råkade Svennberg *Tore Svennberg* (1858–1941), skådespelare vid Svenska teatern (med vissa avbrott) 1895–1919, ägde sedan 1901 en villa vid Lilla Furusund

2/6 **Monte Bello** en utsiktsterrass på Furusund

i fjor, flyende från Blidö 22/6–6/7 1903 hade Strindberg besökt Harriet som semestrade hos sin syster Inez Ahlquist på Blidö tillsammans med Lillan

Sakuntala som Harriet skall spela i höst [– – –] bär nummern 2751 *Sakuntala* skådespel författat av den indiske sanskritdiktaren och dramatikern Kalidasa (troligen slutet av 300-talet och början av 400-talet); Strindberg läste tydligen den tyska översättning av H.C. Kellner, Sakuntala, Drama in sieben Akten (’Drama i sju akter’), som har nummer *2751* i Reclams Universalbibliotek; Sakuntala hade premiär på Dramaten 28/5 1905 med Harriet Bosse i huvudrollen

Fluch (tyska) ’förbannelse’

Pag. 206 v.

gastera gästspela

Mlle Lecaisne har ej kunnat identifieras; jfr ovan pag. 4

John Georgi torde syfta på *John Georgii* som återfinns i Stockholms adresskalender; är möjligen densamme som Per Johan Urban Georgi (1847–1927), son till Carl Johan Georgi (1813–1891), aktuarie i Överståthållarämbetet

vår morbror *Johan Gustaf Norling* (1828–86)

protokollsekreteraren Seippel protokollsekreterare (senare kansliråd) *Otto Wilhelm Seippel* (1820–99)

Pag. 207 (3–12/6 1904)

5/6 **I huset på Isola Bella där jag nu bor** *Isola Bella* liten halvö vid Furusunds sydspets (tidigare Karantänsholmen); Strindberg hyrde där Villa Isola Bella

Läser Emerson för första gången [– – –] Hans essä om Swedenborg Strindberg läste amerikanen *Ralph Waldo Emerson* (1803–82) i en tysk översättning sänd honom av Emil Schering, R.W. Emerson, Essays II. Repräsentanten der Menschheit 'Mänskligheten representanter', u.å.

Syster Anna på besök, men jag råkade henne icke. (Ville icke.) jfr brev till Harriet Bosse 6/6 1904: »Syster Philp bor här, men jag vill icke återknyta förrän jag är säker på att jag står ensam i lifvet; och innan dess vill jag icke släppa in något fremmande i Lillans hem, der din själ ännu bor»

7/6 **brev från Kata Dahlström** i brevet 3/6 1904 (KB) förklarar sig *Kata Dalström* (1858–1923), socialistisk och feministisk agitator med teosofiska intressen, just ha läst *Götiska Rummen* och funnit hänvisningar till Swedenborgs verk

den medalj som slogs över mig efter Giftas-processen (se Legender) jfr ovan pag. 65 v. *Jfr: Ekvall från Jönköping som gjorde Giftasmedaljen;* jfr även *Legender*, s. 121

11/6 **Brev från Harriet att Mme Charlotte var död. (Misstag!)** *Charlotte Futterer Caron* (1849–1925), innehavare av restaurangen på rue de la Grande Chaumière som Strindberg och hans konstnärskamrater besökte 1895–96

Pag. 208 (13–20/6 1904)

14/6 **nätvakare** fiskeredskap, flöte som hindrar nätet från att sjunka till botten

artisten Nyman *Elof Hilding Nyman* (1870–1937), konstnär och grafiker, elev till Richard Bergh

Fru Lagerheim *Regina Sofia Lagerheim* (1799–1883), vars make friherre Knut August Lagerheim varit tullinspektor och postmästare på Furusund, bodde på Isola Bella intill sin död 1883 och ansågs gå igen

17/6 **Notre-Dame** *Notre-Dame de Paris* katedral i Paris, på ön La Cité i Seine, påbörjad på 1100-talet och fullbordad kring mitten av 1300-talet

18/6 **Jag har någonstans kallat elden »våta lågor»** i *Ett drömspel* (1901), SV 46, s. 90, framför Dottern vågornas sång i Fingalsgrottan: »Det är vi, vi vågorna – / Som vagga vindarne / Till vila! / Gröna vaggor, vi vågor, / Våta äro vi, och salta; / Likna eldens lågor; / Våta lågor äro vi / Släckande brännande / Tvättande, badande, / Alstrande, avlande, / Vi, vi, vågorna, / Som vagga vindarne / Till vila!»

Spriten var hälld på min kaffekokare *kaffekokare* ett s.k. *spritkök*, där det flytande bränslet (oftast fotogen) uppsugs genom en veke och förbränns direkt ur sin behållare

Bobrikoff skjuten *Nikolaj Bobrikov* (1839–1904), rysk militär, generalguvernör i Finland fr.o.m. 1898 med uppdrag att slå ned den finländska »separatismen»; han sköts till döds 16 juni 1904 i senatshuset (nuv. statsrådsborgen) i Helsingfors

Sacré-Coeur kyrka byggd 1876–1914 på en höjd i Montmartre, Paris

Pag. 208 v. (22/6 1904)

22/6 **som hennes porträtt i Miss Hopps (?)** avser pjäsen *Miss Hobbs* av engelske författaren Jerome K. Jerome med premiär på Dramaten 4/9 1902 med Harriet Bosse i huvudrollen som den lögnaktiga Bessy

En »Apsaras» (se Sakuntala) *apsaraser* (sanskrit apsaras), kvinnliga gudomliga väsen i indisk mytologi; de föreställs bo i himlen och sväva genom luften, sjungande och dansande med sina gemåler; ett vanligt mytologiskt motiv är att de förför asketer, som i gudarnas ögon hotar att bli alltför mäktiga; *Sakuntala* jfr ovan pag. 206 *Sakuntala* etc.

Pag. 209 (22/6–13/8 1904)

29/6 **Cyklon i Moskva** etc. ett pressmontage av fyra fotografier visande förödelsen orsakad av *cyklonen* finns i dagbokens bilaga

2/7 **Svennberg hos oss** jfr ovan pag. 206 *Råkade Svennberg*

6/7 **Brev från Frida Uhl (se Bil.) som lämnades obesvarat** i sitt brev 2/7 1904 (i dagbokens bilaga) vädjar Frida Uhl till Strindberg att han skall svara på deras tioåriga dotter Kerstins brev: »Pourquoi mon Père ne

m'écrit-il plus?» 'Varför skriver min far inte längre till mig?'; jfr även Fridas vädjan i ett odaterat brev (KB) skrivet sedan Kerstin 26/5 1907 fyllt 13 år: »Votre fille Kersti vous adore sans vous connaître. Ses treize ans, pleins d'un besoin d'amour énorme encore sans but, portent vers vous toutes les aspirations de son pauvre jeune coeur. [– – –] L'enfant est malheureuse. Elle souffre de ne point avoir son père [– – –] Ecrivez à la petite ou venez. Elle sera une petite mère pour Anne Marie» 'Din dotter Kersti avgudar er utan att känna er. Hennes tretton år, fyllda av ett ofantligt kärleksbehov ännu utan mål, riktar mot er alla de förhoppningar hon bär i sitt stackars unga hjärta [– – –] Flickan är olycklig. Hon lider av att inte alls ha sin far [– – –] Skriv till den lilla eller kom hit. Hon kommer att vara en liten mor åt Anne Marie'

18/7 **Plehve dödad!** *Vjatjeslav Pleve* (1846–1904), rysk politiker, 1899 minister med ansvar för Finland, förde en reaktionär politik som bl.a. innefattade judeförföljelser; han dödades av en bomb kastad av en socialrevolutionär terrorist

22/7 **Bilagda brev från Schering efter läsningen av Damaskus IIIe Delen** i brevet daterat 20/7 1904 (i dagbokens bilaga) uttrycker Schering sin oförställda beundran: »Auf dem Gebiete des Seelenlebens sind Sie Ihren Zeitgenossen um hundert Jahre mindestens voraus!» (tyska) 'På själslivets område är Ni minst hundra år före Era samtida'

28/7 **hennes äldsta bror Henrik** *Heinrich Bosse* (1871–1911)

hennes Syster Almas son med Fahlström Harriet Bosses syster *Alma* (1863–1947) var gift med den norske teaterledaren *Johan Fahlström* (1867–1938)

är komplett lik en advokat som Alma svärmade för innan hon gifte sig med F, men ej hade någon förbindelse med jfr *En blå bok*, SV 66, s. 994

4/8 **Hos Philps på supé (med Wolframs och Flodins)** möjligen avses fil.kand. *Frithiof Wolffram* som undervisade i svenska, tyska, latin och filosofi, samt hovfotograf *Ferdinand Flodin* (1863–1935), ägare till ateljé Roesler, med familjer

5–6/8 **Phoradesma smaragdaria. Finns endast på Als** etc. *Phoradesma smaragdaria* beskrivs i Christopher Aurivillius, Nordens fjärilar, 1891, som »ofläckade smaragd-mätaren» (s. 198 och plansch 43); *Als* ö vid Sönderjyllands östkust

6/8 **Brev från Peladan (Sâr.)** *Joséphin Péladan* (1859–1918), fransk ockultistisk författare (jfr ovan pag. 24 *Läste Sar Peladan för första gången*), som på ett vykort 24/7 1904 tackade Strindberg för *Inferno* och *I havs-*

bandet i fransk översättning; jfr Strindbergs brev till Péladan 14/8 1904 (Brev 15, s. 54 f. med not 1)

Pag. 210 (18/8–2/9 1904)

18/8 **Harriet spelade Krig i Fred; fick kramp i käken igen** Harriet Bosse spelade i komedin *Krig i fred*, tyska originalet Krieg im Frieden av Gustav von Moser och Franz von Schöntan (1881), vars premiär ägt rum 1/1 1903; *kramp i käken igen* jfr dagboken pag. 202, 24/4 1904: »mitt i pjäsen fick hon den föreställningen att käken gått i lås och att hon icke kunde tala»

19/8 **tänkte mig vara i Grunewald** *Grunewald* skog på östra sidan av floden Havel i Berlin; skogen har också gett namn åt en stadsdel i Berlin, Berlin-Grunewald

22/8 **stjärnan Capella (som jag kallar Harriets stjärna [– – –] en mörk röd meteor föll från denna stjärna)** jfr ovan pag. 136 v. och dagboken pag. 137 (21/2 1901)

bimåne ljusfläck som liknar en extra måne och bildas genom brytning av månljuset i vissa typer av moln; sommaren 1904 studerade Strindberg månen genom sitt teleskop, tecknande och antecknande månens faser i sin »Mån-Journal» (SgNM 17:64,66)

Läste i Romerska antikviteter att åska och blixt varnade för comitiers hållande [– – –] »Alio die.» A. Adam, *Romerska antiqviteter, I–II* (1843–44), ss. 107–110, berättar att romarna avläste himmelens tecken när det gällde att utse dag för församlingar eller *kommittéer*, och var tecknen ogynsamma uppsköts sammankomster *alio die* 'till en annan dag'

23/8 **V.E. Öman** *Viktor Emanuel Öman* (f. 1833), chefredaktör för Nerikes Allehanda, poet och översättare, avled 23/8 1904

K.O. Bonnier [– – –] vi skrevo kontrakt om Samlade skrifter kontraktet gällde en planerad självbiografisk svit bestående av *Tjänstekvinnans son* (4 delar), *Han och hon*, *Le Plaidoyer d'un fou* (*En dåres försvarstal*), *Karantänmästarens andra berättelse*, *Inferno*, *Legender*, *Ensam*, företrädesrätt till *Samlade Romaner och Berättelser* och »I händelse af 'efter döden'» även korrespondensen (jfr brev till K.O. Bonnier 1/7 och 19/8 1904); i ett brev skrivet redan 13/6 ber Strindberg Schering att »Om jag dör snart [– – –] i *ett band*» utgiva de ovan nämnda verken, breven och *Ockulta Dagboken*

Skuggan *Stora Skuggan* friluftsområde på Norra Djurgården

Nordstjernans hus, Otto Samson! *Otto Samson* (1846–1916) var grundare av och direktör för försäkringsbolaget *Nordstjernan*, vilket ägde fastigheten Drottninggatan 65 som träffades av blixten

24/8 **Brev från Schering av högsta vikt. (»Los von Ibsen.«)** *Emil Schering* vidarebefordrade till Strindberg ett brev av 20/8 1904 från förlaget Hermann Seemann Nachfolger Verlag i Berlin (i dagbokens bilaga), att de avsåg att ge ut 50–75 000 exemplar av ett prospekt om Strindberg, som skulle följas av en serie av hans arbeten; prospektet skulle skrivas av utgivaren av Das Neue Magazin für Literatur, René Schickele (1883–1940), som tidigare skrivit artiklar om Strindberg samt broschyren *»Los von Ibsen«* (tyska) 'Fri från Ibsen'

26/8 **Philps skilsmässa!** förmodligen berättade *Anna Philp* om sina äktenskapliga bekymmer under sitt och Axels besök hos Strindberg 26/8 1904; Strindberg skrev 1/9 1904 till Harriet Bosse (Brev 22, s. 166): »Och så har jag systers bekymmer. Familjen är stadd i upplösning; föräldrarne hos advokaten, och barnen mot föräldrarne och mot hvarandra. [– – –] Fadren förtviflad och vild; går till kyrkråd nu, der de ska sitta och rota upp 30 års kif. Usch!»; Anna bodde hos Strindberg mellan 17/9–26/10 1904

2/9 **syster Anna och Märtha** *Märtha* (1882–1970) var *Anna* och *Hugo Philps* äldsta dotter, se nedan pag. 211

Pag. 211 (3–6/9 1904)

3/9 **autokomedier** (spela) *autokomedi* att mer eller mindre medvetet förställa sig

4/9 **Anna, Märtha och Fröding till middan** Strindbergs syster *Anna Philp* och hennes dotter *Märta Philp* med fästmannen *Hugo Fröding* (1880–1957)

med Axel till Lidingöbro hela familjen med bror *Axel*, Strindberg själv, Lillan, tjänsteflickorna, Philps och Hugo Fröding åkte till värdshuset *Lidingöbro* på Norra Djurgården; se brev till Harriet Bosse 5/9 1904

då jag kom in i gröna rummet att lägga mig *gröna rummet* var Harriet Bosses salong på Karlavägen 40; gula rummet var hennes sovrum; Strindberg skriver i ett brev ca 4/9 1901 till Harriet: »Ni fick gult och grönt i Ert rum, oaktadt jag hatar gult och grönt»

Paul Herrman den tysk-amerikanske konstnären *Paul Herrmann* jfr ovan pag. 19 *Målaren Herrman*

Gustaf Essman skjutits av sin fästmö dagen förut [– – –] Fästmön hette Hammerich *Gustav Frederik Esmann* (1860–1904), dansk journalist, författare och dramatiker; Dagens Nyheter rapporterade 7/9 1904 att Esmann dagen innan hittats dödad av ett skottsår i nacken på sitt hotellrum medan hans älskarinna *Karin Hammerich* låg döende av ett självförvållat skottsår i rummet intill

6/9 **Prinsessan av Koburg rymmer** *Lovisa (Luise), prinsessa av Sachsen-Coburg-Gotha* (f. 1858), äldsta dotter till Leopold II av Belgien; 1875 gift med prins Filip av Sachsen-Coburg-Gotha; Lovisa ställdes 1902 under förmyndarskap och intogs på en nervkuranstalt, från vilken hon i september 1904 lyckades rymma; Dagens Nyheter rapporterade 7/9 1904 att prinsessan tagit sig till Paris med ryttmästare Mattachich-Keglewitsch och att en kommitté till skydd för hennes juridiska rättigheter skulle upprättas; i Paris förklarades hon av psykiatriska specialister vara vid sina sinnens fulla bruk och 1906 blev hon genom domstolsutslag skild från sin make

Brev från Harriet [– – –] vill lämna teatern och stanna hos mig; men jag hade redan skrivit till Millar att börja Skilsmässan. (Se Bil.) 2/9 1904 skrev Strindberg till Harriet Bosse (som gästspelade i Helsingfors): »För att få slut på dessa eviga slitningar, låt oss lösa dessa band som ingenting betyda, och som bara trycka oss»; hon vacklade emellertid som synes av Strindbergs referat av det (ej i bilagan bevarade) brev han mottog 6/9 1904; Strindberg hade samma dag skrivit till sin juridiske rådgivare advokat *James Millar:* »ber jag Er nu skrida till förhandlingarne» (Brev 22, s. 167); jfr nedan pag. 215 *Läs Harriets brev som är bilagt* etc.

Pag. 212 (12–26/9 1904)

12/9 **malört** ört som använts som aptitstimulerande medel, magmedicin och krydda i brännvin och öl

Septemberdagarne 1901 Harriet Bosse hade 1901 lämnat hemmet 22/8 och återvände först 5/10; dagboken vittnar om att Strindberg under september månad 1901 hade anfäktats av självmordstankar

17/9 **Anna flyttade in hos mig** under makarna Anna och Hugo Philps äkten-

skapliga kris flyttade Anna ifrån sin man och in hos Strindberg 17/9–26/10 1904

20/9 **Gustaf Eisen** (1847–1940), zoolog, botanist, Strindbergs studentkamrat i Uppsala

24/9 **Bäst lyckades Pt, Cu, Zn i Borax** *Pt* platina; *Cu* koppar; *Zn* zink; *borax* färglöst till gråaktigt mineral

Berzelius *Jöns Jakob Berzelius* (1779–1848), läkare och kemist, utövade ett stort inflytande på utvecklingen både inom kemin, mineralogin och den fysiologiska kemin

Nya rykten om guldsyntes (Italienare!) Dagens Nyheter uppgav 20/9 1904 att två italienare upptäckt en ny metall, »Radium Argentiferum (silfverradium)», som de uttagit patent på och sålt till belgiska Corbel Electric Company; upptäckten omtalas i italienska tidningar som den sedan urminnes tider sökta »de vises sten» (ett av alkemister använt namn på det eftersökta ämne som troddes kunna omvandla oädla metaller till ädla samt bota alla sjukdomar och skänka odödlighet)

22/9 **Numa Peterson där jag köpt deglar till guldmakeriet** avser Numa Peterson, Handels- och Fabriks-Aktiebolag, fotografiska-, kemiska, farmaceutiska-, sjukvårds- och gasglödljusartiklar, Hamngatan 32

på Smålandsgatan [– – –] namnet Erik Hedlund på rutan syftar på ingenjör *Erik Hedlund* (f. 1868) och dennes Maskinaffär vid Smålandsgatan 24

26/9 **Erik Hedlund och Euphrosyne Ölander förlovade!!! / (Jfr. sid 52, 13e Jan. 1898** av mantalsregister att döma gifte sig aldrig affärsinnehavaren ingenjör Erik Hedlund med Euphrosyne Ölander

Pag. 213 (28/9–3/10 1904)

28/9 **Drömde i natt att Harriet skadat sitt knä på ett fasansfullt sätt [– – –] Jfr: min dröm i Damaskustiden då jag i en dröm såg Harriet med ett [bensår]** jfr ovan pag. 129 *Hon hade framsidan av [benet] blått såsom av läkta [bensår]* etc.; *Damaskustiden* Strindbergs drama *Till Damaskus* gavs tjugo gånger fr.o.m. premiären 19/11 1900 med Harriet Bosse som Damen

Jfr: 1906 i April brann San Francisco! elden som härjade *San Francisco* 18/4 1906 följde på jordbävningen som ägde rum tidigt samma morgon, se nedan pag. 238 *San Francisco förstöres*

bråck (-uterin) [– – –] ***prolapsus*** **[oläsl str]** ***uteri om bröllopsnatten! (med inversio vaginæ.)*** *livmodersbråck* av *uterus* 'livmoder'; *prolapsus uteri* 'livmoderframfall'; *inversio vaginae* 'in- och utvändning eller omkastning av vaginan' (uttrycket myntat av Strindberg), *bröllopsnatten* jfr dagboken pag. 205 v.

lagermoln Strindberg torde mena *molnlager*, dvs. lager eller skikt av moln

3/10 **Det var livmoderskolik och simulerade en barnsbörd** *livmoderskolik* torde avse ett akut smärttillstånd i livmodern, som påminner om symtomen vid förlossning

Pag. 214 (5–13/10 1904)

5/10 **Ellen sa opp sin plats** *Ellen* arbetade i köket hos Strindberg

6/10 **I dag pågår skilsmässan genom Fürstenberg** *Otto L. Fürstenberg* (1865–1924) advokat, skötte Strindbergs skilsmässoärende; jfr ovan pag. 201 *Hos Advokaten* etc.

Nora skulle komma Strindbergs yngsta syster *Nora* (1858–1927), gift med Gustaf Knut (Gusten) Hartzell (1853–1938)

7/10 **Nancy** Furusundsbon *Nancy* var under sommaren 1904 tjänsteflicka hos makarna Strindberg och följde även en tid med till Stockholm

7 × 8/10 **Hes. 24:15 [– – –] Jeremia 15:10** etc. Hesekiel 24:15 och Jeremia 15:10 (citaten efter Bibeln 1894)

8/10 **Brevkort från Lippmanson med ordet: Excelsior** *Leopold Littmanson* (1847–1908), som tidigare skrev sitt namn *Lipmanson*, ungdomsvän till Strindberg bosatt i Versailles; *Excelsior* (latin) 'Mera framstående' (ytterst av *celsus* upprätt, reslig), 'Mot höjden', ofta använt som devis eller valspråk

Pag. 215 (17–28/10 1904)

17/10 »**Elak kvinna utan hjärta och heder**» / **Ruter dam** jfr franska spåboken La grande cartomancie (s. 11; i dagbokens bilaga) om *Ruter dam:* »Méchante femme, querrelleuse, sans cœur, sans honneur»

20/10 **Min Skilsmässa står i Sv. Dagbl.** *Svenska Dagbladet* skrev 20/10 1904: »Åter en celeber skilsmässesak. Skriftställaren August Strindberg har

till härvarande rådhusrätt uttagit stämning å sin fru Harriet Bosse-Strindberg, med yrkande om skilsmässa på grund af öfvergifvande. Stämningen har öfversänts till Helsingfors för att af därvarande svensk-norska konsulat delgifvas fru Bosse-Strindberg, som för närvarande uppehåller sig därstädes.»

Läs Harriets brev som är bilagt. Från Helsingfors som svar på min begäran att bli skild! jfr ovan pag. 211 *Brev från Harriet* etc.

22/10 **flaggas utanför prästkontoret på Jungfrugatan** pastorsexpeditionen för Hedvig Eleonora eller Ladugårdlands församling låg vid Jungfrugatan 7 B

23/10 **Jordbävning över hela Sverige, Kristianiatrakten och Jutland [– – –] (Prins Karls rum.)** jfr inklistrade pressklipp pag. 219 v. och 227 v.; *jordbävningen*, som numera kallas Oslofjordsskalvet, inträffade söndagen 23/10 ca kl. 11.30 och mätte mellan 5,4 och 6,0 på Richterskalan, den starkaste som drabbat Sverige i modern tid; *Kristianiatrakten* Oslotrakten; *Jutland* äldre svensk form för Jylland; *prins Carl* (1861–1951), hertig av Västergötland, tredje son till kung Oscar II; jfr »Järtecken» i *En blå bok*, SV 65, s. 224 samt anteckningarna »Järtecken» (SgNM 9:3,25) och »Europeiska Jordbäfvningar» (SgNM 10:1,29)

25/10 **aurakaria** *araucaria* granliknande krukväxt

26/10 **I Kristiania skakades Universitetet och Zoologiska samlingen skadades** etc. klippet pag. 227 v. omtalar att »Öfver 150 glas med preparater i sprit vältes omkull och öfver 50 af dessa gingo sönder»

Nansens Zoologiska Professur den norske vetenskapsmannen och upptäcktsresanden *Fridtjof Nansen* (1861–1930) var professor i zoologi vid universitetet i Kristiania från 1897; 1908 ändrades professuren till oceanografi

tre födelsemärken jfr ovan pag. 72 *Orions trapets* etc.

27/10 **Rådhusrättens dom i dag skilde mig från Fru Bosse** beskedet sänt från advokatbyrån James Millar 27/10 1904 är undertecknat av advokat Otto L. Fürstenberg (i dagbokens bilaga)

G.V.T. Gud Vare Tack

Pag. 216 (29/10–7/11 1904)

29/10 **Lillan flyttade ifrån mig; Harriet kom hem från Finland** *Harriet Bosse* flyttade med dottern *Anne-Marie* (f. 1902) in i en ny våning vid Sture-

parken 3 på Östermalm 29/10 1904

31/10 **velicoped** felskrivning för *velociped*, äldre benämning på cykel

7/11 **Swedenborgs lusthus vid Framnäs** från sin ursprungliga placering vid Hornsgatan i Stockholm, flyttades *lusthuset* till *Framnäs* på Djurgården; det står numera i Skansens rosengård

Hesiodus om Järnålderns folk (det nuvarande) etc. *Hesiodos* grekisk skald omkring 700 f.Kr.; Strindberg refererar ett avsnitt ur Hesiodos Verk och dagar (jfr »Går världen baklänges?» i *En blå bok*, SV 66, s. 1279 f. med ordförklaringar); Hesiodos talar om fem världsåldrar: en guldålder, en silverålder, en kopparålder (med krigiska och hårda människor), en heroisk ålder (med ett släkte av gudarna närstående människor) och slutligen en *järnålder* eller de nu levande människornas tidsålder, den olyckligaste av dem alla

Till straff sändes Pandora (Eva) med alla världens olyckor jfr ovan pag. 135 *skildras Pandora, Grekernas Eva* etc.

Pag. 216 v.

1ª Juli 1905 börjar ön sjunka, efter Japanernas seger i Mandschuriet och Koreasundet Strindberg förknippar nyheten om den i november 1904 uppstigna japanska ön Nushima, som i juli 1905 började sjunka igen, med de japanska framgångarna i det rysk-japanska kriget 1904–05

Pag. 217 (10/11–6/12 1904)

10/11 **Martin Luther** i svenska almanackan har 10 november namn efter Martin Luther född denna dag 1483

17/11 **Fyrverkargatan** tidigare namn på nuvarande Sibyllegatan mellan Östermalmstorg och Strandvägen

22/11 **Teaterbasaren!** ägde rum 22/11 1904 vid Centralbadet i Stockholm, arrangerad av Dramatens teaterassociation, med Harriet Bosse som blomsterflicka i ett av ståndén

23/11 **Axel [– – –] var förlovad** *Axel Strindberg* (1845–1927) förlovade sig med *Elise Margarethe (»Maggie») Foss* (1876–1926) från Kristiania, fosterdotter till sin moster Albertina, som var gift med Bengt Gyllenhammar, försäk-

ringstjänsteman och kollega till Axel; bröllopet ägde rum 18/3 1905
rykte att jag var förlovad med en ung författarinna (Grundlöst!) Strindbergs status som nyskild lär ha inbjudit till ryktesspridning och man kan ha utpekat *Marika Stiernstedt* (1875–1954) som enligt dagboken 15/3 1898 gjorde visit hos honom i Paris (pag. 57); hon var dock gift med »flygbaronen» Carl Cederström 1900–06

27/11 **Syster Elisabeth var sjuk (döende)** *Elisabeth* (1857–1904) var intagen på Uppsala hospital för psykiska besvär; nu hade lunginflammation tillstött
Oscar reste till henne *Oscar Strindberg* (1847–1924), näst äldst av Strindbergs syskon

6/12 **Anna-Lisa** *Anna-Lisa Philp* (1884–1959), dotter till Anna och Hugo Philp
»**Svarta Flaggor**» syftar på *Svarta Fanor* (jfr SV 57, kommentaren ss. 247 och 253)

Pag. 218 (10–19/12 1904)

10/12 **Nobeldagen** Nobelpriset i litteratur 1904 delades mellan den provensalske skalden Frédéric Mistral och den baskiske diktaren José Echegaray; Strindberg var starkt kritisk till Svenska Akademiens hanteringen av prisuppdraget, jfr ovan pag. 154 *Protesten mot Akademien;* jfr även nedan pag. 260 *Får jag en gång Nobel-pris i December*
den 9e sände jag mitt brev till Harriet vilket jag skrev för 14 dagar sedan syftar på Strindbergs brev ca 27/11 1904

11/12 **Sände Harriet brev på morgonen** syftar antagligen på ett brev från ca 12/12 1904

17/12 **Vaxholm (där Gyllenhammars bor.)** *Albertina* (f. 1848) och *Bengt Gyllenhammar* (1846–1925) bodde i Vaxholm i villan Gotthardsberg; jfr ovan pag. 217 *Axel [– – –] var förlovad*
då Elizabeth skulle jordfästas [– – –] kom det för mig, att mitt drama Påsk måtte saknas i mina nyss färdiga Samlade Dramatiska Arbeten etc. Eleonora i *Påsk* har begåvats med vissa drag från Strindbergs syster *Elisabeth;* Hugo Gebers förlag hade nyss gett ut *Samlade Dramatiska Arbeten*, där *Påsk* glömts bort; jfr SV 43, kommentaren s. 382

19/12 »**Hoppets stjärna flög mig från bröstet**» efter Sólarljód eller Solsången, ett medeltida isländskt kväde; jfr strof 46 i översättning av A.A. Afzelius:

»Hoppets stjerna flög, då jag föddes, mig från bröstet» (Iduna, häfte 4, 1818, s. 31)

Pag. 219 (20–26/12 1904)

20/12 **Brev från Harriet** Harriets brev har inte återfunnits; Strindberg svarade 20/12 1904

arkitekt Möller *Carl O. Möller* (1857–1933), arkitekt, gift med Harriet Bosses syster Dagmar

21/12 **Harriet.** »**Die Ferne.**» uttrycket anspelar på Beethovens sång (opus 98) *An die ferne Geliebte* (tyska) 'Till den avlägsna älskade'; jfr Strindbergs brev till Harriet Bosse 21/12 1904, som inleds »An die Ferne»

Calvin *Jean Calvin* (1509–64), fransk-schweizisk reformator

Buddhaprästers framställning av Brahmas [– – –] *108 (definitivt)* inkarnationer. Prästen tar en grön klädespåse etc. det är oklart om Strindbergs beskrivning av buddhistiska rituella aktiviteter stämmer; utsagan om *Brahmas 108 inkarnationer* är gåtfull; *Brahma* är en skapargud inom hinduismen och där finns så stora variationer att någon kan ha talat om dessa inkarnationer, men de är inte allmänt kända; talet *108* anses lyckobringande inom indisk religion; i vissa former av buddhism hyllas en himmelsk frälsargestalt, Avalokiteshvara, som sägs ha framträtt bland människorna i 108 olika gestalter eller manifestationer

24/12 **Emil Sjögren** (1853–1918), svensk tonsättare; Strindberg sökte förgäves intressera honom för att sätta musik till *Ordalek och småkonst;* jfr brev till Emil Sjögren 27/11 och 18/12 1904

Harriet [– – –] bad mig komma hem till sig och tillbringa julafton där jfr Strindbergs tackbrev till Harriet Bosse skrivet 1/1 1905 (felaktigt daterat »Nyårsdagen 1904»)

Inez och Alf Harriet Bosses syster *Inez Ahlquist* (1865–1947) och hennes son *Alf*

Dagmar [– – –] som skiljde mig från hustru och barn! Harriet Bosses syster *Dagmar;* jfr nedan pag. 228 *en dröm om Arkitekt M–r* etc.

26/12 **Axel med Maggi och Gyllenhammars till kvällen** jfr ovan pag. 217 *Axel [– – –] var förlovad*

Pag. 220 (30–31/12 1904)

30/12 **150 ledamöter av supsällskapet S.H.T insjuknat efter sista zwycken** *supsällskapet S.H.T* svenskt slutet ordenssällskap med ursprung i en av Bellmans »Bacchi Orden» starkt inspirerad skämtorden, grundad 1844 av studenter vid Göteborgs nation i Uppsala; *SHT* förkortning för *salvo honoris titulo* (latin) 'med hederstiteln bevarad'; förkortningen har även uttytts *Sine honoris titulo* 'utan hederstitel'; *zwycken* (studentterminologi) 'festen'; syftar på ett sjukdomsutbrott efter en fest 26/11 1904 på Grand Hotell

två dött; Svedbom och tandläkaren Patrik Gyllenhammar *Vilhelm Svedbom* (1843–25/12 1904), tonsättare, direktör för Musikaliska akademien; *Patrick Gyllenhammar* (1871–23/12 1904), tandläkare och amatörtonsättare

Oscar von Fielitz tysk teaterdirektör, som avsåg att turnera med Strindbergsdramer i både Sverige och Tyskland; von Fielitz hade anmält sin önskan att besöka Strindberg i Stockholm (det framgår av not 1 till Strindbergs brev till Emil Schering 22/12 1904, Brev 15, s. 88 f.); Strindberg bad dock Schering avstyra besöket med hänvisning till bristande publikintresse: »Jag har svarat: 'Här fins ingen teater, ingen publik, ingen publik för Strindbergsdramer.' Det är sanningen! / Men gerna utom Sverge.»

Otto von Feilitzen (1820–89), historie- och litteraturlärare, medrektor för Stockholms Lyceum där Strindberg var elev 1861–67

Pag. 221 (1–19/1 1905)

1/1 »**Slottet**» kasernen för Kungl. Livgardet till häst vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen) (jfr ovan pag. 170, 20/5)

Rügen ö i Östersjön utanför Stralsund, delstaten Mecklenburg–Vorpommern, nordöstra Tyskland

Platons Phaidon se ovan pag. 201 v.

»**höga platser**» jfr ovan pag. 202 *Swedenborg talar om höga ställen på jorden*

Klostret i Lhassa förmodligen avses med *klostret* den tibetanska buddhismens överhuvud Dalai lamas residens från 1640-talet i Tibets huvudstad *Lhasa*

Hellwald Jordens Länder och Folk, nya upplagan F. von Hellwald, Jorden och dess folk. Allmän geografi. Ny, fullst. omarb. uppl. af O.H. Dumrath I–II (1898–1900)

11/1 **Klippras i Norge** kan syfta på en händelse som ägde rum 15/1 1905 i västra Norge vid Loen i kommunen Stryn, då stora delar av Ramnefjellet störtade ned i Loenvannet, varvid det uppsvallande vattnet spolade bort flera gårdar och 59 människor omkom

18/1 **Rosendal** kungligt lustslott på Djurgården i Stockholm byggt för Karl XIV Johan av arkitekt Fredrik Blom 1827

pelousen *pelouse* (franska) inom trädgårdskonsten beteckning för gräsmatta eller gräsvall med oregelbundna avgränsningsytor

Kaptenuddens brygga *Kaptensudden* på Djurgården strax öster om Djurgårdsbron

ad notam! (latin) 'till notering!', dvs. lägga på minnet!

19/1 **basaren i höstas** se ovan pag. 217 *Teaterbasaren!*

skådespelaren Fr. förlovad med Fröken Th. *Fr.* kan syfta på *Einar Fröberg* (1875–1934), skådespelare, regissör och författare, vid denna tidpunkt anställd vid Svenska teatern i Stockholm; *fröken Th.* kan möjligen vara skådespelerskan *Astrid Torsell* (1879–1951); något äktenskap blev aldrig av mellan dessa två personer

Pag. 221 v.

Vinterpalatset i Petersburg beskjutet *Vinterpalatset* dåvarande tsarresidenset i *Sankt Petersburg;* den årliga ceremonin vid vilken Nevafloden välsignas i närvaro av tsaren ägde rum 19/1 1905; tsaren utsattes för ett attentat då två av saluteringskanonerna sköt skarpt och ett skott krossade ett fönster i Vinterpalatset, vilket framställdes som en beklaglig olyckshändelse av myndigheterna; jfr även nedan pag. 222 *Oro i Ryssland*

Samma storm rev av taket på Svea Gardes Kasern det var gymnastikbyggnaden vid Svea artilleriregementes kasern vid Valhallavägen i Stockholm (ej Svea livgardes kasern vid Linnégatan) vars tak drabbades 30/1 1905 (ej 29/1)

Akershus fästning var utgångspunkten *Akershus* slott och fästning belägen vid Kristiania (nuvarande Oslo), byggd på 1200-talet, i äldre tider de danska kungarnas och deras ståthållares residens; under unions-

krisen var den pågående förstärkningen av norska befästningar utmed svenska gränsen en brännande fråga i förhandlingarna

Pag. 222 (21/1–1/2 1905)

21/1 **Millars räkning** advokat *James Millars* räkning för Strindbergs skilsmässomål

flaggades (alldeles som på pastorshuset när processen eklaterades sannolikt menar Strindberg dagen då skilsmässan bekantgjordes i Svenska Dagbladet, dvs. 20/10 1904; flaggningen noterades i dagboken 22/10 1904

major (kapten f.d) Bergman, min kemist *William Bergman* (1860–1929), lärare vid Artilleri- och ingenjörshögskolan, forskare inom fysikens område; jfr ovan pag. 204 *Under denna vår* etc.

Aulinska kvartetten *Aulinkvartetten* stråkkvartett bildad 1887 av Tor Aulin (1866–1914), dirigent och tonsättare, konsertmästare vid Hovkapellet

S–y *Adolf Teodor Sterky* (f. 1860), musiker, gift 1887–95 med Harriet Bosses syster, Dagmar (som 1896 gifte om som sig med arkitekten Carl Möller)

22/1 **Oro i Ryssland** jfr ovan pag. 221 v. *Vinterpalatset i Petersburg beskjutet;* den revolutionära rörelsen i Ryssland växte sig starkare allt efter som nederlaget mot Japan blev mer markant, jfr ovan pag. 209 *Plehve dödad!;* en petition hade överlämnats till tsar Nikolaj II i november 1904 om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratisk folkrepresentation, men tsarens mycket allmänt hållna svar i slutet av 1904, som helt bortsåg från frågan om en representativ parlamentarisk församling, betydde att chanserna till en fredlig kompromiss nu försuttits; 9/1 1905 marscherade tusentals obeväpnade arbetare (som myndigheterna möjligen trodde vara beväpnade) till tsarens Vinterpalats med en petition om civila och politiska rättigheter; trupper kring Vinterpalatset öppnade eld varvid 130 arbetare dödades och över 300 sårades (inofficiella beräkningar av döda och sårade uppgick till tusentals)

24/1 **Kristian Eriksson** *Christian Eriksson* (1858–1935), skulptör och konsthantverkare

Auerlampan österrikiske kemisten *Carl Auer von Welsbach* (1858–1929) uppfann metoden att genom s.k. glödstrumpor göra en gaslåga starkt lysande

Ebba sannolikt är det fråga om samma tjänsteflicka, Ebba Sandberg, som senare tjänstgjorde hos Strindberg; jfr nedan pag. 235 *H–t hemma* etc.

30/1 **klöver sju. (= Ordre, économie, gain honnête.)** *Ordre, économie, gain honnête* (franska) 'Ordning, sparsamhet, ärlig vinst', La grande cartomancie, s. 10 (i dagbokens bilaga)

1/2 **eklärerade** *eklärera* upplysa, illuminera

Pag. 223 (10/2–3/5 1905)

10/2 **hon är en annan om natten, exterioriserad** jfr ovan pag. 1 *Själens utsträckning*

Norska frågan! de officiella förhandlingarna rörande unionsfrågan hade strandat 7/2 1905; unionskommittén hade 1903 påbjudit att länderna var för sig skulle ha sin egen diplomatiska representation; principens realiserande diskuterades 1903–05 men svenske statsministern Boströms reviderade förslag i november 1904 om bibehållen svensk kontroll över bägge ländernas konsulära representation utmanade den norska opinionen och ledde till sammanbrottet i förhandlingarna i februari 1905; Strindbergs svar på en enkät om konsulatsfrågan (»Norge och Norden») trycktes i Nationaltidende 7/2 1905; han hade alltsedan 1880-talet yrkat på unionens upplösning och deltog i debatten våren–sommaren 1905 med ytterligare artiklar i nordiska och tyska tidningar (se SV 71 ss. 78–88 och kommentaren ss. 254–258); den svensk-norska unionens upplösning beslöts vid förhandlingar i Karlstad 31/8–23/9 1905 och ratificerades av respektive riksdagar efter genomförda folkomröstningar

11/2 **Gorki fri!** *Maxim Gorkij* (1868–1936), pseudonym för Aleksej Maksimovitj Pesjkov, rysk författare, vars aktiva stöd åt de ryska socialdemokraterna ledde till hans tillfälliga arrestering 1905; följande år lämnade han Ryssland och ägnade sig åt en anti-tsaristisk kampanj utomlands

1/3 **vägglus på mitt sängtäcke [– – –] Jfr: 1903** jfr dagboken pag. 165: »Det föll en insekt från taket» etc.

5/3 **Oskar-Fredriksborgs fästning som höll på att sprängas i luften! [– – –] Jfr: Slottet i Kristiania etc.** Dagens Nyheter rapporterade 5/3 1905 att en snabbsläckt brand hade uppstått i bespisningen i *Oskar-Fredriksborgs fästning* (på Rindö i Stockholms skärgård) invid ammunitionsdepån

16/3 **Min artikel om Unionen i Politiken** syftar på »Släpp mitt folk!» i Politiken 15/3 1905 (SV 71, s. 80 f.)

17/3 **Historiska Miniatyrer** Strindbergs novellsamling som utkom i oktober 1905 (SV 54)

18/3 **Prins G. Adolf** etc. *Gustav Adolf* (1882–1973), äldste son till dåvarande kronprins Gustav (sedermera kung Gustav V); prins Gustav Adolf efterträdde sin far 1950 som Gustav VI Adolf; under sin långa kronprinstid ägnade han sig särskilt åt arkeologiska och konsthistoriska intressen

Yuas och Tuas grav *Yua* och *Tua* var föräldrar till drottning Teje, gemål till farao Amenhotep III (som regerade ca 1391–1353 f.Kr.) och moder till Amenhotep IV (dvs. Akhenaton, som regerade ca 1353–1335 f.Kr.); gravens upptäckt betecknades av den franske egyptologen och generaldirektören för antikviteter i Egypten professor Gaston Camille Maspero som det ditintills största fynd som förekommit; jfr pressklippet pag. 219 v.

1/4 **Blixten har träffat Chefrens pyramid** *Chefren* fornegyptisk kung ca 2500 f.Kr. under 4^{e} dynastin, byggde den näst största av de tre pyramiderna i Giza med en höjd beräknad till 136,4 m (ursprungligen 143,5 m)

7/4 **Erik XIV lyckats i Hamburg** premiären ägde rum 7/4 1905 på Thalia-Theater i Hamburg (jfr Brev 15, s. 119 not 1)

8/4 **Gustaf Janzon** *Gustaf Janson* (1866–1913), författare, bosatt på Karlavägen 40, två trappor (Strindberg bodde fyra trappor upp); Gustaf Janson var tidigare bolagsman (partner) i Gernandts bokförlag och Strindberg hade sökt råd av honom i samband med bolagets konkurs 1903

Janzon [– – –] sade att min roman ej skulle tryckas *Svarta Fanor* var klar i manuskript till julen 1904 och Strindberg hade resultatlöst erbjudit romanen till Gebers förlag 25/12 1904, Koppels förlag 30/12 1904 och Wahlström & Widstrands förlag 6/1 1905; han hade också vänt sig till Emil Schering 19/1 1905 för att höra sig för om utgivning i Tyskland; det dröjde till 29/5 1907 innan boken utkom på Björck & Börjessons förlag; jfr kommentarerna i SV 57

3/5 **Cyklon från NV [– – –] hotar Ryska flottan. Se Bil** jfr ovan pag. 199 *Kriget Japan-Ryssland* och klippet i dagboken pag. 222 v. (av Strindberg rubricerat »Bil. Maj 3^{e}») samt nedan pag. 224 *slaget i Koreasundet* etc.

Pag. 223 v.

Hasselbacken [– – –] bröllopet 6 Maj 1901 August Strindberg och Harriet Bosse firade bröllop 6/5 1901; själva vigselakten ägde rum på Hedvig Eleonora församlings pastorsexpedition, bröllopsmiddagen intogs på restaurang Hasselbacken på Djurgården

Pag. 224 (6/5–15/6 1905)

6/5 **Min bröllopsdag med Harriet** etc. se ovan pag. 223 v.

19/5 **[Ebbas] krasch!** anledningen till kraschen med tjänsteflickan Ebba är oklar, jfr dock nedan pag. 235 *H–t hemma* etc.

20/5 **Axel, Gyllensköld, Bergh, Nordström hemma på aftonen** det gällde en »Beethovenafton» med bror *Axel*, fysikern och astronomen *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), samt konstnärerna *Richard Bergh* (1853–1919) och *Karl Nordström* (1855–1923)

Axel berättade att hans porträtt fallit ner och en palm [– – –] Alldeles som hos Möllers i julveckan 1904 jfr dagboken pag. 219 (20/12)

27/5 **Kungen vägrade Sanktion på norska Saken** norska stortinget hade antagit en ny konsulatslag mot vilken kung Oscar II inlade sitt veto 27/5 1905

Gyllenhammar *Bengt Gyllenhammar* (1846–1925), bror Axels försäkringstjänstemannakollega och fosterfar till Axels andra hustru Elise Margarethe (»Maggie») Foss

upplopp i Vasastaden i anledning av renhållningsstrejken renhållningsarbetarna strejkade för högre löner och bättre arbetsvillkor och konflikten spred sig till andra arbetargrupper 24/5 1905; våldsamheter utbröt mellan de strejkande och studenter som försökte ordna en frivilligkår för sophämtning; strejken avbröts med hjälp av medling och kollektivförhandlingar 30/5 1905

slaget i Koreasundet där Ryska flottan förstördes under befäl av amiral Togo förstörde japanska flottan utanför Tsushima 27–28/5 1905 två tredjedelar av den ryska Östersjöeskadern under amiral Rosjestvenskij (som i oktober 1904 hade seglat från Liepaja i Lettland runt Afrikas horn för att undsätta de ryska styrkorna i Port Arthur)

29/5 **lämnade Gustaf Fröding Uppsala Hospital [– – –] »blev sjuk» samtidigt med syster Elisabeth [– – –] Jag korresponderade med båda från Lund**

1898 etc. Svenska Dagbladet rapporterade 28/5 1905 att *Fröding* nyligen skrivits ut från *Uppsala hospital* och rest till utlandet; *1898*, samma år som *Elisabeth Strindberg* intogs på Nyköpings hospital (jfr Strindbergs brev till henne ca 22/8 1898), skrev Fröding till Strindberg och ville utbyta tankar med honom (brevet finns i sönderrivet skick i Örebro universitetsbibliotek); Strindberg svarade 5/6 1898 och föreslog ett möte i Lund, vilket dock aldrig blev av eftersom Fröding några dagar senare intogs på Uppsala hospital (numera Akademiska sjukhuset)

2/6 **Läser Heine!** *Heinrich Heine* (1797–1856), tysk författare

6/6 **Revolution i Norge** sedan kung Oscar II inlagt sitt veto mot stortingets konsulatslag, nedlade alla norska statsråd sina ämbeten, och då kungen vägrade att bifalla avskedsansökningen och samtidigt inte kunde få till stånd en ny norsk ministär, ansåg stortinget att kungamakten de facto upphört att gälla och övertog självt den norska regeringsmakten; en urtima riksdag inkallades, den gamla regeringen avgick och den nya fick i uppgift att efter en folkomröstning eller nyval till stortinget låta stortinget framföra önskan om unionsupplösning till Sverige, varefter förhandlingar om villkoren skulle börja

8/6 **Klart i Norge!** upplösningen av unionen mellan Sverige och Norge, deklarerades av Norge 7/6 1905 och accepterades av Sverige 26/10 samma år

Pag. 225 (16–18/6 1905)

16/6 **dogo journalisterna Klas Ryberg och Josef Nyman [– – –] Nyman brann opp!** etc. journalisterna *Klas Ryberg* (1843–1905) och *Josef Nyman* (1847–1905) var kolleger till Strindberg på Dagens Nyheter 1872–73; Nyman blev svårt bränd vid en eldsvåda i sitt rum och fördes till Serafimerlasarettet, där han avled 31/3 1905 (SvD 2/4 1905)

Björklund i Allehanda *Johan Abraham Björklund* (1844–1931), redaktör för Nya Dagligt Allehanda

17/6 **Richard Berghs fru och dotter** efter första hustrun Helena Maria Klemmings död 1889 gifte konstnären *Richard Bergh* (1853–1919) om sig 1890 med *Gerda Winkrans* (1864–1919); *dottern* i fråga kan antingen ha varit Amy (f. 1886 i äktenskapet med Helena Maria Klemming) eller en av Gerda Winkrans döttrar (Kerstin, f. 1891, Ellen, f. 1892, eller Maja, f. 1899)

blodgång (med öppningarne) blödning i samband med tarmtömning
[Sympaskomenoi] (grekiska) 'vara drabbad av samma sak'
När syster Elisabeth dog och jag föll sjuk jfr dagboken pag. 217, 28–29/11 1904, när Elisabeth låg för döden (hon dog 10/12 1904)

18/6 »**Såg**» **Adolf Paul i en portgång** *Adolf Paul* (1863–1943), författare; jfr ovan pag. 18 *drömde att Pby och Paul angrepo mig* etc. och pag. 102 *Paul dyker opp!*
Såg Geijerstams porträtt [– – –] Hemkommen läste jag i tidningen att han var i Stockholm Dagens Nyheter rapporterade 18/6 1905 att Gustaf af Geijerstam, med sommarbostad i Arild, var på tillfälligt besök i huvudstaden
bror Olle *Olof (Olle) Strindberg* (1853–1943), trädgårdsdirektör hos familjen De Geer på Lövstabruk i Uppland
tobakslanden tobak odlades vid denna tid i Stockholms utkanter, dit Ladugårdsgärdet med sina odlingar (synliga från våningen på Karlavägen 40) räknades

Pag. 226 (18–22/6 1905)

20/6 **spegelns folium** *spegelfolie* tillverkas av ett tunt utvalsat blad av tenn
brev från Prof. Fittica etc. *Friedrich Fittica*, professor i kemi vid Marburgs universitet, intresserad av alkemi, skrev till Strindberg rörande dennes idéer om svavlets natur i *Antibarbarus;* Strindbergs svarsbrev saknas men i dagboken 2/7 1905 (pag. 228) noterar han: »Brev från Fittica att han fått Svavlets analys»
Cleves kemi *Per Teodor Cleve* (1840–1905), professor i kemi vid Uppsala universitet, författare till flera läroböcker i ämnet; upptäckte grundämnena erbium, holmium och tulium

21/6 **Winterls Andronia** *Jacob Joseph Winterl* (1732–1809), ungersk kemist som myntade namnet *andronia* för ett ämne som inte längre upptas i den kemiska terminologin; andronia troddes vara en del av den ursprungliga substansen närvarande i alla ämnena nämnda av J.J. Berzelius i hans Lärbok i kemien (1817), 1, s. 345; jfr »Andronia» i SgNM 33

22/6 **grusharpa** ett såll bestående av en ram med galler av järnstänger som används för att sortera grus
krollspint *krollsplint* material av dvärgpalmens bladfibrer som används för stoppning av t.ex. möbler och madrasser

Pag. 227 (22/6 1905)

22/6 **Läste i Nordisk Familjebok: Naturalia non turpia sunt. »Det som har med de naturliga behoven att göra, faller icke under moralen»** Nordisk Familjebok 1887 översätter det latinska uttrycket med »Naturliga ting behöver man ej skämmas för», och fortsätter: »det rent fysiska faller såsom sådant ej under moralens domvärjo»

Henrik Hedlunds hustru *Anna Gustafva Aimée Hedlund* (1864–1905), gift med Henrik Hedlund (1851–1932) som efter farbrodern S.A. Hedlunds frånfälle 1900 samma år blev huvudredaktör på Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning

Herrskapet Curie *Pierre Curie* (1859–1906) och *Marie Curie* (1867–1934), franska fysiker som 1903 tillsammans med Henri Becquerel erhöll Nobelpriset i fysik för upptäckten av radioaktiviteten

Hela Radium-historien förefaller vara ett kolossalt bedrägeri [– – –] 30 ton pechblände [– – –] hade de icke råd att köpa för sina experiment med utsepareringen av den nya radioaktiva substansen *radium* fick Marie Curie av den österrikiska regeringen ett ton restmaterial från det statliga uranverket vid Joachimsthal i Böhmen; Strindbergs uppgift *30 ton* är alltså inte korrekt

Landin säger etc. *John Landin* (1861–1920), handelskemist, uppfinnare, innehavare av Kemiskt-Tekniska Byrån i Stockholm, uttalar sig om radium i »De radioaktiva ämnena» (Teknisk tidskrift, nr 51, 1903, s. 451)

Thor Stenbäck säger etc. syftar på Becquerelstrålarna och radium. Kort öfversikt (1903) av *Thor Stenbeck* (1864–1914), läkare och radiolog

den tjockskalliga Arrhenius *Svante Arrhenius* (1859–1927), fysiker och kemist, erhöll Nobelpriset i kemi 1903, professor i fysik vid Stockholms högskola 1895–1905, från 1905 föreståndare för Vetenskapsakademiens samma år inrättade nobelinstitut för fysikalisk kemi

När en kvinna var med kunde man vara säker att det var ett bedrägeri, och blommor fick hon också av åsninnan Retzius! med *kvinnan som var med* avses Nobelpristagaren Marie Curie som fick blommor av *Anna Hierta-Retzius* (1841–1924), filantrop, verksam för kvinnorörelsen och sociala reformer, som tillsammans med sin man Gustaf Retzius (1842–1919), anatom och tidningsman, gjorde betydande donationer till välgörande ändamål

Pag. 228 (23/6–6/7 1905)

23/6 **San Benito** botgörardräkt med djävulsfigurer, buren av livdömda kättare under inkvisitionen

28/6 **Fru Hedlund dödad av blixten** se ovan pag. 227 *Henrik Hedlunds hustru*

29/6 **Lervart** *Johan Levart* (1875–1911), journalist och författare, utgivare av veckotidningen Figaro från oktober 1904

1/7 **Axel och Maggie på besök** *Axel Strindberg* (1845–1927) och hans andra hustru *Elise Margarethe (»Maggie») Strindberg* (1876–1926)

2/7 **en dröm om Arkitekt M–r, som jag överföll och bad Gud straffa därför att han lockat mitt barn ifrån mig** Strindberg tycks ha ansett att Harriet Bosses svåger arkitekt *Carl Möller* och dennes hustru Dagmar hade del i Harriets beslut att skilja sig, jfr dagboken pag. 219 (24/12 1904): »Det var hon som skiljde mig från hustru och barn!»

Brev från Fittica att han fått Svavlets analys jfr ovan pag. 226 *brev från Prof. Fittica* etc.

Fredrik den Vise *Fredrik III* (1463–1525), kallad *den vise*, kurfurste av Sachsen; Luthers gynnare och beskyddare, grundare av Wittenbergs universitet 1502

Harriets ansikte [– – –] Biskra i Samum *Harriet Bosse* hade spelat arabflickan Biskras roll i *Samum* på Dramaten, med premiär 22/10 1902

Rafael *Raffaello de Giovanni Santi* (1483–1520), vanligen kallad Rafael, representant för den italienska målarkonstens högrenässans

Madonna della Sedia (italienska) 'Madonnan i stolen', en cirkelrund tavla (1513) av Rafael i Palazzo Pitti i Florens

4/7 **Villa Bellini** villa på dåvarande Strandvägen, Furusund

6/7 **rosenröda blommor (Althea)** *althaea rosea* eller stockros

Pag. 229 (8/7–1/8 1905)

8/7 **sökte på F.U. Wrangels tillrådan en liten källare** *Fredrik Ulrik Wrangel* (1853–1929), greve, författare; *liten källare* torde avse ett värdshus

O. v. Feilitzen *Otto von Feilitzen* (1820–89), historie- och litteraturlärare; han var 1851–68 föreståndare tillsammans med C.J. Bohman för Stockholms Lyceum där Strindberg var elev 1861–67

Davids psalm 116 [– – –] handlar om: »Den från döden frälstes tackoffer till Gud.» etc. Psaltaren 116, vers 16; många av psalmerna i

Psaltaren tillskrivs David, Israels andre kung, som regerade ca 1005–965 f.Kr., därav uttrycket *Davids psalmer;* numera är forskarna osäkra vilka psalmer som kan tillskrivas David

Ps. 110 heter »Den Sanne Melki-Sedek» Bl.a. »Herren står på din högra hand [– – –] med fällda huvuden.» Psaltaren 110, vers 5–6; *Melkisedek* var enligt enligt Första Moseboken, kap. 14, prästkonung i Jerusalem under Abrahams tid

Skrev i går Fredag och bad henne hit Harriet Bosse med dottern Anne-Marie befann sig i Hornbæk i Danmark men Strindberg hoppades locka dem till Furusund; jfr brev till Harriet Bosse 7/7 1905 (Brev 15, s. 127 noten)

9/7 **Hugo Fröding och Märta Philp besökte mig!** *Hugo Fröding* (1880–1957), direktör, gift 1906 med *Märta Philp* (1882–1970), dotter till Strindbergs syster Anna

10/7 **kutter** enmastat segelfartyg

11/7 **Skrev Nya Svenska Öden** Strindbergs novellsamling *Nya Svenska Öden* utkom häftesvis från april–maj till slutet av oktober 1906 och i bokform november 1906 (SV 56)

12/7 **Kusin Oskar Strindberg dog!** *Johan Oscar (»Occa») Strindberg* (1843–1905)

14/7 **»Breve Fra Helvede» av / Thisted / Rowler** gäller *Valdemar Thisted* (1815–87), författare och översättare, präst; i *Breve fra Helvede* låter han den fiktive utgivaren *M. Rowel* berätta om scener i helvetet och spöksupéer där avlidna bokstavligen äter varandra under skoningslösa demaskeringar; boken hade Strindberg fått sig tillsänd av Carl Alphonse Walleen (Brev 22, s. 178 f. noten)

22/7 **Axel och Maggie ute** *Axel Strindberg* och hans andra hustru *Elise Margarethe*

27/7 **Svennbergs på Yxlan [– – –] med Fru och Svägerska [– – –] f.d Fru Heidenstam** Skådespelaren *Tore Svennberg* (1858–1941) ägde ett sommarhus på ön Yxlan och umgicks med Strindberg sommaren 1904; sommaren 1905 fortsatte umgänget – Svennberg var då nygift med skådespelerskan *Karin Wiberg*, syster till *Olga Mathilda Wiberg*, Verner von Heidenstams andra hustru under åren 1896–1903; jfr brev till Harriet Bosse 30/7 1905

29/7 **Obs! Harriets Brev! d 29[e]** brevet är ej bevarat; jfr Strindbergs tackbrev 1/8 1905

Pag. 230 (6/8–10/9 1905)

13/8 **Folkomröstningen i Norge** den svenska regeringen hade krävt en *folkomröstning i Norge* för att utröna vidden av folkligt stöd för unionsupplösningen; omröstningen ägde rum 13/8 1905 och stödet för upplösningen vara nära nog 100-procentigt

Carl XIV *Karl XIV Johan* (1763–1844), svensk-norsk konung från 1818, född Jean-Baptiste Bernadotte, valdes efter tronföljaren Karl Augusts död till Sveriges kronprins 1810; adopterades av kung Karl XIII (1748–1818)

Kung Oskar [– – –] Drottningen [– – –] Prins Karl *Oscar II* (1829–1907), kung 1872–1907; *drottningen* född Sofia av Nassau (1836–1913); *prins Carl* (1861–1951), tredje son till kung Oscar II, tilltänkt som kung i Norge

30/8 **Stromboli sprutar** *Stromboli* är en av de Lipariska (eller Eoliska) öarna norr om Sicilien med en verksam vulkan; utbrottet i augusti 1905 var obetydligt, men ett stort utbrott ägde rum 1907

5/9 **Harriet i Göteborg *hos Castegren* (Se Bil.) Hon är i Inferno** Harriet Bosse tillträdde denna höst ett gästspelsengagemang på Stora teatern i Göteborg hos regissören och teaterdirektören *Victor Castegren* (1861–1914); hennes omtalade brev i bilagan är inte bevarat; *Hon är i Inferno* Harriet Bosse fick vänta länge på en roll och hon vantrivdes, det dröjde till 20/9 1905 innan hennes första framträdande ägde rum; Strindberg rekommenderade henne att söka läkaren Adolf Strömstedt (hans vän från Lundatiden) men att undvika psykiatern Emanuel af Geijerstam; jfr brev till Harriet Bosse 5/9 och 6/9 1905

Henning Berger (1872–1924), författare

Gustaf Jansson *Gustaf Janson* (1866–1913), författare; jfr ovan pag. 223 (8/4)

10/9 »**Marin-officer**» **[– – –] Men så upptäcktes [– – –] att han var kofferdikapten** *kofferdikapten* kapten vid handelsflottan, alltså mindre fint än att vara »Marin-officer»

becksömsstövlar grövre stövlar

Pag. 231 (14/9–19/10 1905)

14/9 **Två personer som jag icke får umgås [– – –] [Gyllenhammar] och [Hansson]** *Bengt Gyllenhammar* (1846–1925), jfr ovan pag. 224; *Hansson*

sannolikt avses norskfödde skådespelaren *Axel Hansson* (1869–1911), som i början av 1900-talet spelade i flera Strindbergspjäser; Strindberg tycks ha misstänkt att Hansson tidigare uppvaktat Harriet Bosse; jfr ovan pag. 142 *Skådespelaren Hansson* etc.

När [Algot Lange] besökte mig förr, så fick jag kräkningar, liksom av August Engelbrecht *Algot Lange* (1850–1904), ungdomsvän till Strindberg, operasångare; *August Engelbrecht* (f. 1845), bokhållare vid Statens Järnvägar i Stockholm, Strindberg kan ha blivit bekant med honom genom Siri von Essens väninna Beata Schück (f. 1839), kanslist på Statens Järnvägar; jfr utkastet »Lifskraften» (SgNM 9:5,39; pag. 2; SV 34, bild 20): »Menniskor som trötta mig att jag måste gå ifrån för att ej svimma eller kasta upp: Algot Lange, August Engelbrecht, Martin Hildebrand, O.E. Hartleben»

delegerade i Karlstad för avgörandet i Norska frågan representanter från Norge och Sverige förde förhandlingar i Karlstad med början 31/8 och avslutning 23/9 1905; nyckelfrågan om norska gränsbefästningar löstes genom upprättandet av en neutral, obefäst zon på bägge sidor om gränsen; man enades om framtida fredlig medling i tvistefrågor, samt att samernas rättigheter skulle fastställas; en ny urtima riksdag godkände uppgörelsen i oktober 1905 och unionen upplöstes i slutet av samma månad

16/9 **Kung Oskar** *Oscar II* (1829–1907), kung 1872–1907

Lippmanson *Leonard Littmanson* (1847–1908) som tidigare skrev sitt namn *Lipmanson*, bosatt i Versailles, ungdomsvän till Strindberg

Dr Hector *David Hector* (1862–1930), kemist och lärare vid Tekniska institutet i Malmö

3/10 **Middag på Djurgårdsbrunn med Branting och Lindblom** *Djurgårdsbrunn* värdshus på norra sidan av Djurgårdsbrunnsviken; *Hjalmar Branting* (1860–1925), socialdemokratisk politiker, riksdagsman; *J.H.F. (Hjalmar) Lindblom* (1855–1908), uppbördskommissarie, vän till Strindberg från 1880-talet; Strindberg skrev 30/8 1905 till Branting och föreslog »en afton, med eller utan den restaurerade Linden» (dvs. Lindblom)

4/10 **[Berger] [– – –] varnade mig för Schering** *Henning Berger* (1872–1924), författare; *Emil Schering* (1873–1951), sedan nyåret 1897 Strindbergs översättare och impressario i Tyskland

hans fru från 1895 intill deras skilsmässa 1906 var Henning Berger gift med *Anna Elisabeth Lindquist* (f. 1873)

kalfatrat *kalfatra* att strängt och kritiskt granska

10/10 **Fick ett långt brev med bekännelser från en Amerikan, Richard Emanuel Lindengreen [– – –] rev jag sönder brevet och kastade i papperskorgen** etc. *Richard Emanuel Lindgren (Lindengreen)*, född i Stockholm 1874, utvandrad till USA 1891 enligt egen utsago i hans andra brev till Strindberg 24/10 1905 (se dagboken pag. 232, 14/11), det första brevet skrevs 21/9 1905, och ett tredje 25/11 1905; tillsammans uppgår breven till 111 maskinskrivna sidor (KB EpS 53 a); Lindgren säger sig ha genomgått en långsam omvändelse från ateism till kristendom tack vare läsning av Swedenborg; *rev jag sönder brevet* etc. Strindberg beskriver i *En blå bok* hur han tack vare en dröm (se förklaringen nedan) blev intresserad av att läsa det sönderrivna brevet: »Jag gick till papperskorgen, samlade bitarne efter den okändes manuskript, tillbragte 6 timmar med att foga ihop dem; och så började jag läsa» (SV 65, s. 213)

12 × 13/10 **Drömde om Klemming, som lärde mig läsa bakom bokstäverna i en bok (ett slags vattenstämplar)** *Gustaf Edvard Klemming* (1823–93), överbibliotekarie på Kungliga biblioteket, där han var Strindbergs chef 1874–82, spiritist; *läsa bakom bokstäverna* etc. troligen ett s.k. palimpsest, handskrift, oftast på pergament, vars ursprungliga text raderats och ersatts med ny; jfr »Brev från en Avliden» i *En blå bok* (SV 65, s. 213)

17/10 **Hade hittat en datumvisarelapp med Tisdag, 22. Walléen såg efter att det endast fanns 22 Maj 1906 på en tisdag** *Carl Alphonse Walleen* (1863–1941), friherre, officer, skriftställare med intresse för ockultism och teosofi; Strindbergs bekantskap med Walleen inleddes genom korrespondens, troligtvis påbörjad i juni 1905, det första personliga sammanträffandet ägde rum i slutet av september 1905; jfr Strindbergs enda kända brev till Walleen 10/10 1905 (Brev 15, s. 185 med noter); i en artikel i Idun 8/2 1925, »Strindberg och den ockulta gumman. Belysande drag till Strindbergs bisarra personlighet», skrev Walleen: »han var ytterst intresserad av att på sin morgonpromenad ha funnit ett blad av en [– – –] kalender, varpå 'Tisdag den 22' stod att läsa. 'Är det inte besynnerligt', sade han, 'den 22 är icke någon tisdag, heller icke i de närmaste månaderna. Ni kan vara övertygad om, att när detta en gång blir fallet, kommer något märkvärdigt att hända mig.' – Senare fann jag, att den 22 maj det följande året var en tisdag och skrev det till Strindberg, men jag hörde aldrig vidare om saken» (Brev 22, s. 178 ff. noten)

22 Maj 1906 [– – –] Ibsen dog Strindberg noterar Ibsens död i efterhand vid anteckningen gjord 17/10 1905; Ibsen dog emellertid dagen efter, dvs. 23/5 1906

18/10 »**Påsk**» **i Göteborg** *Påsk* öppnade på Stora teatern i Victor Castegrens regi 18/10 1905 med Harriet Bosse som Eleonora (den svenska premiären ägde rum på Dramaten i Stockholm 4/4 1901)

Unionsupplösningen! Konungens trontal en urtima riksdag hade upplöst unionen med Norge genom sitt beslut 16/10 1905; kung Oscar II:s tal, avslutande riksdagsmötet, uttryckte sorg att ländernas gemensamma historia nu upphört, oro inför framtiden, men också hopp om vänskap och fred

Nils Andersson (1864–1921), stadsnotarie i Lund

19/10 **Axel v. Fersen mördades [– – –] 20e Juni 1810 [– – –] Marie Antoinettes flykt till Varennes [– – –] skedde den 20e Juni (1791.)** *Axel von Fersen d.y.* (1755–1810), greve, militär, diplomat och ämbetsman, hemlig svensk minister för Gustav III:s räkning vid franska hovet, involverad i ett kärleksförhållande med drottning *Marie-Antoinette* (1755–93), Ludvig XVI:s gemål; von Fersen organiserade franska kungaparets misslyckade flyktförsök undan revolutionärerna *20/6 1791;* von Fersen själv dödades av en folkmassa i Stockholm *20/6 1810* under dramatiska omständigheter när han som riksmarskalk deltog i begravningtåget vid tronföljaren prins Karl Augusts begravning (han misstänktes utan grund för att ha deltagit i en konspiration som syftade till att förgifta tronföljaren)

Pag. 232 (21/10–25/11 1905)

21/10 **Carl Larsson** (1853–1919), konstnär, illustratör, författare

Ruhe *Algot Ruhe* (1867–1944), tandläkare, författare

Berger *Henning Berger* (1872–1924), författare

Söderberg *Hjalmar Söderberg* (1869–1941), författare

Jansson *Gustaf Janson* (1866–1913), författare; jfr ovan pag. 223 (8/4)

Nils Andersson (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare

Oskar Strindberg *Johan Oscar (»Occa») Strindberg* (1843–1905), kusin till Strindberg och far till ballongfararen Nils Strindberg

Gyllensköld *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom

docenten Brodéns från Lund *Torsten Brodén* (1857–1931), tillhörde Strindbergs Lundavänner, pianospelare, matematiker, från 1906 professor i matematik

Emanuel Geijerstam (1867–1928), läkare

August Lindberg (1846–1916), skådespelare, teaterdirektör

Sitter för porträtt åt Richard Bergh om detta porträtt, som fullbordades i slutet av november (se nedan), skrev konstnären *Richard Bergh* (1853–1919) till den danske målaren Viggo Johansen: »Han liknar ett gammalt sårat men stolt lejon i verkligheten. Han är den intressantaste modell jag någonsin haft. Jag läser i hans ansikte med dess många ödeslinjer som i en underbar bok» (cit. efter Söderström 1972a, s. 348)

1/11 **salut och flaggning med rena flaggan. (Flaggdagen!)** 1 november 1905 var stor flaggdag då den svenska flaggan utan unionsmärket hissades

6/11 **Erik Sjöstedt** *Erik Sjöstedt* (1866–1929), utrikeskorrespondent i Paris från 1888 (under signaturen »Osborne») åt flera svenska tidningar; jfr ovan pag. 49 *Om Absintdrickningen* etc.

10/11 **Swedenborgs (andra) lusthus** det ursprungliga (»första») lusthuset, inrymmande bibliotek och arbetsrum, tillhörde huset på Hornsgatan i Stockholm som Swedenborg köpte 1743; han lät uppföra flera ytterligare lusthus på tomten, varav ett (av Strindberg kallat det »andra») nu finns på Skansen

Elin barnflicka hos Harriet Bosse

difterit (variantform) *difteri*, smittsam infektionssjukdom som angriper luftvägarna och tidigare ofta medförde komplikationer med dödlig utgång

Eldh *Carl Eldh* (1873–1954), skulptör som återvänt från Paris 1903 och nu hade sin ateljé på Linnégatan 83 vid hörnet av Narvavägen, nära Strindbergs bostad; de blev bekanta 1904, och 1905 gjorde Eldh sitt första stora porträtthuvud av Strindberg

Stockholms Sjukhem vårdinrättning på Kungsholmen i Stockholm invigd 1867; från 1879 mottogs även sinnessjuka och sådana sjuka som var störande för sin omgivning

21/11 **Harriet reste till Berlin** efter sitt avslutade gästspel vid Stora teatern i Göteborg ville Harriet Bosse sondera terrängen i Tyskland; hennes initiativ stöddes av Strindberg genom brev 22/11 1905 till Emil Schering

Lillan hos Inez Ahlqvist [– – –] Pianot såldes Strindbergs dotter *Anne-Marie* (Lillan) bodde hos sin moster *Inez Ahlquist;* i brev till Harriet Bosse 25/11 1905 förklarar Strindberg att han inte kan ha Lillan boen-

de hos sig »derför att jag måste börja sälja bohag till mat och bränsle; pianot är redan såldt»

25/11 **Porträttet färdigt [– – –] Rich. Bergh, Nordström, Pauli, Axel, Svennberg Gyllensköld, hemma till kvällen** *Richard Berghs* porträtt avtäcktes i Strindbergs hem 25/11 inför inbjudna vänner (jfr brev till Axel 23/11): konstnärerna *Karl Nordström* (1855–1923) och *Georg Pauli* (1855–1935), bror *Axel Strindberg*, skådespelaren *Tore Svennberg* (1858–1941) och *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom

Pag. 233 (26/11–29/12 1905)

9/12 **Hon är nu i Wien att provläsa** Harriet Bosse berättar i efterhand att hon var i Wien för att provläsa rollen som Biskra i *Samum* för regissören Richard Vallentin, som erbjöd henne ett femårskontrakt vid hans egen Hebbeltheater (senare kallad Theater an der Königgrätzerstrasse) i Berlin; Albert Ranft var dock inte villig att lösa henne från hennes nyligen ingångna femårskontrakt, så saken förföll; jfr Strindbergs brev till Harriet Bosse, 1932, s. 202 f.

13/12 **Thiel (Ernest) besökte mig och köpte tavlor** *Ernest Thiel* (1859–1947), bankir som inledde sin seriösa konstsamlarverksamhet kring 1900, främst inriktad på Konstnärsförbundets medlemmar; denna dag köpte Thiel tre av Strindbergs målningar (»Heden», »Alplandskap» och »Allén») för tillsammans 1000 kronor (jfr Söderström 1972a, s. 350); samma år uppfördes åt Thiel på Djurgården en byggnad, ritad av Ferdinand Boberg, som 1924 blev statsegendom under namnet Thielska galleriet

16/12 **knappar rasat ur mina kläder. Jfr. April 1904, då detsamma hände Axel** jfr dagboken pag. 203, 30/4

24/12 **Inez och Alf** Harriet Bosses syster *Inez Ahlquist* (1865–1947) och hennes son *Alf* (f. 1891)

29/12 **Philp amputerades** *Hugo Philp* (1844–1906), fil.dr, föreståndare för Stockholms privatgymnasium, studiekamrat till Strindberg, gift med Strindbergs syster Anna; led av diabetes och fick ena foten amputerad

Pag. 234 (1–18/1 1906)

9/1 **»Fordringsägare» går på Vasateatern 1ª gången** Strindbergs enaktare *Fordringsägare* (1888) sattes upp på *Vasateatern* i Stockholm 9/1 1906; pjäsen hade haft sin urpremiär på Dagmarteatret i Köpenhamn 9/3 1889, och spelats på Svenska teatern i Stockholm 25/3 1890

10/1 **»Fordringägare» lyckades** uppsättningen av *Fordringsägare* på Vasateatern fick god kritik, Tore Svennberg och Louise Fahlman fick beröm i rollerna som Gustav och Tekla, medan Oscar Johanssons framställning av Adolf mötte mindre uppskattning

17/1 **Henning Berger, Jansson, Ruhe** författarna *Henning Berger* (1872–1924), *Gustaf Janson* (1866–1913), som var Strindbergs granne på Karlavägen 40, samt *Algot Ruhe* (1867–1944)

18/1 **Philp dog kl 8 e.m. Precis på dagen (18ᵉ Jan. 1900) och timmen sedan han fick slag för 6 år sedan [– – –] I Sex år satt Napoleon på St Helena; i sex år satt Bismark i Sachsenwald [– – –] Sex år låg Heine i sängen, Linné fyra år efter slaganfallet** svågern *Hugo Philp* avled 18/1 1906 (jfr dagboken pag. 106, 18/1 1900); *Napoleon I* (1769–1821), fransk kejsare 1804–14 och 1815, satt fängslad på ön *S:t Helena* i södra Atlanten 1815–21; *Otto von Bismarck* (1815–98), preussisk och tysk statsman, grundare av Tyska riket 1871, hade efter att ha fått avsked som rikskansler 1890 och avsagt sig återval till riksdagen 1893 bosatt sig på sitt slott Friedrichsruh i *Sachsenwald;* han använde sina återstående år till att i pressen häftigt angripa sina efterträdares politik; den tyske författaren *Heinrich Heine* (1797–1856) låg från 1848 förlamad; den svenske naturforskaren *Carl von Linné* (1707–78) fick ett första slaganfall 1774 och ett andra svårare 1775, vilket förlamade honom fram till hans död; Strindberg skulle återkomma till Philps och de i noten uppräknade personernas öden i uppsatsen »Hemliga Domstolen» i *En blå bok* (SV 65, s. 414 f.)

Pag. 235 (19/1–21/2 1906)

20/1 **Fritz Uhl dog!** *Friedrich Uhl* (f. 1825), Frida Uhls far, redaktör för Wiener Zeitung, teaterkritiker, roman- och novellförfattare, dog i Mondsee 20 januari 1906

Anna berättar: att Hugo P. nu ligger lik [– – –] Hans sista var sådant:

24 timmar på sängkanten sittande skrek han under plågorna etc. *Anna Philps* beskrivning av sin man *Hugo Philps* dödskamp gjorde djupt intryck på Strindberg; jfr kommentarerna till *Taklagsöl* (SV 55, s. 159 ff.) och det år 1907 författade dramafragmentet *Toten-Insel*, 'De dödas ö' (SV 63, s. 403 f.)

Sitter för Berghs porträtt! Retuscheringen! jfr ovan pag. 232

28/1 **Dreyfus-processen är uppe igen. (Se Bilagan!)** ett stort antal franska och svenska tidningklipp om Dreyfusaffären finns bevarade i *dagbokens bilaga* (jfr ovan pag. 98 v. och ovan s. 22); under 1903 hade general Louis André, krigsminster 1900–1904, beordrat en ny undersökning av statistiska sektionens (hemliga underrättelseavdelningens) pärmar, vilket ledde till nya upptäckter av förfalskat indiciematerial mot Dreyfus och ett hänskjutande av Rennesdomen till kassationsdomstolen (jfr ovan pag. 194, 8/8); nu anklagades i sin tur general André för att ha förfalskat dokument; se det inmonterade tidningsklippet i dagboken pag. 234 v.

1/2 **våningen under mig hos [F]** etc. i våningen under Strindberg på Karlavägen 40 bodde kassadirektören greve *Gösta Frölich* (1874–1918) med hustrun Gunborg Hedenblad och barn (födda 1905 och 1906); Frölichs första hustru Anna Maria avled 1902, parets två barn hade dött utan att uppnå ett halvt års ålder

trymå stor väggspegel, ibland försedd med hylla eller litet bord

ramage (franska) 'bladmönster', 'blommönster'

Bror Oskar *Oscar Strindberg* (1847–1924), ångbåtskommissionär

en stor kappa av Astrakan (svart plysch) *astrakan* fint, krusulligt lammskinn; ordet även använt för tyg som liknar sådant skinn

13/2 **Birger Mörner hemma; berättade om [Heidenstam]** *Birger Mörner* (1867–1930), greve, jurist, diplomat, författare; Strindberg och Mörner hade haft liten eller ingen kontakt sedan slutet av 1896 (jfr ovan pag. 15 *Dr E* etc.); Mörner skulle resa till Sydney i Australien för att där bli svensk konsul; *Verner von Heidenstam* (1859–1940), författare

G. Brandes i Sthlm *Georg Brandes* (1842–1927), dansk litteraturhistoriker och kritiker, besökte Sverige i februari 1906 och höll föredrag om Henrik Ibsen; Strindberg kommenterade detta i brev till Albert Engström 10/2 1906: »En kolportör, som skall lära oss huru helvetes obegripligt (!) stor Norsken Ibsen är, och, wie dummen die Dummen Schweden äro som icke begripa den dumma lusen Ibsen»

17/2 **H–t hemma; vred. <u>Förlorade sin förlovningsring</u> [– – –] Ringen var stu-**

len av Ebba! [Se. 11 Juni 1907] jfr dagboken pag. 263; två brev från tjänsteflickan *Ebba Sandberg* till Strindberg om stölden av Harriet Bosses ring finns bevarade (11/6 1907 och odat., KB)

Denna dag d 17e Febr. gifte sig min far, andra gången Strindbergs far, ångbåtskommissionären *Carl Oscar Strindberg* (1811–83), gifte sig 13/2 (ej 17/2) 1863 med Emilia Charlotta Petersson (1841–87)

21/2 **Inez** Harriets Bosses syster *Inez Ahlquist* (1865–1947)

Pag. 236 (27/2–17/3 1906)

27/2 **Ringen var stulen av Ebba! Underrättelse därom d 11e Juni 1907** se ovan pag. 235 *H–t hemma* etc. och nedan pag. 263 *Telefon [– – –] att Ebba stulit* etc.

5/3 **Harriet reste till Finland** *Harriet Bosse* hade engagerats för sex veckors gästspel hos Konni Wetzer vid Svenska teatern i Helsingfors; hon spelade bl.a. i Maeterlincks Pelléas och Mélisande; liksom under sitt förra gästspel i Helsingfors (1904) spelade hon mot sin blivande make Gunnar Wingård (1878–1912)

7/3 **Henning Berger och Albert Engström till aftonen** *Henning Berger* (1872–1924), författare; *Albert Engström* (1869–1940), konstnär och författare

Mary Karadja (1868–1943), dotter till »brännvinskungen» L.O. Smith (1836–1913), författare; erhöll titeln prinsessa då hon 1887 gifte sig med Turkiets generalkonsul i Stockholm, prins Jean Karadja; efter sin mans död 1894 utgav hon flera skrifter om spiritism (jfr Brev 18, s. 258 noterna)

8/3 **Brott och Brott på Dramatiskan!** Strindbergs drama *Brott och brott* hade haft sin urpremiär på Dramaten 26/2 1900 och blev en stor framgång (jfr ovan pag. 109)

Framnäs ligger nedanför Skansen vid Djurgårdsbrunnsviken (mitt emot nuvarande Diplomatstaden)

Ett kompani båtsmän *båtsman* här: flottist, värnpliktig sjöman

växthusen på Rosendal Svenska trädgårdsföreningen (grundad 1832) arrenderade 1861–1911 trädgården vid Rosendals lustslott, där flera växthus byggdes och trädgårdsmästare utbildades

13/3 **Datumvisaren** här: avrivet datumblad från almanacka

Mörner hade bjudit Lennart Lundberg till mig *Birger Mörner* se ovan

pag. 235 (13/2); *Lennart Lundberg* (1863–1931), pianist och tonsättare, ledamot av Musikaliska akademien

17/3 **Slutade berättelsen åt Hvar 8ᵉ Dag** syftar på berättelsen *Taklagsöl*, vilken påbörjades januari eller februari 1906 och publicerades som originalföljetong i den illustrerade veckotidningen *Hvar 8 Dag* mellan 10/6 och 9/9 1906 (se SV 55, kommentaren ss. 159–168)

Riksmarskalken von Essen *Fredrik von Essen* (1831–1921), friherre, politiker, godsägare och ämbetsman; under 1894–1911 *riksmarskalk* den högste ämbetsmannen vid hovstaterna; von Essen klämdes av en ryttares häst på Djurgården 15/3 1906

Item (latin) 'likaså', 'på samma sätt'

dº dito

syster Elisabeth *Elisabeth Strindberg* (1857–1904)

Pag. 237 (17–30/3 1906)

17/3 **grannens fru (Hök)** *Ethel Hök* och hennes man, ingenjör Wilhelm Hök (1858–1933), bodde på Karlavägen 40

Mᵐᵉ Karadja som bor nedanför Brüssel, i Bovigny, dit hon inbjöd mig *Mary Karadja* (se ovan pag. 236) var delar av året bosatt på slottet *Bovigny* i Belgien

i höstas gingo även mina tankar till Augustendal på Sicklaön etc. *Sicklaön* halvö i Nacka mitt emot Djurgården; *Augustendal* område på Sicklaön; Strindberg hade i slutet av föregående år i brev frågat Richard Bergh, som bodde i Nacka, om möjlighet att hyra ett litet hus på »Augustendals-bergsknallen» (brev 31/12 1905)

~~Lundsbergs~~ (?) skola [– – –] Lundsbrunn (?) torde syfta på *Lundsbergs skola* privat internatskola i Storfors, Värmland, grundad 1896 av grosshandlaren William Olsson; *Lundsbrunn* är ett samhälle i norra Västergötland, Husaby kommun, med en hälsobrunn anlagd i mitten av 1700-talet

Harald Wieselgren dog i dag etc. *Harald Wieselgren* (f. 1835), bibliotekarie på Kungl. biblioteket, skriftställare; kollega med Strindberg på KB 1875–82, avled 17/3 1906

inköptes min byst till nationalmuseum syftar på en bronsbyst (1905) av skulptören *Carl Eldh* (1873–1954) vilken inköptes av Nationalmuseum 1906 (jfr brev till Harriet Bosse 19/3 1906)

20/3 **Axel och Richard Bergh hemma** brodern *Axel Strindberg* och konstnären *Richard Bergh*

G. af G. som vill ställa mig under förmyndare Strindberg hade tecknat ett kritiskt porträtt av författaren *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909) i romanen *Götiska Rummen* (1904; SV 53, s. 69) samt i *Svarta Fanor* (författad 1904, utgiven 1907); Geijerstam kommenterade den första romanen (*Svarta Fanor* torde han inte ännu ha läst) i ett par brev till Karl Warburg: »Det är naturligtvis långt ifrån säkert – dessvärre, att han måste spärras in. Men det kan lätt gå därhän» (2/6 1904, KB); detta uttalande kan på något vis ha kommit till Strindbergs kännedom, jfr brev till Richard Bergh 31/12 1905 (jfr SV 53, kommentaren s. 256); en utförlig redogörelse för Strindbergs relationer till Geijerstam finns i kommentaren till *Svarta Fanor*, SV 57, ss. 272–290

Gerda Fröding (1875–1955), syster till Hugo Fröding (1880–1957), som 1906 gifte sig med Märtha Philp (1882–1970), dotter till Hugo och Anna Philp

synfoni felskrivning för *symfoni*

27/3 **Aulinska kvartetten hemma hos mig** *Aulinkvartetten* stråkkvartett bildad 1887 av *Tor Aulin* (1866–1914), dirigent och tonsättare, konsertmästare vid Hovkapellet (jfr brev till Harriet Bosse 22/3 och till Tor Aulin 28/3 1906)

Nordström konstnären *Karl Nordström* (1855–1923)

30/3 **Eliason hemma till kvällen** *Oscar Eliason* (1863–1907), skådespelare; hade medverkat i flera uppsättningar av Strindbergspjäser

Premiärdagen på Engelbrecht 1901 etc. Strindbergs historiedrama *Engelbrekt* (1901) hade sin premiär på Svenska teatern 3/12 1901 med Oscar Eliason i huvudrollen

premiärdagen på Carl XII år 1902 etc. Strindbergs historiedrama *Karl XII* (1901) hade premiär på Dramaten 13/2 1902; Oscar Eliason medverkade ej i uppsättningen

Pag. 237 v.

Brudhäggen på Hasselbacken etc. jfr ovan pag. 223 v.

Pag. 238 (4/4–6/5 1906)

4/4 **Vesuvs utbrott!** vulkanen *Vesuvius*, öster om Neapel, hade ett utbrott 4/4 1906; dess mest berömda utbrott skedde år 79 e.Kr., då städerna Pompeji, Stabiae och Herculaneum begravdes under aska, pimpsten och slamströmmar (jfr ett blad i Gröna Säcken med anteckningar om »Vulkaner», bl.a. Vesuvius; SgNM 10:1,28)

Antibarbarus ute! Strindberg naturfilosofiska verk, *Antibarbarus I*, publicerades i tysk översättning 1894; det svenska originalmanuskriptet redigerades 1905 för utgivning i en bibliofilutgåva i 299 numrerade exemplar som utgavs i början av april 1906 (se SV 35, kommentaren ss. 506–519)

18/4 **San Francisco förstöres** stora delar av San Francisco förstördes genom en svår jordbävning med efterföljande bränder 18/4 1906; jfr dagboken pag. 50 där Strindberg i efterhand satt jordbävningen i samband med ett inmonterat tidningsklipp

Den 18e Februari 1902 förstördes Huehuepenango i Guatemala av jordbävning *Huehuetenango* departement och stad i västra Guatemala; 18/2 1902 drabbades departementet Quetzaltenango (söder om Huehuetenango) av en jordbävning som följdes av flera och även av vulkanutbrott

19/4 **M Curie, uppfinnaren av Radiumshumbugen dödades** etc. *Pierre Curie* (f. 1859), fransk fysiker, Nobelpristagare i fysik 1903 tillsammans med hustrun Marie Curie, professor vid Sorbonne från 1904; han blev överkörd 19/4 1906 i Paris; *Radiumshumbugen* jfr ovan pag. 227 *Hela Radiumhistorien* etc.

25/4 **Telegram att Kronbruden lyckats i Helsingfors [– – –] [Siri]** urpremiären på *Kronbruden* ägde rum vid Svenska teatern i Helsingfors 24/4 1906 med Harriet Bosse och Gunnar Wingård i huvudrollerna; de hade samma roller 14/9 1907 då pjäsen hade premiär på Svenska teatern i Stockholm; *Siri von Essen* (1850–1912), Strindbergs första hustru 1877–92, var verksam som sufflör vid Svenska teatern i Helsingfors, där även dottern Greta Strindberg (1881–1912) var engagerad som skådespelerska

molnbildningar ett antal av Strindbergs teckningar och fotografier av moln från åren 1902–07 har bevarats i Gröna Säcken (SgNM 20)

Ett landskap med Rhenborgar jfr ovan pag. 202 *moln [– – –] liknande Valhalla i Rheingold*

hästkasernen syftar på kasernen för Kungl. Livgardet till häst vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen); jfr ovan pag. 152 (18/11)

3/5 **Harriet kom hem från Finland** *Harriet Bosse* hade varit i Helsingfors för gästspel från 5/3 (se ovan pag. 236) och återvände 3/5 1906; hon hade undertecknat ett femårskontrakt med Albert Ranft och skulle börja på Svenska teatern i Stockholm i augusti 1906

5/5 **Lidingöbro** värdshus på Norra Djurgården

6/5 **Fru Westdal från Banérgatan dog** syftar på änkefru *Fredrika Amalia Westdahl*, Strindbergs hyresvärdinna på Banérgatan 31 från 13/10 1899 till 6/5 1901

Pag. 239 (18–30/5 1906)

19/5 **Richard Berghs Ösbyholm träffats av blixten och brunnit ner** konstnären *Richard Bergh* (1858–1919) ärvde *Ösbyholm säteri* i Roslagen efter sin första hustru Helena Maria som avled 1889; hon var dotter till antikvariatsbokhandlaren Henrik Klemming (1825–1887), som hade inköpt säteriet och ordnade sina betydande bok- och konstsamlingar därstädes; jfr tidningsklippen som monterats på pag. 238 v., förutom dessa har också ett klipp från Dagens Nyheter 19/5 1906, »Förra nattens åskväder», bevarats i dagbokens bilaga

Storängen, där Bergh nu bor *Storängen* tjänstemännens egnahemsföreningsområde vid Saltsjöbanan, anlagt 1904; här bodde Richard Bergh i en villa ritad av Albin Brag

Gyllensköld *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom och vetenskapshistoriker

hans nygifta dotter (Klemming) syftar på *Amy Bergh* (1886–1972), dotter till Richard Bergh och hans första hustru Helena Maria (född *Klemming*, se ovan), som gift sig med Gustaf Ingelman (1877–1947)

Berghs hustru *Gerda Winkrans* (1864–1919), Richard Berghs andra hustru

23/5 **Ibsen dog; när Staaffs ministär avgår (Fiasko-ministären!) Svarta Fanorna gallras!** *Henrik Ibsen* (f. 1828), norsk författare, avled 23/5 1906; *Karl Staaff* (1860–1915) hade bildat Sveriges första liberala regering år 1905 med huvuduppgift att genomdriva allmän rösträtt till andra kammaren men misslyckades därmed och avgick denna dag; *Svarta Fanorna* här: representanter för 1880-talets ateistiska och materialistiska livsåskådning

27/5 **Åter syntes molnen med formationer (. Se. Bil.)** torde syfta på Strindbergs teckning daterad 27/5 1906 (SgNM 20:8,74); bild nr 23

29/5 **Harriet och Lillan reste till Danmark** *Harriet Bosse* och *Anne-Marie Strindberg* reste till Hornbæk i Danmark 29/5 där de stannade till 3/7 då de reste vidare till Åre i Jämtland; de återkom till Stockholm 13/8 (enligt dagboken och Brev 15, s. 274 not 1)

30/5 **Klemmings Antikvariat [– – –] Rosenberg** etc. *Klemmings antikvariat* på Brunkebergstorg 11 grundades 1845 av Johan Törner (1803–78) och Henrik Klemming (1825–87), bror till biblioteksmannen Gustaf Klemming; ansågs som landets ledande antikvariat; *Carl Martin Rosenberg* (1843–1915), författare och bokhandlare med egen bokhandel 1892–1903; anställd på Klemmings antikvariat sedan 1898

Kopps Geschichte der Chemie [– – –] tredje delen syftar på *Hermann Kopp, Geschichte der Chemie* ('Kemins historia'), fyra delar 1843–47; den tredje delen utkom 1845

Pag. 240 (31/5–27/6 1906)

Obs: Neapel och San Francisco denna vår! När? 18e April se dagboken pag. 238 (4/4 resp. 18/4 1906) med förklaringar

31/5 **Brev från Harriet och Lillan** Strindberg skriver 2/6 och tackar för »älskvärda bref» från Harriet Bosse och Anne-Marie

1/6 **Därpå följde verkligen pengar** syftar möjligen på att Strindberg höll på att för veckotidningen Idun skriva färdigt berättelsen *Syndabocken*, för vilken han erhöll honoraret 1500 kr; i brev till Harriet Bosse och dottern 11/6 kommenterar han summan: »Hvarför slår vi oss inte samman och har tråkigt samman för mina stora pengar?» (jfr brev till Harriet Bosse 5/6; Johan Nordling 6/6 1906, Brev 22, s. 190, och SV 55, kommentaren s. 168 f.)

14/6 **Ruhe hemma** författaren *Algot Ruhe* (1867–1944)

15/6 **K M Lundbergs** varuhus vid Stureplan 3 öppnat 1898; sedan 1902 ingick firman Karl M. Lundberg i AB Nordiska Kompaniet (bildat genom sammanslagning med firma Joseph Leja; varuhuset på Hamngatan med samma namn öppnade 1915)

ett <u>Herbarium</u> humane (Samling människor) jag ville skriva, en bit för varje årets dag, alltså 365 stycken etc. planerna förverkligades med *En blå bok*, vars första del författades mellan 23/6 och 20/11 1906; jfr

»Blå Bokens Historia», SV 65, ss. 429–437, och kommentaren s. 441 ff.; konstruktionen av boken med ett stycke för var dag i året övergavs senare, jfr nedan pag. 242 *Paus i Breviariet* etc.; *herbarium* (latin) eg. samling av pressade växter, vanligen uppfästa på pappersark och försedda med etiketter med artens vetenskapliga namn, insamlingsplats, insamlingsdatum samt insamlarens namn

23/6 **Började skriva Breviarium** i det initiala skrivandet på det som kom att bli *En blå bok* övergår Strindberg från beteckningen Herbarium till *Breviarium* (latin) 'komprimerad utgåva', eg. bok som innehåller alla texter för de i liturgin fastställda bönestunderna

25/6 **Swedenborgs Himmel och Helvete** Swedenborgs De Coelo et ejus mirabilibus et De Inferno (1758; 'Om himlen och dess underbara ting och om helvetet'); Strindberg ägde två upplagor av detta verk, C.J.N. Manbys svenska översättning Om himmelen och helvetet (2. uppl. 1903), och A.J. Pernetys franska översättning med titeln Les Merveilles du Ciel et de l'Enfer et Des Terres Planétaires et Astrales (1782); jfr ovan Titelbladet *»Ne fais plus cela!»*

Swedenborgs ansikte [– – –] invid syntes Klemming överbibliotekarien vid Kungliga biblioteket och spiritisten-teosofen *Gustaf Edvard Klemming* (1823–93) utgav år 1859 Svedenborgs drömmar 1744 jemte andra hans anteckningar

Datumvisarn här: almanackan (med avrivbara datumblad)

Alf är mycket sjuk *Alf Ahlquist* (f. 1891), son till Harriet Bosses syster Inez Ahlquist; några dagar senare (27/6) skriver Strindberg i brev till Harriet Bosse och Anne-Marie att »Alf är frisk och på landet; det kunde ha varit solsting, eller ett psykiskt lidande, då för en bildad person det är outhärdligt lyda obildade med råa vanor»

27/5 **Eldkulor synas tre dagar i rad från Halmstad, Varberg, Ängelholm** fenomenet kommenteras i ett bevarat klipp från Dagens Nyheter 29/6 1906 med rubriken »Fortfarande meteoren?» (i dagbokens bilaga)

Pag. 241 (2–14/7 1906)

8/7 **Fru Jansson** syftar troligen på författaren *Emmy Amanda Hagberg* (1875–1957), gift med författaren Gustaf Janson; paret bodde på Karlavägen 40

9/7 **Telefon från Friherrinnan Fock att Gustaf Fröding vill råka mig.**

Jag gick icke *Friherrinnan Fock* oidentifierad, kan syfta på flera kvinnor i släkten Fock; diktaren *Gustaf Fröding* (1860–1911) vårdades från sommaren 1906 på Svenonius sjukhem i Stockholm; år 1898 hade han och Strindberg planerat att träffas (brev till Fröding 5/6 1898), vilket dock aldrig blev av

11/7 **H–t är sjuk i halsen! och i bröstet** Strindberg hade i brev till Harriet Bosse 6/7 klagat över samma symptom, »ondt i halsen och bröstet med feber»

14/7 **Dreyfus är nu förklarad oskyldig, <u>därför</u> att två dokument av flera hundra uppges vara falska** den högsta civila domstolen, kassationsdomstolen, hade 1903 fått i uppdrag att revidera militärdomstolens dom från 1899 (jfr ovan pag. 194, 8/8 1903); först 12/7 1906 angav domstolen sin friande dom; Alfred Dreyfus fick 21/7 hederslegionens orden inför en hedersvakt vid École Militaire (där han elva år tidigare offentligen degraderades); Strindbergs påstående om att endast två dokument var falska saknar grund; efter att varje dokument etc. undersökts återstod ingenting av den ursprungliga anklagelsen; detta framgick av kassationsdomstolens dom och även av andra dokument som Strindberg hade tillgång till, såsom hans egna klipp om Dreyfusprocessen i dagbokens bilaga och skriften Dreyfus-processen i Rennes. Fullständigt stenografiskt referat. 1–2. Med facsimiler af Bordereaun, Kapten Dreyfus' och Major Esterhazys handstilar, 1899 (rekvirerad via brev till Sandbergs bokhandel 2/12 1902)

Men var är Labori och hans »mördare»? *Fernand Labori* (1860–1917), Dreyfus försvarsadvokat inför militärdomstolen i Rennes 1899, blev skjuten i ryggen på väg till rättssalen men undkom utan svårare skador; jfr ovan pag. 98 *Laboris simulerade (?) mordattentat*

Clemenceau som nu »upprättat» Dreyfus, var Panamist och vän med Cornelius Herz *Georges Clemenceau* (1841–1929), fransk inrikesminister från mars 1906; Clemenceau hade 1898 tillsammans med Labori upprätt som Zolas försvarare i ett misslyckat försök att få till stånd en omprövning av Dreyfusfallet; *Panamist* etc. det bolag som svarade för byggandet av Panamakanalen gick i konkurs 1888 och den efterföljande Panamaskandalen 1892–93 rullade upp stora oegentligheter i förvaltningen med många franska politiker inblandade; *Cornelius Herz* (1845–98) var en av affärsmännen inblandad i Panamabolaget; Clemenceau anklagades 1892 för att ha mycket nära kontakter med Herz, varvid han utmanade sagesmannen, författaren och politikern, Paul Déroulède på

duell och även stämde honom och fick rätt; beskyllningen häftade sig dock envist fast

Esterhazy [– – –] påtaga sig bordereaun [– – –] Det finns två; och den som Dreyfus hade insytt i rocken och som fanns på Ile de Rez, var är den? major *Ferdinand Walsin Esterházy* (1847–1923) hade erkänt att han skrivit *bordereaun* (listan på hemliga försvarsuppgifter som falskeligen tillskrevs *Alfred Dreyfus*) på uppdrag av överste Sandherr på franska generalstaben (jfr ovan pag. 52 *Esterhazy frikänd!;* pag. 76 *Dreyfussituationen* etc. och *Esterhazys nederlag;* pag. 94 v. *Esterhazys brev* etc.); Dreyfus försvarsadvokat Edgar Demange (1841–1925) hade med sin klient studerat en utskrift av bordereaun och Dreyfus hade kvar en kopia av den; *Île de Ré* ö ca 25 km från La Rochelle i sydvästra Frankrike, där straffångar förvarades i väntan på transport till straffkolonierna (i Dreyfus fall Djävulsön utanför Franska Guyanas kust i Sydamerika)

Waldeck-Rousseau förklarade efter domen i Rennes att rättvisa hade skett etc. syftar på ett uttalande av den franske regeringschefen *Pierre Waldeck-Rousseau* i oktober 1900; se dagboken pag. 122 b v. med förklaringar

Pag. 242 (25/7–13/9 1906)

25/7 **Krasch med fotografen [A–n]** det framgår av brev (25/7) till fotografen *Herman Anderson* (1856–1909) att Strindberg väntade på en leverans från denne (möjligen anspelar ordet »Krasch» på en tidigare utebliven leverans); Strindberg experimenterade med att fotografera Anne-Maries och Harriet Bosses ansikten och återge dem i naturlig storlek (jfr brev 29/6 1906); för detta ändamål konstruerade han, först egenhändigt, sedan med hjälp av Anderson, en kamera kallad »Wunderkameran» avsedd för plåtar i formatet 24 × 30 cm (jfr brev till Harriet Bosse och Anne-Marie 29/6, Brev 15, s. 282 f. not 3 och till Herman Anderson 25/7, Brev 15, s. 283 not 2; jfr även Per Hemmingsson, August Strindberg som fotograf, 1989, ss. 107 ff. och 115 ff.)

4/8 **Paus i Breviariet med 30[e] April** dateringarna i *Breviariet* (jfr ovan pag. 240) var ett kompositionellt grepp utan anknytning till en reell dagbok; senare strök Strindberg dateringarna (jfr nedan *Breviariet numera kallad Dagbok fortsattes*)

Henning Berger till aftonen författaren *Henning Berger* (1872–1924);

troligen hade Strindberg och Berger diskuterat ett förestående besök av den amerikanska pionjären i modern dans Isadora Duncan (1877–1927) och regissören, scenografen och teaterteoretikern Gordon Craig (1872–1966); Strindberg bad Berger att avböja kontakt (jfr Strindbergs brev till Berger följande dag 5/8, Brev 15, s. 291 not 1; jfr även brev till Harriet Bosse 22/3 1906)

9/8 **Albert Engström** (1869–1940), konstnär och författare

Marika Cederström syftar på författaren *Marika Stiernstedt* (1875–1954), som 1900–06 var gift med friherren Carl Cederström

Inte skall hon lägga Nessusdräkten på mig! *nessusdräkt* eller *nessosdräkt* plågsam företeelse som man inte kan frigöra sig ifrån; olycksbringande eller dödande gåva; anspelar på den grekiska myten om kentauren Nessos som dödades av Herakles; på Nessos inrådan bestänkte Herakles maka en mantel (i andra versioner en dräkt eller en skjorta) med Nessos blod i tron att hon därigenom skulle behålla sin makes trohet; men plagget växte fast på Herakles och förorsakade honom sådana smärtor att han brände sig själv på bål

13/8 **Greta här!** dottern *Greta Strindberg* (1881–1912), som haft småroller vid Svenska teatern i Helsingfors, flyttade nu till Stockholm för att fullfölja sin bana som skådespelare

16–18/8 **Jordbävning i Valparaiso (Chile)** Dagens Nyheter rapporterade 21/8 1906 att bränder rasade i flera dagar efter jordbävningens förödelse; omkring 11 000 människor dog

Martinique: 8^{e} Maj 1902 se ovan pag. 157 *Jordbävning på Martinique*

Breviariet numera kallad Dagbok fortsattes dvs. det arbete som först kallades *Herbarium* resp. *Breviarium* (pag. 240), som senare fick beteckningen *Blå Boken* (pag. 248) och slutligen färdigställdes som *En blå bok* (1907)

22/8 **Det är 5 år sedan Harriet gick. Jfr. 1901 och följande år. Stjärnan Nova Persei, Boliden i Capella etc.** se dagboken pag. 144 (20/8 1901) med ordförklaring; jfr ovan pag. 136 v. och dagboken pag. 137 (21/2 1901); *bolid* en mycket ljusstark meteor, en s.k. eldkula, kännetecknad av ett åskliknande ljudfenomen; i tidningsklippet (»En ny komet upptäcktes») omtalas en av den tyske astronomen August Kopff 23/8 1906 upptäckt komet med en elliptisk bana och en period på drygt sex år

Min fars födelsedag! Strindbergs far *Carl Oscar Strindberg* föddes 22/8 1811

Robinson Crusoes ö har sjunkit! vulkanaktivitet hade rapporterats

från *Isla Más a Tierra*, en av Juan Fernandez-öarna i Stilla havet; på den obebodda ön vistades skotten Alexander Selkirk i fem år i början av 1700-talet; Selkirks öde på ön inspirerade Daniel Defoe till romanen Robinson Crusoe (1719–22)

Bråk med [Ebba] jfr ovan pag. 235 *H–t hemma* etc.

Eisen är här! *Gustaf Eisen* (1847–1940), zoolog, botanist, Strindbergs studentkamrat i Uppsala; tillbringade större delen av sitt liv i USA

3/9 **Telefon från Tor Aulin bl.a. att han fallit och brutit foten utanför min port [– – –] Obs! Birger Mörner bröt också foten, då han var här** *Tor Aulin* (1866–1914), dirigent och tonsättare, konsertmästare vid Hovkapellet; *Birger Mörner* (1867–1930), jurist, författare, hade vrickat foten efter ett besök hos Strindberg i mars 1906; jfr Strindbergs brev till Mörner 28/3 1906, vilket citeras ovan s. 91 f.

10/9 **då Eldkvarnen brann på 70-talet syntes skaror av fåglar i luften** etc. jfr ovan pag. 4 *Eldsvådan vid eldkvarn* etc.

Dr Schlenter *Paul Schlenter* (1854–1916), direktör för Wiener Burghtheater 1898–1910 och med Otto Brahm grundare av privatteatern Freie Bühne i Berlin (1889–1894)

Fischier (Borgarskolan) *Per Fischier* (1852–1934), rektor för Stockholms Borgarskola 1880–1925

Hjalmar Söderberg (1869–1941), författare

12/9 **Wikanders villa** *Wicanderska villan* eller *Villa Lusthusporten* på Djurgårdsvägen mitt emot Nordiska museet; korkfabrikanten *August Wicander* (1836–91) lät bygga om huset 1898 efter ritningar av Carl Möller

13/9 **Bror Olle hemma** *Olof (Olle) Strindberg* (1853–1943), trädgårdsdirektör hos familjen De Geer på Lövstabruk i Uppland sedan 1880

Pag. 243 (19–22/9 1906)

19/9 **hörnet vid du Nord [– – –] Dramatiska teatern** restaurang *Du Nord* låg på Kungsträdgårdsgatan 8, bredvid dåvarande *Dramatiska teatern*

20/9 **Lillan började skolan** *Anne-Marie Strindberg*, som föddes 25/3 1902, var nu fyra och ett halvt år gammal och började *lekskolan* (förskolan)

22/9 **Natten till, dog Levertin** se nedan *Vid 2-tiden fick jag veta att Levertin dött* etc.

goda underrättelser från Malmö att Fröken Julie gått bra, med August Palme Strindbergs drama *Fröken Julie* sattes upp av August Falcks resan-

de teatersällskap med premiär 18/9 på Akademiska föreningen i Lund och följande kväll i Malmö med *August Palme* och Manda Björling i huvudrollerna; underrättelserna från Skåne kom via brev från Palme 21/9 och 20/9 från August Falck, kanske även från Nils Andersson (se Brev 15, s. 306 not 2; jfr SV 64, kommentaren s. 256 ff.); jfr nedan pag. 249 *Fröken Julie* etc.

På morgonen gick jag ner Strandvägen, i glad håg [– – –] och jag tänkte skriva om denna morgonpromenad etc. jfr uppsatsen »Ett helt liv på en timme» i *En blå bok* (SV 65, s. 161)

Klara folkskola, där jag tjänat efter sin första studietid i Uppsala tjänstgjorde Strindberg som lärare i *Klara folkskola* januari–juni 1868

Vasateatern där Mäster Olof och Lycko-Per spelats prosaupplagan av *Mäster Olof* hade en uppmärksammad nypremiär på Vasateatern 26/11 1897 och blev både en kritiker- och publikframgång med 53 föreställningar; *Lycko-Pers resa* spelades framgångsrikt på samma teater från 17/10 1896, med sammanlagt 65 föreställningar; båda uppsättningarna med Harald Molander som regissör och med Anders de Wahl i huvudrollen

Badstugatan *Stora Badstugatan* nu Sveavägen

Oxtorgsgatan med huset där Seippels sedan Wieselgren bodde syftar på huset Oxtorget 6, där Strindbergs barndomsvänner bröderna *Oskar* (1841–1914) och *Fredrik Seippel* (1842–91) bodde med sin familj; senare bodde *Harald Wieselgren* (angående denne se ovan pag. 237) i samma hus

Regeringsgatan förbi Jakobs skola och Axels bostad Strindberg bytte som elvaåring våren 1860 från Klara skola till *Jakobs skola*, med adress Regeringsgatan 79–81; brodern *Axel Strindberg* bodde en tid vid Regeringsgatan 95 A

förbi möbelhandlaren, där jag tog sista bosättningen syftar på *C.J. Johanssons möbelaffär*, Lästmakargatan 3, där Strindberg 30/3 1901 köpte möbler inför bosättningen på Karlavägen 40 med Harriet Bosse

Fransk Muguet *muguet* (franska) 'liljekonvalje'; här: liljekonvaljparfym

agoni eller dödsstund *agoni* dödskamp

Vid 2-tiden fick jag veta att Levertin dött [– – –] fick veta att L[s] lik dekomponerades, så att han måste fort begravas för luktens skull [– – –] ansågs ha förgiftats av gurgelvattnet etc. *Oscar Levertin* (f. 1862) författare, litteraturhistoriker och ledande kritiker på Svenska Dagbladet; innehade en personlig professur i litteraturhistoria vid Stockholms

högskola från 1899; Strindberg uppfattade Levertin som en fiende sedan denne 1890 allierat sig med Heidenstam i pamfletten »Pepitas bröllop» mot 80-talisterna och senare kritiserat Strindbergs författarskap efter *Inferno;* Levertin som fått halsfluss med feber hade på natten till lördagen 22/9 1906 av misstag råkat svälja ett glas gurgelvatten med klorsyrat kali som han var överkänslig mot och avled under svåra plågor; att hans begravning skedde så snabbt (25/9) berodde på att begravning enligt judisk sed måste äga rum inom tre dagar; *dekomponerades* eg. upplöst i sina beståndsdelar; jfr uppsatsen »Efterstanken» i *En blå bok* (SV 65, s. 162)

Drömde i dessa dagar att Harriet skadat sig i benet, och straxt efter såg jag henne med ena benet avsågat. Jfr: 1901 och flerestädes etc. jfr dagboken pag. 129, 148, 213, 249

Pag. 244 (26–28/9 1906)

26/9 **läxade opp Ebba för bortkomna saker** etc. om tjänsteflickan *Ebba* se ovan pag. 235 *H–t hemma* etc. och nedan pag. 263 *Telefon [– – –] att Ebba stulit* etc.

förflyttade mig till Brüssel [– – –] brev från Karadja etc. prinsessan *Mary Karadja* hade tidigare samma år inbjudit Strindberg till slottet Bovigny nära Bryssel; se ovan pag. 236 *Mary Karadja* och pag. 237 *Mme Karadja* etc.

Sicklaön jfr ovan pag. 237 *i höstas gingo även mina tankar* etc.

I förrgår dog August Bondeson *August Bondesson* (f. 1854), läkare och författare (bl.a. till John Chronschoughs memoarer I–II, 1897–1904), avled 23/9 1906

igår Anna Rustan (f. 1857), skådespelerska vid Ranfts teatrar, avled 24/9 1906

Docenten Castrén *Gunnar Castrén* (1878–1959), litteraturforskare vid Helsingfors universitet, hade blivit bekant med Harriet Bosse under hennes första gästspel vid Svenska teatern i Helsingfors hösten 1904

Goethes Venezianska Brev troligen avses Goethes Venezianische Epigramme (1796)

Morgonen därpå (27e) stod ett telegram i tidningen från Hfors [– – –] att Castrén* kastats ur sängen i följd av ett bombattentat etc. Dagens Nyheter rapporterade 27/9 1906 att en okänd gärningsman hade för-

orsakat en bombexplosion som vid Cirkusgatan 8 i Helsingfors kastade två fröknar Ståhlman och en herr Castrén ur sina sängar

Pag. 245 (30/9–6/10 1906)

1/10 **violoncellisten Bach** *Carl Bach* (1863–1945), född i Prag, kammarmusiker, violinist vid Hovkapellet i Stockholm från 1887

Och 127 är Beethovens tal (v. Steijern) Beethoven dog 1827 d. 27e Mars i första upplagan av Nordisk Familjebok (1878) angavs 27/3 vara dödsdagen för tonsättaren *Ludvig van Beethoven* (1770–1827); senare uppslagsverk uppger 26/3 (bl.a. andra upplagan av samma uppslagsverk, 1904); *Fredrik Vult von Steijern* (1851–1919), tidningsman

2/10 **B. Mörner hemma [– – –] »Akta Dig nu; Brita har brutit foten»** etc. jfr ovan pag. 242 *Telefon från Tor Aulin* etc.; jfr även Strindbergs brev till Mörner 28/3 1906 samt ovan s. 91 f.

3/10 **Rodankalium** detsamma som *kaliumtiocyanat*, har använts till köldblandningar och som reagens; används i textilindustrin och inom fotoindustrin

Alumium äldre namn (eller felskrivning) för *aluminium*

aqva [– – –] aq *aq* förkortning av *aqua* (latin) 'vatten'

denna höst ha förekommit ~~tre~~ [– – –] stora förfalsknings- och förskingringshistorier: Neijber, F.U.W. [– – –] Oldenburg i D.N. *Ludvig Neijber*, kassör i riksgäldskontoret, anklagades för att ha pantsatt en obligation på 5000 kr tillhörig myndigheten, han avvek till utlandet; Strindbergs vän och välgörare *Fredrik Ulrik Wrangel* (1853–1929), greve, kammarherre från 1897, spelade en kväll våren 1906 under drottning Sofias vistelse på Rivieran bort hela hennes reskassa om 50 000 kr (han avsattes samma år och slog sig 1908 ner i Frankrike som författare under pseudonymen W. Legran; angående Wrangel jfr ovan pag. 12 *Maria Nyckelpiga* etc.); *Johan Axel Oldenburg* (1832–1915), Dagens Nyheters kamrer, torde vara den person som tidningen Fäderneslandet syftade på när man 25/7 1906 rapporterade att en tidningskassör inte kunnat redovisa »för bort emot 100,000 krisch»; enligt senare uppgifter uppgick det saknade beloppet till 18 904 kr (Brev 17, s. 344 not 2)

Husgerådskammaren huvudenhet under Riksmarskalksämbetet med ansvar för vård och tillsyn av möbler, tapeter, konstföremål osv. på Stockholms slott och övriga kungliga slott

[Printz] torde syfta på förste hovmarskalk *Otto Hack Roland Printzsköld* (1846–1930)

Excellensen v. Essens, Riksmarskalkens historia med benbrottet se ovan pag. 236 *Riksmarskalken von Essen*

4/10 **Waldemar Bülow** (1864–1934), redaktör för Folkets Tidning i Lund; jfr ovan pag. 17 (1/3)

fick en bok sänd från Marika Stjernstedt. Läste den *Marika Stiernstedts* (1875–1954) novellsamling Den halte Eros med mera (1906), som just utkommit (under namnet Marika Cederström); hon hade tidigare sänt Strindberg debuten Sven Vingedal (1894; pseud. Mark Stern); Strindberg tackade 6/10 för boken: »mycket bättre än den förra Ni sände» (jfr Brev 15, s. 309 noterna)

5/10 **Pietro Aretinis porträtt [– – –] en s.k. liderlig författare** etc. *Pietro Aretino* (1492–1556), italiensk författare, huvudsakligen verksam i Rom och Venedig; utgav bl.a. grovkorniga erotiska dialoger, komedier om de mänskliga lasterna etc.

Jag är ingen Aretino etc. efter Infernokrisen oroades Strindberg av sin egen tidigare frispråkighet i sexuella frågor, t.ex. i berättelser som »Dygdens lön» i *Giftas* (1884)

Fick veta hos Bonnier att jag hade 1.000 Kronor hos Koppel direktör *Henrik Koppel* (1871–1934) på förlaget Ljus begärde förlängt tillstånd för att utge en billighetsupplaga av *Svenska öden och äventyr* (från 1882–83) mot en ersättning till Strindberg; *Karl Otto Bonnier* var först emot detta som skulle innebära att Strindberg berättelser ännu ej kunde samlas för utgivning hos Bonniers, men gav sedan med sig; Strindberg erbjöds då 1000 kronor för förlängningen av tillståndet; se brev till K.O Bonnier 26/9 och 2/10 1906, samt till Koppel 9/10 (Brev 15, s. 307 not 1)

6/10 **Syster Annas bröllopsdag. Det är jämnt 5 år sedan Harriet kom igen** etc. jfr ovan pag. 144 *Så kom ett brev* etc. och 145 *Harriet återkom* etc.

August Bondeson stinker mot mig ur sin grav [– – –] galen, inspärrad etc. syftar på några anekdoter som återberättas av signaturen Souvenir i Svenska Dagbladet 6/10 1906 om läkaren och författaren *August Bondeson* (1854–1906), som blev sinnessjuk de sista månaderna av sitt liv; jfr Strindbergs uppsats »Persikor och Kålrötter» i *En blå bok* (SV 65, s. 163 med kommentarer)

Levertin [– – –] hans recension mot Nya Svenska Öden trycktes efter hans död etc. *Oscar Levertins* kritiska recension av Strindbergs *Nya*

Svenska Öden (1906) trycktes postumt i Svenska Dagbladet 30/9 1906; jfr Strindbergs uppsats »Efterstanken» i *En blå bok* (SV 65, s. 162)

När hon drog sig tillbaka ändrades hennes ansikte till Miss Hopps Harriet Bosse hade spelat huvudrollen som den lögnaktiga Betty i pjäsen *Miss Hobbs* av den engelske författaren Jerome K. Jerome, med premiär på Dramaten 4/9 1902

Pag. 246 (7–16/10 1906)

7/10 **Månskenssonaten** kallas en av Beethovens mest kända pianosonater (1801); Beethoven hittade inte på namnet själv, men det kommer av att stycket i början anses ha en stämning som påminner om en månskensnatt

8/10 **Palme och Karl Larsson hemma** torde syfta på skådespelaren *August Palme* och konstnären *Carl Larsson*

9/10 **Drachmann fyller 60 år** syftar på den danske författaren *Holger Drachmann* (1846–1908) med födelsedag 9/10

Hugo Fröding och Märtha Philp hålla bröllop *Hugo Fröding* (1880–1957) och Strindbergs systerdotter *Märtha Philp* (1882–1970) gifte sig 9/10 1906; Strindberg var ej närvarande men skickade ett telegram; jfr Brev 15, s. 309 med kommentar

Datumvisarn almanacka (med avrivbara datumblad)

strävat foten med en koppartråd *sträva* stöda

hos Palme på Frösundavik skådespelaren *August Palme* bodde i Frösunda strax norr om Stockholm; Strindberg hänvisade till besöket hos Palme i brev till August Falck 14/10 1906

10/10 **Anna och Nora, Anna-Lisa och Stina hemma till kvällen** Strindbergs systrar *Anna Philp* (1855–1937) och *Nora Hartzell* (1858–1927), Anna och Hugo Philps dotter *Anna-Lisa Philp* (1884–1959), samt Nora Hartzells dotter *Stina* (f. 1894)

Telefon från H–t blev obesvarad [– – –] [A de Wahl] hos H–t och scenen med Lillan marginalanteckningen om skådespelaren *Anders de Wahl* och »scenen» med dottern *Anne-Marie* kan möjligen syfta på telefonsamtalet från Harriet (det framgår av dagboken att Strindberg och Harriet Bosse ej träffades mellan 6/10 och 14/12 1906, jfr nedan pag. 250 *Harriet besökte mig* etc.)

På natten drömde jag att åskan förstört tak-kronan i gröna rummet

[– – –] Om morgonen fann jag den vita ramen till Harriets ungdomsporträtt (Svanevit) sprucken runtomkring jfr uppsatsen »Astrala Iakttagelser» i *En blå bok* (SV 67, s. 1304)

Den vita gestalten synes ~~till~~ på altanen till Det växande Slottet *Det växande slottet* syftar på kasernen för Kungl. Livgardet till häst vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen), synlig från bostaden på Karlavägen 40, och var även ursprungstiteln till *Ett drömspel* (jfr SV 46, kommentaren s. 146)

Olga B–n *Olga Björkegren* (1857–1950), skådespelerska, gift sedan 1887 med konstkritikern Klas Fåhræus

Greta [– – –] berättade om sin förlovning Strindbergs dotter *Greta* förlovade sig med kusinen Henry Philp; förlovningen annonserades först 21/12 1906; bröllopet ägde rum 23/6 1907

12/10 **Erhöll 1200 Kronor** torde syfta på ersättning med 1000 kr från Ljus förlag för *Svenska öden och äventyr* (jfr ovan pag. 245, 5/10) och 200 kr från Julia Håkansson som turnerade med *Brott och brott* i Hugo Rönnblads teatersällskap i landsorten (enligt Strindbergs anteckningar för oktober i en almanacka för 1906, SgNM D 93; jfr brev till Harriet Bosse 30/7 1906)

»**Sigurd.**» **[– – –] I dag dog Hedenstjerna** etc. *Alfred Hedenstierna* (f. 1852), signaturen *Sigurd*, tidningsman och författare, redaktör och huvudägare (1890–98) för tidningen Smålandsposten, avled 12/10 1906; Hedenstierna skrev från 1879 dagsaktuella och mycket populära kåserier; han hörde sedan 1880-talet till Strindbergs kritiker

13/10 **Gauguin** *Paul Gauguin* (1848–1903), fransk målare, umgängesvän till Strindberg i Paris under några månader vintern 1894–95; Strindberg skrev i februari 1895 en text om Gauguins konst, publicerad som förord i en auktionskatalog (se SV 34, ss. 112–115 och kommentaren s. 366 f.)

16/10 **Kronprinsessan** *Viktoria* (1862–1930), dotter till storhertigen Fredrik av Baden och prinsessan Louise av Preussen, gift med kronprins Gustaf (Sveriges kung Gustaf V från 8/12 1907)

Har icke sett Harriet och Lillan sedan den 6^e^ [– – –] Annas bröllopsdag! jfr ovan pag. 145 *Harriet återkom* etc.

en telefon från Sabbatsberg som frågade efter Anna Lisa *Anna-Lisa Philp* var sjuksköterska på Sabbatsbergs sjukhus

Har förnummit henne i går och i dag som fernissa eller Mortalin i munnen etc. *mortalin* preparat av petroleum och renad terpentin för utrotning av mal och ohyra; jfr uppsatsen »Astrala Iakttagelser» i *En blå bok* (SV 67, s. 1304)

Pag. 247 Bil. (24/10 1906)

24/10 **periskopiska glasögon** *periskopiska linser* glasögonglas som till skillnad från äldre linser möjliggör seende även vid sidan av linsens axel; det kan röra sig om ett par läsglasögon

Jupiter solsystemets största och tyngsta planet, den femte i ordning inifrån och den innersta av jätteplaneterna; har fått sitt namn efter den mäktigaste av de romerska gudarna, *Jupiter*, blixtens och åskans gud

Castor och Pollux de dominerande ljusa stjärnorna i stjärnbilden Tvillingarna (*Gemini*) på norra stjärnhimlen vilken kan ses från Sverige från höst till vår; *Pollux* lyser med rödare sken än *Castor;* Tvillingarna är en av de ursprungliga 48 stjärnbilder som förtecknades av Ptolemaios i dennes Almagest och uppkallad efter den grekiska myten om Kastor och Polydeukes

Capella i Kusken *Capella* stjärna av första ordningen i stjärnbilden Kusken; jfr ovan pag. 136 v., 137, 210 m.fl.

solens spektrum *spektrum* den uppdelning av (sol)ljuset i olika färger (våglängder) som kan göras t.ex. med hjälp av ett prisma

Aldebaran. / Betelgeuze. / Arkturus *Aldebaran* den ljusaste stjärnan i stjärnbilden Oxen (*Taurus*), där den utgör Oxens öga; *Betelgeuze* mestadels natthimlens tionde ljusaste stjärna, belägen i stjärnbilden Orion, där den är anmärkningsvärd genom sitt rödaktiga ljus; *Arcturus* den ljusaste stjärnan i stjärnbilden Björnvaktaren (*Bootes*), natthimlens fjärde ljusaste stjärna och den ljusaste stjärnan på norra stjärnhimlen

Pag. 247 (16–29/10 1906)

16/10 **Fotograf Andersson hemma med ett lyckat porträtt av Carl Larsson** fotografen *Herman Anderson* (jfr ovan pag. 242 *Krasch med fotografen [A–n]*) planerade att utge en fotografisk serie över Konstnärsförbundets medlemmar; jfr Strindbergs brev till *Carl Larsson* 14/10 1906

20/10 **Har icke sett Harriet sedan den 6[e] [– – –] Stjärnan Capella, som icke varit synlig** etc. jfr dagboken pag. 136 v., 137 och 210 m.fl.

läst Nansens Resa med Fram för första gången – En kostlig bok [– – –] Sådant skrev icke Nordenskiöld! den norske vetenskapsmannen och upptäcktsresanden *Fridtjof Nansen* (1861–1930) hade 1893–95 misslyckats att nå Nordpolen med skeppet Fram; Nansens hemkomst 1897 blev

emellertid ett triumftåg och han överhopades med hedersbetygelser i Norge och utomlands; Nansens skildring i boken Fram över Polarhafvet. Den norska polarfärden 1893–96, 1–2, 1897, kontrasterade mot polarforskaren *A.E. Nordenskiölds* mer vetenskapligt lagda Studier och forskningar föranledda af mina resor i höga Norden. Ett populärt vetenskapligt bihang till »Vegas färd kring Asien och Europa», 1883; jfr ovan pag. 13 *Brev från Nordenskiöld*

21/10 **Harriets vita porträtt** jfr ovan pag. 246 *På natten drömde jag* etc.
»**Stilla o Stilla, somna från Storm och Snö**» **Det var Svanvits Sång av Atterbom och Geijer.** »**Ensliga Lilla, Snart är det tid att dö.**» citat från *P.D.A. Atterboms* versdrama Lycksalighetens ö (1824–27), i tonsättning av *E.G. Geijer* (1824)

22/10 **I Stockholms Dagblad skrev Marcus om min naturvetenskap och [– – –]** ***Francé*** syftar på artikeln »En naturvetenskapsman» av litteraturhistorikern *Carl David Marcus* (1873–1951) i Stockholms Dagblad 22/10 1906; artikeln behandlar botanikern och naturfilosofen *Raoul Francé* (1874–1943) i München, kartläggare av plantornas liv i verk som Das Sinnes-Leben der Pflanzen och Das Liebesleben der Pflanzen (u.å., båda i Strindbergs sista bibliotek); svensk översättning Växternas sinneslif (1906) och Växternas kärlekslif (1907); Emil Schering hade skickat sin tyska översättning av *Sylva Sylvarum* (1905) till Francé och dennes uttalande om Strindberg refereras i artikeln (jfr SV 35, kommentaren s. 515); jfr nedan pag. 248 *Vidliggande brev från Schering med ett gott ord från Francé*

23/10 **Drachmann och Fru på besök** den danske författaren *Holger Drachmann* (1846–1908) var i sitt tredje äktenskap gift med Sophie Elisabeth Drewsen (1873–1917)
i Dieppe 1894 Strindberg var i *Dieppe* i Normandie vid Engelska kanalen som gäst hos den norske målaren Frits Thaulow (1847–1906) och hans hustru Alexandra (1862–1955) i slutet av oktober 1894 (22–31/10)

25/10 **Anna, Hugo Fröding och Märtha hemma** *Anna Philp* samt det nygifta paret *Hugo Fröding* och *Märtha Philp;* jfr ovan pag. 246 (9/10)

28/10 **[Gyllensköld]** *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934), fysiker, astronom och vetenskapshistoriker
Prof Fittica kemist i Marburg sommaren 1905 korresponderade Strindberg med kemisten *Friedrich Fittica* (1850–1912), professor vid Marburgs universitet; jfr ovan pag. 226 *brev från Prof. Fittica* etc.
»**Från Skogen och Sjön**» **av G. af G. [– – –] kände mig nästan försonad**

med G. af G. *Skogen och sjön. Berättelser* av Gustaf af Geijerstam, 1903; jfr ovan pag. 237 *G. af G. som vill ställa mig under förmyndare*

29/10 **Läste i morgontidningen att G af G flyttar från Lund till Berlin** en notis i Svenska Dagbladet 29/10 1906 (»Enskilt till Svenska Dagbladet») upplyser att Gustaf af Geijerstam »som under tre år varit bosatt i Lund» denna vecka med familj avreser till Berlin för bosättning tills vidare

Pag. 248 (29/10–21/11 1906)

3/11 **Axel och Richard Bergh hemma till aftonen** brodern *Axel Strindberg* och konstnären *Richard Bergh*

5/11 **Docenten Castrén** se ovan pag. 244

8/11 **Ingenjör Thalin dog av olyckshändelse vid Domnarvet. Hans far dog i somras** ingenjören *Karl Gustaf Thalin* (f. 1874) avled 8/11 1906; hans far var *Carl Thalin* (1840–1906), köpman, vän till Strindberg och hans kusin Johan Oscar (»Occa») Strindberg under studietiden

9/11 **Palme** skådespelaren *August Palme*

10/11 **i mitt sinne försonat mig med mina svåraste fiender såsom [G. af G. Paul, Philp, Sigurd, Wirsén], t.o.m. [Levertin]** *G. af G.* författaren *Gustaf af Geijerstam* (jfr ovan pag. 237 *G. af G.* etc.); författaren *Adolf Paul* (jfr brev till Schering 5/11 1906; jfr ovan pag. 18 *drömde att Pby och Paul angrepo mig* etc. och 102 *Paul dyker opp!*); svågern *Hugo Philp; Sigurd* tidningsmannen *Alfred Hedenstierna* (se ovan pag. 246 *»Sigurd.»* etc.); författaren *Carl David af Wirsén*, Svenska Akademiens ständige sekreterare (jfr ovan pag. 103 *Wirsén*); författaren, litteraturhistorikern och kritikern *Oscar Levertin* (jfr ovan pag. 243 *Vid 2-tiden* etc. och 245 *Levertin* etc.); i Strindbergs *En blå bok* som skrevs vid denna tid ingår dock kritiska porträtt av flera av de uppräknade personerna (SV 65): Gustaf af Geijerstam (»Den klibbige», »Vampyren», »Cinnobers Anatomi», etc., ss. 126–131), Philp (»Människokännedom», s. 55, »Karaktärsmasken», s. 57) och Levertin (»Efterstanken», s. 162)

Hon »var den ondaste människa född» efter hennes egen utsago! jfr ovan pag. 141 a *Då kom ett brev från β* etc.

15/11 **Vidliggande brev från Schering med ett gott ord från Francé** brevet är ej bevarat; Strindbergsöversättaren *Emil Schering* fungerade som förmedlare av Strindbergs manuskript och samlingar med jämförande djur- och växthistologi till *Raoul Francé* (se ovan pag. 247 *I Stockholms*

Dagblad etc.); se brev till Schering 28/3 1905 och 24/11 1906 samt Brev 15, s. 116 not 3

18/11 **Ruth** *Ruth Pettersson* Harriet Bosses hushållerska (Brev 16, s. 228 not 1)

20/11 **Avslutade Dagboken (Breviarium) / <u>Blå Boken</u>** det understrukna är ett senare tillägg; Strindberg använde den slutgiltiga titeln *En blå bok* först i april 1907 (se SV 65, kommentaren s. 445 f.)

Pag. 249 (23/11–13/12 1906)

23/11 **Datumvisaren** här: almanackan (med avrivbara datumblad)

28/11 **Kristi nedstigande till Helvetet var väl icke annat än hans nedstigande till Jorden i mänsklig gestalt** jfr formuleringarna i den apostoliska trosbekännelsen (en kort sammanfattning av den kristna tron), där det heter att Jesus Kristus efter korsfästelsen och begravningen har varit »nederstigen till dödsriket, på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda, uppstigen till himmelen» etc.

Dante talar om individer i helvetet som samtidigt leva på jorden i *Dante Alighieris* Den gudomliga komedin beskrivs exempelvis hur en förrädare straffas genom att störtas ner i helvetet medan hans ännu levande jordiska kropp invaderas av en demon fram till den egentliga döden (Helvetet, sång 33)

Harriet [– – –] om uppförandet av Herr Bengts Hustru som Ranft nu vill spela teaterledaren *Albert Ranft* hade i april 1906 kontrakterat en rad pjäser av Strindberg för uppförande på sina teatrar under perioden 1/10 1906–1/5 1907, bland dem *Herr Bengts hustru* som inte spelats i Sverige sedan 1882 (se Brev 15, s. 250 not 1); Ranft kom dock ej att sätta upp pjäsen under den överenskomna perioden

29/11 **Pelleas och Mëlisande spelas i afton** Maurice Maeterlincks pjäs *Pelléas och Mélisande* från 1892 med Harriet Bosse och Tore Svennberg i huvudrollerna hade premiär på Svenska teatern 29/11 1906; om Maeterlinck, se ovan pag. 132 *Läser Mæterlinck* etc.

1/12 **Sjöormen syns vid Saltsjöbaden!** under rubriken »Ett Storsjöodjur vid Saltsjöbaden?» rapporterade Dagens Nyheter 2/12 1906 att överhovjägmästare Ankarcrona 29/11 1906 tillsammans med tre andra personer hade sett »ett ormliknande djur, som med hastig fart rörde sig i vattnet», det tycktes »ha en längd af 15 till 20 meter» och huvudet »liknade närmast en sköldpaddas»

2/12 **Metropol** restaurang och kafé på Hamngatan 6

3/12 **Frithiof Hellberg dog** *Frithiof Hellberg* (f. 1855), journalist och redaktör för tidskriften Idun, avled 3/12 1903

I dessa dagar har jag åter drömt om Harriet med benskada. Se ovan flerestädes jfr dagboken pag. 129, 213, 243

13/12 **Fröken Julie gick i Stockholm. Bra!** Strindbergs drama *Fröken Julie* sattes för första gången upp i Stockholm 13/12 1906 av August Falcks teatersällskap på Folkteatern vid Östermalmstorg; uppsättningen hade tidigare under hösten spelats i bl.a. Lund, Malmö, Göteborg och Uppsala (jfr ovan pag. 243 *goda underrättelser* etc.); uppsättningen blev mycket väl mottagen och det planerade gästspelet med två föreställningar förlängdes med ytterligare fem (SV 64, kommentaren s. 257 f.)

Pag. 250 (14–31/12 1906)

Obs! 6e Oktober 1901 återvände Harriet till hemmet efter sin flykt. Annas bröllopsdag! jfr ovan pag. 145 *Harriet återkom* etc.

14/12 **Harriet besökte mig efter en paus sedan 6e Oktober** etc. Harriets besök föranleddes enligt Eklund av Strindbergs brev till henne 10/12 1906 (Brev 15, s. 327 med not 1)

21/12 **Min Greta förlovad med Henry . . Philp** i Dagens Nyheter 21/12 1906 stod under rubriken »Förlofvade» namnen *Henry von Philp* och *Greta Strindberg;* bröllopet ägde rum 23/6 1907 (om namnet *von Philp* se dagboken pag. 122 a v.)

23/12 **August Lindberg** (1846–1916), skådespelare, regissör och teaterdirektör **Gustaf Vasa går fr.o.m. 3e Dag Jul!** Strindbergs historiedrama *Gustav Vasa* återupptogs på Svenska teatern 27/12 1906; pjäsen som hade premiär på Svenska teatern 17/10 1899 i regi av Harald Molander blev en stor framgång och behölls på repertoaren fram till februari 1902

Pag. 251 (1/1–6/3 1907)

1/1 **Rich. B.** *Richard Bergh* (1853–1919), konstnär

6/1 **Anna, Hugo och Märtha** Strindbergs syster *Anna Philp* (1855–1937), hennes måg *Hugo Fröding* (1880–1957) och dotter *Märtha Fröding* (1882–1970)

8/1 **Fru Unman** möjligen *Ida Maria Unman*, gift med Johan August Unman (1843–1913), affärsman, mecenat, samlare av Stockholmiana

Läste därpå i tidningen att Prof. Rudin i Uppsala varit nära att brinna inne etc. *Waldemar Rudin* (1833–1921), professor i bibelvetenskap i Uppsala 1877–1900, från 1896 ledamot av Svenska Akademien, ledamot av Bibelkommissionen; eldsvådan rapporterades i Svenska Dagbladet 8/1 1907 under rubriken »Branden i Uppsala» (tidningsklipp i dagbokens bilaga)

Lektor Knös dog av eldsvådans sviter *Vilhelm Knös* (1838–1907), lektor i klassiska språk vid Uppsala universitet, avled 10/1 1907

12/1 **Falks Teater!** *August Falck* (1882–1938), skådespelare och teaterman (jfr ovan pag. 105 *Nu i Januari 1907* etc. och pag. 249 *Fröken Julie* etc.); i januari 1907 berättade Falck i flera tidningsintervjuer om sina planer på att starta en ny litterär teater i Stockholm, en intim teater för modern dramatik, främst av Strindberg, med inspiration från Max Reinhardts Kleines Theater i Berlin; planerna förverkligades först hösten 1907 med starten av Intima Teatern vid Norra Bantorget (se SV 64, kommentaren s. 258 ff.)

Jamaica förstöres av jordbävning de första vulkaniska utbrotten på den västindiska ön *Jamaica* inträffade 14/1 1907 och ca 100 dödsoffer rapporterades i huvudstaden Kingstons omgivning; utbrotten fortsatte i flera dagar med stigande dödstal fram till omkring 23/1; sammanlagt omkom ca 1000 människor och 10 000 blev hemlösa

20/1 **Ruth och Lillan gingo till Aug. Lindberg** *Ruth Pettersson* var hushållerska hos Harriet Bosse (Brev 16, s. 228 not 1); *August Lindberg* (1846–1916), skådespelare, teaterdirektör

H–t stannade i Gula Rummet *gula rummet* sovrummet på Karlavägen

Castegren hemma *Victor Castegren* (1861–1914), regissör, teaterdirektör på Svenska teatern i Helsingfors 1899–1904 och vid Stora teatern i Göteborg 1904–06; nu förberedde han som regissör vid Svenska teatern i Stockholm en uppsättning av *Ett drömspel* (premiär 17/4 1907)

25/1 **Skriver: »Oväder», Op. I.** / »~~**Världsväverskan**~~» Strindberg skrev enligt dagboken tre kammarspel mellan 25/1–8/3 1907; det första, *Oväder*, fick beteckningen *Opus I; opus* (latin) 'verk', 'arbete' (särskilt om musikverk); den strukna titeln *»Världsväverskan»* var arbetstiteln på det andra kammarspelet i ordningen, *Brända tomten* (se SV 58, kommentaren, ss. 383 ff., 404)

Jordbävning över hela jorden! Gruv-olyckor! Saarbrücken, Reden jord-

skalv rapporterades från turkiska Konstantinopel, franska Grenoble och från västra Harz i Tyskland; till följd av en explosion vid gruvan *Reden* i S:t Johann i *Saarbrücken* 28/1 begravdes 400 gruvarbetare levande

4/2 **En Elefant rasar på Vikbolandet** sexåriga indiska elefanthonan Topsy hade kort efter sin ankomst från Hagenbecks djurpark i Hamburg lyckats ta sig ur sin bur i Norrköpings menageri och åstadkom en del förstörelse innan hennes förre skötare anlänt och lugnat henne; *Vikbolandet* halvö i nordöstra Östergötland mellan Bråviken i norr och Slätbaken i söder

9/2 **Nora och Stina kommo** Strindbergs syster *Nora Hartzell* (1858–1927) och hennes 13-åriga dotter Stina gästade honom 9–12/2 1907

10/2 **Zanders och Frödings** civilingenjör *Henrik Zander* (1873–1947) med fru *Gerda* (f. Fröding; 1875–1955) och hennes bror *Hugo Fröding* med hustru *Märtha* (jfr ovan 6/1)

15/2 **Kontrakt på Svarta Fanor undertecknades** *Svarta Fanor* författades 1904 men refuserades av flera förlag; 30/1 1907 erbjöds Björck & Börjesson romanen och kontrakt undertecknades 15/2 1907, i vilket det bl.a. stipulerades att Strindberg inte fick utge någon ny upplaga av boken de närmaste fem åren (se SV 57, kommentaren ss. 223, 232, 314 ff., 319)

6/3 **Ebba gick ur tjänsten.* / *Obs Var gång Nora är i stan går en piga ur tjänsten!** jfr dagboken pag. 109 (28/2 1900) och pag. 214 (6 och 8/10 1904)

Skriver Brända Tomten Op. II jfr ovan (25/1) och SV 58, kommentaren s. 381 ff.

Pag. 252 (7–23/3 1907)

7/3 **Nytt i huset, sedan Ebba gått** etc. en ström av nya tjänsteflickor avlöste varandra intill 24/4 1907, då Harriet Bosses hemhjälp Ellen återvände i Strindbergs tjänst; jfr nedan pag. 257 *Ellen kom på aftonen*

8/3 **Slutade mitt tredje Kammarspel, »Spöksupén» / ~~Gesp~~ »Spöksonaten»** efter att ha prövat olika arbetsnamn på det tredje kammarspelet fastställde Strindberg titeln *Spöksonaten* som anknyter till Beethovens pianosonat i d-moll, opus 31, nr 2, ofta kallad Stormen eller Stormsonaten, och hans pianotrio, opus 70, »Geister-Trio» (’Spöktrion’); *Gesp* Gespenstersonate (tyska; ’spöksonaten’); se kommentaren till

SV 58, ss. 395 ff., 411, och Per-Anders Hellqvist, En sjungande August. Om Strindberg och musiken i hans liv, 1997, s. 187

Generalrepetition på Lycko-Pers Resa Strindbergs drama *Lycko-Pers resa* (1882) sattes upp på Östermalmsteatern med nypremiär 9/3 1907 med Ivar Kåge och Greta Strindberg i huvudrollerna; pjäsen spelades 42 gånger

9/3 **Fröken Kopparberg** tjänsteflicka

10/3 **Passions-Söndag eller Midfasto-S.** *passionssöndagen* är femte söndagen i fastan; *midfastosöndagen* är fjärde söndagen i fastan (halvvägs igenom fastans fyrtio dagar)

»**på astralplanet**» inom bl.a. ockultismen existerande föreställningen om en högre dimension, där immateriella kroppar lösgjort sig från sina individers fysiska kroppar och vandrar osynliga, obundna av kropp och rum

Skrev [– – –] till Mercure de France svar om utsikterna för religionen i närmsta framtiden den litterära tidskriften *Mercure de France* hade vänt sig till ett antal europeiska politiker, teologer, filosofer och författare med frågan: »Står vi inför en upplösning eller utveckling av religiösa idéer och känslor?»; Strindbergs svar publicerades i tidskriften mars–april 1907 (återges på svenska i SV 71, s. 100 f.; jfr kommentaren s. 263 f.)

13–15/3 **Harriet och Lillan hos mig emedan de hade flyttning** Harriet Bosse och Anne-Marie skulle flytta till en ny bostad på Jungfrugatan 23 på Östermalm

15/3 **Brev från Axel att Maggie rest till Norge [– – –] *Hon var borta i 40 dagar!*** *Axel Strindberg* (1845–1927) och hans andra hustru *Elise Margarethe* (1876–1926); *40 dagar* i bibeln används vid flera tillfällen siffran fyrtio för prövningar (främst Jesu fyrtio dagars fasta i öknen i Matteus 4:2, Lukas 4:2, Markus 1:13, men också Israels barns fyrtio år i öknen, osv.); Strindberg anknyter ofta till detta tal, bland annat beskriver han den tid som Harriet Bosse hade lämnat honom hösten 1901 som »40 dagars lidanden» (citat från pag. 254, 15/4 1907)

17/3 **en käring (larvartad)** *larv* här: spöke, ond ande; jfr ovan pag. 64 v. *Vad är då deliriets »råttor»? Larver* etc.

Hon soulagerade *soulagera* här: skämde bort

retikyl påsliknande väska försedd med dragsnodd

Thiels maskeradbal! bankiren och konstsamlaren *Ernest Thiel* (1859–1947) och hans hustru Signe hade inbjudit Stockholms alla fram-

stående konstnärer och författare, med prins Eugen som hedersgäst, till invigningen av Thielska galleriet på Blockhusudden 17/3 1907

19/3 **Anna inträdde i mitt hus** Strindbergs syster *Anna Philp* stannade i en vecka under tiden som Strindberg sökte en efterträdare till avskedade fröken Kopparberg

20/3 **Triomphe prochain sur un ennemi puissant** (franska) ungefär: 'Snar seger över en mäktig fiende'

22/3 **Griegs E-moll-sonat** pianosonat i e-moll, opus nr 7, komponerad 1865 av *Edvard Grieg* (1843–1907)

Harriet [– – –] harm över C-n[s] instruktion regissören *Victor Castegren* (1861–1914) repeterade *Ett drömspel* inför premiären 17/4 1907 med Harriet Bosse som Indras dotter

Pag. 253 (26/3–7/4 1907)

26/3 **Anna gick! – Alma inträdde i huset** Strindbergs syster *Anna Philp* hjälpte Strindberg med hushållet 19–26/3 1907; efter denna vecka kunde syskonen aldrig försonas (SV 58, kommentaren s. 420 f.); efter att Anna Philp lämnat Strindbergs hem flyttade hon in hos dottern Märtha och Hugo Fröding; tjänsteflickan *Alma* lämnade sin anställning redan 29/3

27/3 **malört** ört som använts som aptitstimulerande medel, magmedicin och krydda i brännvin och öl

30/3 **Portvakterskan städar** kan syfta på portvakten Fru Carlén; jfr dagboken pag. 300 (14/6 1908)

hos Harriet och Lillan i deras nya bostad Jungfrugatan 23

1/4 **Sofi** tjänsteflicka

2/4 **Krasch med Frödings!** *Frödings* Märtha och Hugo Fröding

3/4 »**Origines påstod att Gud skapat världen [– – –] i himmelen.**» *Origenes* (ca 185–ca 254), bibelteolog och filosof, ledare för kateketskolan i Alexandria; enligt Origenes är den materiella världen skapad av Gud, men alla andliga väsen skall återförenas med honom (*apokatastasis*); citat ur Carl Deleen, Ordbok i fabellära eller Allmän Mythologi, 2, 1836, s. 435

6/4 **härligt brev från Schering rörande Gespenstersonate* / Opus III.*** etc. Strindberg hade sänt sitt tredje kammarspel, *Spöksonaten*, till översättaren Emil Schering 27/3 1907; *Opus III* jfr ovan pag. 251 (25/1); se SV 58, kommentaren s. 395 ff.

7/4 **På Birger Jarlsgatan 5 (Handarbetets vänner) hängde en väv som [– – –]**

tycktes föreställa Drömspelet etc. syftar på en bonad, »Yggdrasil», vävd av Handarbetets vänner efter en målad arbetsskiss (modell) av Gunnar Hallström (1875–1943); jfr brev till Hallström 8/4 1907 med kommentar (Brev 16, s. 41 not 1); ett fotografi av bonaden bevaras i dagbokens bilaga (se SV 65, bild 51)

min regnbåge från rue de Fleurus 1896 jfr ovan pag. 1 (21/2) *Rue de Fleurus* etc.

Yggdrasil eller Eddas Världsträd *Yggdrasil* i fornnordisk mytologi ett träd (en ask) i gudarnas boning Asgård, vars grenar brer ut sig över hela världen; dess tre rötter finns hos asarna, hos jättarna och i Nifelhem

Det växande Slottet jfr ovan pag. 246 *Den vita gestalten* etc.

Fusiyama *Fujiyama* eller *Fuji* Japans högsta berg (3 776 m ö.h.), beläget på ön Honshu; betraktas som heligt, det himmelska berget i världens mitt, och är ett mål för vallfärder och religiös kult

Svastika = »Det är väl!» *svastika* (sanskrit) 'lyckobringande (tecken)', gammal indisk symbol i form av ett höger- eller vänstervänt hakkors

Pag. 254 (8–15/4 1907)

8/4 **Vid efterfrågan befanns gobelängen vara gjord av Gunnar Hallström 1905** se ovan pag. 253 *På Birger Jarlsgatan 5* etc.

Lovisa Fahlman *Louise Fahlman* (1856–1918), skådespelerska, sedan 1901 knuten till Ranfts teatrar; spelade Tekla i *Fordringsägare* på Vasateatern 1906

13/4 **Deléens Ordbok i Fabelläran (artikeln Edda)** etc. refererat av Carl Deleen, Ordbok i fabellära eller Allmän Mythologi, 1, 1831, s. 364; *den prosaiska Eddan* (den yngre Eddan), ett verk av Snorre Sturlasson från början av 1220-talet; en handledning för samtida skalder, med ett inledande avsnitt, *Gylgaginning* ('Gylfes gäckande'); *Purâna* (eller *purāṇa*) indiska texter på sanskrit med folkligt religiöst, kultiskt och mytologiskt innehåll och med viss samhörighet med episka texter; *kenning* metafor eller omskrivning som var vanlig i fornisländsk poesi; *Amarasinha* buddhist, författade (senast 500-talet e.Kr.) Amarakośa (sanskrit; 'Amaras skattkammare'), det äldsta bevarade lexikonet på sanskrit

14/4 **spelades opp en briljant galopp** *galopp* livlig sällskapsdans (pardans) från andra hälften av 1800-talet

15/4 **Generalrepetition på Drömspelet. Eget är att detta drama skrevs efter 40 dagars lidanden [– – –] Nu när det skall spelas har jag i 40 dagar lidit av både tryckt (svart) infernostämning och husligt elände** *Ett drömspel* hade premiär 17/4 1907 på Svenska teatern; *40 dagars lidanden* jfr ovan pag. 252 (15/3) *Brev från Axel* etc.
tobaksladan *tobakslada* torklada för upphängning av tobaksblad (som förr odlades i Stockholms utkanter)
katatstrof felskrivning för *katastrof*
»**Växande Slottet**» jfr ovan pag. 246 *Den vita gestalten* etc.

Pag. 255 (15/4 1907)

15/4 **Platos Timaios och Phaidon** *Platon* (427–347 f.Kr.), grekisk filosof; *Timaios* dialog om världsskapelsen; i dialogen *Phaidon* är huvudtemat för samtalet frågan om själen kan existera efter döden och om den är odödlig
Skriver f.n. på »Toten-Insel» etc. kammarspelet *Toten-Insel* (’Dödens ö’) med underrubriken »(Hades)» fullbordades ej; Strindberg berättade i brev till Emil Schering 26/4 att han »förlorade intresset» för dramat; dramfragmentet *Toten-Insel* trycktes först efter Strindbergs död (se SV 63, kommentaren s. 401 ff.)
Nyligen brände jag opp ett drama som var så uppriktigt att jag ryste syftar på »Den Blödande Handen», Opus IV av Kammarspelen, vilken han enligt brev till Schering 27/3 och 1/4 1907 arbetade på: »Den är fasligare än de andra!» (1/4); dagen efter (2/4) skriver han till samma adressat att han bränt upp pjäsen
återfick mina Tre Kammarspel från Förläggaren just nu de tre pjäserna var *Oväder, Brända tomten* och *Spöksonaten* som gavs ut av förläggaren Henrik Koppel (1871–1934) på Ljus förlag i december 1907–januari 1908
läste jag Jobs bok [– – –] så kom jag till 22ª kapitlet där Elifas Tisbiten avslöjar Job etc. Strindberg citerar Job 22:6–7, samt 22:5 (efter Bibeln 1903); *Elifas Tisbiten* sammanblandning av Elifas av Teman i Job 22 och tisbiten Elia i Första Konungaboken 17
»**Gud som haver barnen kär**» en gammal svensk bön för barn, tryckt första gången i Barnabok (1780)
Castegren *Victor Castegren* regissör för *Ett drömspel*

Pag. 256 (16–18/4 1907)

16/4 **Läste korrektur på »Svarta Fanor» skriven 1904** jfr ovan pag. 251 *Kontrakt på Svarta Fanor* etc.; Strindberg läste korrektur på romanen under april–maj 1907; *Svarta Fanor* utkom 29/5 1907

Slog i Bibeln och fick upp Jonæ Bok, där profeten tvingas fram att profetera etc. Jona kap. 1–2

17/4 **I dag går »Drömspelet»** premiären ägde rum 17/4 1907

Läste i Jobs bok sista kapitlen där Gud straffar Job för hans förmätenhet att vilja mästra hans verk etc. Job kap. 38–42

Greta [– – –] berättade om att jag vore föreslagen bli hedersdoktor i Uppsala vid Linnéfesten i Maj tvåhundraårsdagen av Carl von Linnés födelse skulle högtidligt firas i Uppsala 23/5 1907; fakulteterna hade framlagt förslagslistor på hedersdoktorer; det är oklart om ett regelrätt förslag förelåg i Strindbergs fall eller om Strindbergs dotter Greta enbart förmedlade ett rykte; Strindberg blev aldrig hedersdoktor vid något universitet

telefoner från Harriet, Castegren och Ranft att Drömspelet lyckats! G.v.t! *G.v.t!* 'Gud vare tack!'; publikreaktionerna var mycket positiva efter premiären av *Ett drömspel* på Svenska teatern 17/4 1907; publiken vägrade gå hem innan den fått se författaren; inte förrän direktör Ranft lovat att per telefon rapportera till Strindberg lämnade man salongen; tidningsrecensionerna var däremot mer blandade (se Ollén 1982, s. 452 och SV 46, kommentaren s. 159 f.)

18/4 **Hatet rasar mot mig även Harriets som svurit undergång åt pjäsen på avstånd, avundshatet, i följd av succén** jfr brev till Emil Schering 10/6 1907, om att Harriet Bosse »hatade Drömspelet, som hon förr älskat, och hon intrigerade mot dess uppförande ja, hon försökte 'spela bort' det. När pjesen lyckades, rasade hon [– – –]»

Pag. 257 (21–26/4 1907)

21/4 **I ett av mina fönster på Banérgatan 31** Strindberg hade hyrt ett par rum på nedre botten, Banérgatan 31, av änkefru Fredrika Amalia Westdahl från 13/10 1899 intill bröllopet med Harriet Bosse 6/5 1901

kutter enmastat segelfartyg med två försegel

roret (variantform) rodret

Jfr: Denna Dagbok om vita båtarne i Djurgårdsbrunnsviken jfr dagboken pag. 172 (12/6 1903) och 244 (26/9 1906)

Klingers raderingar om Döda barn *Max Klinger* (1857–1920), tysk konstnär; hans grafiska verk, bl.a. bildsviterna »Von Tode» I–II, förenar realistisk detaljskärpa och symbolism

med Job klagat: »Vem vill äta den mat som ej har smak eller sälta och vem finner behag i slemörtens saft? ..» Job 6:6 (efter Bibeln 1903)

Hesekiel 4 kap. »Tillredd som kornkakor skall maten ätas av Dig [– – –] äta sitt bröd orent bland hedningarne ...» När profeten klagade, fick han den nåden baka på kospillning ...» Hesekiel 4:12–13,15 (efter Bibeln 1903)

Förebild av Jerusalems förstöring syftar på kapitelrubriken till Hesekiel 4, »Jerusalems belägring förebildad» (Bibeln 1903)

22/4 **Molnbergen i Norr och Nordväst återkommit!** jfr dagboken pag. 202 (24/4 1904), 238 (25/4 1906) och 239 (18/5 1906)

Fotografen Anderson *Herman Anderson* (1856–1909), jfr ovan pag. 242 *Krasch med fotografen [A–n]*

Capella natthimlens sjätte ljusaste stjärna, belägen i stjärnbilden Kusken; från Sverige sett går Capella aldrig ned och kan därför ses varje mörk och klar natt; om Capella och Nova Persei, jfr ovan pag. 136 v.

Polstjernan den ljusaste stjärnan i stjärnbilden Lilla björnen; visar nordriktningen genom sitt läge endast ca 1 grad från norra himmelspolen

Draken stjärnbild nära norra himmelspolen, synlig från Sverige året runt

Vega den näst ljusaste stjärnan på norra stjärnhimlen, belägen i stjärnbilden Lyran

Betyder: Cassiopea = W. / Capella = H–t. de fem ljusstarkaste stjärnorna i stjärnbilden *Cassiopeia* bildar ett W; det är sannolikt att anteckningen med blyerts »Cassiopea = W. / Capella = H–t.» är ett tillägg i samband med Harriet Bosses förlovning med Gunnar Wingård våren 1908; jfr dagboken pag. 278 (27/2 1908)

Deneb i Svanen *Deneb* den ljusstarkaste stjärnan i stjärnbilden *Svanen*

24/4 **Ellen kom på aftonen** tjänsteflickan *Ellen*, tidigare i tjänst hos makarna Strindberg (jfr dagboken 28/5 1903 och 5/10 1904); i Harriet Bosses tjänst från nyåret 1905

Pag. 258 (26/4–5/5 1907)

26/4 **Psalmisten** författaren till bibelboken Psaltaren; många av psalmerna i Psaltaren tillskrivs David, Israels andre kung, som regerade ca 1005–965 f.Kr.; numera är forskarna osäkra vilka psalmer som kan tillskrivas David; *psalmist* psalmdiktare

denna termometer, som ingen av oss ville sätta opp (emedan ingen trodde på varaktigheten av vår förening) blev liggande [– – –] Se: »Oväder» kammarspelet! jfr Strindbergs kammarspel *Oväder* (SV 58, s. 48)

H–t har recett i kväll. i Drömspelet *recett* intäkt, inkomst av teaterföreställning till förmån för någon av skådespelarna; i ett tidningsklipp i dagbokens bilaga omtalas Harriet Bosses recett i *Ett drömspel*

1/5 **Lillan [– – –] kall främmande – vanartig, av fru Möllers uppfostran** *Anne-Marie Strindberg* omhändertogs ofta under Harriet Bosses resor av sin moster *Dagmar Möller* (1866–1954)

2/5 **Tänker på Idyller och Herdedikt** *idyll* eller *herdedikt* litteratur som skildrar herdars och herdinnors liv i lantligt oskuldsfull miljö; formen uppstod på 200-talet f.Kr. med den grekiska skalden Theokritos Idyller

3/5 **Horatius (Kumlin) Fick upp: Bok I:34. »Skaldens religiösa omvändelse [– – –] Jupiters makt etc.»** *Quintus Horatius Flaccus* (65–8 f.Kr.), romersk skald; Strindberg citerar utgivarens ingress till Ode nr 34 i Horatii Oden. Öfversatta och kommenterade af L.F. Kumlin, I, 1851, s. 29

Tillhörande Epikureiska sekten *den epikureiska skolan* epikurismen; efter den grekiske filosofen *Epikuros från Samos* (341–ca 270 f.Kr.); enligt Epikuros är livets mål i princip att uppleva lust och undgå smärta; ett viktigt mål för den vise är sinnesro

Nils Andersson (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare

4/5 **Axel trist; spelade C-moll symfonien bl.a. [– – –] Appassionata** etc. *Axel Strindberg* (1845–1927) spelade Beethovens symfoni nr 5 (opus 67) i pianoarrangemang samt *Appassionata*, första satsen i Beethovens pianosonat i f-moll (opus 57); jfr *appassionato* (italienska) musikalisk föredragsbeteckning: lidelsefullt, passionerat

5/5 **Stjärnorna synas icke ha något avstånd (äro / Fenomen / Erscheinungen)** *Erscheinungen* (tyska) 'fenomen'; här ungefär: en yttre uppenbarelse vars sanna väsen förblir okänt

Vega (i Lyran) och Capella se ovan pag. 257 (22/4)

7/5 **trijugum** (latin) 'trespann'

Brevkort från Harriet (från Uddevalla) med Hälsningar etc. ett brevkort daterat 6/5 1907 och poststämplat Uddevalla med det enda ordet »Hälsningar!» är bevarat (SgNM Brev till Strindberg)

Vita hästar = Seger.* [– – –] Vita Hästen Apokalyps: »Sann och stridande i rättfärdighet.» eller »Ordet med hänsyn till dess inre.» *Apokalypsen* Uppenbarelseboken i Nya testamentet; se Uppenbarelseboken 19 och 21: »Och jag såg himmelen öppen, och se, en hwit häst, och den som satt på honom heter Trofast och Sannfärdig; och han dömer och strider med rättfärdighet» (19:11), »hans namn är Guds ord» (19:13), »de härskaror, som äro i himmelen, följde honom på hwita hästar» (19:14); »Och jag såg en ny himmel och en ny jord» (21:1) (Bibeln 1894); *Ordet med hänsyn till dess inre* torde syfta på Emanuel Swedenborgs utläggning av Uppenbarelseboken i Arcana Coelestia # 2760, 2761, »Om ordet och dess andliga eller invertes mening»; jfr den svenska översättningen av C.J.N. Manby, Om hvita hästen angående hvilken talas i Uppenbarelseboken, kap. 19, och derefter Om ordet och dess andliga eller invertes mening, ur Arcana Coelestia. Ett verk af Emanuel Swedenborg (1896)

Mina tantiemer på Drömspelet äro 1348 Kronor; dessa skola innestå hos Ranft i sex månar, då de skola avdragas på växeln om 2,800 Kronor etc. *tantiem* andel av vinsten; Strindberg hade 31/7 1900 fått en växel på 6000 kr från Albert Ranft och hade i september 1907 fortfarande 1800 kr kvar på den; se brev till Ranft 20/9 1907 (Brev 16, s. 75 f. med noter)

12/5 **Gök-klockan hördes på aftonen. Förra gångerna betydde den bra!** jfr dagboken pag. 234 (9–10/1 1906) och pag. 257 (17/4 1907)

16/5 **Läste sista korrekturet på »Svarta Fanor». Nu återstår väl att tömma sista Kalken** både Strindberg och förlaget Björck & Börjesson insåg att *Svarta Fanor* skulle kunna karakteriseras som en skandalbok och att mottagandet skulle bli hätskt (jfr SV 57, kommentaren s. 319 ff.); *tömma sista kalken* efter Jesu ord inför korsfästelsen, »den kalk, som min Fader har gifwit mig, skall jag icke dricka den?» (Johannes 18:11 med parallellställen; Bibeln 1894)

17/5 **Bror Oskar hemma till kvällen** *Oscar Strindberg* (1847–1924), Strindbergs näst äldste bror

18/5 **Fick ett brevkort från H–t från Lund** ett brevkort poststämplat 17/5 1907 Lund med det enda ordet »Hälsningar –» är bevarat (SgNM Brev till Strindberg)

19/5 **I våningen under mig, hos Kapten M. har varit tyst i ungefär en månad** etc. det torde röra sig om forskningsresanden och kaptenen i reserven *Peter August Möller* (1858–1851), Karlavägen 40; Möller gifte sig 1907 för andra gången med Vendela Schmidt

Pianolan *pianola* självspelande piano

Fonografen *fonograf* den av Thomas Edison 1877 uppfunna föregångaren till grammofonen

Pag. 260 (19/5 1907)

19/5 **I Bondepraktikan står om Januari och Tecknet Vattumannen, i vilket jag är född, följande** etc. Strindberg föddes 22/1 1849; *Bondepraktikan* en slags handbok med råd och tips för bönder; först utgiven i Tyskland 1508; den första svenska översättningen utgavs 1666; innehåller förutsägelser och råd om väderlek, jordbruk, olycksdagar, astrologiska beräkningar m.m.; Strindberg citerar här fritt ur Bondepraktikan och Sebyllas spådomar (1883), s. 34 f.

Får jag en gång Nobel-pris i December Strindberg tycks trots försäkringar om motsatsen leka med tanken på ett framtida Nobelpris; jfr ovan pag. 154 *Protesten mot Akademien* respektive pag. 198 *Nobel-dagen!* etc.

Gyllensköld har ställt mitt horoskop etc. se ovan pag. 22 *Brev från Carlheim Gyllenskiöld* etc. och pag. 34 *Saturn och Venus skall råda nu!* etc.

Att Capella har något med mig och Harriet att göra, det har jag anledning tro. Se Denna Dagbok ifrån Augusti 1901 och allt framåt se dagboken pag. 136 v., 137, 144, 210, 247 m.fl. (med förklaringar)

glaff *glafs* prat, sladder

en antydan i Hist. Min. sid. 379! Strindberg syftar på ett avsnitt i »Dome-Dagar», sista novellen i *Historiska miniatyrer* (1905), där det sägs att drottning »Marie Antoinette gick ut om nätterna med ungherrar och söp natten igenom, så att hon kom hem mosig klockan 11 följande förmiddag» (SV 54, s. 246; i originalupplagan s. 378 f.)

19/5 **Swedenborgs lik skall hem till Sverige** *Emanuel Swedenborg* avled 29/3 1772 och begravdes i Svenska kyrkan i London; 19/5 1907 rapporterade Dagens Nyheter att den svenska regeringen, på initiativ av Kungl. Vetenskapsakademien, planerade förhandlingar om återbördandet av hans kvarlevor till fosterlandet; jfr Strindbergs »Swedenborgs hemkomst» (Samlade Otryckta Skrifter II, 1919, s. 257 ff.); sedan kistan överförts i april 1908 skedde gravsättningen 19/5 samma år i Uppsala domkyrka under högtidliga former

20/5 **Läser Swedenborg: Han finner under sina besök på de andra jordkloten att Jorden är den sämsta av alla planeter [– – –] Swedenborg säger Mem. № 5048 att [– – –] Svenskarne säga icke vad de tänka** Swedenborg beskriver sina interplanetariska besök i De Telluribus in mundo nostri solari, quae vocantur planetae (1758; 'Om jordkloten i vår solvärld, som kallas planeter'); det framgår av dagbokens redogörelse och ett utpekande nedan (21/5) att Strindberg åtminstone delvis bygger på Jacques Matters bok Emanuel Svedenborg. Hans lefnad, hans skrifter och hans lära af M. Matter (1864; övers. från franska); boken har bevarats i Strindbergs efterlämnade bibliotek, sammanbunden med Andeskådaren Swedenborg. En framställning af denne mans personlighet och underbara lefnadsöden etc. av Kristoffer Kristian August Sjöberg (uppl. 3, 1862) (Lindström 1977, ss. 101, 104); Matter påpekar (s. 166) beträffande Swedenborgs kritik av svenskar som döljer sina innersta tankar: »Häruti inbegriper han dock icke de svenskar, som då lefde i denna verld, utan de som redan voro i en annan, der han besökt dem»; Strindberg upprepar i dagboken ett tryckfel på samma sida i Matter, hänvisningen *Mem. № 5048* bör vara till Memorabilia seu diarium spirituale № 5043, dvs. Diarium Spirituale # 5043

förstar variantform av *furstar*

21/5 **Läser Matter om Swedenborg** jfr ovan 20/5

den som viker ifrån det onda han blir bojkottad av de andra fångarne jfr mottot till *En blå bok* (del I och II): »Den som viker ifrån det onda han måste vars mans rov vara» (Jesaja 59:15)

Jfr. Die Beichte *Die Beichte eines Thoren* den tyska översättningen av *Le plaidoyer d'un fou* (1887–88; *En dåres försvarstal*) som utgavs 1893 (på franska 1895); barnuppfostringsfrågan som föranleder hänvisningen till romanen återfinns i dess fjärde del och belyser moderns ologiska

uppfostringsmetoder (SV 25, s. 228 f.)
Jfr: Capella i denna Dagbok etc. jfr ovan pag. 260 *Att Capella har något med mig och Harriet att göra* etc. med hänvisningar

Pag. 261 v.

»**Ja, nu äro förvisso våra motståndare utrotade, och deras överflöd har elden förtärt.**» Job 22:20 (Bibeln 1903)

Pag. 262 (21–30/5 1907)

21/5 **Isola-Bella-sommarn** sommaren 1904 på Furusund; jfr ovan pag. 207 *I huset på Isola Bella där jag nu bor*
Svarta Fanor äro delvis skrivna 1904 (Fugor och Preludier) se ovan pag. 205 *Fugor och Preludier* etc.
en syn från »Devachan» *Devachan* teosofernas benämning på ett paradisiskt tillstånd som det goda människojaget, efter döden och själens befrielse från sitt fysiska hölje, kan uppstiga till

22/5 **Bror Oskar hemma** *Oscar Strindberg* (1847–1924), Strindbergs näst äldste bror

23/5 **Linné-dagen** tvåhundraårsminnet 23/5 1907 av Carl von Linnés födelse inledde flera dagars firande i Uppsala; jfr ovan pag. 256 *Greta [– – –] berättade* etc.
Capella jfr ovan pag. 260 *Att Capella har något med mig och Harriet att göra* etc. med hänvisningar

27/5 **August Falck hemma!** jfr brevkort till Falck samma dag: »Får jag råka Er, innan Ni lemnar staden denna gång? Jag har mycket att tala om.»

28/5 **Torvald Nyström hemma** *Torvald Nyström* (1872–1914), generalkonsul, grundade 1898 tidskriften Varia; besöket gällde antagligen ett lån av manuskriptet till *Förspel till Drömspelet* för ett eventuellt införande i Varia; prologen kom dock ej att tryckas förrän efter Strindbergs död (jfr brev till Nyström 7/6, 10/6 och 14/6 1907; Brev 16, s. 29 not 1; Brev 22, s. 205; SV 46, s. 161 f.)

29/5 **Svarta Fanor komma ut. Uppgjorde om Blå Boken, på utmärkta villkor. Beslöt stanna i staden och i våningen** *Svarta Fanor* utgavs 19/5 1907 (om mottagandet av romanen se SV 57, kommentaren ss. 323–333);

uppgörelsen om *En blå bok* med förlaget Björck & Börjesson stipulerade en första upplaga på 2000 exemplar och ett författarhonorar på 2000 kronor (honoraret för 2000 ex. av *Svarta Fanor* hade varit 1500 kr; se SV 65, kommentaren s. 446 ff.); *Beslöt stanna* etc. Strindberg tycks ha umgåtts med planer på att flytta ifrån Karlavägen 40; via brodern Oscar hade Strindberg fått ett erbjudande från familjen Skjöldebrand om att hyra bostad på Noor fideikommiss i Roslags-Bro socken; Strindberg bad i brev 30/5 till Oscar att lämna negativt besked om Noor (Brev 16, s. 27 noter)

Nyblom dog *Carl Rupert Nyblom* (f. 1832), konst- och litteraturhistoriker, författare, professor i Uppsala 1867–97, ledamot av Svenska Akademien från 1879, avled 30/5 1907

30/5 **vålm** liten (hö)stack

Pag. 263 (31/5–13/6 1907)

Memento: 27ᵉ Juni: Anne-Marie.! jfr dagboken pag. 251 v. och 262 (30/5): »Obs. Den 27ᵉ Juni!!! Anne-Marie!»

4/6 »**Spillerviken**» Strindbergs alternativa namn för Sirishovsviken, dvs. Djurgårdsbrunnsviken nedanför villan Sirishov på Djurgården; jfr dagboken pag. 264 (20/6): »Sirishovsviken (Spillerviken)» och *En blå bok:* »en vik, som jag kallade 'Spillerviken', emedan strömmen kastade upp så mycket vrakgods där» (SV 67, s. 1306)

Pastor Björck hemma! *Albert Björck* (1856–1938), delägare i förlaget Björck & Börjesson, var också pastor i Nya Kyrkans svenska församling i Stockholm; Strindberg bad i sitt brev 8/5 1907 till förläggaren Karl Börjesson, då han översände manuskriptet till *En blå bok*, att det skulle läsas av »Herr Björck såsom känd Swedenborgare»

Fröken Svenssons elevskola spelar! *Elin Svenssons teaterskola*, grundad av Elin Svensson (1860–1947); Dagens Nyheter rapporterade 5/6 1907 att skolan haft uppvisning på Folkteatern av tre Strindbergsdramer, *Första varningen, Moderskärlek* och *Paria*

9/6 **Läste i Melins Bibel: Deuteron. 25. »Då Gud bjuder, må man hämnas, eljes icke.»** *Deuteronomium* Femte Moseboken; Strindberg tycks göra en sammanfattning av Femte Moseboken 25:17–19; *Melins Bibel* Den Heliga Skrift, utgiven av Hans Magnus Melin, 1877

Dº 26. »Guds offer skall vara lustigt, heligt och rent, därför skall man

icke äta därav när man är <u>sörjande</u> eller <u>oren</u>.» *D*ª Dito; Strindberg tycks göra en sammanfattning av Femte Moseboken 26:11 och 26:14

Eljes heter det: Av sorg varder hjärtat förbättrat jfr Predikaren 7:4: »Sörja är bättre än le; ty genom sorg warder hjertat förbättradt» (Bibeln 1894)

11/6 **Telefon [– – –] att Ebba stulit Harriets förlovningsring Den kom bort 17ᵉ Febr. 1906** jfr dagboken pag. 235 (17/2); tjänsteflickan *Ebba Sandberg* hade lämnat anställningen hos Strindberg 6/3 1907 (dagboken pag. 251); två brev från henne till Strindberg om stölden av Harriet Bosses ring finns bevarade (KB): »Jag sänder ringen nu jag hittade den kort förr än jag flyttade, jag har ångrat hundra gånger att jag inte lemnade den med det samma, Herr Strindberg viste sjelf hur tråkigt alt var dom sista dagarna jag var der uppe och Herr Strindberg hade säkert trått mig om att haft den hela tiden men det har jag ej! [– – –]» (11/6 1907); i ett andra (odaterat) brev gav hon som ytterligare förklaring: »jag var rädd för att Herr Strindberg skulle tro att jag hade haft den hela tiden derför gömde jag den»

12/6 **Fru Kreüger på besök med ringen** det handlar sannolikt om ett besök av Ebba Sandbergs nya arbetsgivare

Jag återsände den till Harriet med ett »slutbrev» etc. se brev till Harriet Bosse 12/5 1907

Wistén hemma på kvällen *Leonard Wistén* (1857–1921), lärare vid Lunds privata elementarskola

13/6 **Framnäs** ligger nedanför Skansen vid Djurgårdsbrunnsviken (mitt emot nuvarande Diplomatstaden)

Sirishov 1700-talsvilla på Djurgården vid Djurgårdsbrunnsviken (mitt emot nuvarande Diplomatstaden)

molnbildningarne i Norr, Nordväst och Nordost äro konstanta etc. jfr tre betraktelser över »Konstanta molnformer» i *En blå bok* (SV 65, ss. 323–325); ett antal av Strindbergs teckningar och fotografier av moln från åren 1902–07 har bevarats i Gröna Säcken (SgNM 20)

eterspeglingar *eter* ett hypotetiskt medium av icke-materiell natur som antogs uppfylla (alla delar av) universum; jfr dagboken pag. 201 v.

»**Kärleksudden**» **(där Kristian Erikssons grupp skall ställas)** statyn *Idyll* (1907), ett drömmande kärlekspar, av bildhuggaren *Christian Eriksson* (1858–1935), uppförd på *Kärleksudden* på södra stranden av Djurgårdsbrunnsviken (mitt emot nuvarande Diplomatstaden)

Oskarskyrkan *Oscarskyrkan* vid Narvavägen, uppförd 1897–1903

Kasernerna (Svea och Göta) de båda infanteriregementena *Svea och Göta livgarde* flyttade 1888 in i kasernerna på det stora området mellan Linnégatan och Karlavägen

Gustaf Janzon *Gustaf Janson* (1866–1913), författare, bosatt på Karlavägen 40

Källhagen fastighet på norra sidan om Djurgårdsbrunnsviken

stalp brant, stup

Meyers Konv. Lex. Wolken *Meyers Konversations-Lexikon*, 1–21 (1897–1901); *Wolken* (tyska) 'moln'; Strindberg har klippt ut illustrationer rubricerade »Wolkenformen» ('molnformationer') och förvarat dem tillsammans med sina egna molnteckningar (SgNM 20:7)

Pag. 263 v. (16/6 1907)

16/6 **Scherings hustru och barn ha rest ifrån honom** *Emil Scherings* (1873–1951) amerikanska hustru återvände till USA i juni 1907 med parets båda barn; jfr Strindbergs brev till honom 10/6 1907

Bror Axel [– – –] förlorade ~~hustr~~ barn (år 1901) och hustru (1903 Blidösommarn) *Axel Strindbergs* (1845–1927) dotter Ragnhild (f. 1876) dog efter barnsbörd 10/6 1901 och hans hustru Charlotte (f. 1845) dog 26/6 1903

Staaff gick i sjön etc. journalisten *Pehr Staaff* (1856–1903) omkom i en drunkningsolycka 17/4 1903

Gyllensköld, den värsta, förlorade hustru och barn fysikern och astronomen *Vilhelm Carlheim-Gyllensköld* (1859–1934) hade på makarna Strindbergs begäran undertecknat ett vittnesintyg för behandlingen av Strindbergs och Harriet Bosses skilsmässa i rådhusrätten (jfr Brev 15, s. 71 noten); han övergavs av första hustrun Clara Bergling som han senare skildes ifrån 8/3 1904 (jfr ovan pag. 145 *brev från Gyllensköld* etc.); hans andra äktenskap med Signe Elvira Andersson-Grek upplöstes 27/11 1906

Rich. Bergh fick obeskrivliga lidanden genom hustru och barn även konstnären *Richard Bergh* (1853–1919) hade undertecknat ett likadant vittnesintyg som Carlheim-Gyllensköld för makarna Strindbergs skilsmässa (Brev 15, s. 70 med noter); *lidanden genom hustru och barn* se dagboken pag. 225 (17/6 1905) och 239 (19/5 1906)

August Palme fick skiljas med sin »flamma» skådespelaren *August*

Palme (1856–1924); *»flamma»* avser möjligen Harriet Bosse, som när Strindberg först träffade henne 1900 stod Palme nära

Skådespelaren Hansson fick genast [– – –] ett skott med trassel i bröstet norskfödde skådespelaren *Axel Hansson* (1869–1911) träffades enligt dagboken 8/5 1901 av ett skott (av trassel och murbruk) på scenen (pag. 142); jfr dagboken pag. 205 v.: »Han har erkänt sedan att han på sjukhuset fick för sig, att det var Nemesis därför att han sökt hindra vår förening»

G af G har fått så grundligt i sitt andra gifte!!! *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909) gifte sig efter första hustrun Nennies död (3/5 1900) med Maria Ulrika Clementina Biörck 26/1 1902

H. S–g har fått skiljas från hustru och barn *H. S–g* torde avse författaren *Hjalmar Söderberg* (1869–1941) som flyttade ifrån hustrun Märta (1871–1932) och barnen efter upplösningen av hans kärlekshistoria med Maria von Platen

H. A–n syftar sannolikt på fotografen *Herman Anderson* (1856–1909)

Arthur S–n dº med kvinnan! torde syfta på bokillustratören *Arthur Sjögren* (1874–1951) och hans äktenskap med skådespelerskan Anna Rosenbaum, som han gifte sig med 1906 (och skiljde sig ifrån 1908)

Arkitekten Liljeqvist blev träffad av en ryslig sjukdom *Fredrik Lilljekvist* (1863–1932), arkitekt

Det finns Nemesis Divina! *Nemesis Divina* (latin) 'den gudomliga vedergällningen'; *Nemesis* var i grekisk mytologi hämndens och vedergällningens gudinna; *Nemesis Divina* är en återkommande tankefigur hos Strindberg, i två artiklar med denna rubrik (1887 och 1894) registrerar han olycksöden som drabbat hans fiender (se SV 29 resp. SV 34)

Pag. 264 (13–20/6 1907)

13/6 **stackmoln** eller *cumulusmoln* täta, blomkålsliknande moln med basen från några hundra meter till omkring 1000 meter från jordytan

från flaggstången på Veterinären till bortom Tennis-paviljongen *Veterinärinstitutet* låg som sista byggnad på norra sidan av Karlavägen närmast Karlaplan (Veterinärhögskolan utanför Roslagstull började uppföras 1908); *Tennispaviljongen*, byggd 1896 av arkitekt Fredrik Lilljekvist, stod invid Idrottsparken, platsen för nuvarande Stadion

Klein och Thomé I etc. syftar på *Hermann Joseph Klein* och *Otto Wilhelm*

Thomé, Jordklotet och dess naturunder. En geografisk familjebok. I. Jordklotet, dess yta och atmosfär, övers. och bearb. av D.A. Kruhs (1881)

Sträckmoln långsträckt lågt moln som har en sammanhängande horisontell utsträckning; dimmoln

Brev från Harriet, kärleksfullt! brevet från Harriet Bosse 13/6 1907 finns i dagbokens bilaga; det återges i Ur Ockulta Dagboken, 1963, s. 115 f.

Svarta Fanor [– – –] Denna bok förtegs först av tidningarne, men utsåldes genast jfr SV 57, kommentaren ss. 323–333

14/6 **till Djurgården med Fotografen Andersson för att fotografera molnen, men de voro icke synliga** etc. senare samma dag skrev Strindberg till Herman Anderson: »Hemkommen vid 9-tiden såg jag de sökta molnbankarne ligga öfver horizonten i N., NNV, och NNO. Ännu kl 3 ligga de qvar fastän frisk ostlig blåst hela förmiddagen, hvilket är oförklarligt»

20/6 **Reinhardt har antagit Wetterleuchten (Oväder) på Kammerspielhaus** *Max Reinhardt* (1873–1943), tysk regissör; *Oväder* uppfördes dock först 1913 på *Kammerspielhaus* i Berlin

där Hugo Fröding ~~och~~, Märtha och Anna bor familjen *Fröding* bodde på Högbergsgatan 11, där också Anna Philp flyttat in (jfr ovan pag. 253, 26/3)

Pag. 265 (22–27/6 1907)

23/6 **Panoptikon** vaxkabinett

Spåmän och trollkarlar, Dante Inferno i *Dantes* Den gudomliga komedin, Helvetet (*Inferno*), sång 20, får siare och trollkarlar, som under jordelivet försökt att se in i framtiden, som straff i helvetet endast skåda bakom sig

Aurum (latin) 'Guld'

Skrev på »Armageddon» som började den 20e Strindberg författade sommaren 1907 inledningen till en roman med arbetstiteln *Armageddon*, utan att fortsätta arbetet; prosastycket publicerades i Nordens Jul 1908 (se SV 71, ss. 102–115); *Armageddon* eller *Harmageddon* enligt Uppenbarelseboken 16:16 den plats där slutstriden skulle stå; i romanfragmentet används *Armageddon* snarare som de saligas namn på

jorden, dit de i olyckliga fall kan sändas tillbaka i uppfostrande syfte (SV 71, kommentaren s. 264 ff.)

en fördelaktig artikel ur Tageblatt om Svarta Fanor av en »Gunnar Bjurman» (pseudonym?) *Gunnar Bjurman* (1880–1951), tidningsman, knuten till Svenska Dagbladets redaktion 1904–14; Bjurmans recension trycktes i juni 1907 i *Berliner Tageblatt*

Greta och Henry gifte sig Strindbergs dotter *Greta* (1881–1912) gifte sig med sin kusin *Henry Philp* (1877–1920) i Stockholm; Strindberg hade i ett brev 10/6 föreslagit att paret skulle viga sig i Helsingfors

24/6 **Läste i Berzelii Djurkemi [– – –] att växterna nog äga nerver** etc. *J.J. Berzelius, Föreläsningar i djurkemien*, I–II (1806, 1808); Berzelius skriver om växterna: »fast de icke hafva nerver för rörelsen och känslan, fastän de sakna själens organ, hjernan, så måste de likväl äga ett nervsystem för sina vegetabiliska förrättningar» (del I, s. 238); jfr »Växternas Nerver» i *En blå bok* (SV 65, s. 364 f.)

vasomotoriska nerver nerver som reglerar blodkärlens vidd

Fourcroy och Vauquelin etc. de franska kemisterna *Antoine François de Fourcroy* (1755–1809) och *Nicolas Louis Vauquelin* (1763–1829); referat av Berzelius (del II, s. 406)

att svalorna lära ligga på sjöbotten etc. referat av Berzelius (del I, s. 224); jfr »Fåglarnes Hemligheter B» i *En blå bok* (SV 65, s. 327)

25/6 **Falck hemma på kvälln till ½ 1** skådespelaren och teatermannen *August Falck* (1882–1938)

Sändebrev från Anonym och en Bön! Se bilaga! ett kedjebrev poststämplat 24/6 1907 (bevarat i dagbokens bilaga) med en bön: »O, Herre, vi bönfalla Dig, haf barmhertighet med alla menniskor, fräls oss från ondo och synd och tag oss med Dig genom evigheten! Amen»; bönen sägs vara utsänd på befallning av en biskop Muriel med begäran att den sänds i avskrift till nio personer, avsändaren får då erfara en stor glädje, blir befriad från en stor olycka och bidrar till avvärjandet av en stor allmän olycka; Strindberg gjorde avskrifter varav nio stycken är bevarade, daterade 27/6–5/7 1907 (KB); han sände också en avskrift till sin dotter Greta 26/6 1907 (Brev 16, s. 36 not 2) samt skrev ned bönen elva gånger i dagboken fram till 20/11 1907

25 × 26/6 **Oskar Eliason dog natten [– – –] Han förekommer i denna dagbok på 3 ställen** etc. skådespelaren *Oscar Eliasson* (1863–1907); jfr dagboken pag. 155 (13/2 1902) och 237 (30/3 1906)

26/6 **Falck och jag besågo teatern vid Bantorget** flera lokaler hade varit på

tal för Falcks teater, nu inspekterade Strindberg och Falck en butik och utställningslokal med lagerrum vid Norra Bantorget

27/6 **Falck och jag undertecknade kontraktet om teatern (Bantorget 20.)** att hyreskontraktet på lokalen undertecknades också av Strindberg band honom till teaterns löpande ekonomi; det fordrades utdragna förhandlingar och ombyggnadsarbeten innan Intima Teatern kunde invigas 26/11 1907

Bröderna Lindroth *Knut Lindroth* (1873–1957), skådespelare och ledare av ett turnerande teatersällskap sedan 1905, *Erik Lindroth* (1868–1934), innehavare av H.W. Lindroths möbelhandel; bröder till Manda Björling, skådespelare i Falcks trupp (jfr nedan pag. 267 *Fru Björling*)

Skrev slutbrev till fotograf Andersson brevet till Herman Anderson är ej bevarat

Tobaksladan *tobakslada* torklada för upphängning av tobaksblad (som förr odlades i Stockholms utkanter)

drömde jag om Lillan [– – –] Jfr. denna Dagbok [– – –] Dödsannonsen om Anne-Marie, som jag fruktade jfr dagboken pag. 251 v. där Strindberg klistrat in en dödsannons för en okänd »Anne Marie född d. 27 Juni 1905»

Pag. 266 (27/6–18/7 1907)

29/6 **vädersol** eller *bisol* optiskt fenomen i atmosfären; visar sig som en färgad och tämligen intensiv ljusfläck på vardera sidan om solen (eller månen) och på samma höjd över horisonten som denna

1/7 **Svennberg** *Tore Svennberg* (1858–1941), skådespelare vid Svenska teatern (med vissa avbrott) 1895–1919

5/7 **Fick oväntade stora pengar! (Bonnier.)** Strindbergs prosaverk som sedan 1906 utgivits i billighetsupplagor hade sålt mycket bra, och Bonniers erbjöd 4/7 Strindberg 1000 kr för en ny upplaga på 10 000 exemplar av *Röda rummet* och 500 kr vardera för en lika stor upplaga av *Skärkarlsliv* och *Det nya riket* (Brev 16, s. 43 not 1); jfr Strindbergs svarsbrev till K.O. Bonnier 5/7 1907

8/7 **drömde att en »Stjerneld» nekat oss spela teater** den blivande teaterns lokaler (se ovan pag. 265, 27/6) utdömdes som samlingslokal av hälsovårdsnämnd, byggnadsnämnd och brandchef; ombyggnad krävdes (jfr

Brev 16, s. 40 not 3; SV 64, kommentaren s. 271 f.)

Salin hette Stadsarkitekten *Kasper Salin* (1856–1919), stadsarkitekt i Stockholm 1898–1915

koncession tillstånd att bedriva viss verksamhet

13/7 **August Lindberg på hemma besök!** *August Lindberg* (1846–1916), skådespelare, teaterdirektör

14/7 **På aftonen 10,30 visade sig Capella i N.N.O för första gången sedan i Maj** etc. jfr ovan pag. 260 *Att Capella har något med mig och Harriet att göra* etc. med hänvisningar

Jupiter står i år i Tvillingarne och Kräftan *Jupiter* solsystemets största planet; *Tvillingarna* stjärnbild på norra stjärnhimlen vilken kan ses från Sverige från höst till vår; *Kräftan* en mycket svagt framträdande stjärnbild på norra stjärnhimlen

Cassiopea och Polstjärnan jfr ovan pag. 257 *Betyder: Cassiopea* etc.

15/7 **att Baron Cederström och Clarence von Rosen båda störtat vid kapplöpningarne** etc. friherre *Bror Cederström* (1860–1932), arméofficer och framstående kapplöpningsryttare, och greve *Clarence von Rosen* (1867–1955), officer, hade skadats i hästkapplöpningar vid invigningen av nya Malmö-Jägersrobanan 15/7 1907; Cederströms ena ben »afslogs nedanför knäet», von Rosen »ådrog sig en lindrigare hjärnskakning» (Dagens Nyheter 15/7 1907)

Ellen Hartman (1860–1945), skådespelerska vid Dramaten, varifrån hon avgick med stora hyllningar 1898; samma år gifte hon sig med Bror Cederström

Georg Törnqvist dog! skådespelaren *Georg Törnqvist* (1846–1907), skol- och studiekamrat till Strindberg

Gustaf Larsson likaså! *Gustaf Larsson* (f. 1852), journalist på Stockholms-Tidningen och tidigare skådespelare, avled 14/7 1907 efter en långvarig sjukdom

16/7 **Min Dotter Karin kom på besök med Greta** Strindbergs döttrar *Karin* (1880–1973), bosatt i Helsingfors, och *Greta* (1881–1912), nyligen gift med Henry Philp (jfr ovan pag. 265, 23/6)

jag tänkte på Axel, om han hade det ont med sin ~~elaka~~ hustru etc. brodern *Axel Strindberg* (1845–1927) hade i mars 1905 gift sig med *Elise Margarethe (»Maggie») Foss* (1876–1926)

17/7 »**Vårvindar friska**» sångtext till en norrländsk folkvisemelodi av Julia Nyberg (1785–1854), pseudonymen Euphrosyne

»**Marche Lorraine**» **[– – –] (Se Inferno)** *Marche Lorraine* fransk mili-

tärmarsch, komponerad 1892 av Louis Ganne (1862–1923); den omnämns ej i romanen *Inferno*

18/7 **Brev från Axel om hans två ur som rättade sig efter varann (Se Bilagan!)** i ett brev daterat 18/7 1907 (KB; ej längre i dagbokens bilaga) berättar *Axel Strindberg* om sitt väggur och sitt fickur som han i experimentsyfte ställt rätt respektive fel, och hur det felställda fickuret vid två olika experimenttillfällen drar sig till den rätta tiden: »Måhända mitt ständiga 'afläsande' i tankarne af tiden *rätt*, har inverkat på uret så att det sjelf ville gå rätt och icke 'ljuga'»

Pag. 267 (19/7–4/8 1907)

19/7 **Erinrar i dag Linnéfesten i Uppsala i Maj** jfr ovan pag. 256 *Greta [– – –] berättade* etc. och pag. 262 *Linné-dagen*

Hæckel, som är Linnés värsta motståndare kröntes till Linnés ära *Ernst Haeckel* (1834–1919), tysk zoolog och naturfilosof, inspirerad av Darwins utvecklingslära; professor i Jena 1864–1909; i hans verk förklaras kristendomen slutgiltigt vederlagd av naturvetenskapen; Strindberg höll (före Infernokrisen) Haeckels verk högt, bl.a. i *Antibarbarus* (1894); Haeckel kallades till med. jubeldoktor vid Linnéfesten 1907

Promotor f.d. BL[s] älskare promotor för medicinska fakulteten var *Karl Petrén* (1868–1927), professor i praktisk medicin i Uppsala 1902–10; Strindberg hade anlitat Petrén när han hade influensa i Lund 1899 (jfr brev till Petrén 7 och 18/2 1899); *BL* Bengt Lidforss

Åsnefesten! Det var »Kamorran», Svarta Fanorna i Domkyrkan! etc. *åsnefest* narrfest, folkfest till åminnelse av den åsninna på vilken Jesus drog in i Jerusalem och den åsna på vilken Maria red under flykten till Egypten; *camorra* hemlig förbrytarorganisation i södra Italien, känd från omkring 1820; *Svarta Fanor* Strindbergs beteckning på människor som stannat vid 1880-talets ateistiska och materialistiska livsåskådning; för honom framstod de som mörkrets och ondskans fanbärare; *i Domkyrkan* under Linnéfesten höll Heidenstam tal och bl.a. Selma Lagerlöf promoverades till hedersdoktor i Uppsala domkyrka

23/7 **Pianolan** *pianola* självspelande piano

24/7 **kalesch** fyrhjulig fjädrad åkvagn med två mot varandra vända säten, öppen framtill och med sufflett baktill; ordet används ibland även som beteckning för finare åkvagnar av annan typ

Lidingöbro värdshus på Norra Djurgården

professor Schück dog för en månad sedan [– – –] Detta var icke sant; förväxling med professor Rudin och Kolmodin etc. *Henrik Schück* (1855–1947), professor i litteraturhistoria vid Uppsala universitet 1898–1920; om branden i Uppsala där professor *Waldemar Rudin* höll på att förolyckas och lektor Vilhelm Knös avled, se ovan pag. 251 *Läste därpå i tidningen* etc.; Strindberg förväxlar här e.o. professorn i exegetik *Adolf Kolmodin* (1855–1928) med Vilhelm Knös

25/7 **Browall hemma, fick 15 Kronor varmed han kunde hyra rum och därmed befriades från Gruddens gärde** etc. *Gustav Ludvig Brovall* (f. 1843) bodde på Stockholms Stads Allmänna Försörjningsinrättning (i folkmun *Grubbens gärde*) på Kungsholmen; Strindberg bistod Brovall; nitton brev från Brovall till Strindberg 1909–12 finns bevarade (KB), i vilka han tackar för ekonomiskt stöd, avlagda kläder etc. (jfr Brev 17, s. 366 not 1)

29/7 **Ellen gick [– – –] Så kom Ruth! [– – –] Ruth gick. Fröken Johansson kom** tjänsteflickan *Ellen* kom till Strindberg 24/4 1907 (jfr ovan pag. 257 *Ellen kom på aftonen*); hon ersattes av *Ruth Pettersson* (tidigare hos Harriet Bosse; jfr dagboken 18/11 1906, 20/1 1907); *fröken Johansson* stannade från 4/8 1907 till 4/3 1908

4/8 **Direktör Michelsson på besök** *Knut Michaelson* (1841–1915), teaterman och dramatiker, chef för nya Dramaten 1907–10; Michaelson önskade få uppföra Strindbergs *Mäster Olof,* prosaupplagan, på Dramaten (se Brev 16, ss. 69 noter och 79 f. not)

vi projekterade Folkets Hus, National och flera *Folkets hus* vid Barnhusgatan, invigt 1901; *Grand Restaurant National* på Regeringsgatan 72 (senare känt som »Nalen»)

Fru Björling *Amanda (Manda) Björling* (1876–1960), gift med Carl-Olof Björling 1897–1904 och med August Falck 1909–36; tillhörde August Falcks turnerande teatersällskap 1905–06; kom att bli en av de främsta aktriserna vid Intima Teatern

Pag. 268 (9–17/8 1907)

10/8 **min avlidna styvmor** *Emilia Charlotta Petersson* (1841–87) anställdes som husmamsell och barnsköterska hos familjen Strindberg hösten 1861 när Strindbergs mor Eleonora låg allvarligt sjuk före sin död 20/3 1862;

följande år (13/2 1863) gifte sig Strindbergs far Carl Oscar Strindberg med Emilia

Perseïderna (Stjärnfallen) *Perseiderna* meteorskur med radiant i stjärnbilden Perseus (*radiant* den punkt på himlen varifrån meteorerna tycks komma); Perseiderna är aktiva i augusti, med ett maximum 12–13/8

11/8 **min avlidne Svärfars Svärfar, (Urgrossvater vid Donau)** Strindberg åsyftar sin f.d. svärfar Friedrich Uhls svärfar *Cornelius Reischl* (1821–94), *Urgrossvater* ('mormorsfar') till Frida Uhls och Strindbergs dotter Kerstin

Fredrik d. Vise *Fredrik III* (1463–1525), kallad *den vise*, kurfurste av Sachsen; Luthers gynnare och beskyddare, grundare av Wittenbergs universitet 1502

Kärleksudden på södra stranden av Djurgårdsbrunnsviken (mitt emot nuvarande Diplomatstaden)

Jämför min moln-vision sommaren 1905 när jag for till Furusund! etc. jfr dagboken pag. 228 (2/7 1905)

12/8 **C L på ett underligt besök** etc. *C L* konstnären *Carl Larsson* (1853–1919) torde ha reagerat på *Svarta Fanor* med nidporträtt av bl.a. gemensamma vännen Gustaf af Geijerstam (jfr »Hopljugna Karaktärer» i *En blå bok*, SV 66, s. 1024 ff. och kommentaren s. 1070 f.)

A L på ett slags besök; när han inträdde i mitt rum visade sig en stor vit mås utanför fönstret, och han tittade in på oss! *A.L.* skådespelaren och teaterdirektören *August Lindberg* (1846–1916); enligt August Falck gällde besöket »uppföranderätten till några pjäser» (August Falck, Fem år med Strindberg, 1935, s. 115 f.)

14/8 **Ett stjärnskott från Capella** *stjärnskott* eller *stjärnfall* äldre benämning på meteor; *Capella* jfr ovan pag. 260 *Att Capella har något med mig och Harriet att göra* etc. med hänvisningar

17/8 **Falcks Teater beviljad!** det är oklart vilken instans som stod för godkännandet

Pag. 269 (20–29/8 1907)

20/8 »**Slottet**» **(Kasernen)** hästgardeskasernen, uppförd 1897 vid Sturevägen (nuv. Lidingövägen); jfr ovan pag. 152 (18/11)

22/8 **I dag för sex år sedan (1901) [– – –] gick Harriet sin väg med mitt ofödda barn [– – –] Samma dag föll en bolid i Kusken invid Capella**

se dagboken pag. 136 v. och 137 med ordförklaringar; *bolid* en mycket ljusstark meteor, en s.k. eldkula, kännetecknad av ett åskliknande ljudfenomen; Strindberg summerade sina astronomiska iakttagelser i uppsatsen »Stjärnfall» i den andra delen av *En blå bok* (författad december 1907–april 1908; SV 66, s. 828 ff.)

I dag för ett år sedan visade sig en komet i Pegasus! se tidningsklipp i dagboken pag. 242; *Pegasus* stor stjärnbild på norra stjärnhimlen, från Sverige bäst synlig på hösten

23/8 **Loviseberg (ett av mina barndomshem)** *Loviseberg* en s.k. malmgård (lantgård eller villa med trädgård på någon av Stockholms malmar, dvs. under 1800-talet i stadens utkanter) på Stora Gråbergsgatan 25 (i närheten av nuvarande Sabbatsbergs sjukhus), där familjen Strindberg bodde sammanlagt fem år (under åren 1857–60 och 1869–71)

»**Svarta Fanorna**» jfr ovan pag. 267 *Åsnefesten!* etc.

25/8 **avlevor** lämningar, kvarlevor; här: matrester

29/8 **det vanliga molnet i mynningen av Linnégatan** jfr dagboken pag. 263 *molnbildningarne* etc.

Gick in till Eldh skulptören *Carl Eldh* (1873–1954) som bodde på Linnégatan 83 n.b.

Pag. 270 (30/8–2/9 1907)

30/8 **uppåt Cassiopea ifrån Capella** jfr dagboken pag. 257 med ordförklaringar

31/8 **återsåg Rosenströms, där jag undervisade gossarne** Strindberg försörjde sig efter sin första Uppsalavistelse 1868 som informator; *Rosenströms* möjligen förknippar Strindberg platsen med *Axel Mårten Rosenström* (1845–1935), Axel Strindbergs kollega på Auktionsverket 1868

en ung man [– – –] *H v. P.?* *Henry von Philp* (1877–1920), Strindbergs systerson och sedan 23/6 1907 svärson gift med Greta Strindberg; om namnet *von Philp* se dagboken pag. 122 a v.

Läste sista arket på Blå Boken! dvs. sista korrekturets sista ark; *En blå bok* utkom 12/9 1907

1/9 **Kungen** Oscar II

Wecksell dog! / Daniel Hjort *Josef Julius Wecksell* (1838–9/8 1907), finlandssvensk poet och dramatiker, författare till det historiska dramat *Daniel Hjorth* (1863)

2/9 **mötte spårvagnen 365, som jag icke sett på ett år sedan jag började skriva Blå Boken. Se den 15e Juni 1906 [– – –] Obs. Halmstadtelegrammet! och dess följder** Strindberg upprepar sina dagboksanteckningar från 15–27/6 1906; se ovan ordförklaringarna till pag. 240

Den 22 September dog Levertin i fjor jfr ovan pag. 243 (22/9) *Vid 2-tiden* etc.

Pag. 271 (2–20/9 1907)

2/9 **Sedan-Dagen** 2/9 1870 led Frankrike nederlag i fransk-tyska kriget i slaget vid staden *Sedan* nära belgiska gränsen; dagen därpå kapitulerade Napoleon III inför preussiske kungen

Carl Larsson och Karin konstnärerna *Carl Larsson* (1853–1919) och *Karin Larsson* (1859–1928)

Grieg dog! *Edvard Grieg* (f. 1843), norsk tonsättare, avled 4/9 1907

12/9 **Drömde i natt om G af G som överföll mig med avbruten florett** etc. *Gustaf af Geijerstam* (1858–1909), författare, litterär rådgivare åt Gernandts förlag 1897–1902; förebild för romanfiguren Zachris i Strindbergs nyligen utgivna nyckelroman *Svarta Fanor*

Näktergalspipor sålts i staden (Näktergalen i Wittenberg!) *näktergalspipa* en sorts vattenflöjt där kärlet är fyllt med vatten och vid blåsning låter som fågelkvitter; *Näktergalen i Wittenberg* drama av Strindberg 1903

»**Was sich soll kläreη, Das muss erst gären.**» (tyska) 'Det som skall klarna, måste först jäsa'

Grafofonen föregångare till grammofonen; ljudet framkallades genom att en stålspets fördes mot en roterande cylinder

kalesch jfr ovan pag. 267 *kalesch*

brev från Direktör Michælson med anbud på Mäster Olof brev från Dramatenchefen *Knut Michaelson* (se ovan pag. 267, 4/8); Strindberg bad 13/9 om uppskov med sitt svar

Axel kom och berättade att Blå Boken blivit väl bemött av två stora tidningar *En blå bok* fick en i huvudsak positiv recension av Herman Ring (sign. H.A.R.) i Nya Dagligt Allehanda 12/9; senare även av signaturen F.F. i Aftonbladet 14/9 och av Sven Söderman (sign. S.S–n) i Stockholm Dagblad 15/9 (se SV 65, kommentaren s. 471 ff.)

14/9 **affischen till Kronbruden [– – –] I afton går Kronbruden! W!** Strindbergs drama *Kronbruden* hade haft urpremiär på Svenska teatern i

Helsingfors 24/4 1906 med Harriet Bosse och Gunnar Wingård (1878–1912) i huvudrollerna; nu utförde Bosse och Wingård samma roller i Victor Castegrens regi på Svenska teatern i Stockholm; bokstaven *W* för Wingård har sannolikt tillagts senare

suffiter på teatern vågrätt upphängda, långsmala tygstycken täckande scentaket och belysningsanordningar, förr även målade så att de ingick i scenbilden

20/9 **Sat Sapienti!** förkortning av ett längre uttryck hos Plautus, *dictum sapienti sat est* (latin) 'det sagda är nog för den som redan vet'

Svarta hundar = laster, Swedenborg jfr ovan pag. 16 *Två svarta Hundar* etc.

Pag. 272 (22/9–6/10 1907)

22/9 »**Grande joie prochaine.**» **(~~Jeune et jolie fille etc.~~)** (franska) 'Stor förestående glädje' respektive 'Ung och vacker flicka'; Strindberg har hämtat dessa två utsagor om spelkortet klöver åtta ur La grande cartomancie, s. 10 (i dagbokens bilaga); jfr ovan pag. 2 (29/4)

Alpenglüh (tyska) 'alpglöd'; fenomen som kan ses i Alperna och liknande bergstrakter när solen vid upp- och nedgång rödfärgar alptoppar

Värtans två skorstenar tillhörande *Värtaverket* dvs. elverket i Hjorthagen, invigt 1903

25/9 **artisten Kylberg nedanför Ranfts fönster** etc. *Carl Kylberg* (1878–1952), konstnär; formgav bl.a. Intima Teaterns affischer och program; *Albert Ranft* (1858–1938), teaterdirektör; episoden återberättas i Falck 1935, s. 117 f.

27/9 **Brev från den okände (Muriel) med samma bön** etc. jfr ovan pag. 265 *Sändebrev* etc.; ytterligare ett kedjebrev (daterat 26/9; bevarat i dagbokens bilaga), av annan hand än det tidigare

brev från Kongl. Dram. Teatern med anbud på Mäster Olof som invigningsstycke Michaelson anhöll på »uppdrag af Kgl. Dramatiska Teaterns styrelse» (26/9) om att som invigningsstycke på nya Dramaten få spela versupplagan av *Mäster Olof*, vilket Strindberg accepterade i brev 28/9 (Brev 16, s. 69 noter och s. 79 f. noten)

Willehad Lindström begrovs! köpmannen *Willehad Lindström* (1844–1907) var kollega med Axel Strindberg i Skandinaviska kreditaktie-

bolaget; ingick i Strindbergs vänskapskrets bland annat under Kymmendösomrarna 1880–83

3/10 **Gustaf Adolfs-kyrkan upplyst på aftonen! (Obs! Dagen förut hade stått i tidningen om Falcks uppförande av Gustaf Adolf.)** *Gustaf Adolfskyrkan*, byggd som Svea Livgardes garnisonskyrka 1890–92, ritad av Carl Möller (1857–1933); kyrkan var synlig från Strindbergs lägenhet; Strindberg hoppades få se sitt drama *Gustav Adolf* (1900) spelat på Intima Teatern men det dröjde ända till juni 1912 innan det fick sin svenska urpremiär på Cirkus i Stockholm

6/10 **Årsdagen av: 1º Annas bröllop 2º min misslyckade Paris-resa. *1879?* 3º Harriets återkomst med mitt barn 1901** *Anna Strindberg* och *Hugo Philp* gifte sig 5/10 1875 (Strindberg uppger regelmässigt 6/10 som dagen för bröllopet liksom för Harriet Bosses återkomst 1901; jfr ovan pag. 145 *Harriet återkom* etc.); 6/10 1875 påbörjade Strindberg en resa till Paris; han insjuknade emellertid omedelbart och fick föras iland på Dalarö

Siri v. E. *Siri von Essen* (1850–1912), gift med Strindberg 1877–92

min byst (Max Levis) *Max Levi* (1865–1912), skulptör; utförde en Strindbergsbyst i Berlin 1893; nu önskade sig August Falck en kopia av bysten till Intima Teatern; bysten kom att placeras i damernas foajé

Pag. 273 (8–22/10 1907)

8/10 **Loviseberg** se ovan pag. 269 (23/8) *Loviseberg* etc.

Viktoria med krans *Victoria* enligt romersk mytologi segerns gudinna, avbildas stående på ett klot och hållande i ena handen en krans och i andra handen en palmkvist

vår fars Körsbärshagen *Carl Oscar Strindberg* med familj bodde sammanlagt sju år (under åren 1856–57, 1860–64 och 1867–69) i malmgården Norrtullsgatan 14

tappade jag bort det smycke jag år 1900 fått av en teosofkvinna: Sju rosor, Sju eldar och en vit duva etc. se ovan pag. 119 *Fick av obekant person ett tecken* etc.

att Dagens Nyheter denna morgon haft en lysande recension av Blå Boken efter Verldens Gang! i Dagens Nyheter meddelades 7/10 att den norske författaren Nils Kjær (1870–1924) skrivit en »entusiastisk anmälan» av *En blå bok* i *Verdens Gang*

11/10 **en Finne (Wentola)** oidentifierad

Bobrikoff *Nikolaj Bobrikov* (1839–1904), rysk militär, generalguvernör i Finland från 1898; Bobrikov var beryktad för sin hårdhänta förryskningspolitik; han sköts till döds av finländaren Eugen Schauman

att Falcks skådespelare Kjellberg skjutit sig *Karl Bravo Kellberg* (1862–1907), skådespelare, engagerad för Intima Teaterns första säsong

Syfilis [– – –] kan botas etc. *syfilis* infektionssjukdom som i allmänhet smittar genom samlag; Strindberg utvecklar sina spekulationer kring syfilis i några avsnitt i *En blå bok* (i det »Supplement» som författades hösten 1907; se SV 65, ss. 399–402)

Spermin kvävehaltig basisk förening som ursprungligen upptäcktes i sperma men som senare har påvisats i nästan alla levande celler och vävnader

Kadaverin illaluktande vätska vars benämning härrör från dess bildning i ruttnande animala vävnader

Atropin färglöst kristallint ämne som utvinns växten belladonna (*Atropa belladonna*); används inom medicinen bl.a. som motmedel vid vissa förgiftningar

Fenoler *fenol* beteckning för karbolsyra, den enklaste aromatiska hydroxiföreningen; starkt frätande och giftig; används till framställning av bl.a. läkemedel och desinfektionsmedel

13/10 **Såg G.E. Klemming i ett moln! [– – –] (Jfr: Blå Boken*; där jag skrev om honom.)*** *Gustaf Edvard Klemming* (1823–93), chef för Kungliga biblioteket 1865–90 (där Strindberg var anställd som amanuens 1874–82), spiritist; se *En blå bok*, SV 65, ss. 213, 215–217

Bråk med Ranft om växeln [– – –] Bråket med Ranft Strindberg hade sedan år 1900 en växelskuld till Albert Ranft som ännu inte hade reglerats (se ovan pag. 259 *Mina tantiemer* etc.); i samband med att Michaelson och Dramaten önskade att spela *Mäster Olof* (jfr ovan pag. 267 *Direktör Michelsson* etc. och pag. 271 *brev från Direktör Michælson* etc.) erbjöd Strindberg Ranft, som hade ensamrätt till prosaupplagan, även rätten till versupplagan av dramat mot att skulden på 1800 kr ströks (20/9); efter att Dramaten kommit med ett erbjudande om att inviga nya Dramaten med versupplagan av *Mäster Olof* (jfr ovan pag. 272 *brev från Kongl. Dram. Teatern* etc.) återtog Strindberg erbjudandet till Ranft (28/9); därefter skyndade sig Ranft att hinna före Dramaten med prosaversionen på Svenska teatern (premiär 14/12 1907); se vidare Strindbergs artikel »Svensk Författarerätt» (Svenska Dagbladet 18/10

1907; SV 64, s. 418 ff. samt kommentaren s. 345 ff.

21/10 **kom Häradshövding Rosengren och hotade med exekution** etc. Intima Teaterns lokaler vid Norra Bantorget hyrdes via Stockholms Uthyrningsbyrå, Kungsträdgårdsgatan 12, vars innehavare var Lilly Rosengrén; advokaten *Bengt Wilhelm Cornelius Rosengrén* fungerade som ombud för Stockholms Uthyrningsbyrå (jfr Brev 16, s. 57)

22/10 **Hyran åt Falck skaffades genom Bonnier till vilken jag pantsatte denna Dagbok för 2000 Kronor** etc. jfr ovan Yttre konvolutets framsida *Denna Dagbok tillhör* etc. och ovan s. 15 ff.

Sedan igenlöstes den! jfr ovan Yttre konvolutets framsida *Upphävt genom inneliggande brev* etc. och ovan s. 15 ff.

Pag. 274 (23–30/10 1907)

23/10 **Nordensköld eller Retzius** *A.E. Nordenskiöld* (1832–1901), forskningsresande, som 1901 efterträddes på stol 12 i Svenska Akademien av *Gustaf Retzius* (1842–1919), anatom och tidningsman, professor vid Karolinska Institutet 1877–90; tillsammans med hustrun filantropen Anna Hierta-Retzius (1841–1924) ägde han 1884–1907 Aftonbladet och var 1884–87 tidningens chefredaktör (jfr ovan pag. 227 *När en kvinna var med* etc.)

Jupiter [– – –] stod [– – –] i Kräftans bild snett under Tvillingarne jfr ovan pag. 266 (14/7)

Jupiter (Swedenborgs hus) enligt astrologin är Jupiters hus (där planeten är särskilt stark) stjärnbilden Oxen, synlig från norra stjärnhimlen under vintern; *Swedenborgs hus* kan syfta på att Swedenborg i De Telluribus (1758) hade skildrat andarna på planeten Jupiter; jfr ovan pag. 19 *Läste i dag och i går i Swedenborg* etc. och pag. 261 *Läser Swedenborg* etc.

25/10 **Falck har nu lånat 10,120 Kronor!** kostnaderna för ombyggnaden av Intima Teaterns lokaler och för skådespelarnas löner hösten 1907 – innan teatern hade några som helst inkomster – ledde till att Falck och Strindberg drog på sig skulder; Strindberg ansåg att hans satsade pengar var lån till Falck; teaterns ekonomi skulle förbli ett ständigt bekymmer och konfliktämne (se SV 64, kommentaren ss. 271 ff., 301 ff. m.fl.)

1/11 **kom ett bud med 3000 Kronor för M. Olof (Dramaten)** Dramaten erbjöd 3000 kronor för de första tio föreställningarna av *Mäster Olof* och sedan 8 % på bruttoinkomsten av varje påföljande föreställning; Strindberg gavs möjlighet att erhålla de 3000 kronorna i förskott (brev 24/10 1907; Brev 16, s. 94 not 1); Strindberg antog anbudet och utnyttjade samtidigt erbjudandet om förskott (brev till Knut Michaelson 25/10)

2/11 **Tor Aulin** (1866–1914), konsertmästare vid Hovkapellet, dirigent och tonsättare

4/11 **Nils Andersson** (1864–1921), stadsnotarie i Lund, folkmusikforskare

Beethovens Eroica Beethovens symfoni nr 3 i Ess-dur, opus 55 (1803–04); jfr *Eroica-variationerna* femton variationer med fuga över ett tema i Ess-dur (1802)

6/11 **Accepterade 2 växlar åt Lindroth à 1000 Kr. varje** etc. Intima Teatern stod i skuld för inredning och rekvisita till H.W. Lindroths möbelhandel, vars innehavare var *Erik Lindroth* (1868–1934); i mars 1908 vägrade Strindberg att acceptera ytterligare växlar till Lindroth (jfr nedan pag. 278 *Eftermiddagen brev från Falck* etc.)

20/11 **Alf Wallander** (1862–1914), konstnär och keramiker vid Rörstrands porslinsfabrik

underrättelse att Intima Teatern definitivt var beviljad! G.v.t! etc. teatern hade efterhand undersökts och fått godkännande från brandchef, byggnadsnämnd, polismästaren etc. (dagboken 16/7, 24/7, 27/7; jfr Brev 16, s. 40 not 3); ännu 14/11 skrev Strindberg till Falck att fredagen 15/11 skulle »Afsyningen» av teatern göras; nu torde utslaget ha meddelats; *G.v.t!* 'Gud vare tack!'

26/11 **Intima Teatern invigdes** Intima Teatern invigdes tisdagen den 26 november med urpremiären på kammarspelet *Pelikanen* inför en fullsatt salong med bl.a. prins Eugen i publiken; Strindberg var ej närvarande, men efter föreställningen avrapporterade Falck på Karlavägen 40

27/11 **Teatern går dåligt!** uppsättningen av *Pelikanen* fick negativ kritik och teaterns första vecka var en ekonomisk katastrof (se SV 58, kommentaren s. 428 ff. och SV 64, kommentaren s. 274 f.)

8/12 **dog Oskar II** *Oscar II* (f. 1829), kung av Sverige (och Norge intill 1905) från 1872, avled 8/12 1907

10/12 **Nobeldagen** den 10 december, då Nobelpriset utdelas, Alfred Nobels dödsdag; pristagarnas namn offentliggjordes vid denna tid på Nobel-

dagen; litteraturpristagare 1907 var engelsmannen Rudyard Kipling (1865–1936); jfr ovan Yttre konvolutets framsida *Kipling* etc. och pag. 84 *Läser Kipling för första gången*

Pag. 276 (24–31/12 1907)

24/12 **Harriet hade bjudit mig, men jag ville inte** jfr brev till Harriet Bosse ca 23/12 1907

Axel Jäderin (1850–1925), tidningsman och politiker; studentkamrat till Strindberg; grundade tillsammans med Oscar Norén Svenska Dagbladet 1884 och var dess huvudredaktör från 1885 till 1888; bror till författaren och journalisten Anna Branting (1855–1950)

25/12 **Skriver på 2ª Supplementet till Blå Boken** efter utgivningen av *En blå bok* 12/9 1907 fortsatte Strindberg att skriva liknande uppsatser; ett första »Supplement» inkluderades i tredje upplagan av *En blå bok* i mitten av december 1907; en andra blå bok författades mellan december 1907 och april 1908; inledningsvis kallade Strindberg den första sviten av nya uppsatser för *andra supplementet;* den andra delen av *En blå bok* utgavs 27/5 1908; se SV 66, kommentaren s. 1053 ff.

30/12 »**Oväder**» **lyckades på Intima Teatern** kammarspelet *Oväder* hade sin urpremiär på Intima Teatern 30/12 1907 (som det tredje av kammarspelen); *Oväder* fick bättre kritik än de föregående kammarspelen och pjäsen kom att spelas fler gånger (23 föreställningar mot 13 för *Pelikanen* och 7 för *Brända tomten*); jfr SV 58, kommentaren s. 379 ff. och SV 64, kommentaren s. 465

31/12 **Falck är nu skyldig mig 18,190 Kr [– – –] Bonnier räddade oss med teaterhyran!** Strindberg vädjade 30/12 1907 till K.O. Bonnier om hjälp med 3500 kr till teaterhyran, som förskott på blivande nytryck eller samlade skrifter; då Strindberg gått i borgen för teaterhyran kunde resultatet vid obetald hyra bli »vräkning från boet och teatern»; han försvarade dock sin teaterdirektör: »Falck är oskyldig i saken! Hyrde från 1ª Oktober, öppnade slutet November, Kungssorg, etc. Fick löfte på afdrag på denna hyra, men löftet hölls icke»; Bonnier försträckte hyran (Brev 16, s. 146 not 2; jfr brev till Nils Andersson 23/12 1907)

Pag. 277 (1/1–10/2 1908)

1/1 **Gustaf Jansson** *Gustaf Janson* (1866–1913), författare, granne till Strindberg på Karlavägen 40

5/1 **Såg Ruter Ess. (Brev.)** spåboken La grande cartomancie (i dagbokens bilaga) uppger, s. 10 f.: »En générale, l'as de carreau annonce une lettre» (franska) 'I allmänhet förebådar ruter ess ett brev'

Skriver Blå Bokens 2ª Supplement jfr ovan pag. 276 (25/12)

18/1 **På förmiddagen skrev jag om Filosofen Hegel [– – –] Straxt därpå kom ett anonymt brev från en gammal kvinna om Filosofen Hegels död (se. Bilagan)** *Friedrich Hegel* (1770–1831), tysk filosof; *det anonyma brevet* handlar om Hegels sista stunder då han bad att få höra Guds ord ur Bibeln och insåg det falska i sina tidigare åsikter; brevet finns i dagbokens bilaga; jfr *En blå bok*, SV 66, s. 875: »Hegels Kristendom»

Teosofen Ljungström *Georg Ljungström* (1861–1930), ingenjör, kartograf, en av de ledande inom Logen Orion, utgivningsorgan för Teosofiska småskrifter; Strindberg nämner i *En blå bok,* s. 436, den betydelse ett av Ljungströms häften haft för honom; jfr ovan pag. 262 *en syn från »Devachan»*

bildhuggaren Notini [– – –] hämtade min Buddhabild skulptören *Axel Notini* (1842–1914) utförde rekvisita till Intima Teatern; troligtvis skulle han nu använda *buddhabilden* till den förestående premiären på *Spöksonaten* (jfr scenanvisningen »På kakelugnen sitter en stor Buddha-bild med en rotskiva i knä», SV 58, s. 211); han hade tidigare utfört den marmorstaty som förekommer i pjäsen (jfr Brev 16, s. 204 not 2)

preparerar uppbrott Strindberg hörde sig för hos vännen Nils Andersson i Lund 23/1 1908 om han i Barsebäck kunde »få hyra en möblerad stuga (ensam) från 1ª Februari till 1ª September» att hyra, se även brev till samma adressat 26/1 1908

21/1 **Spöksonaten gick på Intima teatern** *Spöksonaten* hade urpremiär 21/1 1908 och fick, liksom *Pelikanen*, *Brända tomten* och, i något mindre grad, *Oväder* som nyligen spelats, omild behandling i pressen; den lades ned efter tolv föreställningar; jfr kommentaren i SV 58, s. 413 f.

22/1 **Hälsade Mårten Rosenström** kan syfta på *Axel Mårten Rosenström* (1845–1935), sysslоman vid Sabbatsbergs fattighus, vilken 1868 var kollega med Axel Strindberg på Auktionsverket

Carl Bowallius *Carl Erik Bovallius* (1849–1907), zoolog, som tillsammans med konservatorn Gustaf Kolthoff och djurmålaren Bruno Liljefors

iordningställde Biologiska museet 1893

Frida Uhl-skandalen! Marie Uhl (1844–1929) avsåg att ställa sin dotter Fridas två barn, Kerstin Strindberg (f. 1894) och Friedrich (f. 1897, son till Frank Wedekind), under förmyndare eftersom Frida själv ansågs oberäknelig; Frida hade på nyårsdagen 1908 avfyrat en pistol på en mottagning (jfr Neues Wiener Journal 26/1 1908); hon flydde till England, efterlystes för utpressning och förskingring, men efter hennes återkomst befanns anklagelserna grundlösa (fast hon förvisso hade skulder), jfr Monica Strauss, Cruel banquet. The life and loves of Frida Strindberg, 2000, ss. 161–163; troligen vände sig Marie Uhl till Strindberg med begäran om hjälp då Frida inte varit i stånd att ta ansvar för sin dotter; i ett brev utan adressatangivelse men sannolikt ställt till Marie Uhl och funnet i Kerstin Strindbergs kvarlåtenskap (och av henne daterat »Februar 1908») skriver Strindberg: »Retten Sie das Kind! Ich habe keine Heimath, kein Verkehr, keine Verwandten. Ich gehe in meublirte Zimmer oder Pensionat, bin momentan sogar ruinirt, ekonomisch! ('Rädda själv barnet! Jag har inget hem, inget umgänge, inga släktingar. Jag flyttar till möblerade rum eller pensionat, för tillfället rent av ruinerad, ekonomiskt!') (Brev 16, s. 215); Fridas sista kända brev till Strindberg, ställt till »Monsieur» (KB, som daterat det till 1/8 1907), är ett förtvivlat rop på hjälp, bl.a.: »Je ne puis la garder aujourd'hui sans toi – *car il me manque l'argent. Voilà mon crime*» ('Jag kan inte ta vård om henne i dag utan dig – för jag saknar pengar. Det är mitt brott'); jfr ovan pag. 209 *Brev från Frida Uhl* etc.

Snäckan Conus marmoreus *conus marmoratus* art av kägelsnäckor

Kilskrift främreorientalisk ord- och stavelseskrift, skriven med *kilformade tecken*, ofta på lertavlor, ca 3200 f.Kr.–ca 75 e.Kr; 10–13/1 1908 hade Strindberg på Kungliga biblioteket lånat The Cuneiform inscriptions of Western Asia, prepared for publication by Sir H.C. Rawlinson, 1–2, 1861–66 (Lindström 1990, s. 40); Strindberg kommenterar sina studier i ämnet till Emil Schering 27/1 1908; i *En blå bok* återger Strindberg »Kilskrift-liknande tecken kopierade från Snäckan Conus Marmoratus» (SV 67, s. 1486)

Stora Meyer *Meyers Konversations-Lexikon*, 1–21, 1897–1901

kökkenmöddingar *kökkenmödding* avskrädeshög, framför allt vid stenåldersboplatser; termen lanserades av en dansk tvärvetenskaplig kommission på 1850-talet

1/2 **Leka med Elden och Bandet gingo bra i går** de två enaktarna *Leka*

med elden och *Bandet* (båda 1892) framfördes gemensamt vid Intima Teatern 31/1 1908; *Leka med elden*, som haft sin framgångsrika premiär 3/5 1907 på en soaré i restaurangen Nationals stora sal, rönte nu på Intima Teatern ingen uppskattning och spelades bara tretton gånger

10/2 **hörde jag inom mig: [Möller]** etc. syftar antagligen på arkitekten *Carl Möller* (1857–1933), gift med Harriet Bosses syster Dagmar, som Strindberg misstänkte för att ha lagt sig i hans äktenskap, jfr ovan pag. 228 *en dröm om Arkitekt M–r* etc.

irad felskrivning för *i rad*

Emil Hillberg (1852–1929), skådespelare i en rad Strindbergsdramer (se förklaringen nedan)

De Wahl är »sjuk» så att han icke anses kunna spela Mäster Olof den 15e, då Dramatiska Teatern öppnas den nya *Dramaten* (*Kungliga Dramatiska Teatern*) vid Nybroplan, som varit under byggnad sedan 1901, invigdes 18/2 1908 med en uppsättning av *Mäster Olof* (versupplagan); det var meningen att *Anders de Wahl* (1869–1956) skulle ha spelat huvudrollen, men strax före invigningen förkylde sig de Wahl, och skådespelaren Ivar Nilsson (1877–1929) fick i all hast instudera rollen (Strindberg skrev ett uppmuntrande brev med råd till Nilsson ca 9/2 1908); uppförandet hade något kuppartat föregåtts av prosaversionen på Albert Ranfts Svenska teatern (premiär 14/12 1907) med Emil Hillberg som Gert Bokpräntare (de Wahl och Hillberg hade uppträtt tillsammans i pjäsen både på Vasateatern 26/11 1897 och på Svenska teatern 22–30/1 1899)

V. förkortning av *Verte* (latin) 'Vänd' (bladet)

Pag. 278 (10/2–27/3 1908)

10/2 **I dag fördes Örnen bort, som Harriet och jag köpte** det handlar om en uppstoppad örn som ibland användes som rekvisita på Intima Teatern

Buddha gick från kakelugnen häromdan jfr ovan pag. 277 *bildhuggaren Notini* etc.

Alf Wallander om pensionatet på Stocksund *Alf Wallander* (1862–1914), konstnär, keramiker vid Rörstrands porslinsfabrik; han måtte ha tillfrågats om alternativa boendemöjligheter av Strindberg, jfr ovan pag. 277 *preparerar uppbrott*

Paria på Intima! enaktaren *Paria* (1889) hade haft framgång då August

Falck 1906 framförde den på en landsortsturné; den gjorde succé också på Intima Teatern med premiär 11/2 1908 och spelades 53 gånger

11/2 **Uppträdet på Dramaten! med M–n och L–g** sannolikt rör det sig om en dispyt mellan chefen för nya Dramaten *Knut Michaelson* (1841–1915) och regissören *August Lindberg* (1846–1916), som båda två var engagerade i förberedelserna för teaterns invigning med *Mäster Olof*

13/2 **Auktion på biljetterna å N. Dramaten** invigningsföreställningen 18/2 1908 var avsedd enbart för inbjudna gäster; den upprepades 19/2 för allmänheten och biljetterna auktionerades ut, men till så höga utgångspriser att resultatet blev magert och teatern tvingades återköpa flertalet biljetter och sälja dem genom sin ordinarie biljettkassa

16/2 **Lindblom dog** *Hjalmar Lindblom* (1855–1908), uppbördskommissarie, jfr ovan pag. 231 *Middag på Djurgårdsbrunn med Branting och Lindblom*

Per Lamm dog (1854–1908), innehavare av bokhandeln Librairie Nilsson i Paris, mötesplats för svenskar, en kort tid i ungdomen privatelev till Strindberg

Ivar Nilsson (1877–1929), skådespelare; jfr ovan pag. 277 *De Wahl är »sjuk»* etc.

24/2 **Littmansson dog!** *Leopold Littmanson* (1847–1908), ungdomsvän till Strindberg, bosatt i Versailles

25/2 **Herr Bengts Hustru** Strindbergs skådespel *Herr Bengts hustru* hade urpremiär 25/11 1882 med Siri von Essen i huvudrollen; det fick då blandad kritik och spelades bara sju gånger (jfr kommentaren i SV 11, s. 444 ff.); 25/2 1908 togs pjäsen upp på nytt på Intima Teatern med Manda Björling i huvudrollen och gavs 48 gånger

1/3 **tobaksladan** *tobakslada* torklada för tobak; tobak odlades förr i Stockholms utkanter

Krasch med Falck etc. Strindberg oroade sig för Intima Teaterns ekonomi och avrådde Falck från att företa ett gästspel på Folketeatret i Köpenham 19–21/3 1908 (det blev i själva verket mycket lyckat, med *Fröken Julie* och *Paria*); jfr brev till August Falck 1/3 1908

schavotten *schavott* plattform med skampåle för förevisning av brottslingar och avrättning av dödsdömda

2/3 **Började 3[e] Suppl. på En Blå Bok** andra och tredje supplementen kombinerades och utgavs 27/5 1908 som *En ny blå bok* (SV 66, *En blå bok II*); jfr ovan pag. 276 (25/12)

Gluntarne samling sångduetter med pianoackompanjemang (1849–51) med text och musik av Gunnar Wennerberg (1817–1901), senare

ecklesiastikminister; *Gluntarne* återger romantiskt-humoristiskt 1840-talets studentliv i Uppsala; *glunt* dialektalt ord för 'pojke'

4/3 **Fröken flyttade. Fr. Mina Broström kom!** *Mina Broström* hushållerska i ett par månader hos Strindberg våren 1908; jfr ovan pag. 267 *Ellen gick [– – –] Så kom Ruth!* etc.

Harriet förlovade sig den 4e April Harriet Bosses förlovning med skådespelaren Gunnar Wingård som hon spelat mot vid sina gästspel i Helsingfors 1904 och 1906 eklaterades 4/4 1908

6/3 **Frölander sjuk! [– – –] dog †. d. 10e** *Henrik Theodor Frölander* (1856–1908), affärsjurist och bankman, tillhörde samma radikala klubb som Strindberg och Branting under det tidiga 1880-talet

8/3 **Eftermiddagen brev från Falck med en växel, som jag icke skrev på** jfr brev till Falck 11/3 och till Karl Erik Lindroth 10/3 1908 (Brev 16, s. 221 not 1) samt ovan pag. 275 *Accepterade 2 växlar* etc.

morgonpassad passadvind, eg. benämning på vindar över de tropiska oceanerna med likartad vindriktning året om

19/3 **tjänsteflicka [– – –] med eld i kläderna** etc. i Dagens Nyheter 23/3 1908 infördes notisen »August Strindberg räddar människolif. En person, som bevittnat den af Dagens Nyheter den 20 dennes omtalade olyckshändelse, då en kvinna i huset Karlavägen 36 råkade få kläderna antända af en spritlampa, meddelar att författaren August Strindberg tagit en aktiv del i hennes räddande. [– – –] Strindberg, som af en händelse passerade, kastade därvid utan betänkande af sig ytterrocken och lyckades med dennas tillhjälp kväfva elden. Emellertid aflägsnade sig räddaren genast för att undgå nyfikna blickar, och få personer torde i honom igenkänt vår store författare»; händelsen blev även föremål för uppmärksamhet på veckotidningen Figaros första sida 4/4 1908; jfr dagboken pag. 299 (14/6 1908)

27/3 **Greta** *Greta Strindberg* (1881–1912), dotter till Strindberg och Siri von Essen, skådespelerska, gift 1907 med kusinen Henry Philp

I afton går »Kristina» *Kristina* (1901) hade sin urpremiär på Intima Teatern 27/3 1908; kritiken var förödande (se kommentaren i SV 48, s. 318 ff.), men uppsättningen blev en publikframgång – pjäsen spelades 65 gånger på Intima Teatern

Cassiopea = [– – –] dubbla W!!! stjärnbilden Cassiopeias fem ljusstarkaste stjärnor bildar ett *W;* jfr ovan pag. 257 *Betyder: Cassiopea = W. / Capella = H–t.*

Pag. 279 (28/3–10/4 1908)

28/3 **Kristinas mottagande av »Svarta Bandet»: Det är rysligt** Strindberg skrev upprört till August Falck 30/3 1908 om de negativa kritikerreaktionerna på *Kristina* spelad på Intima Teatern: »Mitt finaste arbete, med fulländad teknik, karakterer genomförda i detalj [– – –] mördade och plundrade af ett röfvarband»; det *svarta bandet* torde således vara ett uttryck myntat i analogi med *Svarta Fanor* (gudlösa materialister)

30/3 **läste jag revider på Blå Bokens 3e Suppl.** *revider* är sista korrektur från tryckpressen; andra delen av *En blå bok* utkom 27/5 1908; jfr ovan pag. 278 (2/3)

31/3 **Fru Wieck (Aug. Palmes Syster)** *Clara Wieck* (f. 1849), gift 1873 med Bernhard Wieck (f. 1845), ingenjör, löjtnant i preussiska armén, stadsfullmäktig i Berlin

Oro för egen hyra och för teaterns i ett försök att uppbåda 3500 kr till teaterhyran skrev Strindberg 1/4 1908 till bankmannen och konstmecenaten Ernest Thiel, som svarade: »Ni tror naturligtvis, att jag kan men icke vill [– – –] Men jag *kan* icke för närvarande, annars hade jag gjort det långt förut – och det svider att behöfva säga detta åt *Er*» (Brev 16, s. 237 not 2)

2/4 **Hyran betalades genom Prins Eugens hjälp** *prins Eugen* (1865–1947), konstnär, yngste son till Oscar II; August Falck berättar hur han vände sig till »Konstnärsprinsen», som tillmötesgick hans vädjan om pengar till hyran (Falck 1935, s. 154 ff.)

3/4 **Ruth** *Ruth Pettersson* Harriet Bosses hushållerska

Elga pjäs skriven 1905 av Gerhart Hauptmann (1862–1946), som hade premiär på Svenska teatern 3/4 1908 med Harriet Bosse och Gunnar Wingård i huvudrollerna

4/4 **ett brev från Harriet, att hon förlovade sig [– – –] med W–d** skådespelaren *Gunnar Wingård* (1878–1912) som Harriet Bosse spelat mot vid sina gästspel i Helsingfors 1904 och 1906; Wingård var anställd vid Svenska teatern i Helsingfors 1902–06, hösten 1906 hos Albert Ranft på Vasateatern i Stockholm och följande år på Ranfts Svenska teatern, där Harriet Bosse var engagerad

5/4 **spelade Romeo** kan syfta på Charles Gounods opera *Romeo och Julia* (1867); jfr nedan pag. 286 a (2/5)

7/4 **Swedenborgs kista öppnades i London** etc. *Emanuel Swedenborgs* stoft upphämtades ur gravvalvet i Svenska kyrkan i London 7/4 1908; hem-

transporten skedde med pansarkryssaren Fylgia som nådde Sverige 19/4 1908, jfr nedan pag. 283 *I dag anländer Swedenborgs stoft* etc.; gravsättningen i Uppsala domkyrka skedde under stora hedersbetygelser 19/5 1908

Schuberts serenad: »Genom natten sången klingar, älskade till Dig ….» en Ständchen (tyska; 'serenad') av *Franz Schubert* (1797–1828) till ord av L. Rellstab: »Leise flehen meine Lieder durch die Nacht zu dir»

8/4 **Hennes Svanevit** Strindberg skrev *Svanevit* i februari–mars 1901 (jfr dagboken 26/2 1901, pag. 139: »Levde i ett rus hela dagen av konceptionen till Svanevit») inspirerad av sin kärlek till Harriet Bosse, som senare erhöll handskriften i bröllopsgåva; i ett brev till henne 8/4 1908 med anledning av hennes förlovning med Gunnar Wingård, uttrycker han saken så: »Din Svanehvit, som jag fått af Dig, och Du af mig, och som Du icke fick spela»; *Svanevit* hade urpremiär på Svenska teatern i Helsingfors 8/4 1908 med Lisa Håkansson och Gustaf Hjorth i huvudrollerna och med musik av Jean Sibelius, jfr två brev från Strindberg till Sibelius 22/4 och 28/4 1908 (Brev 22, s. 213 f.)

9/4 **Shaws Candida** *Candida* (1898), komedi av den brittiske (irländske) författaren *George Bernard Shaw* (1856–1950)

10/4 **Läste hela förmiddagen Harriets och mina brev [– – –] Skrev ett exalterat brev till Harriet** etc. Strindberg frågar i ett brev denna dag Harriet Bosse bl.a. vad hon anser ska ske med deras brev: »När man ingår ny förbindelse brukar man vexla ut brefven, eller bränna dem. [– – –] Skall jag bränna detta?»; enligt Eklund (Brev 16, s. 252 not 1) är de av Strindbergs brev till Harriet Bosse som han läste desamma som utgavs av Åke Runnquist 1955; Eklund uppger även att Harriet Bosse sedermera brände de av sina brev till Strindberg som hon återfått efter hans död **Det jag nu upplever är så underligt. Jag är vän med Harriet; hon »söker» mig** i ovan nämnda brev 10/4 1908 skriver Strindberg: »Men glöm mig! Gif mig min frihet som jag behöfver, och Du behöfver i ditt nya förbund! Gör det, eljes bli vi alla olyckliga, alla! och jag kan icke lefva i brott och Disharmoni! i synd!»

Pag. 280 (11–13/4 1908)

11/4 **I går afton skrev jag ett brev till Castegren** Strindberg bad i ett brev 10/4 1908 *Victor Castegren* (1861–1914), regissör vid Albert Ranfts

Svenska teatern, att efterhöra om Ranft »vill spela Strindberg» och om Harriet Bosse »vill spela sin Svanehvit»; *Svanevit* fick rikssvensk premiär på Intima Teatern 30/10 1908 och blev en stor publikframgång som gavs 150 gånger med Fanny Falkner (1890–1963) och Anna Flygare (1880–1968) omväxlande i huvudrollen

sände jag H–t ett brev jämte Castegrens, för att höra om hon ville spela Svanevit. Hon skickade följande bilagda svar. Bil. 1. Strindberg skickade först sitt brev till Castegren (10/4, se ovan) till Harriet Bosse 11/4 1908 (nr 5849) och frågar om han »skall afsända» det; Harriet Bosses svarsbrev är ej bevarat; av ett annat brev samma dag till Harriet Bosse (11/4, nr 5850) framgår att Strindberg sänt brevet till Castegren

12/4 **Greta [– – –] medförde [– – –] recension över Svanevit i Helsingfors, av Doc. Castrén** etc. *Greta Strindberg* (1881–1912), dotter till Strindberg och Siri von Essen; Svenska Dagbladet införde 8/4 1908 en positiv recension av *Svanevit*-föreställningen skriven av docenten i estetik och modern litteratur vid Helsingfors universitet, *Gunnar Castrén* (1878–1959), Harriet Bosses beundrare alltsedan hennes gästspel vid Svenska teatern i Helsingfors i mars–april 1906

medföljande brev från Harriet Bil 2 det bör röra sig om ett svar på Strindbergs brev 11–12/4 1908; brevet är ej bevarat

13/4 **Jag har bett Gud rädda mig ur detta, ge mig en påle i köttet, kindpusta mig!** syftar på Andra Korinthierbrevet 12:7, där Paulus säger sig som varning för förhävelse ha fått *en påle i köttet* (en törn som sticker honom), en Satans ängel som *kindpustar* honom (slår honom i ansiktet)

Pag. 281 (14–16/4 1908)

14/4 **på förmiddagen skrev jag ett brev om detta allt** se anteckningen i dagboken pag. 280 (13/4): »På aftonen kontakt med H–t» etc.; jfr brev 14/4 1908

juvelring); jag gav den åt Lillan etc. jfr Strindbergs brev till *Anne-Marie* 14/4 1908

Ruth *Ruth Pettersson* Harriet Bosses hushållerska

W liknar mig, men ser ut som en död i ett brev till Harriet Bosse 11/4 1908 konstaterar Strindberg att han aldrig träffat Gunnar Wingård, blott sett hans porträttfotografi: »Han såg ut som jag; men hans sjelf var dödt»

lues (latin) 'smittosam sjukdom', här liktydigt med syfilis

Är det möjligt att han genom att spela mig och genom Harriet fått mig i sig? [– – –] att de två [– – –] blivit avläggare ~~av~~ mig *avläggare* jfr uppsatsen »Personlighetens klyvning. Avläggare och Ympar», huvudsakligen författad i april 1908, avsedd för men ej införd i *En blå bok* (jfr SV 67, ss. 1567, 1599–1604)

Jfr: Wahlverwandtschaften! *Wahlverwandschaft* (tyska) 'valfrändskap', en ursprungligen kemisk term, införd av Torbern Bergman; Johann Wolfgang von Goethe gav i romanen *Wahlverwandtschaften* (1809), vars titel han tog från Bergman, en korrekt redogörelse för huvudtankarna i Bergmans kemiska affinitetslära och lät hans begrepp dubbel valfrändskap utgöra modell för bildningen av två kärlekspar; genom Goethes roman levde ordet kvar som litterär och psykologisk term i betydelsen 'själarnas dragning till varandra', men som kemisk term försvann det sedan C.L. Berthollet i början av 1800-talet kullkastat Bergmans teori

15/4 **Ter.** jfr *ter* (latin) 'tre gånger'

en hel armé av Vita Fanor [– – –] greps så att jag föll i gråt *Vita Fanor* här: rimligen en kontrasterande motsats till *Svarta Fanor*, den beteckning som Strindberg använde på människor som stannat vid en ateistisk och materialistisk livsåskådning, i hans begreppsvärld mörkrets och ondskans fanbärare; jfr kommentaren i SV 57, s. 232

16/4 **skrev ett brev till H–t:** »**Säg ett ord!**» Strindberg citerar början av sitt brev 16/4 1908 till Harriet Bosse

<u>Påsk</u> generalrepeteras på Intima Teatern! premiären av *Påsk* ägde rum på kvällen 16/4 1908; uppsättningen blev Intima Teaterns största framgång med 182 föreställningar fram till 1910 (Falck 1935, s. 163; SV 64, kommentaren s. 465)

Flygare skådespelerskan *Anna Flygare* (1880–1968), som spelade Eleonora i Intima Teaterns föreställning av *Påsk*

farbror W skådespelaren *Gunnar Wingård* (1878–1912), Harriet Bosses fästman

»**Den ondaste som är skapad.**» jfr ovan pag. 141 a *Då kom ett brev från β* etc.

hon förnimmes som »rökelse» från början av vår bekantskap [– – –] Förut var det sedan hösten 1900 selleri jfr dagboken framförallt februari–mars 1901, pag. 136 ff., och ovan s. 85 ff.

spelade Haydns Sieben Worte under det Påsk gick på Intiman den österrikiske tonsättaren *Franz Josef Haydn* (1732–1809) komponerade

Die Sieben Letzten Worte des Erlösers (tyska; 'Frälsarens sju sista ord') på korset; avsnitt ur verket spelas före de tre akterna i *Påsk*

Pag. 282 (16–17/4 1908)

16/4 **Bror Oskar** *Oscar Strindberg* (1847–1924)
ascenseur (franska) 'hiss'

17/4 **ett brev till Harriet** i brevet 17/4 1908 skriver Strindberg bl.a.: »under dessa 14 dagar har jag skrifvit så vackert, talande i mitt hjerta vid Dig! Om Du ini den boken, en gång, råkar läsa 36 sidor, skall Du känna igen dem, och Du skall fråga: Hvar fick han det?»; Strindberg syftar på ett tjugotal uppsatser, som han i ett brev till förläggaren Karl Börjesson ca 18 april 1908 kallar »Kärlekens Bok» och som kom att ingå i andra delen av *En blå bok* (kallad *En ny blå bok*); det är inte klart exakt vilka uppsatser som ingår under rubriken, se kommentaren i SV 66, s. 1059 ff.; jfr även nedan pag. 285 *Skrev mycket på Blå Boken*

1ª sjukdomssymptomet, som räckte in i Augusti Strindbergs marginalanteckning gjordes sannolikt senare, då en läkare besökt honom strax efter midsommardagen 1908 (se nedan pag. 302 *Läkare tillkallas!*); intill dess framställer och tolkar han sina symptom som andligt eller ockult betingade

Gräshoppor i öronen (Falskhet och Sinnlighet enligt Swedenborg) jfr Swedenborgs tolkning av Uppenbarelseboken 9:3: »'Och ur röken utgingo Gräshoppor på jorden' betecknar, att från dem härrörde falskheter i de yttersta [delarna], sådana som de hafva som blifvit sinnliga» (Apocalypsis Revelata # 424; övers. 1916)

rökelsen (= harts) som väl är ondskan och hatet jfr ovan pag. 136 *Den underliga rökelselukten uppträdde* etc.

råka in i menaget *ménage* (franska) 'familjeliv', 'äktenskap'; kan här syfta på uttrycket *ménage à trois*, kärleksförhållande mellan tre personer

Pag. 283 (17–20/4 1908)

17/4 **mitt porträtt ute på Strandvägen** det torde ha varit vad Strindberg i dagboken 3/5 1908 kallar »min pappershandel» på Strandvägen som skyltade med hans porträtt

bredvid Rydbergs och Edelfelts! *Viktor Rydberg* (1828–95), författare; *Albert Edelfelt* (1854–1905), finländsk konstnär som 1892 målat ett porträtt av Viktor Rydberg

18/4 **Sände Anne-Marie ett Påsk-kort** Strindberg skrev 18/4 1908: »Du narrade mig April, Du; och jag lät narra mig! Men sen fick jag veta sammanhanget! Gör aldrig så mer; Det var ett påskris som tog! / Men nu är Långfredan öfver! – God Påsk!!»; uppenbarligen syftar Strindberg på armbandet Anne-Marie hade fått av Gunnar Wingård, jfr dagboken pag. 281, 16/4 1908: »Anne-Marie kom! – Hon bar ett armband. Jag frågade av vem hon fått det? – Av farbror W!» etc.

Elga på Svenska Teatern se ovan pag. 279 *Elga*

19/4 **Swedenborg säger att när goda andar nalkas, så doftar det som av blomster** jfr ovan pag. 19 *Jfr Swedenborg: När Andar nalkas är en aromatisk doft*

I dag anländer Swedenborgs stoft till Karlskrona jfr brev 19/4 1908 till Karl Börjesson, Strindbergs huvudförläggare från 1907: »I dag, Mäster Olof-dagen, kommer Swedenborg hem till Sverge! – Nu får vi ny tid! Det gamla är förgånget!»

Skrev ett brev före middan till H–t ett odaterat brev till Harriet Bosse, förmodligen skrivet 19/4 1908, vari Strindberg på nytt kommenterar armbandet som Anne-Marie fått av Gunnar Wingård

20/4 **planstenen** *plansten* släta stenplattor på trottoarerna intill och längs med körbanan

Min hushållerska nu *Mina Broström*, jfr ovan pag. 278 *Fröken flyttade. Fr. Mina Broström kom!*

Pag. 284 (20–22/4 1908)

20/4 **V.G.T.** Vare Gud Tack

drömde jag om Ekborn, icke ovänligt! *Ossian Ekbohrn* (1837–1911), tullöveruppsyningsman på Sandhamn, ungdomsvän till Strindberg som dock ådrog sig dennes ovänskap när han tog Siris parti i skilsmässoprocessen

Castegren om Svanevit på Operan Strindberg hade skrivit till regissören *Victor Castegren* (1861–1914) 19/4 1908, att eftersom han inte svarat på Strindbergs tidigare begäran 10/4 om att Castegren skulle höra med Albert Ranft om denne ville ge *Svanevit*, samt höra om Harriet Bosse

ville spela huvudrollen, tog Strindberg tillbaka erbjudandet; Castegren ringde nu antagligen efter mottagandet av brevet och föreslog Operan som lämplig scen

Telefon till Aulin i samma ärende dagen före hade Strindberg brevledes bett *Tor Aulin* (1866–1914) »fråga din chef, om han, för att få ega Sibelius' musik till Svanehvit, äfven vill köpa pjesen?» (19/4 1908); det är ovisst vem Strindberg åsyftar med »din chef»; Aulin var ledare för Dramatens orkester och hade tidigare varit konsertmästare i Hovkapellet (Brev 16, s. 271 f. not 2)

Brev från Harriet Bil. 3 brevet finns ej bevarat i dagbokens bilaga

Min Karin kom! se ovan pag. 266 *Min dotter Karin kom* etc.

Drömde att Häradshövding Holm ville se mig och hjälpa Intima Teatern *Gustaf Holm* (1845–1910), chef för bokförlaget P.A. Norstedt & Söner och vice ordförande i styrelsen för Dramaten; jfr brev till August Falck 22/4 1908

22/4 **erfor som om Harriet var hos Möllers och att de rådde henne gifta om sig med mig och få barn** jfr ovan pag. 277 *hörde jag inom mig: [Möller]* och pag. 228 *en dröm om Arkitekt M–r* etc.

Kanske hon läste Blå Boken i går kväll? andra delen av *En blå bok* (kallad *En ny blå bok*) utkom 27/5 (jfr dagboken 26/5); Harriet Bosse kunde vid denna tidpunkt endast ha läst den första delen av *En blå bok*

Pag. 285 (23–27/4 1908)

25/4 **fotografier från Helsingfors av Svanevit** jfr ovan pag. 279 (8/4) *Hennes Svanevit*

26/4 **Clematis** växtsläkte av familjen *Ranunculaceae*, varav flera olika arter förekommer i Sverige

Skrev mycket på Blå Boken det är ännu fråga om material till andra delen av *En blå bok* som utkom 27/5 1908 med titeln *En ny blå bok* (SV 66); jfr Strindbergs brev till förläggaren Karl Börjesson 26/4 1908: »Det tar aldrig slut. Härmed ytterligare! Men för all del, blanda icke, och håll Kärlekens Bok tillsammans»; jfr ovan pag. 282 *ett brev till Harriet*

Fröken Minas kam *Mina Broström* var Strindbergs hushållerska sedan 4/3 1908

27/4 **W. spelar i afton** skådespelaren *Gunnar Wingård* (1878–1912), Harriet Bosses fästman

Sporthusets skorsten troligen avses en byggnad i anslutning till Östermalms idrottsplats ritad 1896 av arkitekt Fredrik Lilljekvist, ev. Tennispaviljongen (som flyttades 1911 för att ge plats för Stockholms Stadion)

Pag. 286 a (28/4–3/5 1908)

28/4 **Incubus dem hon gått och väckt till liv** *incubus* (latin; 'den som ligger ovanpå') enligt medeltidens folktro en demon som hade sexuellt umgänge med kvinnor medan de sov, men även ett uttryck för *maran*, ett kvinnligt väsen som plågade sovande människor

29/4 **Dagen heter Tyko** jfr ovan pag. 92 *Tyko-Brahe-dag*

Prins Eugen har beställt biljetter jfr ovan pag. 279 *Hyran betalades genom Prins Eugens hjälp*

Är nu skyldig Bonnier ~~1900~~ Kr; / Kr 4500 Strindberg ber K.O. Bonnier 29/4 1908 sända honom kontoutdrag kvartalsvis och undrar om det stämmer att han nu är skyldig Bonniers 1900 kr; Strindbergs skuld till förlaget var 3880 kr (Bonniers svar daterat 5/5 1908 sammanfattas i Brev 16, s. 286 not 1); varför Strindberg vid något tillfälle ändrat skuldbeloppet till 4500 kr är inte klart

30/4 **Krasch med hushållerskan** etc. Mina Broström kom 4/3 1908 och slutade 30/4 som en i raden av kortvariga hushållerskor; jfr ovan pag. 267 *Ellen gick [– – –] Så kom Ruth!* etc.

2/5 **Hon tog väl ut lysning då?** jfr dagboken 6/5 1908 (pag. 286 b)

Bosse begärt Kåge till prinsen (alltså icke W.) Harriet Bosse hade valt *Ivar Kåge* (1882–1951) till motspelare i *Svanevit,* inte fästmannen Gunnar Wingård; jfr nedan pag. 286 b *Telegram från Ranft* etc.

spelade ouvertyrn till Romeo Charles Gounods opera *Romeo och Julia* (1867)

3/5 **avsände ett brev om vårt intima förhållande** i brevet 3/5 1908 skriver Strindberg bl.a.: »Ibland tror jag att Du skall få ett barn till med mig, fastän jag inte vet huru. [– – –] Jag har läst i 'en bok' att det kan uppträda simuleradt hafvandeskap, med alla symptom, men utan verklighet! Jag undrar om vi kunna vänta dylikt. Äfven har jag läst, men betviflar ännu, att verklig conception immaculée kan ega rum, alltså telepatiskt!»

Kl. är ¾ 6 ålderdomligt för kvart i 6

4/5 **sände ett brev vid middagstid. På aftonen svaret! Se bilagan!** Strindbergs brev till Harriet Bosse 4/5 1908 röjer hans irritation över att hon inte besvarat hans tidigare brev och frågan om hon faktiskt vill spela i *Svanevit*, han tillägger spetsigt: »Herodias dotter är nu mera din genre?» (Harriet spelade på Svenska teatern 1907 Herodias dotter Salome i Sudermanns Johannes, hon som på sin moders uppmaning bad Herodes om Johannes Döparens huvud på ett fat); han säger sig inte vara angelägen bli spelad hos Ranft: »Jag tar din tystnad, om den fortfar som din likgiltighet, och återfordrar stycket»; Harriet Bosses svar daterat 4/5 1908 finns i dagbokens bilaga och inleds: »Nej, jag svarade Dig inte jag sa' Dig ju i mitt sista bref att all kontakt oss emellan måste upphöra. – Jag tillhör ju nu en annan man – skall gifta mig med honom i juni [– – –] Du begär tillbaks Svanehvit – man skall aldrig taga tillbaka det man gifvit – / Emellertid – här har Du den igen – att spelas på Dramaten eller Intima Teatern»; Strindberg skriver även 4/5 1908: »Du är ond på mig derför att Du såg en pjes på Intima Teatern. Jag hade varnat Dig för den! Ty det var en smärtsam dikt, med hvilken jag ville skrifva ut Dig och Lillan ur mitt hjerta! Jag ville ta i förskott de qval jag väntade»; pjäsen Strindberg syftar på är kammarspelet *Oväder*, jfr kommentaren i SV 58, s. 377

Autokomedi att mer eller mindre medvetet förställa sig

Fröken Esther kom! hushållerskan Mina Broströms efterträderska, jfr ovan pag. 286 a *Krasch med hushållerskan*

5/5 **Sände ett nytt brev, lika skarpt, och hänsynslöst** brevet är ej bevarat; jfr dagboksanteckningen 6/5 1908: »Jag återfick på posten mitt sista brev oöppnat! Desto bättre, ty det var grymt!»

6/5 **Telegram från Ranft, att han tar Svanevit** kontraktet, utskrivet av Ranft 10/5 1908 (SgNM E 7), gav honom rätt att uppföra *Svanevit* i fem år på Svenska teatern eller Operan, på villkor att den uppfördes första gången före utgången av 1908, vilket ej skedde; däremot fick pjäsen sin rikssvenska premiär på Intima Teatern 30/10 1908 och blev en stor publiksuccé med Fanny Falkner (1890–1963) och Anna Flygare (1880–1968) omväxlande i titelrollen

7/5 **i kärlek och eros** *Eros* kärlekens gud enligt den grekiska mytologien, betecknar ofta speciellt sinnlig, sexuell kärlek

skrev jag ett brev till Falck etc. brevet, troligen från 7/5 1908, är inte

bevarat men återges i Brev 16, s. 301, efter en maskinskriven avskrift

Jag sände på afton Huon de Bordeaux med dedikation Strindberg sände Harriet Bosse *Sagan om riddar Huon af Bordeaux underbara äfventyr, om den sköna Esclaramonde och om den lille elfkonungen Oberon*. Efter Gaston Paris' nyfranska bearb. till svenskan öfverflyttad af Mauritz Boheman (1902), med en dedikation: »Gif mig mera vackert att skrifva om, Svanehvit. / Gif mig en ny guldpenna, Chrysaëtos» (Strindbergs brev till Harriet Bosse, 1932, s. 280; Brev 16, s. 299 not 4); *Chrysaëtos* anspelar på Strindbergs dikt med denna titel i »Trefaldighetsnatten» (1902)

Pag. 287 (8–10/5 1908)

8/5 **väcktes ¾ 12** ålderdomligt för en kvart i midnatt, 23.45

hennes »Athanor» *Athanor* alkemisternas smältugn; jfr *En blå bok* (SV 67, s. 1242): »Livmodern [– – –] liknar alkemisternas Athanor, i vilken destillerades de vises sten, guld, livselixir och homunkeln»; *de vises sten* det av alkemisterna eftersökta ämnet som skulle förvandla oädla metaller till guld; *livselixir* universalmedicin som ansågs bota alla sjukdomar och skänka odödlighet; *homunkel* liten människovarelse som ansågs kunna frambringas med magins eller alkemins hjälp

Hebe, ungdomens Gudinna, som skänkte Iolas ny ungdom! *Hebe*, dotter till Zeus och Hera, var de grekiska gudarnas munskänk; *Iolas*, Herkules vapendragare och brorson, förknippas med ungdom

9/5 **Såg på gatan en Hebe, som skänkte i bägaren!** *en Hebe* skämtsam beteckning på en serveringsflicka

Nu skyldig Bonnier 4000 Kr. K.O. Bonnier sände Strindberg en rapport om hans ekonomiska ställning 5/5; jfr ovan pag. 286 a *Är nu skyldig Bonnier* etc.

Påskflickan (Flygare) skådespelerskan *Anna Flygare* (1880–1968) som Eleonora i *Påsk*

Falck på besök; jag bad honom avsända brevet till H–t om brytningen av hennes förlovning. Han sände det kl. 6 det är oklart vilket brev som åsyftas

δε **W.** skådespelaren *Anders de Wahl* (1869–1956)

10/5 **Söndag: <u>Böndag</u>** den av kyrkan fastställda *böndagen* i maj heter *reformationsdagen*

Gick på Grev Magnigatan förbi porten № 12 där H–t bodde som fäst-

mö Harriet Bosse bodde här före äktenskapet 1901 hos sin syster Inez Ahlquist och hennes då 10-årige son Alf

»**Hjälp oss Herre, vi förgås!**» lärjungarnas rop till Jesus i en storm till sjöss (Matteus 8:25)

Nessosdräkt *nessusdräkt* eller *nessosdräkt* plågsam företeelse som man inte kan frigöra sig ifrån; olycksbringande eller dödande gåva; anspelar på den grekiska myten om kentauren Nessos som dödades av Herakles; på Nessos inrådan bestänkte Herakles maka en mantel (i andra versioner en dräkt eller en skjorta) med Nessos blod i tron att hon därigenom skulle behålla sin makes trohet; men plagget växte fast på Herakles och förorsakade honom sådana smärtor att han brände sig själv på bål

Pag. 288 (10/5–12/5 1908)

10/5 **Telefonerade till Ruth!** *Ruth Pettersson* Harriet Bosses hushållerska

11/5 **Rosendal** Rosendals slott på Djurgården

Började med Hebreiska för en Rysk Jude läraren var *P.J. Ginsburg* (Brev 18, s. 65 not 1)

12/5 **en trasig madrass, ur vilken halmen stack ut. (Paillarde, paillardise!)** *Paillarde, paillardise!* (franska) 'Liderlig kvinna, liderlighet!'; jfr *paille* 'halm', *paillarder* 'ligga på halm', ungefär: 'vara oanständig'

Hasselbacken [– – –] där vårt bröllop stod vigseln ägde rum 6/5 1901 på Hedvig Eleonora församlings pastorsexpedition och efterföljdes av middag på Hasselbackens restaurang på Djurgården

Pag. 289 (12/5–14/5 1908)

12/5 **Mina 40 dagar gå ut den 16[e]** *40 dagar* prövotid, karantän; jfr ovan pag. 252 (15/3) *Brev från Axel* etc.

eretism förr, ett uttryck för ett tillstånd av förhöjd retlighet, vanligen hos kroppens organ i allmänhet, här: erektion

»**Athanor**» jfr ovan pag. 287 *hennes »Athanor»*

uterus livmoder

prolapsus uteri, och inversio vaginæ *prolapsus uteri* 'framfall av livmodern'; *inversio vaginae* 'in- och utvändning eller omkastning av vagi-

nan' (uttrycket myntat av Strindberg), jfr ovan pag. 213 *bråck (-uterin) [– – –] prolapsus* etc.

Drömde om Thiels hela natten. Jag tror att de och C L sköta intrigen det är obekant varför bankiren *Ernest Thiel* (1859–1947) och hans hustru *Signe* (1869–1915) eller för den delen Ernests bror *Arthur Thiel* (1860–1933), framstående affärsman, vid denna tid chef för Operan, och dennes fru *Alice Sara* (1869–1915) – paret bodde liksom Strindberg på Karlavägen 40 – tillsammans med målaren *Carl Larsson* (1853–1919) av Strindberg misstänktes för att ha intrigerat i fråga om Harriet Bosses skilsmässa

13/5 **en dränkt kanot i marvatten** en vattenfylld båt som ändå flyter sägs *ligga i marvatten*

Då sände jag ett kort med några tröstens ord och erbjöd min hjälp Strindbergs brev till Harriet Bosse 13/5 1908

Efter 2 timmar mottog jag bilagde Sfinxsvar! Vad står i det brevet? – Ingenting! etc. Harriet Bosses svar löd: »Du fick ju inte skrifva. – Ja mitt hjärta slår – hela dagen – men det är nog bara nervöst – har arbetat mycket i år – Det har redan lyst två gånger för mig. – Önska mig all lycka – Jag tror – – på lyckan» (Brev 16, s. 307 noten); *Sfinxsvar* här: gåtfullt svar

14/5 **Skrev på middagen och friade! – Intet svar!** jfr Strindbergs brev till Harriet Bosse: »Tre gånger har jag skrifvit och brännt opp, dessa ord, ur djupet af mitt hjerta: / Vill Du bli min äkta maka, / Inför Gud, lagen och verlden, / I lust och nöd / I trogen kärlek / I tid och evighet? / Skall detta brännas också? / Ja? eller Nej?»; brevet är sannolikt skrivet 14/5 1908 (Brev 16, s. 311 med not)

Pag. 290 (14–17/5 1908)

15/5 **Sände på morgonen ett nytt kort till H–t, och talade om att våningen inunder mig var ledig** jfr ett odaterat visitkort som torde ha skrivits 15/5 1908 (Brev 16, s. 313)

16/5 **lumpboden vid Tunneln** jfr ovan pag. 202 s*åg jag Wirséns byst i en lumpbod på Tunnelgatan*

tabernakel av trä *tabernakel* i Gamla testamentet en bärbar tälthelgedom som Mose upprättade under Israels barns ökenvandring; i kristna kyrkor ett heligt skyddsrum, ofta med baldakinartad uppbyggnad över

altaret som kunde tillslutas med förhängen

På kvällen hade jag sänt ett utförligt friarbrev och en fotografi: Hartman brevet returnerades av Harriet Bosse (se dagboken 17/5: »Även återkom från H–t mitt gårdagsbrev oöppnat») och har inte bevarats; *Carl Christian Ernst Hartmann* (1837–1901), dansk bildhuggare

17/5 **Syttende** Strindberg skriver det norska datumtalet *Syttende* för Norges nationaldag 17 maj

fästmannen W i Göteborg *Gunnar Wingård* gästspelade i Göteborg

Forts. V. *Verte* (latin) 'Vänd' (bladet)

Pag. 291 (17–20/5 1908)

17/5 **Ungeschickte Hand** *Ungeschickte* (tyska) 'oskicklig', 'klumpig'

18/5 **Epigastrium** den övre delen av buken mellan revbenen och naveln

[P] den grekiska bokstaven i marginalen, som Strindberg tydligen skriver in i samband med att han stryker under ordet »Epigastrium» (se ovan), kan syfta på svågern *Hugo Philp* (död 18/1 1906) som led svårt under sitt sista dygn, jfr dagboken 20/1 1906: »24 timmar på sängkanten sittande skrek han under plågorna: Anna hjälp mig!»

20/5 **Jag läste D.N. H–t[s] kalsongintervju och hennes notis om bröllopsresan och notisen om Svanevit** intervjun i Dagens Nyheter 20/5 1908 utgick från den franska komedin Kvinnans vapen (L'Éventail) av G.A. de Caillavet och Robert de Flers på Svenska teatern, där Harriet Bosse visade både underkjol och -byxa i tredje akten; i slutet av intervjun nämner hon sin önskan att fara på en bröllopsresa till kontinenten; en notis i Dagens Nyheter nämner Albert Ranfts kommande uppsättning av *Svanevit* antingen på Svenska teatern eller Operan med Harriet Bosse i huvudrollen

Browall kom när jag skulle somna! *Gustaf Ludvig Brovall* se ovan pag. 267 *Browall hemma* etc.

Fotografen Andersson *Herman Anderson* (1856–1909); Strindberg hade brutit med Anderson i juni 1907 (se dagboken pag. 264, 20/6, och pag. 265, 27/6), men tog våren 1908 initiativet till försoning; se brev till Anderson ca 10/4 1908 (jfr Per Hemmingsson, August Strindberg som fotograf, 1989, ss. 130–137)

Pag. 292 (20–24/5 1908)

22/5 **Tel. Tor Aulin** telefon från tonsättaren, violinisten och dirigenten *Tor Aulin* (1866–1914)

recett intäkt, inkomst av teaterföreställning till förmån för någon av skådespelarna

Ämnade resa till Stocksund! Köpte kappsäckar! jfr ovan pag. 278 *Alf Wallander om pensionatet på Stocksund*

23/5 **Desideria** eller *Desirée* var dagens namn 23/5

Tel. Nils Andersson telefonsamtal förmodligen i samband med Lundavännen *Nils Anderssons* (1864–1921) besök hos Strindberg följande dag

Pag. 293 (25–26/5 1908)

25/5 **båtsmän vid en postkur** *båtsman* värnpliktig matros; *postkur* vaktkur

Högvakt militär vaktstyrka under befäl av en officer

Han har i brev hotat att skjuta mig! jfr dagboken pag. 290: »ett brev från fästmannen W i Göteborg. Han hotade skjuta mig» etc.

vårt gula rum makarna Strindbergs gemensamma sovrum i hemmet på Karlavägen 40

horsbrott förr juridisk beteckning för äktenskapsbrott

26/5 **Är det möjligt, att detta skall sluta som Job? Med 3 döttrar? Jemima (= Dag;) Kesia (= Doft, Vällukt) Keren Happuch (= Omvänd Makt och Härlighet)** jfr Job 42: 13–14; Strindbergs tolkning av namnen *Jemima* och *Kesia* överensstämmer med Peter Fjellstedts bibelkommentar, där *Jemima* betyder »klar som dagen» och *Kesia* »välluktande ört», men Strindberg tar miste i fråga om *Keren Happuch*, där han tolkar *Keren* som 'makt' i stället för 'behållare' eller 'horn', och i stället för *Happuch* 'antimon' (silvervitt, metalliskt grundämne) som skulle ge betydelsen 'behållare eller horn av silver' (Fjellstedt: 'sminkhorn') har han tydligen slagit upp *Haphuch* 'omvänd', 'inverterad', varefter han konstruerat *Omvänd Makt och Härlighet*

Fru Castegren *Hilda Carolina Castegren* (1864–1945), skådespelerska vid Ranfts teatrar, gift med regissören Victor Castegren

Frimureri! Camorra! i överförd bemärkelse betyder *frimureri* ett sammanhållet slutet sällskap med hemlig dagordning och ritual; *camorra* hemlig förbrytarorganisation i södra Italien, känd från omkring 1820

I morgon utkommer en ny Blå Bok! *En ny blå bok* utkom 27/5 1908 (SV 66, *En blå bok II*); jfr ovan pag. 276 *Skriver på 2ª Supplementet till Blå Boken*

två avskedsbrev [– – –] ett till H–t, ett till Axel ingetdera postades; brevet till Harriet Bosse är inte bevarat; brevet till Axel återges i Brev 16 efter en kopia gjord av Vilhelm Carlheim-Gyllensköld som funnit det vid genomgång av dagboken (s. 321 noten)

Pag. 294 (27–30/5 1908)

27/5 **G.V.T.** Gud Vare Tack

Barnens dag infördes i Stockholm 1905 i avsikt att skaffa pengar till behövande barns sommarvistelser på landet, firandet sker inte på någon speciell dag, och inte alltid årligen; dagen firades 27/5 1908 framför allt på Skogsinstitutets område invid Djurgårdsbrunnsviken

Kärlek och eros *Eros* kärlekens gud enligt den grekiska mytologien, ordet betecknar här speciellt sinnlig, sexuell kärlek

28/5 **Andligt Ehe utan rapport** *Ehe* (tyska) 'äktenskap'; äktenskap utan fysisk beröring

Pactum turpe (latin) 'skamlig överenskommelse'

Eunuch-Ehe (tyska) 'eunuck-äktenskap'

har även fått en viskning i örat, att hon icke vigdes (hos Pastor Fries) utan »fästades» på något sätt med trolovning Harriet Bosse och Gunnar Wingård gifte sig 24/5 1908 i biblioteket hemma hos kyrkoherde *Samuel A. Fries* (1867–1914) utan att någon mer än bröllopsvittnena visste det; *trolovning* var en sedan medeltiden rättsligt giltig överenskommelse inför vittnen om framtida ingående av äktenskap mellan en man och en kvinna; upplösning kunde enligt 1734 års lag ske genom ömsesidigt samtycke

Avhållsamhet har förr alstrat självmordsmani, alltid gjort det! (Aug–Sept. 1901) jfr dagboken 6/9, 16/9 och 26–28/9 1901

30/5 **Skrev till Fröken Falkner! Hon kom på besök!** *Fanny Falkner* (1890–1963), konststuderande, hade uppträtt i statistroller vid Intima Teatern våren 1908 (bl.a. i *Herr Bengts hustru;* Strindberg ville se Falkner som Eleonora i *Påsk*, men Falck fann henne för oerfaren, jfr Falck 1935, ss. 164, 183); Strindberg inbjöd henne 30/5 1908 att provläsa för honom med tanke på Svanevits roll på Operan hos Ranft, och samma dag

efter provläsningen sände han henne ett brev med utförliga råd; Ranfts *Svanevit* sattes inte upp förrän 1914 med Tora Teje, men Falkner hade stor publikframgång när hon spelade titelrollen vid Intima Teaterns premiär 30/10 1908

Sven Palme (1854–1934), försäkringsdirektör och liberal politiker, jfr ovan pag. 18 *Herr Sven och Fru Palme*

Pag. 295 (30/5–4/6 1908)

31/5 **Axel och Aulin med Bach hemma till aftonen: Beethoven** *Axel Strindberg, Tor Aulin* och violinisten vid hovkapellet *Carl Bach* (1863–1945); jfr ovan pag. 245 *violoncellisten Bach*

3/6 **Albert Wickman** (1884–1942), baptistpastor och pacifistisk agitator

Min Gud, min Gud vi haver Du övergivit mig?! Jesu ord på korset efter Matteus 27:46 och Markus 15:34

Blakes Jobs Bok *William Blake* (1757–1827), engelsk författare och konstnär; den åsyftade boken, *Illustrations of the Book of Job, invented and engraved by William Blake* (1904), ingick i Strindbergs efterlämnade bibliotek 1912

4/6 **Spillerviken** Strindbergs alternativa namn för Sirishovsviken, dvs. Djurgårdsbrunnsviken nedanför villan Sirishov på Djurgården; jfr ovan pag. 263 (4/6)

Pag. 296 (4–8/6 1908)

5/6 **svärmare** här: fyrverkeripjäs

lavendelsäckarne [– – –] som hon sydde i Danmark 1901 *lavendelsäck* liten tygpåse fylld med torkad lavendelblom som sprider vällukt i linneskåp; mellan 2/7–1/8 1901 tillbringade Harriet Bosse och Strindberg sin försenade smekmånad i Hornbæk i Danmark

8/6 **Frans Hedberg** (1828–1908), författare till bl.a. pjäsen Bröllopet på Ulfåsa och ledare för Dramatens elevskola då Strindberg 1869 sökte in till den och fick statistroller på Dramaten

arbetade mycket på Blå Boken *En ny blå bok* hade utkommit 27/5 1908, men redan ca 1/6 1908 skriver Strindberg till förläggaren Karl Börjesson att han har »160 sidor ny B B i manuskript!» och ca 10/6 1908 har sidorna vuxit till 200 (jfr SV 67, kommentaren s. 1526 ff.)

9/6 **jag svarar icke på eros, ty jag vill råka hennes själ** *Eros* kärlekens gud enligt den grekiska mytologien, ordet betecknar här speciellt sinnlig, sexuell kärlek

Swedenborg (Matter) syftar på Emanuel Svedenborg. Hans lefnad, hans skrifter och hans lära, af M. Matter (1864); författaren är *Jacques Matter* (1794–1864); jfr ovan pag. 261 *Swedenborg: Han finner under sina besök* etc.

om den personlighet jag omfamnar är en »double» hon ej vet om Matter berör Swedenborgs uppfattning att människor kan ha »ett slags dubbel varelse eller en okroppslig afbild» (s. 242)

Matter berättar nämligen sid. 243 att Swedenborg en gång satt och skrev, då Cuno kom in. S. berättade då: att han nyss råkat avlidne konungen jämte levande drottningen, i andarnes värld *Johann Christian Cuno* (1708–83), tysk poet; Swedenborg sade sig ha träffat *Karl XII* (som dog 1718) tillsammans med hans syster *Ulrika Eleonora* (som blev drottning 1719 och dog 1741); Strindbergs sidhänvisning till Matter borde rätteligen vara till s. 241 f., inte s. 243

S. svarade att det icke var drottningen själv utan hennes vanliga ande (esprit familier [– – –]) S. hade även råkat sig själv och professor Ernesti i andevärlden referat av Cuno från Matter (s. 242); på frågan vad hennes *vanliga ande* är får Cuno svaret: »Hvarje menniska har sin goda och sin onda engel, som alltid sväfvar omkring henne, men som kan aflägsna sig ifrån denna menniska för att gå till andarnas rike»; längre ned på samma sida förklaras att Swedenborg berättat för Cuno om hur han »påträffat sig sjelf i andarnas verld med en af sina starkaste motståndare, professor Ernesti», men att det då icke var med dennes »vanliga ande (*esprit familier*)» utan med dennes »dubbelvarelse, som Siaren hade sammanträffat»; *esprit familier* (franska) här: 'vanlig ande'; även: 'skyddsande', 'tjänande ande'; *Johann August Ernesti* (1707–1781), tysk teolog, den förste att utge en kritik av Swedenborgs teologi

spiritus familiaris (latin) 'förtrogen ande'; termen åsyftar tron att en människa har en ande till sällskap eller skydd, ofta förkroppsligad i ett djur; i Swedenborgs begreppsvärld rör det föreställningen om en andlig dubbelvarelse

i fjor höstas etc. Strindberg torde avse hösten 1906, då Harriet Bosse och dottern Anne-Marie återkom till Stockholm 13/8 efter att först ha

besökt Hornbæk i juni och sedan tillbringat resten av sommaren i Åre
astralkropp inom ockultismen föreställningen om en immateriell kropp som kan lösgöra sig från individens fysiska kropp och vandra osynlig
Vettersö *Vättersö* norr om Ljusterö i Stockholms norra skärgård

10/6 **självmordsmaien** felskrivning för *självmordsmanien*
Det är icke hysterisk méteoritis *météorisme* (franska) 'meteorism', 'väderspänning'

Pag. 298 (10–13/6 1908

10/6 **Ivar Nilsson** (1877–1929), huvudrollsinnehavare i Dramatens invigningsföreställning av *Mäster Olof* 18/2 1908 då han ersatte Anders de Wahl; jfr ovan pag. 277 *De Wahl är »sjuk»* etc.

12/6 **Kapten Sabelfelt sökte mig** *Gustaf Sabelfelt* (1864–1939), kapten vid Svea artilleriregemente; Sabelfelt släpptes inte in 12/6, vilket framgår av Strindbergs brev till honom 14/6 1908; Sabelfelt sände 13/6 ett brev (KB), ett eget manus samt en bok om Christian Science till Strindberg (Brev 16, s. 339 not 1); jfr nedan *Läser: Christian Science*
Aug Lindberg *August Lindberg* (1846–1916), skådespelare, regissör och teaterdirektör
Kjellgren *Alrik Kjellgren* (1883–1964), skådespelare knuten till Intima Teatern 1907–1910
Falkner *Fanny Falkner* (1890–1963), skådespelerska vid Intima Teatern; jfr ovan pag. 294 *Skrev till Fröken Falkner* etc.
Per Lindberg (1890–1944), blivande regissör, skolad i Max Reinhardts expressionism, son till August och Augusta Lindberg
plågades i ventrikeln olidligt *ventrikel* anatomisk term, benämning på säckliknande hålighet; här: magsäck
»**Vi skulle jag så mycket ont göra och synda emot Gud?**» efter Första Moseboken 39:9, Josefs avvisande ord till Potifars hustru när hon frestar honom begå äktenskapsbrott med henne

13/6 **Läser: Christian Science** *Christian Science* Kristen Vetenskap (numera: Kristi Vetenskaparkyrka), religiöst samfund, grundat 1879 av Mary Baker Eddy och med center i Boston (Massachusetts); 1908 grundade Eddy dagstidningen Christian Science Monitor; Kristen Vetenskap är verksam i Sverige sedan 1905; jfr Strindbergs svar 14/6 1908 på Sabelfelts brev och böcker

Pag. 299 (13–14/6 1908)

13/6 **bygga och plantera på de brända tomterna** Strindberg använder ibland i sin korrespondens uttryck som rivna, röjda eller *brända tomter* som beteckning på ämnen han gjort upp med och därför kan återkomma till från nya perspektiv; jfr kommentaren till kammarspelet *Brända tomten* i SV 58, s. 387 f.

De två första syftar på *Siri von Essen*, gift med Strindberg 31/12 1877–21/9 1892 och *Frida Uhl*, gift med Strindberg 2/5 1893–19/10 1897

Nils Andersson (1864–1921), jurist, stadsnotarie och folkmusikforskare; Strindberg blev god vän med honom under sin Lundavistelse 1897–99

Obs! 27[e] Juni Anne-Maries döds-annons syftar på den inklistrade dödsannonsen i dagboken pag. 251 v. för en okänd Anne Marie född 27/6 1905, död 28/12 1905; jfr dagboken pag. 263: »Memento: 27[e] Juni: Anne-Marie!»

14/6 **Tror att mitt räddande av den brinnande kvinnan var en förebild** se dagboken pag. 278 (19/3 1908) och ovan pag. 278 *tjänsteflicka [– – –] med eld i kläderna*

Pag. 300 (14–15/6 1908)

15/6 **period, eller prolaps, inversion?** *period* menstruation; *prolaps* 'framfall'; jfr dagboken pag. 205 v.; *inversion* 'omvändning', jfr ovan pag. 213 *bråck (-uterin) [– – –] prolapsus* etc.

Pag. 301 (16–21/6 1908)

18/6 **Grube, på Björkö** *Grube* oidentifierad; *Björkö* fiskeläge i södra Bohuslän

20/6 **Spader Kung, / Ond man / Ruter Dam, / Ond kvinna / Ruter Nia. Rupture en amour!** Strindbergs tydning av spelkorten är hämtad ur La grande cartomancie, s. 8 ff. (i dagbokens bilaga); han översätter spader kungs och ruter dams respektive epitet (*Méchant homme* 'Ond man' och *Méchante femme* 'Ond kvinna') medan han citerar uttolkningen av ruter nia (*Rupture en amour* 'Brytning i kärlek')

Pag. 302 (21/6–27/8 1908)

24/6 **Läkare tillkallas!** Strindberg sände i slutet av juni ett odaterat visitkort med följande text till läkaren *Henrik Berg* (1858–1936): »Sängliggande, emedan icke kan bära kläder för magsmärtor, haft motvilja för mat (kött mest) i ett par månader, gissar på maginflammation. / Frågar om Doktorn ville besöka innan natten.»

11/7 **flyttade in på Drottninggatan 85.IV** hyreshuset på Drottninggatan 85 där Strindberg flyttade in i en trerumslägenhet fyra trappor upp var nybyggt 1907; han hyrde av Meta Falkner, Fanny Falkners mor, som bodde i våningen ovanför, hon drev pensionat i huset och ordnade så att Strindberg fick mat levererad till sin bostad

17–27/8 **Skrev »Siste Riddaren» 17e–27e Augusti** Strindberg skrev *Siste Riddaren* efter det att Dramaten uttryckt önskemål att få sätta upp en urpremiär av ett Strindbergsverk till författarens sextioårsdag 22/1 1909; Strindberg erbjöd pjäsen 25/8 1908 till Dramatens direktör Knut Michaelson som tackade 27/8 (se Brev 17, s. 44 not 1); av brevdateringarna att döma fullbordades alltså pjäsen 25/8 snarare än 27/8 som Strindberg uppger i dagboken (jfr SV 61, kommentaren s. 415 ff.)

Inre konvolutets baksida

Ur Stamtavlan etc. de kronologiska uppgifterna är inskrivna av brodern Axel Strindberg (1845–1927) på en inklistrad lapp fram till och med »Röda Rummet 79» (med undantag för Strindbergs egna preciseringar angående åren 1867–68); texten i fortsättningen på och nedanför den inklistrade lappen är skriven av Strindberg själv

Sundhets Collegii f.d. hus *Sundhetskollegiet* (föregångare till Medicinalstyrelsen) hade adressen Riddarholmshamnen 14 fram till 1845, då kollegiet flyttade och fastigheten inköptes av Stockholms stad för uthyrning till privatpersoner, bl.a. till Strindbergs far Carl Oscar Strindberg (1811–83)

Gymnasist 63 Strindberg gick i skolan vid privatläroverket Stockholms Lyceum

Nattv. 65. *Nattvarden* Strindberg konfirmerades 1865

Student 67. etc. efter studentexamen vid Stockholms Lyceum 1867 studerade Strindberg i Uppsala höstterminen samma år

Lära i Claræ folkskola 68 etc. Strindberg tjänstgjorde som folkskollärare vid *Klara folkskola* några månader 1868

till Uppsala 70 Strindberg återvände 1870 till Uppsala för att fortsätta sina studier

Aman i Kgl. Biblioteket 74 i slutet av 1874 anställdes Strindberg som *extra ordinarie amanuens* vid Kungliga biblioteket i Stockholm

Röda Rummet 79 Strindbergs genombrottsroman utgavs 1879

Mor dog 1862 Strindbergs mor, *Ulrika Eleonora Strindberg* (f. 1823), dog 20/3 1862

Far dog 1883 Strindbergs far, *Carl Oscar Strindberg* (f. 1811), dog 3/2 1883

Gift 1ª gången 1877, skild 1892. (Siri von Essen) *Siri von Essen* (1850–1912), gift med Strindberg 31/12 1877–21/9 1892

Gift 2ª gången 1893, skild 1897 (?) (Frida Uhl) 5ᵉ Februari *Frida Uhl* (1872–1943), gift med Strindberg 2/5 1893–19/10 1897; efter en skilsmässoprocess som formellt initierades av Frida Uhl i slutet av 1894 ogiltigförklarades hennes och Strindbergs äktenskap av en domstol i Wien; datumet *5ᵉ Februari* syftar på att Frida Uhl inlämnade en slutgiltig ansökan om skilsmässa 5/2 1897; se ovan pag. 1 *Hos Poliskommissarien* och pag. 17 *NB! Skilsmässobrevet med Frida* etc.

Barn i 1ª giftet = Kerstin; fick nöddop och dog. 1878 *Kerstin Strindberg* (21–23/1 1878)

Karin *Karin Strindberg* (1880–1973)

Greta *Greta Strindberg* (1881–1912)

Hans *Hans Strindberg* (1884–1917)

Barn i 2ª giftet Kerstin *Kerstin Strindberg* (1894–1956)

Gift 3ᵉ gången etc. Strindberg gifte sig 6/5 1901 med *Harriet Bosse* (1878–1961); de skildes 27/10 1904

Barn i 3ᵉ Anne-Marie *Anne-Marie Strindberg* (1902–2007)

Strindbergs vistelseorter 1896–1908

Denna översiktliga tablå bygger, förutom på Strindbergs dagbok och brev, främst på sammanställningar i Alice Rasmussen, »Det går en oro genom själen…» Strindbergs hem och vistelseorter i Norden (1997) och kommentarerna i Samlade Verk till *Inferno, Legender* samt *Naturvetenskapliga Skrifter II* (SV 37, SV 38, SV 36).

1896. Paris, Ystad, Saxen, Klam, Malmö, Lund

27/7 1895–21/2 1896	Bor på pensionat, 12, rue de la Grande Chaumière, Paris.
21/2–19/7	Bor på Hôtel Orfila, 60–62, rue d'Assas, Paris.
5–6/4	Besök hos André Dubosc i Rouen.
25/6	Besök på Papus gård i Marolles-en-Brie.
19–24/7	Bor på pensionat, 4, rue de la Clef (nuv. 18, rue Censier), Paris.
24–28/7	Gäst hos Frits och Alexandra Thaulow, Dieppe.
28–30/7	Reser från Dieppe till Ystad.
30/7–28/8	Gäst hos Anders Eliasson, Ystad.
28–30/8	Reser från Ystad till Österrike (via Malmö, Berlin och Tabor i nuv. Tjeckien).
30–31/8	Vistas hos Marie Uhl i Saxen bei Grein, Österrike.
1–9/9	Gäst hos Melanie Samek i Klam bei Grein, Österrike.
9–25/9	Gäst hos Marie Uhl i Saxen bei Grein, Österrike.
25/9–27/11	Gäst hos Melanie Samek i Klam bei Grein, Österrike. Hyr en stuga i Klam.

27/11–1/12	Reser från Klam till Sverige (via Budweis i nuv. Tjeckien, Berlin, Köpenhamn).
1–2/12	Bor på Kramers hotell, Malmö.
2–6/12	Gäst hos Lars Nilsson, Skurup.
6–13/12	Bor på Horns hotell, Malmö.
13–17/12	Bor på Stadshuset (numera Rådhuset), Lund.
(17)–20/12	Utflykt till Eslöv (hos Albert Sahlin), Höganäs och Helsingborg (Hotell Mollberg och Hotell Munthe).
20–30/12	Bor på Stadshuset, Lund.
30/12–1/1 1897	Gäst i Emil Kléens föräldrahem i Sätofta utanför Höör.

1897. Lund, Paris

1–(20)/1	Bor på Stadshuset, Lund.
(20)/1–7/2	Bor hos Waldemar Bülow på Skomakaregatan 6, Lund.
7/2–2/8	Hyr en dubblett på Grönegatan 8 (nuv. 10), Lund.
2–24/8	Hyr en dubblett på Tomegapsgatan 22 (nuv. 24), Lund. (Behåller rummen fram till slutet av året.)
24–26/8	Reser från Lund till Paris (via Köpenhamn, Hamburg och Köln).
26/8–3/4 1898	Bor på Hôtel de Londres, 3, rue Bonaparte, Paris.
1–2/9	Besök hos Erik Sjöstedt i S:t Thomas (i Picardie).

1898. Paris, Lund, Bryssel, Maredsous

26/8 1897–3/4 1898	Bor på Hôtel de Londres, 3, rue Bonaparte, Paris.
3–7/4	Reser från Paris till Lund (via Hamburg och Köpenhamn).

7/4–29/12	Hyr igen dubbletten på Tomegapsgatan 22, Lund.
13–27/8	Resa till Belgien (via Köpenhamn, Korsör, Hamburg och Köln).
15–17/8	Bor på Grand Hôtel, Bryssel.
17–19/8	Bor på La Cloche d'Or, Bryssel.
19–24/8	Bor på Hôtel Kursaal, Heyst-sur-Mer.
24–25/8	Besök på klostret Maredsous.
ca 27/8–10/9	Bor på Centralhotellet, Lund.
8/9	Besök i Köpenhamn.
10/9–29/12	Tillbaka på Tomegapsgatan 22, Lund.
29/12 1898–20/6 1899	Hyr en dubblett på Grönegatan 14 (nuv. 16), Lund.

1899. Lund, Stockholm, Furusund

29/12 1898–20/6 1899	Bor på Grönegatan 14 (nuv. 16), Lund.
26/1–1/2	Besök i Stockholm. Bor på ett pensionat vid Smålandsgatan, Stockholm.
20/6	Flyttar från Lund till Stockholm.
20/6	Bor på Hotell Rydberg, Stockholm.
21–23/6	Besöker Gustaf af Geijerstam på Skytteholms säteri, Ekerö. Besöker Fredrik Vult von Steijern på Kaggeholms slott.
23/6	Bor på Hotell Rydberg, Stockholm.
23/6–15/8	Hyr en kammare i en stuga i Förängen, Furusund.
15–18/8	Bor på Saltsjöbadens hotell.
19/8–13/10	Bor på Narvavägen 5, Stockholm.
slutet av september	Besöker Fredrik Vult von Steijern på Kaggeholms slott.
13/10 1899–6/5 1901	Bor på Banérgatan 31, Stockholm.
2/12	Bor på Saltsjöbadens hotell.
25–27/12	Besöker systern Nora Hartzell med familj i Norrköping, bor på Standard Hotell.

1900. Stockholm, Furusund

13/10 1899–6/5 1901	Bor på Banérgatan 31, Stockholm.
5/1, 14/1	Besök hos Gustaf af Geijerstam, Saltsjöbaden.
1–20/6	Hyr Villa Venezia, Furusund.
2–6/10	Besöker Saltsjöbaden (möjligen hos Geijerstam eller på hotellet).
6–9/11	Besöker Fredrik Vult von Steijern på Kaggeholms slott.

1901. Stockholm, Hornbæk, Berlin

13/10 1899–6/5 1901	Bor på Banérgatan 31, Stockholm.
6/5 1901–11/7 1908	Bor på Karlavägen 40, Stockholm.
1/7–1/8	Resa till Hornbæk, Nord-Sjælland, Danmark.
1/7	Bor Kramers Hotell, Malmö.
2–10/7	Bor på Kroen, Hornbæk.
10/7–1/8	Bor i »Röda Huset med murgrönan», Ole Pils vej 7, Hornbæk.
1–7/8	Resa till Berlin.
1–3/8	Bor på Aachener Hof, Georgenstrasse.
3–6/8	Bor på Pensionat Meyer, Savignyplatz, Charlottenburg.
23–24/9	Bor på Brahegatan 7 A, Stockholm.
slutet av september	Besöker Fredrik Vult von Steijern på Kaggeholms slott.

1902. Stockholm

6/5 1901–11/7 1908	Bor på Karlavägen 40, Stockholm.

1903. Stockholm, Blidö

6/5 1901–11/7 1908	Bor på Karlavägen 40, Stockholm.
27/4–4/5	Besök hos Albert Engström, Grisslehamn.
22/6–6/7	Bor på Blidö, nära Furusund.

1904. Stockholm, Furusund

6/5 1901–11/7 1908	Bor på Karlavägen 40, Stockholm.
1/6–9/8	Hyr villan Isola Bella på Furusund.

1905. Stockholm, Furusund

6/5 1901–11/7 1908	Bor på Karlavägen 40, Stockholm.
30/6–1/8	Hyr en villa på Täckholmen, Furusund.

1906. Stockholm

6/5 1901–11/7 1908	Bor på Karlavägen 40, Stockholm.

1907. Stockholm

6/5 1901–11/7 1908	Bor på Karlavägen 40, Stockholm.

1908. Stockholm

6/5 1901–11/7 1908	Bor på Karlavägen 40, Stockholm.
11/7 1908–14/5 1912	Bor på Drottninggatan 85, Stockholm.

Personregister

Achard, Amédée 38
Adler, Viggo 36, 37, 38, 74, 75
Ahlquist, Alf 219, 233, 240
Ahlquist, Inez 170, 219, 232, 233, 235
Aischylos 61, 127, 135
Alberoni, Giulio 22 v.
Albertus Magnus 2, 115
Alençon, Sofia Charlotta Augustine 76
Alma (tjänsteflicka) 253
Almlöf, Knut 65
Almqvist, Carl Jonas Love 86, 87
Amanda (oidentifierad) 263 v.
»Amerikanska ingenjören» (oidentifierad) 3
Amenhotep IV 223
Andersen, Hans Christian 84
Anderson, Herman (»A–n») 118, 242, 247, 257, 263 v., 264, 265, 291
Andersson (»Skomakaren») 95, 116
Andersson (»Isländaren») 48, 51
Andersson, Nils (»Nils A–n») 77, 84, 85, 88, 94, 105, 115, 116, 123, 205, 206, 231, 232, 258, 262, 275, 292, 299
Andrée, Salomon August 4, 7, 32–33, 35, 36, 37, 42, 72, 112
Angered-Strandberg, Hilma 120
Ansgar 73
Aretino, Pietro 245
Aristoteles 47
Arlberg, Fritz 1
Arrhenius, Svante 227
Ask, Carl Jacob 36, 37
Ask, Frans Olof 37
Attel, Eugène d' 98
Atterbom, P.D.A. 17, 18, 247
Aubert, Ephrem 50
Augusta (tjänsteflicka) 248
Augustinus 195
Aulin, Tor 200, 204, 237, 242, 245, 275, 276, 284, 292, 294, 295

Baader, Franz Xaver von 62
Bach, Carl 245, 295
Bach, Johann Sebastian 199
Bagge, Julius 109
Ballisford (oidentifierad) 40, 41, 42
Balsamo, Giuseppe se Cagliostro, Alessandro
Balzac, Honoré de 24, 128, 154
Banér, Johan 102
Bang, Herman 67, 88
Bartolomaios 73
Beauharnais, Joséphine 53, 56, 70, 71
Beck-Friis, Corfitz 23
Beethoven, Ludvig van 28, 29, 66, 96, 125, 133, 137, 140, 141 a, 144, 145, 154, 162, 170, 200, 201, 203, 207, 218, 237, 245, 248, 256, 266, 271, 272, 274, 275, 291, 292, 295
Benedictsson, Victoria 88
Bendz, Hans 60, 203 v.
Bengtsson, Sven 18, 20, 21, 23, 45, 59
Berend, Sedgvick 25
Bergen, Carl von 38
Berger, Anna Elisabeth 231
Berger, Henning 230, 231, 232, 234, 235, 236, 242
Bergh, Amy 239
Bergh, Gerda 225, 239, 263 v.

Bergh, Richard 91, 105, 110, 114, 121, 122 b, 125, 133, 136, 137, 140, 141, 144, 145, 150, 170, 193, 198, 200, 203, 205, 206, 218, 224, 225, 228, 232, 235, 237, 238 v., 239, 248, 251, 263 v.
Bergling, Clara 145, 170, 263 v.
Bergman, Anders Evald 111
Bergman, William 129, 204, 222
Bergström, David 21
Bergström, Richard 126
Bernadotte, Jean-Baptiste 2, 230
Bernhardt, Sarah 10, 162
Bertha (tjänsteflicka) 159
Berthelot, Marcelin 5
Bertrand, Henri Gratien 70
Berzelius, Jöns Jakob 41, 57, 78, 115, 116, 124, 129, 201, 212, 239, 265
Besant, Annie 30
Bianchini, Artur 124
Biel (oidentifierad) 91
Billot, Jean-Baptiste 91
Birger, Hugo 91
Birgitta, den heliga 130
Bismarck, Otto von 20, 27, 64 v., 67, 74, 234
Bjurman, Gunnar 265
Björck, Albert 263
Björkegren, Olga 246
Björklund, Johan Abraham 10, 20, 225
Björlin, Gustaf 33
Björling, Manda 267, 268
Björnson, Björn 170
Björnson, Björnstjerne 37, 98, 165
Blake, William 295
Blanche, August 87, 111
Blavatsky, Helena Petrovna 19, 45
Block, Paul 32
Bobrikov, Nikolaj 208, 273
Boisdeffre, Raoul de 76, 91
Boito, Arrigo 110
Bolin (»fru») 228
Bonaparte, Napoléon Joseph Charles Paul 53
Bonaparte, Victor 53
Bonpart (»fångvaktaren») 22 v.
Bonde, Carl Carlsson 89
Bondeson, August 64, 244, 245
Bonnier, Albert 105, 119
Bonnier, Eva 91
Bonnier (förlag) Yttre konvolutets framsida
Bonnier, Karl Otto Yttre konvolutets framsida, 121, 122 b, 128, 210, 245, 266, 273, 276, 286 a, 287
Borglund (oidentifierad) 18
Boschkitscheff (oidentifierad) 1
Bosse, Alma se Fahlström, Alma
Bosse, Dagmar se Möller, Dagmar
Bosse, Ewald 170
Bosse, Harriet (»β») 28, 94 v., 116, 117, 123 v., 124, 125, 126, 128–132, 133, 134–136, 137, 138–141 b, 142, 143–151, 153, 154–160, 162, 163–170, 172, 193–198, 199–201, 202, 203, 204–211, 213–216, 217–219, 221, 222, 223–225, 226, 228–234, 235–238, 239, 240, 241–246, 247–251, 252–254, 256–265, 267, 269, 271, 272, 275, 276, 278–302
Bosse, Heinrich 209
Bosse, Johanne 147 v., 209
Bosse (»svindlare») 224
Bovallius, Carl Erik 277
Bracke, Ole 36, 38
Brahe, Tycho 92
Brahm, Otto 10
Brahms, Johannes 194
Brand, Gustaf 27–29, 33, 37, 38, 52, 60, 70, 71
Brand, Hugo 32
Brandes, Edvard 42, 88
Brandes, Georg 16, 37, 38, 59, 69, 74, 88, 98, 112, 116, 235
Branting, Anna 105, 111, 172, 231

Branting, Hjalmar 105, 111, 139, 172, 199, 231
Brault, Paul Marie 101
Brodén, Nils 23, 28, 32, 36, 68
Brodén, Torsten 23, 28, 32, 36, 68, 232
Broström, Mina 278, 283, 285, 286 a
Brovall, Gustav Ludvig 267, 291
Brutus, Lucius Junius 72
Brutus, Marcus Junius 72
Buddha 152, 205, 277, 278
Bulwer, Edward Lytton 120
Bungener, Louis Félix 33
Buonaparte, Nordille 22 v.
Burén, Axel 111
Bülow, Bernhard von 85 v.
Bülow, Christian 60, 65, 81
Bülow, Ester 35, 38, 66, 71, 79, 81, 85, 105
Bülow, Waldemar 17, 18, 20, 22, 23, 24, 28, 29, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 44, 66, 79, 81, 82, 83, 85, 88, 90, 100, 107, 245
Bäckström, Helge 14
Bölsche, Wilhelm 88

Caesar, Julius 1, 30, 41, 72
Cagliostro, Alessandro 90
Calas, Jean 98
Calvin, Jean 219
Carl, prins 22, 215, 230
Carlén (»Fru») 300
Carlheim-Gyllensköld, Vilhelm 22, 34, 111, 117, 121, 128, 129, 133, 136, 137, 139, 140, 141 a, 145, 150, 157, 159, 160, 167, 168, 170, 194, 201, 202, 203, 205, 206, 209, 224, 228, 232, 239, 247, 260, 263 v.
Carlsson, Anna (»Hårfrisörska») 200
Carlsson, Emil 20
Carpeaux, Jean-Baptiste 4
Carrière, Louis 98
Carstens, Asmus J. 69
Cassagnac, Paul de 97
Castegren, Hilda Carolina 293
Castegren, Victor (»C–n») 230, 251, 252, 255, 256, 280, 284, 286 a
Castrén, Gunnar 244, 248, 280
Cato, Marcus Porcius (Cato d.y.) 146, 148, 149
Cavaignac, Godefroy 89
Cavallin, Paul 58, 59, 84, 96, 111, 113
Cederström, Bror 266
Cederström, Carl 92
Cederström, Marika se Stiernstedt, Marika
Chaillée (»Chailléte»; oidentifierad) 46
Chamuel, Lucien (pseudonym för Lucien Mauchel) 42
Charles IX se Karl IX
Charlotte, Mme se Futterer Caron, Charlotte
Chateaubriand, François René de 22 v., 23 v.
Cherbuliez, Victor Titelbladet v., 107
Chopin, Frédéric 209
Christiernsson, Henrik 108, 121
Cicero, Marcus Tullius 47
Clavenad, C. 49
Clemenceau, Georges 86, 241
Cleve, Per Teodor 226, 227
Clovis 72
Cochery, Georges Charles 50
Cœur, Jacques 9
Coligny, Gaspard de Chatillon de 75
Collin, August 20, 28, 29, 38, 88
Constant, Alphonse-Louis se Lévi, Éliphas
Constantius Chlorus 70
Contard, Paul 46
Coppée, François 71, 72, 113
Corot, Camille 91
Corelli, Marie (pseudonym för Mary Mackay) 21
Crane, Walter 138
Crookes, William 44
Cuno, Johann Christian 297

Curie, Pierre 227, 238
Curie, Marie 227

Dahlbom, Johan 39
Dahlbom, Wilhelm 39
Dalén (»i Lund») 203 v., 204
Dalitzsch, Max 48
Dalsjö, Magnus 201 v.
Dalström, Kata 93, 95, 100, 106, 108, 113, 207
Dalström, Gustav Mauritz 93, 95, 100, 106, 108, 113
Daniel (»direktören») 85 v., 86
Danielson, Anders Peter 77
Danielsson, Axel 67, 104, 106, 108, 113
»Danske ministern» 65
Dante Alighieri 9, 22 v., 108, 139, 146, 249, 265
David, Greta 93
David, Marie 35, 37, 39, 93
David, Marie (oidentifierad) 37
De Geer, Louis 12
Dehmel, Richard 88
de Laval, Gustaf 7, 12, 14, 20, 95
Deleen, Carl 254
Delhom, J.M. 54
Depert (»fångvaktare», »polis-sergeant») 85 v., 88 v., 89
Desprez, Louis 88
de Wahl, Anders 103, 118, 122 b, 123, 145, 151, 165, 246, 277, 282–287
Dickens, Charles 44
Dickson, Oscar 29
Diderot, Denis 38
Dolcke, Magda von 170
Doloire, Émile de 1
Doré, Gustave 108
Drachmann, Holger 12, 67, 88, 111, 246, 247
Drachmann, Sophie Elisabeth 247
Dreyfus, Alfred 3, 8 v., 41, 53, 74, 76, 83, 85 v., 86, 87 v.–89, 91, 92 v., 93, 94 v., 97, 98–101, 102, 121, 122 b v., 141 b v., 162 v., 163, 194, 235, 240 v., 241, 244
Dreyfus, Lucie 76
»Drottningen av Holland» 53
Dubosc, André 34
Dumas, Alexandre d.ä. 121
Dörum, August 20

Ebba (tjänsteflicka) 103, 109
Ebbe, Axel 21, 32
Edelfelt, Albert 283
Edgren se Leffler, Anne Charlotte
Egerton, Francis Henry (Bridgewater) 154
Eisen, Gustaf 201, 212–214, 242, 243
Ekbohrn, Ossian 13, 284
Ekegren, Johannes (Jöns) 84, 85
Ekstéen, Albert Fredrik 7
Ekström, Per 49 v., 91
Ekwall, Ernst Hugo 65 v.
Eldh, Carl 232, 269
Eliason, Oscar 117, 155, 237, 265
Eliasson, Anders 3, 5–7, 13, 15, 18, 30, 37, 53, 54, 88, 106, 117, 121, 122 a, 169
Eligius, S:t (»S. Eloi») 76
Elin (barnflicka) 232, 233
Elisabeth, kejsarinna av Österrike 76, 77, 79 v.
Ellen (tjänsteflicka) 163, 168, 170, 172, 193, 214, 257, 259, 261, 267
Elmlund, Axel 13
Emerson, Ralph Waldo 207
Emeryk, Wladyslaw 142 v.
Emma (tjänsteflicka) 116
Emmens, Stephen 12, 53, 54, 121
Encausse, Gérard se Papus
Engelbrecht, August 231
Enghien, Louis Antoine Henri de Bourbon-Condé d' 23 v.
Engström & Engeström (lånbibliotek och antikvariat) 115, 200
Engström, Albert 92, 170, 236, 242

Ericsson (»fiolspelaren»; oidentifierad) 202
Erik Magnusson 87
Eriksson, Christian 113, 121, 170, 199, 205, 222, 263
Erikson, Johan 34
Eriksson, Leif 3
Eriksson, Magnus 67, 87
Ernesti, Johann August 297
Eskilsson (»i Gasverksgatan») 18
Esmann, Gustav 211
Essen, Fredrik von 202, 236, 245
Essen, Siri von 4, 6, 27–29, 86, 110, 127, 215, 238, 272, Inre konvolutets baksida
Esterházy, Ferdinand Walsin 52, 76, 87 v., 88 v., 89, 94 v., 121, 241
Esther (tjänsteflicka) 286 b
Eugen, prins 279, 286 a
Eugenie, kejsarinna av Frankrike 53
Eurenius, Axel 84
Euripides 127, 131, 162

Fahlbeck, Pontus 123
Fahlman, Lovisa 254
Fahlström, Alma 123 v., 209
Fahlström, Johan 123 v., 209
Falck, August 105, 119, 251, 256, 262, 265–276, 278, 279, 281, 283, 286 b, 287, 292, 293, 298, 301
Falck, Johan August 165
Falkner, Fanny 294, 295, 297, 298, 301
Fallstedt, Ingel (»Ingel Fallström») 91
Fallström, Daniel 103, 111, 118
Faure, Félix 50, 84
Favre, Jules 22 v.
Feilitzen, Otto von 220, 229
Ferry, Jules 91
Fersen, Axel von 231
Festus, Porcius 118
Fielitz, Oscar von 220
Filiger, Charles 1
Fischier, Per 242
Fittica, Friedrich 226, 228, 247
Flammarion, Camille 42, 72, 113, 201 v.
Flaubert, Gustave 39, 88
Flodin (oidentifierad) 209
Florian, Sankt 9, 10
Florin, Maria 112
Flyborg, Gustaf Gottfrid 111
Flygare, Anna 281, 287
Fock (»Friherrinnan»; oidentifierad) 241
Foerder, Marthe 5, 6
[Forger] (oidentifierad) 10
Forssberg (»bokhållaren»; oidentifierad) 5
Forssberg, Edvard August 155
Forssell, Hans 10
Forsstrand, Johan Ulric 122 b
Fouquet, Nicolas 22 v.
Fourcroy, Antoine François de 265
Frænkel, Knut 42
Francé, Raoul 247, 248
Franz II 22 v., 76
Franz Josef I 77
Fredrik III, den Vise 228, 268
Fredrikson, Gustaf 65, 109
Fries, Samuel A. 294
Fritzes (bokhandel) 115
»Fru H.» (oidentifierad) 116
Frumerie, Agnes de 1, 62
Frumerie, Gustaf de 6
Fröberg, Einar 221
Fröding, Gerda 95, 237, 251
Fröding, Gustaf 17, 30, 74, 88, 113, 224, 241
Fröding, Hugo 172, 211, 214, 217, 221, 229, 246, 247, 251, 252, 253, 264
»Fröken Th.» (oidentifierad) 221
Frölander, Henrik Theodor 278
Frölich, Gösta (»F») 235
Fu Hsi (»Fo-Hi») 63

Futterer Caron, Charlotte Titelbladet v., 2, 4, 21, 132, 135, 172, 207
Fürstenberg, Otto L. 201, 214
Fåhraeus, Klas 32, 109, 111, 136
Fägerskiöld, Helga 18, 89

Galton, Francis Titelbladet
Gandolphe, Maurice 66
Garborg, Arne 108, 113
Gauguin, Paul 135, 246
Gautier, Émile Titelbladet v.
Gautier, Théophile 108
Geber, Hugo 170
Geijer, Erik Gustaf 247
Geijerstam, Emanuel af 17, 20, 28, 232
Geijerstam, Eugenie (Nennie) af 106, 114, 129, 148, 153, 157
Geijerstam, Gustaf af 25, 26, 28, 57, 67, 79, 83 v., 84, 86, 87, 90, 92, 101, 102, 105, 106–111, 113–115, 117, l19, 120, 121, 122 b, 125, 130, 156, 160, 163, 195, 225, 237, 247, 248, 263 v., 271
Geijerstam, Karl af 83 v, 84, 90
Geijerstam, Maria Ulrika Clementina af 163
Geijerstam, Sven af 102
Georg II 22
Georgi, John 206 v.
Gérard-Arlberg, Judith 55
Gernandts (bokförlaget) 57, 66, 67, 79, 87, 89, 165
Gernandt, Christian 119
Gernandt, Ernst 123, 132
Gillberg, Håkan 77, 85, 88, 107
Ginsburg, P.J. 288, 290
Giron, André 165
Gleerup (»Kaptenen på Motala») 110
»Herr Gleerup» (oidentifierad) 110
Gluck, Christoph Willibald 203
Goethe, Johann Wolfgang von 225, 244
Goldschmidt, Meïr Aron 75
Goncourt, Edmond de 112
Goncourt, Jules de 112
Gorkij, Maxim 223
Gracchus, Tiberius 2
Gracchus, Cajus 2
Grandinson, Emil 103, 122 b
Grétor, Willy 14, 15
Grieg, Edvard 252, 271
Grube (oidentifierad) 301
Grundal, Isabel 20
Guaïta, Stanislas de 48
Guangxu (»Kejsaren av Kina») 77
Gutenberg, Johann 53
»Gula Fröken» (oidentifierad) 198
Gullberg, Gustaf 39
Gumman på Djurgården (oidentifierad) 114, 143, 153, 154, 157, 159, 164, 165, 167, 194, 196, 204
Gustafsson (»dåren») 79 v.
Gustaf, kronprins 111
Gustav Adolf, prins 223
Gustav II Adolf 26, 102, 124, 197
Gustav III 49 v., 156
Gyldén, J.A. Hugo 15
Gyllenhammar, Albertina 218, 219, 220
Gyllenhammar, Bengt 218, 219, 220, 224, 231
Gyllenhammar, Patrick 220
Gyllensköld se Carlheim-Gyllensköld

Haase (oidentifierad) 28
Haeckel, Ernst 267
Hagberg, Emmy Amanda (»Fru Jansson») 241
Hagborg, August 91
Halldén, Björn 198
Hallström, Gunnar 253, 254, 266
Hallström, Per 105
Hammer, Christian 91, 92
Hammerich, Karin 211

Hamsun, Knut 164
Hansson, August (»August H–n») 85
Hansson, Axel 142, 205 v., 231, 263 v.
Hansson, Betty (»B.H.») 85
Hansson, Ola 88, 113
Hansson, Valborg 199
Hansson, Åke (även restaurangen) 17, 18, 19, 20, 22, 23, 27–29, 30, 31, 32, 34, 38, 41, 65, 66–69, 71, 72, 75, 77, 79, 83, 84, 85, 88, 95
Hartleben, Otto Erich 88, 107
Hartman, Ellen 65, 109, 266
Hartman, Victor 65
Hartmann, Carl Christian Ernst 290
Hartmann, Eduard von 88, 147
Hartzell, Gustaf (Gusten) 93
Hartzell, Nora 93, 94, 104, 109, 114, 214, 246, 251, Inre konvolutets baksida
Hartzell, Stina 246, 251
Hasselberg, Per 91, 138
Hauptmann, Gerhart 88, 163
Haydn, Joseph 281
Hazelius, Artur 23, 45, 66
Hector, David 69, 102, 231
Hedberg, Frans 296
Hedenstierna, Alfred (»Sigurd») 246, 248
Hedin, Sven Adolf 65
Hedlund, Anna Gustafva Aimée 227, 228
Hedlund, Erik 52, 212
Hedlund, Henrik 227
Hedlund, Sven Adolf 27, 122 a
Hedlund, Torsten (»Th. H») Titelbladet, 5, 10, 11, 14, 15
Heegård, Poul 201 v.
Hegel, Friedrich 146, 277
Heiberg, Gunnar 55, 109, 111
Heidenstam, Olga Matilda se Wiberg, Olga Matilda
Heidenstam, Oscar Gustaf von Titelbladet v.
Heidenstam, Verner von (»v. H–m») 13, 25, 56, 115, 122 a, 235
Heine (oidentifierad) 80
Heine, Heinrich 76, 224, 234
Heinz (1692) 72
Heinz (1792) 72
Hentz (1693) 38
Hentz (1793) 38
Helena, S:ta 22 v., 70
Hellberg, Frithiof 249
Hellqvist, Axel Johan 25
Hellwald, F. von 221
Hennings, Betty Mathilde 121
Hennings, Henrik 121
Henrik IV 4
Henry, Hubert-Joseph 74, 76, 89, 98
Herman, Francis 122 b v.
Herrlin, Axel Pergamentomslagets framsida, Titelbladet, 17, 20, 23, 24, 26, 28, 31, 32, 33, 44, 47, 53, 58, 59, 66, 68, 77, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 96, 105, 106
Herrmann, Paul 19, 21, 42, 45–46, 47–48, 49, 53, 122 b v., 211
»Hertigen av Anjou» 22 v.
Hertz, John (pseudonym för John Jönsson) 85, 108
Herz, Cornelius 241
Hessler, S.A. 38
Hesiodos 216
Hesselgren (»Fröken»; oidentifierad) 18
Heyman, Bertha 94
Heyman, Emma 94
Heyman, Daniel 94
Hierta-Retzius, Anna 227, 274
Hildebrand, Hans 107, 111
Hillberg, Emil 14, 117, 118, 158, 277
Hirsch, Hjalmar 3, 10, 17
Hirsch, Isaac 86
Hirsch, Julius 69, 70
Hoffmann, E.T.A. 82, 87
Holberg, Ludvig 123, 126
Holm, Gustaf 284

Holmberg, G. 66
Holmgren, Hjalmar 111
Holmgren, Lovisa 111
Holst, Nils O. 88, 96
Holten, Sophie 10
Holz, Arno 88
Horatius, Quintus Flaccus 258
Hultgren, Olof Johan 128
Humbert, Gustave 195
Humbert, Thérèse 195
Humboldt, Alexander von 107
Hunderup, Hans 35, 156
Huysmans, Joris-Karl 44, 88, 112, 113
Händel, Georg Friedrich 162
Hök, Ethel 237

Ibsen, Henrik 59, 107, 112, 119, 210, 231, 239
In de Betou, Sofia 198

Jæger, Hans 88
Jansdotter, Kristina 28
Janson, Gustaf 223, 230, 232, 234, 263, 277
Jaurès, Jean 54, 86
Jeanne d'Arc 9, 19, 21, 44, 55, 86
Jeffkin, J. 141 a, 206
Jesus Kristus Titelbladet, 5, 9, 22, 27, 48, 49, 61, 62, 73, 82, 84, 86, 91, 92, 96, 100, 122 b, 249, 256
Joël, Hannah (pseudonym för Helga Johansen) 132
Johan Georg I 197
Johannes av Gud 24, 56
Johansson (»Fröken»; tjänsteflicka) 267, 269, 278
Jollivet-Castelot, François 49
Josephson, Ernst 91
Josephson, Josef 107
Josephson, J.A. 122 b
Juel Przybyszewska, Dagny (»Aspasia») 7, 14, 18, 52, 53, 55, 106, 142 v., 143, 153, 157
»Jungfrun från Banérgatan» (oidentifierad) 198
Jäderin, Axel 276
Jönsson, Magnus (Måns) 96
Jörgen se Lundström, Georg Filip
Jørgensen, Johannes 113

Karadja, Mary 236, 237, 244
Kardec, Allan (pseudonym för Hippolyte Léon Denizard Rivail) 42
Karl VII 9
Karl IX, fransk kung 75
Karl XII 103, 104
Karl XIV Johan se Bernadotte, Jean-Baptiste
Karlin, Georg J:son 25
Kellberg, Karl Bravo 273
Kellgren, Johan Erik 126
Key, Ellen 164
Key, Gustaf Leonard 66
»Keys kvinna» (oidentifierad) 66
Kipling, Rudyard Yttre konvolutets framsida, 84
Kjellberg se Kellberg
Kjellgren, Alrik 298
Kjerrman, Fritz 13
Kléen, Emil 16, 18, 24, 29, 32, 38, 52, 53, 54, 65, 66, 69, 79, 80, 81, 88, 95, 104, 113, 122 a
Klein, H.J. 264
Klemming, Gustaf Erik 56, 73, 116, 126, 231, 240, 248, 270, 273, 290, 300
Klemming, Henrik 116, 154, 239
Klinger, Max 257
Knorring, Carl Lennart von 92
Knorring, O. von (oidentifierad) 203
Knös, Vilhelm 251
Kôersner, Vilhelm 119
Kolmodin, Johan Adolf 267
Kolthoff, Gustaf 64 v.
Konradin av Schwaben 22 v.

Konstantin den store 22 v., 70, 71
Kopp, Hermann 239
Kopparberg (»Fröken»; tjänsteflicka) 252
Koppel, Henrik 245, 255
Kovalevskij, Sonja 88
Kreüger (»Fru») 263
Kromnow (oidentifierad) 20, 30
Kromnows väninna (oidentifierad) 20
Krøyer, Peter Severin 88, 91, 111
Kumlin, L.F. 258
Kyhlberger, Emma (»Fru») 105
Kyhlberger (oidentifierad) 105
Kylberg, Carl 272
Kypers (oidentifierad) 203
Kåge, Ivar 286 a

L., Thyra (oidentifierad) 103
Labori, Fernand 86, 98, 99, 195, 241
Lagerheim, Regina Sofia 208
Lamm, Axel 72, 162, 215
Lamm, Per 46, 163, 278
Lammfromm, Marie (oidentifierad) 23
Landberg, Carlo 35
Landin, John 90, 115, 227
Lange, Algot 20, 231
Langen, Albert 14
Larsen, Karl 109
Larsson, Augusta Titelbladet v.
Larsson, Carl 91, 93, 110, 113, 115, 117, 122 b, 125, 139–141 a, 158, 159, 168, 169, 195, 204, 232, 246, 247, 268, 271, 289
Larsson, Gustaf Titelbladet v., 266
Larsson, Hans 17, 30, 32, 36
Larsson, Karin 113, 271
Las Cases, E.A.D. de 21
Laurens, Jean Paul 54
Laurentius, S:t 69
Lautenburg, Siegmund 32
Lauzun, Antoine Nompar de Caumont de 22 v.
Lebrun-Renault, Charles 88 v., 89
Lecaisne, Mlle (»Lecain»; oidentifierad) 4, 7, 135, 172, 206 v.
Leffler, Anne Charlotte (»Fru Edgren») 88
Lehman, Johanne se Bosse, Johanne
Lehman, Moïse 56
Leibniz, Gottfried Wilhelm von 62, 63
Lenngren, Anna Maria 112
Lennstrand, Victor 5
Lermina, Jules 2, 5
Levart, Johan 228
Levertin, Oscar 86, 115, 243, 245, 248, 270
Lévi, Éliphas Pergamentomslagets framsida, 53
Levi, Max 272
Levy 13
Lidforss, Bengt 14, 17, 18, 20, 27, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 66, 166, 267
Lidforss, Hedvig 35
Lidforss (»Hela Familjen») 17
Lie, Erik 3
Lie, Jonas 3, 7, 46, 142
Lie, Mons 3
Liebig, Justus von 40, 41
Lilljekvist, Fredrik 147 v., 263 v.
Linck, Josef 107
Lindberg, August 28, 89, 103, 104, 119, 120, 129, 130, 166, 232, 250, 251, 266, 268, 275, 276, 278, 298
Lindberg, Augusta 104, 120
Lindberg, Per 298
Lindblad, Jane (»J.E.L.», »J L», »Jane L– – –d») 102, 105, 106, 114
Lindblom, J.H.F. (Hjalmar) 231, 278
Lindeberg, Lars 37
Lindeberg, Måns A., 85
Lindengreen, Lindengren se Lindgren, Richard Emanuel

Linder, Nils 128
Lindgren, Hellen 118
Lindgren, Richard Emanuel 231, 232
Lindner (oidentifierad) 35
Lindroth, Erik 265, 266, 275
Lindroth, Knut 265, 266
Lindström, Willehad 272
Linné, Carl von 234, 256, 258, 262, 267
Littmanson, Leopold 13, 20, 46, 48, 121, 214, 231, 278
Littmansons svärmor 20
Ljunglund, Leonard (Leon) 37
Ljungström, Georg 277
Lomelli (italiensk adelssläkt) 22 v.
Looström, Claës 10, 169
Lornier (»Henrys Sekreterare») 86
Louis Philippe se Ludvig Filip I
Loubet, Émile 84, 100
Lovisa (Luise), kronprinsessa av Sachsen 165
Lovisa (Luise), prinsessa av Sachsen-Coburg-Gotha 211
Lovisa (tjänsteflicka) 145, 153
Luccheni, Luigi 79 v.
Ludvig Filip I (»Louis-Philippe») 49 v.
Ludvig II 76
Ludvig XIV 22 v., 38
Ludvig XV (»Louis XV») 33, 37
Ludvig XVI (»Louis XVI») 23 v., 52, 87, 122 b
Lugné-Poe, Aurélien 66
Lundberg, Lennart 199, 236
Lundin, Jean 98 v.
Lundqvist, Johan Albin 156
Lundström, A.F. (»Ingenjör») 90, 115
Lundström, Georg Filip (»Jörgen») 24
Luthardt (»Droghandlaren»; oidentifierad) 7
Luther, Martin 194, 195, 196, 217
Låstbom (»Fröken»; oidentifierad) 120
Löfström (»förläggaren»; oidentifierad) 65

Mac Carthey se McCarthy
Maeterlinck, Maurice 132, 133, 136, 162, 199, 205
Maggie se Strindberg, Elise Margarethe
Magnússon, Árni 123
Mallarmé, Stéphane 77
Malmstedt, Magnus Brynolfsson 112
Malot, Hector 7, 37
Mamertus, S:t 25
Marcus, Carl David 247
Marholm, Laura (pseudonym för Laura Mohr) 80
Marie-Antoinette 39, 40, 87, 231
Marie-Louise 76
»Marin-officer» (oidentifierad) 230
Marsan, Maurice de 1
Martin av Tours (»Martini») 76
Masque de Fer 22 v.
Matter, Jacques 261, 297
Maupassant, Guy de 88
Maximilian, kejsare av Mexico 76
McCarthy, Justin Huntly Titelbladet v.
Medici (italiensk adelssläkt) 22 v.
Melin, Hans Magnus 263
Méline, Jules 50
Mellin, Gustaf Henrik 124
Mendelssohn, Felix 38, 131, 301
Mendès, Catulle 88
Merimée, Prosper 75
Meyer, Joseph 154, 226 v., 263, 277
Mia (tjänsteflicka) 109
Michelangelo Buonarroti 19
Michaelson, Knut 108, 267, 271, 272, 278
Michon, Jean Hippolyte 37
Millar, James 201, 204, 211, 222
Mithridates VI 61

Mohrenheim, Artur Pavlovitj 52
Mohrenheim (»fru») 52
Molander, Harald 123, 124, 125, 159
Molard, Ida 13, 55
Molard, Judith se Arlberg, Judith
Molitor, F.J. 62
Montaigne, Michel de 15
Montan, Wilhelm 118
Mortensen, Johan 20, 27, 67, 68, 75, 82, 121
Mozart, Wolfgang Amadeus 23
Munch, Edvard 1, 4–7, 23, 32, 55
Muhammed 45
Muriel, biskop (oidentifierad) 272
Mårtensson se Mortensen
Möller, Augusta (»Luffa») 86
Möller, Carl 133, 141 a, 141 b, 148, 164, 202, 219, 224, 228, 277, 284
Möller, Dagmar 117, 133, 141 a, 141 b, 142, 148, 164, 202, 219, 222, 224, 258, 284
Möller, Kalle (oidentifierad) 49 v.
Möller (»Kamrer»; oidentifierad) 24
Möller, Peter August (»Kapten M.») 259, 260
Mörner, Birger 5, 15, 235–237, 242, 244, 245

Nancy (tjänsteflicka) 214
Nansen, Fridtjof 91, 215, 247
Napoleon I 2, 21–22 v., 39, 40, 49, 49 v., 50, 53, 54–56, 70, 71, 76, 77, 234
Napoleon II 76
Napoleon III 22 v., 49
Napoleon, S:t se Neapolysus, S:t
Naser ad-Din 2
Neapolysus, S:t 22 v.
Neijber, Ludvig 245
Neuhof, Theodor Stephan von 22 v.
Newton, Isaac 124
Nietzsche, Friedrich 88
Nikolaus II 74
Nilsson, Ivar 278, 298
Nilsson, Lars 90
Nilsson, Lars Emanuel 103, 107, 118
Nobel, Alfred 33, 108
Nordenskiöld, Adolf Erik 13, 14, 26, 247, 274
Nordqvist, Johan Conrad 92
Nordström, Karl 91, 114, 115, 125, 198, 202, 203, 224, 232, 237
Norling, Johan Gustaf (»vår morbror») 206 v.
Norrie, Anna 45, 83
Norrie, William 75
»Norske ministern» 65
Notini, Axel 277
Novalis 205
Noverraz 21
Nyblom, Carl Rupert 262
Nyblom, Helena 113
Nyman, Elof Hilding 208
Nyman, Josef 225
Nyström, Torvald 92, 262

Odhner, Clas Theodor 108
Oehlenschläger, Adam 123
Ohlin, Axel 23, 29
Ohlsson, John (»Johan») 13, 78
Oken, Lorenz 61
Olaus Petri 141 b, 202
Oldenburg (»i D.N.») 245
Olin se Ohlin
Olsson, Bror 92, 117
Olsson, Zacharias 26, 68
Orfila, Mathieu Joseph Bonaventure 44, 45
Origenes 253
Orléans, Henri Eugène Philippe d' (»Aumale») 25
Orsini, Felice 22 v.
Orvar (oidentifierad) 60
Oscar II 12, 20, 42, 67, 91, 102, 123, 141 a, 199, 224, 230, 231, 241, 249, 265, 270, 275, 297
Ovidius 1

Paillard, Edmond 33
Pallin, Johan Rudolf 169
Palme, August (»[P]») 120, 122 b, 123, 125, 129, 132, 133, 134, 151, 169, 216, 243, 246, 248, 263 v., 279, 280
Palme, Hanna 18
Palme, Sven 18, 294
Palmstruch, J.W. 14
Pankratius, S:t 25
Paoli, Pasquale 22 v.
Papus (pseudonym för Gérard Encausse) 5, 40, 42, 43
Pasteur, Louis 13
Paul, Adolf 18, 52, 55, 102, 106, 130, 225, 248
Pauli, Georg 91, 198, 232
Pauli, Hanna 91
Pauli, Knut 117
Paulus (»Saul») 16, 61, 94, 118
Paykull, Sigurd 107
Péladan, Joséphin 24, 27, 134–136, 209
Personne, John 78
Personne, Nils 103, 131, 138, 159, 164, 195, 196
Petrus 108
Pettersson, Otto Axel (»Gråberg») 60
Pettersson, Ruth 248, 251, 253, 267, 279, 281, 288
Pfarrer se Reif, Josef
Philp, Anna 4, 91, 93, 95, 96, 97, 103, 104, 106–110, 112, 114–116, 117, 119, 120, 123 v., 130, 135, 145, 172, 196, 200, 206 v., 207, 209–212, 214, 215, 217, 218, 221, 222, 224, 228, 235, 236, 245, 246, 247, 250, 251, 252, 253, 264, 272
Philp, Anna-Lisa 93, 107, 111, 112, 113, 196, 201, 217, 246
Philp, Berta Olivia 112
Philp, Henry 93, 106, 107, 116, 196, 250, 251, 265, 270
Philp, Hugo 4, 29, 60, 90, 91, 92, 95, 96, 100, 104, 106, 107, 109, 110, 112, 113–116, 117, 120, 130, 133, 200, 201, 209, 210, 212, 228, 233, 234, 235, 236, 246, 248, 251
Philp, Märta 107, 112, 114, 172, 196, 201, 206 v., 210, 211, 214, 217, 221, 229, 247, 251, 252, 253, 264
Picquart, Georges 98
Pieske (»Pieska») 7
Pikulell, Lars Gustaf Abraham 60, 82
Pius VII 54
Platon 201 v., 221, 255
Pleve, Vjatjeslav (»Plehve») 209
Plinius d.ä. 61
Plutarkos 22 v.
»Poliskommissarien» (oidentifierad) 1, 2
Portefin (»Notarien») 4, 7
Prager, Mathilde 13, 20, 108
Printzsköld, Otto Hack Roland (»[Printz]») 245
Prout, William 154
Prozor, Maurice 25
Przybyszewska, Dagny se Juel Przybyszewska, Dagny
Przybyszewski, Stanislaw (»Pbzy», »Pby», »Pbzsky») 5, 6, 14, 15, 18, 52, 53, 55, 68, 88, 107
Puvis de Chavanne, Pierre 91
Pythagoras 5

Quesnay de Beaurepaire, Jules 89
Quincke, Georg Hermann Titelbladet

Rafael 228
Ramée, Pierre de la 74
Ramsay, William 201
Ranft, Albert 26, 27, 117, 137, 149, 159, 249, 256, 259, 272, 273, 286 b
Rappe, Axel 65

Reclus, Elisée 7
Reif, Josef (»Pfarrer i Klam») 22
Reinach, Joseph 86, 121
Reinhardt, Max 264
Reischl, Cornelius (»Grossvater», »Urgrossvater») 9, 10, 268
Reischl, Marie (»Grossmutter», »Urgrossmutter») 2, 14, 16, 74
Réja, Marcel (pseudonym för Paul Meunier) 46, 48, 52
Rembrandt, Harmenszoon van Rijn 7
Rémusat, Claire Élisabeth Jeanne de 18
Retzius, Anna se Hierta-Retzius, Anna
Retzius, Gustaf 274
Retzius-Ekwall, Christoffer 92
Ribbing, Lännart 24
Ribbing, Seved 105
Rivail, Hippolyte Léon Denizard se Kardec, Allan
Roget, Gaudérique 87 v.
Rops, Félicien 74
Rosen, Clarence von 113, 266
Rosenberg, Carl Martin 239
Rosenberg, J.O. 7
Rosencrantz, Axel Albrekt Henrik 84
Rosengrén, Bengt Wilhelm Cornelius 273
Rosenius, Paul 21, 68
Rosenström, Mårten 270, 277
Rosenthal se Saint-Cère
Rothschild (finansfamilj) 55, 56
Rousseau, Jean-Jacques 22 v.
Rousseau, Théodore 91
Rubenson, Semmy 65
Rudin, Waldemar 133, 251, 267
Rudolf av Habsburg 76
Ruhe, Algot 232, 234, 240
Rundgren, Claes Herman 78
Rustan, Anna 244
Ruysbroeck, Jan van 205
Ryberg, Klas 225
Rydberg, Viktor 7, 16, 111, 116 v., 122 a, 283
Rydner, Lars 66, 85

Sabelfelt, Gustaf 298
Saint-Martin, Louis Claude 36, 53 v.
Saint-Cère, Jacques (pseudonym för Armand Rosenthal) 24
Saint-Cère, Anna (»Mme Saint-Cère») 3
Saint Jean de Dieu se Johannes av Gud
Salin, Kasper (»Stadsarkitekten») 266, 267
Salis, Rodolphe 20
Salmson, Hugo 91
Samek, Melanie (»Tante M.», »Tante Melanie») 7, 9, 13, 15, 16, 18, 126
Samson, Otto 210
Sandberg, Ebba (tjänsteflicka) 222, 223, 224, 235, 236, 242, 244, 251, 252, 253, 263
Sanse (oidentifierad) 32
Sar Péladan se Péladan, Joséphin
Schedin, Oskar 88
Scheele, Carl Wilhelm 12, 141 b
Schering, Emil 17, 140, 205, 209, 210, 231, 248, 253, 257, 263 v., 265
Scheurer-Kestner, Auguste 101 f.
Schlaf, Johannes 88
Schlatter, Francis 1, 2, 122 b v.
Schlenter, Paul 65, 242
Schlipitzka, Anton 16
Schmitz (oidentifierad) 47
Schneider, Johann Wilhelm 102
Schopenhauer, Arthur 113, 146
Schubert, Franz 279, 280
Schumann, Robert 2, 4, 32, 34
Schück, Henrik 110, 267
Sédir, Paul (pseudonym för Yvon Le Loup) 1
Segelcke, Severin 1
Segerström, Sigurd 117
Seippel, Otto Wilhelm 206 v.
Seippels, familjen 243

Selander, Edvard 47
Servatius, S:t 25
Shahen av Persien se Naser ad-Din
Shakespeare, William 1, 86, 102
Shaw, George Bernard 279
Shelley, Percy Bysshe Titelbladet
Sickinger, Minna 101
Sigismund 26
Sigrid (barnflicka) 196, 199, 208
Sigurd (signatur) se Hedenstierna, Alfred
Sjögren, Arthur 263 v.
Sjögren, Emil 219
Sjöstedt, Erik 40, 41, 44, 47, 49, 232
Skram, Amalie (»Fru Schram») 88, 97, 113, 120
Skånberg, Carl 91
Slewinski, Wladyslaw 4, 5
Smirnoff, Karin se Strindberg, Karin
Smoluchowski, Marian (»Schmulachowsky») 3, 4, 5
Snoilsky, Carl (författare) 108, 127
Snoilsky, Carl (löjtnant) 127
Sofi (tjänsteflicka) 253
Sofia av Nassau (»Drottningen») 230, 297
Sofokles 22 v., 127, 128
Sohlman, Arvid 155
Soubirous, Marie-Bernard se Bernadette, S:ta
Soury, Jules 33
Souvestre, Émile 163
Staaf, Hugo 107
Staaff, Karl 83 v., 170, 239
Staaff, Pehr 45, 47, 113, 163, 164, 169, 263 v.
Starbäck, Carl Georg 87
Steijern, von se Vult von Steijern
Stenbeck, Thor 227
Sterky, Adolf Teodor (»S–y») 222
Stiernhielm, Georg 160
Stiernstedt, Marika (»Marika Cederström») 57, 217, 242, 245
Stille, Arthur 166
Stockenström, Albert von 1, 13, 39, 40, 49 v.
Stoltz, Emil Mauritz 60
Strecker, Karl 24
Strindberg, Anne-Marie (»Lillan») 147 v., 154, 156, 158, 163, 165–169, 172, 194–197, 199, 200, 203, 204, 206, 206 v., 208, 210, 216, 217, 218, 221, 222, 223, 224, 225, 232–234, 235, 236, 238, 239, 240, 241–246, 247–254, 257–259, 261, 262–263 v., 265, 267, 271–273, 275–279, 281–283, 285, 286 a, 287, 289, 290, 292, 294, 297–300, Inre konvolutets baksida
– Arnold Gotthard 143
– Axel 18, 92, 113–116, 118, 119, 122 a, 125, 133, 136, 137, 140, 141 a, 145, 150, 154, 157, 161, 162, 169, 172, 193, 194, 196, 199–201, 202, 203, 204, 206–207, 209–211, 213, 215, 217–219, 220, 221, 223, 224, 228, 229, 231–233, 237, 243, 248, 252, 256–259, 263, 263 v., 266, 267, 271–275, 278–281, 285, 286 b, 289, 291–295, 298
– Carl Oscar 1, 14, 20, 36, 112, 126, 144, 145, 206 v., 235, 242, 245, 269, 273, 274, Inre konvolutets baksida
– Charlotte 116, 130, 193, 203, 263 v.
– Elisabeth 16, 78, 85, 136, 217, 218, 224, 225, 236
– Elise Margarethe (»Maggie») 219, 221, 228, 229, 252
– Emilia Charlotta 268
– Frida se Uhl, Frida
– Friedrich se Uhlson, Friedrich
– Greta Pergamentomslagets framsida, 4, 37, 42, 49, 52, 60, 86, 92, 93, 103, 106, 206 v., 242, 246, 250, 251, 256, 265, 266, 270, 276, 278, 280, 282, 287, Inre konvolutets baksida
– Gustaf 123 v., 125

– Hans Pergamentomslagets framsida, 4, 6, 42, 49, 60, 86, 106, 125, 135, Inre konvolutets baksida
– Johan Oscar (»Occa») 229, 232
– Karin Pergamentomslagets framsida, 4, 42, 49, 60, 86, 106, 266, 284, Inre konvolutets baksida
– Kerstin (21–23/1 1878) Inre konvolutets baksida
– Kerstin (1894–1956) Pergamentomslagets framsida, 6, 9, 10, 12–16, 18, 19, 20, 25, 30, 45, 49, 66, 101, 120, Inre konvolutets baksida
– Nils 1, 4, 42, 204
– Nora se Hartzell, Nora
– Olof (»Olle») 106, 225, 242
– Oscar 18, 119, 206 v., 217, 218, 235, 259, 262, 282
– Ragnhild (Ragnhild Thott) 85, 92, 109, 113, 115, 130, 142, 143, 203, 263 v.
– Ulrika Eleonora 1, 36, 83, 135, 147 v., 200, Inre konvolutets baksida
Strong, Hugo A. (oidentifierad) 74
Strömberg, David 66, 68, 82, 85, 96
Strömberg, Johannes 84
Strömberg, Helmer 92, 96
Strömgren, Elis (»Fågel Rock») 24, 28, 29, 33, 36, 38
Strömstedt, Adolf 33, 74, 80, 81, 88, 105
Stuxberg, Anton 14, 107
Sulla, Lucius Cornelius 61
Swahn, Christer se Wickström, Victor Hugo
Svedbom, Vilhelm 220
Swedenborg, Emanuel Yttre konvolutets framsida, 1, 8, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 29, 33, 37, 40, 42, 47, 48, 79, 92, 110, 121, 127, 128, 132, 154, 167, 202, 205, 207, 216, 221, 232, 240, 259, 261, 270, 271, 274, 279, 282, 283, 297
Swedenborg (»Källarmästaren här på Furusund») 229
Svennberg, Tore 107, 125, 206, 207, 209, 229, 232, 266
Svensson, Elin 137, 263
Svensson (»herrarne») 65
Svensson (»Fru») 67
Sylwan, Otto 68
Söderberg, Hjalmar 232, 242, 263 v.
Söderberg, Märta 263 v.
Söderlund, Ester se Bülow, Ester
Söderwall, Einar 80, 84
»Söderåsgubben» 77

Tammelin, Berta 92
Tammelin, Filip 92, 168
Tarquinius Superbus, Lucius 72
Taube, Betzy 18, 89
Taube, Evert 18, 89
Tavaststjerna, Gabriella 63
Tavaststjerna, Karl August 62, 63
Tegnér, Esaias 102
Tegnér, Esaias d.y. 6
Teje 223
Thalin, Carl 248
Thalin, Karl Gustaf 248
Thaulow, Alexandra 29
Thaulow, Frits 36
Thelander, Wilhelm 85
Themptander, Oscar Robert 24
Theodor I se Neuhof, Theodor Stephan von
Thiel (»Fru») 169, 289
Thiel, Ernest 23, 252, 289
Thiel, Josephine (»Tant Diehl», »Tant Tiehl») 11, 16, 113
Thiel, Signe 252
Thiel, W. (»Tiehl») 11
Thiels 289
Thisted, Valdemar 229
Thomas av Aquino 115
Thomé, Otto Wilhelm 264
Thott, Ivar (»Tott») 85, 92, 109, 113

Thott, Ragnhild se Strindberg, Ragnhild
Thulin, Knut 109, 115, 117
Thymo, abbot 73
Thyselius, Erik 80, 122 b
Tiberius, romersk kejsare 122 b
Tibullus, Albius 33
Tiffereau, C. Théodore 25, 44, 60
Tingley, Katherine (»Mrs Tingly») 100
Tissandier, G. 200
Tisserand, François-Félix 13
Tjäder, Carl Richard 74
Tomas, apostel 165
Torin, Karl 112
Tramcourt, Jeanne 170
Tua 223
Tullstorp, G.L. 18, 62
Tuneld, E. 7
Tägtström, Ivan 194
Töppfer, Rodolphe (»Toepfer») 39
Törnqvist, Georg 107, 266

Uddgren, Gustaf 5, 126
Uddman-Kjellberg, Agnes se Frumerie, Agnes de
Uhl, Frida 2, 3–7, 9, 10, 12, 13, 17, 20, 26–28, 30, 32, 39, 63, 66, 118, 119, 123 v., 130, 135, 165, 172, 206 v., 209, 215, 277, Inre konvolutets baksida
Uhl, Friedrich 1, 5, 13, 21, 119, 235
Uhl, Marie (»Grossmutter», »Svärmor») 6, 30, 34, 49, 120
Ulrich (oidentifierad) 91
Umberto I 119
Unman (»Fru») 251

Wagner, Cosima 126
Wagner, Richard 26, 64, 126
Wahlberg, Alfred 91
Wahlström (oidentifierad) 168
Waldeck-Rousseau, Pierre 122 b v., 241
Wall, Rudolf 3
Wallander, Alf 275, 278
Vallberg (»fröken»; oidentifierad) 131
Walleen, Carl Alphonse 231
Wallengren, Axel 29, 35, 88
Wallenstein, Albrecht von 197
Wallin, Gotthard Samuel 37
Wallon, Jean Pergamentomslagets framsida
Warburg (oidentifierad) 203
Warburg, Karl 110, 115, 132, 133
Warwick, Richard Neville 22
Vauquelin, Nicolas Louis 265
Wecksell, Josef Julius 270
Vegesack, Oscar von 2
Weininger, Leopold 196
Weininger, Otto 196
Wentola (oidentifierad) 273
Verlaine, Paul 1
Westdahl, Fredrika Amalia (»Värdinnan») 102, 141 a, 238
Wester, Marcus 111
Westergren, Magnus (»Ritaren») 3, 107
Westerström, Thure 84
Westrup, Gudrun 28
Westrup, Wilhelm 26, 28, 33, 79
Wetterbergh, Carl Anton (»Onkel Adam») 167
Vetterlund, Fredrik 32, 88
Wetterstrand, Agnes Cecilia 106
Wetterstrand, Otto Georg 106
Weyr, Caesar von 12
Weyr, Marie von (»Mizi») 12, 53, 170
Weyr, Rudolf von 12
Vial, Louis-Charles-Émile 2
Wiberg, Karin 229
Wiberg, Olga Matilda (»Fru Heidenstam») 229
Wicander, August 242
Wickman, Albert 295
Wicksell, Knut 88
Victor III (påve) 73

Victoria, drottning 130
Wieck, Clara 279
Wiertz, Antoine Joseph Pergamentomslagets framsida, 70
Wieselgren, Harald 168, 169, 237, 243
Wikner, Pontus 133
Wikström, Arvid 18, 107
Wikström, Zacharias 3
Viktoria, kronprinsessa 246
Vilhelm II 74
Villiers de L'Isle-Adam, Auguste 139
Wiman, Johan G. 84
Vinbergs sonson (oidentifierad) 119
Wingård, Gunnar (»W») 271, 279–286 b, 290–301
Winterl, Jacob Joseph 226
Wirsén, Carl David af 103, 107, 108, 111, 114, 122 b, 202, 203, 248
Wistén, Leonard 18, 20, 29, 43, 80, 85, 105, 263
Vogt, Oskar 39
Wolfram (oidentifierad) 209
Voltaire, François Marie de 110, 125, 126
Wrangel, Carl Gustaf (»C G W») 39, 103, 107, 198
Wrangel, Fredrik Ulrik 12, 13, 229, 245
Wulff, Thorild 38, 60
Vult von Steijern, Fredrik 90, 113, 117, 124, 245

Yua 223

Zander, Gerda, 251
Zander, Henrik 251
Zanini, Demetris 12
Zola, Émile 52, 53, 54, 66, 67, 76, 83, 86, 87 v., 88, 88 v., 97, 98, 99 v., 162

Åke Hans se Hansson, Åke

Ödmann, Arvid 129
Öhrvall, Hjalmar 200
Ölander, Euphrosyne 212
Öman, Viktor Emanuel 210
[Östen] (oidentifierad) 69
Österlind, Allan 3
Östman, Ludvig 158

Verkregister

Förteckning över de arbeten av August Strindberg som omnämns i *Ockulta Dagboken.*

Advent (»Mausolén») 81, 82, 96
Antibarbarus (»min Svavelanalys») 78, 226, 228, 238
Armageddon 265

Bandet 277
Blomstermålningar och djurstycken 20
Brott och brott (»Rus», »Rauch») 28, 83, 85, 104, 105, 108, 109, 120, 162, 163, 236
Brända tomten (»Världsväverskan») 251

Den världshistoriska trilogin 196
Det nya riket 98 v.
Dödsdansen 123, 137, 201

En blå bok (»Herbarium humane», »Breviarium», »Breviariet», »Dagboken», »Blå boken») 37, 43, 240–242, 248, 262, 269–271, 273, 276–279, 284, 285, 293, 294, 296, 298, 299
En dåres försvarstal (Le Plaidoyer d'un fou, Die Beichte eines Thoren) Titelbladet v., 110, 261
Engelbrekt 144, 145, 149, 153, 155, 237, 265
Erik XIV 93, 103, 105, 164, 196, 223
Ett drömspel (»Korridordramat», »Bosättningen», »Det Växande Slottet», »Drömspelet») 144, 152, 157, 253–259, 266

Fadren 21, 26, 117, 156
Fagervik och Skamsund 157, 163
Folkungasagan 67, 83, 86, 87, 89, 105, 130
Fordringsägare 129, 234
Fröken Julie 243, 249

Genom Öknar till Arvland 196
Giftas 65 v., 101, 207, 245
Gillets hemlighet 165
Gold-Synthese 13
Guldets syntes förklarad av guldextraktionen ur kopparkis genom Faluprocessen 9
Gustav III 156, 159
Gustav Adolf (artikel) 198
Gustav Adolf 26, 100, 102, 106, 108–111, 122 a, 122 b, 198, 272
Gustav Vasa 52, 89, 102, 105, 107, 123, 250
Götiska Rummen 197, 199, 201, 202, 205, 262

Han och hon (»min korrespondens med Siri Wrangel») 127
Hellas 196
Herr Bengts hustru 26, 249, 278
Himmelrikets nycklar 108
Historiska miniatyrer 196, 223

I Rom 3, 69
Inferno (»Inferno I») 15, 24, 29, 30, 35, 37, 38, 44, 47, 49, 50, 52, 58, 65, 84, 115, 120, 126, 203, 266
Inför döden 123 v.

Karl XII 104, 143, 149, 155, 237, 265
Kaspers fet-tisdag 138
Klostret 79
Kristina 150, 159, 278, 279
Kronbruden 119, 128, 132, 133, 157, 238, 271

Lammet och Vilddjuret (»Messias och Antimessias») 196
La Synthèse de l'Or (»min Guldsyntes») 5
Legender (Légendes, »Inferno III») 44, 45, 47, 51, 58, 59, 203, 207
Leka med elden 277
Les Gîtes aurifères de la France 88
Lycko-Pers resa 18, 214, 243, 252

Midsommar (»mitt 'religiösa lustspel'», »Lövmarknaden», »Midsommarresan», »I Lövmarknaden») 111, 118, 119
Mäster Olof 26, 47, 65, 123 v., 166, 202, 214, 243, 271, 272, 275, 277, 278, 283

Nutidens Guldmakeri (»Artikeln om Guldet», »min polemik om Guldsyntes») 14, 90
Nya Svenska Öden 229, 245
Näktergalen i Wittenberg (»Lutherdramat», »Luther») 194–196, 271

Oväder (»Wetterleuchten») 251, 258, 264, 276

Paria 278
Protest 154
Påsk 122 b, 126, 132, 133, 135, 162, 218, 231, 279, 281, 283, 284, 286 a, 287

Röda rummet 96, Inre konvolutets baksida

Samlade Dramatiska Arbeten 142, 170, 218
Samlade Romaner och Berättelser (»Samlade skrifter») 87, 210
Samum 129, 138, 163, 228
Stenarnes Suckan (»Seufzen der Steinen») 162
Siste riddaren 302
Släpp mitt folk! (»Min artikel om Unionen») 223
Spöksonaten (»Spöksupén», »Gespenstersonate») 252, 253, 277
Svanevit 139, 246, 279, 280, 284–286 b, 291
Svarta Fanor (»Fugor och Preludier», »Svarta Flaggor») 205, 217, 223, 225, 251, 256, 259, 262, 264, 265, 268, 271
Svenska Akademien 195
Sylva Sylvarum 13, 39
Sömngångarnätter på vakna dagar 125

Taklagsöl (»berättelsen åt Hvar 8e Dag») 236, 237
Till Damaskus I (»Merlin», »Robert le Diable») 32, 52, 53, 56, 57, 66, 74, 117, 123 v., 124, 139, 162, 170, 213
Till Damaskus II 66, 67
Till Damaskus III 133, 134, 137–140, 147, 150, 209
Tjänstekvinnans son I 95
Tjänstekvinnans son III 95
Toten-Insel 255
Trefaldighetsnatten 160
Typer och Prototyper inom Mineralkemien 64

Världshistoriens mystik 166, 169

Innehåll

OCKULTA DAGBOKEN
KOMMENTARER

Inledning 7
Beskrivning av dagboken 12
Texthistorik 14
Ockulta Dagbokens bilaga 22
Göran Stockenström: August Strindbergs ockulta dagbok 27
Vetenskap och ockultism 29
Kris och omvändelse 44
Dagboken som process 58
Teckentydning 73
Slutord 92
Ordförklaringar 96
Strindbergs vistelseorter 1896–1908 504
Personregister 509
Verkregister 526